

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

В.П. ШУЛЬГАЧ

Нариси з праслов'янської антропонімії

Частина V

Київ 2018

УДК 81'373.231

ББК 81.2–3

Ш95

Книгу присвячено реконструкції праслов'янського антропонімного фонду. На основі фактичного матеріалу слов'янських мов відновлено фрагменти генетичних лексико-словотвірних мікросистем.

Для лінгвістів, фахівців у галузі ономастики та етимології.

Затверджено до друку вченою радою
Інституту української мови НАН України

Рецензенти:

д-р філол. наук *П.І. Білоусенко*

д-р філол. наук *О.П. Карпенко*

Шульгач В. П.

Ш95 Нариси з праслов'янської антропонімії / В.П. Шульгач. К., 2018.
(Бібліотека української ономастики). Ч. V. 440 с. Бібліогр.:
с. 333–402.

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-966-02-8496-8 (ч. V)

ББК 81.2–3

© Шульгач В.П., 2018

© Ідея та назва серії «Бібліотека української
ономастики». Шульгач В.П., 2007–2018

© Інститут української мови, 2018

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-966-02-8496-8 (ч. V)

ЗМІСТ

Від автора	5
------------------	---

I. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деривати з коренем <i>*Běl-</i>	7
Деривати з коренем <i>*Bod-</i>	26
Деривати з коренем <i>*Dob-</i>	32
Деривати з коренем <i>*Goj-</i>	38
Псл. <i>*konь</i> у слов'янській антропонімії	45
Деривати з коренем <i>*Noz-</i>	49
Деривати з коренем <i>*Ostr-</i>	53
Деривати з коренем <i>*Rog-</i>	60
Деривати з коренем <i>*Šir-</i>	69
Деякі рефлексії і.-є. <i>*del-</i> у слов'янській антропонімії	77
Деякі рефлексії і.-є. <i>*per-</i> у слов'янській антропонімії	98
Деякі рефлексії і.-є. <i>*ser-</i> у слов'янській антропонімії	139

II. РЕФЛЕКСИ І.-Є. **(s)uer-* У СЛОВ'ЯНСЬКІЙ АНТРОПОНІМІЇ

Похідні з коренем <i>*Vǫrb-</i> / <i>*Svǫrb-</i> , <i>*Vǫrb-</i> / <i>*Svǫrb-</i> , <i>*Vorb-</i> / <i>*Svorb-</i>	204
Похідні з коренем <i>*Vǫrd-</i> / <i>*Svǫrd-</i> , <i>*Vǫrd-</i> / <i>*Svǫrd-</i>	213
Похідні з коренем <i>*Vǫrg-</i> / <i>*Svǫrg-</i> , <i>*Vǫrč-</i> / <i>*Svǫrč-</i> , <i>*Vbrg-</i> / <i>*Svbrg-</i> , <i>*Vbrč-</i> / <i>*Svbrč-</i>	224
Похідні з коренем <i>*Vǫrx-</i> / <i>*Vǫrš-</i> , <i>*Svǫrš-</i> , <i>*Vbrx-</i> / <i>*Svbrx-</i> , <i>*Vbrš-</i> / <i>*Svbrš-</i> , <i>*Vorx-</i> , <i>*Vorš-</i> / <i>*Svorš-</i>	238
Похідні з коренем <i>*Vǫrk-</i> / <i>*Svǫrk-</i> , <i>*Vǫrč-</i> / <i>*Svǫrč-</i> , <i>*Vbrk-</i> / <i>*Svbrk-</i>	249

Похідні з коренем * <i>Vǫrl-</i> / * <i>Svǫrl-</i>	253
Похідні з коренем * <i>Vǫrm-</i> / * <i>Svǫrm-</i>	255
Похідні з коренем * <i>Vǫrn-</i> / * <i>Svǫrn-</i>	256
Похідні з коренем * <i>Vǫrp-</i> / * <i>Svǫrp-</i> , * <i>Vǫrp-</i> / * <i>Svǫrp-</i>	257
Похідні з коренем * <i>Vǫrs-</i> / * <i>Svǫrs-</i> / * <i>Vǫrs-</i>	260
Похідні з коренем * <i>Vǫrt-</i> / * <i>Svǫrt-</i> , * <i>Vort-</i> , * <i>Vǫrt-</i> / * <i>Svǫrt-</i>	263
Похідні з коренем * <i>Vǫrv-</i>	274
Похідні з коренем * <i>Vǫrz-</i> / * <i>Svǫrz-</i> , * <i>Vǫrz-</i> / * <i>Svǫrz-</i>	275

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Укр. <i>Болеста</i> і споріднені форми	285
Блр. <i>Булах</i> і под.	285
Рос. * <i>Всеслав</i> і структурно споріднені форми	291
Укр. <i>Гет</i> і под.	294
Ст.-рос. <i>Гилев</i> і под.	296
Ст.-укр. <i>Денгубь</i> і под.	296
Рос. <i>Жагрин</i> , <i>Жагров</i> і под.	297
Ст.-укр. * <i>Зєхъ</i> і споріднені форми	300
Рос. * <i>Изуй</i> і структурно споріднені форми	303
Блр. <i>Капылоў</i> і под.	308
Пол. <i>Kaz</i> , <i>Kaža</i> і споріднені антропоніми	309
Укр. <i>Коча</i> і под.	312
Ст.-рос. * <i>Кромегость</i>	316
Укр. <i>Літепло</i>	316
Ст.-рос. <i>Мелкозеровъ</i>	317
Укр. <i>Рибокінь</i> і споріднені антропоніми	317
Ст.-рос. <i>Скрага</i> і под.	321
Рос. <i>Челев</i> , <i>Челов</i> і споріднені антропоніми	322
Пол. <i>Szczer</i> і под.	326
Ст.-рос. <i>Шалаумъ</i> і под.	328
Джерела і література	333
Скорочення	402
Індекс праантропонімів	404

ВІД АВТОРА

(замість перед- і післямови)

Книгу присвячено відновленню лексико-словотвірних мікросистем пропріальної (і принагідно апелювативної) лексики з коренями **Běl-*, **Bod-*, **Dob-*, **Goj-*, **Nož-*, **Ostr-*, **Rog-*, **Šir-*, і. -є. **del-*, **per-*, **ser-* та ін.

Фактичний матеріал, на основі якого реконструйовано праслов'янські архетипи, організовано за методикою, апробованою укладачами праслов'янських етимологічних словників у Росії (ЭССЯ) та Польщі (SP). Тобто до уваги взято такі критерії відбору пропріального матеріалу, як: ареал похідних того чи іншого архетипу; структура лексичних одиниць; словотвірна модель. Автор послідовно аналізує одиниці лише одного, антропонімного, класу; вторинні форми — ойконіми, мікротопоніми, гідроніми — залучено лише як факти відантропонімної деривації. Зіставлення фактичного матеріалу проведено в межах генетичних лексико-словотвірних мікросистем, що дозволило звести воєдино, на перший погляд, формально незіставляваний матеріал.

Пор., наприклад, підрозділ, присвячений слов'янським континуантам і. -є. **ser-*, у якому (услід за Р.М. Козловою) при відборі антропонімного матеріалу враховано: а) зміну анлаутного *C-* > *Ш-* (шепелявість), пов'язану зі зміною пом'якшеного *C'-* > *Ш'* (через близькість їх артикуляції) або через появу другого фокуса (язикового) в і. -є. **s*, тобто шиплячого елемента артикуляції; б) зміну анлаутного *C-* > *Ц-* (африкатизація анлаутного *C-*); одзвінчення анлаутного *C-* > *З-* в етимологічних позиціях неодзвінчення (перед голосними). Детальніше див. (Козлова IV, 6—7; Козлова V, 5—6).

Яскравою ілюстрацією формальної еволюції можуть бути сучасні й зафіксовані в історичних джерелах (датовані!) особові назви, на основі яких відновлено фрагмент праслов'янського антро-

понімного фонду з коренем **Dǫlg-* (див.). Щодо кореневого вокалізму (-*ь*- чи -*ǫ*-), то в науковій літературі немає однастайності. Пор., наприклад, ЕСУМ 2, 100 — **dǫlgǫ*; ЭСБМ 3, 144 — **dǫlgǫ*; ЭССЯ 5, 208–209 — **dǫlgǫ(jǫ)*; Цыганенко 112–113 — **dǫlgǫ*; Machek 121 — **dǫlgǫ*; Bezlaj I, 187 — **dǫlgǫ* (**dǫlgǫ?*); Gluhak 210 — **dǫlgǫ*; Snoj 117 — **dǫlgǫ*; Rejzek 138 — **dǫlgǫ* (**dǫlgǫ*); Boryś 114 — **dǫlgǫ*; Králik 128 — **dǫlgǫ* та ін. Услід за Р.М. Козловою та іншими дослідниками в книзі реконструйовано фрагмент пропріального лексичного фонду з голосним заднього ряду в корені. Зауважимо при цьому, що лит. *ilgas*, лтськ. *ilgs*, які, як правило, залучають для обґрунтування кореневого -*ь*-вокалізму (**dǫlgǫ*), останнім часом визнано як формально вторинні, хронологічно пізні факти із втраченим початковим *d-* (через розвиток глайда), тобто *дылгь* > *дѣлгь* > *ылг* > *ilg*. Детальніше див. (Казлова 2009: 133–134).

Відновлені архетипи переважно відапелятивного походження, тому проаналізований антропонімний матеріал важливий передусім для реконструкції праслов'янського апелятивного фонду. Пор., наприклад, лексико-словотвірні мікросистеми з коренями **Vǫrb-*, **Vǫrd-*, **Vǫrk-*, **Vǫrp-* та ін., для яких практично відсутня опора в літературній і діалектній лексиці слов'янських мов.

Етимологічний аналіз у межах відповідних лексико-словотвірних мікросистем подекуди дозволив торкнутися проблеми *античних старожитностей Славії* (Р.М. Козлова). Пор., наприклад, спроби осмислення слов'янської генези антропонімів *Сар* — одне з імен росомонів IV ст. н. е., згадане Йорданом; *Сарія* (*Сария*), *Sarias* — найменування одного з царів Малої Скіфії (землі між Чорним морем і Дунаєм) — *goi barbarae*, — який правив у III–II ст. до н. е. Монети з його іменем чеканили у грецьких містах Томі та Одес; власне ім'я сармата Σωρασός, III ст. н. е., зафіксоване на стіні однієї з керченських катакомб; *Сорн* — цар мідян, згаданий Йорданом (услід за: Козлова IV, 142; 167) та ін.

Загалом у книзі відновлено 3771 потенційний праантропонім.

І. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деривати з коренем **Běl-*

***Bělъ(жъ)**: ст.-укр. Курыло *Бѣлый*, 1649 р. (Реєстр 180), *Бѣлъ*, 1654 р. (РПП 67), укр. *Бѣлий*, 1718 р. (ДІП І, 141), *Бѣлъ*, 1721 р. (ДІП ІІ, 37), *Білий* – сучасне прізвище (СП 46), *Білий* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 108), ст.-рос. Гридка *Бѣлой*, 1495 р. (Тупиков 76), Аѳонка *Бѣлой*, 1643 р. (Котков 288), рос. *Бѣлой*, 1712 р. (ДПС ІІ/1, 111), *Белой* (ЖПТ), ст.-блр. Василій *Бѣлый*, 1663 р. (Усціновіч 1975: 116), Максим *Бѣлой*, 1676 р. (Барсуков 448), блр. *Белы* (Бірыла 51), хорв. *Bel*, *Bily* (Leksik 35, 47), слвн. *Bel* (ZSSP 29), ст.-пол. *Biały*, 1399 р., *Biały*, 1453 р. (SSNO І, 135), пол. *Biały*, *Bieły*, *Biły*, *Bioły* (SN І, 287, 306, 328, 333), ст.-чеськ. *Bel*, 1197 р. (Pleskalová 127), Jan *Bieły*, 1421 р. (АЇ ІV, 381), чеськ. *Běl* (ЧП), луж. *Běł* (Wenzel ІІ/1, 36).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *біла діўка* ‘гарна дівчина’ (Гошовський 429) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 79–81).

Префіксальні деривати:

***Nabělъ(жъ)**: пол. *Nabiał* (SN VI, 516) ~ укр. *на́біл* ‘молоко, молочні продукти’ (ЕСУМ 1, 196), діал. *на́біл* ‘молочні продукти’ (ГГ 128), рос. діал. *набѣлый* ‘дуже білий’ (СРНГ 19, 112) та ін. Див. (ЕССЯ 21, 206).

**nabělъ*: рос. діал. *на́бель* ‘смуга туману на горизонті’, ‘(хвороба) водянка’ (СРНГ 10, 111–112).

***Nebělъ(жъ)**, ***Nebělъ**: укр. (похідне) *Небелівка* – ойконім у Кіровоградській обл., ст.-рос. *Небелый* Федор Рудаков Болотников, 1571 р. (Веселовский 213), хорв. *Nebel* (Leksik 455), луж. **Neběl* (?) (ААО 5, 23).

***Obbělъ**: пол. *Obiał* (SN VII, 8).

**orzběľ(jb)*: рос. діал. (інтенсив) *разбелый*: *тело ... белое-разбелое* (М.Е. Салтыков-Щедрин, "Губернские очерки"), (фольк.) *разбелый* 'білий' (СРНГ 33, 259).

**otăběľ* (ЭССЯ 36, 129).

**perběľ(jb)*: схв. *пребео* 'дуже-дуже білий' (Стишовић 1983: 103).

**roběľ*: укр. *побіл* 'біла глина, побілка' (ЕСУМ 1, 196).

**roběľ(jb)*: схв. *robijel* 'білястий, білуватий' (Rječnik X, 125), чеськ. *robílý* 'білуватий, не чорний' (Kott II, 609) ~ **běľ(jb)* (ЭССЯ 2, 79–81).

**podăběľ*: укр. діал. *пидбіл*, *пудбіл*, *побд'ел* бот. 'Tussilago furfara L., мати-й-мачуха; підбіл' (Лисенко 159), ст.-рос. *подбѣль* 'приправа до страви білого кольору (зі сметани, молока з борошном тощо)' (Сл. РЯ XI–XVII вв. 15, 222).

**priběľ(jb)*: ст.-укр. *прибѣль* subalbid(us), 1642 р. (Славинецький 382), укр. діал. *прібілий* 'білуватий' (Піпаш, Галас 154), *прібілий* 'т. с.' (Грінченко 3, 406), болг. *прибял* (БЕР 5, 690), схв. *pribijel* 'досить білий' (Rječnik XI, 837), словн. *príbeľ* 'білуватий' (Pleteršnik II, 296), ст.-словц. *pribiely* 'т. с.' (HSSJ IV, 431).

**proběľ*: укр. *пробіл* 'пропуск' (ЕСУМ 1, 196) та ін.

**srběľ(jb)*: схв. *субел*, *субео* 'білуватий, з білим відтінком' (Стишовић 1983: 116).

**uběľ(jb)*: болг. *убѣль* 'білуватий' (Геров 5, 404).

**vuběľ*: укр. *вібіл* 'те, чим забілюють страву' (ЕСУМ 1, 196) та ін.

***Zaběla**, ***Zaběľ**: укр. *Забѣла*, 1739 р. (Слабченко 402), *Забіла* — сучасне прізвище (Глуховцева 1, 269), ст.-рос. Тереньтеи *Забѣла*, 1532 р. (УЛС 108), Федор *Забелин*, 1596 р. (АСС 414), рос. *Забелов* (ЖПТ), блр. *Забелин* (СБГТ 200), *Забелов* (ТС Мозырь 103), пол. *Zabielin* (SN X, 384) ~ укр. *зібіл* 'сметана або молоко як приправа до рідкої страви' і под. Див. (Петлева 1969: 178; Куркина 2011: 69).

**zaběľ(jb)*: укр. *забілий* 'занадто білий, біліший, ніж звичайно' (СУМ 3, 23), діал. *забілий* 'занадто білий' (Шкрумеляк 55).

***Běľ**: укр. *Біль* (СП 47), ст.-блр. *Бель* Миклашевичь, 1540 р. (Усцінович 1975: 117), серб. (похідне) *Бѣлева гар* — топонім (Грковић Имена 144), пол. *Biel* (SN I, 298) ~ ст.-укр. *бель* 'білі нитки для вишивання': *белю вышиваны(и)*, 1584 р. (АКЖ 78), укр. діал. *біль* 'білизна' (Пиртей 2001: 29), 'яскраво-білий колір' (Матейко 25) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 84–85: **běľ*).

***Naběľ**: пол. *Nabiel* (SN VI, 516) ~ рос. діал. *набель* 'вибілене полотно', 'хвороба водянка' (СРНГ 19, 112).

**obběľ* (ЭССЯ 26, 101).

**otběľ*: рос. діал. *отбель* 'вибілене прядиво' та ін. Див. (ЭССЯ 36, 129).

**podběľ*: словц. діал. *podbel* 'лікарська рослина, *Tussilago farfara*' (SSN II, 863).

**proběľ*: рос. діал. *пробель* 'місце, де не зійшли посіви' (СРНГ 32, 80).

**Uběľ*: пол. *Ubiel* (SN X, 384).

**yuběľ*: рос. діал. *выбель* 'пліснява' (СРНГ 5, 245).

**zaběľ*: укр. діал. *зábіль* 'гнучкий азбест' (ЕСУМ I, 196).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

**Běľoda*: укр. *Білунда* (Панцьо 96) — форма з епентезою ~ **běľoda* (ЭССЯ 2, 76–77).

**Běľaga*: пол. *Białaga*, *Biełaga*, *Biłaga* (SN I, 280, 305, 326).

**Běľega*, **Běľegъ*: ст.-укр. Кузма *Bilega*, 1699 р. (Чучка 65), укр. *Біляга* (РІ Луг. I, 362), рос. (похідні) *Белягино* — ойконіми в колишніх Владимирській і Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 339), блр. *Бялягі* — ойконім відантропонімного походження у Вітебській обл. (Рап. Віц. 52), варіант *Белягово* (Vasmer RGN I, 339).

**Běľiga* / **Běľyga*: рос. *Белыгин* (КП Тул.), блр. *Белига* (ЖПТ), хорв. *Beliga* (Leksik 37).

**Běľoga*, **Běľogъ*: укр. (похідне) *Белугова* — ойконім у колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN I, 333), ст.-рос. Влас *Белугин*, 1610 р. (Веселовский 35), рос. *Белуга* (КПУ Луг. 3, 262), *Белугин* (ЖПТ), *Белужин* (КП Саратов.), (похідне) *Белугино* — ойконім у колишній Тульській губ. (Vasmer RGN I, 333), блр. *Бялуга* (Бірыла 76) ~ укр. діал. *білюга* 'біла хустка, плахта' (Матейко 118) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 77: **běľoga*, **běľogъ*).

**Běľyžъ*: рос. *Белыж* (КП Саратов.).

**Běľaxa*, **Běľaxъ*, **Běl'axa*, **Běl'axъ* / **Běľašъ*, **Běl'aša*, **Běl'ašъ*: ст.-укр. *Бѣлашъ*, Иванъ *Бѣлахъ*, 1649 р. (Реєстр 137, 260), укр. *Бѣлашъ*, 1718 р. (ДІП I, 163), *Білаш* — сучасне прізвище (СП 46), *Бѣлахъ*, 1726 р. (МК 187), *Білах*, *Білаш* — сучасні прізвища (СПУ I, 108), (похідні) *Білаші* (3), *Білашів* (3) — ойконіми, ст.-рос. Івашко *Бѣляшъ*, 1629 р. (Тупиков 79), Иван *Бѣляша*, XVII ст. (ТК II, 765), рос. *Белахов* (Сикслъ 75), *Белашев*, *Белашов* (ЖПТ), *Белашов*, *Беляхи* — відантропонімні ойконіми в колишніх Воронежській і Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 316, 343), ст.-блр. *Бѣлашъ* Петреле-

вичь, 1539 р. (Усціновіч 1975: 111), блр. *Белаиш* (Бірыла 51), болг. *Белаиш*, *Белях* (Заимов 17, 19), серб. *Беѡаш* — особове ім'я (Грковић 35), хорв. *Belaš* — особове ім'я (PI 207), ст.-пол. *Iohannis Byalasze Golski*, 1497 р. (SSNO I, 132), пол. *Białach*, *Białacha*, *Białasz*, *Bielach*, *Bielacha*, *Bielasz*, *Biełach*, *Biełasze*, *Bilach*, *Biłach*, *Biłasz* (SN I, 280, 281, 298, 299, 305, 322, 326, 327), слвц. *Belašič* (TZ Bratislava 21), луж. *Běłach*, *Běłas* (Wenzel II/1, 37).

***Bělexa**, ***Bělexъ** / ***Bělešъ**: ст.-рос. Василий *Белехин*, 1495 р., Нехороший *Белехов*, 1596 р. (Веселовский 35), Василий Петровичъ *Бѣлеховъ*, 1668 р. (Столбцы 66), (похідне) *Бѣлехово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 260), рос. *Бѣлеховъ*, 1712 р. (ДПС II/1, 122), *Белехов*, *Белешев*, *Белешов* (ЖПТ), *Белехово* (3 фіксації) — ойконіми в колишніх Владимирській, Вологодській, Костромській губ., *Белешино* — в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 320), болг. *Белех*, *Белеш* (Заимов 17), макед. *Белешков* (Речник ПКМ I, 105), хорв. *Beleš* (Leksik 36), пол. *Bielech*, *Bielecha*, *Bieleasz*, *Bielesza*, *Bilech*, *Bilesza* (SN I, 301, 302, 323, 324), слвц. *Béleš* (TZ Bratislava 22), *Bieleš* (Blanár, Matejčík 348).

***Bělīxa**, ***Bělīxъ** / ***Bělīša**, ***Bělīšъ**: рос. *Белихин*, *Белихов*, *Белишев* (ЖПТ), *Белишева* — відантропонімний ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN I, 323), *Белишев*, XVIII ст. — мікротопонім у Коломенському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 325), блр. *Белихова ж.* (СБГТ 136), болг. *Белиш* (Илчев 70), серб. *Beliševo* — ойконім відантропонімного походження (Im. m. 76), хорв. *Belich*, *Beliš* (Leksik 36, 47), слвн. *Beliš* (ZSSP 30), пол. *Bielich*, *Bielisz* (SN I, 302, 303), слвц. *Beliš* (TZ Bratislava 22), луж. *Bělich*, *Běliš* (Wenzel II/1, 38) ~ слвц. діал. *belích* 'білий кінь' (SSN I, 109).

***Běloxa**, ***Běloхъ** / ***Běloša**, ***Bělošъ**: ст.-укр. Левонтей *Бѣлошенко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 71), укр. *Бѣлоха*, 1718 р. (ДІП I, 179), ст.-рос. Панкратикъ *Бѣлошка*, 1495 р. (Тупиков 78), Пентюшка *Белохин*, 1675/76 р. (ТКВЛ 216), (похідне) *Белохово*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 269), рос. *Белохин*, *Белохов*, *Белошев*, *Белошин* (ЖПТ), болг. *Белош*, *Белоша* (Заимов 18), ст.-серб. *Běloš* [1238 р. — *Grisogonus f. Belosii* (Jakić-Cestarić 135)], серб. *Белош*, 1767 р. (Стојановић II, 228), *Белош*, *Белоша* — особові імена (Грковић 35), (похідне) *Бѣлошев бръе* — топонім (Грковић Имена 144), хорв. *Beloš*, *Beloša* (Leksik 37), *Belošići* — ойконім відантропонімного походження (Im. m. 76), слвн. *Beloševič* (ZSSP 30),

ст.-пол. *Martinum dictum Balocha*, 1408 р., *Johannes Byaloch*, 1434 р. (SSNO I, 133, 134), пол. *Białoch*, *Białocha*, *Białosz*, *Biłocha* (SN I, 283, 285, 327), чеськ. *Běloch*, *Beloš* (ЧП), (похідне) *Bělošín* — ойконім (Profous I, 38), словц. *Belošič* (TZ Bratislava 22), луж. *Běloš*, *Běloša* (Wenzel II/1, 39) ~ укр. діал. *білоха* 'жовта черешня', *більоха* 'біла черешня' (Пиртей 2001: 28, 29) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 74—75: **bělošъ*).

***Bělošičь** — патронім на -ічъ: ст.-укр. *Белошичи*, 1605 р. — ойконім (Ділова мова 75).

***Běluxa**, ***Běluxъ**, ***Běl'uxa**, ***Běl'uxъ** / ***Běluša**, ***Bělušъ**, ***Běl'uša**, ***Běl'ušъ**: укр. *Бѣлюхъ*, 1726 р. (МК 112), *Бѣлуха*, 1768 р. (Ділова ДГ 81), *Білух* (Новикова 92), *Білуха* (Горпинич 33), *Білуха* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 112), (похідне) *Білухівка* — ойконім на Полтавщині, ст.-рос. *Иван Белуха*, 1650 р. (ЯК 49), рос. *Белуха*, *Белуш* (ЖПТ), *Белухино* — відантропонімні назви поселень у колишніх Костромській, Олонецькій, Псковській губ. (Vasmer RGN I, 320), ст.-блр. *Сенко Билюша*, *Андрей Бѣлюша*, 1592 р. (Усцінович 1975: 117), блр. *Бялуша* (Бірыла 76), болг. *Белух* (Займов 18), *Белухов*, *Белуш* (Илчев 71), макед. *Белуш* — особове ім'я (Коробар-Белчева 44), макед. *Белуш* — особове ім'я (Коробар-Белчева 44), серб. *Белуш*, *Белуша* — особові імена (Грковић 35), хорв. *Biliš*, *Biljuš* (Leksik 47), словн. *Belušič* (ZSSP 30), ст.-пол. *Byalucha*, 1441 р., *Matiss Byaluch*, 1443 р. (SSNO I, 135), пол. *Białuch*, *Białucha*, *Białusz*, *Bieluch*, *Bielucha*, *Bielusz*, *Biełucha*, *Bielusz* (SN I, 282, 287, 304, 306), чеськ. *Beluch*, *Beluš*, *Bluša* (ЧП), ст.-словц. *Beluš* [1155 р. — *Belus* (Križko 460)], словц. *Beluch*, *Beluš* (TZ Bratislava 22), луж. *Běluš*, *Běluša* (Wenzel II/1, 39) ~ рос. діал. *белушка* 'блондинка' (РГСО 12), словн. діал. *běluh* 'біла людина' (Pleteršnik I, 19) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 78: **běluxa*, **běluša*, **bělušъ*).

***Běľša**: серб. *Бѣлша* (Грковић Имена 164). Стосовно структури пор. **L'ubša* та ін.

***Běluxa**, ***Běluxъ** / ***Bělyšъ**: ст.-рос. *Ларион Дементьев сын Бельшев*, 1685 р. (Полякова 30), (похідні) *Бельшево* — назва починка, *Бельшово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 115; III, 119), рос. *Бѣльшевѣ*, 1785 р. (ОДДЯ 5), *Бельшев* (ЖПТ), (похідні) *Бельхина*, *Бельшево* (5), *Бельшиха*, *Бельшиково* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 336), пол. *Białuch*, *Białusz*, *Biełuch* (SN I, 287, 306), (похідні) *Bělyšov*, *Bělyšice* — ойконіми (Profous I, 54), луж. *Bělych* (Wenzel II/1, 38) ~ **bělyšъ* (ЭССЯ 2, 83—84).

***Bělaĵь**, ***Běl'ajь**: ст.-укр. *Беляй*, 1690 р. (ПМК 374), *Jacobus Bilaj*, 1690 р. (Чучка 65), укр. *Бѣлай*, 1718 р. (ДІП I, 205), *Білай* (Богдан 14), (похідні) *Біляївка* (5 фіксацій) – ойконіми, ст.-рос. *Бѣляй* Івановъ, 1442 р. (Тупиков 78), *Беляй*, 1561 р. (НЗКК 5, 127), *Бѣляй* Рыбник, 1599 р. (Докучаев-Басков 36), рос. *Белай* (ЖПТ), *Беляев* (КП Саратов.), (похідні) *Беляев* (4), *Беляев Поселок*, *Беляев Починок*, *Беляева* (16), *Беляева Василия*, *Беляева Івана*, *Беляевка* (10), *Беляево* (37), *Беляи* (7) – відантропонімні назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN I, 336), блр. *Бяляй* (Бірыла 76), (похідне) *Беляі* – ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віщ. 52), болг. *Белай*, *Беляй* (Илчев 69), хорв. *Belaj* (Leksik 35), слвн. *Belaj* (ZSSP 29), ст.-пол. *Petrus Balay*, 1408 р. (SSNO I, 131), пол. *Bielaj* (SN I, 299), слвц. *Belaj* (TZ Bratislava 21).

***Bělějь**: укр. *Бѣлей*, 1718 р. (ДІП I, 120), *Белей*, *Белєй*, *Білей* – сучасні прізвища (СП 40, 46), рос. *Белеи*, *Белейки* – відантропонімні ойконіми в колишніх В'ятській і Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 320), ст.-блр. Іван *Белей*, 1578 р. (Бірыла 1966: 198), блр. *Бялей* (Бірыла 76), болг. *Белей* (Заимов 17), хорв. *Belej* (Leksik 36), слвн. *Belej* (ZSSP 29), ст.-пол. *Andrea Byeley*, 1428 р. (SSNO I, 144), пол. *Bielej*, *Bilej*, *Bilij* (SN I, 301, 323, 324), чеськ. *Bělej* (ЧП), (похідне) *Bilejov* – ойконім (Profous I, 80), слвц. *Belej* (TZ Bratislava 21), луж. *Běļěj* (Wenzel II/1, 38) ~ укр. діал. *белєй* 'блондин' (Гуцульщина 164), *білєй* бот. 'груздь білий, *Laktarius resimus*' (Астаф'єва, Воронич I, 77), рос. діал. *белєя* 'ласкаве звертання' (Сл. Печоры I, 27).

***Běloja**, ***Bělojь**: рос. *Белоево* – відантропонімний ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN I, 328), хорв. *Beloja* (Leksik 37). Щодо словотвірної моделі пор., наприклад, псл. **děvoja* (SP III, 185).

***Bělaka**, ***Bělakъ**, ***Běl'akъ** / ***Bělaць**, ***Běl'aць**: ст.-укр. *Біляк*, 1606 р. (Яшук 266), *Бѣлякъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 151), *Fr. Bilaka*, 1676 р. (Чучка 65), укр. *Бѣлякъ*, 1718 р. (ДІП I, 170), *Білак*, *Біляк* – сучасні прізвища (СП 46, 47), *Білач* – сучасне прізвисько (СПУ I, 108), (похідне) *Біляки* – ойконім у Полтавській обл., ст.-рос. *Бѣлякъ* Софроновъ, 1558 р. (Тупиков 78), рос. *Белак* (ЖПТ), *Беляков* (КП Саратов.), (похідні) *Беляки* (6), *Белякова* (6), *Беляково* (5) – ойконіми (Vasmer RGN I, 342), *Беляков колодець* – мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова I, 127), ст.-блр. *Lucas Bielak*, 1560–1563 рр. (ПКГЭ II, 423), блр. *Беляк* (СБГТ 177), *Бе-*

лякі, *Бялякі* — відантропонімні ойконіми у Вітебській і Мінській обл. (Рап. Віц. 52; Рап. Мін. 43), болг. *Беляк* (Займов 18), серб. *Бе-љак* — особове ім'я (Грковић 35), хорв. *Belak, Belač, Bilač, Bilak, Biljak* (Leksik 35, 46, 47), словн. *Belak, Beljak* (ZSSP 29, 30), ст.-пол. Nicolai *Belak*, 1366 р., Mara [...] *Byalacz*, 1452 р. (SSNO I, 131, 142), пол. *Białacz, Białak, Bielak, Biełak, Bilak, Biłak* (SN I, 280, 298, 305, 322, 326), чеськ. *Běláč, Bělák* (ЧП), словц. *Belák, Beljak* (TZ Bratislava 21, 22), луж. *Bělak* (Wenzel II/1, 37) ~ укр. діал. *беляк* 'полотняний піджак' (Пономар 141), *біляк* 'вид білого зайця' (Пиртей 2001: 29) та ін.

**Bělěka*: укр. *Білека* (Новикова 91).

**Bělica*: укр. *Білиця* (Богдан 15), *Білиця* — сучасне прізвисько (СПУ I, 110), рос. *Белицын* (ЖПТ), *Белицы* (2), *Белицыно* (2) — відантропонімні ойконіми в колишніх Смоленській, Тульській, Костромській губ. (Vasmer RGN I, 322), болг. *Белица* (Илчев 70), серб. *Белица* — особове ім'я (Грковић 35), хорв. *Belica, Bilica* (Leksik 36, 47), словн. *Belica* (Kos 112), пол. *Bielica, Bilica* (SN I, 302, 324), чеськ. *Bělica* (ЧП), словц. *Belica* (TZ Bratislava 22) ~ ст.-укр. *бѣлиця* 'рослина argemisia' (СУМ XVI—XVII ст. 4, 146), укр. діал. *білиця* 'білка' (Бевка 35), рос. діал. *бѣлиця* 'незаміжня дівчина' (Сл. Алтая I, 53) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 64—65: **bělica*).

**Bělьsa*, **Bělьse*, **Bělьсь*: ст.-укр. Iwan *Bilecz*, 1682 р. (Чучка 66), укр. *Бслець*, 1718 р. (ПСт. П 183), *Білець* — сучасне прізвище (СП 46), (похідні) *Більче* — ойконіми у Львівській і Ровенській обл., *Більче-Золоте* — у Тернопільській обл., ст.-рос. Мартинъ *Бѣлецъ*, 1618 р. (Тупиков 75), ст.-блр. *Белец*, 1570 р. (ABK XXXI, 24), блр. *Бялец* (Бірыла 76), болг. *Белецов* (Илчев 69), макед. (похідне) *Белче* — ойконім (Веркович 310), серб. *Бѣльц* (Грковић Имена 164), *Белац* (Пешикан 484), хорв. *Belec* (Leksik 36), словн. *Belc, Belca, Belce* (ZSSP 29), ст.-пол. Johannes *Beletze*, 1372 р. (SSNO VII, 13), пол. *Bielec* (SN I, 301), ст.-чеськ. *Belec*, XIII ст. (Pleskalová 127), чеськ. *Bělec* (ЧП), (похідне) *Bílče* — ойконім (Profous I, 80), луж. *Bělc, Bělca, Bělec* (Wenzel II/1, 38).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-рос. *белец*, *бельцы* 'особи, не пострижені в монахи, миряни' (АСЭИ I, 740), рос. діал. *бельцы* мн. 'очі' (СРГС I, 62) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 85—86).

**Obbělьсь*: блр. *Обелец* (СБГТ 298).

**Běl̃ika*, **Běl̃ikъ* / **Běl̃iъ*: ст.-укр. Васко *Беличь*, 1545 р. (АЮЗР V/1, 42), Lazar *Bylycz*, 1547—1549 рр. (Чучка 66), Андрушко *Белик*,

1561 р. (ЛЗК 376), Степа(н) *Бѣлыкѣ*, Педо(р) *беликѣ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 146), укр. *Бѣликѣ*, 1718 р. (ДІП I, 138), *Бѣличѣ*, 1754 р. (Ділова ДГ 136), *Білик*, *Білич* (СП 46), *Біліч* (Новикова 91), *Білик* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 110), *Білики* (3), *Біликівка*, *Біличеве*, *Біличі* (3) – ойконіми відантропонімного походження в різних областях, ст.-рос. *Бѣликѣ*, 1495 р. (Тупиков 75), Тимофей *Бѣличѣ*, 1518 р. (Тупиков 497), *Беликов*, 1556 р. (Кротов 84), рос. *Белик* (КП Саратов.), *Беликов*, *Беличев* (ЖПТ), *Беличево* – ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 323), ст.-блр. Ян *Белик*, 1528 р. (Бірыла 1966: 198), блр. *Белік* (Бірыла 51), *Белікі*, *Белікава*, *Белічы* – відантропонімні ойконіми у Вітебській і Мінській обл. (Рап. Віц. 51; Рап. Мін. 34), болг. *Белика*, *Белич* (Займов 17), макед. *Беликов*, *Беличев* (Речник ПКМ I, 105, 106), ст.-серб. Степко *Беликѣ*, 1442 р. (Даничић I, 97), серб. *Белић* (Пешикан 471), хорв. *Belik*, *Beljić*, *Bielić*, *Bilić*, *Bilik* (Leksik 37, 38, 46, 47), слов. *Belič* (ZSSP 30), пол. *Bielik*, *Bielicz*, *Bilicz*, *Bilik*, *Biolik* (SN I, 302, 303, 324, 333), ст.-чеськ. *Bilik*, XIII ст. (Pleskalová 127), *Bělik* (Gebauer I, 37), чеськ. *Bělík*, *Bělíč* (ЧП), слов. *Belik*, XVIII ст. (Bernát 80), *Bielik*, *Bilík* (TP 82), луж. *Bělik* (Wenzel II/1, 38) ~ укр. *білик* ‘самець білки’ (ЕСУМ I, 196) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 66: **bělīka*, **bělīkō*).

**Zabělīk* / **Zabělīč*: укр. *Забілик* (Ров.), ст.-блр. Янь *Забеличѣ*, 1560 р. (Метрыка 93).

**Bělīka*, **Bělīko*, **Bělīkъ* / **Bělīka*, **Bělīko*, **Bělīkъ*: ст.-укр. *Бѣло*, 1470 р. (ССУМ I, 91), Иванъ *Белько*, 1595 р. (Тупиков 76), Кѣзма *Бѣ(л)ко*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 146), укр. *Белка*, 1723 р. (Швидько 146), *Бѣло*, 1726 р. (МК 225), *Білка* (Глуховцева 1, 106), *Біло* (Богдан 13), *Білько* (СП 47), ст.-рос. *Белко*, 1498 р. (ПКНЗ I, 119), Марѣица Онисимова дочь, прозвище *Белка*, кін. XV ст. (ПРП III, 61), Ивашко *Белько*, 1579 р. (Полякова 30), *Белка* Данилов сын Азянов, 1623 р. (Полякова 29), (похідне) *Бѣлково*, 1627 р. – назва пустища в колишній Ярославській губ. (Успенский 35), рос. *Белка*, *Белко*, *Белок* (ЖПТ), *Бельково* – відантропонімний ойконім у колишній Тульській губ. (Малицкий 94), ст.-блр. Мартинъ *Белка*, 1541 р., Иванъ *Белко*, 1591 р. (Усцінович 1975: 116), блр. *Белко*, *Белков*, *Билько* (СБГТ 136, 139), (похідні) *Бялькова*, *Белькі*, *Бялькі* – ойконіми у Гродненській і Вітебській обл. (Рап. Гр. 44; Рап. Віц. 51, 66), болг. *Белка*, *Бялко* (Илчев 70, 98), (похідні) *Бякова ливада*, *Бялков мост*, *Бякова чешма* – мікротопоніми (БЕР 1, 109;

Ангелова-Атанасова 164), макед. *Белка* ж., XV ст. — особове ім'я (Соколки 1964: 206), *Белков* (Речник ПКМ I, 106), серб. *Белко* — особове ім'я (Грковић 35), хорв. *Belka, Belko* (Leksik 37), словн. *Belko, Beljko* (ZSSP 30), ст.-пол. *Białek*, 1369 р., *Białko*, 1391 р., *Białk*, 1425 р., *Włodek Byelka*, 1494 р. (SSNO I, 132, 147), пол. *Białek, Bielek, Bieleka, Bieleko, Bielek, Biołek, Biołka* (SN I, 281, 305, 327, 333), ст.-чеськ. *Belca, Belek*, XIII ст. (Pleskalová 127), чеськ. *Bělk, Bělka* (ЧП), (похідні) *Bielkov, Bielkovici* — ойконіми (Profous I, 55), словц. *Belka, Belko* (TZ Bratislava 22), *Bielka, Bielko, Bilka* (TP 82), луж. *Bělk, Bělka, Bělko* (Wenzel II/1, 39).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *білка* 'світло-лиця жінка' (с. Селець Дубровицьк. р-ну Рв.; повідомив Л. Й. Кондратік), *біло́к* 'біла, опукла оболонка ока, склера' (Астаф'єва, Воронич 1, 78) з інослов'янськими відповідниками. Див. (ЕССЯ 2, 81–83: **běľka*, **běľkǫ*).

**zaběľkǫ*: укр. діал. *забілок* 'сметана' (Аркушин 2016: 159).

**Běľuka*, **Běľukъ*, **Běl'ukъ*: укр. *Білука* (Горпинич, Корнієнко 26), блр. *Бялюк* (Бірыла 77), болг. *Белюк* (Заимов 18), пол. *Białuk, Bieluk* (SN I, 287, 303).

**Běľyka*, **Běľukъ* / **Běľuъ*: рос. *Бельчев* (ЖПТ), пол. *Białuk, Białuka* (SN I, 287).

Із дієсловом **běľiti* пов'язане псл. **běľidlo* (ЕССЯ 2, 65–66) > **Běľidlo* > ст.-укр. *Билиловєц*, 1649 р. (ДІП I, 53), Сенка *Белиловец*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 295), укр. (похідне) *Білилівка* — ойконім у Житомирській обл., рос. *Белиово* — назва поселення в колишній Калужській губ. (Vasmer RGN I, 321), болг. *Белиов* (Илчев 70).

**Běľilъ*: болг. *Белил* (Заимов 17).

**Běľula*, **Běľulъ*: болг. *Белул, Белула* (Заимов 18).

**Běľima*, **Běľimъ*: ст.-укр. Данило *Былимъ*, Федоръ *Билименко*, 1649 р. (Реєстр 67), Борис *Билим*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 110), укр. *Білим, Білима* (Новикова 91), рос. *Белим* (ЖПТ), блр. *Бялімаў* (Бірыла 76), макед. *Белим* — особове ім'я, *Белимов* — прізвище (Речник ПКМ I, 105), хорв. *Bilima* (Leksik 47), словн. *Bilimovič* (ZSSP 39), пол. *Bilim* (SN I, 325) ~ **běľiti* (ЕССЯ 2, 67).

**Běľanъ*, **Běľanъ*, **Běl'ana*, **Běl'anъ*: ст.-укр. Павло *била(н)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 146), *Бѣлан* Панасєнко, 1654 р. (РПП 69), укр. *Бѣлан*, 1718 р. (ДІП I, 206), *Біланъ*, 1723 р. (Швидько 107), *Білан, Біланъ* (PI Хм. 6, 194, 398), *Білан* — прізвисько (СПУ I, 108),

Білани (2), *Біляни* (2) — відантропонімні ойконіми у Львівській, Сумській, Вінницькій обл., ст.-рос. Василий *Бѣлянинъ*, 1598 р. (МПРК 126), Иван Кузьмич *Беляна*, 1639 р. (Визе 13), (похідне) *Беляново*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 32), рос. *Белан* (ЖПТ), (похідні) *Беланова*, *Беланово*, *Беляново*, *Беляны* — ойконіми (Vasmer RGN I, 316), ст.-блр. Миколай *Белан*, 1567 р., Алекса *Белянка*, 1643 р. (Бірыла 1966: 198), блр. *Бялан*, *Бялян* (Бірыла 76, 77), *Беланы*, *Бяланава*, *Бяляны* — відантропонімні ойконіми в Могильовській, Гродненській, Мінській обл. (Рап. Мін. 34; Рап. Маг. 33; Рап. Гр. 44), болг. *Белан*, *Белян* (Илчев 69, 71), макед. *Бељан* (Речник ПКМ I, 109), серб. *Бељан* — особове ім'я (Грковић 35), хорв. *Belan*, *Belanj*, *Beljan*, *Bilan*, *Biljan* (Leksik 36, 38, 46, 47), серб. *Беланъ* — особове ім'я (Гильфердинг 326), слвн. *Belan*, *Beljan* (ZSSP 29, 30), пол. *Białan*, *Bielan*, *Biełan*, *Biełan*, *Bilan*, *Biłan* (SN I, 280, 299, 305, 322, 326), ст.-чеськ. *Bělan* (Gebauer I, 36), чеськ. *Belán* (ЧП), слвц. *Belan*, XVIII ст. (Bernát 80), *Belan*, *Belání*, *Beljan* (TZ Bratislava 21, 22), луж. *Bělan* (Wenzel II/1, 37).

**Bělena*, **Bělenъ*, **Bělenъ*: укр. *Білень* (Богдан 13), ст.-рос. Ларка *Беленин*, 1609 р. (ПОСм. 160), Кузьма Борисович *Беленков*, 1628 р. (Веселовский 34), блр. *Бяленева* — відантропонімний ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 65), болг. *Белен* (Заимов 17), хорв. *Belen* (Leksik 36), пол. *Białen*, *Bileń* (SN I, 282, 324) ~ ст.-рос. *бѣлений* 'білий' (Сл. РЯ XI–XVII вв. 1, 130).

**Bělina*, **Bělínъ*: ст.-рос. Митька *Белин*, 1680 р. (Полякова 29), болг. *Белин* (Заимов 17), серб. *Бељин* — прізвисько (Ђапић 1968: 169), хорв. *Belin*, *Belina*, *Bilin*, *Bilina* (Leksik 37, 47), слвн. *Belin*, *Belina* (ZSSP 30), ст.-пол. *Bielina*, 1388 р. (SSNO I, 145), пол. *Bielin*, *Bilin*, *Bilina* (SN I, 303, 325), чеськ. *Bělín* (ЧП), луж. *Bělin* (Wenzel II/1, 38) ~ укр. діал. *біліна* 'яскраво-білий колір' (Матейко 25) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 66–67: **bělina*).

**obbělina* (ЭССЯ 26, 101).

**Zabělínъ*: ст.-рос. Иванъ *Забѣлинъ*, 1495 р. (Тупиков 550), рос. *Забелин* (ЖПТ).

**Bělonъ*, **Bělonъ*: укр. *Білон*, *Білонь* (Богдан 13), рос. *Белонев*, *Белонов* (ЖПТ), пол. *Białon*, *Białon*, *Biełon*, *Biłon*, *Biłon* (SN I, 284, 306, 327, 328), чеськ. *Bělon* (ЧП), слвц. *Belon* (BLS I, 331), *Bialon* (TP 81).

**Běluna*, **Bělunъ*, **Běl'unъ*, **Běl'unъ*: укр. *Білун* (Богдан 13), рос. *Белун*, *Белунин* (ЖПТ), блр. *Бялун* (Бірыла 76), *Бялуны* — відантро-

понімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 44), болг. *Белун* (Заимов 18), хорв. *Belun* (Leksik 38), ст.-пол. *Grothek Balun*, 1470–1480 рр (SSNO I, 134), пол. *Białun*, *Białuń*, *Bielun*, *Biełun*, *Biełuń* (SN I, 287, 303, 306), чеськ. *Bělunek* (ЧП) ~ ст.-укр. *бѣлунъ* ‘рослина’ (СУМ XVI–XVII ст. 4, 149), блр. діал. *бялун* ‘гриб хрящ’ (СБГ 1, 259).

***Bělyнь**: укр. *Билинь* (ІФ), ст.-рос. Ортюшка *Белынецв*, 1616 р. (АСЭИ I, 319), блр. (похідні) *Бялынавічы* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 65), *Белыничи* — в колишньому Могильовському пов. (Кр. Д 249), сучасне *Бялынічы* (Рап. Маг. 33), пол. *Białunia* (SN I, 287). Стосовно мотивації див. (ЕССЯ 2, 83: **bělyni*).

***Bělyнь(й)**: пол. *Bielny* (SN I, 304).

***Běl'argъ**: укр. *Білер*, *Біляр* (Богдан 15), *Білярі* — відантропонімний ойконім в Одеській обл., хорв. *Belar* (Leksik 36), слвн. *Belar* (ZSSP 29), пол. *Bielar*, *Bielarz*, *Bilar* (SN I, 280, 299, 322), чеськ. *Bělář* (ЧП), луж. *Bělar* (Wenzel II/1, 37) ~ укр. *біляр* ‘білильник’ (Грінченко 1, 68).

Деривати з консонантом -s- у суфіксальній морфемі:

***Bělasъ(й)**, ***Běl'asъ**, ***Bělasъ**: ст.-укр. *Бѣласъ*, 1607 р. (АСО 204), укр. *Білас* (Богдан 14), рос. *Белас* (ЖПТ), *Беласовка*, *Белясево* — ойконіми в колишніх Нижегородській і Рязанській губ. (Vasmer RGN I, 316, 343), блр. *Бялас* (Бірыла 76), болг. *Белас* (Заимов 17), хорв. *Belas*, *Bilas* (Leksik 36, 47), слвн. *Belas* (ZSSP 29), пол. *Białas*, *Białas*, *Bielas*, *Biełas*, *Biełas*, *Bilas*, *Biłas*, *Biołas* (SN I, 280, 281, 299, 305, 323, 326, 333), чеськ. *Bělas* (ЧП), слвц. *Belás* (TZ Bratislava 21) ~ ст.-рос. *бѣласый* ‘із сивиною’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 1, 130) та ін. Див. [ЕССЯ 2, 62 — **bělasъ(й)*].

***Bělesъ(й)**: рос. *Белесов* (ЖПТ), пол. *Bieles* (SN I, 301) ~ **bělesъ(й)* (ЕССЯ 2, 63).

***Bělisъ**: рос. *Белисов* (Сиксль 76), блр. *Белисов* (СБГТ 136), пол. *Bielis* (SN I, 303).

***Bělosъ**, ***Bělosъ**: укр. *Білос* (Пура СПР IV, 12), рос. (похідне) *Бѣлосово Малое* — ойконім у колишньому Рибинському пов. (Титов Рукописи, 78), болг. *Белос* (Заимов 18), хорв. *Belos* (Leksik 37), пол. *Białos*, *Białoś*, *Biełos*, *Biełoś*, *Biłos*, *Biłoś* (SN I, 285, 306, 328).

***Bělusъ**, ***Bělusъ**: укр. *Bilus*, 1715 р. (Чучка 68), *Білу* (Богдан 13), блр. *Бялусь* (Бірыла 76), хорв. *Belus* (Leksik 38), пол. *Białus*, *Białuś*, *Biełus*, *Biełuś* (SN I, 282, 287, 306).

***Bělysъ**, ***Bělysъ**: пол. *Białys*, *Białyś* (SN I, 287).

***Bělastь(ь)**, ***Běl'astь(ь)**: чеськ. *Belasta* (ЧП), пол. *Bielasty* (SN I, 300).

***Bělatь(ь)**: укр. *Бѣлат* (ИС 68), рос. *Белатова* — відантропонімний ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN I, 316), пол. *Białat* (Rymut I, 32), *Biełat*, *Bilat*, *Biłat* (SN I, 305, 323, 327).

***Běleta**, ***Běletь**: хорв. *Beleta*, *Bileta* (Leksik 36, 47), пол. *Bieleta*, *Bilet* (SN I, 302, 324).

***Běleta**, ***Běletь**: рос. *Белят* (САЛ 347), *Белятино* — назва поселення в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 343), блр. *Белятко* (м. Барановичі), *Бяляцін* — відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 34), болг. *Белят* (Заимов 18).

***Běletičь**: укр. (похідне) *Білятичі* — ойконім у Ровенській обл.

***Bělita**, ***Bělītь**: укр. *Білітюк* (Вол.), рос. *Белитков* (КПУ Дон. 13, 52), (похідне) *Белитино* — ойконім у колишній Курській губ. (Vasmer RGN VI, 322), хорв. (вторинне) *Belitak* (Leksik 37), пол. *Bilita* (SN I, 325).

***Bělota**: укр. *Білотин* — ойконім (Хм.), мотивований антропонімом **Білота*, болг. *Белота*, XII ст. (Заимов 18), макед. (похідне) *Belotino* — назва поселення (Im. m. 76), ст.-серб. *Bělota* [1036 р. — Petrus de *Belata* (Jakić-Cestarić 128)], *Белота* (Даничић I, 98), серб. *Белота* — особове ім'я (Грковић 35), *Бјелотући* — відантропонімний ойконім, хорв. *Belotić*, *Bilota* (Leksik 37, 47), словн. *Belota* (Kos 112), ст.-пол. *Jacobi Byalotha*, 1409 р. (SSNO I, 134), пол. *Białota* (SN I, 285), чеськ. *Bělota* (ЧП), а також румун. *Belotă*, 1409 р. (Constantinescu 198) < ст.-болг. (Дуриданов 1976: 92) ~ рос. діал. *белотá* 'про людину з білою шкірою і волоссям' (СРГК I, 57) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 75).

***Bělota**, ***Bělōtь**: укр. (похідне) *Білоти* — поселення у Львівській обл., болг. *Белут*, *Белута* — особові імена (Заимов 18), хорв. *Bielut* (Leksik 46) ~ укр. діал. *білу́та* 'корова білої масті' (Шило 53) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 77: **bělōtь*).

***Bělava**, ***Běl'ava**, ***Bělavьь**, ***Běl'avьь**: ст.-укр. Леонка Івановъ сынъ *Белавинъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 343), укр. *Білава*, *Білявий* (СП 46, 47), *Білява* ж. — прізвище (СПУ I, 112), ст.-рос. Михалко *Бѣлава*, 1495 р. (Тупиков 75), Артемий *Белава*, 1560 р. (Веселовский 34), *Белавино*, 1551 р. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (ПКНЗ 5, 34), *Белавин починок*, 1587 р. — у колишньому Ярославському пов. (АСЗ II, 427), *Бѣлавина*, 1680 р. — назва пустища в

колишньому Московському пов. (Холмогоровы V, 78), (похідні) *Беладино* (27 фіксацій), *Белядино*, *Белявинская*, *Белявинское* — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN I, 316, 339), ст.-блр. *Белявина*, 1610 р. — ойконім у колишньому Дорогобузькому пов. (АЗР IV, 385), блр. *Белавы* (Бірыла 51), *Бялавічы* — відпатронімі ойконіми у Гродненській і Мінській обл. (Рап. Гр. 43; Рап. Мін. 43), болг. (вторинне) *Бѣлавич* (ЮС 38), хорв. *Belava* (Leksik 36), слвн. *Belavec* (ZSSP 29), ст.-пол. *Byelawa*, 1478 р. (SSNO I, 142), пол. *Biaława*, *Bielawa*, *Bielawy*, *Bieława*, *Bilawa* (SN I, 281, 300, 305, 323), чеськ. *Belavý* (ЧП), слвц. *Belavý* (TZ Bratislava 21), луж. *Běława* (Wenzel II/1, 37) ~ ст.-укр. *бѣлявый* ‘білявий’, ст.-рос. *бѣлявый* ‘білуватий’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 1, 140) та ін. Див. [ЭССЯ 2, 62–63: **bělavъ*(jъ)].

**robělavъ*(jъ): чеськ. *robělavý* ‘білуватий’ (Kott II, 608), ст.-слвц. *robelavý* ‘блідий, (про волосся) білуватий’, XVII ст. (HSSJ III, 562), пол. *pobielawy* ‘схожий на білий колір, білявий’ (Linde IV, 177 — стаття *pobielacz*), слвц. *pobelavý* ‘білий’ (Káral 475), діал. ‘світлий, світло-жовтий’ (SSN II, 848).

**probělavъ*(jъ): укр. діал. *пробілявий* ‘ближчий до білого, ніж до іншого кольору’ (Сабадош 288).

***Bělovъjъ**: укр. *Біловий* (Глуховеца 1, 107).

***Běliznъjъ**, ***Bělizna**: укр. *Бѣлизний*, 1718 р. (ДІП I, 127), *Білизна* (Панцьо 96), ст.-рос. Ондрюшка *Бѣлизнинъ*, 1593 р. (МППК 156), ст.-пол. *Bielizna*, 1462 р. (SSNO I, 142) ~ рос. діал. *белізна* ‘зразкова чистота’ (Дуров 27) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 68: **bělizna*).

***Běluza**: рос. *Белуза* (Лет. ГС 2009, № 35, 54).

Праантропоніми-композити:

***Běla(ja) borda**, ***Bělobordъ(jъ)**: ст.-укр. Максим *Белобородко*, 1665 р. (АКП I, 36), укр. *Бѣлобородко*, 1718 р. (ДІП I, 119), *Білобородий* (Рв.), ст.-рос. Иван *Белобород*, 1598 р. (Веселовский 35), Климка Петровъ сынъ *Белобородовъ*, 1690 р. (Гурлянд 1902: 18), рос. *Белобород* (ЖПТ), *Белобородов* (САЛ 345), (похідні) *Белобородова*, *Белобородовы* — ойконіми в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN I, 324), блр. *Белабароды* (Бірыла 50), болг. *Белобрадов* (Илчев 70), серб. *Бѣлбрадић* (Грковић Имена 164), ст.-пол. *Byalobrody*, 1409 р. (SSNO I, 133), пол. *Białobroda* (SN I, 282), чеськ. *Belobrad* (ЧП), ст.-слвц. Szeman *Bielobradý*, 1618 р. (UFP II, 101), слвц. *Belobrad*

(TZ Bratislava 22), луж. *Běła Broda* (Wenzel II/1, 37) ~ **bělobordъ*(*ь*) (ЭССЯ 2, 69).

***Běligojъ**: хорв. *Beligoj* (Leksik 37), слвн. *Beligoj* (ZSSP 30).

***Bělobaba**: укр. *Білобаба* (Богдан 13), рос. *Белобаб* (КП Сарат.₄), *Белобаба* (ЖПТ), *Белобабов* (Зап.), хорв. *Belobaba* (Leksik 37).

***Bělobajъ**: ст.-рос. *Бѣлобаевъ*, 1551 р. — прізвисько (Викторов 126), рос. *Белобаев* (КПУ Луг. 15, 414).

***Bělobokъ**(*ь*): укр. *Бѣлобокъ*, 1756 р. (АК 3, 222), *Білобокий* (Богдан 13), ст.-рос. Иван *Белобоков*, 1696 р. (ПАСБ 146), (похідне) *Белобоков*, 1538 р. — назва починка в колишньому Московському пов. (АФЗХ 1506—1613 гг.: 65), рос. *Бѣлобокой*, 1714 р. (Сиб. города 31), *Белобокий* — прізвище в Санкт-Петербурзі (САЛ 345), *Белобоков* (КПУ Луг. 1, 93), блр. (похідне) *Белобоково* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 324), ст.-пол. Nicolao *Byalobok*, 1448 р. (SSNO I, 133), пол. *Białobok*, *Białoboki*, *Biełoboki* (SN I, 282, 305). Стосовно мотивації пор. апеллятивну лексику слов'янських мов, зібрану під гаслом **bělobokъ*(*ь*) (ЭССЯ 2, 68—69).

***Bělobolna**: пол. *Białobłona* (SN I, 282).

***Bělobr'uxъ**(*ь*): ст.-рос. *Бѣлобрюховъ*, 1677 р. (БПК 50).

***Bělobrъvъ**(*ь*): укр. *Бѣлобровый*, 1734 р. (ДІП VI, 267), *Білобров* (СП 46), ст.-рос. Окинська Ермольєв с. *Бѣлобровинъ*, 1646 р. (Ростов 7), рос. *Белобров* (САЛ 345), блр. *Бѣлабровы* (Бірыла 50) ~ **bělobrъvъ* (ЭССЯ 2, 69).

***Bělobrъvъsъ**: ст.-укр. Хома *Бѣлоброве(ц)*, 1649 р. (СУМ XVI—XVII ст. 4, 146).

***Bělobъrkъ**: хорв. *Belobrk*, *Bilobrk* (Leksik 37, 47).

***Bělodědъ**: укр. *Бѣлодѣдовъ*, 1718 р. (ПСт. П 137), *Бѣлодѣдъ*, 1726 р. (МК 208), *Білодід* — сучасне прізвище (СП 46), ст.-рос. *Бѣлодѣдовъ*, 1495 р. (Тупиков 497), рос. *Белодедов* (ЖПТ), *Бѣлодѣдово* — відантропонімний ойконім у колишній Рязанській губ. (Списки Ряз. 516), блр. *Бѣладзед* (Бірыла 50), болг. *Бѣлдед* (Илчев 69), пол. *Białodziad* (SN I, 283).

***Bělodějъ**: пол. *Białodziej* (SN I, 283).

***Bělodělъ**: ст.-рос. (похідне) *Бѣлодѣлово*, XVII ст. — ойконім у колишній Псковській губ. (ОПКН 186).

***Bělodobъ**: пол. *Białodub* (SN I, 283).

***Bělogatъ**(*ь*): болг. *Бѣлогашев* (Илчев 70).

***Běloglazъ(jь)**: ст.-рос. Олешка Прохоров сын *Белоглаз*, 1565–68 рр. (МИТА 104), Иван Иванов сын *Белоглаз*, 1685 р. (Полякова 29), рос. *Белоглазов* (ЖПТ), блр. *Белаглаз* (Бірыла 50). Пор. також *Белоглазов* (2), *Белоглазова*, *Белоглазово* (11 фіксацій), *Белоглазовская*, *Белоглазовский*, *Белоглазовы* – назви поселень відантропонімного походження на східнослов'янських теренах (Vasmer RGN I, 325). Щодо мотивації пор., наприклад, ст.-рос. *бѣлоглазый* ‘світлоокий’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 1, 134).

***Běloględъ**: рос. *Белоглядов* (ЖПТ).

***Bělogolъ(jь)**: ст.-укр. Иванъ *Бѣлоголовъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 148), укр. *Білоголовий* (СП 46), *Білоголови* – відантропонімний ойконім у Тернопільській обл., ст.-рос. Федор *Белоголов*, 1623 р. (ЗХ 51), рос. *Белоголов* (ЖПТ), *Белоголовов* (САЛ 345), болг. *Белоглаво* (Илчев 70), хорв. *Beloglavić*, *Bioglav* (Leksik 37, 47), *Beloglavec*, *Beloglavc* (ZSSP 30), пол. *Białogłowy*, *Bięłogłowy* (SN I, 283, 306), чеськ. *Bělohlaui* (ЧП), словц. *Belohlávek* (ЛОМ 19) ~ ст.-укр. *бѣлоголова* ‘жінка’ (Тимченко 1, 80) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 69–70).

***Bělogorъ**: ст.-рос. *Белагоръ*, 1610 р. (ПОСм. 175), рос. *Белогоро* (ИСП 44), пол. *Białogór*, *Bięłogór* (SN I, 283, 306), чеськ. *Bělohorec* (ЧП).

***Bělogostъ**, ***Bělogostъ**: рос. *Белогош* – відантропонімний ойконім у Брянській обл., болг. *Белогост* (Займов 17).

***Bělogobica**: ст.-укр. Оєдко *Бѣлогубица*, 1495 р. (Тупиков 77).

***Bělogobъ(jь)**: ст.-укр. Унук *Билогуб*, 1654 р. (РПП 77), (Я)цко *Билогуб*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 59), укр. *Білогуб* (СП 46), (похідне) *Білогуби* – ойконім на Полтавщині, ст.-рос. Івашко *Бѣлогубовъ*, 1670 р. (Тупиков 497), рос. *Билогуб* (ЖПТ), (похідні) *Белогубово* (3 фіксації), *Белогубовской* – ойконіми в колишніх Псковській і В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 326), блр. *Белагубы* (Бірыла 50), ст.-пол. Martinus *Baloganb*, 1452 р. (SSNO I, 134), чеськ. *Bělohubý* (ЧП) ~ ст.-рос. *бѣлогубый* ‘з білими, світлими губами’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 1, 134).

***Bělogobъсь**: ст.-укр. *Встапъ Бѣлогубе(ц)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 148), рос. *Белагубец* (ЖПТ), (похідні) *Белогубцево* *Большое*, *Белогубцево Малое* – ойконіми в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN I, 326), блр. *Белогубцева* ж. (СБГТ 177).

***Bělogozъ(jь)**: ст.-рос. Михаил *Белогуз*, 1593 р. (Веселовский 35), (похідне) *Белогузово*, 1627–1630 рр. – назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 157), (похідне) *Белогузово*,

XVII ст. — назва пустища в Углицькому пов. колишньої Ярославської губ. (ПКУ 211), рос. *Белогузов* (ЖПТ), (похідні) *Белогузово* — ойконіми в колишніх Владимирській, Псковській, Тульській губ., *Белогузы* — в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 326), ст.-блр. Paweł *Białohus*, 1561 р. (ПКГЭ II, 121), блр. *Белогузово* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 326), серб. *Белогуз*, 1801 р. (ПШМ 6), ст.-слвц. *Valentinus Belouzu*, 1625 р. (UFP II, 126) ~ укр. діал. *біла гуза* 'білогузка, *Saxicula oenanthe*' (Пиртей 2001: 28) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 70: **bělogozъ*).

***Bělogrivъ(ъ)**: блр. *Белагровы* (Бірыла 50), хорв. *Belogrivić* (Leksik 37), пол. *Białogrzuwu* (SN I, 284) ~ **bělogrivъ(ъ)* (ЭССЯ 2, 70).

***Bělogrōdъ(ъ)**: ст.-укр. Григорій *Білогрудъ*, 1668 р. (АКП I, 137), укр. *Бѣлогрудъ*, 1718 р. (ПЧП 166), *Білогруд* — сучасне прізвище (Горпинич 45), (похідне) *Білогрудове* — ойконім на Херсонщині, рос. *Белогруд* (САЛ 345), *Белогрудов* (Глуховцева 1, 107), *Белогрудый* (ЖПТ), блр. *Белогрудово* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 326).

***Bělogъrdъ(ъ)**: рос. *Белогорлов* (ЖПТ), серб. *Белогрлић* (Пешикан 519), хорв. *Belogrlić* (Leksik 37) ~ **bělogъrdъ(ъ)* (ЭССЯ 2, 70).

***Běloxlēbъ**: пол. *Białochleb* (SN I, 283).

***Běloxodъ**: рос. *Білоходов* (Горпинич 131).

***Běloxъrbъbъ**: рос. *Бѣлохребетово* — відантропонімний ойконім у колишній Рязанській губ. (Списки Ряз. 516), *Белохребетово* — в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN I, 332).

***Běloxvostъ(ъ)**: ст.-укр. Яцко, *Белохвостой* зят, 1664 р. (АКП I, 11), укр. *Бѣлохвост*, 1718 р. (ПСт. П 110), *Бѣлохвостый*, 1718 р. (ДІП I, 69), ст.-рос. Іванъ *Бѣлофостъ*, 1583 р. (Тупиков 77), рос. *Белохвостов* (ЖПТ), *Белохвостово* (5 фіксацій) — ойконіми в колишніх Псковській, Смоленській, Тверській губ. (Vasmer RGN I, 332), *Белохвостово*, XVIII ст. — назва пустища у Верейському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 325), блр. *Белахвосты* (Бірыла 51) ~ **běloxvostъ(ъ)* (ЭССЯ 2, 70—71).

***Běloxъrtъ**: укр. *Білохорт* (КПУ Дн. 6, 440).

***Bělojēdъ**: рос. *Белоедов* (ЖПТ), слвн. *Belojedič* (ZSSP 30), пол. *Biełojedow* (SN I, 306).

***Bělokobyuъ(ъ)**: ст.-укр. Іван *Бѣлокобылыи*, 1649 р. (Реєстр 189).

***Bělokolēnъ(ъ)**: блр. *Белакалены* (Бірыла 50).

***Bělokolъsъ(ъ)**: рос. *Белоколосов* (ЖПТ).

***Bělokoňь**: укр. *Бѣлоконь*, 1718 р. (ДІП I, 185), *Білокінь*, *Білоконь* — сучасні прізвиська (СП 46), (похідні) *Білоконі* (2) — ойконіми у Полтавській обл., ст.-рос. *Петрушка Бѣлоконевъ*, 1688 р. (Тупиков 497), рос. *Белоконев* (ЖПТ), блр. *Белоконев* (СБГТ 177), пол. *Białokoń* (SN I, 284).

***Bělokoňьль(ь)**: укр. *Білоконний* (Новикова 92).

***Bělokorуть(ь)**: укр. *Бѣлокопитий*, 1718 р. (ПСт. П 147), *Білокопитове* — відантропонімний ойконім на Сумщині, ст.-рос. Афанасий *Белокопытов*, 1610 р. (Веселовский 35), Гришка Трофимовъ с. *Белокопытъ*, 1643 р. (Белев 26), Fiedor *Białokorуту*, 1654 р. (СГЧА 63), рос. *Белокопытов* (Лет. АД 2006, № 11, 269), блр. *Белакапытаў* (Бірыла 50), пол. *Białokorутow* (SN I, 284) ~ ст.-укр. *бѣлокопытый* 'білокопитий' (СУМ XVI—XVII ст. 2, 72).

***Bělokorутьсь**: ст.-укр. Матвѣи *Бѣлокопытец*, 1649 р. (ДІП I, 52).

***Bělokorутьль(ь)**: рос. *Белокопытный* (КПУ Херс. 9, 176).

***Bělokorvіць**: укр. (похідне) *Білокоровичі* — відантропонімний ойконім на Житомирщині.

***Bělokoгъ(ь)**: пол. *Białokór*, *Bielikor* (SN I, 284, 303).

***Bělokoгъсь**: ст.-укр. Федоръ *Белокорець* (*Biełokorzec*), 1563 р. (Тупиков 77),

***Bělokoзь(ь)**: рос. *Белокозов* (САЛ 345), блр. *Białokos*, 1765 р. (ABK VII, 403), пол. *Białokos* (SN I, 284).

***Bělokoзь(ь)**: ст.-рос. Івашко Михайлов сын *Белокозов*, 1647 р. (Полякова 29), рос. *Белокоз* (ЖПТ), (похідні) *Большое Бѣлокозово*, *Малое Бѣлокозово* — ойконіми в колишній Псковській губ. (Василев 2, 25, 34), ст.-блр. Іван Ходорович *Белокоз*, 1567 р. (Бірыла 1966: 198), Адамъ *Белокозь*, 1615 р. (Усціновіч 1975: 116), блр. *Белакозы* (Бірыла 50), пол. *Białokoz* (SN I, 284).

***Bělokrīdlъ(ь)**: укр. *Білокрилий* (СП 46), ст.-рос. Трофимко Кузьмин сын *Белокрылов*, 1623 р. (Полякова 29), рос. *Бѣлокрыловъ*, 1711 р. (Сиб. города 27), *Белокрылова* — відантропонімний ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN I, 323), блр. *Белакрылы* (Бірыла 50) ~ **bělokrīdlъ(ь)* (ЭССЯ 2, 71).

***Bělokrīdlъсь**: укр. *Білокрилець* (Новикова 92), ст.-рос. Алексей Немиров *Белокрыльцев*, 1596 р. (Веселовский 35), Воин *Белокрыльцов*, 1613 р. (ДП 252).

***Bělokuňь**: ст.-укр. Андрей *Бѣлокунъ*, 1672 р. (Тупиков 77), укр. *Белокунъ*, 1711 р. (Лазаревский ОКС5), рос. *Белокунов* (Вып. 69).

***Bělokurь(jь)**: укр. *Бѣлокур*, 1718 р. (ДІП І, 264), *Білокур* – сучасне прізвище (РІ Луг. 1, 358), *Білокурий* (СП 46), рос. *Белокуров* (ЖПТ), ст.-пол. Nicolaus *Valocur*, 1394 р. (SSNO І, 134), пол. *Białokur* (SN І, 284) ~ рос. *бѣлокур*, *бѣлокұрый* ‘світловолосий’ (Сл. РЯ XVIII в. 1, 194).

***Běľъjъ květъ**, ***Bělokvětъ(jь)**: рос. *Белоцветов* (ЖПТ), ст.-пол. Jhan *Byali Qwet*, 1474 р. (SSNO І, 136) ~ **bělokvětъ(jь)* (ЭССЯ 2, 71).

***Bělolаръ(jь)**: рос. *Белоларов* (ЖПТ).

***Bělolарътъ**: рос. *Белолартиков* (Книги РФ Х, 44).

***Bělolikъ(jь)**: рос. *Белоликов* (ЖПТ) ~ **bělolikъjъ* (ЭССЯ 2, 71–2).

***Bělolipъ(jь)**: рос. *Белолипов* (ЖПТ).

***Bělol'ubъсь**: рос. *Белолюбцев* (Лет. ЖС 2002, № 14–26, 21).

***Bělolъbъ(jь)**: рос. *Белолоб*, 1773 р. (ДСП 268).

***Bělomazъ(jь)**: рос. *Беломаз* (КП Алтай 2, 388), *Беломазов* (ЖПТ).

***Bělomirъ**: (похідні) рос., блр. *Беломир* – ойконіми в колишніх Смоленській і Вітебській губ. (Vasmer RGN І, 330), болг. *Беломир*, XIII ст. (Заимов 18), хорв. *Belomir* – особове ім'я (РІ 207).

***Bělomordъ(jь)**: ст.-рос. (похідне) *Беломудов* (Кусов 263), варіант *Бѣломудовской*, XVII ст. – назва починка в Углицькому пов. колишньої Ярославської губ. (ПКУ 568), блр. *Беломутов* (!) (м. Гомель).

***Bělomordъсь**: ст.-рос. Максимко *Бѣломудцов*, 1565 р. (СПМК 88), Тить *Бѣломудцевъ*, 1682 р. (ОДМ XV, 436), Мамонъ *Беломутцевъ* (Рукописи 254).

***Bělomыdльсь**: рос. *Беломыльцев* (ЖПТ).

***Bělomуја**, ***Bělomуjъ**: ст.-рос. Іванъ *Бѣломоинъ*, 1681 р. (Сиб. города 94), рос. *Бѣломоинъ*, 1763 р. (Тобольск 102), *Беломоин* (ИСП 44), *Беломоев* (ЖПТ), блр. *Беломоево* – відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN І, 330) ~ рос. (вторинні) *бѣломойка* ‘прачка’ (Сл. РЯ XVIII в. 1, 195), діал. *беломойка* ‘охайна жінка’ (Дуров 27).

***Bělonogъ(jь)**: ст.-укр. Данило *Белоногий*, 1643 р. (СУМ XVI–XVII ст. 2, 72), укр. *Білоног*, 1723 р. (Швидько 189), ст.-рос. Омелка, прозвище *Белоногъ*, 1621 р. (ПКА 162), Івашко *Белоног*, 1623 р. (Парфенова 54), Оська *Белоногов*, 1677 р. (Полякова 30), (похідне) *Белоногово*, 1613/14 р. – назва пустища на Псковщині (Ермолаев 144), рос. *Белоног* (ЖПТ), (похідні) *Белоноги*, *Белоногов*, *Белоногова*, *Белоноговка*, *Белоногово* (2 фіксації), *Белоноговская* – ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN І, 330), блр. *Беланогі* (Бірыла 50),

пол. *Białonóg* (SN I, 284), чеськ. *Bělonohý* (ЧП) ~ **bělonogъ(jь)* (ЭССЯ 2, 71–72).

***Bělonosъ(jь)**: ст.-укр. Пилипъ *Белоносъ*, 1649 р. (Реєстр 125), ст.-рос. Митрошка Иванав снъ *Беланос*, 1598 р. (СКК 158), Гришка *Бѣлососовъ*, 1699 р. (Сиб. города 12), рос. *Белоносов* (ЖПТ), (похідні) *Белоносова* (3 фіксації), *Белоносовка*, *Белоносово* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 330).

***Bělookъ(jь)**: ст.-укр. *Беложий*, 1617 р. (Яшук 266), укр. *Білоокий* (СП 46), пол. *Białooki*, *Biełooki* (SN I, 285, 306), чеськ. *Běloky* < **Běloky* — ойконім (Proffous I, 53) ~ **bělookъ(jь)* (ЭССЯ 2, 71–72).

***Běloosъ(jь)**: рос. *Белоустов* (Сиксль 78).

***Běloosъ(jь)**: ст.-укр. *Белоусъ* Горбатъ, 1552 р. (Тупиков 77), *Белоусый*, 1618 р. (Яшук 266), Федо(р) *бѣлоусъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 148), укр. *Бѣлоусъ*, 1718 р. (ДІП I, 200), *Білоус* — сучасне прізвиське (СП 47), *Біловусий* (Панцьо 96), *Білі Вуса*, *Біловус*, *Білоус* — сучасні прізвиська (СПУ I, 110, 111, 112), *Білоусове* (3), *Білоусівка* (11) — відантропонімні ойконіми в різних областях, ст.-рос. Дружинка *Белоусов*, 1619–1621 рр. (ПРКМ 292), Пятунко *Бѣлоусъ*, 1652 р. (Тупиков 77), рос. *Белоус* (КП Сарат.), *Белоусов* (ЖПТ), *Белоусов* (3), *Белоусова* (10), *Белоусово* (16), *Белоусовы* — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 332), *Белоусов хутор* — у Нижегородській обл. (Климкова 124), ст.-блр. Станислав *Белоус*, 1567 р. (Бірыла 1966: 198), блр. *Белоус* (СБГТ 177), *Белавусаўчына* — відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 21), болг. *Белоусов* (Илчев 71), ст.-пол. *Byali Wans*, 1412 р., Thomas dictus *Byalowanssz*, 1430 р. (SSNO I, 135, 136), пол. *Białowas*, *Biłowas* (SN I, 285, 328) ~ укр. діал. *білоус* 'біловус' (Пиртей 2001: 28) та ін. Див. [ЭССЯ 2, 73: **běloosъ(jь)*].

***Bělootъ(jь)**: ст.-рос. Дмитрий Григорьевич *Белоутов*, 1646 р. (Веселовский 35), (похідні) *Бѣлевутовъ дворъ*, 1401 р. — урбанонім у Москві (Приселков 455), *Белоутово*, XVII ст. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 305), рос. *Белоутов* (ЖПТ), *Белаутовка*, *Белоутово* (4), *Белоутовская* (2) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 316, 332).

***Běloraxъ**: ст.-рос. Афонька Захаров сын *Белоракъ*, 1672 р. (ХКК 2, 240), рос. *Белоракхов* (ЖПТ), болг. *Белоракхов* (Илчев 71).

***Běloralъ(jь)**: рос. *Бѣлораловъ* (Чернопятов 59).

***Běloperъ(jь)**: рос. (похідне) *Белоперовка* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN I, 330) ~ макед. діал. *белонер* 'з білим пір'ям' (РМНП 1, 100).

***Běloperъstъ**: слов'ян. *Белонест* (Рамієс 2, 120).

***Běloperъtъ(jь)**: макед. *Белонета* (Речник ПКМ I, 108).

***Běloplatъ**: ст.-рос. Івашка Івановъ сынъ *Белоплатовъ*, 1637 р. (УА 204), рос. *Белоплатов* (м. Калуга).

***Bělopolъ(jь)**: рос. *Белополов* (Сиксль 78).

***Bělopolъсь**: ст.-укр. Супрунь *Белополцов* зят, 1649 р. (Реєстр 362).

***Běloradъ**: макед. *Белорад* — особове ім'я (Станковска 2002: 77).

***Bělorězъ**: рос. *Белорезов* (ИСП 44).

***Běloritъ**, ***Běloritъ**: чеськ. *Bělorit* (ЧП), словц. *Belorit* (TZ Bratislava 22), луж. *Běloritъ* (Wenzel II/1, 39) ~ **běloritъ*, **běloritъ* (ЭССЯ 2, 74).

***Bělorogъ(jь)**: рос. *Белорогов* (ЖПТ), слов'ян. (похідне) *Белороги* — ойконім у колишній Сувалкській губ. (Vasmer RGN I, 331).

***Běloroqъ(jь)**: ст.-рос. Іов *Белые Руки*, 1619 р. (АФЗХ 1961: 370), рос. *Бѣлоруковъ*, 1711 р. (ДПС I, 281), Микита *Белые Руки*, XVIII ст. (Лихачев 1898: 4), *Белоруков* (ЖПТ), хорв. *Beloruk* (Leksik 37) ~ **běloroqъ(jь)* (ЭССЯ 2, 74).

***Bělorusъ(jь)**: укр. *Білорус* (Богдан 13), рос. *Белорусов* (ЖПТ), блр. *Беларус* (Памяць Петр. 512), пол. *Białorus* (SN I, 285) ~ ст.-рос. *бѣлорусый* 'світло-русий' (Сл. РЯ XI–XVII вв. 1, 136), рос. діал. *белору́сый* 'білявий' (Іванова Словарь 28).

***Bělorusъсь**: рос. *Бѣлорусцовъ*, 1747 р. (Вятка 174).

***Běloskorъ(jь)**: ст.-укр. (вторинне) *Федор Бѣлошкорскии*, 1649 р. (Реєстр 354), рос. *Белошкуров* (ЖПТ), пол. *Białoskóra* (SN I, 285).

***Běloslava**, ***Běloslavъ**: болг. *Белослав* (Илчев 71), макед. *Белослава* ж., XV ст. — особове ім'я (Соколки 1965: 155), серб. *Белослав* — особове ім'я (Грковић 35), хорв. *Beloslav* (Leksik 47).

***Bělosludъ**: ст.-рос. Андрей Петров *Белослуд*, 1671 р. (ВКД 126).

***Bělosludъсь**: ст.-рос. Ондрей *Белослудец*, 1634 р. (ТК Вологда 2, 260), рос. *Белослудцев* (КЛ 2005, № 27–39, 23).

***Bělosorka**: блр. *Belosoroki* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN I, 331).

***Běloščekъ**: ст.-рос. Федор *Белощек*, 1539 р. (Веселовский 35).

***Bělošъja**: ст.-рос. Томило *Белошея*, XVII ст. (Копанев 1966: 187), рос. *Белошеин* (ЖПТ), *Белошеино* — відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській і Псковській губ. (Vasmer RGN I, 333).

***Bělošъjьka**: ст.-рос. Оксютка Галактионова ж. *Белошейкина*, 1677 р. (Белев 18), (похідне) *Белошейки* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN I, 331).

***Bělotěľь(jь)**: укр. *Білотіл* (Вол.), ст.-рос. Івашка *Белотел*, 1646 р. (ПКВ 127), рос. *Белотелов* (ЖПТ), *Белотелово* — відантропонімний ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 331), болг. *Белотелов* (Илчев 71).

***Bělotěľьсь**: ст.-рос. *Бѣлотѣлецъ*, 1591 р. (Тупиков 77).

***Bělotьkaсь**: укр. *Білоткач* (СП 47).

***Bělouхъ(jь)**: рос. *Белоухов* (ЖПТ), макед. (вторинне) *Белоушков* (Речник ПКМ I, 108).

***Běloumъ**: ст.-рос. *Белоумово*, XVII ст. — відантропонімний ойконім у колишньому Тотемському пов. (Колесников 39), рос. *Белоумов* (Рамієц 2, 410).

***Běloumьсь**: рос. *Белоумцев* (КПУ Ув. Дон. 6, 61).

***Běloustъ(jь)**: ст.-укр. *Stepan Bełoust*, 1604 р. (ОО 154), укр. *Білоуст* (КПУ Льв. 2, 459), ст.-рос. (похідне) *Белеустова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Ярославській губ. (ИАЯ II, 4), ст.-блр. (похідне) *Бѣлоустовъ Сукачъ*, 1552 р. — мікротопонім у колишньому Пінському пов. (ПКПК 83).

***Bělovagъ**: укр. *Bilovar*, 1717 р. (Чучка 67).

***Bělovagьсь**: хорв. *Belovarac* (Leksik 37).

***Bělovědjъ(jь)**: болг. *Беловеждов* (Илчев 70).

***Bělověгъ**: рос. Лука *Бѣловеровъ*, 1722 р. (Иркутск 24).

***Bělovидъ(jь)**: рос. *Беловидов* (ЖПТ).

***Bělovoldъ**. Реконструйовано в (ЭССЯ 2, 75–76).

***Bělovolsъ(jь)**: рос. *Беловолос* (КПУ Дон. 9, 49) ~ рос. *бѣловолосый* 'світловолосий' (Сл. РЯ XVIII в. 1, 194) та ін. (ЭССЯ 2, 76).

***Bělovolъ**: укр. *Біловіл* (КПУ Харк. 2, 79), *Біловол* (Глуховцева 1, 107), рос. *Беловол* (ЖПТ), *Беловолов* (ИСП 44), блр. *Бѣлаволовъ*, 1797 р. (ВС I, 428).

***Bělovъlkъ**, ***Běľъjъ vьlkъ**: укр. *Білововк* (РУС 48), ст.-рос. Павел Семенович *Белый Волк* Кислевский, XV ст. (Веселовский 70), серб. *Бјеловук* (Јањатовић 44), хорв. *Belovuk* (Leksik 37).

***Bělovъгхъ**: ст.-укр. Олекса *Бѣловѣрхъ*, 1530 р. (Тупиков 76).

***Bělozemьсь**: рос. *Белоземцев* (САЛ 345).

***Bělozogъ(jь)**: ст.-укр. Васко *Билозур*, 1664 р. (РСП 258), укр. *Бѣлозор*, 1718 р. (ПСт. П 145), *Білозір* (Льв.), *Білозор* (Новикова 92),

ст.-рос. Денис *Белозоров*, 1617 р. (ПЮН 1990: 104), рос. *Белозоров* (ЖПТ), ст.-блр. Андрей Войтеховичъ *Бѣлзорѣ*, 1578 р. (ОДВ I, 26), Михайль *Бѣлзорѣ*, 1671 р. (Усціновіч 1975: 116), блр. *Бялзорѣ*, 1797 р. (BC I, 416), ст.-пол. Laurencius *Byaloszorek*, 1425 р. (SSNO I, 135), пол. *Białoźór* (SN I, 286), слов'ян. *Бѣлзорово* – відантропонімний ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 283) ~ ст.-укр. *бѣлзорѣ* ‘назва риби’, 1650 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 148), укр. *білозір* ‘красень’, діал. *білозірій* ‘світлоокій’ (ЕСУМ I, 197), блр. діал. *білазѣры* ‘з великими блакитними очима’ (Пазнякоў 89) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 76).

**Bělozorynъ* (jъ): укр. *Бѣлзорний*, 1750 р. (Слабченко 356).

**Bělozorbъ* (jъ): ст.-укр. Гришко *Белозуб*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 138), укр. *Білозуб* (Горпинич 27), рос. *Белозуб* (ЖПТ), *Белозубов* (Сиксль 78), пол. *Białoźąb* (SN I, 286) ~ **bělozorbъ* (jъ) (ЕССЯ 2, 76).

**Běložigъ*: рос. *Беложиров* (Харк).

**Běložitъ*: пол. *Białożyt*, *Biłożyt* (SN I, 287, 328).

Деривати з коренем **Bod-*

Первісні **Boda*, **Bodo*, **Bodъ*, **Bodъ* можна відновити на основі: укр. *Бодо* (РУС 52), *Бодз* (КПУ Терн. 1, 244), ст.-рос. (похідне) *Бодово*, XVI ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК IV, 459), блр. *Бода* (Бірыла 57), хорв. *Boda* (Leksik 55), пол. *Bod*, *Boda*, *Bodo*, *Bodz* (Rymut I, 43), словц. *Bod* (TZ Bratisava 32), *Bodo* (Blanár, Matejčik 274), луж. *Boda* (Wenzel II/1, 48) ~ укр. діал. *бодъ* ‘вигук на позначення удару чи уколу’ (ЕСУМ I, 237) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 154: **bodъ*).

**Bodъ* (jъ): пол. *Body* (SN I, 387), чеськ. *Body* (ЧП), словц. *Bódy* (TZ Bratisava 32).

Ст.-блр. Иван *Прободович*, 1557–1558 рр. (ЛМ № 42, 50) – рефлекс потенційного псл. **Probodъ*. Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-рос. *прободъ* ‘рана, прокол’, 1696 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 20, 96).

Праантропоніми-композиції:

**Bodigojъ*: хорв. *Bodigoj* (Leksik 55).

**Bodiroga*: серб. *Bodiroga* (Miličević 242), словн. *Bodiroža* (ZSSP 44) < **Bodirogja*. Перший компонент свідчить про потенційність інфінітива **boditi*.

***Bodislavъ**: слвн. (похідне) *Bodislavci* — ойконім (Ім. т. 85), луж. *Bodisław* (Wenzel II/1, 48).

***Bodivolphъ**: блр. (похідне) *Бадзівалы* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 29).

***Bododuxъ**: ст.-рос. Федор *Бододух*, 1668 р. (ОАРП 220).

***Milobodъ**: ст.-рос. (похідне) *Милубодово*, 1605 р. — ойконім (Никольский I/2, XLVII).

***Ostrobodъ**: ст.-пол. *Ostrobod*, 1389 р. (SSNO IV, 152), слов'ян. *Ostrobod(us)*, 1159 р. — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 97).

***Šidlobodъ**: ст.-укр. Давид *Шилобод*, 1693 р. (АКС 50), рос. *Шилобод* (ЖПТ).

Суфіксальні деривати:

***Bodagъ** / ***Bodogъ**: рос. *Бодагов* (ЖПТ), хорв. *Bodog* (Leksik 55).

***Bodega**: ст.-рос. Федот *Бодягин*, 1539 р., Логгин *Бодяга*, 1624 р. (Веселовский 43), рос. *Бодягин* (Дон.), пол. *Bodega* (SN I, 385) ~ **bodega* (ЭССЯ 2, 153).

***Bodyga**: пол. *Bodyga* (Rymut I, 43).

***Bodaxъ** / ***Bodašъ**, ***Bod'ašъ**: укр. *Бодаш* (Новикова 101), рос. *Бодашков* (ЖПТ), блр. (вторинне) *Бодашко* (ТС Мозырь 77), пол. *Bodach* (SN I, 384), слов'ян. *Бодяш*, запозичене чувашами (Магницький 34) ~ укр. діал. *бодя́х* 'дурман звичайний (*Datura stramonium* L.)' (Омельковець 31).

***Bodexa**, ***Bodexъ** / ***Bodeša**, ***Bodešъ**: укр. *Бодеха* (Редько 1, 81), пол. *Bodziech*, *Bodziesz* (Rymut I, 43).

***Bodixъ** / ***Bodišъ**: хорв. *Bodiš* (Leksik 55), пол. *Bodzieh*, *Bodzisz* (Rymut I, 43), слвц. *Bódiš* (TZ Bratisava 32) ~ **bodišъ* (ЭССЯ 2, 153).

***Bodoxъ** / ***Bodošъ**: пол. *Bodoch* (Rymut I, 43), *Bodosz* (SN I, 386).

***Boduxa**, ***Boduxъ** / ***Bodušъ**: ст.-укр. Семен *Бодуха*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 133), ст.-рос. Василей Григорьевъ сынъ *Бодухинъ*, 1608 р. (Докучаев-Басков 88–89), рос. *Бодухин* (ЖПТ), хорв. *Boduš* (Leksik 55), ст.-пол. *Bodusz*, 1398 р. (SSNO I, 182), пол. *Boduch* (SN I, 386), *Bodusz* (Rymut I, 43).

***Boduxa** / ***Bodušъ**: пол. *Bodych* (Rymut I, 43), *Bodysz* (SN I, 387).

***Bodajъ**: ст.-укр. Супрун *Бодау*, 1576 р. (ОО 49), укр. (вторинне) *Бодайко* (СП 50), рос. *Бодаев* (ЖПТ), блр. *Бадай* (Бірыла 32), хорв. *Bodaj* (Leksik 55), пол. *Bodaj* (SN I, 384), чуваськ. *Бодай* (Магницький 34) < слов'ян.

***Bodějъ**: укр. (вторинне) *Бодейко* (Редько 1, 81), рос. *Бодеев* (ЖПТ), (похідне) *Бодеево* — ойконім у колишній Воронежській губ. (Vasmer RGN I, 442), блр. *Бадзей* (Бірыла 32), пол. *Bodziej* (SN I, 388).

***Bodakъ**, ***Bod'aka**, ***Bod'акъ** / ***Bodaць**, ***Bod'аць**: ст.-укр. Андреї *Бодак*, 1649 р. (Реєстр 296), Іван *Бодякъ*, 1654 р. (РПП 56), укр. *Бодак*, 1753 р. (Ділова ДГ 318), *Бодяк* (Редько 1, 81), *Будак*, *Будяк* (Новикова 122, 123), в яких кореневе -у- < -о- під впливом лабіального Б-, (похідні) *Бодячів* — назви поселень у Волинській і Львівській обл., *Бодаки* — в Тернопільській обл., ст.-рос. Родион *Бодяка*, 1494 р. (Веселовский 43), Олеша *Бодаков*, 1551 р. (ПKNЗ 5, 53), рос. *Бодачев* (Глуховцева 1, 116), (похідні) *Бодачево* — ойконім у колишній Тверській губ., *Бодяков* — у колишній Воронежській губ. (Vasmer RGN I, 442, 443), блр. *Бадак* (Бірыла 32), (похідні) *Бодачи* — ойконім у колишній Мінській губ., *Бодякино* — в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 442), болг. *Бодаков* (Илчев 79), слвн. *Bodač* (ZSSP 44), пол. *Bodak*, *Bodacz*, *Bodziak* (SN I, 384, 388), чеськ. *Bodák* (ЧП), слвц. *Bodač* (TZ Bratisava 32), н.-луж. *Bódak* (Мука III, 14) ~ ст.-укр. *бодакъ* 'будяк' (СУМ XVI—XVII ст. 4, 6), укр. діал. *бодáк*, *бодя́к*, *будя́к* 'чортополох' (ЕСУМ I, 237) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 151).

***Bodikъ** / ***Bodiць**: укр. *Бодик* (Богдан 17), *Бодік* (Новикова 101), блр. *Бодзік* (Бірыла 57), *Бодич* (ЖПТ), болг. *Бодичев* (Илчев 80), хорв. *Bodić* (Leksik 55), пол. *Bodik*, *Bodzicz*, *Bodzík* (SN I, 385, 388), слвц. *Bodík* (TZ Bratisava 32), луж. *Bodik* (Wenzel II/1, 48) ~ **bodika* (ЭССЯ 2, 153).

***Bodukъ**: блр. *Бадук* (Бірыла 32).

***Bodьka**, ***Bodьko**, ***Bodькъ**: болг. *Бодков* (Илчев 80), ст.-пол. *Bodko*, 1390 р., *Vodek*, 1495 р. (SSNO I, 181), пол. *Vodek*, *Vodka*, *Vodko* (SN I, 385), чеськ. *Vodek* (ЧП), слвц. *Vodek* (TZ Bratisava 32), луж. *Bodk(e)* (Wenzel II/1, 48) ~ укр. діал. *бӯодки* мн. 'шпильки хвойного дерева; хвоя' (Лисенко 37) та ін. (ЭССЯ 2, 154).

**bodica* (ЭССЯ 2, 153). Рефлекси у сфері антропонімії не зафіксовано.

**bodьсь*: ст.-укр. *бодє(ц)* 'підбурювач, шкідник' (СУМ XVI—XVII ст. 4, 6) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 156).

***Bodyka** / ***Bodyць**: рос. *Бодыкин* (ЖПТ), пол. *Bodycz* (SN I, 387), *Bodyk* (Rymut I, 43).

***Bodaly**: рос. *Бодалев* (ЖПТ), ст.-блр. Андрей *Бодаль*, 1637 р. (Усціновіч 1975: 117), слвн. *Bodal* (ZSSP 44).

***Bodlo**: укр. *Бодло* (Новикова 101).

***Bodoli**: слвн. (вторинне) *Bodolič* (ZSSP 44).

***Bodul'a**, ***Bodulь**, ***Bodulь**: ст.-рос. Офонасий *Бодулинъ*, 1586 р. (Гурлянд 1901: 260), рос. *Бодулев* (ЖПТ), блр. *Бадуля* (Бірыла 32), слов'ян. (вторинне) *Бодулка*, запозичене чувашами, очевидно, від волзько-камських болгар (Магницький 34).

***Bodylь**, ***Bodylь**: рос. *Бодылев* (ЖПТ), пол. *Bodył* (Rymut I, 43) ~ **bodylь* (ЭССЯ 2, 155).

***Bodadlo**: укр. *Бодайло* (Чучка 76), ст.-рос. Илюшка Савин сын *Будалов*, 1623 р. (Полякова 39) < **Бодалов*, Федор *Бодалов*, 1635 р. (ТК Вологда 3, 448), слов'ян. Andrzej *Bodalo*, 1637 р. (АВК VI, 279) ~ укр. діал. *бодало* 'шило [...] ' (Бевка 36) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 151: **bodadlo*).

***Pobodadlo**: ст.-укр. Игнат *Пободаило*, 1649 р. (Реєстр 477).

***Bodidlo**: укр. *Бодило* (Редько 1, 81), блр. *Бадзіла* (Бірыла 32), болг. (вторинне) *Бодилков* (Илчев 80) ~ **bodidlo* (ЭССЯ 2, 153).

***Bodan'a**, ***Bodanь**, ***Bod'anь**: ст.-укр. *Bodan* Istwanffya, 1615 р. (Чучка 76), укр. *Бодан* (СП 50), *Бодян* (Новикова 101), ст.-рос. Иван-ка *Боданин*, 1608 р. (Веселовский 43), рос. *Боданов* (ЖПТ), слвн. (вторинне) *Bodanec* (ZSSP 44), пол. *Bodan*, *Bodzian* (SN I, 384, 388), луж. *Bodan* (Wenzel II/1, 48) ~ укр. діл. *бодян* 'гостророгий і бодливий бик' (ЕСУМ 1, 237).

***Bodenpъ(ь)**: ст.-рос. Сипяга да Семень Івановичи *Боденны*, XV ст. (КМЦ 15).

***Bodinь**: укр. *Бодин* (Богдан 17), рос. *Бодин* (ЖПТ).

***Bodonь**, ***Bodonь**: хорв. *Bodon* (Leksik 55), пол. *Bodon*, *Bodoń* (SN I, 386), ст.-чеськ. *Bodoň* [1294 р. — *Bodonyu* (Křižko 461)].

***Bodunь**, ***Bodunь**: укр. *Бодун*, *Бодунь* (Новикова 101), рос. *Бодунов* (ЖПТ), блр. *Бадун* (Бірыла 32), пол. *Boduiń* (SN I, 387) ~ блр. діал. *бадун* 'колючий' (ЭСБМ 2, 269) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 154).

***Bodunь**: укр. *Бодинь* (Панцьо 97).

**bodynъ(ь)* (ЭССЯ 2, 157). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Bodara**, ***Bodargь**, ***Bodargь**: укр. *Бодар* (Глуховцева 1, 117), рос. *Бодарев*, *Бодаров* (ЖПТ), (похідне) *Бодары* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 442), болг. *Бодаров* (Илчев 79), пол.

Bodara (SN I, 385), луж. (вторинне) *Bodařec* (Wenzel II/1, 48) ~ **bodarъ* (ЭССЯ 2, 152).

***Bodora**, ***Bodorъ**: укр. *Бодор* (СП 50), *Бодора* (Редько 1, 81), хорв. *Bodor* (Leksik 55), пол. *Bodor*, *Bodora* (SN I, 386), ст.-чеськ. *Bodor*, 1330 р. (Křižko 461), чеськ. *Bodor* (ЧП), словц. *Bodor* (TZ Bratisava 32).

***Bodura**, ***Bodurъ**: укр. *Бодур* (СП 50), рос. *Бодура* (ИС 71), пол. *Bodur*, *Bodura* (SN I, 387), чеськ. *Bodura* (ЧП).

***Bodyra**, ***Bodyrъ**: ст.-рос. Федор *Бодырин*, 1607 р. (Веселовский 43), пол. *Bodyr* (SN I, 387).

***Bodasъ** / ***Bodisъ** / ***Bodosъ** / ***Bodusъ** / ***Bodysъ**: укр. *Будас* (Новикова 122) < **Бодас*, рос. *Бодосов* (КП Тул.), пол. *Bodus*, *Bodys* (SN I, 387), чеськ. *Bodas*, *Bodis* (ЧП), словц. *Bódis* (TZ Bratisava 32).

***Bodeŕta**: блр. *Бодята*, 1730 р. (Бірыла 1966: 199), ст.-пол. *Bodzeta*, 1278 р. (SSNO I, 183), пол. *Bodzeta*, *Bodzienta* (SN I, 388), луж. **Bodŕata*, яке відновлюють із топонімів *Groß-Baditz*, *Klein-Baditz*, історично — *Bodatiz*, 1270 р. (Körner 53; HOS I, 44).

***Bodŕta**: ст.-укр. (похідне) *Будутина весь* — ойконім у колишній Київській губ. (ОКІУМ) < **Бодутина весь* (кореневе -у- < -о- під впливом лабіального Б-) ~ рос. діал. (похідне) *буду́чий* 'який колеться' (Акчим. словарь 1, 98), блр. діал. *бадзючы* 'т. с.' (ЭСБМ 2, 269).

***Bodyta**, ***Bodyтъ**: пол. *Bodyt*, *Bodyta* (Rymut I, 43).

***Body**, -ъve: хорв. (вторинне) *Bodvik* (Leksik 55) ~ **body*, -ъve (ЭССЯ 2, 155).

Деривати з коренем **Dob-*

Про потенційність безафіксних псл. ***Doba**, ***Dobo**, ***Dobъ**, ***Dobъ** свідчать: ст.-укр. *Doba*, 1544 р. (Чучка 199), укр. *Доба* (КПУ Од. 9, 27), рос. *Доба* (м. Калуга), *Добов* (КПУ Харк. 12, 203), болг. *Добо*, *Добов* (Илчев 174), макед. (вторинне) *Добевски* (Речник ПКМ I, 366), хорв. *Dobo* (Leksik 132), ст.-пол. *Dobo*, 1416 р. (SSNO I, 496), пол. *Doba*, *Dobo* (SN II, 443, 446), луж. **Dob* (ААО V, 44). Пор. ше слов'ян. *Doba* [1296–1300 pp. — *Conradus Dubbe*] — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 40).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *жіб* ж. 'час; вік' (ЕСУМ 2, 96), рос. діал. *доб* 'неслухняна людина (ча-

стіше дитина)' (СВГ 2, 30), 'красивий, пригожий', *доба* 'вік' (НОС 2, 87), 'синя або чорна спідниця зі вставкою з іншого матеріалу' (Сл. Алтая II/1, 32) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 38, 40, 50: **doba*, **dobo*, **doby*).

**dobъ(jь)*: рос. діал. *добый* 'сильний, здоровий' (СБр. Г 5, 24) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 47).

Префіксальні деривати:

**bezdobъ* (ЭССЯ 2, 17).

**Nadoba*: укр. *Надоба* (Рв.), пол. *Nadoba* (Rymut II, 133) ~ **nadoba* (ЭССЯ 22, 9–10).

**Nedoba*, **Nedobъ*: ст.-укр. Федотка *Недоба*, 1666 р. (Лазаревский 53), пол. *Niedoba* (SN VI, 591), чеськ. *Nedoba* (ЧП), словц. *Nedoba* (TZ Bratislava 253).

Стосовно мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **nedoba*, **nedobъ* (ЭССЯ 24, 118, 119).

**Nedobъjъ*: укр. *Недобий* (ОКІУМ).

**Nepodoba*: укр. *Неподоба* (КПУ Хм. 10, 540) ~ **nepodoba* (ЭССЯ 24, 190–191).

**nesъdoba* (ЭССЯ 25, 38). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**neudoba*: укр. діал. *невдоба* 'некрасива людина', 'недолуга, нікчемна людина' (Чабаненко Словник 2, 358), *невдobb*, *невдоба* 'неорана земля' (ЕСУМ 2, 96).

**Obsъdoba*: пол. *Osdoba*, *Ozdoba* (Rymut II, 192) ~ укр. *оздоба* 'прикраса', діал. *оздоба* 'зовнішній вигляд' (ЕСУМ 2, 96; 4, 166) та ін. Див. (ЭССЯ 30, 107).

**obsъdobъсь*: укр. діал. *оздобець* 'красень' (ЕСУМ 4, 166).

**Orzdoba*: укр. *Роздоба* (КПУ Він. 7, 404), пол. *Rozdoba* (Rymut II, 364).

**Podoba*: укр. *Подоба* (Горпинич 81), рос. *Подоба* (ЖПТ), *Подобино* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN VII, 154), пол. *Podoba* (Rymut II, 263) ~ укр. *подоба* 'схожість; зовнішність' (ЕСУМ 2, 97), діал. 'краса, врода (про привабливу зовнішність людини)' (Євтушок 101), 'обличчя' (РС 376), ст.-рос. *подоба* 'вид, вигляд; подібність, схожість' та ін. (Сл. РЯ XI–XVI вв. 16, 17) та ін.

**pridoba*: укр. (застаріле) *придоба* 'вигода' (ЕСУМ 2, 96), діал. *придоба* 'зручне, придатне місце для чого-небудь' (Лисенко 173),

прідоба ‘придатна для орання і засіву земля’ (Шийка 92), блр. діал. *прыдоба* ‘умови, сприятливі для ведення господарства’ (СБГ 4, 135), ‘спиятливі умови для життя’ (Бялькевіч 350).

**pridobъnъjъ*: укр. (застаріле) *придѣбний* ‘вигідний’ (ЕСУМ 2, 96), блр. діал. *прыдобы* ‘родючий’ (ЭСБМ 10, 78).

**Sъdoba*, **Sъdobyъ*: рос. *Здобин*, *Здобов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *здіб* ‘зовнішній вигляд’, *здоба* ‘оздоба’ (ЕСУМ 2, 96; 4, 166).

**Sъpodoba*: рос. *Сподобин* (ЖПТ).

**udoba*: рос. діал. *удѣба* ‘простір, роздолля’ (СРНГ 46, 301). Рефлекс у сфері антропонімії не засвідчено.

**udobъnъjъ*: укр. (застаріле) *удѣбен* ‘придатний’ (ЕСУМ 2, 96).

**vudoba*: блр. діал. *выдаба* ‘хатні речі, необхідні господині’ (Арашонкава 17).

Праантропоніми-композиції:

**Dobegněvъ*: слов'ян. *Dubigneus*, 1287 р., (похідне) *Dubegnewe*, 1313 р. — топонім у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 40).

**Dobegostъ*: пол. *Dobegast* — ліммонім (Leyding II, 41).

**Dobel'utъ*: ст.-пол. *Dobelut*, 1414 р. (SSNO I, 479).

**Dobemyslъ*, **Dobomyslъ*: *Добомысль*, 862 р. — князь полабських слов'ян бодричів (Павинский 56), варіант *Дабомысл*, 868 р. (Морошкин 67), (слов'ян.) *Tabomuizl*, 862 р. — антропонім у німецьких історичних хроніках (Schlimpert 40 — з реконструкцією (?) *Dobemysl*), (похідне) *Dobimuisle*, 1178 р. — ойконім у полабських слов'ян (Jeżowa II, 43 — **dobjemysly*).

**Dobeslavъ*, **Dobislavъ*: ст.-укр. Петръ Ивановичъ *Добеславъ* Кошицкии, 1368 р. (ССУМ I, 304), слвн. *Dobislav* (Kos 115), ст.-пол. *Dobieslaw*, 1236 р. (SSNO I, 480), ст.-слвц. *Dobeslaus*, 1462 р. (Ryšánek 137).

**Dobestoijъ*: ст.-чеськ. *Dobezstoy*, 1218 р. (Pleskalová 130).

**Dobojědъ*: рос. *Добоедов* (КПУ Зап. 9, 96).

**Doboslavъ*: ст.-пол. *Doboslaum*, 1479 р. (SSNO I, 485).

**Doboširъ*: слвн. *Doboširъ* (ZSSP 108).

**Suxodoba*: укр. *Суходоба* (КПУ Переможці Він. 2, 668).

Суфіксальною варіантністю пов'язані:

**Dobašъ*: пол. *Dobasz* (SN II, 443),

**Dobexъ* / **Dobeša*, **Dobešъ*: хорв. *Dobeš* (Leksik 132), ст.-пол. *Dobesza*, 1393 р. (SSNO I, 483), пол. *Dobesz*, *Dobiesz* (SN II, 444, 445),

ст.-чеськ. *Dobeš*, 1467 р. (АЩ IV, 143), чеськ. *Dobeš*, яке виводять із *Dobeslav* (Moldanová 42), (похідні *Dobechov*, *Dobešov* — ойконіми (Gebauer I, 267), луж. **Dobech*, **Dobeš* (AAO V, 44),

***Добишъ**: ст.-укр. *Добишъ*, 1633 р. (Тупиков 184), укр. *Добиш* (Богдан 49), ст.-рос. *Добишка* Дулов, 1681 р. (Тупиков 128), рос. *Добишев* (Новикова 258), хорв. *Dobiš* (Leksik 132), слвн. *Dobišek* (ZSSP 108), ст.-пол. *Dobisz*, 1399 р. (SSNO I, 483), пол. *Dobisz* (SN II, 445), чеськ. *Dobiš* (ЧП), луж. *Dobiš* (Wenzel II/1, 90),

***Добохъ** / ***Добошъ**: ст.-укр. *Dobos*, 1572 р. (Чучка 199), Гриць *Добош*, 1665 р. (АКП I, 9), укр. *Добош* (Вол.), рос. *Добош* (ЖПТ), хорв. *Doboš* (Leksik 132), ст.-пол. *Doboszek*, 1494 р. (SSNO I, 496), пол. *Doboch* (Rymut I, 137), *Dobosz* (SN II, 446), ст.-чеськ. *Dobos*, *Doboz*, 1250 р. (Křižko 464), чеськ. *Doboš* (ЧП), ст.-слвц. *Mattheus Dobos*, 1601 р. (UFP II, 30), слвц. *Doboš* (Krištof 208).

***Добъша**, ***Добъшъ**: ст.-укр. *Franciscus Dobsa*, 1471 р. (Чучка 200), рос. *Добишн* (Пamięć 2, 234), блр. (вторинне) *Добишиков* (ЖПТ), хорв. *Dobša* (Leksik 133), пол. *Dobsz* (SN II, 453), *Dobsza* (Rymut I, 137), чеськ. *Dobš*, *Dobša* (ЧП).

***Добуха**, ***Добухъ** / ***Добуша**, ***Добушъ**: укр. *Добуш* (СП 124), блр. *Добуш* (Бірыла 133), пол. *Dobuch*, *Dobucha* (SN II, 453), *Dobusz* (Rymut I, 137), чеськ. *Dobuš* (ЧП).

***Добышъ**: ст.-укр. Степан *Добыш*, 1649 р. (Реєстр 293), укр. *Добиш* (Вол.), (похідне) *Добышов* — ойконім у колишній Полтавській губ. (Vasmer RGN III, 44), рос. *Добыш* (ЖПТ), ст.-блр. Демид *Добыш*, 1689 р. (ИЮМ III, 208), блр. *Добыш* (Бірыла 133), (похідне) *Добышево* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN III, 44), пол. *Dobuś* (SN II, 453), чеськ. *Dobušek* (ЧП) ~ рос. діал. (похідне) *сѣббыш* 'товстун (про дитину)' (ОСВГ 10, 53).

***Добайъ**: ст.-укр. *Mih. Dobaу*, 1553 р. (Чучка 199), укр. *Добай* (ТДУ 68), рос. (вторинне) *Добайкин* (ЖПТ), хорв. *Dobaj* (Leksik 132), пол. *Dobaj* (SN II, 442).

***Добѣйъ**: укр. *Добей* (Чучка 199), ст.-блр. (похідне) *Добейков на-воз*, 1563 р. — топонім у колишній Кобринській економії (РКЭ 256), блр. (похідне) *Дабееўскае* — лімнонім у Вітебській обл., слвн. *Dobej* (ZSSP 108), пол. *Dobejko*, *Dobeyko*, *Dobiejko* (SN II, 443, 444).

***Добѣја**, ***Добѣйъ**: рос. *Добѣя* (ЖПТ), хорв. *Dobija* (Leksik 132), пол. *Dobi*, *Dobia* (SN II, 444), чеськ. *Dobí* (ЧП).

***Dobaka**, ***Dobakъ**, ***Dob'akъ** / ***Dobaсъ**: ст.-укр. *Dobak*, 1517 р., укр. *Dobaka*, 1715 р. (Чучка 199), *Добак*, *Добач* (ЖПТ), рос. *Добачев* (КП Твер.), болг. *Добака*, 1515–1516 рр. (Ковачев 2001: 189), ст.-пол. *Dobak*, 1378 р. (SSNO I, 477), пол. *Dobak*, *Dobiak* (SN II, 443, 444), ст.-чеськ. *Dobak*, 1260 р. (Křižko 464), чеськ. *Dobák* (ЧП), ст.-слвц. *Dobak*, 1439 р. (Ryšánek 136), н.-луж. *Dobak* (Wenzel 2004: 104).

***Dobikъ** / ***Dobiсъ**: укр. *Добик* (КПЧЖ 293), *Добік* (Зайцева, Ковальчук 51), *Добич* (Панцьо 103), рос. *Добичев* (КП Твер.), слвн. *Dobič* (ZSSP 108), пол. *Dobik* (SN II, 445), луж. *Dobik* (Zběrka 42).

***Dobъka**, ***Dobъko**, ***Dobъkъ**: ст.-укр. *Добко*, 1468 р. (ССУМ I, 304), *Dobka*, 1628 р. (Чучка 199), укр. *Добко* (Вол.), (похідне) *Добковицина* — ойконім у колишній Київській губ. (Vasmer RGN III, 35), ст.-рос. Федор *Добкин*, 1675 р. (ПАСБ 67), рос. *Добкин* (РУС 126), ст.-блр. *Добъко*, 1459 р. (ПГ I, 199), блр. *Добка* (Бірыла 133), (похідне) *Добкевичи* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 105), хорв. *Dobek* (Leksik 132), ст.-пол. *Dobek*, 1136 р., *Dobka*, 1358 р., *Dobko*, 1371 р., *Dobk*, 1439 р. (SSNO I, 477, 484), пол. *Dobek*, *Dobka*, *Dobko* (SN II, 445), ст.-чеськ. *Dobka*, *Dobec*, XIII ст. (Pleskalová 130), луж. *Dobk(e)* (Wenzel II/1, 90), а також *Dobeke*, 1400 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 26).

***Nadobъko**: укр. *Надобко* (Мик.).

***Dobyka**, ***Dobyкъ** / ***Dobyсъ**: рос. *Добыкин* (Память 1, 32), *Добычи* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN III, 44), пол. *Dobyk* (SN II, 453).

***Dobica**: пол. *Dobica* (SN II, 444).

***Dobъсъ**: хорв. *Dobec* (Leksik 132), ст.-пол. *Dobieć*, 1370 р. (SSNO I, 479), пол. *Dobieć* (SN II, 444), ст.-чеськ. *Dobec*, XIII ст. (Pleskalová 130).

***Nedobъsa**: ст.-пол. *Nedobca*, XIII ст. (Taszycki 112).

***Podobъсъ**: слов'ян. (похідне) *Подобыцы* — ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN VII, 155).

***Dobalъ**: рос. *Добалев* (Память 2, 118), пол. *Dobal* (Rymut I, 137).

***Dobolъ**, ***Dobълъ**, ***Dobълъ**: укр. *Доболук* (НКП Він. 729), *Добель* (КПУ Терн. 3, 344), (вторинні) *Доблевич* (Пура СПР V, 44), *Добленко*, *Добловський* (Богдан 48), хорв. *Doblīč* (ZSSP 108), пол. *Dobel*, *Dobiel* (SN II, 443, 444).

***Dobulъ**: пол. *Dobul* (Rymut I, 137).

Деривати з компонентом *-n-* у суфіксі:

***Dobańь**, ***Dobańь**: ст.-укр. *Ivan Doban*, 1678 р. (Чучка 199), пол. *Dobaniewicz* (SN II, 443).

***Dobinь**: рос. *Добин* (ЖПТ), ст.-пол. *Dobin*, 1470–1480 pp. (SSNO I, 483), пол. *Dobin* (Rymut I, 137), а також *Dobine* – антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 26).

***Podobinь**: рос. *Подобин* (ЖПТ).

***Dobonь**: пол. *Doboi* (Rymut I, 137).

***Dobunyь**: ст.-рос. *Добыня*, 1575 р. (ВХК 1978: 1, 12), (похідне) *Добынино*, XV ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК III, 255), рос. *Добынин* (ИПЧ 4, 131).

***Nadobьnyjь**: ст.-рос. *Надобной* Михайловъ сынъ Загаринъ, 1590 р. (Готье 62), пол. *Nadobny* (Rymut II, 133) ~ укр. діал. *надобний* ‘привабливий, гарний’ (ЕСУМ 2, 96) та ін. Див. (ЭССЯ 22, 10–11: **nadobьnyjь*).

***Nepodobьnyjь**: рос. *Неподобный* (СКТ 554) ~ **nerodobьnyjь* (ЭССЯ 24, 191).

**nesьdobьnyjь* (ЭССЯ 25, 28). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**neudobьnyjь*: укр. діал. *невдóбний* ‘некрасивий, потворний (тільки про людську зовнішність)’ (Чабаненко Словник 2, 358).

***Ozдобьnyjь**: пол. *Ozdobny* (Rymut II, 192).

***Podobьnyjь**: укр. *Подобний* (Новикова 658), рос. *Подобново* – відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN VII, 154), пол. *Podobny* (Rymut II, 263) ~ укр. діал. *подóбний* ‘гарний’, *подобéнь* ‘красень’ (ЕСУМ 2, 96).

***Sьdobьnyjь**: рос. *Сдобнев* (КП Алтай 2, 194), *Сдобнов* (РУС 374), *Здобнов* (ЖПТ) ~ укр. *здíбний* ‘розумний, талановитий’ (ЕСУМ 2, 96) та ін.

Суфіксальною варіантністю пов'язані:

***Dobaşь**: пол. *Dobas* (SN II, 443).

***Dobisь**: пол. *Dobis* (Rymut I, 137).

***Dobosь**: пол. *Dobos* (Rymut I, 137).

***Dobysь**: пол. *Dobys* (Rymut I, 137).

Деривати з компонентом *-t-* у суфіксі:

***Dobatzь**(jь): пол. *Dobata* (SN II, 443).

***Dobetzь**(jь): пол. *Dobeta* (SN II, 444).

***Dobyть**: рос. *Добыт* (Смоленськ. обл.).

***Dobostь**: укр. (похідне) *Добошівка* — назва поселення у Львівській обл. (-щ- < -с'т'-).

Укр. *Добовий* (СП 124), блр. (похідне) *Добавічы* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 85), (вторинні) хорв. *Dobovič* (Leksik 132), пол. *Dobowicz* (SN II, 446) — рефлексі псл. ***Dobovъ(jь)**.

Деривати з коренем **Goj-*

Реконструйовані нижче архетипи відапелятивного походження. Псл. **gojъ* споріднене з **gojiti* і співвідносне (каузатив) із **žiti*, тобто функціонально слов'ян. **žiti* > **gojiti* > **gojъ*; етимологічно ж і.-є. **g^ui-* 'жити' > **g^uojo* 'життя' (та співвідносні значення) > слов'ян. **gojъ* > **gojiti*. Детальніше див. (ЕССЯ 6, 196–197).

Слов'янську антропонімію з коренем **Goj-* на сьогодні найповніше описано в (Железняк 1969: 37–43; передруковано в: Железняк 2011: 115–124). Мета цієї розвідки — реконструювати на підставі вже відомого та нового фактичного матеріалу фрагмент праслов'янського антропонімного фонду.

Безафіксні псл. ***Gojъ**, ***Goja** можна відновити на основі: ст.-укр. *Goya*, 1437 р., Andrus *Goy*, XVI ст. (Чучка СОІ 127), Тишко *Гої*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 141), укр. *Гої*, 1732 р. (РЧП 153), *Гої*, 1905 р. (ДАВО ф. 416, оп. 1, спр. 4, арк. 33 зв.), *Гої* (м. Черкаси), *Гоя* (Новикова 217), *Гії* (с. Заболоття Ратнівськ. р-ну Вол.) — сучасні прізвища, (похідні) *Гоев кружок* — лімномім у Чернігівській обл. (Павленко 67), *Гоїв сад* — мікротопонім (с. Стайки Кагарлицьк. р-ну Київ.; ОКУМ), *Гійовий яр*, *Гойова посадка* — мікротопоніми в Ровенській обл. (Пура Походження 1, 89, 95), ст.-рос. Янка Потапов сын *Гоя*, 1646 р. (ПКВ 82), (похідне) *Гоинъ мост*, 1629 р. — топонім у колишній В'ятській губ. (КВ 187), рос. *Гої*, *Гоев* (ЖПТ), блр. *Гої* (Бірыла 113), (похідне) *Гоеў колодзеж* — мікрогідронім у Гродненській обл. (Ламака 1, 92), болг. *Гоя* — особове ім'я (Заимов 69), *Гоев* — прізвище (Илчев 136), (похідні) *Гоин дол* — мікротопонім у Пернішко (Велев 121), *Гойов дол* — в околицях Радомира (Чолева-Димитрова 100), серб. *Goja* (Грковић 65), (похідні) *Гѣ'чино* — мікротопонім (Жугић 115), *Gajin Dol* — ойконім (Im. m. 169), хорв. *Goja* (Leksik 193), словн. *Goja* (ZSSP 166), ст.-пол. *Goya*, 1437 р., *Goy*, 1458 р.

(SSNO II, 149), пол. *Goj, Goja* (SN III, 410), *Hoj, Hoja* (SN IV, 135), чеськ. *Goj, Hoja* (ЧП), словц. *Hoja* (TZ Trnava 93), н.-луж. *Gój* (Muka III, 30).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *gii* 'ліки' (ЕСУМ 3, 546), блр. діал. *гой* 'відчайдушна особа' (Барадулін 4, 397) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 197; SP 8, 26–27).

Праантропоніми-демінітиви:

***Гоїкь**: укр. *Гоїк* (СП 95), пол. *Goik* (SN III, 410), ст.-чеськ. *Hojik* (Gebauer I, 450), чеськ. *Goik* (ЧП). Стосовно мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **gojikъ* (ЕССЯ 5, 195; SP 8, 25).

***Гоїчъ**: серб. *Gojuh* – особове ім'я (Грковић 65), хорв. *Gojić* (Leksik 193), словн. *Gojič* (ZSSP 166), пол. *Goicz, Hoicz* (SN III, 410; IV, 135) ~ словц. *hojič* 'лікар' (HSSJ I, 423).

***Гоїца**: ст.-серб. *Гоица* [1455 р. – *kwaxə* (Пешикан ЗХР 41)], серб. *Гојица* (Речник III, 427), хорв. *Gojica* (PI 263), словн. *Gojica* [1030 р. – *Gohza* (Kos 118)].

***Гоїьса, *Гоїьсь**: укр. *Гоїч* – ойконім у Житомирській обл. – дериват з індивідуально-посесивним суфіксом *-j-* від антропоніма **Гоєць*, блр. (вторинне) *Гоїчик* (ЖПТ), (похідне) *Гоїцюєв* – мікротопонім у Брестській обл. (МБ 61), хорв. *Gojc* (Leksik 193), словн. *Gojc, Goja* (Lenarčič 136), пол. *Gojec, Goiec* (SN III, 410, 411), *Hoja* (SN IV, 135), (похідне) *Gojcow* – ойконім (NMP III, 211) ~ словц. *hojec* 'лікар' (HSSJ I, 423).

***Гоїька, *Гоїько, *Гоїькь**: укр. *Гоїко* (м. Рівне), ст.-рос. Онисифоръ *Гоїковъ*, XVI ст. (НПК III, 774), (похідне) *Гоїкино*, XVI ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК III, 774), рос. (похідні) *Гоїки, Гоїкино* – ойконіми в колишніх Новгородській і Псковській губ., блр. *Гоїка* (Бірыла 113), *Гоїковка* – назва поселення в колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN II, 395), болг. *Гоїка, Гоїко* – особові імена (Займов 66), макед. *Гоїковиќ* (Речник ПКМ I, 268), серб. *Гоїкин, Гоїко* (Михайлович 248, 249), (похідні) *Гѣжово ђсѡје, Гѣжков крш* (Цицмил-Реметић 173), *Гѣжков трсаќ* (Жугић 115) – мікротопоніми, серб. *Гѣжко* (Елезовић I, 102), хорв. *Gojko* (Leksik 193), (похідне) *Gojkovac* – ойконім (Im. m. 169), словн. *Gojka, Gojko* – особові імена (Lenarčič 136), пол. *Gojek, Gojk, Gojka, Gojko* (SN III, 411), ст.-чеськ. *Hojka* [1201 р. – *Hogka* (Pleskalová 132)], Jan *Hojek*, 1456 р. (АЧ I, 169), *Hojkow, Hojkowecz* – топоніми від-

антропонімного походження (Gebauer I, 450), чеськ. *Hojek*, *Hojka* (ЧП), словц. *Hojko* (TZ Trnava 93) ~ рос. діал. *гойка* 'пригощання' (СРНГ 6, 281).

**gojъkъjъ*: укр. діал. *гойкий* 'лікувальний, цілющий' (ЕСУМ 3, 546).

Іносуфіксальні деривати:

***Gojašъ**: серб. *Гојаш* — особове ім'я (Грковић 65), хорв. *Gojaš* (PI 263), пол. *Gojasz* (SN III, 410), н.-луж. *Gojaš* (Мука III, 30).

***Gojiša**: серб. *Гојиша* (Грковић Имена 168).

***Gojakъ** / ***Gojačъ**: укр. *Гояк* (Панцьо 101), ст.-серб. *Гојак* [1455 р. — *kwōak*, *qwoak* (Пешикан ЗХР 41)], серб. *Гојак* — особове ім'я (Грковић 65), *Гојачић* (Михайловић 248), (похідні) *Gojakovac*, *Gojakovići* — ойконіми (Im. m. 169), хорв. *Gojak* (Leksik 193), словн. *Gojak* (ZSSP 166), пол. *Gojak* (SN III, 410), *Hoјak* (SN IV, 135), чеськ. *Hojač* (ЧП).

***Gojukъ**: укр. *Гоюк* (СП 101).

***Gojido**: серб. *Гојило* — особове ім'я (Грковић 65), *Гојиловић* (Михайловић 248), хорв. *Gojilo* (PI 263) ~ укр. діал. *гоїло* 'вазелін, масть' (Бевка 48) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 195; SP 8, 24–25: **gojido*).

***Gojimъ**: болг. *Гоим*, XVI ст. (Займов 66), хорв. *Gojim* (Leksik 193), пол. *Hoјim* (SN IV, 135) ~ **gojiti* (se) (ЭССЯ 6, 195–197).

***Gojanъ**: ст.-укр. *Гоян*, 1495 р. (Чучка 157), укр. *Гоян*, 1725 р. (Кривошея 293), *Гоян* — сучасне прізвище (Новикова 217), (похідне) *Гоянівка* — гідронім у басейні Дністра в Івано-Франківській обл. (СГУ 152), рос. (похідне) *Гоянщина* — назва населеного пункту в колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN II, 527), блр. (похідне) *Вялікія Гаяны* — назва поселення в Мінській обл. (Рап. Мін. 62), болг. *Гоян*, XV ст. (Займов 69), макед. (похідне) *Гојановци* — ойконім, відомий з 1381 р. (Станковска 2003: 75), серб. *Гојан* — особове ім'я (Грковић 65), хорв. *Goјan* (Leksik 193), словн. *Goјan* — особове ім'я (Lenarčič 136), *Goјanovič* (ZSSP 166), ст.-пол. Andreas *Goyan*, 1471 р. (SSNO II, 149), пол. *Goјan*, *Hoјan* (SN III, 410; IV, 135), н.-луж. *Goјan* (Мука III, 30).

***Gojinъ**: ст.-рос. Кузька *Гоинных*, 1683 р. (Полякова 60), болг. *Гоин* (Займов 66), словн. *Goјin* — особове ім'я (Lenarčič 136), а також *Goin*, 1002 р. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 207).

***Gojunъ**: рос. *Гоюнов* (ЖПТ), серб. *Гојун* (Михайловић 249), хорв. *Goјun* (Leksik 193).

***Gojъnakъ**: укр. *Гойнак* (Богдан 93).

***Гої́нникъ / *Гої́нникъ:** укр. *Гої́ник* (КПУ Київ. 8, 22), слвн. *Gojnič* (ZSSP 166), луж. *Gojnik* (Wenzel II/1, 115) ~ укр. діал. *гої́ник* ‘лікар, хірург’ (ЕСУМ 3, 546), ‘подорожник великий (*Plantago major* L.)’ (Омельковець 52).

***Гої́ньпъ(ь):** болг. *Гоїна* ж. (Илчев 136), хорв. *Gojna* (Leksik 193), пол. *Gojny*, *Gojny* (SN III, 410), ст.-слвц. *Michal Hojny*, 1699 р. (UFP II, 480), чеськ. *Gojny*, *Goiny*, *Hoyny* (ЧП), слвц. *Hojny* (TZ Bratislava 115) ~ укр. діал. *гої́ний* ‘ставний, дорідний’ (Вишневська 155), ‘гучний, веселий’, ‘буйний, розкішний’ (СБук. Г 72), (застаріле) ‘лідер’ (Негрнич 52) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 197–198; SP 8, 27–28: **gojъnъ*, -а, -о).

***Гої́ута:** ст.-рос. Василиса *Гоїутина*, XV ст. (НПК II, 486).

Префіксальні деривати і архетипи-композиції:

***гої́нопождѣ:** рос. діал. *гої́ноѣд* ‘поросся’ (СРНГ 6, 281). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***гої́нопожкѣ:** слвц. *hojnoruky* ‘щедрий’ (HSSJ I, 423).

***Гої́мѣръ / *Гої́мѣръ, *Гої́міръ / *Гої́міръ:** д.-руськ. *Гоїмеръ*, 2-га пол. XII ст., зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 1004 (гої́мере; Зализняк, Торопова, Янин 9, 10), болг. *Гоїмер*, X ст. (Займов 66), серб. *Гоїмирь* (Даничић I, 215), *Гоїмимир*, *Гоїмир* – особові імена (Грковић 65), хорв. *Gojmerac*, *Gojmirac* (Leksik 193), *Gojmir* – особове ім’я (PI 263), слвн. *Gojmir* [850 р. – *Goimer*, *Gomir* (Kos 118)], *Comir*, 850 р. (Kronsteiner 207), *Gojimir*, *Gojmir*, *Gojmira* – особові імена (Lenarčič 136, 137), (похідне) *Gomeriach*, 1460 р. – топонім, який реконструюють як **Gojmirje* і пов’язують з антропонімом **Gojmirъ* (Torkar 115), ст.-слвц. *Hojmer*, *Hojimer*, IX ст. (Majtán 1996: 176).

***Гої́славъ / *Гої́славъ:** ст.-рос. (похідне) *Гославль*, XV ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК II, 56), блр. (похідне) *Гаслаўшчына* – назва поселення в Брестській обл. (Рап. Бр. 39), болг. *Гоїслав*, XIII ст. (Займов 66), ст.-серб. *Crosius Goyslavi*, 1190 р. (ОССП 7), Пиро *Гоїславикъ*, 1253 р., *Гоїславъ*, 1387/8 р. (Даничић I, 215, 216), *Гоїслав* [1455 р. – *kwoslaw* (Пешикан ЗХР 41)], серб. *Гоїслав*, *Гоїслав* – особові імена (Грковић 65), *Гослав* (Грковић Имена 169), ст.-хорв. *Gojслав*, 1000–1020 рр. (SSS II/1, 129), хорв. *Gojслав* – особове ім’я (PI 263), слвн. (альпійськ.) *Goizlau*, XII ст. (Kronsteiner 207), *Gojislav*, *Gojislava* – особові імена (Lenarčič 136), ст.-пол. *Gosław*, 1239 р. (SSNO II, 172), пол. *Gosław* (2), *Gosławice*

(9) — ойконіми, які пов'язують із особовим іменем **Gostlaw* < **Gostislaw* / *Godzislaw* (NMP III, 262–263), чеськ. *Hoj(i)slav* (Svoboda 76), луж. *Gostlaw* (Jordan 140).

***Gojivojъ**: хорв. *Gojivoj* (PI 263).

***Gojъmilъ**: хорв. *Gojmil* — особове ім'я (PI 263).

***Gojъmyslъ**: ст.-рос. (похідне) *Гомышль*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 343). Див. ще (Васильєв 321).

***Gojъněgъ**: (похідне) ст.-рос. *Гонежи*, XVI ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК V, 420), пізніше *Гонеж* — назва поселення в колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN II, 426), ст.-хорв. *Vilcano* de *Goynego*, 1090 р. (Šimundić 173).

***Gojъstanъ**: серб. *Гостан* (Грковић Имена 169), ст.-пол. *Gosztan*, XV ст. (SSNO II, 174).

***Gojъněgъ**: ст.-пол. *Nikel Goywer*, 1466 р. (SSNO II, 149).

Праантропоніми з компонентом *-goj-* у постпозиції:

***Běligojъ**: хорв. *Beligoj* (Leksik 37), слвн. *Beligoj* (ZSSP 30).

***Bodigojъ**: хорв. *Bodigoj* (Leksik 55).

***Borigojъ**: *Porgoy*, XII ст. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 209).

***Bornigojъ**: слвн. *Brengova*, історично *Vramgoy*, 1265–1267 pp. — ойконім, який відновлюють як **Branigojeva* (възь) і пов'язують з антропонімом **Branigojъ* (Torkar 113).

***Bodigojъ**: слвн. *Budgoji*, варіанти *Bodigoj*, *Podigoj* — ойконім, який пов'язують з антропонімом **Bodigojъ* (Torkar 114).

***Budigojъ**: слвн. *Butigoj*, 945 р. (Kos 113).

***Bьldogojъ**: рос. *Болдогоев* (Лет. ЖС 2006, № 27–39, 26).

***Bytogojъ**: слвн. (похідне) *Bitgovec* — гідронім, для якого відновлюють первісну форму **Bytogojъсь* і пов'язують з антропонімом **Bytogojъ* (Torkar 113).

***Cěligojъ**: схв. *Cjeligoj* (*Celigoj*) (Maretić 115).

***Čęstogojъ**: ст.-пол. *Częstogoj* [XIV ст. — *Zanstogoi* (SSNO I, 426)].

***Čьrnogojъ**: рос. (похідне) *Черногоев* — назва хутора в Північно-Кавказькому краї (Список СК 630), хорв. *Črnogoj* (Leksik 115), слвн. *Cernogoi*, 1308 р., *Černogoy*, 1309 р. (Merkù 1996: 82), *Cernigoi*, 1830 р. (SL 64), *Črnogoj* (ZSSP 95).

***Dobrogojъ**: слвн. *Tobrogoj*, 1065–1070 pp. (Kos SOI 10), а також *Debrogoj*, 1130 р. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 206), (похідне) *Drbógovje* < **Dobrogojevo* — ойконім (Torkar 115).

***Domagojъ**: хорв. *Domagoj* — особове ім'я (PI 237), слов'ян. *Domago*, XII ст. (Kronsteiner 206) ~ **domagojъ* (ЭССЯ 5, 67).

***Хornigojъ**: слвн. (похідне) *Hranjigovci* — назва поселення, яку пов'язують з антропонімом **Hranigojъ* (Torkar 115).

***Јъzbygojъ**: слвн. (похідне) *Zbigovci* — назва населеного пункту, яку реконструюють як **Јъzbygojъci* і виводять із антропоніма **Јъzbygojъ* (Torkar 120).

***Јъzgojъ**: рос. *Изгоев* (ЖПТ) ~ **јъzgojъ* (ЭССЯ 9, 29).

***Kunigojъ**: слвн. *Cunnigoi*, 1130 р. (Kos 123).

***Kosogojъ**: укр. *Косогой* (Горпинич 168).

***L'ubigojъ**: схв. *Љubigoj* (Maretić 124).

***Maligojъ**: ст.-слвн. *Maligoy*, 1309 р. (Merkù 2013: 199), *Maligoy* (ZSSP 354).

***Mirogojъ**: схв. *Mirogoj* (Maretić 121), ст.-слвн. *Mirogoi* (Kos 126), а також *Myrugoy*, 1239 р. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 208).

***Modligojъ**: слвн. *Moligoy* (ZSSP 387).

***Moјъgojъ**: ст.-слвн. *Mogoy de Gestnich*, 1190 р. (Kos 127).

***Nagojъ**. Реконструюють із ойконіма *Нагоєвичі* / *Нагуєвичі* Львівській обл. (Чучка СОІ 251). Пор. ще пол. *Nagoj* (SN VI, 528).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, схв. *nàgōj* 'виховання, догляд; їжа, харчі' (Речник 13, 534).

***Negojъ**: укр. *Негой* (Зайцева, Ковальчук 110), хорв. *Negojević* (Leksik 455), слвн. *Negai*, 1170 р., *Negoy de Pezniz*, 1190 р. — особові імена в альпійських слов'ян (Kronsteiner 54, з реконструкцією **Negojъ*).

***Negojica**: укр. *Негойца* (СП 246).

***Negojъca**: болг. *Негойца* ж. (Морошкин 135).

***Obgojъko**: укр. *Огойко* (Новикова 600) ~ **obgojъka* (ЭССЯ 26, 216).

***Orstigojъ**: слвн. *Rastigoy* — особове ім'я (Lenačič 322).

***Роčęgojъ**: слвн. (похідне) *Роčehóna*, історично *Pozengazelo*, *Potzegowe* — ойконім, який реконструюють як **Роčęgojeva* (vъсь) і виводять із антропоніма **Роčęgojъ* (Torkar 117).

***Родъgojънь(јъ)**: рос. *Подгойнов* (ЖПТ).

***Pribygojъ**: схв. *Pribigoy* (Maretić 115), слвн. *Pribgoy*, 1134 р. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 209 — з реконструкцією *Pribygojъ*), (похідні) *Prébkovje*, історично *Prybikoу*, 1343 р.,

Prídova, історично *Prybigoy*, 1362 р. — ойконіми, які виводять із антропоніма **Pribygoj* (Torkar 117).

***Prosigojь:** слов'ян. *Просигой* (Морошкин 159).

***Radigojь:** словн. (похідне) *Radigaj* (*Radigoj*, *Radigaja*) — гідронім, який виводять із антропоніма **Radigojь* (Torkar 117).

***Seběgojь:** слов'ян. (альпійськ.) *Zebegei*, 993 р. (Kronsteiner 212).

***Stagojь:** ст.-словн. *Stagoj* [1232 р. — *Stagoi* (Kos 135)].

***Stanigojь:** ст.-словн. *Stanigoj* [1232 р. — *Stangoy* (Kos 135)], (похідне) *Štagina*, історично *Stanigai*, 1689 р. — гідронім у басейні Сави, який пов'язують з антропонімом **Stanigojь* (Torkar 119).

***Stojьgojь:** словн. *Stogovci* (2) — ойконіми, які реконструюють як **Stojьgojьci* і пов'язують з антропонімом **Stojьgojь* (Torkar 119).

***Suligojь:** хорв. *Suligoj* (Leksik 623).

***Svętoġojь:** слов'ян. (альпійськ.) *Cwetugoi*, 1150 р. (Kronsteiner 206), (похідне) *Svetogej* — топонім, який пов'язують з антропонімом **Svętoġojь* (Torkar 119).

***Šaligojь:** словн. *Saligoj*, (похідне) *Šaligoji* — ойконім (Torkar 119).

***Terbogojь:** словн. *Trebegoj* (Kos 142).

***Tьrdogojь:** словн. *Trdogoj* [1030 р. — *Dridogoi* (Kos 141)].

***Velegojь:** словн. *Welgoi*, XII ст. (Kronsteiner 211), *Veligoj* — особове ім'я (Lenarčič 401), (похідне) *Welygoy*, 1220 р. — ойконім (Torkar 120).

***Vęceġojь:** словн. *Vęceġoj* [1075–1090 pp. — *Wenzegoi* (Kos SOI 10)], *Veceġoy*, 1321 р. (SL 36).

***Vitogojь:** словн. *Vitogoj* — особове ім'я (Lenarčič 417), слов'ян. *Uitagoiuno*, варіанти *Uuigauo*, *Witigawo*, 827 р. (SSS VI/2, 499).

***Voldigojь:** словн. *Ladigoj* — мікротопонім, який реконструюють як **Vladigoj* (Torkar 116).

***Volstigojь:** словн. (похідне) *Lásigovci*, історично *Lazzigoicz*, 1320 р. — ойконім, який відновлюють як **Vlastigojьci* і виводять з особового імені **Vlastigojь* (Torkar 116).

***Vьseġojь:** слов'ян. *Zvigoj*, XII ст. (Kronsteiner 210 — з реконструкцією *Sveġojь*).

***Zagojь:** рос. *Загоевский* (ЖПТ), пол. *Zagoj* (SN X, 400).

***Zvęroġojь:** слов'ян. (альпійськ.) *Zwergoy*, 1185 р., *Zwerigoy*, 1267 р. (Kronsteiner 89).

***Žitogojь:** словн. *Žitogoj* — особове ім'я (Lenarčič 437).

Пор. ще псл. **boligojь* (ЭССЯ 2, 175), рефлекс якого у сфері антропонімії нам невідомі.

Псл. **копъ* у слов'янській антропонімії

За словами Ю. Юркена, антропонімізація тварин характерна для всіх слов'янських мов (Юркена 55). Тема конярства відображена й у скіфо-сарматській антропонімії. Пор., наприклад, сім власних імен із компонентом *aspa-* 'кінь' (Milewski 161). У народних традиціях кінь — одна з найміфологізованіших тварин, пов'язаних із культом родючості, обрядами календарного і сімейного циклу (СД 2, 590).

Пор. лексико-словотвірну мікросистему антропонімних дериватів, мотивованих цим апелятивом:

***Копъ**: ст.-укр. Fedor *Kop*, 1620 р. (ОО 198), укр. *Кінь* (Панцьо 106), *Конева*, *Конева*, *Конів* — відантропонімні ойконіми у Вінницькій, Кіровоградській, Львівській обл., ст.-рос. *Конь*, 1490 р. (АФЗХ 30), Герасимко Вакорев сын *Конь*, 1623 р. (Полякова 112), Микитка, прозвище *Конь*, 1646 р. (Торопец 2), рос. (похідні) *Конева* (8 фіксацій), *Конев Бор*, *Конева Гора* (2), *Коневка* (7) — назви населених пунктів (Vasmer RGN IV, 355), блр. *Конь* (Бірыла 212), (похідне) *Канёва Ляда* — назва поселення в Могильовській обл. (Рап. Маг. 85) ~ **копъ* (ЭССЯ 10, 197—198).

**ракопъ*: укр. діал. *пакінь* 'поганий кінь, кляча' (Доброльожа 157). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

Суфіксальні деривати:

***Коп'ухъ**: ст.-укр. (похідне) *Конюхи*, 1458 р. — ойконім на Волині (ССУМ I, 495), укр. *Конюх* (Редько 1, 504), (похідні) *Конюхи*, *Конюхів* — ойконіми в Тернопільській і Львівській обл., ст.-рос. Иван Филиппович *Конюхов*, 1596 р. (Веселовский 153), Пронька Степанов сын *Конюхов*, 1647 р. (Полякова 112), *Конюхово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 19), рос. *Конюхов* (ЖПТ), *Конюхи*, *Конюхов*, *Конюхова*, *Конюхово* (4) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 381), блр. *Конюх* (Бірыла 212), (похідні) *Канюхі* — ойконіми у Брестській, Гродненській (3 фіксації), Мінській (3), Могильовській обл. (Рап. Бр. 63; Рап. Гр. 112—113; Рап. Мін. 124—125; Рап. Маг. 86), ст.-пол. Maysz *Konvch*, 1442 р. (SSNO III, 67), пол. *Koniuch* (SN V, 117), (похідне) *Koniuchy* — ойконім (NMP V, 105), чеськ. *Koňuch* (ЧП), словц. *Koňuch* (TZ Bratislava 171) ~ **kop'uxъ* (ЭССЯ 10, 185—186).

***Коп'ушъ(їъ)**: укр. *Конюший* (Рв.), (похідні) *Конюшеве*, *Конюшівка* (2) — ойконіми в Полтавській, Вінницькій, Чернігівській обл.,

рос. *Конюшев* (ЖПТ), блр. (похідні) *Канюшоўшчына* — назви поселень у Брестській і Мінській обл. (Рап. Бр. 64; Рап. Мін. 125), слвн. (вторинне) *Konjušič* (ZSSP 283), ст.-пол. Nicolaus *Konusch*, 1399 р. (SSNO III, 67), пол. *Koniuszu* (SN V, 118), (похідне) *Koniuszowa* — ойконім (NMP V, 106), чеськ. (вторинне) *Koňušík* (ЧП) ~ **kon'ušь(jь)* (ЭССЯ 10, 186).

***Кон'ака**, ***Кон'акъ**: рос. *Конякин* (ЖПТ), блр. *Конякин* (ТС Мозырь 120), пол. *Koniak* (SN V, 114), чеськ. *Koňák* (ЧП), луж. *Koňak* (Wenzel II/1, 207) ~ **kon'akъ* (ЭССЯ 10, 185).

***Кони́къ** / ***Кони́сь**: укр. *Коник* (РУС 201), рос. *Кони́ков*, *Кони́чев* (ЖПТ), *Кони́ки* — відантропонімний ойконім у Тверській обл. (Vasmer RGN IV, 362), блр. *Коні́к* (Бірыла 212), *Кони́кі* — відантропонімні ойконіми у Гродненській і Мінській обл. (Рап. Гр. 123; Рап. Мін. 135), ст.-пол. Johannis *Konik*, 1418 р. (SSNO III, 66), пол. *Konicz*, *Konik* (SN V, 114, 116), чеськ. *Koník* (ЧП), слвц. *Koník* (TZ Bratislava 171), луж. *Konik* (Wenzel II/1, 208) ~ **konikъ* (ЭССЯ 10, 184).

***Копькь**: укр. *Копькове* — відантропонімний ойконім у До-нецькій обл., ст.-рос. Михаил Васильевич *Копьков*, XV ст. (Веселовский 153), Митька Павлов сын *Копьков*, 1647 р. (Полякова 112), рос. *Копьков* (ЖПТ), пол. *Koniek* (SN V, 116) ~ **копькъ* (ЭССЯ 11, 8).

***Копі́ца**: пол. *Kopica* (SN V, 114) ~ ст.-укр. *копиця* 'лошак' (Тимченко 1, 375) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 183: **kopica*).

***Копі́на**: рос. *Конинин* (ЖПТ) — патронім на -ин, ст.-пол. Petrus *Konina*, 1393 р. (SSNO III, 66), пол. *Konina* (SN V, 117) ~ **konina* (ЭССЯ 10, 184–185).

***Копьні́къ**: укр. *Кінник* (Панцьо 106), рос. *Конник*, *Конников* (ЖПТ) ~ **копьнікъ* (ЭССЯ 11, 9).

***Кони́ще**: укр. *Конище* (Вол., історично — *Конищі*), *Конищів* (Він.) — ойконіми відантропонімного походження, ст.-рос. Федор *Конищев*, 1613 р. (Веселовский 153), Ларька *Конищев*, 1683 р. (Полякова 112), рос. *Конищев* (ЖПТ), (похідне) *Конищево*, XVIII ст. — назва пустища в Коломенському пов. колишньої Московської губ. (Кузов II, 350), ст.-блр. Андрей *Конище*, 1567 р. (ЛМ 1222) ~ слвц. *konisko* 'великий або старий кінь', 1754 р. (HSSJ II, 89).

***Кон'агь**: рос. *Конярев* (ЖПТ), болг. *Коняр* (Илчев 268), макед. (вторинне) *Коњарец* (Речник ПКМ I, 657), слвн. *Konjar* (ZSSP 283), пол. *Koniarz* (SN V, 114), чеськ. *Koňář* (ЧП), слвц. *Koniar* (TP 22), *Koňár* — сучасне прізвище (TZ Bratislava 170), луж. *Koňiar* (Wenzel II/1, 207) ~ **kon'arъ* (ЭССЯ 10, 185).

***Копьскъ(ь)**: укр. *Кінська ж.* (Горпинич, Бабій 56) ~ **копьскъ(ь)* (ЕССЯ 10, 185).

***Конѣ, -ете**: ст.-укр. *Коніа*, 1567 р. (Чучка 282), укр. *Конята*, 1732 р. (РЧП 377), *Конят* (Редько 1, 504), (похідні) *Конятин* — ойконіми у Чернівецькій і Чернігівській обл., слвн. *Konje* (ZSSP 283), чеськ. *Коѣа* (ЧП), слвц. *Коѣа* (TZ Bratislava 170) ~ **konę, -ete* (ЕССЯ 10, 183).

***Кон'евъ**: ст.-рос. Омелька Мелентьев *Конев*, 1687 р. (Парфенова 209), рос. *Конев* (ЖПТ), блр. *Коней* (Бірыла 212), пол. *Koniew* (SN V, 116) ~ **kon'evъ(ь)* (ЕССЯ 10, 182–183).

Праантропоніми-композиції:

***Вѣлоконь**: укр. *Бѣлоконь*, 1773 р. (ДІП V, 74), *Білокінь*, *Білоконь* — сучасні прізвища (СП 46), (похідне) *Білоконі* — ойконім у Полтавській обл., ст.-рос. Петрушка *Бѣлоковевъ*, 1688 р. (Тупиков 497), рос. *Белоковев* (РУС 42), пол. *Białokoń* (SN I, 284).

***Вѣлокопль(ь)**: рос. *Белокопный* (РІ Крым 8, 122).

***Сьгноконь**: укр. *Чорноконь*, 1756 р. (АК 5, 50), *Черноконь* (СКТ 883).

***Derikonь**: рос. *Дериконь* (РУС 123).

***Добгъь конь**: ст.-рос. Первушка *Доброй Конь*, 1614 р. (ПСЭИ I, 237).

***Гърбоконь**: укр. *Горбоконь*, рос. *Горбоконь* (ЖПТ).

***Худоконь**: укр. *Худоконь* (Новикова 896).

***Кривъь конь**, ***Кривоконь**: ст.-укр. МикиѠорко *Кривойконь*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 394), укр. *Кривокінь* (Вол.), *Кривоконь* (КПУ Харк. 3, 514), рос. *Кривоконь*, *Кривоконев* (ЖПТ).

***Льсоконь**: укр. *Лисокінь* (СП 211), *Лисоконь* (Горпинич 206).

***Льгъькоконь**: блр. *Легкоковец* (м. Барановичі).

***Малоконь**: укр. *Малоконеве* — відантропонімний ойконім у Кіровоградській обл.

***Мориконь**: укр. *Морикінь*, *Мориконь* (Редько 1, 707).

***Ostrokonь**: укр. *Остроковень* (СКТ 588).

***Rasikonь**: ст.-пол. *Rassikon*, 1416 р. (SSNO VII, 178).

***Рѣбоконь**: укр. *Рябокунь*, 1718 р. (ДІП I, 132), *Рябокінь*, *Рябоконь* — сучасні прізвища (Горпинич, Тимченко 239), *Рибоконь* (Горпинич 101) < **Рябокінь* (-и- < -і- < -я-; ствердіння Р-), рос. *Рябоконев* (ЖПТ), *Рыбоконь* (КП Алтай 2, 424), блр. *Рабаконь* (Бірыла 343).

***Sivokonь**: укр. *Сивокінь*, *Сивоконь* (Редько 1, 950).

***Slępokonь**: укр. *Слепоконь* (Кравченко 191), *Сліпокінь* (Горпинич 395).

***Starokony**: укр. *Старокінь* (Горпинич 33), рос. *Староконь* (ЖПТ).

***Turikony**: укр. *Туриконь* (КПУ Дн. 1, 97).

***Tylstokony**: рос. *Толстоконев* (ЖПТ).

***Zlytokony**: укр. *Жовтоконь* (КПУ Хм. 6, 294).

***Konoběj**: ст.-рос. Михаил Семенович *Конобеев*, 1621 р. (Веселовский 153), (похідні) *Конобѣво*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 497), рос. *Конобеев* (ЖПТ), (похідні) *Конобеево* — ойконім у Рязанській обл., *Конобѣво Лесное*, *Конобѣво Польное* — назви поселень у колишній Тамбовській губ. (Списки Тамб. 169), *Конобеево*, XVIII ст. — ойконім у Бронницькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 350).

***Konodav**: ст.-укр. Андрушко *Конодав*, 1660 р. (РСР 37).

**konoderz* / **konodorz* / **konodьra* (ЭССЯ 10, 187). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Konogony**: рос. *Коногонов* (ЖПТ).

***Konojagъ(jь)**: рос. *Коноярцев* (ЖПТ).

***Konojědъ**: пол. (похідне) *Konojady* — ойконім (NMP V, 107), чеськ. (похідні) *Konojedy* (2) — назви поселень (Profous II, 301).

***Konojъgrajъ**: укр. *Конограй*, 1752 р. (Пивовар 66), *Конограй* — сучасне прізвище (Горпинич 181), рос. *Конограй* (ЖПТ).

**konokradъ* (ЭССЯ 10, 187). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**konolirъ*: блр. діал. *каналун* 'хто лупить коней' (СБГ 2, 394), *канялун* 'хто здирає шкіру із забитої тварини' (СБГ 2, 394).

***Konol'ubъ**: укр. *Конілюба* (СП 183) ~ ст.-блр. (похідне) *конелюбецъ* 'любитель коней' (ГСБМ 15, 257).

***Konopogъ(jь)?**: ст.-рос. (похідне) *Коногово*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК II, 225) < **Кононогово*.

***Konopъzъ**: укр. *Конеуз* (КПУ Дн. 12/1, 261).

***Konopadъ**: укр. *Конопада* (РІ ІФ 1, 894).

***Konopasъ**: рос. *Конопасевич* (ЖПТ), ст.-чеськ. Petr *Koněpas*, 1399 р. (АС I, 63), чеськ. *Konipas* — назва поселення відантропонімного походження (Profous II, 300), слвц. *Konopásek* (TZ Bratislava 171) ~ **konopasъ* (ЭССЯ 10, 187).

***Konopordъ**: укр. *Конепуд* (РІ Зак. 1, 396), *Конопуд* (Богдан 131),

***Konopézъ**: рос. *Конерезов*, *Конорозов* (ЖПТ) ~ блр. діал. *канарэз* 'вовк, який нападає на коней' (СБГ 2, 395), 'людина, яка суворо поводить з конем; надто сувора особа' (Юрчанка 1, 267).

**konopščirь* (ЕССЯ 10, 193). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Конотербъ**: ст.-рос. *Конетеребово*, 1496 р. — відантропонімний ойконім у колишній Обонежській п'ятині (ПКОП 20), варіант *Коно-теревово* (Арсений 18).

***Коноторъ**: укр. *Конотоп* — сучасне прізвище (РУС 202), *Коно-топ* — сучасне прізвище (с. Мукошин Любешівськ. р-ну Вол.; Анк.), рос. *Конотоп* (ЖПТ), блр. *Канатонаў* (Бірыла 177), *Канато-пы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 124) ~ **konotorь* (ЕССЯ 10, 193–194).

***Коноваль**: ст.-укр. *Konowal*, 1615 р. (ОО 150), Пилипъ *Коноваль*, 1635 р. (Фотинский 26), укр. *Коновал* (РУС 201), (похідні) *Коновали*, *Коновалівка*, *Коновалова*, *Коновалове* (3 фіксації) — ойконіми, ст.-рос. Іванъ *Коноваль*, 1547 р. (АГР I, 212), Сенька *Коновалов*, 1579 р. (Полякова 112), Оська Михайловъ сынъ *Коневаль*, 1685 р. (КА 57), рос. *Коневалов*, *Коновалов* (ЖПТ), (похідні) *Коновалов* (6), *Коновалова* (3), *Коновалово* (2) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN IV, 364), блр. *Канавал* (Бірыла 177), (похідні) *Канава-лава*, *Канавалы* — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 124), слвн. *Konoval* (ZSSP 283), пол. (похідне) *Konowały* — ойконім (NMP V, 112), чеськ. *Koneval* (ЧП) ~ ст.-рос. *коноваль* 'знахар, лікар; коновал' (Сл. РЯ XI–XVII вв. 7, 279), рос. діал. *коновал* 'силач' (СРГС 2, 102), ст.-блр. *коноваль*, 1681 р. (ГСБМ 15, 267) та ін. Див. (ЕССЯ 10, 194: **konovalь*).

***Коноводъ**: укр. *Коновод* (КПУ Дон. 5, 507), ст.-рос. (похідне) *Коноводова*, 1610 р. — ойконім у колишньому Смоленському пов. (АЗР IV, 362), рос. *Коноводов* (ЖПТ), блр. *Канавод* (Бірыла 177) ~ укр. *коновідъ* 'зłodий, який краде коней; торговець кіньми' (Білецький-Носенко 191) та ін. Див. (ЕССЯ 10, 194–195).

**konovęzъ* / **konovęzъ* (ЕССЯ 10, 194). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

Деривати з коренем **Noz-*

***Noza**: рос. *Назин* (Память 1, 199), *Нозін* (Новикова 682) — патроніми на -ин ~ **noza* (ЕССЯ 26, 14).

Суфіксальні деривати:

***Nozikь**: рос. *Нозик, Нозиков* (ЖПТ), болг. *Нозиков* (Илчев 362), пол. *Nozik* (SN VI, 658).

***Nozimь**: пол. *Nozimek* (SN VI, 658) ~ **noziti* (ЭССЯ 26, 19).

Стосовно моделі (дієприкметник пасивного стану на *-i-m-) пор. ще гідронім *Нозима*, 1579/80 р. в колишньому Галицькому пов. (Антонов 1997: 158).

**nozьta*, словотвірно пов'язане з дієсловом **noziti* (ЭССЯ 26, 19): рос. діал. *нозьма* 'нора, заглибина в землі' (Даль 2, 554). Щодо структури пор., наприклад, **казьта* (Шульгач 2001: 28), **киьта*, **вѣдьта* (SP II, 16) та ін.

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Konoza**, ***Konozь**: укр. *Коноз* (Новикова 408), рос. *Коноз* (КП Алтай 2, 261), *Канозов* (ЖПТ), пол. *Konoza* (SN V, 122) ~ укр. діал. *конóза* 'вередунка, задирака' (ЕСУМ 2, 552), 'засохлий бруд у носі' (Аркушин 1, 240), *кунóза* 'задавака' (СУГО 112), блр. діал. *каназа́* 'капризне дитя' (СБГ 2, 349), *конóза* 'т. с.' (ТС 2, 214), 'вередлива, пихата особа' (Яшкін 2011: 198).

До цього списку слід долучити факти з одзвінченням анлаутного *K*- на зразок рос. *Гонозовь*, 1714 р. (ОАН I, 229), *Ганозин*, *Гонозова* ж. (ЖПТ), *Гуназа* (Память 1, 249) ~ укр. діал. *гонóза* 'вередливий, докучливий, кручений, психічний' (ВСД 38), рос. діал. (похідне) *гонозо́к* 'мураха' (СРНГ 7, 9), блр. діал. *гонóза* 'заїдь (мошка)' (ТС 1, 217), *гоноза́* 'т. с.' (ДСБр. 48).

**konoziti* (se): укр. діал. *конóзити* 'кортіти, мати охоту' (СУГО 104), 'заохочувати' (Шило 147), 'корчити, морщити (в роботі)' (ЕСУМ 2, 552), *кунóзите* 'кортіти' (Корзонюк 148), *кунóзитися* 'вередувати' (запис наш. — В. Ш.), блр. (похідне) *заканóзытыся* 'розсердитися' (Лучыц-Федарэц 1979: 144) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 195).

***Pronoza**, ***Pronozь**: ст.-укр. **Пронозинь*, 1499 р. (ССУМ II, 261) — патронім на -ин-, Иван *Пронозин*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 344), укр. *Проноза* (Новикова 682), *Проноза* — прізвисько хитрої, облесливої людини (Чабаненко ПНН 2, 346), *Пронуз* (СП 290) < **Проноз*, (похідні) *Пронозівка* — ойконім у Полтавській обл., *Пронозівка* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 49), рос. *Пронозин* (ЖПТ), блр. *Праноза* (Памяць Лоеўск. 512), *Прануза* (Бірыла 332), пол. *Pronoza* (SN VII, 553) ~ укр. діал. *пронóза* 'пронира, хитрун' (Авдеева 2, 157), рос. діал. *пронóза* 'пронира' (СРНГ 32, 196), блр. діал. *пронóза* 'пронира' (ТС 4, 224).

***Pronozikъ**: укр. *Прозозик* (Богдан 235).

**pronozьnъ(jь)*: блр. діал. *пронѡзны* 'пронирливий' (ТС 4, 224).
Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Sъnozъ**: рос. *Сунозов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *су́ноза* 'жердина, що закриває прохід замість воріт' (Никончук БЛ 45), 'заноза у ярмі' (ЕСУМ 5, 337), *суно́зка* 'дерев'яна пробка' (Лисенко 208), рос. діал. *суно́за* 'завилькувате дерево' (СРНГ 42, 247), блр. діал. *суно́за* 'понура людина' (Чыгрын 1979: 39), 'палка, спиця, засувка' (ТС 5, 117).

***Съноза**, ***Сънозъ**: укр. (вторинне) *Снозенко*, 1718 р. (ПМП 1718: 137), *Сноз* (м. Тальне Черк.), ст.-рос. *Яковъ Сназинъ*, 1538 р. (Тупиков 754), рос. *Сназин* (ЖПТ), пол. *Snoza*, *Sznoza* (SN VIII, 543; IX, 315), чеськ. *Snoza* (ЧП).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *снозы* 'перекладини в ярмі', XVII ст. (Тимченко 2, 337), укр. діал. *сніз* 'щабель у драбині' (Глуховцева 194), 'заноза' (ЕСУМ 2, 234), *сніз*, *снїз* 'деталь у верстакові, за допомогою якого кріпиться матеріал для стругання' (Матіїв 435), *сноз*, *сніс*, мн. *сно́зі* 'ніколи не орана земля між потоками; кут між потоками, де вони зливаються; горбок у лісі між потоками' (ЕСУМ 5, 337 — «неясне»), *сно́за* 'поперечна рейка, якою скріплені дошки на дверях' (Корзонюк 223), *сно́за* 'деталь кола, колеса' (Піпаш, Галас 179), 'паличка для запирання бодні' (Лисенко 199), *снўза* 'заноза у ярмі' (ЕСУМ 5, 337), *сніз* 'щабель у драбині' (Глуховцева 194), 'перегородка між током і засторонком' (Шило 243), 'невелике підвищення між долинами' (Марусенко 249), рос. діал. *сно́зы* мн. 'планки у вулику для сот' (СРНГ 39, 120), блр. діал. *знѡза*, *сно́за* 'прут у ярмі' (ЛАБНГ 2, 126, карта № 335), пол. діал. *snoza* 'дощечка або планка у вулику' (Karłowicz 5, 185) та ін.

***Съноzikъ**: укр. *Снозик* (Богдан 281), пол. *Snozík*, *Snuzík* (SN VIII, 543) ~ укр. діал. *сно́зик* 'частина висячої колиски, яка прибивається до причілка' (Шевченко 184), 'равлик' (Добролюбожа 158), *сно́зики* мн. 'поперечні пруті в плетеному з лози кошику' (ЕСУМ 5, 337).

**сьнозъка*: укр. діал. *сні́ска* 'широкий крайній щабель у драбині воза' (Корзонюк 223), *сні́зка* 'палиця, яку вставляють у край ярма, щоб віл не випрягався' (ЕСУМ 2, 234), 'одна з двох поперечних планок у бороні' (Шило 243), *сні́зька* (*сні́зка*) 'частина ляди' (Шевченко 184), *снў́зка* 'заноза у ярмі' (ЕСУМ 5, 337).

***Сънозъnъ(jь)**: пол. (вторинне) *Snozńik* (SN VIII, 543).

**унозъ*: д.-руськ. *Ѹноз* ‘рана’ (Срезневский III, 1230), рос. діал. *унóz* ‘загноєння від скалки’ (Элиасов 426).

***Zanoza**, ***Zanozъ**: укр. *Занузъ*, 1764 р. (Лучицкий 141), *Заноз*, 1784 р. (ИСК 148), *Заноза* (КУ 2, 652), *Заноз* (СП 150), *Заноз* – прізвище (с. Ставок Костопільськ. р-ну Рв.; Анк.), рос. *Заноза* (ЖПТ), *Занозов* (Пура V, 56), (похідне) *Занозина роца* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 367), блр. *Заноза* (Бірыла 156), пол. *Zanoza* (SN X, 426) ~ укр. *зані́з*, *занóза* ‘палиця, яку вставляють у край ярма, щоб віл не випрягався’ (ЕСУМ 2, 234), діал. *занóза* ‘загнана в тіло скіпка’ (Глуховцева 83), *зані́с* ‘палиця, що вставляється в кінці ярма’ (Шевченко 74), *занóси* ‘занози (ярма)’ (Горбач Бродина 164), ст.-рос. *заноза* ‘скіпка’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 5, 251), рос. діал. *занóз*, *занóза* ‘бічна дерев’яна або металева планка в ярмі’ (СРНГ 10, 281, 282), *занóза* ‘великий шматок хліба’ (СГРС 4, 138), блр. діал. *занóз*, *занóза* ‘дерев’яний штир у ярмі’ (ТС 2, 111), *занóзы* мн. ‘спиці для завивання волосся’ (Груца, Паўлоўскі 31), *занэ́з* ‘т. с.’ (Шаталава 60), *занóза* ‘палка’, (переносне) ‘задирака’ (МДСГ 4, 162), ‘прут для закріплення ярма’ (СБГ 2, 322), *занóс* ‘т. с.’ (ЛАБНГ 2, 126, карта № 335), *заны́з* ‘нижня частина ярма’ (ДСБр. 72).

***Zanozikъ**: пол. *Zanozik* (SN X, 426).

**zanozъka*: укр. діал. *зані́зка* ‘палиця, що вставляється в кінці ярма’ (Шевченко 74), *зані́ска*, мн. *зані́скі* ‘частина ярма, занози’ (СБук. Г 137), *зану́зка*, мн. *занузкі́* ‘заноза ярма’ (Горбач Поляни 290), рос. діал. *занóзка* ‘бічна дерев’яна або металева планка в ярмі’ (СРНГ 10, 282), блр. діал. *зані́скі* мн. ‘прут у ярмі’ (ЛАБНГ 2, 126, карта № 335). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**zanozъnъ(jъ)*: укр. діал. (вторинне) *зані́сник* ‘палиця, яку вставляють у край ярма, щоб віл не випрягався’ (ЕСУМ 2, 234), рос. діал. *занóзний*: *занóзная трава* ‘подорожник’ (СРНГ 10, 282).

На основі аблауту *o* : *ь* корінь **Noz-* пов’язаний з **Nъz-*. Пор.:

**čepъzati* / **čepъziti* (ЭССЯ 4, 54).

**nъziti* (ЭССЯ 26, 68–69).

***Proňza**: рос. *Пронза* (КПУ Луг. 7, 334).

***Proňzikъ**: рос. *Пронзиков* (КП Алтай 2, 343) < **Пронзиков*.

Деривати з коренем **Ostr-*

***Ostrъ(ь)**: ст.-укр. Хома *Ѡстрии*, 1649 р. (Реєстр 295), Яска *Острый*, 1692 р. (МП 189), укр. *Острый*, 1734 р. (ДІП VI, 184), *Вострой*, 1752 р. (АК 1, 242), *Гострий*, *Острий* — сучасні прізвиська (Новикова 216, 612), *Гострий* — прізвисько [«має довгий гострий ніс» (Чабаненко ПНН 1, 110)], ст.-рос. *Вострой*, 1500 р., Данилко *Острой*, 1646 р. (Тупиков 97, 293), рос. *Острый*, *Гострый* (ЖПТ), блр. *Востры* (Бірыла 90), хорв. *Vostri* (Leksik 726), слвн. *Oster* (ZSSP 416), пол. *Ostr* (SN VII, 116), чеськ. *Ostrý*, *Vostrý* (ЧП), слвц. *Ostrá* ж. (TZ Trnava 142), луж. *Wotry*, *Wotŕy* (Wenzel II/2, 166, 167).

Стосовно ймовірних мотиваторів пор. ст.-укр. *ѡстрѣ(р)* у виразі *ѡстрѣ(р) я(к) брытва*, XVII ст. (Зіновіїв 219), укр. *гострий* 'який діє рішуче, різко і грубо' (СУМ II, 144), діал. *вострий* 'гострий' (Вишневська 154), *бострий* 'жвавий, рухливий; завзятий (до роботи)' (Негрич 126), 'різкий, нестримний (про людину)' (ГГ 141), 'нервовий, нестриманий (про людину)' (Шкрумеляк 108), рос. діал. *бострый* 'кмітливий' (СРНГ 24, 90), 'гострозорий' (СВГ 6, 82), 'жвавий, моторний' (ОСВГ 7, 132), 'розумний' (Кривополенова 161) та ін. Див. (ЭССЯ 36, 62—66).

Суфіксальні деривати:

***Ostręba** / ***Ostroba**: пол. *Ostręba*, *Ostroba* (SN VII, 117).

**ostrędbъ*: ст.-рос. *остредь* 'гострий кінець (хвоста)', *острядь* 'гострий кінець морди' (Сл. РЯ XI—XVII ст. 13, 155). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Ostrega**: рос. *Острягин* (ЖПТ).

***Ostrežъ**: хорв. *Ostrež* (Leksik 473), слвн. *Ostrež* (ZSSP 416).

***Ostrižъ**: хорв. *Ostriž* (Leksik 473).

***Ostroga**, ***Ostrogъ**: укр. *Острога* (РУС 306), ст.-рос. *Острога*, 1328—1341 рр. (ГВНП 142), Якушъ *Острога*, 1495 р., Онтонко *Острогинъ*, 1654 р. (Тупиков 293, 682), *Острогино*, 1539/40 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 104), рос. *Острогин* (ЖПТ), *Острогов* (РУС 306), *Астрогино* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN I, 194), блр. *Острога* (м. Бобруйськ), хорв. (похідне) *Ostrožin* — ойконім (Im. m. 321), пол. *Ostroga* (SN VII, 117) ~ укр. діал. *гострѣга* 'кіл із сучками, на якому сушать сіно', *востріг* 'вертикально плетений пліт'

(Шило 83, 96), *острѡга*, *остріг* 'стіжок кукурудзи' (СБук. Г 371), *бспіг* 'пліт із галуззя; частокіл, огорожа' (Пиртей 2004: 219), рос. діал. *острогá* 'жвава, моторна жінка' (ОСВГ 7, 132) та ін. Див. (ЭССЯ 36, 61: **ostroga*).

***Ostroǵъ**: рос. *Устругов* (ЖПТ) < **Остругов*, луж. *Ostrug* (Wenzel II/2, 417) ~ **ostroǵъ* (ЭССЯ 36, 61).

Похідні з -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

***Ostrešъ**: болг. *Остреш* (Заимов 174), хорв. *Ostreš* (Leksik 473).

***Ostrišъ**: хорв. *Ostriš* (Leksik 473).

***Ostroхъ** / ***Ostrošъ**: слвн. *Ostroš* (ZSSP 416), пол. *Ostroch*, *Ostrosz* (SN VII, 117, 118), луж. *Ostroš* (Wenzel II/2, 47), слов'ян. *Ostroš* [1381 р. — Clauwis *Ostros* (Schlimpert 97)] — у німецьких середньовічних джерелах.

***Ostruxa**, ***Ostruxъ**: рос. *Вострухин*, *Вострухов* (ЖПТ), *Острухов* (Новикова 612) ~ укр. *гостру́ха* 'про жваву, швидку дівчину' (СУМ II, 146), рос. діал. *остру́ха* 'хитра жінка' (СРНГ 24, 89).

***Ostryšъ**: рос. *Вострышев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *остры́ш* 'жвавий, моторний чоловік' (СРНГ 24, 90).

Іносуфіксальні деривати:

***Ostridlo**: (похідні) ст.-рос. *Острилов враг*, 1494 р. — у колишньому Московському пов. (АСЭИ II, 658), *Острилово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК II, 388), рос. *Острилово* (5 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах, блр. *Острилово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 484) ~ укр. *острі́ло* 'прилад, яким гострять ножі' (Пиртей 2004: 219), *гострі́ло* 'прилад для гостріння коси' (ЕСУМ I, 575), рос. діал. *острі́ло* 'точило' (СРНГ 24, 80).

***Ostrějъ**: ст.-рос. Кленя *Острѣвъ*, 1567 р. (ПКРК I/2, 429), Федор Юрьевич *Острейков*, 1662 р. (Веселовский 234), (похідне) *Остреево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 133), рос. *Астреев* (ЖПТ), *Астреево*, *Остреево* — відантропонімні ойконіми в колишніх Калузькій і Нижегородській губ. (Vasmer RGN I, 193; VI, 483), блр. *Астреев*, *Острейко* (ЖПТ) ~ укр. діал. *гострі́й* 'лезо' (ЕСУМ I, 575).

**ostroja*: рос. діал. *острѡя* 'сучкувата жердина для просушування снопів' (СРНГ 24, 89). У сфері антропонімії рефлексії не засвідчено.

***Ostrakъ**, ***Ostr'akъ**: укр. *Вострак*, *Остряк* (Новикова 170, 612), *Острак* (ЖПТ), *Гостряк* — прізвисько [«худий і має малу голову»

(Чабаненко ПНН 1, 110)], ст.-рос. Истома Федоров *Остряков*, 1564 р. (Веселовский 234), (похідне) *Острачево*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 297), рос. *Востряков*, 1710 р. (Парфенова 102), *Астраков*, *Востряков*, *Остраков*, *Остряков* (ЖПТ), *Астракова*, *Остряковка* — відантропонімні ойконіми в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 193; VI, 503), *Вострякова*, XVIII ст. — назва поселення в Богородському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 333), блр. *Астракоў* (Бірыла 25), хорв. *Vostriakova* ж. (Leksik 726), пол. *Wostrak* (SN X, 326), чеськ. *Ostrák*, *Vostřák* (ЧП), словц. *Ostrák* (TZ Bratislava 266), луж. *Wostrak* (Wenzel II/2, 166) ~ укр. *гостряк* ‘вістря’ (ЕСУМ 1, 575), діал. *остра́к* ‘загострений предмет, яким можна поранити’, *гостра́к* ‘кінець леза, ножа’, *гостра́ч*, *востра́ч* ‘т. с.’ (Аркушин 2016: 103), *остря́к* ‘модний хлопець’, ‘людина, яка вміє влучно жартувати’ (СЛЖ 171), ‘дотепна людина’ (Глуховцева 154), рос. діал. *востря́к* ‘гострий кінець чого-н., вістря’, *остря́к* ‘досвідчений, знавець чого-н.’ (СРНГ 5, 150; 24, 91), словц. діал. *ostrák*, *ostriak* ‘брусок для гостріння’ (SSN II, 652).

***Ostrika**, ***Ostriřk** / ***Ostriřь**: ст.-укр. Нестерко *Востриков*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 239), укр. *Острик*, 1718 р. (ПСт. II 155), *Острик* — сучасне прізвище (РУС 306), *Гострик* (Новикова 216), *Острик* — прізвище (Чабаненко ПНН 2, 315), (похідне) *Остриківка* — ойконім у Запорізькій обл., ст.-рос. Іванъ *Остриковъ*, 1650 р. (Тупиков 682), рос. *Астриков*, *Вострикин*, *Востриков* (ЖПТ), *Гостриков* (РУС 84, 107), *Остриков* (Новикова 612), (похідні) *Остриково* — назва поселення в колишній Тульській губ. (Малицкий 383), *Остричи* — ойконім у Карелії, *Остриково*, XVIII ст. — назва пустища в Богородицькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 367), блр. *Востриков* (СБГТ 160), *Вострык* (Бірыла 90), болг. *Остриков* (Илчев 370), хорв. *Ostrić*, *Vostrikov* (Leksik 473, 726), луж. *Ostrič* (Wenzel II/2, 416), а також слов'ян. *Острика*, запозичене чувашами (Магницкий 63) ~ рос. діал. *острик* ‘загострений кінець чогонебудь’ (СВГ 6, 82), *востри́к* ‘вістря ножа’ (СРНГ 5, 148), серб. діал. *остри́ка* ‘рослина, схожа на очерет’ (Елезовић 2, 40).

***Ostrica**: ст.-рос. *Острицы*, XVI ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 573), рос. *Астрицы* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN I, 194), словц. *Ostrica* (TZ Trnava 142) ~ укр. *гостри́ця* (бот.)

‘Asperugo L.’, діал. *острі́ця* ‘т. с.’ (ЕСУМ I, 576), рос. діал. *острі́ца* ‘прилад для гостріння коси’ (СРНГ 24, 80), ‘степова трава (Sagina)’ (Малеча 3, 83), серб. діал. *дстрица* ‘гостра сторона леза’ (Елезовић 2, 40) та ін.

***Острысь**: ст.-рос. *Оомка Острець*, 1495 р., Яковъ *Острецовъ*, 1609 р. (Тупиков 293, 682), Андрюшка Григорьев сын *Вострецов*, 1647 р. (Полякова 54), рос. *Вострецов* (ЖПТ), *Острецов* (РУС 306), *Астрецово*, *Острецова*, *Острецова Ивана*, *Острецова Семена*, *Остречи*, *Острецово* (18 фіксацій) – відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 193; VI, 483–484), хорв. *Ostrec* (Leksik 473), слвн. *Ostrc* (ZSSP 416) ~ укр. *гострець* ‘багаторічна рослина родини злакових, що росте як бур’ян на полях’ (СУМ II, 144), рос. діал. *остре́ц* ‘дрібна осока’ (ССГ 7, 183), *востре́ц* ‘що-небудь гостре; вістря’ (СРНГ 5, 147) та ін. Див. (ЭССЯ 36, 66: **ostrьсь*).

***Острукъ**, ***Ostr'ukъ**: укр. *Острук* (Богдан 211), ст.-рос. (похідне) *Острюково*, XV ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 853), рос. *Астрюково* – відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 194).

***Остримъ**: рос. *Устримов* (ИС 33) < **Остримов*.

***Ostroma**, ***Ostromъ**: укр. *Остром* (Богдан 210), ст.-рос. (похідні) *Остромково*, XV ст. – топонім в історичній Новгородській землі (НПК II, 595), *Острамова*, XVII ст. – назва пустища у Новгородсько-Псковській землі (ОПН 244), рос. *Астром* (ЖПТ), *Остром* (Лет. ЖС 2001, № 14–26, 146), (похідні) *Астромино* – ойконім у Рязанській обл., *Остро́мы* – в колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN VI, 502), блр. (вторинне) *Астрамо́віч* (Бірыла 25), (похідне) *Астрамо́ічы* – ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 17), пол. *Astrom* (SN I, 90) ~ рос. діал. *остро́ма* ‘верх стіжка’ (СРГК 4, 265).

Похідні з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Ostranъ**: укр. *Острань* (КПУ Черк. 5, 884).

***Ostren'a**, ***Ostrenъ**: ст.-рос. Юрій *Остреневъ*, 1612 р. (Веселовский 234), *Остренево*, 1551–54 рр. – відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 261), рос. (вторинне) *Остренин* (ЖПТ).

***Ostronъ**: слвн. (вторинне) *Ostronič* (ZSSP 416).

***Ostrunъ**: хорв. *Ostrun* (Leksik 473).

**ostrunъ*: блр. діал. *гастрыня* ‘лезо’ (ДСБр. 44), *въстрыня* ‘гострота’ (Крыўко 1979: 154). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Іносуфіксальні деривати:

***Ostreṭa**, ***Ostreṭъ**: д.-руськ. *Острята* Доможировичъ, 1208 р. (Тупиков 293), ст.-укр. Кондрат *Острятов* зять, 1666 р. (ПК 1666 р.: 254), ст.-рос. *Остратко* Ржевитин, 1613/14 р. (Ермолаев 150), (похідне) *Остратова* — назва пустища в Новгородсько-Псковській землі (ОПКН 244), рос. *Астратова*, *Астратово* (4 фіксації), *Остратово* (2) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 193; VI, 483) — за умови, що це вторинні форми зі стверділим *-p'-*, блр. (похідне) *Остраты* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 483).

***Ostrotа**: рос. *Востротин* (ЖПТ), блр. *Астратенко* (ЖПТ) ~ укр. *гостротіа* 'властивість за значенням *гострий*' (СУМ II, 146), рос. діал. *востротіа* 'спритна, вправна особа' (СРНГ 5, 149).

**ostroṭъ*: рос. діал. *остротъ* 'вістря, лезо' (СРНГ 24, 89).

**ostroṭь*: ст.-укр. *остроть* 'гострота; витонченість': *остроть розуму, остроумие* (Тимченко 2, 58), укр. *гострість* 'властивість за значенням *гострий*' (СУМ II, 146), словц. *ostroṭ'* 'нерівність' та ін. (HSSJ III, 399). У сфері антропонімії рефлексії невідомі.

***Ostrožnyъ**(**жъ**): укр. *Остріжний* (Вол.), рос. *Острожный* (ЖПТ), пол. *Ostrożny* (SN VII, 118).

Праантропоніми-композиції:

***Ostrobajъ**: ст.-рос. (похідне) *Остробаева*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК II, 719).

***Ostrobityъ**: ст.-луж. (похідне) *Ostrobicesdorf*, 992 р. — ойконім (HOS II, 145 < **Ostrobyṭъ*). Стосовно другого компонента пор. псл. **bitъ* (ЭССЯ 1, 101).

***Ostrobodъ**: ст.-пол. *Ostrobod*, 1389 р. (SSNO IV, 152), слов'ян. *Ostrobod(us)*, 1159 р. — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 97).

***Ostrobordъ**(**жъ**): укр. (вторинне) *Остроборотько* (РУС 306), рос. *Остробородов* (ЖПТ).

***Ostročubъ**(**жъ**): укр. *Острочуб* (Зайцева, Ковальчук 116).

***Ostroglazъ**(**жъ**): рос. *Остроглазов* (ЖПТ).

***Ostrogleḃъ**: ст.-укр. Андрѣи *Ѡстрогляд*, 1649 р. (Реєстр 435), укр. *Острогляд* — прізвисько [«все бачить, все помічає» (Чабаненко ПНН 2, 315)], *Остроглядово* — відантропонімний ойконім у колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN VI, 500), рос. *Востригладов*, *Острогляд* (ЖПТ), *Острогледов* (РУС 306), (похідне) *Астро-*

гладово — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN I, 194), ст.-блр. *Остроглядовичи*, 1532 р. — топонім, зафіксований у Литовській метриці № 17 (LM № 17, 214), блр. *Острогляды* — назва поселення в колишній Мінській губ. (Vasmer RGN VI, 500).

***Ostrogolъ (jъ)**: рос. *Остроголов* (КПУ Рв. 3, 31) ~ рос. *вострая голова*, XVIII ст. 'кмітлива особа' (Палевская 112), діал. *востроголовый* 'гостроверхий' (СРНГ 5, 149).

***Ostrogoъ (jъ)**: укр. *Острогуб* (КПУ Ник. 3, 340), ст.-рос. Евтифий *Острогубов*, 1668 р. (ОАРП 301).

***Ostrogrōdъ (jъ)**: укр. *Остроград* (Горпинич 41).

***Ostroxvostъ**: ст.-рос. Федот *Острохвост*, XV ст. (Янин 338) ~ рос. діал. *вострохвост* 'качка *Anas acuta* L.', *острохвост* 'т. с.' (СРНГ 5, 149; 24, 89).

***Ostrokonъ**: укр. *Остроконь* (Редько 2, 774).

***Ostrokopуtъ (jъ)**: ст.-рос. Добрынка *Острокопытовъ*, 1646 р. (Боровск 15).

**ostrokolъ*: блр. діал. *астракол* 'сучкувата палиця або поліно' (СБГ 1, 113). Рефлекси у сфері антропонімії не виявлено.

***Ostrokostъ (jъ)**: рос. *Острокостов* (КП Алтай 2, 14).

***Ostromeсъ**: слов'ян. Янъ *Остромечовъ*, 1528 р. (ЛМ 101).

***Ostroměъ** / ***Ostromirъ**: д.-руськ. *Остромиръ*, 1056 р. (Тупиков 293), ст.-рос. (похідне) *Остромѣрь*, 1567 р. (ПКРК I/2, 432), варіант *Востромѣрь*, 1597 р. — ойконім у колишній Рязанській губ., відомий під 1340 р. як *Востромеринское* (Добролюбов 1, 77–78), болг. *Остромир* (Займов 174), пол. *Ostromir* (SN VII, 117), чеськ. (похідне) *Ostroměř* — ойконім (Profous III, 297).

***Ostronosъ (jъ)**: укр. *Остроносенко* (ЖПТ), ст.-рос. Івашко *Востроносовъ*, 1671 р. (Тупиков 510), рос. *Остроносов* (ЖПТ), *Остроносово* — відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN VI, 502), історично *Остроносова*, 1710 р. (ПКШ 38), ст.-серб. Тома *Остронос*, 1360 р. (ОССП 202) ~ укр. *гостроно́сий* 'з вузьким, гострим носом (про живі істоти)' (СУМ II, 146), діал. *гостроно́си* мн. 'взуття з гострими носками' (СЛЖ 64).

**ostrookъ (jъ)*: укр. *гостро́бкий* 'який має гострий зір; зіркий' (СУМ II, 146), рос. діал. *остро́бкий* 'гостроокий, зіркий' (СРНГ 24, 88), блр. діал. *во́страво́кі* 'надміру зацікавлений' (Абабурка 89). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Ostroqъsъ**: укр. *Остроуc* (КПУ Полт. 4, 391), рос. (похідне) *Остроуcовo* — назва поселення в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN VI, 502) ~ укр. *гoстрoвyсuй* ‘з гострими вусами’ (СУМ II, 145).

***Ostoppeťъ(jь)**: рос. (похідні) *Острoпняты* — ойконіми у Псковській [історично *Астрoпняты* (Vasmer RGN I, 194)] і Тульській губ. (Малицкий 355).

***Ostopolecъ**: укр. *Острoпoлeць* (Богдан 210), рос. *Острoпoлeц* (РУС 306), а також слов'ян. Яцко *Острoпoлeць*, 1614 р. (Тупиков 293).

***Ostorogъ(jь)**: ст.-укр. Dobrogostio de *Ostorog* Camenecensi, 1443 р. (АЮЗР I/1, 444), Stanislaw *Ostorog*, XVI ст. (Жерела III, 301), укр. *Острoрoг* (Вол.), ст.-пол. *Ostorog*, 1426 р. (SSNO IV, 152), Dobrogost *Ostorogъ*, 1501 р. (UR I/2, 51), а також слов'ян. Миколай *Острoрoгъ*, 1649 р. (Тупиков 293).

***Ostorogъkъ(jь)**: пол. *Острoрук* (ЖПТ).

**ostrosarъ(jь)*: рос. діал. *вoстрoшáръый* ‘у кого великі очі, гострий погляд’, *oстрoшáръый* ‘кмітливий, спостережливий’ (СРНГ 5, 150; 24, 89). У сфері антропонімії рефлексів невідомі.

***Ostrouxъ(jь)**: ст.-укр. *Ѡстрoѡхъ*, 1581 р. (УП 1, 336), Пилип *Острoухъ*, 1657 р. (Тупиков 293), укр. *Острoухъ*, 1752 р. (АК 2, 492), *Острoух* — сучасне прізвище (РУС 306), (похідне) *Острoухівкa* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 427), ст.-рос. Григорій *Острoухoв*, 1592 р. (Веселовский 234), рос. *Острaухoв* (ЖПТ), *Острoухoв* (РУС 306), *Острoухoвa*, *Острoухи*, *Острoухoвo* — відантропонімії ойконіми в колишніх Воронежській, Смоленській, Рязанській губ. (Vasmer RGN VI, 502), ст.-блр. Василей *Острoух*, 1567 р. (Бірыла 1966: 242), блр. *Астрoух* (ЖПТ), болг. *Острoухoв* (Илчев 370), слвн. *Ostrouhov* (ZSSP 416), пол. *Ostrouch* (SN VII, 117) ~ укр. *гoстрoвyхuй* ‘із загостреними вгорі вухами’ (СУМ II, 145).

***Ostromъ**: рос. *Острoумoв* (ЖПТ), болг. *Острoумoв* (Илчев 370), пол. *Ostroutow* (SN VII, 117) ~ рос. діал. *oстрoу́м* ‘зухвалий’ (СРНГ 24, 89).

***Ostroidъ**: рос. *Острoвuдoв* (ЖПТ).

***Ostrovъzorgъ**: рос. *Острoвзoрoв* (ЖПТ), пол. *Ostrowzorowa* ж. (SN VII, 117).

***Ostrovъrxъ(jь)**: укр. *Ostrowerchy*, 1794 р. (АЮЗР VI/2, 9), *Острoвepxoвъ*, 1749 р. (АК 2, 218), *Острoвepx*, *Острoвepxuй* — сучасні прізвища (РУС 306), рос. *Острoвepxuй* (ЖПТ), *Острoвepxoв* (РУС

306), слвн. (вторинне) *Ostrovršek* (ZSSP 417) ~ укр. *гостровѣрхий* 'з гострим верхом' (СУМ II, 145), блр. діал. *гастравѣрхі, гостровѣрхий* 'з гострим верхом' (СБГ 1, 435).

**ostrozorъ(jь)*: укр. *острозорій* 'який має гострий зір; зіркий' (СУМ II, 146).

**ostrozъbъ(jь)*: укр. *острозубий* 'дотепний, уїдлиний (про людину)' (СУМ II, 145). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Деривати з коренем **Rog-*

Базові, афіксально не ускладнені, псл. **Roga*, **Rogъ* можна реконструювати на основі: ст.-укр. Іванъ Гриценъко *Рогъ*, 1649 р. (Реєстр 158), укр. *Рог*, 1734 р. (ДІП VI, 392), *Рог*, 1855 р. (Список КР 24), *Ріг* (Редько 2, 894), *Рог* – сучасне прізвище (РУС 356), *Рога* (СП 302), *Рогівка* (3) – відантропонімії ойконіми, ст.-рос. Василий Данилов *Рогов*, 1455 р. (Веселовский 269) – патронім на -ов, Іванко *Рог*, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 97), Михайла *Роговъ*, 1646 р. (Танков 40), (похідне) *Рогово*, 1613/14 р. – назва пустища на Псковщині (Ермолаев 145), рос. *Рог* (ЖПТ), ст.-блр. Петр *Рог*, 1623 р. (Бірыла 1966: 252), блр. *Рог* (Бірыла 351), болг. *Рогов* (Илчев 426), серб. *Рогов* (Речник ПКМ II, 370), хорв. *Rog* (Leksik 563), ст.-пол. Paulus *Rog*, 1423 р. (SSNO IV, 470), пол. *Rog* (SN VIII, 119), ст.-чеськ. *Рогъ*, 1196 р. (Морошкин 168), чеськ. *Roh* (ЧП), *Rohov* – відантропонімії ойконім (Profous IV, 573), луж. *Rog* (Wenzel II/2, 85).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, д.-руськ. *рогъ* 'ріг (тварини)' (СДРЯ X, 398), ст.-укр. *рогъ* 'ріг, край (лісу)', 1393 р. (ССУМ II, 294), 'бік, сторона': *на правом рогу чола*, 1638 р. (Сел. рух 305), укр. діал. *риг* 'ріг' (Турчин 278), *рога* 'жук-рогач' (Шило 51), *роги* мн. 'щупальця слимака' (Горбач Бродина 211), 'чепіги плуга' (Горбач Поляни 310), (переносне) 'залисини' (Матіїв 407), *рого* 'ріг (корови, оленя, козла та ін.)' (Аркушин 2, 122), рос. діал. *рог* 'сила, міць, влада, могутність' (Даль 4, 88), 'злоба, злість' (НОС 9, 143), блр. діал. *рог* 'зуб у вилах' та ін. (ЭСБМ 11, 163 – з відповідниками в інших слов'янських мовах), болг. діал. *рог* 'кут', 'ручка плуга' та ін., *рога* 'рослина *Ceratonia siliqua*' (БЕР 6, 281, 282 – з інослов'янськими відповідниками).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Rog-* у постпозиції:

***Bělorogъ(ь)**: рос. *Белорогов* (ЖПТ), слов'ян. *Белороги* — ойконім відантропонімного походження в колишній Сувалкській губ. (Vasmer RSN I, 331).

***Bodiroga**: серб. *Bodiroga* (Milićević 242), словн. *Bodiroža* (ZSSP 44) < **Bodirogja*. Перший компонент свідчить про потенційність інфінітива **boditi*.

***Едънорогъ(ь)**: укр. *Одноругъ*, 1726 р. (ДІП III, 270), *Однорогъ*, 1734 р. (ДІП VI, 239), *Однорог* (*Одноріг*) (ПСС 3, 203), (похідне) *Однорогов* — ойконім у колишній Київській губ. (Vasmer RGN VI, 359), рос. *Однорогов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *однорóгий* 'який має зламаний ріг (про вівцю, козу, корову)' (Ястремська 316), рос. діал. *одно-ро́г* 'довга палиця із загостреним кінцем' (РГСО 93) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 17).

***Gnilorogъ(ь)**: ст.-укр. Сенка *Гнилорог*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 142).

***Godorogъ**: укр. *Годорог* (СП 94).

***Gōtorogъ(ь)**: укр. *Гуторог* (ИС 91).

***Xudorogъ**: ст.-рос. Филька Іванов сын *Худорошков*, 1647 р. (Полякова 293), рос. (вторинні) *Худорожков*, *Худорошков* (ЖПТ).

***Їьнорогъ(ь)**: ст.-рос. *Инорог*, XVII ст. (Селин 46).

**kosorogъ(ь)*: рос. діал. *косорóгий* 'однорогоий (бичок)' (СРНГ 15, 68) та ін. Див. (ЕССЯ 11, 150—151). У сфері антропонімії рефлексії невідомі.

***Kozerogъ**, ***Козьѣ rogъ**: ст.-укр. Іaczko *Kozirog*, XVI ст. (Жерела II, 218), укр. *Козерог* (Новикова 395), *Козорог* (РУС 196), (похідне) *Козероги* — назва поселення в Чернігівській обл., ст.-рос. *Козий Рог*, 1619 р. (Веселовский 147), (похідні) *Козорогова улка*, 1536 р., *Козорогов переулк* — урбаноніми у Великому Новгороді (ПКНЗ 1, 333; Болховитинов 77), рос. *Козорогов* (ЖПТ), словн. *Kozorog* (ZSSP 296), ст.-пол. *Kozi Rog* [1471 р. — Petrus Koszy Rok (SSNO III, 122)], пол. *Kozieróg* (SN V, 240), *Kozierogi* — ойконім (NMP V, 241) ~ **kozerogъ*, **козьѣ rogъ* (ЕССЯ 12, 22).

***Krasъnorogъ(ь)**: ст.-укр. Ілюшка *Краснорог*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 144), укр. *Краснорог*, 1726 р. (МК 189).

***Krivorogъ(ь)**: укр. *Криворіг* (ОКІУМ), *Криворог* (РУС 216), ст.-рос. Григорій Васильевич Сорокоумов-Глебов *Криворог*, XV ст. (Веселовский 165), рос. *Криворогов* (ЖПТ), блр. *Криворог* (СБГТ 244) ~ **krivorogъ(ь)* (ЕССЯ 12, 167).

***Krōtorogъ(ь)**: укр. *Круторог* (КПУ Переможці Він. 9, 294), *Круторогий* (ТДС 154), рос. *Круторогов* (Новикова 441) ~ рос. діал.

круторогий 'упертий' (СРНГ 15, 332), блр. діал. *крутарог* 'із зігнутими рогами' (Барадулін 425) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 151).

***Kytorogъ(ѣ)**: рос. *Киторога* (КПУ Зап. 1/1, 300).

***Ostrorogъ(ѣ)**: ст.-укр. Stanislaw *Ostrorog*, XVI ст. (Жерела III, 301), ст.-пол. *Ostrorog*, 1426 р. (SSNO IV, 152), Dobrogost *Ostroróg*, 1501 р. (UR I/2, 51).

***Sinerogъ(ѣ)**: ст.-рос. Якушка Калининъ *Синерогъ*, 1661 р. (Тупиков 355).

***Suxorogъ(ѣ)**: ст.-блр. Jerzy *Suchorogy*, 1640 р. (АВК VI, 352).

***Съгъvіrogъ**: ст.-укр. Иван *Зорвирог*, 1669 р. (ПКХ 82), ст.-рос. Митрофанъ Ананьичъ *Сорвироговъ*, XV ст. (НПК I, 813), (похідне) *Сорвирогово*, XVII ст. — назва пустища в Углицькому пов. колишньої Ярославської губ. (ПКУ 446).

***Съvіnorogъ**: ст.-рос. Васка *Свинорог*, 1591 р. (ПМД 70). Перший компонент мотивований псл. **sъvіnōti*.

***Тъrogъ(ѣ)**: ст.-укр. Тишъко *Търиrogъ*, 1649 р. (Реєстр 278), укр. *Триріг* (КПУ Полт. 6, 236), *Трирог* (Новикова 838), рос. *Трирогов* (СГ 375).

***Тълstorogъ(ѣ)**: укр. *Товсторог* (Редько 2, 1058), рос. (похідне) *Толсторогов* — ойконім на північному Кавказі (Список СК 625).

***Тълtorogъ(ѣ)**: укр. *Товторіг* (КПУ Хм. 5, 122).

***Vitorogъ**: блр. (похідне) *Вітораж* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 52), *Вітараж* — у Брестській обл. (Рап. Бр. 29). По-іншому див. (Казлова 2009: 63 — **Vitorodъ*).

***Vъrtorogъ**: ст.-рос. Костька Дмитриев сын *Верторогов*, 1623 р. (Полякова 48).

***Zagъvіrogъ**: укр. *Зарвирог* (КПУ Харк. 7, 607).

***Zoltorogъ(ѣ)**: укр. *Золоторіг* (РІ Дн. 2, 319).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Rog-* у препозиції:

***Rogodějъ**: рос. *Рогудеева* ж. (СКТ 678).

***Rogomanъ**: укр. *Рогоман* (СКТ 678), рос. *Рогоманов* (Новикова 709). Другий компонент композиції мотивований псл. **maniti*.

**rogonogъ(ѣ)*: словц. *rohonoňu* (про парнокопитних) 'який має копита' (HSSJ V, 80).

***Rogonogъ(ѣ)**: ст.-укр. Szwies *Rohonosow*, 1651 р. (Жерела V, 150).

***Rogouxъ(ѣ)**: серб. *Рогоух* (Грковић Имена 203).

***Rogoula**: ст.-рос. Яковъ Прокофьевъ сынъ *Рогоулинъ*, 1672 р. (АЮБ I, 462).

***Rogovǫgъ**: рос. *Роговер* (КЛ 2005, № 40–52, 171).

Праантропоніми, похідні від префіксальних апелятивів:

***Bezrogъ(jь)**: рос. *Безрогов* (Лет. ЖС 2000, № 10, 119) ~ укр. діал. *безро́га* ‘свиня’ (Аркушин 2005: 21), ст.-блр. *безрогий* ‘безрогоий’ (ГСБМ 1, 252) та ін. Див. [ЭССЯ 2, 42: **bezrogъ(jь)*].

***Narogъ**: пол. *Narog, Naróg* (SN VI, 548, 549) ~ укр. діал. *на́ріє* ‘жук рогач’ (ЕСУМ 5, 88) та ін. Див. (ЭССЯ 23, 6–7: **naroga, *narogъ*).

**orzrogъ(jь)* (ЭССЯ 34, 222).

***Paroga**: словц. *Paroga* (TZ Bratislava 271) ~ укр. діал. *наріє* ‘бічний відросток на розі оленя’ (Онишкевич 2, 41), *на́роє* ‘відросток на рогах оленя, козла’ (Аркушин 2, 28), серб. діал. *на́роє* ‘ручки дерев'яного плуга’ (Динић 558).

**zarogъ*: укр. діал. *за́ріє* ‘закуток’, *за́роє* ‘місце за рогом’ (ЕСУМ 5, 88) та ін.

Суфіксальні деривати:

***Rogaха** / ***Rogašъ**: ст.-укр. (вторинне) ивашко *рогашовскыи*, 1436 р. (ССУМ II, 294), укр. (вторинне) *Рогашко* (Вол.), рос. *Рогашев* (ЖПТ), (похідне) *Рогашево* – мікротопонім (НОС 9, 145), словн. (похідне) *Rogašovci* – ойконім (Im. m. 378), пол. *Rogasz* (SN VIII, 121), (похідне) *Rogaszyn* – ойконім (SMP 968).

***Rogošъ**: укр. *Рогош* (Панцьо 116), болг. *Рогошев* (Илчев 427), хорв. *Rogoš* (Leksik 564), пол. *Rogosz* (SN VIII, 122) ~ болг. діал. *рòгош* ‘залізні вила на 2 роги’ (БЕР 6, 284).

***Roguха** / ***Roguša**, ***Rogušъ**: рос. *Рогушев* (ЖПТ), *Рогухино*, *Рогуши*, *Рогушино* – ойконіми відантропонімного походження в колишніх Псковській, Костромській, Ярославській губ. (Vasmer RGN VII, 609), макед. *Рогуш*, XV ст. (Соколки 1965: 185), хорв. *Roguš* (Leksik 564), словн. *Rogušič* (ZSSP 520), пол. *Rogusz* (SN VIII, 125), (похідне) *Roguszyn* – ойконім (SMP 970) ~ рос. діал. *рогу́ха*, *рогу́ша* ‘глиняна посудина для молока, сметани’ (СРНГ 35, 130), болг. діал. *рòгуш* ‘рогате ягня’, *рòгуша* ‘рогата вівця’ (БЕР 6, 293–294 – з інослов'янськими відповідниками).

***Rogyšъ**: рос. *Рогішово* – відантропонімний ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN VII, 602), луж. *Rogyš* (Wenzel II/2, 85).

***Rogajъ**: ст.-словц. Martino *Rohaj*, 1570 р. (UFP I, 267), Joannes *Rohay*, 1625 р. (UFP II, 138) ~ укр. діал. *рога́й* ‘жук рогач-олень,

Lucanus cervus L.' (ЕСУМ 5, 87), *рогаї* мн. 'гілка з відростками, яку як прикрасу встромляли в коровай' (Аркушин 2, 122).

***Roguľь**: укр. *Рогуй* (РУС 356), ст.-рос. Стенка *Рогуевъ*, 1608 р. (Выписка 411), Стенка Трофимовъ сынъ *Рогуевъ*, 1684 р. (СГКЭ II, 156), (похідне) *Рогуево*, XV ст. — ойконім (НПК I, 456), рос. *Рогуев* (ЖПТ).

Похідні з *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Rogakъ**, ***Rogačъ**: укр. *Рогак*, *Рогач* (РУС 356), (похідні) *Рогачі*, *Рогачів* — ойконіми в Житомирській обл., *Рогачів* — у Ровенській обл., ст.-рос. Федор *Рогач*, 1496 р. (Веселовский 269), Семень *Рогачевъ*, XVI ст. (НПК V, 44), рос. *Рогачев* (ЖПТ), (похідні) *Рогачев*, *Рогачева* (3), *Рогачево* (12), *Рогачи* — назви поселень (Vasmer RGN VII, 599–600), ст.-блр. Кононь *Рогачъ*, 1555 р. (Усціновіч 1975: 140), блр. *Рагач* (Бірыла 351), (похідні) *Рагачы* — ойконіми у Брестській, Вітебській, Гродненській обл. (Рап. Бр. 108; Рап. Віц. 323; Рап. Гр. 203), *Рогачова*, *Рогачовка* — мікротопоніми у Гродненській і Гомельській обл. (МБ 208), болг. *Рогачев* *Рогачов* < *rogāč* 'упертий, завзятий, норавливий' (Илчев 426), (похідні) *Рогачѡва поляна*, *Рогачѡви брягове* — мікротопоніми в Панагюрско (Заимов Панагюрско 156), *Рогачова ніва*, *Рогачов камик* — мікротопоніми в Пирдопско (Заимов Пирдопско 244), макед. *Rogačevo* — ойконім відантропонімного походження (Im. m. 378), серб. *Rogač* (Milićević 607), хорв. *Rogač* (Leksik 564), словн. *Rogač* (ZSSP 520), ст.-пол. Nicolaus *Rogacz*, 1399 р. (SSNO IV, 470), пол. *Rogacz*, *Rohacz* (SN VIII, 119, 125), (похідні) *Rogacze*, *Rogaczew*, *Rogaczewo* — ойконіми (SMP 967), ст.-чеськ. Jan *Rohač*, 1382 р. (АЇ III, 467), чеськ. *Roháč* (ЧП), ст.-слвц. Benedictus *Rochacz*, 1552 р. (UFP I, 65), слвц. *Roháč* (TZ Bratislava 304), луж. *Rogač* (Wenzel II/2, 85).

Щодо апелятивної лексики пор., наприклад, укр. діал. *piǫák* 'рогатий баран' (Ястремська 326), *рогакі* мн. 'відходи гречки, плюскле зерно' (ЕСУМ 5, 87), *рогач* 'бик; олень' (Піпаш, Галас 165), 'знаряддя для виймання з печі горшків' (ЕСУМ 5, 88), *ругач* 'жук-рогач' (Шило 51), рос. діал. *рогач* 'ручка плуга' (СРНГ 35, 123), блр. діал. *рагак* 'хвороба злакових рослин', *рогак* 'т. с.', *рагач* 'рожен, сучкуватий кілок', *рогач* 'ручка коси' (ЭСБМ 11, 18, 20, 164), рос. діал. *рогач* 'ручка чого-н.' (НОС 9, 145), болг. діал. *рогач* 'комаха з рогами, *Lucanus cervus*' (БЕР 6, 289), серб. діал. *рогач* 'олень, *Lucanus cervus*' (Динић 730), словн. діал. *rogač* 'олень' (Gregorić 385).

**parogaśь*: укр. діал. *парогач* 'олень' (ЕСУМ 5, 88).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Rogaľь**, ***Rogalь**: ст.-укр. Стецко *Рокал*, 1561 р. (ЛЗК 378), укр. *Рогаль* (РУС 356), ст.-рос. Якуш *Рогаль*, 1495 р. (Веселовский 269), рос. *Рогаль* (ЖПТ), *Рогалева*, *Рогалева Івана*, *Рогалево* (4 фіксації), *Рогали* (3) — відантропонімні назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN VII, 597–598), блр. *Рагаль* (Бірыла 351), (похідне) *Рагалі* (2) — ойконіми в Могильовській і Вітебській обл., *Рагалёва* — у Вітебській обл. (Рап. Маг. 148; Рап. Віц. 323), *Рогалево* — відантропонімний мікротопонім у Чорногорії (наводиться за: Михайлович 1968: 170), ст.-пол. *Rogal*, 1409 р. (SSNO IV, 471), пол. *Rogaľ*, *Rogal* (SN VIII, 120), (похідні) *Rogalewo*, *Rogalów* — ойконіми (SMP 968), чеськ. *Rohal*, *Rohaľ* (ЧП), словц. *Rohaľ* (TZ Trnava 155) ~ укр. діал. *рогаль* 'жук-рогач' (Шило 51), 'довга палиця з загостреним кінцем' (Піпаш, Галас 165), 'віл з великими рогами' (ЕСУМ 5, 88), 'соха на сіно, конюшину' (Пиртей 2004: 269), рос. діал. *рогаль* 'ручка сохи' (НОС 9, 143), 'рогата тварина' (СРНГ 35, 119), блр. діал. *рагаль* 'віл або лось із великими рогами' (ЭСБМ 11, 19) та ін.

***Rogola**, ***Rogolь**, ***Rogolь**: укр. *Роголь* (м. Шепетівка Хм.), рос. *Роголев* (ЖПТ), *Роголи*, *Роголово* — відантропонімні назви поселень у колишніх В'ятській і Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VII, 608), блр. *Роголь* (ЖПТ), хорв. *Rogolja* (Leksik 564), пол. *Rogol* (SN VIII, 122).

***Rogula**, ***Rogul'а**, ***Rogulь**, ***Rogulь**: ст.-укр. Андреї *Рогуля*, 1649 р. (Реєстр 49), *Рогула*, 1692 р. (МП 189), укр. *Рогґля*, 1765–1769 рр. (МПР 45), *Рогуля*, *Рогуль* — сучасні прізвища (РУС 356), ст.-рос. Тимошка *Рогулинъ*, 1397–1427 рр. (Дебольский 136), Іванец *Рогуля*, 1481 р. (Веселовский 269), Ондрюшка *Рогуль*, 1625 р. (ПК Торжок 53), Лука Максимовъ сынъ *Рогулинъ*, 1636 р. (Танков 84), (похідне) *Рогулево*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 326), рос. *Рогулев* (ЖПТ), *Рогулева*, *Рогули* (2 фіксації), *Рогулино*, *Рогулово* — відантропонімні назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN VII, 609), болг. *Рогулин* (Илчев 427), хорв. *Rogulj*, *Rogulja* (Leksik 564), ст.-пол. Johannes *Rogula*, 1470–1480 рр., *Pohula*, 1489 р. (SSNO IV, 475, 476), пол. *Rogul*, *Roguľ*, *Rohulko* (SN VIII, 124, 126), (похідне) *Rogulewo* — ойконім (SMP 970), чеськ. *Rogula* (ЧП), луж. *Rohula* (Wenzel II/2, 86) ~ укр. діал. *рогґля* 'скривлена колода, скривлений щіпок' (ЕСУМ 5, 88), 'рогата вівця'

(Ястремська 326), рос. діал. *рогу́л, рогу́ль* ‘ручка плуга’, *рогу́ля* ‘рогата вівця’ (СРНГ 35, 128), блр. діал. *рагу́ля* ‘сучкувата палиця’ (ЭСБМ 11, 23), *рагу́ль* ‘маруда; некрасива людина’ (Крыўко 1992: 72), болг. діал. *ръгул* ‘кут’, *рогу́ля* ‘рогата вівця’ (БЕР 6, 293), серб. діал. *рогу́ље* мн. ‘ручки дерев’яного плуга’ (Динић 730), словц. *rohul’ a* ‘корова з великими рогами’ (HSSJ V, 80).

***Rogъla, *Rogъль**: укр. (вторинні) *Роглів, Рогельський* (Богдан 245), рос. (похідне) *Роглово* — назва населеного пункту в колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN VII, 605), болг. (похідні) *Рогльова корія, Рогльова могила, Рогльов връх* (Заимов Панагюрско 156), *Рогльовите ниви* (Иванов Долна Струма 184) — мікротопоніми, серб. *Роглев* (Речник ПКМ II, 370), чеськ. *Rohla* (ЧП), словц. *Rohlík* (TZ Bratislava 304) ~ болг. діал. (похідні) *рòглец, роглѐц* ‘равлик, *Helix pomatio*’ (БЕР 6, 283), серб. діал. *ро́гле* мн. ‘ручки дерев’яного плуга’ (Динић 730), словн. діал. *roglja* ‘рогата коза’ (Kutin 86), *rögel* ‘зуб у вилах’: *vile na dvě roglá* (Rajh 204), словц. (похідне) *rohlík* ‘птаха *Arus arus*’ (HSSJ V, 80).

***Rogomъ**: ст.-рос. (похідне) *Рогомля*, варіант *Рогумля*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК II, 103, 430).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Roganъ**: укр. *Роган* (Богдан 245), рос. *Роганов* (ЖПТ), (похідні) *Роганово, Рогановка* — ойконіми в колишніх Владимирській і Нижегородській губ. (Vasmer RGN VII, 598), блр. *Роганов* (СБГТ 320), (похідні) *Раганічы, Раганавічы* — ойконіми у Гродненській і Вітебській обл. (Рап. Гр. 203; Рап. Віц. 323), макед. *Рогановиќ* (Речник ПКМ II, 370), серб. *Роган* (Грковић 173), хорв. *Rogan* (Leksik 564), словн. *Rogan* (ZSSP 520), пол. *Rogan, Rohan* (SN VIII, 121, 125), ст.-чеськ. *Johannes Rohan*, 1424 р. (Profous IV, 573), чеськ. *Rohan* (ЧП), (похідні) *Rohanov* (2) — ойконіми (Profous IV, 572–573), луж. *Rogan* (Wenzel II/2, 85) ~ укр. діал. *рога́н* ‘військовий ріжок’ (ЕСУМ 5, 88), болг. діал. *рога́н* ‘павук’ (БЕР 6, 283).

***Naroganъ**: укр. *Нароган* (КПУ Переможці Він. 9, 312).

***Rogonъ, *Rogonъ**: рос. *Рогонов* (ЖПТ), ст.-пол. *Iasz Rohony*, 1409 р. (SSNO IV, 476), пол. *Rogon, Rogoń* (SN VIII, 122), чеськ. *Rohon* (ЧП), словц. *Rohon* (TZ Bratislava 304).

***Rogunъ, *Rogunъ**: ст.-укр. Стенка *Рогуненко*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 50), рос. *Рогунев* (ЖПТ), *Рогуново* (2) — відантропонімні ойконіми в колишніх Нижегородській і Новгородській губ. (Vasmer RGN VII, 609), пол. *Rogun, Rohun, Rohuń* (SN VIII, 124, 126), чеськ. *Rohun* (ЧП).

***Rogynь**: укр. *Рогиня* (УВБ 581), *Рогинець* (КС Сум. 2, 541), (похідне) *Рогинці* — топонім (ОНСН 524), ст.-рос. Тимофей *Рогинин*, 1613 р. (ДП 34), блр. *Рагіня* (Бірыла 345), слвн. (похідне) *Roginče* — ойконім (Furlan 120).

Іносуфіксальні деривати:

***Rogaгь**, ***Rogaгь**: хорв. *Rogar* (Leksik 564), слвн. *Rogar* (ZSSP 520), пол. *Rogarczyk* (SN VIII, 121), чеськ. *Rohárik* (ЧП), слвц. *Rohár* (TZ Bratislava 304), луж. *Rohař* (Wenzel II/2, 86) ~ укр. діал. *рогагь* 'ялина у формі розсохи, на яку кладуть для просушування сіно' (ЕСУМ 5, 88), *ро́гагь* 'соха на сіно, конюшину' (Пиртей 2004: 269), рос. діал. *рога́рь* 'невелике судно з парусами' (СРНГ 35, 120).

***Rogaсь**: пол. *Rogas* (SN VIII, 121).

***Rogossь**: пол. *Rogos* (SN VIII, 122), чеськ. *Rogos* (ЧП).

***Rogussь**: рос. *Рогус* (ЖПТ), пол. *Rogus* (SN VIII, 124).

***Rogaty(ь)**: укр. *Рогатый* (СКТ 677), *Рогата* — прізвисько людини з кривими ногами (Чабаненко ПНН 2, 361), (похідне) *Рогатин* — ойконім в Івано-Франківській обл., ст.-рос. Гридя *Рогатой*, XV ст. (НПК II, 586), *Рогатый* Бестужев, 1569 р. (Веселовский 269), Степанко Игнатъев сын *Рогатого*, 1647 р. (Полякова 177), рос. *Рогатов* (ЖПТ), *Рогатина Гора*, *Рогатино* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VII, 598), серб. *Rogatъ*, 1421 р. (Морешкин 168), слвн. *Rogatec* (ZSSP 520), ст.-пол. Іан *Roghati*, 1482 р. (SSNO IV, 473), пол. *Rogat* (SN VIII, 121) ~ д.-руськ. *рогатыи* 'зігнутий у вигляді рога' (СДРЯ X, 396), укр. діал. *рога́та* 'корова' (Аркушин 2005: 27), 'корова із загнутими назад рогами' (Ястремська 326), *рога́тий* 'рогатий, рогоподібний' (ЕСУМ 5, 88), рос. діал. *рога́тый* 'неспокійний, задирикуватий' (СПГ 2, 294), 'багатий, щедрий', *рога́то* 'багато; з надлишком' (СРНГ 35, 121, 122), блр. діал. *рога́та* 'корова з великими рогами' (ТС 4, 291), *рага́ты* 'чорт' (ЭСБМ 11, 20), болг. діал. *рога́т* 'який має роги', (переносне) 'настирливий, упертий' (БЕР 6, 283).

**parogaty(ь)*: укр. діал. *парога́тий* 'з оленячими рогами' (ЕСУМ 5, 88).

***Rogota**, ***Rogotyь**: укр. *Рогот* (Горпинич 340), *Рогота* (КПУ Сум. 3, 239), (похідне) *Роготин* — мікротопонім (Сабадош 309), ст.-рос. Іванъ Яковлевъ *Роготинъ*, XVI ст. (НПК IV, 331), *Роготино*, *Роготинъ Конецъ*, XVI ст. — назви поселень відантропонімного походження в історичній Новгородщині (ААЭ I, 172; НПК V, 429), рос.

(похідне) *Роготино* — ойконім у колишній Московській губ. (Нистрем 480), хорв. (похідне) *Rogotin* — ойконім (Im. m. 379), пол. *Rogotowicz* (SN VIII, 122).

***Roguta**, ***Rogutъ**: рос. *Рогутов* (ЖПТ), макед. (похідне) *Рогутино*, 1570/73 рр. — ойконім (ТДок. V/2, 444), хорв. *Routić* (Leksik 564), пол. *Rogut* (SN VIII, 125), слвц. (вторинне) *Rohutný* (TZ Bratislava 304).

***Rogavъ**(**ь**): укр. *Рогава* (СП 302), рос. (вторинне) *Рогавин* (СП 302) ~ рос. діал. *рогáвый* 'рогатий (про худобу)' (СРНГ 35, 118).

***Rogovъ**(**ь**): ст.-укр. Петро *Роговыи*, 1649 р. (Реєстр 296), укр. *Роговий*, 1718 р. (ПСт. П 151), *Роговий* — сучасне прізвище (СП 302), рос. *Роговой* (ЖПТ), пол. *Rohowuj* (SN VIII, 126) ~ укр. діал. *рогова́* 'крайня ополонка на льоду', *рогова́ худба́* 'велика рогата худоба' (Ястремська 338), *рогове́* 'плата за випас рогатої худоби', *рого́во* 'податок з рогатої худоби' (ЕСУМ 5, 88), блр. діал. *рогову́* < **роговы́*: *палі роговые* (ТС 4, 291), болг. діал. *рѣгов* 'виготовлений з рога тварини' (БЕР 6, 283).

***Rogozъ**, ***Rogozь**: ст.-укр. Кли́мь *Рогозь*, 1649 р. (Реєстр 416), укр. *Рогоз*, *Рогоза* (Новикова 709), ст.-рос. *Рогоза*, 1579 р. (АС I, 568), Marcin *Rohoza*, 1654 р. (СГЧА 68), рос. *Рогоза* (КЛ 2005, № 40—52, 171), (похідні) *Рогозина* (2), *Рогозина Гора*, *Рогозино* (9 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN VI, 606—607), хорв. *Rogoz* (Leksik 564), пол. *Rogoz*, *Rohoza* (SN VIII, 123, 126) ~ укр. *рогі́з* 'рослина *Typha* L.' та ін. (ЕСУМ 5, 100 — з інослов'янськими відповідниками; ЕСБМ 11, 21—22), рос. діал. *рогоза́* 'сучкуватий кілок', 'поганий працівник', 'сварка' (СРНГ 35, 126).

***Rogozьpъ**(**ь**): чеськ. *Rogozný* (ЧП).

***Rogoža**: укр. *Рогожа* (Редько 2, 897), ст.-рос. *Рогожа*, 1646 р. (ЦСП 21), рос. *Рогожин* (КЛ 2005, № 40—52, 171), (похідні) *Рогожин*, *Рогожина*, *Рогожино* (3 фіксації) — назви поселень (Vasmer RGN VI, 605—606), хорв. *Rogoža* (Leksik 564), ст.-пол. *Rogoza*, 1468—1470 р. (SSNO IV, 476), пол. *Rogoža* (SN VIII, 123) ~ укр. діал. *рогѣ́жа* 'рогіз' та ін. (ЕСУМ 5, 101; ЕСБМ 11, 21 — з інослов'янськими відповідниками).

Праантропоніми з коренем **Rož-* < **Rogj-*:

***Rožikъ** / ***Rožičъ**: укр. *Рожик* (Редько 2, 899), рос. *Рожик* (ЖПТ), чеськ. *Rožič* (ЧП).

***Rožьka**, ***Rožьko**, ***Rožьkъ**: ст.-укр. Грицько *Рожокъ*, 1649 р. (Реєстр 146), укр. *Рожок*, 1765—1769 рр. (МПР 151), *Ріжко* *Рожка*,

Рожок, Рожко — сучасні прізвища (Редько 2, 894, 899), рос. *Рожко* (ЖПТ), блр. *Ражок, Ражко* (Бірыла 351), пол. *Rożek, Rożka, Rożko* (SN VIII, 168, 169), чеськ. *Rožek, Rožko* (ЧП) ~ ст.-укр. *рожокъ* ‘стручок’ (Тимченко 2, 276), укр. діал. *ріжок* ‘віл з тонкими і прямими рогами’, *рожко* ‘віл з гарними рогами’ (ЕСУМ 5, 87, 88), блр. діал. *рожок* ‘відросток’ (ТС 4, 295), болг. діал. *рѹжка* ‘кут’ (БЕР 6, 285).

***Narožьka**: пол. *Narožka* (SN VI, 549).

***Obrožьko**: пол. *Orožko* (SN VII, 95).

***Parožьka, *Parožьkь**: пол. *Parožka* (SN VII, 204), чеськ. *Parožek* (ЧП) ~ укр. діал. *пáріжок* ‘зубець у вилах’ (Шило 194), ‘бічний відросток на розі оленя’ (Матіїв 333), *пáріжок, пáрожок* ‘коротка кроква, яку додають до звичайної для розширення даху’, *пáріжки* мн. ‘нижня обрізана частина снопа’ (Онишкевич 2, 41).

***Rožьсь**: пол. *Rožec* (SN VIII, 168), чеськ. *Rožec* (ЧП) ~ болг. діал. *рожец* ‘рослина *Cerastium*’ (БЕР 6, 285).

***Rožьпъ, *Rožьпъ(ь)**: укр. (похідні) *Рожни, Рожнів, Рожнівка* (2) — ойконіми ~ укр. діал. *ріжєнь* ‘палиця в санях, до якої прикріплюється кіш’ (СБук. Г 457), рос. діал. *рѹжна* ‘повільна, незграбна жінка’, *рожно* ‘сучкувата частина сохи, рукоять’, *рожѹн* ‘непосида (про дитину)’ (СРНГ 35, 153, 154, 156).

***Narožьпъ(ь)**: укр. *Наріжний* (СП 244), ст.-рос. *Нарожно*, XVI ст. (Веселовський 213), рос. *Нарожный* (ЖПТ), пол. *Narożnu* (SN VI, 549), чеськ. *Nárožnú* (ЧП), слвц. *Nárožná* ж. (TZ Trnava 138) ~ ст.-укр. копє(ц) *наро(ж)ны(и)*, 1571 р. (ВГ 189), укр. діал. *нарожень* ‘копил (у санях)’, *наріжний*, діал. *наро́жний* ‘кутовий, розташований на розі’ (ЕСУМ 5, 88) та ін. Див. (ЭССЯ 23, 12: **narožьпъ(ь)*).

**parožьнь*: укр. діал. *пáрожень* ‘ратиця’ (Аркушин 2, 28).

***Zarožьпъ(ь)**: рос. *Зарожный* (ЖПТ), блр. *Зарожны* (Бірыла 157).

***Rožьнєтъ**: укр. (похідні) *Рожнятів, Рожнятівка* (2) — ойконіми в Івано-Франківській, Вінницькій, Кіровоградській обл.

Деривати з коренем **Šir-*

Про потенційність праантропонімів **Šira, *Širo, *Širь(ь), *Širь* свідчать: укр. *Шир* (СП 396), *Широ* (Новикова 951), *Ші́ра* (Редько 2, 1203), *Ширá* (Пура СПР IV, 146), *Шурий* (Пура СПР IV, 146), (похідні) *Ширів Груд* — мікротопонім на Чернігівщині (Череп.

Микротоп. 306), ст.-рос. Яковъ *Шировъ*, 1615 р. (ГХ 3), рос. *Широ* (Книги РФ 2005: IX, 797), *Широв* (Новикова 951), болг. *Широ* (Займов 247), *Широв* (Илчев 557), хорв. *Šir, Šira, Širo* (Leksik 644), пол. *Szyr, Szyra, Szyru, Szyryj, Szyrz* (SN X, 412, 413), чеськ. *Šír, Šíra, Šír* (ЧП), словц. *Šir, Šíra, Šírý* (TZ Bratislava 346).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *ширь* 'широта' (Тимченко 2, 495), укр. *шир* 'велика, значна ширина, протяжність чогось у поперечнику', діал. *ширь* 'простір, широчінь, рівнина, площа' (Піпаш, Галас 225), *ши́рий* 'широкий' (ЕСУМ 6, 419), 'ширший' (Онишкевич 2, 382), рос. діал. *ши́рый* 'спритний, моторний' (ССГ 11, 143), *ши́рый брѣх* 'брехун' (СРДГ 3, 202), *широ́й* 'широкий' (СРГС 5, 348), серб. діал. *ши́р* 'простір, широчінь' (Петровић, Ђелић, Капустина 452), словн. *šir, -î* 'ширина', *šir, šíra* прикм. 'широкий' (Pleteršnik II, 621).

**poširъ*: укр. діал. *пошир* 'розширення' (ЕСУМ 6, 419).

Суфіксальні деривати:

**širędъ*: блр. діал. *шы́рэдь* 'велика ширина, широчінь' (ТС 5, 351).

Антропонімічні рефлексії невідомі.

**Širega*: рос. *Ширягин* (ЖПТ), блр. *Ширягин* (ТС Мозырь 190).

**Šir'axъ*: рос. *Ширяхова* ж. (ЖПТ), блр. *Ширах* (ЖПТ).

**Široxa*, **Široxъ*: ст.-рос. Василий *Широх*, XV ст. (Веселовский 369), рос. *Широхин, Широхов* (ЖПТ), *Широхово* — назва поселення відантропонімного походження в колишній Архангельській губ. (Vasmer RGN X, 310).

**Širuxъ*: словц. *Širuchová* ж. (TZ Bratislava 346).

Похідні з консонантом *-j-* у суфіксі:

**Šir'ajъ*: ст.-укр. Микитка *Ширай*, 1649 р. (Реєстр 464), Мойсей *Шираѣнко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 248), укр. *Ширай*, 1723 р. (Швидько 99), *Ширай* — сучасне прізвище (Пура СПР V, 181), (похідні) *Ширяєве* — лімнонім на Чернігівщині (Череп. Микротоп. 307), *Ширяєве* (2) — ойконіми в Одеській і Сумській обл., ст.-рос. Степанко *Ширай*, 1495 р. (Тупиков 445), *Ширай* Михайлович Нестеров, 1527 р. (Веселовский 369), Петрушка Антонов сын *Ширяев*, 1623 р. (Полякова 623), рос. *Ширяев* (ЖПТ), (похідні) *Ширяева* (9 фіксацій), *Ширяев Буерак, Ширяєво* (26), *Ширяевская* (2), *Ширяевы* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 311), ст.-блр. Тимофей *Ширай*, 1567 р. (Бірыла 1966: 277), блр. *Шырай* (Бірыла 492), (похідні) *Шираёва* — мікротопонім на Вітебщині (МБ 260), *Шираевичи* —

ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN X, 306), болг. *Ширяев* (Илчев 557), слвн. *Širaj* (ZSSP 601), пол. *Szyraj* (SN X, 412), чеськ. *Širaj* (ЧП) ~ рос. діал. *ширяй* 'широкоплечий, кремезний чоловік' (Даль 4, 634).

***Širějъ**: укр. (похідне) *Ширіїв* — мікрогідронім на Волині (Сл. ММ 2, 500), рос. *Ширеев* (ЖПТ), *Ширеево* — відантропонімний ойконім у колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN X, 306), блр. *Шырэй* (Бірыла 492), пол. *Szyrej* (SN X, 412) ~ рос. діал. *ширѐя* 'тюк запакованого чаю' (СРГС 5, 346).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксі:

***Širākъ**, ***Šir'aka**, ***Šir'akъ** / ***Šir'(')aсъ**: укр. *Ширач* (Новикова 951), ст.-рос. Окатко *Ширакинъ*, 1495 р. (Тупиков 843), (похідне) *Шираково*, 1605 р. — назва поселення, власність Тихвинського монастиря (Сербина 437), рос. *Ширакин*, *Шираков* (ЖПТ), (похідні) *Шираково* (2) — ойконіми в колишніх Петербурзькій, Тверській губ., *Ширакина*, *Ширакова*, *Шираково* — в колишніх Смоленській, Уфимській, Тверській губ. (Vasmer RGN X, 306, 312), блр. (вторинне) *Шырачкін* (Бірыла 492), (похідне) *Шираки* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 312), хорв. *Širak* (Leksik 644), пол. *Szyrak* (SN X, 412), чеськ. *Širák* (ЧП), слвц. *Širák* (TZ Bratislava 346).

***Širikъ** / ***Širičъ**: укр. *Ширік* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 2, 475), рос. *Шуриков* (ЖПТ), хорв. *Širić* (Leksik 644) ~ рос. діал. *шѐрик* 'хитрий' (ОСВГ 12, 129), *шѐрики* мн. 'широкі рукави' (СРГС 5, 346).

***Širokъ(jъ)**: ст.-укр. Юрка *Широкий*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 273), укр. *Широкій*, 1756 р. (АК 3, 215), *Широкий* — сучасне прізвище (Новикова 952), ст.-рос. Івашко *Широкой*, 1495 р. (Тупиков 445), Жук *Широкий*, 1534 р. (Веселовский 369), Данилко *Широков*, 1682 р. (Полякова 263), рос. *Широков*, 1735 р. (Парфенова 425), блр. *Шырокі* (Бірыла 492), болг. *Широков* (Илчев 557), хорв. *Širok*, *Široki* (Leksik 644), слвн. *Širok* (ZSSP 602), пол. *Szyroki* (SN X, 413), чеськ. *Široký* (ЧП), слвц. *Široký* (TZ Trnava 168).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *широкій* 'широкий; просторий', 1483 р. (Тимченко 2, 495), укр. *ширѐкий* 'обширний' (Грінченко 4, 496), *ширѐкий* 'розпорядник на весіллі; тамада' (Сабадош 420), *широка господиня* 'заміжна господиня' (Онишкевич 2, 382), рос. діал. *ширѐкий* 'гучний, голосний' (ОСВГ 12, 130), серб. діал. *широк*: *широка роба* (Поповић, Петро-

вић 164), слвн. *širòk* ‘широкий’: *široka usta* (Pleteršnik II, 621), в.-луж. *šěroki* ‘широкий’ (Трофимович 314) та ін. Див. (Фасмер IV, 442).

**poširokъ*(jъ): укр. *поширокий* ‘дуже широкий’ (Желехівський II, 730), діал. *поширокый* ‘трохи ширший, ніж звичайно або потрібно; широкуватий’ (Сабадош 277), ст.-рос. *поширок* ‘широкий, широкуватий’: в ноздрах *поширок*, 1643 р.; *лицомъ немного поширокъ*, 1688 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 18, 84), рос. діал. *поширок* ‘широкуватий, широкий’: *кафтан поширок*; *пошироко платье-то* (СРНГ 31, 34), болг. *по-широкъ* (Геров 4, 52), схв. *рѣširok* ‘досить широкий’ (Rječnik XI, 81), серб. діал. *поширок* (Петровић, Ђелић, Капустина 312). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**Širukъ*: рос. *Шуруков* (ЖПТ), (вторинні) чеськ. *Širůček* (ЧП), слвц. *Širůček* (TZ Trnava 168).

**Širьka*, **Širьko*, **Širьkъ*: ст.-укр. Митко Бобровникъ *Ширко*, 1552 р. (Тупиков 444), Андрѣй *Ширко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 309), укр. *Ширко* (Новикова 951), ст.-рос. Клиша *Ширковъ*, 1495 р. (Тупиков 842), рос. *Ширков* (Новикова 951), *Ширки*, *Ширкин Наволок*, *Ширкино*, *Ширкова*, *Ширково*, *Ширковка* – відантропонімії ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 307), ст.-блр. Миколай *Ширко*, 1567 р. (Бірыла 1966: 277), блр. *Шырко* (Бірыла 492), (похідне) *Ширки* – ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN X, 307), болг. *Ширко* (Илчев 557), хорв. *Širka*, *Širko* (Leksik 644), слвн. *Širko* (ZSSP 602), пол. *Szyrko* (SN X, 412), чеськ. *Širek*, *Širka* (ЧП), слвц. *Širka* (TZ Bratislava 346) ~ рос. діал. *ши́рка* ‘ширина’ (Малеча 4, 487), блр. діал. *шы́рка* ‘т. с.’ (СБГ 5, 533).

**Širica*: слвц. *Širica* (TZ Bratislava 346) ~ слвц. *širica* ‘довге, широке суконне пальто’ (HSSJ V, 626).

**Širьsa*, **Širьсь*: хорв. *Širac*, *Širec* (Leksik 644), слвн. *Širca*, *Širec* (ZSSP 601, 602), чеськ. *Širc* (ЧП).

**Širidlo*: укр. *Ширило* (Пура СПР V, 181).

**Širilъ*: болг. *Ширил* (Займов 247).

**Širimъ*: рос. *Ширимов* (ЖПТ). Дієприкметник пасивного стану, мотивований дієсловом **širiti*(se) > укр. діал. *ши́рѣти* ‘ширшати’ (ЕСУМ 6, 419), *ши́ритися* ‘багато народжувати’ (Матіїв 519), рос. діал. *ши́рѣться* ‘гордитися, бути пихатим’ (СВГ 12, 90), слвц. *širit* ‘ставати широким, розлогим’ (HSSJ V, 626), в.-луж. *šěric* ‘ширитися’ (Трофимович 314) та ін.

***Široma**: пол. *Szyromin* (SN IX, 413).

Деривати з консонантом *-n-* у суфіксі:

***Širanъ**, ***Šir'анъ**, ***Širanъ**: рос. *Ширяниччи* — відантропонімний ойконім у колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN X, 312), блр. *Шыран* (Бірыла 492), хорв. *Širan* (Leksik 644), пол. *Szyran* (SN X, 412), чеськ. *Širáň* (ЧП), словц. *Širáň* (TZ Bratislava 346).

***Širina**, ***Širinъ**: ст.-рос. Иван *Ширин*, 1571/72 р. (Баранов 2001: 39), Данило *Ширинъ*, 1616 р. (Тупиков 842), рос. *Ширин*, *Ширинин*, *Ширинов* (ЖПТ), *Ширинино* — відантропонімний ойконім у колишній Архангельській губ. (Vasmer RGN X, 306), блр. *Шырын* (Бірыла 492), болг. *Ширин* (Заимов 247), хорв. *Širinek* (Leksik 644), чеськ. *Širina* (ЧП) ~ укр. діал. *ширінá* 'хустина, хустка', блр. діал. *шыры́на* 'шматок полотна' (ЕСУМ 6, 419), серб. діал. *ширйна* 'простір' (Букумирић 694), *ширина* 'широкий простір' (Петровић, Ђелић, Капустина 452), словц. *širina* 'шматок поля' (HSSJ V, 626), в.-луж. *šěrina* 'ширина' (Трофимович 314).

***Širinъka**: рос. (похідні) *Ширинки*, *Ширинкина* — ойконіми в колишніх В'ятській і Пермській губ. (Vasmer RGN X, 307), ст.-блр. Иванъ *Шыринка*, 1689 р. (ИЮМ VI, 156) ~ укр. діал. *ширінка* 'хустина', рос. діал. *ширінка* 'рушник' та ін. Див. (ЕСУМ 6, 419).

***Šironъ**, ***Šironъ**, ***Širon'a**: укр. *Широн* (Панцьо 124), ст.-рос. Вас(ь)ка *Широня*, 1635 р. (Парфенова 426), рос. (похідне) *Широнова* — назва поселення в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 310), хорв. *Šironja* (Leksik 644), пол. *Szyronin* (SN X, 413), чеськ. *Široň* (ЧП), словц. *Široň* (TZ Bratislava 346).

***Širunъ**: укр. *Ширун* (Редько 2, 1204), рос. *Ширунов* (ЖПТ).

***Širyнь**: блр. (похідне) *Шырынюк* (Бірыла 492) ~ д.-руськ. *ширыни* = *ширына* 'широта; простір', 'багатство, достаток' (Срезневский III, 1595), укр. діал. *ширин'у*, *-ні* 'простір, широчінь, рівнина, площа' (Піпаш, Галас 225).

***Širьнь(ь)**: (похідні) *Ширнево*, *Ширнино*, *Ширново* — назви поселень у колишніх Вітебській, Тверській, Курській губ. (Vasmer RGN X, 307) ~ рос. діал. *ширное место* 'широчінь, простір' (Даль 4, 634), словн. *širən*, *-rna*: *Oj zemlja širna* (Pleteršnik II, 621).

***Šireta**: ст.-рос. *Ширятино*, XVII ст. — відантропонімний ойконім у колишній Московській губ. (ОПКМ 188), нині *Ширятино* — у Тверській обл.

***Širitъ**: хорв. (похідне) *Širitovci* — ойконім (Im. m. 426).

***Širota**, ***Širotъ**: ст.-рос. *Широта* Рымакин сын, 1645 р. (КПЯ 19), слвн. *Širot*, *Širota* (ZSSP 602) ~ слвн. *širóta* 'ширина' (Pleteršnik II, 622).

***širostъ**: слвн. *širôst* 'ширина' (Pleteršnik II, 622). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Širota**: рос. *Ширутин* (Лет. ЖС 2003, № 27–39, 214).

Праантропоніми-композиції з коренем ***šir-**:

***Širobokъ(јь)**: ст.-рос. Сергій Трофимовъ *Широбоковъ*, 1594 р. (Смирнов 1910: 234), Гаврило *Широбоковъ*, 1675 р. (Тупиков 842), рос. *Широбоков* (ЖПТ), (похідні) *Широбоково*, *Широбоково*, *Широбоковский*, *Широбоковцы* – ойконіми в колишніх Ярославській, Вологодській, В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 306, 308), блр. *Широбок* (ЖПТ), *Широбоков* (ТС Мозырь 190), пол. *Szyrobok*, *Szirobokow* (SN X, 284, 413).

***Širogorъ(јь)**: рос. *Широгоров*, 1711 р. (Чайкина 63).

***Širogъzъ(јь)**: рос. *Широгузовская* – ойконім відантропонімного походження в колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN X, 308).

***Širokonъ**: рос. *Широконева* – відантропонімний ойконім у колишній Воронежській губ. (Vasmer RGN X, 310).

***Širokožuxъ**: рос. *Широкожухов* (САЛ 679).

***Širokъrdъ**: блр. *Шыракард* (Бірыла 492).

***Širolapъ(јь)**: рос. *Широлапов* (ЖПТ).

***Širolъbъ(јь)**: рос. *Широлобово* – відантропонімний ойконім у колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN X, 310).

***šironogъ(јь)**: д.-руськ. **широногыи** 'широконогий' (Срезневский III, 1595), слвн. *šironòg* 'широконогий' (Pleteršnik II, 622).

***Šironosъ(јь)**: ст.-рос. Иван Артемьевич *Широнос* Осин, 1495 р., Павел Товарищев *Широносов*, 1585 р. (Веселовский 369), рос. *Ширинос*, *Ширеносов*, *Широносов* (ЖПТ), *Широносова*, *Широносово* – відантропонімні ойконіми в колишніх Пермській і Тульській губ. (Vasmer RGN X, 310), ст.-блр. Овтушко Устинович *Широнос*, 1635 р. (Бірыла 1966: 277), блр. *Ширенос* (ЖПТ), пол. *Szyronos* (SN X, 413) ~ слвн. *šironòs* 'широконосий' (Pleteršnik II, 622).

***Širookъ(јь)**: рос. *Шировоков* (ЖПТ).

***Širopetъ(јь)**: рос. *Широпятова ж.* (ЖПТ).

***Širouxъ(јь)**: рос. *Широухов* (ЖПТ).

***Široulъ(јь)**: блр. *Широулов* (ИС 34).

***široustъ(јь)**: слвн. *širouist* 'широкоротий' (Pleteršnik II, 622).

Праантропоніми-композиції з коренем **širok-*:

**Širokobokъ*(*jb*): рос. *Широкобок*ов (ЖПТ).

**Širokobordъ*(*jb*): укр. *Широкобород* (Новикова 952) ~ укр. *широкобородий* 'з широкою бородою' (Грінченко 4, 496).

**Širokobr'uxъ*(*jb*): ст.-рос. Іван *Широкобрюхов*, 1623 р. (Веселовський 369).

**širokobrъvъ*(*jb*): рос. діал. *широкобрóвый* 'з широкими бровами' (Даль 4, 634). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**širokoglazъ*(*jb*): рос. діал. *широкоглазый* 'з великими очима' (ОСВГ 12, 130).

**širokogolvъsъ*: слвн. *širokoglâvс* 'широкоголовий' (Pleteršnik II, 621).

**Širokogorъ*(*jb*): рос. *Широкотор*ов (ЖПТ).

**širokogorъdъ*(*jb*): серб. діал. *широкотрѹд* 'поблажливий, толерантний' (Букумирић 694).

**Širokoxvostъ*(*jb*): ст.-рос. Васька Кирилов син *Широкахвост*, 1646 р. (ПКВ 149) ~ рос. діал. *широкахвóстый бобр* (Даль 4, 634).

**širokokridlъ*(*jb*): укр. *ширококрíлий* 'з широкими крилами' (Грінченко 4, 496), рос. діал. *ширококрь́лый орел* (Даль 4, 634), слвн. *širokokrič* 'ширококрилий' (Pleteršnik II, 622).

**širokokalkъ*(*jb*): слвн. *širokokòtk* прикм. 'широкостегенний' (Pleteršnik II, 622).

**Širokolavъ*(*jb*): укр. *Широкола*в (Новикова 952), *Широкола*ва (Редько 2, 1204).

**širokolikъ*(*jb*): рос. діал. *широкоlíкий* 'широколиций' (СРГК 6, 876).

**Širokolistъ*(*jb*): укр. *Широколист*ий (СП 396) ~ укр. *широкоlíстий* (Грінченко 4, 496), слвн. *širokolist* 'широколистий' (Pleteršnik II, 622).

**Širokolъbъ*(*jb*): рос. *Широколо*бов (ЖПТ) ~ рос. діал. *широколóбый* 'широколиций' (СРГК 6, 876), (похідне) *широколóбка* 'різновид прісноводної риби' (Красн. 337).

**širokotъlvъnъ*(*jb*): укр. *широкóмовний* 'багатослівний' (Грінченко 4, 496).

**širokotъrdъ*(*jb*): рос. діал. *широкомóрдый* 'широколиций' (НОС 12, 94).

**Širokonogъ*(*jb*): рос. *Широконо*гов (КС Дон. 1, 186) ~ ст.-укр. *широконоги*(*ŭ*) *planiрes*, 1642 р. (Славинецький 318), слвн. *širokonôg* 'широконогий' (Pleteršnik II, 622), слвц. *širokonohý* 'у кого широкі ступні' (HSSJ V, 626).

***Širokonosъ(јь)**: укр. *Широконіс* (Рв.), ст.-рос. *Иванъ Широконосъ*, 1534 р. (Тупиков 445), рос. *Широконос* (ЖПТ) ~ слвн. *širokonòs* 'широконосий' (Pleteršnik II, 622).

***širokoreъ(јь)**: рос. діал. *широкоре́рый* 'з широким листям, стовбуром' (НОС 12, 94), слвн. *širokopèr* 'широколистий' (Pleteršnik II, 622).

***širokoreъ(јь)**: слвц. *širokopǎť* 'у кого широкі п'яти' (HSSJ V, 626).

***širokoplekъ(јь)**: укр. *широкоплечий* 'з широкими плечима' (Грінченко 4, 496), рос. діал. *широкоплечий мужчина* (Даль 4, 634), блр. діал. *широкоплэчы* 'широкоплечий' (ТС 5, 350), слвн. *širokoplēč* 'широкоплечий': *širokoplēč velikan* (Pleteršnik II, 622), слвц. *širokopleci* 'з широкими плечима' (HSSJ V, 626).

***Širokorojasъ**: укр. *Широкопояс* (Новикова 952), рос. *Широкопояс* (ЖПТ).

***širokoroľъ(јь)**: укр. *широкопóлий* 'обширний, безмежний' (Грінченко 4, 496), рос. діал. *широкопóлый кафтан* (Даль 4, 634).

***širokorpъrstъ(јь)**: серб. діал. *широкопѣрс*, -та, -то 'марнотрат' (Јовановић 2004: 683).

***Širokoreďъ(јь)**: укр. *Широкоряд* (Редько 2, 1204), рос. *Широкорядов* (ЖПТ), болг. *Широкорад* (Илчев 557).

***širokoreъ(јь)**: слвн. *širokorèp* 'широкохвостий' (Pleteršnik II, 622). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Širokorodъ(јь)**: рос. *Широкородов* (ЖПТ).

***Širokogъtъ(јь)**: укр. *Широкорот* (Глуховцева 2, 337) ~ рос. діал. *широкоро́тый* 'гучноголосий' (СВГ 91).

***širokorokavъ(јь)**: укр. *широкорука́вий* 'з широкими рукавами' (Грінченко 4, 496), слвн. *širokorokáv* 'т. с.' (Pleteršnik II, 622).

***širokorokъ(јь)**: слвц. *širokoruku* 'у кого широкі долоні' (HSSJ V, 626).

***Širokostopъ**: укр. *Широкоступъ*, 1734 р. (ДІП VI, 391), *Szerokostup*, 1798 р. (АЮЗР V/1, 591), *Широкоступ* – сучасне прізвище (РУС 478), рос. *Широкоступова* ж. (ЖПТ), пол. *Szyrokostup* (SN X, 413).

***Širokoumъ**: блр. *Шырокаумава* ж. (м. Мінськ).

***širokoustъ(јь)**: укр. *широкоу́стий* 'широкоротий' (Грінченко 4, 496), слвн. *širokoust* 'т. с.' (Pleteršnik II, 622).

***širokovidъ(јь)**: укр. *широкові́дий* 'широколиций' (Грінченко 4, 496). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***širokovъrhъ(јь)**: укр. *широковéрхий* 'з широким верхом' (Грінченко 4, 496), діал. 'із широкою вершиною (про гору)' (Піпаш, Галас 225).

**širokozǫbъ(jь)*: рос. діал. *широкозубый* 'з великими зубами' (СВГ 12, 81).

Деякі рефлексі і.-с. **del-* у слов'янській антропонімії

Похідні з -g- / -ž- детермінативом:

Базові псл. ***Дьlga**, ***Дьlгъ**, ***Дьlгъ(jь)** можна реконструювати на основі д.-руськ. Добрыня *Долгой*, 1176 р. (Тупиков 130), ст.-укр. Ива(н) *Долгыи*, 1401 р. (ССУМ I, 314), пан *Долга*, 1480 р. (Чучка 201), Федор *Долгой*, 1660 р. (Юркевич 172), Иван *Довъгый*, 1649 р. (Реестр 159), укр. *Долгий*, 1732 р. (ПМП 1732: 58), *Довгий* – сучасне прізвище (Редько 1, 318), *Довга* ч. (КПУ Київ. 4, 246), *Долга* ч. (КПУ Од. 3, 899), *Дельга* (КПУ Од. 10, 241), *Дульга* (КПУ Харк. 12, 214), *Дейг* (ТСК 91), *Дойг* (м. Очаків Мик.) – форми з переходом -l'- > -й- (солодкозвучність), *Делега* (Богдан 45), *Долога* (РІ ІФ 1, 706) – форми з другим повноголоссям, *Довгий* – сучасне прізвище (СПУ I, 328), (похідні) *Довгів*, *Довгове* (2) – ойконіми у Волинській, Харківській, Херсонській обл., ст.-рос. Еска *Долгой*, XV ст. (НПК I, 627), Панкратко *Долгой*, XVI ст. (ГРМ 272), Петръ *Долгой*, 1624 р. (Новомбергский 10), Сергушка Иванов сын *Дологов*, 1647 р. (Полякова 72), Lukian *Dołhi*, 1654 р. (СГЧА 63), рос. *Долга* ч. (КПУ Ник. 8, 406), *Долгий* (Рязан. КП I, 596), *Дологов* (ЖПТ), (похідні) *Долгово* – ойконім у колишній Костромській губ. (Списки Костр. 191), *Долгова*, 1710 р. – в колишньому Томському пов. (Пам. СИ I, 90), блр. *Девга* (м. Мінськ), *Доўгі*, *Долгі* (Бірыла 134), болг. *Дологов*, *Дългов*, *Дъгов* (Илчев 178, 190), серб. *Дуга* – чоловіче ім'я (Грковић 84), хорв. *Dugi* (Leksik 145), словн. *Dolgov* (ZSSP 111), ст.-пол. Miczak *Dlugi*, 1384 р. (SSNO I, 475), пол. *Dług*, *Długa*, *Długi*, *Długu* (SN II, 436, 437, 438), ст.-чеськ. Franěk *Dlúhý*, 1437 р. (АС I, 422), чеськ. *Dluhý* (Kotík 43), *Dlhý*, *Dlouhý*, *Dlugi*, *Dolhý* (ЧП), ст.-словц. Jan *Dlhi*, 1511 р. (Ryšánek 132), словц. *Dlhý* (TZ Trnava 76), *Dluhi* – прізвище (ТР 222), луж. *Dołgi*, *Dołhi* (Wenzel II/1, 91, 92). Пор. ще слов'ян. (похідне) *Дыльги* – ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 21).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *дулгъ* (*dulh*) 'довжина' (Дажє 43), діал. *дóвга* 'змія' (Мик.), ст.-рос. *дологъ*: *носъ дологъ*, 1600 р. (Егоров 20), рос. діал. *дóлгий* 'високорослий' (СВГ 2, 39),

долгой 'високий, довгов'язий' (Селигер 2, 30), слвн. діал. *dúgi* 'довгий' (Novak 36), слвц. діал. *dúhý* 'т. с.' (Dovičičová 125) та ін., зібрані в ЭССЯ (5, 208–209) під гаслом **dъlgъ(jь)*.

Щодо кореневого вокалізму в **Dъlg-* / **dъlg-* пор. (Ильинский 1916: 108; Отрембский 5; Козлова IV, 254–255; Див. ще: ESJS 3, 135; Аникин 306–308: **dъlgъ*) та ін.

Суфіксальні деривати:

Похідні з консонантом -š- у суфіксі:

***Dъlgašъ**: ст.-укр. Романъ *Довѣгашов* зят, 1649 р. (Реєстр 235), укр. *Довгаш* (КПУ Зап. 16, 200), рос. *Долгашев* (ЖПТ), пол. *Długasz, Dołhasz* (SN II, 436, 467) ~ рос. діал. *долгаш* 'довга кінська грива' (СРГК 1, 476).

***Dъlgoša, *Dъlgošъ**: укр. *Довгоша* (КПУ Полт. 1, 140), *Долгош* (ТДХ 59), *Длгош* (Панцьо 192), ст.-рос. Анисимъ Алексеевъ сынъ *Долгошъ*, 1671 р. (НДок. 30), рос. *Долгошев* (ЖПТ), слвн. *Dolgoš* (ZSSP 111), ст.-пол. Nicolaum *Dlugosz*, 1458 р. (SSNO I, 475), пол. *Długosz, Dłuhosz, Dołgosz, Dułgosz* (SN II, 437, 438, 467, 571), (похідні) *Długoszówka* (2 фіксації), *Długoszyn* (3) — назви поселень (SMP 222), ст.-чеськ. Martinus *Dluhoš*, 1481 р. (Moldanová 42), чеськ. *Dlugoš, Dluhoš* (ЧП), ст.-слвц. Štefan *Dluhoss*, 1501 р. (Ryšánek 132), Petrus *Dluhoš*, 1625 р. (UFP II, 131), слвц. *Dlhoš* (TZ Trnava 76). Стосовно апелятивних відповідників див. (SP III, 260: **dĭ'gošъ*).

***Dъlguša, *Dъlgušъ**: укр. *Довгуш, Довгуша* (КПУ Полт. 1, 140), *Долгуша* (КПУ Харк. 9, 89), ст.-рос. Павлик Иванов сын *Долгушин*, 1623 р. (Полякова 72–73), Фетка Марковъ *Долгушевѣ*, 1678 р. (ПК Котельнич 28), (похідні) *Долгушино*, 1524 р. — назва поселення в колишньому Звенигородському пов. (ССМ 12), *Долгушево*, 1562 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (АФЗХ 1506–1613 гг.: 144), рос. *Далгушев* (ЖПТ), *Долгушев* (Новикова 263), *Долгушин* (РУС 129), *Долгуша Тоненькие ножки* — прізвисько високорослої жінки (ПОС 9, 133), (похідні) *Долгушино, Долгушов* — назви поселень у колишніх Вологодській і В'ятській губ. (Vasmer RGN III, 58), пол. *Dołgusz* (SN II, 436, 467) ~ рос. діал. *долгуша* 'висока худа людина' (СРГС 1/2, 53), 'довгов'язий' (Сл. Алтая II/1, 38), 'високоросла дівчина або жінка з довгими тонкими ногами' (ПОС 9, 133).

***Dъlgyša, *Dъlgyšъ**: ст.-рос. *Долгышъ*, XVII ст. — особове ім'я (Соколов 6), (похідні) *Долгышино*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 237), *Долгышево*, 1613 р. —

в колишньому Галицькому пов. (Пассек 155), рос. *Долгишев* (ЖПТ), (похідні) *Долгишево* — ойконіми в колишніх Костромській (2) і Ярославській губ. (Vasmer RGN III, 54) ~ рос. діал. *долгышом* (прислівник) 'не розрізуючи (про картоплю)' (ПОС 9, 134).

Похідні з консонантом *-j-* у суфіксі:

***Дыгайь**: ст.-укр. Богдан *Долгай*, XIV ст. (Чучка 201), укр. *Довгай* (Редько 1, 318), *Довгай* — сучасне прізвисько («високого росту»; СПУ 1, 328), рос. *Долгаев* (ЖПТ), хорв. *Dugaja* (Leksik 145), ст.-пол. *Iohanne Dlugay*, 1460 р. (SSNO I, 474), пол. *Długaj* (SN II, 436).

***Дыгоја**, ***Дыгојь**: ст.-рос. Ондрушка *Долгоя*, 1565–1567 рр. (СПМК 67), рос. (похідні) *Долгоева* — ойконім у Пермській обл., *Долгоево* — в Удмуртії, хорв. *Dugojević* (Leksik 145), пол. *Długojewska* (SN II, 437), *Długojów* (2), *Długojów Górny* ойконіми відантропонімного походження (NMP II, 352).

***Дыгуйь**: укр. *Довгуй* (Енакиєво 158), рос. *Довгуй*, *Долгуй* (КП Алтай 1, 174; 2, 289).

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксі:

***Дыгакъ** / ***Дыгачь**: укр. *Длигач* (Літ. АД 2000, № 1, 120) < **Дилгач*, *Длігач* — сучасне прізвище, *Длугач* (СП 123), ст.-рос. Мосейка *Долгачевъ*, 1608 р. (Тупиков 533), рос. *Долгаков* (ЖПТ), *Дулгаков* (Рамієс 2, 192), *Долгачев* (ЖПТ), (похідні) *Долгачево* — ойконім у колишній Ярославській губ., *Долгачи* (2 фіксації) — в колишніх В'ятській і Псковській губ. (Vasmer RGN III, 51), *Домгачево*, XVIII ст. — назва пустища в Рузькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 339), блр. *Даўгач* (Бірыла 127), хорв. *Dugač* (Leksik 145), пол. *Długacz*, *Dołhacz* (SN II, 436, 467).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *довгáч* 'висока людина' (ЕСУМ 2, 100), 'високий худий чоловік' (Лєснова 139), блр. діал. *даўгáк* 'колода, яку кладуть над вікнами і дверима' (Лучиц-Федарєц 1976: 220), *даўгáч* 'хлібина видовженої форми' (Вештарт 141), болг. *дѣлгáч* 'високорослий' (БЕР 1, 456) та ін. Див. (SP III, 253–254: **dǫ'gačь*).

***Дыгукъ**: укр. *Довгук* (Горпинич 104), *Долгук* (КПУ Київ. 3, 393), блр. *Даўгук*, *Далгук* (Бірыла 134).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксі:

***Дыгалъ**, ***Дыгаль**: ст.-укр. Tymosz *Dowhal*, 1604 р. (ОО 172), *Влєшъко Довѣгал*, 1649 р. (Реєстр 83), Степанъ *Довгаль*, 1658 р. (Тупиков 130), укр. *Довгаль*, 1734 р. (ДІП VI, 84), *Давгаль* (ЖПТ), *Дов-*

гал, *Довгаль* (Новикова 260), *Довгаль* — сучасне прізвисько («високого росту»; СПУ 1, 328), (похідні) *Довгале* — ойконім у Полтавській обл., *Довгалі* — назва хутора, *Довгалі*, *Довгалева гора* — мікротопоніми в Ровенській обл. (Сл. ММР 164), рос. *Давгаль*, *Довгале*, *Долгаль*, *Дольгаль* (ЖПТ), *Долгало* (КС м. Київ 514), *Догало* (ИПЧ 5, 66) < **Долгало*, блр. *Даўгаль*, *Доўгаль* (Бірыла 127), *Долгале* (ЖПТ), *Dugalić* — сучасне прізвище в Герцеговині (Milićević 323), хорв. *Dugalić* (Leksik 145) ~ укр. діал. *довгаль* ‘висока худа людина’ (ЕСУМ 2, 100), *доўгаль* ‘високорослий хлопець’ (Горбач Красний Брід 19), блр. діал. *даўгаль* ‘довгонога людина’ (СГЦРБ 1, 112) та ін. Див. (SP III, 254–255: **dǫ'gaľ* ь).

***Дьлгола**, ***Дьлголь**, ***Дьлгы'а**, ***Дьлгыль**: укр. *Довгеля* (КПУ Київ. 1, 472), *Довгель* (ЖПТ), *Довголя* (РУС 128), *Довголець* (Вол.), ст.-рос. Ондръй *Долголевъ*, 1657 р. (АОК 368), рос. *Долголев* (Новикова 263), *Довгель* (ЖПТ), *Даугель* (Память 2, 174), блр. *Даўгель*, *Доўгель* (Бірыла 127), полаб. (похідне) *Dolgoľin*, 1266 р. — топонім (Jeřowa II, 84 — **dl̥gola*), а також Stephanus *Dawgel*, 1407 р. — антропонім у прибалтійських слов'ян (Trautmann 23) ~ укр. *довгеля* ‘довгов'язий’ (Білецький-Носенко 120), діал. *довгеля* ‘висока худа людина’ (Грінченко 1, 401), блр. діал. *даўгеля* ‘про високу худу людину’ (Сцяцко 2005: 39).

***Дьлгу'а**, ***Дьлгуль**: укр. *Довгуля* (Новикова 261), *Довгуль* (РУС 128), рос. *Довгулев*, *Дигулев*, *Долгулев* (ЖПТ), блр. *Даўгуль*, *Доўгуль* (Бірыла 127), (похідні) *Даўгулі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 81), *Даўгулєў лес* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 1, 105), хорв. *Dugulin* (Leksik 145) ~ укр. діал. *довгуля* ‘довга сорочка у малих дівчат’ (Кміт 214), *доўгу'і* ‘сорт груш’ (Горбач Ступно 18), блр. діал. *даўгуля* ‘незграбна, худа, висока жінка’ (Чыгрын 2001: 178) та ін. Див. ще (SP III, 265: **dǫ'guľ* а).

***Дьлгыль**: рос. *Долгилев* (ПК Смол. 176).

***Дьлгadlo**: ст.-укр. Гаврилка *Долгало*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 157), укр. *Дылгало* (КП Севастополь 7, 66), *Дыгало* (КПУ Зап. 9, 104) < **Дылгало*, *Дигало* (Новикова 253) < **Дилгало*, *Долгало* (Редько 1, 318), блр. *Довгало*, 1797 р. (ВС 1, 405), (похідне) *Даўгалаў хутар* — ойконім у Могильовській обл. (СММ 61), *Довгалы* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN III, 45).

***Дьлгомъ**: болг. *Дългоманов* (Илчев 190) < *Дългом-ан-ов*, пол. *Długot* (SN II, 437).

Похідні з консонантом -*n*- у суфіксі:

***Дыгань, *Дыгань:** ст.-укр. Андрѣец *Довган*, 1561 р. (ЛЗК 487), *Dolhan Janos*, 1605 р. (Чучка 201), Грышъко *Довѣгань*, Костя *Довѣгань*, Васил *Долганик*, 1649 р. (Реєстр 144, 156, 239), укр. *Дейган* (Зосимов 1, 269), *Довгань* (Новикова 260), *Довган*, *Долган* (СП 124, 125), *Долгань* (КПУ Зап. 8, 96), *Догань* (КПУ Київ. 8, 42) — форма з ослабленою артикуляцією плавного, *Донгань* (КПУ м. Київ 1, 598) < **Долгань*, *Довган*, *Довгань* — сучасні прізвиська (СПУ 1, 328), ст.-рос. Тимко *Долганикъ*, 1661 р. (Тупиков 130), Івашко *Долган*, 1682 р. (Полякова 72), (похідне) *Долганова*, 1583 р. — назва пустища в Новгородській землі (Греков 1914: 17), рос. *Долган*, 1720 р. (Парфенова 121), *Далганов*, *Долганов*, *Долгань* (ЖПТ), *Дулганов* (Память 1, 178), *Диганов* (ЖПТ) < **Дилганов* < **Дылганов*, *Довган* (ЖПТ), (похідні) *Далганов*, *Далганова*, *Далганово* (4 фіксації), *Далганы* (8 фіксацій), *Димганова*, *Долганово*, *Долганы*, *Дуганова* (Vasmer RGN II, 659; III, 20, 50; Списки Перм. 393) — ойконіми в різних регіонах, блр. *Долган* (СБГТ 189), хорв. *Dugan* (Leksik 145), слвн. *Dolgan*, *Dovgan* (ZSSP 111, 114), пол. *Dłuhan*, *Dłuhan*, *Dołgan*, *Dołgań*, *Dołhan*, *Dołhań*, *Dowchan*, *Dowchań*, *Dowhan*, *Dowhań*, *Dowhan*, *Dowhań* (SN II, 438, 466, 467, 496, 497, 498), слвц. *Dlháň* (TZ Bratislava 61), луж. (похідне) *Dolganowiz*, 1242 р., сучасне *Olganitz* — ойконім (Körner 116).

Ці й подібні до них назви відапелятивного походження, пор. укр. діал. *довгáн* ‘довгань, дуже високий чоловік, хлопець’ (Піпаш, Галас 49), *довгáнь* ‘висока худя людина’ (ЕСУМ 1, 100), *довгáня* ‘довга сорочка’ (Алмашій 30), ‘сорочка з козячої шкіри’ (УНК 18, 418), рос. діал. *долгáн* ‘високоросла людина’ (СРНГ 8, 105), чеськ. діал. *dłuhan* ‘довгов’язе дитя’ (Sochova 194), слвц. діал. *dlháň* (*dľháň*, *gľháň*) ‘висока худя людина’ (SSN I, 320). Див. ще (SP III, 255: **dl’ganъ*, **dl’gan’ъ*).

**dъlganъjъ*: рос. діал. *долгáнный* ‘довгий’ (СПГ 1, 222).

***Дыгонь, *Дыгон’а, *Дыгонь:** укр. *Довгонь* (РЭС 128), *Долгонюк* (КПУ Дон. 8, 339), *Долгоненко* (КПУ Од. 6, 372), рос. *Долгонев* (Новикова 263), серб. *Дугоња* (Јањатовић 117), *Дугоњић* (Пешикан 512), хорв. *Dugonja* (Leksik 145), ст.-пол. *Iwan Dołhon*, 1558 р. (Tichoniuk 58), *Długon*, 1600 р. (Bubak Słownik I, 139), пол. *Dawgon*, *Długon*, *Długon*, *Dołhon*, *Dołhoń*, *Dołgoń*, *Dowhoń* (SN II, 367, 437, 467, 498), *Dawgon*, 1447 р. — антропонім прибалтійських слов’ян (Trautmann 23). Пор. також ойконіми *Долгоино* — у колишній Мос-

ковській губ., *Даугоново* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 659; III, 57), *Дугоњева Горња* и *Доња* — у Сербії (Елезовић I, 158), *Dluhonice* (2), *Dluhoňovice* — у Чехії (Profous I, 390; Hosák, Šrámek I, 180–181) відантропонімного походження, співвідносні з болг. діал. *длъгѣнько* ‘висока людина’, *дъгѣна* ‘висока слабка жінка’ < **дългѣна* (БЕР I, 454, 456) і под.

***Дългунъ**, ***Дългунь**: укр. *Довгунъ*, 1732 р. (РЧП 401), *Довгун* — сучасне прізвище (Новикова 261), *Далгун* (ЖПТ), *Долгун* (Радіон 26), *Довгун* — сучасне прізвисько (СПУ I, 330), (похідне) *Довгуни* — ойконім у Чернігівській обл., рос. *Долгунов*, *Довгун* (ЖПТ), (похідні) *Долгуново*, *Долгунова Якова* — назви поселень у колишніх Ярославській та В'ятській губ. (Vasmer RGN III, 58), блр. *Даўгун*, *Далгун* (Бірыла 127), пол. *Dałhun*, *Dawgun*, *Dawhun*, *Dolgun*, *Dołgun*, *Dolhun*, *Dołhuń*, *Dowhun* (SN II, 343, 367, 462, 467, 498), *Deygune*, 1296 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 24) ~ укр. діал. *довгунець* ‘сорт льону’ (ЕСУМ I, 100), рос. діал. *долгун* ‘висококоросла людина’ (Даль I, 461), блр. діал. *даўгуны* мн. ‘лати’ (СБГ 2, 28) і т. п. Див. ще (SP III, 265: **dľ'gunъ*; Аникин 305: **dьlgunъ*).

***Дългънь**: ст.-укр. *Яцько Довгения*, 1649 р. (Демчук 119), укр. *Довгенко* (Горпинич, Тимченко 83), ст.-рос. *Долгениев* Кузьма Михайлович, XV ст. (Веселовский 98), (похідне) *Долгениево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 116), болг. *Длъгнев* (Илчев 174), ст.-пол. *Piotr Długnya*, 1452 р. (SSNO I, 475). Пор. ще топонім відантропонімного походження *Dolgenow* (1411 р. — *Dolgenaw*) у Померанії (Lorentz 25).

***Дългунъ**: ст.-укр. *Мацей Долгинка*, 1560 р. (Тупиков 130), (похідне) *Dołhynicze*, 1678 р. (КОЗУ 101), сучасне *Довгиничі* — ойконім у Житомирській обл., укр. (похідне) *Довгинецве* — ойконім у Дніпропетровській обл., ст.-рос. *Васко Долгына*, 1484–1490 pp. (АСЭИ II, 520), *Васько Долгиня*, 1519 р. (АСС 42), *Васка Еремѣвъ с. Долгиня*, 1643 р. (Белев 26), *Долгиня*, XVII ст. — прізвисько (Соколов 10), (похідні) *Долгинево*, 1539/40 pp. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 111), *Долгинино*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 25), рос. *Долгинин* (ЖПТ), (похідні) *Долгинина*, 1763 р., *Долгинино* (2), *Долгинево* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN III, 53; МИМТ 481; МА 341), блр. (похідне) *Долгиничи* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer

RGN III, 53). Стосовно апелятивних відповідників див. (SP III, 269: **dǫgyn' i*).

Похідні з консонантом *-r-* у суфіксі:

***Дыгарь** / ***Дыгарь**: ст.-укр. Янка *Довгарь*, Костка *Девгарь*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 141, 234), укр. *Довгар* (Новикова 260), ст.-рос. *Долгаревъ* Федоръ Устинович, 1623 р. (Шумаков Обзор₂ 49), рос. *Долгарев*, *Долгаров* (ЖПТ), *Дулгаров* (САМ 73), *Долгарево*, *Долгари* — ойконіми відантропонімного походження в колишніх Ярославській і Костромській губ. (Vasmer RGN III, 51), ст.-блр. (похідне) *Долгарева*, XVI ст. — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (Оглоблин 1880: 20), болг. *Дългарски* (Илчев 190), хорв. *Dugaric* (Leksik 145), слвн. *Dolhar* (ZSSP 111), пол. *Długarz*, *Dołharz* (SN II, 436, 467) ~ ст.-рос. *долгари* мн. 'рибальські чоботи з високими халлявами', 1651 р. (Сл. РЯ XI—XVII вв. 4, 296), рос. діал. *долгár*, *долгáрь* 'довготелесий' (Дилакторский 106), блр. діал. *даўгáр* 'вугор' (СБГ 2, 27) та ін.

***Дыгорь**, ***Дыгърь**, ***Дыгърь**: укр. *Долгер* (Горпинич 255), ст.-рос. Афанасий *Долгореv*, 1665 р. (ЗЧС 53), рос. *Долгоров* (ЖПТ), (похідне) *Долгореvо* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 528), пол. *Długorz* (SN II, 437).

***Дыгурь**: укр. *Дівгур* (сmt Підбуж Льв.).

***Дыгура**, ***Дыгурь** / ***Дыгурь**: рос. *Долгирев* (РДв. I/1, 736), *Дульгиров* (КПУ Ник. I, 638), (похідне) *Долгирино* — ойконім у колишній Костромській губ. (Списки Костр. 192).

Похідні з консонантом *-s-* у суфіксі:

***Дыгаса**, ***Дыгась**: укр. (похідне) *Довгасове* — назва хутора в Ратнівському р-ні Волинської обл. (1946 р.), ст.-рос. (похідне) *Думгасово*, 1627 р. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 54) < **Дулгасово*, рос. *Довгасин* (Рамієць 2, 212), серб. *Дугас* — чоловіче особове ім'я (Грковић 84), пол. *Delgas*, *Długas* (SN II, 386, 436) ~ укр. діал. *доўгас*, *доўгаса* 'плотова секція як самостійний пліт, виготовлена з найдовших колод' (Сабадош 1997: 355), кашуб. *doglas* 'людина високого росту, дилда' (Boryś, Popowska-Taborska II, 45), яке кваліфікують як форму з відхиленням щодо рефлексії праслов'янських складотворчих плавних і зводять до **dylg-* (Варбот 1999: 154).

***Дыгось**: пол. *Długos* (SN II, 438), ст.-слвц. Kot Iwan *Dluhos*, 1618 р. (UFP II, 77).

***Dyľguszь**: слов'ян. *Дынгуз* (ЖПТ) < **Дылгусь* ~ рос. діал. *донгу́с* 'людина високого росту' (СПГ 1, 226), 'дурень' (СРГ Морд. 1, 193) — форма з асиміляцією плавного.

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксі:

***Dyľgatyь**(jь): рос. *Далгат* (Лет. ЖС 2006, № 1—13, 54), *Долгатов* (КП Твер.), блр. (похідне) *Даўгатоў пералесок* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 1, 105) ~ блр. діал. *дыга́ты* 'високий' (СБГ 2, 111), 'довгоногий' (МАСМ 2, 21) — форма з абсорбованим плавним, слвц. діал. *dlhatý* 'продовгуватий' (SSN I, 320).

**dylgastь*(jь): рос. діал. *долга́стый* 'високий' (СБр. Г 5, 29).

**podylgastь*(jь): укр. діал. *подовгастий* 'довгастий' (Турчин 244), слвн. *podôlgast* 'довгастий' (Pleteršnik II, 88), діал. *pađđuyqst* (Tominec 164), кашуб. *podługasti* 'повільний, флегматичний' (Sychta IV, 102).

**prodylgastь*(jь): укр. діал. *продовга́стий* 'видовжений, продовгуватий' (Керча 2, 212), *продовга́стий* 'поздовжній' (Онишкевич 2, 151). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Dyľgota**, ***Dyľgotь**, ***Dyľgotь**: *Довъготъ* — литовський князь, син Кейстута, внук Гедиміна (ПСРЛ XL, 21), укр. *Довготько* (ЖПТ), ст.-рос. Івашка *Долготин* Нагишевых, 1681 р. (АПД 242), рос. *Долготин* (ЖПТ), (похідне) *Долготовская* — ойконім на Вологодщині (Vasmer RGN III, 58) ~ ст.-укр. *долгота*, *долъгота* 'довгота, довжина' (СУМ XI—XVII ст. 8, 105), рос. діал. *долготá* 'про високу худу людину' (НОС 2, 91), *дóлготь* 'довгі поліна дров' (Сл. Алтая II/1, 37) та ін. Див. ще (SP III, 261: **dl̥'gota*; Аникин 305: **dylgota*).

***Dyľgotь**(jь): хорв. *Dugutin* (Leksik 145) ~ рос. діал. *долгу́тый* 'дуже довгий' (СПГ 1, 223), *долгу́ты* мн. 'місця, порослі березами; березові діброви' (СРГС 1/2, 16).

***Dyľgavь**(jь): рос. *Долгавин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *довгавий* 'довгуватий, довгастий' (СПЛГ 56), 'досить довгий, довгастий' (Пиртей 2001: 85), слвц. діал. (вторинне) *dlhavný* 'дуже довгий' (SSN I, 320) та ін. Див. (SP III, 256: **dl̥'gavъ*).

На основі рос. *Долгузов*, 1773 р. (Пугачевщина I, 177), *Донгузов* (Новикова 265) < **Долгузов* можна відновлювати потенційний праантропонім ***Dyľguszь** (***Dyľgogozь** ?) ~ рос. діал. *долгу́зик* 'людина з великим животом' (ПОС 9, 133).

Праантропоніми-композиції:

***Dyľgobajь**: рос. *Долгобаев* (КПУ Ник. 12, 381).

***Dьlgobordъ**(jъ): ст.-укр. Васька *Долгобородов*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 321), ст.-рос. Федко Семенов *Долгобород*, 1576/77 р. (Ст. Русса 325), (похідне) *Долгобородово*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 26), рос. *Долгобородов* (КПУ Ув. Дон. 2, 156), ст.-блр. (похідне) *Долгобороды*, 1580 р. (ОДВ X, 19) — ойконім, хорв. *Dugobradić* (Leksik 167).

Наведені факти виникли в результаті лексикалізації відповідних словосполучень. Пор., наприклад, ст.-рос. *Долгая Борода*, XV ст. — прізвисько (Веселовский 98), Ярофей Григорьевъ сынъ *Долгіе Бороды*, 1535 р. (Румовский 106) і т. п.

Щодо мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану в (SP III, 257: **dl'gobordъ*). Див. ще (Аникин 304).

***Dьlgoborъсь**: укр. *Довгоборець* (Зосимов 1, 292).

***Dьlgobr'uxo**: ст.-рос. Василей *Долгобрюховъ*, 1696 р. (Тобольск 62).

***Dьlgosajъ**: ст.-хорв. *Deigazai*, варіант *Dilgaçai*, 1070–1076 рр., *Deilgaça*, 1076 р. (Šimundić 172).

***Dьlgodēdъ**: рос. (похідне) *Долгодедово* — ойконім у колишній Московській губ. (Vasmer RGN III, 55).

***Dьlgodēlъ**: слвн. (вторинне) *Dolgodelka* — особове ім'я (Kos 116).

***Dьlgodumъ**: укр. *Довгодум* (Зосимов 1, 292), рос. *Долгодум* (КПУ Ув. Дон. 2, 156).

***Dьlgoduшъ**: рос. *Долгодуш* (КПУ Харк. 7, 373).

***Dьlgodvorъ**: ст.-рос. Іванъ *Долгодворовъ* Федотовъ сынъ Уткина, 1544 р. (Шляпин 1, 59), рос. *Долгодворов* (ИС 14), блр. *Долгодворов* (м. Бобруйськ).

**dl'goęzукъjъ*: рос. діал. *долгоязыкий* 'хто розпускає плітки' (ОСВГ 3, 156), 'балакун' (СБр. Г 5, 29) і под. — лексикалізація словосполучення на зразок серб. діал. *dlъg na језіkъ* 'говорун' (Златковић 1, 155).

***Dьlgogledъ**: ст.-рос. Федоръ *Долгоглядовъ*, 1445 р. (Тупиков 933).

***Dьlgogolvъ**: укр. Петро *Довгоголовий*, 1752 р. (Пивовар 48), *Довгоголовий* — прізвисько (ОКІУМ).

**dl'gogrivъjъ*: рос. діал. *долгогривый* 'довговолосий' (ПОС 9, 131). На думку Вяч. Вс. Іванова, **dl'go-grivъ* 'довгогривий' належить до давніх термінів конярства, спільних для індо-арійської і праслов'янської мов (Іванов 152). Див. ще (SP III, 256: **dl'gogrivъ*).

***Dьlgoxvostъ**(jъ): рос. *Долгохвостов* (Глуховцева 1, 240).

***Dьlgokolъ**: укр. *Довгокол* (РУС 128).

***Dыlgokosъ**: ст.-укр. Артемій *Долгокосовъ*, 1682 р. (Маркевич 22), ст.-рос. Григорій *Долгокосов*, 1677 р. (Раздорский 612) ~ болг. *дылокос* (БЕР 1, 456), серб. діал. *длогос* 'з довгим волоссям' (Златкович 1, 155) і под.

**dыlgokridlъjъ*: рос. діал. *долгокры́лый* 'з довгими крильми' (СРГК 1, 477).

***Dыlgolapъjъ**: укр. *Довголапий* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 329) ~ укр. діал. *довгола́бий* 'довгоногий' (Сабадош 2008: 67), рос. діал. *долгола́пый* 'т. с.' (СРГК 1, 477).

***Dыlgolapъtъ**: блр. *Даўгалапаць* (Бірыла 126), *Даўгалапцеў* (Бобрык 228), рос. *Долголаптев* (м. Москва), (похідне) *Долголаптевка* — назва поселення в колишній Орловській губ. (Vasmer RGN III, 57).

***Dыlgolějъ**: рос. *Долголеев* (ЖПТ).

***Dыlgolatъ(jъ)**: укр. *Долголат* (Зосимов 1, 294).

***Dыlgolěpъ(jъ)**: ст.-рос. (похідне) *Долголѣнова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 206).

***Dыlgolěsъ**: укр. *Довголіс* (СП 125).

***Dыlgolětъ(jъ)**: рос. *Долголетов* (ОКІУМ), пол. *Długolety* (SN II, 437).

***Dыlgolędъ(jъ)**: ст.-рос. Федор *Долголядов*, 1448 р. (Каптеров 104).

**dыlgolęgъjъ*: рос. діал. *долголягий* 'довгоногий' (СРГ Морд. 1, 190). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**dыlgolіcъjъ*: ст.-рос. *длъголицый* 'із продовгуватим обличчям', 1672 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 4, 298), рос. діал. *долголи́ций* 'з видовженим обличчям' (СБр. Г 5, 29).

***Dыlgolіkъ(jъ)**: рос. *Долголиков* (САЛ 414) ~ ст.-рос. *долголик*, 1600 р. (Егоров 31), *длъголикий* 'із продовгуватим обличчям', XV ст., *долголикий*, 1673 р. 'т. с.' (Сл. РЯ XI–XVII вв. 4, 298), рос. діал. *долголи́кий* 'людина з продовгуватим обличчям' (ССГ 3, 129), болг. *дълголик* (БЕР 1, 456) і под.

***Dыlgol'ubъ**: укр. *Довголюб* (КПУ Харк. 12, 205).

**dыlgolygъjъ*: блр. діал. *даўгальгі* 'довгоногий' (Шатэрнік 80), *дыўгальгіі* 'т. с.' (Бялькевіч 162).

***Dыlgolyko**: ст.-рос. (похідне) *Долголыково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 331).

**dыlgolytъjъ*: рос. діал. *долголы́тый* 'довгоногий' (ПОС 9, 132), блр. діал. *даўгальтая* 'довгонога (про жінку)' (Барадулін 401). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Дългомѣръ**: ст.-рос. Сенко *Долгомѣровъ*, 1521 р. (АММ 75) ~ рос. діал. (вторинне) *долгомѣрный* 'довговічний' (СРГК 1, 477).

***Дългомилъ**: ст.-укр. *Ivan Dołhomil*, XVI ст. (Жерела I, 71), ст.-пол. *Dłusomilo*, 1247 р. (SSNO I, 475), (похідне) *Długomilowice* — ойконім, відомий з 1376 р. (NMP II, 354), ст.-чеськ. *Długomil*, 1175 р. (Pleskalová 130).

***Дългоміръ**: чеськ. *Dlúhomír* (Svoboda 74), слов'ян. Петро *Длугомир*, 1573 р. (ОАК 17). Архетип із голосним -ѣ- у першому компоненті відновлено також у (Топоров 32).

***Дългомѣдръ**: ст.-рос. (похідне) *Долгомудровская*, 1678 р. — назва поселення в колишньому Холмогорському пов. (Извлечения 33).

***Дългомѣдъ(ѣ)**: ст.-укр. *Matwiy Dołchomud*, 1563 р. (АЮЗР VII/2, 55), укр. *Довгомуд* (КПУ Хм. 4, 84), ст.-рос. Софонко Сергеев сын *Долгомудов*, 1623 р. (Полякова 63), рос. *Довгомудов* (Редько 1, 319), ст.-слов. *Waszil Dolhomud*, 1614 р. (UFP II, 64) ~ укр. діал. *довгомуд* 'казкова істота: за однією версією — напівзвір, напівлюдина, за іншою — тхір' (Грінченко 1, 402), *довгомудик* 'тхір' (АУМ 1, 833), рос. діал. *долгомудик* 'гриб із сірою шапкою на високій ніжці' (СГРС 3, 242), блр. діал. *даўгамуды* 'з видовженою нижньою частиною обличчя' (Гайдукевич 67).

**дългомѣрдъ(ѣ)*: рос. діал. *долгомѣрдый* 'з видовженим обличчям' (СБр. Г 5, 29). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Дългомыслъ**: чеськ. *Dlúhomysl* (Svoboda 81).

***Дългоногъ(ѣ)**: укр. *Довгонузь*, 1723 р. (Швидько 199), *Довгоногий* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 329), ст.-рос. Федор *Долгоног*, 1545 р. (Веселовский 98), рос. *Долгоног* (СКТ 231), пол. *Długonoga* (SN II, 437). Лексикалізація відповідного словосполучення, пор. ст.-рос. Григорий *Долгая нога*, 1583 р. (ЛЖН 168) ~ ст.-укр. *долгоноги(й)* *longipes*, 1642 р. (Славинецький 257), укр. *довгоніг* 'довгоногий' (Грінченко 1, 402), рос. діал. *долгоногий* 'з довгими ногами' (ПОС 9, 132), болг. *дългонѣг* (БЕР 1, 456) і под. Див. (SP III, 258: **dl'gonogъ*).

***Дългоносъ**: укр. *Довгонос* (СКТ 230), *Довгоніс* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 329), *Довгоноси* — ойконім на Волині, блр. *Долгоносов* (м. Могильов) ~ укр. *довгонісый* 'носань' (Грінченко 1, 402), ст.-рос. *долгоносый*, *дългоносыи* 'з довгим носом', 1672 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 4, 299), рос. діал. *долгонѣс* 'про людину з довгим носом' (ОСВГ 3, 155), 'надмірно допитливий' (СРГК 1/2, 52), блр. діал.

доўгоно́сы 'довгоносий' (ТС 2, 35) та ін. Див. (SP III, 258: *dǫ'gonosъ). Див. ще (Аникин 304).

***Дылоуѡсъ(ѣ)**: ст.-рос. Ондрей *Долгоуосъ*, 1646 р. (Танков 1, 48) ~ укр. *довгоусий*, *довгову́сий* (Грінченко 1, 402) і под.

***Дылоуѡль(ѣ)**: укр. *Довгопал* (Горпинич 45), *Довгопалый* (Пура СПР I, 37), рос. *Довгопалый* (КПУ Дон. 11, 373), блр. *Даўгапалаў* (Бірыла 127).

***Дылоуѡльсь**: блр. *Даўгапалец* (Бірыла 127).

***Дылогорѣъ(ѣ)**: укр. *Довгопер* (Горпинич 178).

***Дылогорѣль(ѣ)**: рос. *Долгопялая* ж. — прізви́сько (Шустиков 526) ~ рос. діал. *долгопя́лый* 'з довгим волоссям' (СРГК 1, 477).

***Дылогорѣтъ(ѣ)**: ст.-укр. Тимошка *Долгопятой*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 276), укр. *Довгон'ят* (СКТ 230), *Довгон'ятий* (Горпинич, Тимченко 83) ~ укр. діал. *довгон'ятий* 'довгоногий' (Глуховцева 68), рос. діал. *долгопя́тый* 'високорослий' (СПГ 1, 223).

***Дылогорѣліць**: блр. (похідне) *Долгополичи* — ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN III, 57), сучасне *Даўгаполічы* — у Гродненській обл. Білорусі.

***Дылогорѣль(ѣ)**: ст.-укр. Якимъ *Довгополиий*, 1600 р. (Каманин 15), (вторинне) Melesko *Dolhopolicz*, 1614 р. (Атаманенко 203), Chilko *Dotgoroty*, 1651 р. (АЮЗР VI/1, 577), Пархом *Долгопол*, 1660 р. (Юркевич 140), укр. *Довгопол*, 1752 р. (Мищик, Тарасенко 6, 75), *Довгополиий* — сучасне прізвище (Горпинич, Тимченко 83), ст.-рос. Мартемьян *Долгополов*, 1564 р. (Веселовский 98), Тихонко Иванов сын *Долгополов*, 1647 р. (Полякова 72), рос. *Долгополов* (Глуховцева 1, 240), ст.-блр. Андрей *Долгополой*, 1654 р. (Акты ЮЗР X, 806), блр. *Даўгапол* (Бірыла 127), пол. *Dotgoroł*, *Dotgoroty* (Rymut II, 136). Пор. ще (похідні) *Долгополова*, *Долгополово* (2) — ойконіми в колишніх В'ятській, Костромській, Ярославській губ., *Долгополы* — назви поселень у колишніх В'ятській та Мінській губ. (Vasmer RGN III, 57).

***Дылогорѣльсь**: хорв. *Digopoljac* (Leksik 145), чеськ. *Dlhopolec* (ЧП), словц. *Dlhopolček* (TZ Trnava 76).

***Дылогорѣстѣль**: укр. *Довгопостол* (КС Київ. 1, 196).

***Дылогорѣръ**: ст.-блр. (похідне) *Долгопунювая*, 1701 р. — ойконім у колишній Вітебській губ. (Кусов 247).

**dǫlgoprędsłajъ*: рос. діал. *долгопрѣ́слый* 'довгов'язий' (НОС 2, 92).

***Дылогорѣтъ**: укр. *Долгонрат* (КПУ м. Київ 1, 595).

***Dьlgoruzo**: блр. (похідне) *Долгопузенки* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN III, 57).

***Dьlgorytъ**: слов'ян. *Dolgorit* [1304 р. — *Dolgarit dicto Schaff* (Schlimpert 42)] — у середньовічних німецьких джерелах.

***Dьlgorъbъ**: ст.-рос. (похідне) *Долгорубова*, XVII ст. — назва пустища в Можайському пов. колишньої Московської губ. (ОПКМ 206).

***Dьlgorъkъ(jь)**: ст.-укр. Костя *Довгоръки(и)*, 1649 р. (СУМ XVI—XVII ст. 8, 70), укр. *Довгорука*, 1718 р. (ПЧП 164), *Довгорука* — сучасне прізвище (СКТ 230), *Довгорукий* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 329), (похідне) *Долгорукова* — ойконім у колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN III, 58), ст.-рос. Григорий Иванович *Долгорукий*, 1596 р. (Парфенова 142), Федька *Долгорукой*, 1642 р. (РБСв. 181), рос. *Долгоруков* (САЛ 414), (похідні) *Долгоруково* (6 фіксацій) — топоніми в різних регіонах (Vasmer RGN III, 58), блр. *Даўгарукі* (Бірыла 127). Прізвисько *Довгорукий* мав один із перських царів Артаксерксів, тому що одна рука в нього була коротша за іншу. Щодо Юрія Володимировича *Долгорукого* — засновника Москви, — то його прозвали так за геополітичну діяльність. Пор. ще ст.-рос. Гришка *Долгая рука*, 1665 р. (Углич 3).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *довгорукій* ‘з довгими руками’, ‘зłodійкуватий’ (Матіїв 129), ‘зłodій’ (Аркушин 2005: 24), рос. діал. *долгорукий* ‘зłodій’ (Эрдманн 120), блр. діал. *доўгіі на рукі* ‘т. с.’ (Юрчанка НМ 108), *даўгія рукі* ‘хaпуга, зłodій’ (Барадулін 4, 401). Див. ще (SP III, 259: *dʲʰgorъkъ; Аникин 304—305: *dьlgorъkъ).

***Dьlgoslavъ**: рос. (похідне) *Долгослава* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN III, 58).

**dьlgostanъ(jь)*: рос. діал. *долгостаной (-ый)* ‘з довгим тулубом’ (Сл. Печоры 1, 183).

***Dьlgosъpanъ**: ст.-рос. Томилко Іванов *Долгоспан*, XVI ст. (АИ 81), Івашко Яковлев с(ы)нъ *Долгоспанов*, 1683 р. (Парфенова 142).

***Dьlgosъčekъ**: укр. *Довгощок* (КПУ Дон. 8, 339).

***Dьlgosъjъ(jь)**: ст.-укр. ичко *до(л)гоший*, 1567 р. (СУМ XVI—XVII ст. 8, 106), Кирик *Долгошия*, 1649 р. (Реєстр 376), укр. *Довгошей* (Вол.), *Довгошия* (Горпинич, Бабій 40), *Довгошия* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 329), ст.-рос. Володька Тимофеев *Долгошеин*, 1665 р. (Парфенова 143), рос. *Долгошеев* (СП 127), ст.-блр. (похідне) *Долгошеино*, XVI ст. — ойконім у Полоцькому пов. (Оглоблин 1880: 25), блр. *Даўгашиэі* (Бірыла 127), (похідне) *Долгошеи* — ойконім у

колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN III, 58), болг. *Дългошиев* (Илчев 190), хорв. *Dugošija* (Leksik 145), пол. *Długoszyja* (SN II, 437).

Заголовний архетип — результат лексикалізації відповідного словосполучення. Пор., наприклад, ст.-блр. Станько *Долгая шия*, 1528 р. (Бірыла 1966: 210).

Щодо мотивації пор. ст.-укр. *долгоший* ‘довгоший’ (СУМ XVI–XVII ст. 8, 106), укр. *довгоший*, ст.-рос. *долгошей* ‘із довгою шиєю’, 1603 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 4, 300), рос. діал. *долгошеёц* ‘довгоший’ (ПОС 9, 132), серб. діал. *длгошија* ‘т. с.’ (Златковић 1, 156) і т. п. Див. ще (SP III, 260–261: **dl'gošjъ*).

***Дълготелесъ(јь)**: укр. *Довготелес* (КПУ Київ. 4, 65), *Довготелесий* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 329), блр. *Даўгацялесы* (Бірыла 127) ~ укр. *довготелесий* ‘високорослий’ (Грінченко 1, 402), блр. діал. *даўгателёсы* ‘висока, худя, незграбна людина’ (Расторгуев 89).

***Дълготеръ**: укр. *Долготер* (КС Од. 3, 652).

***Дългоухъ, *Дългоушь(јь)**: укр. *Довгоушовъ* (Лазаревский 1908: 95), ст.-рос. Трошко Силуянов с(ы)нь *Долгоуховъ*, 1685 р. (Парфенова 142–143) ~ рос. діал. *долгоуший* ‘довговухий’ (ПОС 9, 132) та ін. Див. ще (SP III, 261–262: **dl'gouchъ*; Аникин 305: **dygouchъ*).

***Дългоумъ**: ст.-рос. *Долгоумъ*, 1565–1567 рр. (СПМК 51), (похідне) м[есто] Якимовское *Долгоумово*, 1561–1564 рр. — топонім у колишньому Каргопольському пов. (Копанев 1972: 296).

**дълговѣкъ(јь)*: укр. *довговік* ‘багаторічний’ (Грінченко 1, 402), рос. діал. *довговѣкий* ‘довгожитель’ (СПГ 1, 222), болг. *дълговѣк* (БЕР 1, 456) і под. Див. ще (SP III, 263: **dl'gověкъ*; Аникин 306: **dylgověкъ*).

***Дългоуѣзь(јь)**: ст.-укр. Власъ *Долъговязовъ*, 1666 р. (Лазаревский 36), укр. *Довгов'яз* (ОКІУМ), рос. *Долговязов* (КПУ Луг. 3, 80) рос. діал. *долговяз* ‘високорослий’ (ПОС 9, 131), *долговязый* ‘надміру довгий’ (СПГ 1, 222), ‘висока, худорлява, незграбна людина’ (Новгород. словарь 223), блр. діал. *даўгавіазу* ‘струнка людина’ (Varłuha 34) та ін. Див. ще (ЭССЯ 5, 208: **dylgovęzъ(јь)*; SP III, 262–263: **dl'govęzъ*).

**дълговидѣ(јь)*: укр. діал. *дугувѣдий* ‘який має продовгувате обличчя’ (Корзонюк 112), блр. діал. *доўговы́дый* ‘т. с.’ (ДСБр. 56), *доўгові́ды* ‘т. с.’ (ТС 2, 35).

***Дългovoјъ**: чеськ. *Długovoj* (Svoboda 74).

***Дългovoлсъ**: рос. *Долговолосов* (КП Саратов), ст.-пол. *Maczek Długowłosz*, 1437 р. (SSNO I, 476) ~ рос. діал. *долговолосый* ‘з довгим

волоссям' (ПОС 9, 131), серб. діал. *длговлас* 'т. с.' (Златковић 1, 155) та ін. Див. ще (SP III, 264: **dǫ'govolsǫ*).

***Dǫlgovortъ**: ст.-рос. (похідне) *Долговоротова*, XVII ст. — назва пустища в Можайському пов. колишньої Московської губ. (ОПКМ 206).

***Dǫlgozima**: пол. *Długozima* (SN II, 438).

**dǫlgozorbъ*: рос. діал. *долгозубый* 'пліткар, наклепник' (СРГС 1/2, 52), 'скалозуб' (Эрдманн 120), 'довгозубий' (СРГК 1, 477). Рефлекс у сфері антропонімії невідомі.

***Dǫlgoživъ**: укр. *Довгожив* (Зосимов 1, 292).

Префіксальні праантропоніми відапелятивного походження:

***Adъlgъ**: слов'ян. Войтко *Ядолговичъ*, 1499 р. (АЛМ I/2, 14). Пор. також (відантропонімії похідні) *Ядовги* — назва урочища, *Ядовговичи*, *Ядольговичи* — назва маєтку, зафіксовані в історичних документах колишньої Віленської губ. (ОДВ I, 150; III, 84, 91).

***Bodъlga**: рос. (похідне) *Будылгина* — ойконім у колишній Олонецькій губ., в р-ні Кенозера (Vasmer RGN I, 564).

***Jъdъlga**: рос. *Идельгин* (АКО 1, 522).

**nadъlgъ(jъ)*: схв. *надуг* (Стижовић 1983: 114).

**nedъlgъ(jъ)*: рос. діал. *недологий* 'невисокого зросту, маленький' (ПОС 21, 92) — форма з другим повноголоссям. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Obdъlgъ(jъ)**: ст.-рос. (похідні) *Обдолгова*, 1684–1685 рр. — топонім у Сибіру (Кусов 305), *Одолгина*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 132), ст.-слвц. Jakub *Odelga*, 1625 р. (UFP II, 195).

Відапелятивне похідне — компаратив (апроксиматив) **obdъlgъ(jъ)* *'довгуватий' реконструйовано в (ЭССЯ 26, 175). Стосовно аналогів пор. псл. **obъrъnъ(jъ)*, **obmaъljъ*, **obnizъkъ*, **obrylnъ(jъ)*, **obvъzъnъ(jъ)* (ЭССЯ 26, 144; 28, 41, 118; 29, 51; 31, 117).

***Orzdъlga**: рос. *Раздолгин* (ЖПТ).

**perdъlgъ(jъ)*: ст.-укр. *предо(л)ги(й)* pra(e)longus, 1642 р. (Славинський 326), укр. *предовгий* 'який має дуже велику довжину' (СУМ VII, 528).

**podъlgъ(jъ)*: укр. діал. *пóдовгий* 'довший, ніж звичайно, потрібно і т. ін.; задовгий' (Матіїв 362), рос. діал. *пóдолог* 'довгуватий, задовгий' (Даль 3, 192), слвц. діал. *podlhy* 'т. с.' (SSN II, 878). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Стосовно моделі пор., наприклад, укр. діал. *пóмалий* ‘малуватий, замалий’ (Негрич 139), *пóвеликий* ‘завеликий’ (Матіїв 358), *пóзилиний* ‘зеленуватий, незрілий’ (Корзонюк 187), рос. діал. *пó-мелкий* ‘малуватий’ (ОСВГ 8, 137), блр. діал. *пóмолоды́й* ‘чин на весіллі; дружок’ (Клімчук 2001: 70) і под.

**pridǫlgъ(jь)*: пол. *przydługi* ‘довгуватий’ (SJP V, 281), ст.-слвц. *pridlhy* ‘т. с.’, 1768 р. (HSSJ IV, 437), слвц. *pridlhy* ‘дуже довгий’ (SSJ III, 542), діал. *pridlhy* ‘довгастиий’ (SSN II, 878, стаття *podlhy*).

**proǫlgovъ(jь)*: рос. діал. *продолговый* ‘продовгуватий’ (Новгород. словарь 965).

***Тудыльгъ**: слов'ян. (вторинне) *Тудолговичи* – боярський рід, 1495 р. (АЛМ I/1 85).

**zadǫlgъ(jь)*: укр. діал. *задовгий* ‘трохи довший, ніж звичайно або потрібно; довгуватий’ (Сабадош 95). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

Корінь **Dǫlg-* пов'язаний із **Dǫlž-*, який реалізувався в таких архетипах:

***Dǫlža**, ***Dǫlžь**: укр. *Дымжа* (КПУ Луг. 1, 326) < **Дылжа, Дийж* (Чучка 195) < **Дильж*, пол. *Dłuzh, Dłuża* (Rymut I, 136) ~ укр. *довж* ‘довжина’, діал. *дóвжа* ‘довгота’ (ЕСУМ 2, 100), ‘подовгасте горня на молоко’ (Кміт 214), блр. діал. *даўжа́, доўжэ, доўш* ‘вузька продовгувати дошка, якою закривають отвір у вулицу-колоді’ (СБГ 2, 28, 82), *дэўж* ‘довжина’ (Чыгрын 2001: 179) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 212; SP III, 273–274; Аникин 309: **dylžь*).

***Dǫlžějь**: укр. *Довжий* (РЭС 128), *Довгейко* (СКТ 229) – форма з вирівнюванням основи, пол. *Dłużej* (Rymut I, 136) ~ рос. діал. *должэ́я* ‘дерев'яні дверці, які вставляють у вулик-колоду’ (ПОС 9, 135).

***Dǫlžakъ**: укр. *Должак* (Зосимов 1, 295) ~ укр. діал. *довжак* ‘глек’ (Поп 59), рос. діал. *должа́к* ‘довга тонка колода’ (СБр. Г 5, 29) і под.

***Dǫlžikъ** / ***Dǫlžičь**: ст.-укр. **У**хрем *Должикъ*, 1578 р. (УП 269), укр. *Довжик, Довжич* (Зосимов 1, 293), *Довгич* (РІ Київ. 2, 522), ст.-рос. Родюкъ *Должиковъ*, 1501 р. (Тупиков 130), Осипко Лукьяновъ сынъ *Должиковъ*, 1627 р. (Сторожев I, 107), (похідне) *Старое Должиково*, 1628 р. – ойконім у колишньому Коломенському пов. (ЗВК 3), рос. *Должиков, Довжиков* (ЖПТ), *Должичев* (ТЕ 212), *Должиково* – ойконім відантропонімного походження в колишній Тульській губ. (Vasmer RGN III, 59), ст.-блр. *Paweł Dołżycz*, 1561 р. (ПКГЭ II, 161), (похідне) *Dołżycz*, 1561 р. – ойконім на Гродненщині (ПКГЭ II, 156), блр. *Должик* (ЖПТ), *Доўжык* (Бірыла 127),

пол. *Dłużyk, Dowzyk, Dowżycz* (Rymut I, 136) ~ укр. діал. *дбвжик* 'продовгуватий ліс' (Громко 71), ст.-рос. *должикъ* 'тонкий ремінець або мотузка [...]', 1650 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 4, 302), рос. діал. *дблжик* 'довга тонка колода' (СБр. Г 5, 29), блр. діал. *дбўжык* 'льон-довгунець' (Янкова 107) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 212; SP III, 271).

***Дълъко**, ***Дълъкъ**: ст.-укр. *Должок*, 1582 р. (Яшук 276), укр. *Дайжко* (КПУ Дон. 4, 168), *Должко* (Вол.), *Должок* (КПУ Ник. 1, 468), (похідне) *Довжки* — ойконім на Львівщині, рос. *Должков* (Рязан. КП 1, 783), блр. (похідне) *Доўжкаў* — мікротопонім у Гомельській обл. (МБ 75), пол. *Dłużej* (Rymut I, 136) ~ укр. діал. *довжок* 'вузька протяжна низина' (Громко 71) та ін. Див. (SP III, 270: **dľ'žьkъ*).

***Дълъца**: ст.-пол. Stanislaus *Dluszcza*, 1414 р. (SSNO I, 476). Щодо апелятивної лексики див. (SP III, 275: **dľ'žica*).

***Дълъимъ**: рос. *Долгим* (Сиксль 227) — форма без ефекту першої палаталізації. Віддієслівне похідне, щодо мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **dylžiti* в (ЭССЯ 5, 211).

***Дълъанъ**, ***Дълъань**: укр. *Довжан* (Зосимов 1, 293), рос. *Должанов* (Глуховцева 1, 240), блр. (похідне) *Даўжані*, *Даўжаны* — назви поселень у Мінській обл. (Рап. Мін. 82), слвн. *Dolžan* (ZSSP 112).

***Дълъина**, ***Дълъинъ**: ст.-рос. Софронко *Делгин*, 1678/79 р. (Сироткин 2012: 213), рос. *Долгин*, *Дылгин* (ЖПТ) — форми без ефекту першої палаталізації, *Должин* (ЖПТ), хорв. *Dugina* (Leksik 145) ~ рос. діал. *должіна* 'високий чоловік' (НОС 2, 91), 'довга жердина, колода' (ПОС 9, 135), *должинá* 'товщина' (СРГК 1, 478), кашуб. *dolžëna* 'високорослий, дилда' (Boryś, Popowska-Taborska II, 45) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 210–211; SP III, 271–272).

***Дълънь**: пол. *Dłużeń* (Rymut I, 136), (похідні) *Dłużniewo* (3), *Dłużniów* — ойконіми (NMP II, 359) ~ блр. діал. *даўжны* 'поздовжній' (СБГ 2, 28).

**dylžarъ*: блр. діал. *дбўжар* 'надміру довгий' (Сцяцко 1970: 56), 'високорослий' (МАСМ 2, 21).

Похідні з *-m-* детермінативом:

***Дълма**, ***Дълмъ**: укр. *Долма* (КПУ Ув. Дон. 1, 239), *Дельма* (Радіон 19), *Дольменко* (РУС 130), *Дайма* / *Даута* (Красовський 73), *Даум* (СП 114) < **Далм*, (похідне) *Дельми* — мікротопонім у Підгаєцькому р-ні Тернопільської обл. (Лісняк 53), рос. (похідні) *Даймин* *Вышний*, *Даймин* *Нижний* — назви поселень у колишній Курській губ. (Vasmer RGN II, 642) < **Дальмин* (солодкозвучність),

хорв. *Dajm* (Leksik 120), пол. *Dulma, Dziejma, Dejmowska, Daum* (SN II, 366, 382, 570, 633), чеськ. *Dejm, Deim, Daum* (ЧП), слов'ян. *Doimus*, 983–994 рр. (Морошкин 74), об'єднані за умови п'ятифоневної вокалізації редукованого *ъ* у корені. Зауважимо також, що в псевдодифтонгах *-ау-* / *-аи-* голосний *-у-* / *-и-* розвинувся з *л* / *і*. Стосовно апелятивної мотивації пор., наприклад, укр. діал. *ду́лма* 'довга чоловіча або жіноча робоча одежина із сукна домашнього виробу' (СБук. Г 105), рос. діал. *да́йма* 'жвава, моторна дівчина' (СРНГ 7, 265) < **да́л(ь)ма*.

Формально сюди ж належить гідронім *Deim*, 1400 р. у пруському ономастиконі, який відновлювали як **Deiv-mena* < **deuwis* 'Бог' з констатацією, що загалом {**deim-*} неясне (Топоров А–D 317).

Укр. *Водолма*, відзначене в (ТДХ 148), можна кваліфікувати як форму з *В*-протезою (< **Одолма*) і зводити до **Obdylma*.

Суфіксальні деривати:

***Дьлмајь**: ст.-рос. Сенька Семенов прозвище *Далмай*, 1646 р. (МИА 105), блр. *Долимаев* (ЖПТ) < **Долмаев* (секундарне *-и-*).

***Дьлмага**: рос. (похідне) *Домажино* — ойконім у колишній Тверській губ. (Рагозин І, 363) < **Долмажино* (абсорбція плавного).

***Дьлмуга**: пол. *Diutuga* (SN II, 433) < **Diłtuga*.

***Дьлмашь**: рос. *Долмашев* (ИС 52), *Долмашов* (ЖПТ), пол. *Dolmasz* (SN II 464).

***Дьлмешь**: ст.-укр. Васко *Дєлємєш*, 1590 р. (АЖГУ 65) — форма з другим повноголоссям.

***Дьлмушъ**: серб. *Дојмушић* (Пешикан 497).

***Дьлмака**, ***Дьлмакъ** / ***Дьлмаць**: укр. *Доломака* (РУС 130) < **Долмака*, *Долмак* (НКП Полт. 397), *Дуймак* (ЖПТ), ст.-рос. *Долмак* Якушов, 1496 р. (ПКОП 33), *Денись Ивановичь Долмаковъ*, 1664 р. (АИСМ 501), рос. *Долмаков* (ЖПТ), *Дальмачинский* (РУС 118), (похідне) *Долмачево* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN III, 64), болг. *Долмаков* (Илчев 178), хорв. *Dolmač* (Leksik 135), слв. *Dolmač* (ZSSP 111), пол. *Dolmak, Dejmak* (SN II, 382, 464).

Щодо мотивації пор. рос. діал. *долма́к, долма́ч* 'розумник, хто багато знає' (СРГК 1, 479), *долма́ць* 'т. с.' (Дуров 101).

***Дьлмикъ** / ***Дьлмиць**: укр. *Дєймикъ*, 1756 р. (АК 5, 136), (вторинне) *Даймиченко* (СКТ 210), хорв. *Dujmić* (Leksik 146), пол. *Dejmicz, Dejmik* (SN II, 382), *Domlik* (SN II, 478) < **Dolmik* (метатеза).

***Дьлмъкъ**: пол. *Dejtek, Dejmowska* (SN II, 382), чеськ. *Dejtek* (ЧП).

***Дѣлманъ**: ст.-укр. *Деймановка*, 1699 р. – відантропонімний ойконім на Полтавщині, сучасне *Дейманівка* (СВ 147), укр. *Довман* (КПУ Жит. 2, 49), *Доломан*, *Долуман* (ЖПТ), *Дулуман* (Літ. ЖС 2011, № 2, 93), *Даломан* (Мельник 2, 302) – форми з секундарними голосними, *Дайман* (СП 112), *Дейман* / *Дийман* (Чучка 189), *Дельман* (Редько 1, 290), *Дильман*, *Дульман* (СКТ 225, 242), (похідні) *Дейманівка* – назва поселення в Чернігівській обл., *Долманове* – в Миколаївській обл., *Доломановка* – в колишній Катеринославській губ. (Vasmer RGN III, 64), ст.-рос. *Зубково*, *Долманово тожъ*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 588), рос. *Долман*, *Долманов*, *Даламанов* (ЖПТ), *Доломанов* (КП Твер.), *Дульман* (САМ 73), *Дымман* (САЛ 418) < **Дылман*, ст.-блр. Богданъ *Долмановичъ*, 1528 р. (Грушевский 2, 46), блр. *Дымман* (ЖПТ) < **Дылман*, (похідні) *Дылманы*, *Дейманы*, *Дзалманы* – назви населених пунктів у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 247, 366, 367), болг. *Долманов* (Илчев 178), пол. *Dajman*, *Dejman*, *Dojman* (SN II, 339, 382, 457), *Delman*, *Dolman*, *Dulman* (SN II, 388, 464, 570), *Dauman* (SN II, 366) ~ укр. діал. *дулуман* ‘довга верхня одежина’ (СБук. Г 105), ‘довгий плащ’ (Бевка 60) < **дулман* (секундарне -у-).

***Дѣлтъль**: укр. *Делемень* (Черніг.; повідомив Дудко О.С.) – форма з другим повноголоссям.

***Дѣлтъль(жь)**: рос. *Долмнин* (КМ 183).

***Дѣлмата**, ***Дѣлматъ**: д.-руськ. *Далматъ*, 1274 р. (Тупиков 124), ст.-укр. *Долматъ* Громъ, 1545 р. (АЮЗР IV/1, 42), укр. *Делматъ*, 1766 р. (АЮЗР I/2, 140), *Довмат* (РУС 128), *Долмат* (КПУ Жит. 10, 555), (похідне) *Долматівка* – ойконім у Херсонській обл., ст.-рос. Никита *Долматовъ*, XVI ст. (НПК I, 768), *Далмат*, 1701 р. (ПКВМ 154), рос. *Далматов*, *Долматов* (РУС 118, 130), *Доломатов* (Мельник 2, 302), *Доматов* (КПУ Зап. 14, 130), ст.-блр. Богданъ *Долъматъ*, 1551 р. (Грушевский 2, 96), блр. *Далмат*, *Долмат*, *Даўмат*, *Доўмат* (Бірьла 125), слвн. *Dalmata* (ZSSP 98), пол. *Dalmat*, *Dołmat* (Rymut I, 123), *Dałmata*, *Dałmatow*, *Delmat*, *Delmata*, *Dolmata* (SN II, 343, 388, 464), слов'ян. Янь *Делматъ*, 1602 р. (ОДВ X, 283). Антропонім *Долмат* продуктивно реалізувався в назвах населених пунктів, пор. ойконіми *Долматово* (24 фіксації) – на східнослов'янських теренах (Vasmer RGN III, 63–64).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *долмáтко* ‘непосидько’ (СГРС 3, 244).

Із антропонімом *Долмат* / *Dalmat* пов'язують назви етнічних груп (етноси) східнослов'ян. *Долматы*, відоме з XII ст., та південнослов'ян. *Dalmati* (варіант лат. *Delmatae*; Буданова 215), сучасне *Далмація* (у складі Хорватії). Див. (Козлова 2007: 42–43).

Патроніми на *-ov-* / *-in-*:

***Дѣлмовъ**: болг. *Долмов* (Илчев 178), хорв. *Dolmović, Dujmov, Dulmov* (Leksik 135, 146, 147), слвн. *Dolmovič, Dajmovič* (ZSSP 112, 121).

***Дѣлминъ**: рос. *Дялмин*, 1722 р. (Трейтер 25) < **Далмин* (з розвитком глайда після зубного), хорв. *Dulmin* (Leksik 147), слвн. *Dulmin* (ZSSP 121).

Похідні з *-t-* детермінативом:

***Дѣлта**, ***Дѣльтъ**, ***Дѣльтъ**: укр. *Долта* (ОМ 2, 450), *Довтенко* (Рамієс 2, 218), *Долтенко* (КПУ Од. 8, 244) — патроніми на *-енко*, ст.-рос. (похідне) *Далтина* — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (ИАЯ II, 5), рос. *Дельтов* (Рамієс 2, 391), *Долтов* (Рязан. КП I, 806), *Дунтов* (САМ 73) < **Дултов* (асиміляція плавного), блр. *Дзінтава* — відантропонімний ліммонім на Гродненщині, пол. *Dalta, Dolt* (SN II, 343, 465), *Dyłta* (SN II, 617) < **Dyłta* (метатеза), *Dytlew, Dyłtow* (SN II, 617) < **Dytlew, *Dyktow, Dawt* (SN II, 370).

Пор. ще рідкісне щодо словотворення псл. **Jьdѣлта*, відновлене на основі білоруського ліммоніма *Ідолта* (*Идолта*) в (Шульгач I, 52) ~ р. *Долта* [*Doltha* (ПКГЭ II, 510)]. Архетип **Jьdѣлта* підтримано в (Козлова 2013: 57), де запропоновано реконструкцію й деяких інших праонімів із коренем **Дѣлт-*.

Суфіксальні деривати:

***Дѣлтаѣ**: слов'ян. *Давтайко* (Рамієс 2, 212).

***Дѣлтиха**: рос. (вторинне) *Дантишин* (Рамієс 2, 490) < **Далтишин*.

***Дѣлтухъ** / ***Дѣлтушь**: укр. *Дунтушенко*, 1752 р. (Пивовар 28) < **Дултушенко* (асиміляція плавного), *Димтух* (Богдан 57) < **Дилтух* (можливо, через стадію **Динтух*), *Дентух* (ТДБ 81), яке еволюціонувало із **Дефтух* < **Девтух* < **Делтух*.

***Дѣлтикъ**: пол. *Dołtyk, Dytylik* (SN II, 468, 617).

***Дѣлукъ**: слов'ян. *Долтук* (Памяць Лоеўск. 410).

***Дѣлтъкъ**: укр. (вторинне) *Долтковий* (КПУ Дн. 6, 469), пол. *Dłutek* (SN II, 439).

***Дѣлтапъ**: укр. *Дыбтан* (КПУ Луг. 1, 326) < **Дывтан* (змішування губних) < **Дылтан* (лабіалізація плавного).

***Дѣлтинъ**: блр. *Дельтин* (Кр. Д. 225).

***Дѣлтонъ**: пол. *Dytlon* (SN II, 617) < **Dylton*.

***Дѣлтънь**: ст.-блр. (похідне) *Долтынкевичи*, XVI ст. — ойконім у колишньому Клецькому пов. (ПКПК 470).

***Дѣлтънь**: блр. *Даўцёны* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 81).

***Дѣлтагъ**: ст.-укр. Марко *Дунтаренко*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 223) — форма з денталізованим плавним.

***Дѣлтусъ**: рос. (похідні) *Долтусово Большое*, *Долтусово Малое* — ойконіми в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN III, 64), відомі з XVII ст. (ПМЯ I, 95), пол. *Dytlus* (SN II, 617) < **Dyltus*.

Похідні з -х- / -š- детермінативом:

***Дѣлха**, ***Дѣлхъ** / ***Дѣлша**, ***Дѣлшь**: укр. *Делех*, 1774 р. (ПКД 169), *Делех* — сучасне прізвище (Вол.) — форми з другим повноголоссям, *Деуш* (Горпинич 300) < **Делиш*, *Довш* (КПУ Дн. 1, 694), *Доуш* (РУС 131) < **Долиш*, *Дульша* (Горпинич 208), рос. *Давшев* (ЖПТ), *Дальшин* (КУ 2, 488) — патронім на -ин, (похідне) *Давшино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 341), пол. *Dauch*, *Dłucha*, (вторинні) *Dalszewski*, *Dauszewicz*, *Dawszewski*, *Dłuszewski*, *Dolszewski* (SN II, 343, 366, 370, 436, 438, 465).

***Адѣлша**: рос. *Адовщина* — відантропонімний ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 29).

***Дѣлшакъ** / ***Дѣлшаць**: рос. *Давшак* (КС Дон. 2, 276), слов'ян. *Довшачи*, XVI ст. — топонім, зафіксований в (АВК XXII 358).

***Дѣлшіць**: блр. (похідне) *Dulshyczu*, XVI ст. — ойконім у колишньому Пінському пов. (ПКПК 257).

***Дѣлшькъ**: пол. (вторинне) *Dołszkiewicz* (SN II, 468).

***Дѣлханъ** / ***Дѣлшанъ**: рос. *Давшан* (КПУ Ув. Дон. 2, 155), пол. *Dłuchan*, *Dołchan*, *Douchan*, *Dowchan* (SN II, 436, 465, 496, 497).

***Дѣлхонъ**: пол. *Dołchon* (SN II, 465).

***Дѣлхунъ**: пол. *Dołchun* (SN II, 465).

***Дѣлхаръ**: укр. *Давхаренко*, 1812 р. (Ономастікон 118), пол. *Dołcharz* (SN II, 465).

Похідні з -s- детермінативом:

***Дѣлса**, ***Дѣлсь**, ***Дѣлсь**: укр. *Довс* (Радіон 23), рос. *Долесов* (РУС 129) < **Долсов*, *Дульсов* (КПО 5, 173), ст.-блр. *Wasil Dowsowicz*, 1561 р. (ПКГЭ II, 106), блр. *Долосова ж.* (ТС Мозырь 98), пол. *Dals*, *Dawsa*, *Delś*, *Dłus*, *Dojs*, *Dujś* (SN II, 343, 370, 388, 438, 458, 500, 566).

***Дѣлсакъ**: укр. *Дейсак* (Редько 1, 290) — форма з солодкозвуччям (-л- > -л' - > -й-).

***Dylsikъ**: рос. *Дыльсиков* (Рамієс 2, 314).

***Dylъkъ**: рос. *Долосков* (ЖПТ) – форма з другим повноголоссям.

***Dylsalъ**: рос. *Дельсаль* (ЖПТ).

***Dylsanъ**: укр. *Дейсан* (РР 70).

***Dylsimъ**: слов'ян. Себастьян Мих. *Довсиновичъ*, 1600 р. (ОДВ V, 271).

***Dysonъ**: пол. (вторинне) *Dysonowska* (SN II, 343).

***Dysunъ**: ст.-укр. (вторинне) Яким *Долсунович*, 1561 р. (ЛЗК 258), укр. *Дейсун* (Пура СПР IV, 33).

Похідні з -з- детермінативом:

***Dylza**, ***Dylъzъ**: рос. *Довзин* (КПУ Дн. 3/2, 220) – патронім на -ин, пол. *Dalz*, *Dulz* (SN II, 343, 571), (вторинні) *Dalziniewicz*, *Dłuzewski* (SN II, 343, 438).

***Dylzina**: пол. *Dołożina* (SN II, 438).

***Dylъznъ(jъ)**: ст.-укр. (вторинне) Есифъ *Довзниченко*, 1649 р. (Реєстр 236), пол. *Dłużna* (SN II, 438).

Деякі рефлекси і.-є. **per-* у слов'янській антропонімії

Континуанти псл. **Pьrg-* / **Spьrg-*, **Pьrъž-*:

Словотвірне гніздо праантропонімі з коренем **Pьrg-* було частково описано в (Шульгач I, 245–250). Опрацювання нових джерел дало можливість розширити список праслов'янських архетипів і підтвердити потенційність уже реконструйованих праформ. Пор.:

***Рьрга**, ***Рьргъ**, ***Рьрго**: укр. *Порг* (НКП Він. 443), *Пурга* (Зап.), *Пирг* (Новикова 642), *Пирго* (ПІ Дн. 4/3, 48), *Пірга* (КПУ Терн. 2, 509), ст.-рос. Андрюшка Кузьмин сын *Парга*, XVII ст. (ВТС 34), рос. *Порина* ж. (КС Зап. 153), *Пурга* (ЖПТ), (похідні) *Паргина*, *Паргино*, *Пургинской* – ойконіми в колишніх Костромській та Пермській губ. (Vasmer RGN VI, 582; VII, 445) – всі без ефекту першої палаталізації, болг. *Паргов*, *Пирго*, *Пиргов*, *Пьрго*, *Пьргов* (Илчев 380, 396, 413), (похідне) *Фьдргов аргъч* – мікротопонім у Черпинско (Балкански 241) < **Пьдргов аргъч*, хорв. *Порга* (Морошкин 154), *Prga*, *Purga* (Leksik 532, 539), слвн. *Purg* (ZSSP 495), пол. *Furga*, *Furgo*, *Perga*, *Pirga*, *Pirh*, *Purga* (SN III, 203, 273, 368; VII, 368, 620), чеськ. *Forgo* (ЧП).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *ні́рга* ‘стара потворна людина’ (УНК I, 374), *ні́рья* ‘чарівна молодиця’ (Бевка 100),

nér'ga 'лютий пес', *núrga* 'лютий кудлатий собака', 'непривітна людина' (Горбач Бродина 61, 63), *nurgá* 'сніг з вітром' (Никончук 111), *unárga* 'мотузка' (Жегуц, Піпаш 167), рос. діал. *nárga* 'вически' (СРНГ 25, 218), яке кваліфікують як запозичення з чуваської мови (Аникин 1997: 460–461), *núrga* 'недолугий', 'відросток, відгалуження оленячих рогів', *núrgá* 'заметіль, віхола' (СРНГ 33, 135), для якого шукають прибалтійсько-фінське першоджерело (Аникин 1997: 479), *burgá* (СВор. Г 1, 164), *urgá* (СРНГ 47, 322), *фурга́* 'т. с.' (Моисеев 173), болг. діал. *núrga* 'жвавий, меткий', *núrgo* 'т. с.', *nǎrga* 'недозрілий плід' (БЕР 5, 252; 6, 76), кашуб. *purga* 'черевик чи туфля на дерев'яній підошві, підбитий дротом' (Sychta IV, 225).

Укр. *Шнурга* (КС Дн. 4, 470), рос. *Снарга* (ИСП 504), хорв. *Špurga* (Leksik 657), пол. *Sperg*, *Szparga*, *Szpargowska* (SN VIII, 593; IX, 326), а також *Spurge* — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 97), *Спурги* — назва поселення в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 597) континують псл. ***Сръга**, ***Сръгъ**.

***Ръгъ(ъ)**: словц. *Purgy* (TZ Trnava 152).

Хорв. *Prgomet* (Leksik 532) — один із рефлексів псл. ***Ръгометъ** композитного зразка.

Афіксальні деривати:

***Асръгъ**: *Аспург* (8 р. до н. е.—38 р. н. е.) — правитель Боспору Кімерійського (КБН 47).

***Сёръга**: рос. *Чаноргина* ж. (Лет. ЖС 2004, № 36, 156), *Чанаргин* (Рамієс 2, 480) ~ рос. діал. *чанарга́* 'густий, непрохідний ліс' (СВГ 12, 16).

**сёръгаць*: укр. діал. *чепыргач* 'кажан, Vespertilio L.' (Пиртей 2001: 320). Антропонімі рефлекси не зафіксовано.

***Коръга**: рос. *Копыргин* (ИС 20) ~ рос. діал. *куперьга* 'заметіль' (СВГ 4, 20).

***Торъга**: рос. *Топоргин* (ЖПТ).

***Ръгadlo** / ***Сръгadlo**: укр. *Шпаргало* (Зосимов 2, 568), *Шпоргаленко* (КПУ Од. 2, 811), *Фургало* (РІ Льв. 3, 71) < **Пургало*, *Фургало* — прізвисько (СПУ 3, 186), рос. *Пергало* (ЖПТ), *Пургайлов* (СКТ 658), *Пургалина* ж. (САЛ 578), *Шпаргалова* ж. (ЖПТ), *Шнургалов* (Лет. ЖС 2004, № 40–52, 272), блр. *Шнургалов* (ЖПТ), пол. *Perhajło* (SN VII, 273) ~ укр. діал. *фургало* 'непосидюча дитина' (с. Дружелюбівка Калинівськ. р-ну Він.), 'дитяча іграшка вітрячок' (Добролюба 158), блр. діал. *нэргало* 'хто виконує роботу дуже повільно,

порпаючись' (Ляшкевіч 25) ~ укр. діал. *фіргати* 'копати ногами' (Вишневецька 173), рос. діал. *на́ргать* 'кидати, жбурляти', *паргать* 'швидко бігти' (СРНГ 25, 219), *фургать* 'бігати, рухатися' (СРГК 6, 693), блр. діал. *піргать* 'штовахати' (Салавей 12), *пыргать* 'скакати' (МСМ 1974: 134), *ина́ргаць* 'кинути чим-небудь', *ина́ргацца* 'непокоїтися, нервувати' (СБГ 5, 495), *напургацца* (про курей) 'начувитися' (СБГ 3, 405), пол. діал. *purgać się* 'ковзатися на льоду', *pyrgać* 'скакати' (Karłowicz 4, 453, 458), *furgać* 'поспішати, мчатися' (Sychta SK I, 132, 134). Див. ще (Горячева 1988: 69).

***Рьргаць**, ***Срьргаць**: укр. *Пергаши* (КПУ Ув. Дон. 4, 493), рос. *Пургашиев* (м. Москва), блр. *Спургяш* (м. Мінськ), хорв. *Purgaš* (Leksik 539), чеськ. *Fargaš* (ЧП).

***Рьргоць**: рос. *Пагрошев* (ЖПТ) < **Паргошев* (метатеза), (похідне) *Prgoševo* — топонім у Боснії та Герцеговині (Im. m. 355), пол. *Fargosz* (SN III, 61).

***Рьргуць**: ст.-рос. Родай *Пиргушев* сын Еделеу, 1678 р. (ОГС 73), рос. *Пергушев* (ЖПТ), (похідне) *Пергуши* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN VI, 635).

***Рьргуць** / ***Срьргуць**: болг. *Пергишов* (Илчев 388), пол. *Fergisz, Szpargisz, Szpurgisz* (SN III, 89; IX, 326, 335).

***Рьргай**: рос. *Пергаев, Пургаев* (ЖПТ), (похідне) *Пургаевка* — ойконім у колишній Тульській губ. (Малицкий 132), слвн. *Purgaj* (ZSSP 495), пол. *Purgaj* (SN VII, 620).

***Рьргуї**: ст.-рос. Іев Ігнат'єв сын *Пергуй*, 1565/66 р. (АСМ 1479—1571 гг.: 189).

***Рьргак** / ***Рьргаць**: ст.-укр. (вторинне) Іван *Пуркгацькии*, 1649 р. (Реєстр 72), укр. *Пергач* (Красовський 120), *Пургач* (СКТ 61), рос. *Паргачев*, 1710 р. (ЗХ 157), *Паргачев* (ЖПТ), (похідне) *Пергачево* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN VI, 635), хорв. *Frgaćić, Purgač* (Leksik 175, 539), пол. *Forgacz, Furgacz, Pargacz, Purgacz* (SN III, 151, 203; VII, 201, 620), чеськ. *Fargač, Fargač, Pargáč, Pergáč, Pirgáč* (ЧП), слвц. *Forgáč* (TZ Bratislava 81), *Pargáč* (TZ Nitra 43) ~ укр. діал. *паргач, поргач* (*пирьгачь, пергачь*), *перогач, спиргач* 'кажан' (Онишкевич 2, 62; ЕСУМ 4, 372), пол. діал. *pyrhacz*, слвц. діал. *pirgac, pirihač* 'т. с.' (ЕСУМ 4, 372), кашуб. *purgáč* 'ковзаняр' (Sychta IV, 225).

**čerpargač*: укр. діал. *чипіргач* 'кажан' (ЕСУМ 4, 372).

**porpargač*: укр. діал. *попергач* 'кажан' (ЕСУМ 4, 372). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Ръгала, *Ръгаль, *Ръгаль / *Сръгала:** укр. *Пургаль* (КБСК 296), *Фургаль* (Зосимов 2, 474), рос. *Пургалин* — сучасне прізвище, *Фургал* (ЖПТ), пол. *Furgała, Forgała, Furgal, Pergała, Pergal, Pirgał, Purgal, Purgał, Purgała, Pyrgał, Pyrgała, Szpargała* (SN III, 151, 203, 273; VII, 368, 620, 636; IX, 326), чеськ. *Frgal, Perhala, Pirhala* (ЧП), словц. *Frgala* (TZ Bratislava 83) ~ укр. діал. *пиргаль* ‘кажан’ (ЕСУМ 4, 372), *шпаргáля* ‘тілки, з яких плетуть огорожі’ (Онишкевич 2, 387).

***Ръгola, *Ръголь, *Ръголь / *Сръголь:** укр. *Паргола* (КПУ Дн. 1, 169), рос. (похідне) *Парголово* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VI, 582), пол. *Furgol, Pargoł, Pargol, Pergol, Pergoł, Porholik, Pugoł, Purgol, Szpergoł* (SN III, 203, 273; VII, 201, 493, 620; IX, 328).

***Ръгула, *Ръгуль:** рос. *Пиргулов* (СКТ 619), хорв. *Frgula* (Leksik 175), пол. *Forguł, Perguł* (SN III, 151; VII, 273) ~ рос. діал. (похідне) *паргúлина* ‘гнучка хворостина’ (СРНГ 25, 219), словц. діал. *frgula* ‘великий ніс’ (Štefeková 44).

***Ръгыль / *Сръгыль:** пол. *Fergiel, Forgiel, Furgiel, Pargiel, Pergiel, Porgiel, Purgiel, Pyrgiel, Spermel, Szpergiel* (SN III, 89, 151, 203, 273; VII, 201, 493, 620, 636; VIII, 593; IX, 328).

***Ръгань, *Ръгань / *Сръгань:** укр. *Парган* (м. Ковель Вол.), *Фарган* (Глуховцева 2, 276) — форма з переходом анлаутного *П-* > *Ф-*, ст.-рос. Кирман Евстафьев *Пурганов*, 1615 р. (Веселовский 261), рос. *Парган* (Рамієц 2, 76), хорв. *Prganović* (Leksik 532), пол. *Farhan, Firgan, Furgan, Pargań, Pirganeł* (SN III, 61, 121, 203; VII, 201, 368), (похідні) *Parganu* — назва поля (Leyding II, 358), *Spurganu* — топонім у Тельшовському пов. (SG XI, 151).

***коръганъ:** укр. діал. *копиргáн* ‘позашлюбна дитина, хлопець’ (Бевка 75).

***Соръгань:** рос. (похідне) *Супорганово* — топонім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN VIII, 644).

***Ръгонь, *Ръгонь:** пол. *Fergon, Firgon, Firgoń, Furgon, Fyrgon, Perhon* (SN III, 89, 121, 203, 208, 273; SN VII, 273).

***Ръгунь, *Ръгунь, *Сръгунь:** ст.-укр. *Шпоргун*, 1670 р. (Коць 33), укр. *Пергунов* (ЖПТ), *Поргун* (КПУ Дн. 8, 497), рос. *Паргунов* (ИСП 401), *Пергунов* (ЖПТ), *Пиргунов, Поргунев* (ЖПТ), пол. *Perhun* (SN VII, 273). Пор. також слов'ян. *Пиргунь*, запозичене чувашами (Магницький 67).

***Ръгарь:** рос. *Пергаров* (Горпинич 253), хорв. *Prgar, Purgar* (Leksik 532, 539), словн. *Purgar* (ZSSP 495), пол. *Furgar* (SN III, 203).

Деривати з консонантом *-s-* у суфіксальній морфемі:

***Рѣгасъ:** укр. *Піргас* (ЄР 1107), *Фургас* (Зосимов 2, 474), ст.-рос. Воинъ *Пургасовъ*, XVI ст. (ОЦА 133), (похідне) *Пургасово*, 1542 р. — ойконім у колишньому Можайському пов. (АФЗХ 1506—1613 гг.: 80), рос. *Пургасовъ*, 1701 р. (МИВ 4, 191), *Пургасов*, 1892 р. (ПК Кур. 87), *Фургасов* (ЖПТ), (похідні) *Пургасово* — назви поселень у колишніх Ярославській, Костромській, Тамбовській, Тверській губ., *Пургасы* — в колишній В'ятській губ., *Пургасовка* — в колишній Тульській губ. (Vasmer RGN VII, 445), пол. *Pergas*, *Piergas* (SN VII, 273, 322). Особливо цінний факт фіксації слов'ян. *Porgas* під 630 р. у (Морошкин 154) — «ідеальний» фонетичний прототип для формально модифікованого *Пургас* (*o* > у під впливом початкового лабіального *П-*). Щодо мотивації пор. рос. діал. *пурга́ско* 'низькоросла людина, недоросток', 'дитина, малюк' (СРНГ 33, 135).

До наведеного списку слід долучити д.-руськ. *Пургас* — князь, згаданий під 1228 р. у Лаврентіївському літописі в контексті русько-мордовських міжусобиць. Детальніше див. (Шульгач І, 245—246).

***Рѣгосъ:** ст.-рос. Воин Тимофеевич *Пургосов*, 1587 р. (Веселовский 261), рос. *Пургосов* (ОА 4, 2034), (похідне) *Пургосово* — назва поселення в колишній Тверській губ. (СССТв. VIII/2).

***Рѣгусъ:** ст.-рос. Сава Кириловъ сынъ *Пургусовъ*, 1636 р. (Троицкий 14), Левонтей Иванов сынъ *Пургусовъ*, поч. XVII ст. (ККК 166), рос. *Пургусов*, 1707 р. (БВ 162), (похідне) *Пургусово* — топонім у колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN VII, 445), варіант *Пургосово* (Кусов 120).

Деривати з консонантом *-t-* у суфіксі:

***Рѣгатъ(ѣ):** ст.-укр. *Ѡпанас Пергатѣнко*, 1649 р. (Реєстр 447), укр. *Пергат* (Богдан 221), *Піргат* (Томіленко 78), *Пургат* (Редько 2, 871), рос. *Пергат* (ЖПТ), вірмен. *Փարգատ* (ЖПТ) < рос., пол. *Farhat*, *Furgat*, *Purgat* (SN III, 61, 203; VII, 620), чеськ. *Purgat* (ЧП).

***Рѣгота, *Рѣготъ, *Срѣготъ:** ст.-рос. (похідне) *Пирготина*, XVII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (ОПКМ 139), рос. *Снургот* (Лет. ЖС 2007, № 33, 139), пол. *Fargotko*, *Furgot*, *Purgot* (SN III, 61, 203; VII, 621) ~ болг. діал. (похідне) *пѣргѣтина* 'що-небудь обгоріле' (БЕР 6, 76).

***Рѣготъ:** пол. *Firgut*, *Fyrgut* (SN III, 121, 208).

Праантропоніми з коренем **Рѣrž-* < **Рѣrgj-*:

***Рѣѣѣ**, ***Рѣѣѣ**: хорв. *Prža* (Leksik 536), болг. *Пѣржев*, *Пѣржев* (Илчев 413), пол. *Perż*, *Pyrż*, *Pyrża* (SN VII, 279, 637) ~ рос. діал. *пѣржа* 'тонке коротке волокно, яке вичесують із льону, конопель; вически' (ОСВГ 7, 204), *пѣржа* 'здоровий, сильний чоловік' (НОС 7, 129) < **пѣржа* < **пѣржа*.

***Рѣѣѣѣѣ**: пол. *Parżucha* (SN VII, 210).

***Рѣѣѣѣѣ**: укр. *Фуржак* (Горпинич 204), рос. *Поржаковская* — ойконім відантропонімного походження в Котлаському р-ні Архангельської обл., пол. *Porżak* (SN VII, 498).

***Рѣѣѣѣѣ**: хорв. *Porżak* (Leksik 523).

***Рѣѣѣѣѣ** / ***Рѣѣѣѣѣ**: укр. *Пѣржик* (Вол.), хорв. *Frgić*, *Fržić*, *Prgić*, *Paržić*, *Pržić* (Leksik 175, 176, 482, 532, 576), слов. *Pržić* (ZSSP 491), пол. *Pyrżyk* (SN VII, 637).

***Рѣѣѣѣѣ**: ст.-укр. Андрюшко *Поржук*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 229), рос. *Пержуков* (ЖПТ).

***Рѣѣѣѣѣ**: болг. *Пѣржел* (Илчев 413), слов. *Peržel*, *Peržol* (TZ Tnava 146).

***Рѣѣѣѣѣ**: хорв. *Fržuljević* (Leksik 176).

***Рѣѣѣѣѣ**: укр. *Пержило* (Богдан 221), пол. *Perżydło* (SN VII, 279) ~ рос. діал. *пѣржіть* 'заставляти рухатися різнобіч, сильно ганяти', *пѣржіть* 'про заметіль, віхолу' (ИОС 2, 169, 206).

***Рѣѣѣѣѣ**: укр. *Пержан* (Богдан 221), рос. *Пѣржанов* (ЖПТ), болг. *Пѣржан* (Илчев 413), хорв. *Pržan* (Leksik 576).

***Рѣѣѣѣѣ**: хорв. *Porżan* (Leksik 523).

***Рѣѣѣѣѣ**: болг. *Пѣрженков* (Илчев 413), хорв. *Pržen* (Leksik 536).

***Рѣѣѣѣѣ**: рос. *Пѣржин* (ЖПТ), болг. *Пѣржинов* (Илчев 413), хорв. *Prgin* (Leksik 532), пол. *Fergin*, *Forgin* (SN III, 89, 151) — форми з переходом *P-* > *F-*.

***Рѣѣѣѣѣ**: хорв. *Pržar* (Leksik 536).

Континуанти псл. **Рѣѣѣѣѣ* / **Рѣѣѣѣѣ*-, **Рѣѣѣѣѣ* / **Рѣѣѣѣѣ*-:

***Рѣѣѣѣѣ**, ***Рѣѣѣѣѣ**: укр. *Пѣрх* (КПУ Харк. 20, 277), *Пѣрха* (РУС 347), *Пѣрх* (КС Дн. 1, 70), *Пѣрх* (МиП 464), *Пѣрха* (Зосимов 2, 254), ст.-рос. Васюкъ *Пѣрхъ*, 1504 р. (Веселовский 316), рос. *Пѣрхов*, *Пѣрх* (ЖПТ), (похідні) *Пѣрхов*, *Пѣрхова*, *Пѣрховка*, *Пѣрхово* (4 фіксації), *Пѣршино* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VII, 301), блр. *Пѣрх*, *Пѣрх* (Бірыла 315, 341), *Пѣрх* (ЖПТ), хорв. *Prha* (Leksik 532), пол. *Parch*, *Pirch*, *Porch*, *Purcha*, *Pyrcha* (SN VII, 197, 368, 492, 620, 635), луж. *Porch* (Zbëřka 45), а також (відантропонімне похідне)

Parsowe, 1230 р. — топонім у полабських слов'ян (Jeżowa II, 15 — **pršev-*).

До цього списку слід долучити фонетично вторинні форми з переходом анлаутного *П-* / *P-* > *Ф-* / *F-*, наприклад, пол. *Farcho*, *Ferch*, *Fercha*, *Fercho*, *Firch*, *Fircho*, *Furch* (SN III, 61, 86, 120, 202).

Щодо мотивації пор. укр. діал. *парх* 'гнійний струп чи рубець на шкірі під волоссям; парша' (Гнатишак 393), *пърха* 'паскудник' (Матіїв 333), *пархы* мн. 'патли' (Сабадош 218), 'парші, заразне грибоккове захворювання тварин' (Турчин 229), рос. діал. *парх* 'про погану людину, дурня' (ССГ 8, 16), *пърха* 'віхола, заметіль' (СРНГ 33, 138), блр. діал. *парх* 'малорослий' (Крыўко 1975: 286), *пърха* 'парші у тварин' (ЭСБМ 10, 229) та ін. Див. (БЕР 6, 107–108).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Сърьгха**: рос. *Чепурхин* (САМ 247).

***Корьгхъ**: укр. *Копорх* (СП 185).

Праантропоніми-композиції:

***Рьгхолурь**: укр. *Пархолуп* (НКП Хм. 2, 981), рос. *Пархолуп* (м. Воронеж).

***Рьгхаць**: укр. *Пархач*, *Перхач* (Богдан 216, 221), ст.-рос. *Пархач*, XV ст. (Петрова 245), Нефед Никитин *Порхачев*, 1520 р. (Веселовский 255), Івашко Кондрат(ь)евъ *Пархачевъ*, 1662 р. (Парфенова 302), (похідні) *Порхачово*, 1601 р. — назва пустища в колишньому Боровському пов. (Маштафаров 1997а: 43), *Пархачево*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 15), рос. *Пархачев*, *Порхачев* (ЖПТ), (похідні) *Пархачево*, XVIII ст. — назва пустища у Верейському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 368), *Пархачево* (3 фіксації), *Пархачи*, *Пархачевская*, *Порхачевская*, *Порхачево*, *Порхачи* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VI, 589; VII, 301), блр. *Порхач* (СБГТ 320), пол. *Parchacz*, *Porchacz* (SN VII, 197, 492) ~ блр. діал. *пърхач* 'малорослий' (Крыўко 1975: 286).

***Рьгхаїь**: укр. *Порхай* (КПУ Вол. 1, 199), рос. *Пархает* (ЖПТ), *Порхает* (САЛ 573), (похідне) *Порхаето* — назва пустища в колишньому Переславль-Залеському пов. (Свирилин 74) ~ рос. діал. *пархай* 'нечеса, обідранець' (СРНГ 25, 248), *порхай* 'енергійний, сміливий' (Сл. Алтая 3/2, 135), *пърхай* 'неопірене пташеня' (СРНГ 33, 138).

***Рѣхаль**: укр. *Перхаль* (Богдан 221), рос. *Пархаль*, *Пархалев*, *Порхалев* (ЖПТ), ст.-блр. Васька *Пархаль*, 1670 р. (Бірыла 1966: 242), хорв. *Prhal* (Leksik 532).

***Рѣхоль**: укр. *Пархольок* (Богдан 216).

***Рѣхуль**: рос. *Пархулев* (ЖПТ) ~ блр. діал. *пархуль* ‘малорослий’ (Крыўко 1975: 286), болг. діал. *пѣрхул* ‘набряк, здуття на тілі (від укусу комах чи висипки)’, *пѣрхуль* ‘пухир, почервоніння на шкірі від опіку’, які реконструюють як **рѣхуль*, **рѣхуль* (БЕР 6, 109).

***Рѣхъль**: хорв. (вторинне) *Prhlik* (Leksik 532).

***Рѣхадло**: ст.-укр. Семен Іванов синъ *Порхайло*, 1654 р. (Переяслав 44), укр. *Пархала* (Богдан 216), *Пирхал* (Пура СПР IV, 93), *Порхало* (РУС 336), *Перхайло* (ТД Підв. 128), *Пирхайло* (Богдан 240), *Пурхало* (РІ Черк. 2, 257), рос. *Порхал* (САЛ 573) ~ рос. діал. (вторинне) *пурхалка* ‘рогатка’ (СРНГ 33, 138), блр. діал. *пурхало* ‘хто чмихає, виражає невдоволення’ (Гілевич 98).

***Рѣхаль**: укр. *Пархан* (КПУ м. Київ 2, 764), ст.-рос. *Порхан* Постников Москотиньев, 1613 р. (Веселовский 254), рос. *Парханов*, *Порханов* (ЖПТ), пол. *Parchan*, *Purchan* (SN VII, 197, 620), слвц. *Pirchan* (TZ Bratislava 148).

***Рѣхуль**, ***Рѣхуль** / ***Срѣхуль**: укр. *Пархун* (РУС 312), *Порхун* (Редько 2, 851), *Шпорхун* (ПІ Дн. 4/2, 97), ст.-рос. (похідне) *Порхуново*, 1615 р. — ойконім у колишній Костромський губ. (Чухлома I, 26), рос. *Порхун* (САЛ 573), блр. *Пархун* (Бірыла 315), пол. *Parchuń* (SN VII, 198) ~ рос. діал. *порхун* ‘хто часто міняє місце роботи’ (СРНГ 30, 113).

***Рѣхагъ**, ***Рѣхагъ**: укр. *Порхар* (Богдан 231), пол. *Parcharz* (SN VII, 197).

***Рѣхатъль**: укр. *Пархатий* (Богдан 216), блр. *Пархаты* (Бірыла 315), хорв. *Prhat* (Leksik 532), пол. *Parchatko* (SN VII, 198), слов'ян. *Пархат*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 65) ~ укр. діал. *пурхатий* ‘розкуйовджений, жалюгідний’ (ЕСУМ 4, 637), ‘патлатий’ (Сабадош 218), рос. діал. *пархатый* ‘кучерявий’ (СРНГ 25, 248), ‘поганий, неякісний’ (НОС 7, 102), *пархатик* ‘про погану людину’ (НОС 13, 69), *порхатый* ‘плямистий’ (СОГ 10, 184).

***Рѣхотъ**: блр. *Пархотъ* (ЖПТ), хорв. *Prhot* (Leksik 532).

***Рѣхотъ**: укр. *Пархут* (Льв.).

***Рѣхыта**: пол. *Parchita*, *Parchyta*, *Purchytka* (SN VII, 198, 620).

***Рѣхавъ**(ѣ): укр. *Пирхавка* (БШШ 164), *Пурхавка* / *Purchawka* (Фаріон 269) ~ укр. діал. *пирхавий* 'придуркуватий, біснуватий' (Бевка 100), (вторинне) *пѣрхавки* мн. 'перси' (Аркушин 2005: 31), рос. діал. *порхавый* 'що-небудь сухе, кострубате' (ЯОС 8, 67), блр. діал. (вторинне) *пѣрхавка* 'стара людина' (Кулік 88).

Праантропоніми з коренем **Рѣрѣ-* < **Рѣрхъ-*:

***Рѣрѣа**, ***Рѣрѣе**, ***Рѣрѣъ** / ***Срѣрѣа**, ***Срѣрѣъ**: укр. *Парш* (МиП 453), *Парша* (КС Харк. 2, 163), *Порш* (ЖПТ), *Пуриш* (РІ Зак. 1, 592), *Пурша* (Вол.), *Спроша* (Богдан 285) < **Спориша* (метатеза), ст.-рос. Ігнатей Михайловъ, сынъ *Пуришова*, 1627 р. (Сенигов 101), Івашко Лазарев *Спорш*, XVII ст. (Ротшейн 47), (похідні) *Паршево* *Большое*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 219), *Пуришево*, 1625 р. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сторожев I, 15), рос. *Парша*, *Паршев*, *Порш*, *Споршев* (ЖПТ), *Пиршев* (КП Сарат.₁₄), *Пуришов* (КП Твер.), *Фуришев* (ЖПТ), (похідні) *Пуришево* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VII, 447), ст.-блр. Войцех *Парша*, 1646 р. (Бірыла 1966: 243), блр. *Парш* (ЖПТ), *Парша* (Бірыла 315), болг. *Пѣршев*, *Фуриш* (Илчев 413, 514) < **Пуриш*, макед. (похідне) *Паршево* — ойконім (Веркович 240), хорв. *Parš*, *Parša*, *Pirš*, *Pirša*, *Prša*, *Prše*, *Pršo* (Leksik 482, 510, 535), слвн. *Parš*, *Porš*, *Prš*, *Prša* (ZSSP 425, 473, 490), пол. *Parsz*, *Parsza*, *Parszo*, *Pirsz* (SN VII, 204, 369), *Farsz*, *Fersz*, *Firsz*, *Forsz*, *Fyrz* (SN III, 63, 90, 123, 154, 208), чеськ. *Parš* (Beneš 64), *Porš*, *Pršo*, *Purš* (ЧП), слвц. *Pršo* (TZ Bratislava 295), *Puršo* (Orlovský 272), *Puršová* ж. (TZ Trnava 152), луж. *Porš* (Wenzel II/2, 67), *Pórša* (Zběrka 45) ~ рос. діал. *порш* 'хвороба шкіри' (СРНГ 30, 116), *пѣрша* 'хороший ґрунт' (Сл. Алтая 3/2, 187), блр. діал. *паршá* 'хвороба плодкових дерев' (МДСГ 6, 162), *пѣрша* 'відходи від воску' (ЭСБМ 9, 291), болг. діал. *пѣрша* 'лупа' та ін., які виводять із **рѣрхjā*, **рѣрхjā* (БЕР 6, 112).

***Торѣрѣъ**: слвн. *Toporš* (ZSSP 644).

***Турѣрѣа**: рос. *Тупоршин* (Лет. АД 2009, № 3, 421).

Рос. *Поршулобов* (КП Тул.) — рефлекс псл. ***Рѣрѣлѣъ**(ѣ).

Афіксальні деривати:

***Рѣрѣага** / ***Рѣрѣега** / ***Рѣрѣага**: укр. *Поршега* (ІФ), *Пуришига* (СП 292), рос. *Паршагин* (ЖПТ).

***Рѣрѣеба**: укр. *Пуришеба* (Зосимов 2, 254).

***Рѣрѣајъ**: рос. *Паршаева* (ЖПТ), слов'ян. *Паршай*, запозичене чувашами (Магницький 65).

***Рѣрѣакъ**: укр. *Пуршак* (Новикова 688), ст.-рос. Первушка Трофимов сын *Паршаков*, 1623 р. (Полякова 168), (похідне) *Паршаков остров*, 1635 р. — мікротопонім (Богословский 27), рос. *Паршаков*, *Поршаков* (ЖПТ), (похідні) *Паршаки* (2), *Паршакова*, *Паршаково* — ойконіми в колишніх В'ятській, Орловській, Пермській губ. (Vasmer RGN VI, 590), хорв. *Pršak* (Leksik 535) ~ рос. діал. *паршѣк* 'немічний' (СРНГ 25, 249), *поршѣк* 'хто ходить у поршнях, бідняк' (СРНГ 30, 116), блр. діал. *поршѣк* 'немічний' (СБГ 4, 53).

***Рѣрѣикъ**, ***Рѣрѣиць** / ***Срѣрѣиць**: укр. *Паршик* (Горпинич, Тимченко 210), рос. *Паршиков*, *Пиришков*, *Поршиков* (ЖПТ), *Паршичев* (Новикова 625), болг. *Пѣршиков* (Илчев 413), хорв. *Paršić*, *Piršić*, *Pršić*, *Sporšić* (Leksik 482, 510, 535, 656), слвн. *Paršič* (ZSSP 425), ст.-чеськ. *Pršik* [1215 р. — *Persik* (Regesta I, 258)], луж. *Poršik*, 1534 р. (SSM 44).

***Рѣрѣько**, ***Рѣрѣькъ**: рос. *Паршков*, *Поршков* (ЖПТ), хорв. *Poršek* (Leksik 524), слвн. *Foršek* (ZSSP 143), слвц. *Poršek* (TZ Bratislava 289), *Pršková* ж. (TZ Trnava 152) ~ рос. діал. *поршѣк* 'пташеня' (СРНГ 30, 118).

***Рѣрѣуикъ**: укр. *Поршук* (Горпинич 56), рос. *Паршуков*, *Поршуков* (ЖПТ), рос. *Паршуки* (2 фіксації), *Паршукова*, *Паршуково* (3 фіксації) — ойконіми відантропонімного походження в різних регіонах (Vasmer RGN VI, 591) ~ укр. діал. *паршѣк* 'той, хто має струпи, рубці на тілі', 'недорозвинена, неприємна людина' (Гнатишак 393), 'погана людина, паршивець' (Шило 195), блр. діал. *поршѣк* 'парші (на картоплі)' (ТС 4, 186), *паршѣк* 'прищ' (МДСГ 6, 162).

***Рѣрѣьсь**: ст.-рос. *Паршець*, 1563 р. (АХУ 64), хорв. *Pršec* (Leksik 533).

***Рѣрѣель**, ***Рѣрѣель**: рос. *Пуриелов* (Зайцева, Ковальчук 130), *Пуриель* (м. Костомукша, Карелія), чеськ. *Piršel* (ЧП).

***Рѣрѣуль**: хорв. *Pršulić* (Leksik 535).

***Рѣрѣидло**: укр. *Порхило* (Богдан 231) ~ рос. діал. *пѣршѣть* 'бути невдоволенням чим-небудь' (НОС 8, 134).

***Рѣрѣанъ**: укр. *Поршан* (КС Дн. 3, 337), рос. *Паршанов* (ЖПТ), хорв. *Poršan* (Leksik 524).

***Рѣрѣинъ**: рос. *Паршин* (КПУ Харк. 20, 408), *Поршин* (ЖПТ), *Пушин* (КПУ Луг. 4, 649), хорв. *Poršin* (Leksik 524), слвн. *Pršin* (ZSSP 490), чеськ. *Pršín* (ЧП).

***Рѣрѣень**, ***Рѣрѣьнь**: укр. *Поршень* (КПУ Дон. 12, 340), ст.-рос. Антон Климентьев *Поршень*, 1551 р. (Веселовский 255), рос. *Пор-*

шнев (ЖПТ), *Форишев* (КПУ Дон. 13, 451), (похідне) *Поришево-Говорово* — ойконім у колишній Псковській губ. (СГСО 198), блр. *Паришок* (ЖПТ) ~ укр. діал. *пóршень* 'шкіряне взуття з одного шматка стягнутої шкіри' (Гримашевич 131), рос. діал. *пóршень* 'весе́ла, непосидюча дитина' (СРНГ 30, 116), *пóриши* мн. 'висипка на обличчі' (ТСГТО 4, 98), *фо́риши* мн. 'мотузки, до яких чіпляють гачки' (Клыков 110), блр. діал. *паріні* мн. 'зношені тапки' (СБГ 3, 418).

***Съръгъльъ**: рос. *Чупоришев* (КП Алтай 2, 43) ~ рос. діал. *чу́пор-ши* мн. 'легке взуття, сплетене з конопель' (СРГСУ 7, 36).

***Ръгъльъ**: укр. *Поришун* (КПУ ІФ 1, 376), *Пуришун* (КПУ Од. 2, 748), хорв. *Pršin* (Leksik 535) ~ рос. діал. *поришун* 'буркотун, невдоволений' (НОС 8, 134).

Континуанти псл. **Ръrk-* / **Spъrk-*, **Ръrč-* / **Spъrč-*:

***Рърка**, ***Рърко**, ***Ръркъ**: ст.-укр. (вторинні) *Иванъ Порковичъ*, 1443 р. (ССУМ II, 197), Iwasko *Parkowicz*, XVI ст. (Жерела II, 146), укр. *Парк* (КПУ Од. 1, 755), *Парко*, *Перка* (Богдан 216, 221), *Пирка* (КПУ Харк. 20, 589), *Порк* (Глуховцева 2, 246), *Прик* (Горпинич, Тимченко 225) < **Пирк*, *Фаркович*, *Ферко*, *Фурко* (Богдан 61, 63, 66), ст.-рос. (похідні) *Пурково*, 1537 р. — ойконім у колишній Костромській губ. (Антонов 2001: 55), *Пырково*, XVI ст. — назва поселення в колишній Тверській губ. (ПКМГ I/2, 116), *Пырков стан*, 1683–1687 рр. — у колишньому Владимирському пов. (ПКВЗ 28), рос. *Парк*, *Парков*, *Порков*, *Пырков* (ЖПТ), *Перк* (КП Твер.), *Пырка* (АУИФ 368), *Пырков* (САЛ 579), *Фарков* (ЖПТ) < **Парков*, (похідні) *Пурково*, *Пырки*, *Пыркина*, *Пыркино* (3), *Пыркова*, *Пырково*, *Пирково* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VII, 27, 445, 481), блр. *Пурко*, *Пырко* (ЖПТ), (похідне) *Пырковицина* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN VII, 481), болг. *Пръков*, *Пърков* (Илчев 413), (похідне) *Пърковата круша* — мікротопонім у Новозагорській околії (Петкова 334), серб. *Prka* (Kilibarda 101), *Frko* (Milićević 346), хорв. *Frka*, *Pirk*, *Pirka*, *Prka*, *Purko* (Leksik 175, 510, 533, 539), словн. *Pirk*, *Prka* (ZSSP 451, 489), пол. *Park*, *Parka*, *Parko*, *Pirka*, *Pirko*, *Pyrk*, *Pyrka*, *Pyrko* (SN VII, 201, 202, 368, 636), чеськ. *Frk* (ЧП), *Purk* (Beneš 56), ст.-славц. *Vojtek Prk*, 1625 р. (UFP II, 209), словц. *Furka*, *Pirk* (TZ Trnava 83, 148), *Furka* (TZ Nitra 87). Пор. ще естон. *Порк* (Лен. М 10, 374) < слов'ян.

***Сърърка**, ***Сърърко**, ***Сърркъ**: укр. *Спирко* (Новикова 785), *Шпирко* (РУС 483), *Шпорк* (ЖПТ), *Шпурко* (Богдан 268), рос. *Спорков*

(ЗВ 762), *Шпарков* (КПУ Зак. 2, 114), *Шпырков* (ЖПТ), ст.-блр. Тимофей *Шпырковичъ*, 1570 р. (Сапунов, Друцкий-Любецкий 29), блр. *Шпирко*, *Шпырко* (ЖПТ), (похідне) *Споркаўічына* – ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 226), хорв. *Spirk*, *Špirk* (Leksik 606, 655), пол. *Spork*, *Spurka*, *Spyrka*, *Spyrko* (SN VIII, 601, 606, 607), *Szparka*, *Szparko*, *Szpirko*, *Szporka*, *Szporko*, *Szpurka*, *Szpurko*, *Szpyrka*, *Szpyrko* (SN IX, 326, 330, 332, 335), чеськ. *Špirk*, *Špirka*, *Špírko* (ЧП), слвц. *Špírk*, *Špírka*, *Špírko*, *Špórka* (TZ Bratislava 351) ~ рос. діал. *пы́рка* ‘стан гніву, роздратування, образи’, ‘про людину, яка ображається’, ‘чоловічий статевий орган (зазвичай у дітей)’ (СРНГ, 33, 196), блр. діал. *пы́рка* ‘дуля’ (ЭСБМ 10, 274).

***Ры́ркъ(яь)** / ***Сры́ркъ(яь)**: укр. *Шпаркий* (КПУ Він. 7, 748), рос. *Пырко́й*, 1706 р. (СДГП 85) ~ укр. діал. *пырки́й* ‘кирпатий’ (Бігуняк, Гойсак).

***Коры́рка**: ст.-рос. Васка Дорофѣвъ, прозвище *Копырка*, XVII ст. (Сторожев II, 67).

***Рары́ркъ**: ст.-рос. (похідне) *Папорково*, 1568/69 р. – назва поселення в колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 280) ~ слвц. діал. *raprk* ‘роговатий наріст на нозі в копитних’ (Ripka 87).

***Роры́рка**: блр. *Папырка* (Бірыла 309).

***Соры́ркъ**: рос. *Супорков* (Рамієс 2, 555).

Праантропоніми-композиції:

***Ры́рколарь(яь)**: укр. *Парколаб*, *Перколаба* (Богдан 216, 221), *Приколаб* (Новикова 678), рос. *Парколабов* (КПУ Дон. 12, 271) ~ укр. діал. *паркола́бий* ‘який має ваду ніг’ (Негрич 129).

***Ры́рколыть(яь)**: укр. *Парколит* (КПУ Херс. 8, 273).

**ры́рконосъ(яь)*: укр. діал. *пирканосий* ‘кирпатий’ (Шило 200), *перканосий*, *пирконосий* ‘т. с.’ (СБук. Г 407, 411), *pyrkonis* ‘кирпатий, із задертим носом’ (Janów 194).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Ры́ркашъ**: укр. *Фаркаш* (Богдан 61), рос. *Фаркаш* (ЖПТ), хорв. *Parkaš* (Leksik 482), слвн. *Forkaš* (ZSSP 143), чеськ. *Farkáš* (ЧП) ~ рос. діал. *парка́ш* ‘малорослий, ліліпут’ (Дуров 287).

***Ры́ркошъ**: укр. *Форкош* (Глуховцева 2, 283), слвн. *Furkoš* (ZSSP 149), пол. *Parkosz*, *Pyrkosz* (SN VII, 202, 636), ст.-чеськ. *Perkos*, *Purkos*, 1192 р., *Pyrkos*, 1234 р., *Porkos*, 1235 р. (Regesta I, 186, 395, 416).

***Ры́ркушъ**: хорв. *Prkušić* (Leksik 533), ст.-чеськ. *Percussonis*, 1236 р. (Pleskalová 139 – з реконструкцією **Přkuš*).

***Рѣркаѣѣ**: ст.-рос. Дарошка *Поркаев*, 1671 р. (ПКМС 13), рос. *Паркаев* (ЖПТ), (похідне) *Пуркаєво* — ойконім у Республіці Мордовія.

***Рѣркась** / ***Срѣркась**: укр. *Перкач* (КПУ Терн. 2, 523), *Сперкач* (НКП Київ. 264), *Спиркач* (Ономастікон 261), *Шперкач* (КПУ Звизятці Київ. 8, 315), рос. *Паркачев*, *Фаркач* (ЖПТ), (похідне) *Паркачево* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VI, 584), болг. *Фѣркачев* (Илчев 515), макед. *Паркачев* (Речник ПКМ II, 235), хорв. *Frkač*, *Pirkač*, *Prkačin* (Leksik 175, 510, 533), пол. *Pyrkacz* (SN VII, 636), чеськ. *Farkač* (ЧП).

***Рѣркаль**, ***Рѣркаль**: укр. *Перкалюк* (Богдан 221), ст.-рос. (похідне) *Пуркаловское*, 1673 р. — ойконім у колишньому Каргопольському пов. (Курдюмов IVa, 160), рос. *Паркалов* (Лет. ЖС 2008, № 40—52, 257), *Пиркалов* (КПУ Київ. 8, 424), *Пуркал* (ЖПТ), блр. *Пуркалик* (м. Гомель), *Поркали* — назва поселення відантропонімного походження в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VII, 294), слвн. *Frkal* (ZSSP 147).

***Рѣркола**, ***Рѣрколь**: укр. *Паркола* (Богдан 216), слвн. *Frkolj* (ZSSP 147).

***Рѣркуль**, ***Рѣркуль** / ***Срѣркуль**: укр. *Шпоркул* — прізвисько (Негрич 200), рос. *Паркулов* (ЖПТ), хорв. *Prkulja* (Leksik 533), слвн. *Frkulj* (ZSSP 147).

Ст.-укр. Гаврило *Пырѣкало*, 1649 р. (Реєстр 239), укр. *Пиркало*, 1718 р. (ДІП I, 104), *Пиркало* — сучасне прізвище (Горпинич, Бабій 94), *Фуркало* (Богдан 66), *Шпиркало* (Зосимов 2, 569), рос. *Фуркалов* (СКТ 847), блр. *Паркалаў* (Бірыла 314) — рефлексії псл. ***Рѣrkadlo** / ***Срѣrkadlo**.

Стосовно апелятивної лексики пор. укр. діал. *фуркало* 'базикало' (Мовна 107), 'нижній гострий кінець веретена' (Євтушок 125), 'веретено' (СБук. Г 606), блр. діал. *пѣркало* 'маруда' (Крамко 1978: 75), *пѣркало* 'т. с.' (Зайка 184).

***Рѣркапъ**, ***Рѣркапъ** / ***Срѣркапъ**: укр. *Паркан* (Богдан 216), *Перканюк* (ЗЧ 528), *Пиркан* (Панцьо 115), *Пиркань* (Красовський 122), *Пуркан* (КПУ Дон. 19, 328), *Фурканич* (Чучка 582), *Шпиркан* (ЖПТ), рос. *Парканов* (ЖПТ), хорв. *Frkanac*, *Porkanj* (Leksik 175, 523), пол. *Parkan* (SN VII, 202), чеськ. *Frkáň*, *Parkán* (ЧП) ~ слвц. діал. *frkan* 'хлопчак' (Štefeková 44).

***Рѣркунъ**: укр. *Паркун* (КПУ Хм. 10, 565), *Перкун* (КПУ Переможці Жит. 2, 403), рос. *Паркунов* (РИ Крым 4, 276), *Поркунов*

(ЖПТ), *Форкунов* (Глуховцева 2, 283), ст.-блр. Иля *Пыркун*, 1646 р. (Бірыла 1966: 250), блр. *Паркун* (м. Мінськ), (похідне) *Паркуны* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 585), слов'-ян. *Перкуны Старые*, *Перкуны Новые* — ойконіми в колишній Ковенський губ. (Список Ковен. 572) ~ блр. діал. *парку́н* 'маруда' (РСВ 2, 115).

***Рѣркунь**: ст.-рос. (похідне) *Пиркиничи*, XVI ст. — ойконім у Новгородській землі (Греков 1914: 33), хорв. *Purkinja* (Leksik 539), чеськ. *Purkyně* (Beneš 96).

***Рѣркагъ**: ст.-укр. *Поркаръ*, 1473 р. (ССУМ II, 197), укр. *Пуркар* (РУС 345), макед. *Пркаров* (Речник ПКМ II, 321), слвн. *Pirkar* (ZSSP 451).

***Рѣркасъ**: укр. *Паркас* (Богдан 216), рос. *Пуркас* (ЖПТ), чеськ. *Farkas* (ЧП).

***Рѣркось**: хорв. *Prkos* (Leksik 533), пол. *Pyrkos* (SN VII, 636), чеськ. *Parkos* (ЧП).

***Рѣркусъ**: пол. *Parkus* (SN VII, 202), чеськ. *Parkus* (Beneš 62).

***Рѣркатъ(ѣ)**: укр. *Перкатий* (Богдан 221), *Пиркатий* (Хм.), *Пуркат* (КПУ Ник. 13, 477), рос. *Паркатин* (Рамієч 2, 227), *Фуркатов* (ЖПТ), хорв. *Frkatović* (Leksik 175), чеськ. *Porkát* (ЧП) ~ укр. діал. *пирка́тий* 'кирпатий' (Шило 200), *не"рка́тий* 'т. с.' (Бичко 19), пол. діал. *perkaty*, *pyrkaty* 'кирпатий' та ін. Див. (ЕСУМ 4, 373).

***Рѣркота**, ***Рѣркоть**: хорв. *Prkot* (Leksik 533), пол. *Parkot*, *Parkota* (SN VII, 202), чеськ. *Farkota* (ЧП).

***Рѣркоть(ѣ)**: *Prkut* — сучасне прізвище в Герцеговині (Miličević 582), хорв. *Prkut* (Leksik 533), слвн. *Prkut* (ZSSP 489), *Pyrkant* — антропонім прибалтійських слов'ян. (Trautmann 77) — форма з розщепленим назальним.

***Рѣркавъ(ѣ)**: укр. *Форкавець* (Чучка 579).

Деривати з коренем **Рѣрč-* < **Рѣrkj-*:

***Рѣрча**, ***Рѣрчь**: ст.-укр. *Iwasyo Pyercza*, XVI ст. (Жерела III, 16), укр. *Перч* (РІ Зап. 5, 415), *Пирч*, 1785 р. (ИСК 56), *Пирча* (Богдан 240), *Пірч*, *Фурч* (Красовський 122, 123, 156), (похідне) *Пырчов* — ойконім у Галичині (Vasmer RGN VII, 481), рос. *Пурчев* (КП Саратов.), *Пырч* (РЗК 37), болг. *Порчев*, *Пърчев*, *Фурчев* (Илчев 404, 413, 514), макед. *Прчев* (Речник ПКМ II, 327), (похідне) *Прчево*, 1570/73 рр. — ойконім (ТД V/2, 344), хорв. *Frča*, *Parč* (Leksik 174, 482), пол. *Porcz* (SN VII, 492), чеськ. *Parč*, *Pirč*, *Purč* (ЧП), *Porč* (Beneš 76),

слвц. *Prč* (Orlovský 260), луж. *Parč* (Zběrka 45). Зауважимо, що фактичний матеріал із невокалізованим плавним етимологічно неоднозначний.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *пырч* (медич.) ‘вугор’ (Алмашій 96).

***Рорѣа**: рос. *Попорча* (ИС 69).

***Рѣгѣакъ**: укр. *Парчак* (РУС 312), *Перчак* (Богдан 220), *Пирчак*, *Пірчак* (Чучка 448, 452), *Порчак* (Льв.), *Фирчак*, *Фурчак* (Панцьо 121, 122), рос. *Парчак* (ЖПТ), *Фурчаков* (ЖПТ), *Prčak* — сучасне прізвище в Герцеговині (Milićević 579), хорв. *Frčak* (Leksik 174), пол. *Porczak* (SN VII, 492), чеськ. *Pirčak* (ЧП) ~ укр. діал. *фырчѣк* ‘виго-товлена з пір’я прикраса для капелюха парубка’ (Сабадош 398).

***Рѣгѣікъ** / ***Рѣгѣісь**: укр. *Порчик* (СП 285), *Парчик* (Чучка 431), рос. *Пырчиков* (КП Алтай 2, 189), хорв. *Parčić*, *Pirčić*, *Prčić*, *Pirkić*, *Prkić*, *Purkić*, *Frčić* (Leksik 176, 482, 510, 529, 533, 539), слвн. *Porčič*, *Prčič* (ZSSP 473, 481), пол. *Porczyk* (SN VII, 492), ст.-слвц. *Pavel Prčik*, 1625 р. (UFP II, 168), а також слов’ян. *Парчик*, запозичене чувашами (Магницкий 65) ~ рос. діал. *парчѣк* ‘риба *Phoxinus phoxinus*’ (СРНГ 25, 248).

***Рѣгѣька**, ***Рѣгѣько**, ***Рѣгѣькъ**: рос. *Парчков* (Рамієс 2, 360), макед. *Прчков* (Речник ПКМ II, 327), хорв. *Frčko* (Leksik 174), слвн. *Frčko* (ZSSP 146), чеськ. *Frček*, *Frčka* (ЧП) ~ укр. діал. *пѣрчка* ‘деталь колодки: вухо всувне’ (Горбач Бродина 204).

**рарѣгѣькъ*: слвц. діал. *рарčек* ‘відросток на нозі півня’ (Ripka 232). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Рѣгѣьсь**: хорв. *Frčec* (Leksik 174), слвн. *Frčec* (ZSSP 146).

***Рѣгѣікуъ**: укр. *Парчук* (Богдан 216), *Порчук* (РІ ІФ 1, 573), *Форчук* (Богдан 65), рос. *Парчуков* (ЖПТ).

***Рѣгѣadlo**: рос. (похідне) *Порчалово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN VII, 301), болг. *Фѣрчалов* (Илчев 515).

***Рѣгѣidlo**: укр. *Перчило*, 1782 р. (РСБ 79), *Пурчило* (КПУ Хм. 10, 586), рос. *Порчилин* (Рамієс 2, 78), макед. *Прилов* (Речник ПКМ II, 457).

***Рѣгѣанъ**: *Пирчан* (Вол.), рос. *Парчанов* (ЖПТ), болг. *Пѣрчанов* (Илчев 413), хорв. *Prčan* (Leksik 529).

***Рѣгѣінь** / ***Срѣгѣінь** — патроніми на *-інъ*: укр. (похідне) *Шпиркины* — ойконім у колишній Полтавській губ. (Vasmer RGN X, 351), ст.-рос. Федор Семенов *Пыркин*, 1600 р. (Веселовский 264), рос.

Паркин, Пуркин (ЖПТ), *Пыркин, Шпаркин* (КП Твер.), *Шпиркин* (ЖПТ) — усі без ефекту першої палаталізації, *Парчин* (ЖПТ), *Пурчин* (КПУ Харк. 17, 108).

***Рѣгѣнъ**: ст.-укр. Аньдрус *Пирчунъ*, 1649 р. (Реєстр 273), укр. *Парчун* (Терн.), *Ферчун* (Богдан 63).

***Рѣгѣтъ(ѣ)**: укр. *Перчат* (Богдан 220).

Континуанти псл. **Рѣrl-* / **Spѣrl-*:

***Рѣгла**, ***Рѣгло**, ***Рѣгль**, ***Рѣгль**: укр. *Пурло* (РІ Мик. 3, 623) < **Порло* (кореневе -у- < -о- — під впливом лабіального *П-*), *Перль* (Новикова 634), *Перель* (СП 270) — форма з другим повноголоссям, *Пирль* (СП 273), ст.-рос. Окинша *Пурлов*, 1594 р. (ПКМГ I/2, 889), (похідні) *Пурловский рубежъ*, XVI ст. — у колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1402), *Порлинъ*, 1627 р. — назва починка в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 461), *Нижняя Пурлова*, 1628 р. — назва поселення на р. Кудосні в колишній Рязанській губ. (ПКРК I/3, 770), *Перлово*, 1684–86 рр. — назва пустища в колишньому Ростовському пов. (ПКВЗ 285), рос. *Перлов* (РУС 318), *Поролов* (ЖПТ) — форма з секундарним -о-, *Пурлевский* (РПН 716), (похідні) *Пурлы* — ойконім у Нижегородській обл., *Пурлово* — ойконім у Московській обл., відомий із 1578 р. (Поспелов 221), *Пурлево*, *Пурловка Верхняя*, *Нижняя* — ойконіми в колишніх Ярославській та Рязанській губ. (Vasmer RGN VII, 445), блр. *Пурлово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 219), болг. *Перла*, *Пърлев* (Илчев 389, 413), серб. *Парла* (Јањатовић 280), хорв. *Perl*, *Perla*, *Prlo*, *Prlj* (Leksik 498, 533), пол. *Parla*, *Pirla* (SN VII, 202, 368), чеськ. *Perl*, *Perla* (ЧП), луж. *Pyrla* (Wenzel II/2, 74), *Pirla*, 1658 р., *Purle*, 1546 р. (Wenzel II/2, 74, 84). До цього списку слід долучити антропоніми з фонетичним переходом *П-* > *Ф-*: укр. *Форленко* (Горпинич, Корнієнко 241), *Фурленко* (ЖПТ) — патроніми на -енко, хорв. *Frlja* (Leksik 176), пол. *Firl*, *Firla*, *Fierla*, *Furła*, *Fyrla* (SN III, 103, 121, 204, 208), чеськ. *Firla* (ЧП).

Усі ці й подібні до них прізвища відапелятивного походження. Пор., наприклад, укр. діал. *пѣрла* 'підпора' (Онишкевич 2, 61), рос. діал. *пырлѡ* 'жердина для укріплення рибальської сітки' (СРНГ 33, 197), болг. діал. *пѣрла* 'частина морди корови чи буйволиці' (БЕР 6, 91–92: **pyrlā* / **pъrlā*), в.-луж. *pyrla* 'молоток' [цит. за (ЕСУМ 4, 351)], співвідносні з дієслівною лексикою на зразок рос. діал. *фырлѣть* 'хизуватися' (Элиасов 434) < **пырлѣть*, серб. *прѣлати* 'рухати, штов-

хати' (Лавровский 557), слвн. діал. *furlati* 'сильно дути, густі': *l'vè:tér furla* (Gregorič 89) і под. Див. ще (Бјелетић 339–343; Куркина 2011: 83). Пор. також префіксальні схв. *korǫljati* 'метушитися, кидатися', пол. діал. *koperlić se* 'тривожитися', які тлумачили як *-r-* розширення основи **kor-* (Варбот 1974: 59).

У слов'янських мовах відомі й похідні від **Sъrġla*, **Sъrġlo*, **Sъrġъ*, **Sъrġъ* – архетипів із *S-mobile*: укр. *Шпарло* (РУС 483), *Шпирло* (Зосимов 2, 569), ст.-рос. (похідне) *Спирлово*, 1689 р. – ойконім у колишньому Московському пов. (РДШ IV, 377), рос. *Спирлов* (Рязан. КП 1, 574), *Шпарло* (ЖПТ), слвн. *Sparl*, *Šparl*, *Šperl* (ZSSP 568, 612, 613), хорв. *Šparlja*, *Šperlj* (Leksik 651), пол. *Sperl*, *Spyrła*, *Szparło* (SN VIII, 593, 607; IX, 326), *Szperl* (CSI III, 838). До-онімну семантику кореневого **Sъrġl-* найповніше ілюструють укр. діал. *шпéрла* 'порохи, попіл, пилюка на дорозі' (Горбач Бродина 236), *шпорляти* 'кидати' (СБук. Г 672), блр. діал. *шпурлётэ* 'т. с.' (Лущыц-Федарэц 1977: 237) і т. п.

Патроніми на *-ev-*, *-ov-*:

**Ръrġlevъ*, **Ръrġlovъ*: рос. *Фурлев* (КПУ Ник. 3, 137), болг. *Парлев*, *Парлов*, *Пърлев*, *Пърлов* (Илчев 381, 413), макед. *Прлева* ж. (Речник ПКМ II, 323), серб. *Прловић* (Пешикан 480), хорв. *Prljević*, *Parlov*, *Perlov*, *Porlović* (Leksik 482, 498, 524, 533), слвн. *Prljevič* (ZSSP 489), пол. *Parlew*, *Parłowska*, *Ferlewicz* (SN VII, 89, 202).

На основі укр. *Перлюга* (КПУ Харк. 20, 409), рос. *Пырлюга* (АУИФ 368) відапелятивного походження [~ укр. діал. *шпарлю́га* 'крадюга, злодій' (Бевка 147)], *Перлыгин* (КПУ Дон. 12, 285), *Спирлягин* (Памяць Петр. 398), можна відновити псл. **Ръrġ'uga*, **Ръrġyga*, **Sъrġ'aga*.

Похідні з консонантом *-j-* у суфіксі:

**Ръrġlajъ*, **Ръrġ'ajъ*: укр. *Фурлай* (КПУ Київ. 1, 282), ст.-блр. Лавринь Щаснов. *Пурлай*, 1598 р. (ОДВ V, 40), хорв. *Parlaj* (Leksik 482), пол. *Firlaj*, *Firlay*, *Fyrlaj* (SN III, 103, 208).

**Ръrġlějъ*: укр. *Ферлей* (Богдан 63), рос. (похідне) *Парлеева* – назва пустища в колишній Тверській губ. (Менде 141), болг. *Парлеев*, *Пърлеев* (Илчев 381, 413), макед. *Парлеев* (Речник ПКМ II, 235), пол. *Parlej*, *Pirlej*, *Porlejowska*, *Purlej* (SN VII, 202, 368, 494, 621), *Farley*, *Ferlej*, *Firlej*, *Fierlej*, *Forlej*, *Furlej* (SN III, 62, 84, 103, 122, 152, 204), чеськ. *Firlej* (ЧП).

Демінутиви на *-сь*, *-ica* – **Ръrġльсь*, **Ръrġlica* – можна реконструювати на основі хорв. *Prlac*, *Parlac*, *Parlica* (Leksik 482, 533), слвц.

Prlec (Krištof 267) ~ болг. діал. *пѣрлица* 'морда; рило свині, тварини' (БЕР 6, 93–94: **ръrlicā* / **ръrlicā*).

Хорв. *Parle, Porle, Porletić, Purle, Prleta, Šprlje* (Leksik 482, 524, 539, 656), словн. *Ferle* (ZSSP 135) — підгрунття для відновлення псл. **Рърлє*, **Сърлє*.

Похідні з консонантом -х- / -ѣ- у суфіксальній морфемі:

**Рърлахъ* / **Рърлашъ*: блр. *Перлашкевич* (ЖПТ), пол. *Perłach* (SN VII, 323).

**Рърлєшъ*: ст.-рос. Андрей *Перелешин*, 1610 р. (Веселовский 241) — форма з другим повноголоссям, ст.-блр. Якубъ *Пурлешко*, 1604 р. (ОДВ VI, 219), хорв. *Frleš, Prleš* (Leksik 176, 533), пол. *Parlesz* (SN VII, 202).

**Рърлішъ*, **Рърлышъ*: рос. *Перлышев* (КП Керчъ 1, 319), пол. *Farlisz* (SN III, 62).

Рос. *Перласов* (ЖПТ), пол. *Parlas* (SN VII, 202) — континуанти потенційних псл. **Рърласъ*, **Рърл'асъ*.

Похідні з консонантом -к- у суфіксі:

**Рърлакъ*, **Рърл'акъ* / **Сърлакъ*, **Сърл'акъ*: рос. *Порляков* (КПУ Харк. 2, 221), *Пурлаков* (Рамієс 2, 185), хорв. *Frļjak, Parlak* (Leksik 176, 482), словн. *Sperlak* (ZSSP 568), пол. *Parlak, Porlak, Pyrlak, Sperlak, Spyrlak* (SN VII, 202, 494, 636; VII, 593, 607), *Forlak, Furlak, Furłak* (SN III, 152, 204), *Шпурлак* (PI Дон. 8, 602), чеськ. *Šprlak* (ЧП), словц. *Šprlák* (TZ Трнава 170), луж. *Pyrlak* [1409 р. — *Pirlag* (Wenzel II/2, 74)]. Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *пурляк* 'малюк, неслухняна дитина' (ЕСУМ 4, 637 — «неясне»), блр. діал. *шпурляк* 'шмат сала або м'яса' (Яўсееў 110), болг. *пърляк* 'дитина, яка не росте' (БЕР 5, 858 — «неясно»), серб. *прљак* 'тріска, скалка' (Лавровський 557).

**Рърлікъ* / **Сърлікъ*: ст.-укр. Самуйло *Пъррлікъ*, Ілко *Пирликовъ* зят, 1649 р. (Реєстр 172, 243), Mis *Pirlik*, 1650 р. (Жерела V, 289), Сенко *Пирличенко*, 1704 р. (ПОП 21), укр. *Пирликъ*, 1756 р. (АК 5, 218), *Пърлик*, 1784 р. (ИСК 12), *Пирлик* — сучасне прізвище (Новикова 643), *Перлик* (РУС 318), рос. *Перлик, Перликов, Пурлик, Пурликов* (ЖПТ), *Пирлик* (САМ 177), болг. *Парликов, Пърликов* (Илчев 381, 413), (похідне) *Пърликов кладенец* — мікрогідронім у Новоозгорській околії (Петкова 334), хорв. *Parlik, Perlik, Špirlik* (Leksik 483, 498, 655), пол. *Parlik, Perlik, Pyrluk* (SN VII, 202, 323, 636), *Sperlik, Szparlik* (SN VIII, 593; IX. 326), *Firlik, Fierlik, Ferlik* (SN III, 89, 103,

122), чеськ. *Farlík, Ferlík, Šperlík* (ЧП), словц. *Pirlík* (Krištof 232), *Farlik* (TZ Trnava 81), *Šperlíková* ж. (TZ Bratislava 351). Пор. ще слов'ян. *Pirlike*, 1397 р. (Trautmann 77).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *шпíрлик* 'півострів, що гострим кінцем заходить у лиман (озеро)' (Чабаненко Словник 4, 246), *пéрлик* 'рибальський пристрій з жердиною [...]', блр. діал. *фúрлікі* мн. 'різновид печива' (РСВ 2, 319), пол. *perlik* 'молот для товчіння каменю', чеськ. *perlík* 'кувалда, молот' (ЕСУМ 4, 350–351).

***Рьрl'укъ** / ***Сьрьrlukъ**, ***Сьрьrl'укъ**: укр. *Ферлюк* (Чучка 574) < **Пьрлюк*, *Шпирлюк* — прізвище (Негрич 201), *Шнарлюк* (КПСВР 7, 64), *Шпорлюк* (Зосимов 2, 570), рос. *Порлюк* (ЖПТ), хорв. *Frľjuk* (Leksik 176).

Із базовими **Рьрl'акъ*, **Рьрlikъ* пов'язані:

***Рьрl'аць**: пол. *Parlaczuk* (SN VII, 202).

***Рьрlіць**: ст.-укр. Стена *Пирличъ*, 1666 р. (Лазаревский 42), укр. *Перлич* (ПСС 3, 296), болг. *Пърличев* (Илчев 413), макед. *Прличева* ж., *Парьлік*, *Перлік*, *Пурлік* (Речник ПКМ II, 236, 257, 289, 323), серб. *Прлић* (Јањатовић 300), хорв. *Frľić, Ferľić, Forľić, Furľić* (Leksik 165, 171, 176, 178), *Parľić, Perľić, Porľić, Prľić, Purlić* (Leksik 482, 498, 524, 533, 539), словн. *Perľić, Ferľić, Furľić* (ZSSP 135, 150, 437). Пор. ще укр. *Вапирлич* (КПУ Полт. 11, 41) < ***Вьрьрlіць**.

**рьрlіца*: болг. діал. *пърлица* 'горлиця' (БЕР 6, 94). Антропонімії рефлексів не засвідчено.

***Рьрlомъ**: укр. *Парламак* (Горпинич, Корнієнко 174) < **Пьрлом-ак*.

Похідні з консонантом -n- у суфіксі:

***Рьрlанъ**, ***Рьрl'анъ** / ***Сьрьrl'анъ**: рос. *Парлан* (ИСП 401), хорв. *Šprľjan* (Leksik 656), пол. *Purlan, Purlan, Sperlan* (SN VII, 621; VIII, 593), а також укр. *Фурлян* (ЖПТ), хорв. *Ferlan, Ferľjan, Frlan, Frľjan* (Leksik 165), словн. *Ferlan, Frlan* (ZSSP 135, 147), пол. *Farlan, Ferlan* (SN III, 62, 89) — форми з переходом П-, Р- > Ф-, F-.

***Рьрlінь** / ***Сьрьrlінь**: рос. *Перлин* (СКТ 608), *Шперлин* (РУС 483), *Фырлин* (КП Саратов.), блр. *Перлін* (Бобрык 235), хорв. *Farlin, Ferlin, Frľin, Perlin* (Leksik 162, 165, 176, 498), пол. *Ferlin* (SN III, 89).

Укр. *Парлета* (Горпинич 349), *Фурлет* (Новикова 872), рос. *Фурлетов* (ЖПТ) — континуанти псл. ***Рьрleta**, ***Рьрletъ**.

Із-поміж поодиноких утворень типу *composita* пор. хорв. *Prloguzić* (Leksik 533) < ***Рьрloguzіць** / ***Рьрlogozіць**.

Континуанти псл. **Рѣрт-* / **Spѣрт-*:

***Рѣрта**, ***Рѣрти**: ст.-укр. Игнатеї *Пурмѣ*, 1666 р. (Лазаревский 39), Өедка *Пурменко*, 1666 р. (ПК 1966 р.: 307), укр. *Парма*, 1723 р. (Швидько 307), *Парм* (ХГКП 205), *Фарменко* (Богдан 51) < **Парменко*, *Фірма* (Богдан 64) < **Пірма*, *Форма* (Редько 2, 1106) < **Порма*, рос. *Парм*, *Парма*, *Перм*, *Пырма* (ЖПТ), *Парамов*, *Поромов* (ЖПТ) — форми з другим повноголоссям, *Формов* (ЖПТ) (похідні) *Пармин Ручей* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 104), *Пармино* — ойконім у колишній Новгородській губ., *Пермино*, *Перминов* — в колишніх Смоленській і В'ятській губ. (Vasmer RGN VI, 585, 659), *Пермино*, XVIII ст. — в колишній Московській губ. (Кусов II, 369), блр. *Парма* (Бобрык 234), болг. *Прѣмов* (Илчев 409), слвн. *Furma* (ZSSP 151) < **Purma*, пол. *Farma*, *Forma*, *Parma* (SN III, 62, 152; VII, 202), *Parmow*, *Pirmowicz*, *Pormów* (SN VII, 179, 368, 478), чеськ. *Parma*, *Purm*, *Purma* (ЧП), слвц. *Parma* (ТР 23), а також *Purme*, 1354 р. (Trautmann 77) — в антропоніміці прибалтійських слов'ян.

Хронологію заголовних архетипів можна поглибити за рахунок антропоніма *Пѣрѣа*, IV ст. н. е. на стелі, знайдений у Керчі. Детальніше див. (Козлова 2014: 169).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, блр. діал. *пірм* у стійкому словосполученні *даць пірма* 'дати стусана' (СБГ 3, 521) та ін. Див. (Козлова 2014: 170).

***Шѣрѣгта**: укр. *Шанурма* (МиП 512).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Рѣртага**: укр. *Фартага* (Горпинич 73), пол. *Farмага*, *Formaga*, *Furмага* (SN III, 62, 152, 204), в яких початкове *Ф-* / *F-* із *П-* / *P-*.

***Рѣртиуга**: укр. *Формуга* (КПУ ІФ 3, 250).

***Рѣртиуга**: укр. *Фармига* (Богдан 61).

***Рѣртахъ** / ***Рѣртаѣ**: рос. *Пармаш*, *Фермашев* (ЖПТ), пол. *Permach* (SN VII, 275).

***Рѣртаѣ**: рос. *Пармаев* (Смоленськ. обл.).

***Рѣртиѣ**: рос. *Пермеев* (ЖПТ), (похідне) *Пермеево* (Vasmer RGN VI, 659), сучасне *Пермеево* — ойконім на терені Мордовії, кореневе -*е-* якого стабілізувалося під впливом суфіксального голосного.

Деривати з консонантом -*к-* / -*č-* у суфіксальній морфемі:

***Рѣртака**, ***Рѣртакъ**, ***Рѣрт'акъ** / ***Рѣртаѣ**: укр. *Фармачук* (Богдан 61), ст.-рос. Іевко *Пурмакин*, 1683 р. (Полякова 184), рос. *Пар-*

маков, Пермаков, Пермьяков (ЖПТ), Пормаков (КПУ Дн. 12/2, 255), Фармаковский (ЖПТ), Формаков (КП Твер.), Формьяков, Формачев (ЖПТ), пол. *Furtak* (SN III, 204), а також слов'ян. *Пармяк*, *Пермяк*, запозичені чувашами (Магницький 65, 66) ~ рос. діал. *парма́к* 'овід, сліпак' (СРНГ 25, 229), *па́рмаки* мн. 'гедзі' (Пономарев № 62).

***Рьгмі́къ**: рос. *Пермиков* (ЖПТ). Пор. ще *Mattias Rurmiko*, 1399 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 77), слов'ян. *Пирмик*, запозичене чувашами (Магницький 67).

***Рьгтъ́къ**: пол. *Permków* (SN VII, 275), а також *Pirmeko*, *Ryrteke*, 1395 р. (Trautmann 77) — антропоніми прибалтійських слов'ян.

***Рьгму́къ**: рос. *Пермыков* (ЖПТ).

**рьгті́са*: рос. діал. *па́рмица* 'дуже густий ліс', віднесене до лексичних запозичень із комі (Гайдамашко 194).

***Рьгта́ль**: рос. *Пурмаль* (Лет. ЖС 2002, № 1—13, 164), *Формалев* (КП Саратов).

Рос. *Пермилово* — ойконім відантропонімного походження в колишній Московській губ. (Vasmer RGN VI, 659) — один із континуантів псл. ***Рьгмі́дло**.

***Рьгте́ль** / ***Сьргмо́ль**: укр. *Пурмель* (Новикова 688), рос. *Пурмель* (ЖПТ), *Spermol* (SN VIII, 594).

***Рьгта́нь** / ***Сьргта́нь**: укр. *Пирман* (КПУ Харк. 2, 215), *Пурман* (СП 292), рос. *Парман*, *Порман*, *Фарманчук*, *Форманов* (ЖПТ), блр. *Парман* (Бобрык 234), *Пурман* (КПУ Київ. 1, 350), пол. *Forman*, *Pertan*, *Portanczuk*, *Rurtan* (SN III, 152; VII, 275, 494, 621), *Sperman*, *Szparman* (SN VIII, 594; IX, 326), слов'ян. *Перманы* — ойконім у колишній Бержанській волості Жемайтії (Спрогис 227) ~ рос. діал. *па́рман* 'овід, сліпак' (СРНГ 25, 229).

***Рьгте́нь**, ***Рьгте́нь**: рос. *Перменев*, *Перменов* (ЖПТ), *Pertens*, 1339 р. (Trautmann 77) — антропонім прибалтійських слов'ян.

***Рьгте́нь**: рос. *Пермянов* (ЖПТ).

***Рьгті́нь**: ст.-рос. Сенко *Пармин*, 1495/96 р. (ПKNЗ II, 189), Сергушка *Перминовъ*, 1678 р. (ПК Котельнич 71), рос. *Пермин*, *Пимрин* (ЖПТ), слов'ян. *Пурминъ*, 1565 р. (ABK XIII, 32), а також *Rurtun*, 1518 р. (Trautmann 77) — антропонім прибалтійських слов'ян.

***Рьгто́нь** / ***Рьгтіу́нь**: рос. *Пермонов* (ЖПТ), пол. *Farmun* (SN III, 62), *Parmonik* (SN VII, 202).

***Рьгта́сь**: пол. *Farmas*, *Formas* (SN III, 62, 152).

***Рѣмосъ** / ***Рѣмусъ**, ***Рѣмусь**: укр. *Формос* (Богдан 65) < **Пормос*, *Фармусь* (Богдан 61), *Формусяк* (Редько 2, 1106), пол. *Fartus*, *Pertus* (SN III, 62; VII, 275).

***Рѣмитъ**: рос. *Пармит* (САЛ 558).

***Рѣмѣта**: рос. *Пармутин* (КПУ Дон. 12, 271).

Рос. *Пермогоров*, *Пермогорцев* (ЖПТ) – рефлексіи псл.

***Рѣмоговь**.

Континуанти псл. **Рѣм-* / **Срѣм-*:

***Рѣгна**, ***Рѣгнь(ь)**, ***Рѣгно**: укр. *Порна* (КПУ Дон. 7, 68), *Пурна* (Панцьо 116), *Парно* (ЕТ 445), *Пурно* (КПУ Полт. 9, 63), *Пурний* (Богдан 238), *Прун* (КПУ Харк. 15, 388) < **Пурн* (метатеза), *Фарнович* (Богдан 61), ст.-рос. *Андреш Пурнов*, 1470 р. (АСЭІ І, 358), рос. *Пырнов* (ЖПТ), болг. *Пърнов* (Илчев 413), хорв. *Frna* (Leksik 176), пол. *Parna*, *Parno* (SN VII, 203), *Farna*, *Farnów*, *Farny*, *Furno* (SN III, 62, 205), чеськ. *Prný* (ЧП), словц. *Prna*, *Prno* (TZ Bratislava 293).

Стовосно переходу анлаутного *P* > *F*- пор., наприклад, пол. діал. *faron* 'перун; прокляття на Шльонську' (Rymut I, 187).

Укр. *Пирнь* (Горпинич, Тимченко 225) < **Пирнь*, ст.-рос. Демко Родивоновъ с. *Пурнева*, 1495 р. (Тупиков 713), рос. *Пырнева Новая*, *Пырнева Старая* – відантропонімі ойко́німи в колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN VII, 481), пол. *Purniewicz* (SN VII, 621) – опосередковані свідчення функціонування основи на -й-- ***Рѣгнь**.

Укр. *Шпирна* (КПУ Полт. 2, 97), рос. *Спирнова ж.*, *Шпорненко* (ЖПТ), словн. *Sporn*, *Šporn* (ZSSP 568, 614), хорв. *Sporn* (Leksik 607), пол. *Sparna*, *Sparny*, *Spurna*, *Spurny*, *Sporn*, *Sporna*, *Sporny*, *Szperna*, *Szporn*, *Szporna*, *Szpurna* (SN VIII, 591, 601, 606; IX, 329, 332, 335), чеськ. *Šprňa* (ЧП), словц. *Spurný* (TZ Bratislava 326) – підстава для відновлення псл. ***Срѣгна**, ***Срѣгн'а**, ***Срѣгнь(ь)**.

До цього пропріального контексту логічно долучити етнонім *Parni*, Пáрнові, який ототожнюють з *Aparni*, 'Аларнові – назва скіфського племені на території Нижнього Яксарту (сучасна Сир-Дар'я) і на північ від Аральського моря, І ст. до н. е. – V ст. н. е. (Буданова 141).

Суфіксальні деривати:

***Рѣгнуга**: укр. *Фернига*, *Форнига* (Богдан 63, 65) – форми з фонетичним рухом *П*- > *Ф*-.

***Рѣгнухъ**: рос. *Парнухов* (КПУ Луг. 2, 84).

***Рѣгнаѣ** / ***Срѣгнаѣ**: укр. *Парнай* (РІ Сум. 1, 611), ст.-словц. *Lucas Parnay*, 1601 р. (UFP II, 18), словц. *Špurnaj* (TZ Nitra 87).

***Рьгнакъ** / ***Рьгнась**: ст.-укр. Яско *Порнак*, 1649 р. (Реєстр 260), укр. *Парнак* (НКП Херс. 163), *Пірнак* (СП 276), *Пирнач* (НКП Київ. 509), ст.-рос. Панкратко Федоровъ сынъ *Пурнаковъ*, 1591 р. (Сторожев I, 121), рос. *Парначев* (ЖПТ), болг. *Парнак* (ЖПТ), пол. *Parnak*, *Pernak*, *Pornakiewicz* (SN VII, 203, 275, 496), луж. *Parnak*, *Pernak*, *Purnak*, *Purnač* (Wenzel II/2, 50, 53, 74).

Як відповідник для псл. **Rьnаkъ* пор. ім'я *Фарнак* (Φαρνάκης) — цар Боспору (63—47 рр. до н. е.), «цар царів, великий цар» (КБН 32—33, № 28, 29), один із синів понтійського правителя Митридата VI Євпатора. Це зіставлення ґрунтується на такому фонетичному явищі, як заміна етимологічного зімкненого проривного *Р-* на зімкнений щільний *Ф-*, притаманному слов'янським мовам.

***Рьгн'акъ** / ***Срьгн'акъ**, ***Срьгнакъ**: хорв. *Špernak*, *Špernjak*, *Prnjak* (Leksik 533, 654), пол. *Purniak*, *Sparniak*, *Sporniak*, *Spurniak*, *Szparniak*, *Szpernak* (SN VII, 621; VIII, 591, 601, 606; IX, 328), *Forniak*, *Furniak* (SN III, 154, 205), чеськ. *Šperňák* (ЧП), словц. *Šprňak*, *Šperňak* (Дуйчак 257) ~ словц. діал. *frňák* 'великий ніс' (Štefeková 44).

***Рьгнікъ** / ***Срьгнікъ**: укр. *Ферник* (Богдан 63) < **Перник*, *Фурник* (Глуховцева 2, 284), *Спорник* (Горпинич 20), рос. *Пурник* (КЛ 2005, № 27—39, 160), *Пурников* (КПУ Харк. 8, 806), *Фурников* (ЖПТ), пол. *Sparnik* (SN VIII, 591), *Farnik*, *Fornik* (SN III, 62, 154), чеськ. *Perník*, *Špárník* (ЧП), луж. *Parnik*, *Pernik* (Wenzel II/2, 50, 53).

***Рьгнісь**: хорв. *Pornić*, *Prnić* (Leksik 524, 530), словн. *Prnič* (ZSSP 489).

***Рьгнъка**, ***Рьгнъкъ**: пол. *Parnek* (SN VII, 203), *Fornek* (SN III, 153), чеськ. *Prnka* (ЧП).

***Рьгнє**: словн. *Prne* (ZSSP 489).

***Рьгнупь**: лтськ. *Пурнынь* (ЖПТ) < слов'ян.

***Рьгнась**, ***Рьгнось**: ст.-рос. Ондрей Кириловъ сынъ *Пурносовъ*, 1654—1655 рр. (Акты ЮЗР X, 404), рос. *Парнас* (Superanskaja 55), *Парнасов*, *Парносов*, *Фарносов*, *Форносов* (ЖПТ), *Пурнасов* (АУЛ 2, 774), *Фурносов* (КП Саратов), пол. *Parnas* (SN VII, 203), *Farnas*, *Fornas* (SN III, 63, 153).

***Рьгнесъ**: блр. *Парнес* (ЖПТ).

***Рьгнатъ(ь)**: словн. *Pornat*, *Purnat* (ZSSP 473, 495), пол. *Fornat* (SN III, 153).

***Рьгнетъ**: укр. *Фернет* (Богдан 63) < **Пернет* < **Пэрнет* < **Пърнет*.

Праантропоніми-композиції:

***Рѣпопоѡѣсь**: хорв. *Ррпопоѡѣс* (Leksik 533).

***Рѣпостайѣ**: ст.-рос. Никоник *Парнастай*, 1496 р. (ПКОП 4).

Континуанти псл. **Рѣрр* / **Срѣрр*:-

***Рѣгра**, ***Рѣгрѣ**, ***Рѣгрѣ**: укр. *Порпа* (КПУ Хм. 2, 254), *Пупренко* (КПУ Ник. 1, 197) < **Пурпенко*, ст.-рос. Федотъ *Парпинѣ*, XVI ст. (НПК III, 845), рос. *Порпов* (Рамієс 2, 78), болг. *Пѣрпов* (Илчев 413), макед. *Прпев* (Речник ПКМ II, 326), серб. *Прпа* (Јањатовић 301), хорв. *Ррпа* (Leksik 535).

Укр. *Шпаруна* (Терн.) < **Шпарпа* (форма з секундарним -у-), рос. *Спирнова* ж. (ЖПТ) — рефлексі псл. ***Срѣгра**, ***Срѣгрѣ**.

Потенційні праантропоніми-композиції з компонентом **Рѣрр*:-

***Рѣгроларѣ(ѣ)**: укр. *Парполап* (Зосимов 2, 161).

***Рѣгрpolyга**: укр. *Парпалига* (Вол.).

Фактичний матеріал свідчить про ймовірність деяких інших архетипів лексико-словотвірної мікросистеми з коренем **Рѣрр*-. При цьому, як і раніше, беруться до уваги окремі випадки метатеми -рп- > -пр-; розвиток секундарних голосних після плавного; різноманітна вокалізація -ѣ- у бінарній сполучі -ѣр-.

***Рѣгруга**, ***Рѣгруга**, ***Рѣгругѣ**: ст.-укр. Игнат Карпов *Порпуга*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 220), рос. *Попрыгин*, *Попрыгов* (ЖПТ) < **Порпыгин*, **Порпыгов*, *Парфугин* (КП Твер.) < **Парпугин*.

Деривати з -х- / -ѣ- у суфіксальній морфемі:

***Рѣгрѣха**: рос. (відантропонімне похідне) *Поприхино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN VII, 284) < **Порпихино*.

***Рѣгроѣ**: серб. *Прпош* (Јањатовић 301), пол. *Raprosz* (SN VII, 193) < **Raprosz*.

***Рѣгрѣхѣ**, ***Рѣгруѣ**, ***Рѣгруѣ**: рос. *Пурпухов* (м. Любомль Вол.), *Пурпуш* (ЖПТ), макед. *Прпушовски* (Речник ПКМ II, 326), серб. *Прпуша* (Јањатовић 301), хорв. *Ррпуш* (Leksik 535) ~ рос. діал. *пурпу́ха* 'дозріла насінна головка часника' (СРГО 2, 128).

***Рѣгрухѣ**, ***Рѣгруѣ**: укр. *Попришко* (Вол.) < **Порпишко*, пол. *Raprzuch* (SN VII, 193), а також слов'ян. *Пурпыш* (ЖПТ).

***Рѣгрѣѣ** / ***Рѣгруѣѣ**: ст.-рос. Сенка *Парпуев*, 1563 р. (ПКОП 92), пол. *Rapiejko* (SN VII, 204).

***Рѣграѣ**: хорв. *Ррпак* (Leksik 535), пол. *Poprak* (SN VII, 490).

***Рѣграѣ**: блр. *Перпачоў* (Бобрык 235).

**рѣрѣса*: укр. діал. *пѣрпѣця* 'залізна планка у верхньому млиновому камені' (Корзонюк 188) < **пѣрпѣця* (метатеми). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Рґрґікь**: укр. *Поприк* (Чучка 463) < **Порпик*, ст.-рос. *Василий Парпиковъ*, XV ст. (НПК I, 149) ~ укр. діал. *пуприк* 'курячий шлунок' (Турчин 273) < **пурпик*.

***Рґрґісь**: укр. *Перпич* (КПУ Ув. Дон. 2, 376), серб. *Прпић* (Јањатовић 301), хорв. *Prpić* (Leksik 535), слвн. *Prpič* (ZSSP 490), чеськ. *Prpič* (ЧП).

***Рґрґрькь**: хорв. *Prpek* (Leksik 535).

Рґрґрель** (Рґрґрьль**), ***Рґрґрь'а**: укр. *Парпель* – сучасне прізвище (Рв.), *Перпель* (КПУ Вол. 1, 156), *Пирпель* (м. Луцьк), *Порпленко* (РУС 336), ст.-рос. *Порплино Большое*, XVII ст. – ойконім у колишньому Углицькому пов. (ПКУ 162) < **Порпля* + *-ин-*, блр. (відантропонімні похідні) *Пурплево*, *Пурпли* – ойконіми в колишніх Могильовській та Вітебській губ. (Vasmer RGN VII, 446), пол. *Parpiel* (SN VII, 204), чеськ. *Parpel* (ЧП).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *пóрпель* 'лупа (на голові)' (ЕСУМ 4, 527), *пáрплі* мн. 'захворювання шкіри на голові, лупа' (СБук. Г 387), які зводили до **рґрґји* – мн. від **рґрґја* / **рґрґјь* (Меркулова 155). Г.А. Ільїнський відновлював для укр. *порплі*, пол. *parple* первісну форму **рґрґрьлѣ* мн. від **рґрґрьлја* < (дисиміляція) **рґрґрьлја* (подвоєння кореня **rel-* 'різати') чи **рґрґрьлја* (редуплікація кореня **per-*: *пороти*) (Ільїнський 4).

До списку генетично споріднених можна долучити пол. *Parpla* (SN VII, 192) і под., співвідносні з апелятивною лексикою на зразок укр. діал. *пáпля* 'товста жінка' (Аркушин 2016: 379), блр. *пáпля* 'мямля' ~ *пáплиць* 'порпатися, возитися, повільно працювати' (Носович 393). *Parpla* могло виникнути із **Parpla* як результат абсорбції вібранта *-r-*. Пор. також укр. *Паплинський* (Новикова 622) < **Парплинський*, рос. *Поплов* (ЖПТ) < **Порплов*, блр. *Паплыка* (Бірыла 314) < **Парплыка*, пол. *Purplewicz* (SN VII, 619) < **Purplewicz* і т. п.

***Рґрґрьлікь**: укр. *Порплик* (КС Дн. 2, 258) ~ блр. діал. *пóрплік* 'маленька низькоросла людина' (ЭСБМ 9, 287).

***Рґрґрьліса**: укр. *Порплиця* (Горпинич 172) ~ укр. діал. *пóрпліця* 'кріт', *порплічка* 'нікчемний чоловік, який удає із себе щось путнє', *пóрпліці* мн. 'струпи на голові' (ЕСУМ 4, 527), блр. діал. *парпліца* 'металевий стержень у жорнах' (Янкова 251).

***Рґрґрола**, ***Рґрґрол'а**, ***Рґрґроль**: укр. *Парпола*, 1726 р. (ДІП III, 280), *Фурпол* (КПУ Луг. 2, 365), пол. *Parpola* (SN VII, 193) ~ рос. діал. *пурполисться* 'гребтися (про курей)' (ОСВГ 9, 85), *пёрполить* 'викопувати, діставати із землі' (СВГ 8, 115).

***Рѣрѣла, *Рѣрѣль:** ст.-укр. Данила *Порпуленко*, 1667 р. (ПКХ 27), укр. *Парпула* (КПУ Дон. 13, 335). Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *пурпуль* 'птах з різнокольоровим оперенням, який гніздиться в норах на краях глибоких ярів' (ЕСУМ 4, 637).

***Рѣрѣль:** укр. *Пирпиль* (Вол.).

***Рѣрѣотъ** — дієприкметник пасивного стану на *-о-т-, мотивований дієсловом **рѣрті:* болг. *Рѣрномов* (Илчев 413).

***Рѣграпъ, *Рѣгропъ:** укр. *Парпан* (Панчук 142), *Фарфан* (КПУ Переможці Він. 8, 102) — форма із заступленням П- > Ф-, *Порпо-ненко* (Ратієс 2, 242), *Порпонек* (КПУ Дон. 22, 479), рос. *Парапан* (ЖПТ) — форма з секундарним голосним після плавного, пол. *Parpan* (SN VII, 204).

***Рѣгрипъ:** укр. *Форпун* (Глуховеца 2, 283).

Похідні з консонантом -r- у суфіксі:

***Рѣграга, *Рѣграгъ:** укр. *Парпара* (м. Київ), рос. *Парпаров* (Новикова 624), слвн. *Prparov* (ZSSP 490).

***Рѣгрогъ:** рос. *Парпоров* (РУС 312), хорв. *Prpor* (Leksik 535).

***Рѣгрига, *Рѣгригъ:** ст.-укр. Лєвѣко *Парпура*, 1649 р. (Реєстр 378), Филипъ *Порпура*, 1674 р. (Отрывки 48), укр. *Порпура* (КПУ Ник. 2, 417), *Парпура* (РУС 312), *Пурпура* (Чучка 473), *Папура* (КПУ Ув. Дон. 1, 432) — форма з абсорбцією вібранта, (похідне) *Порпурин* — назва ставка (с. Федунка Шишацьк. р-ну Полт.; Анк.), рос. *Парпурин* (КПУ Од. 1, 543), *Пурпуров* (ЖПТ), (похідне) *Порпуры* — ойконім у Тульській обл., блр. *Парпура* (ТС Мозырь 150), болг. *Порпуров* (Илчев 404), пол. *Parpura*, *Parapura* (SN VII, 196, 204).

***Рѣгръго:** укр. *Пранро* (КПУ Київ. 5, 130) < **Парпро* (метатеза).

***Рѣгругъ:** ст.-рос. Степанко *Папырь*, 1495 р. (Тупиков 296) < **Парпырь*.

Суфіксальною варіантністю пов'язані:

***Рѣграсъ:** укр. *Попрас* (ЖПТ) < **Порнас*, пол. *Papras* (SN VII, 192) < **Parpas* (метатеза).

***Рѣпросъ:** пол. *Papros* (SN VII, 193) < **Parpos*.

***Рѣпусъ:** пол. *Porpusik* (SN VII, 495).

Іносуфіксальні деривати:

***Рѣгретъ:** рос. *Парнетов* (КПУ м. Київ 2, 763).

***Рѣрптъ:** рос. *Поприткін* (СП 285) < **Порпиткін*.

***Рѣрѣта:** укр. *Парпута* (КПУ Зап. 16, 305).

***Ръгравъ(ѣ)**: укр. *Поправка* (КПУ Харк. 6, 413) < **Порпавка*.

***Ръгроувъ(ѣ)**: укр. *Порповий* (КПУ Полт. 1, 310).

На основі укр. *Шанцрно* (РУС 470) можна відновити рідкісне префіксальне похідне ***Шеръгро**.

Укр. *Парпала*, 1718 р. (ДІП I, 234), *Порпало*, 1734 р. (ДІП VI, 243), рос. *Порпалов* (Память 2, 289) — основа для реконструкції псл.

***Ръгpadlo**, мотивованого дієсловом **рърpati* (сє). Реальність останнього підтверджують: укр. діал. *пърпати* 'викопувати з корча картоплини; гребти' (Горбач Негостин 442), 'дерти', *пърпатися* 'дерти, шукати чогось' (Брилінський 70), болг. *пърпам* (про птаха або рибу) 'шумно бити крилами або плавцями', діал. *пърпра* 'видавати слабкий і одноманітний шум крилами, одягом; порпатися, ритися (про птахів)', пол. діал. *parpać, parpać* 'порпати(ся), рити, бруднити' та ін. (ЕСУМ 4, 527). По-іншому див. (Варбот 1973: 7).

Континуанти псл. **Pъrs-* / **Spъrs-*:

***Ръrsa**, ***Ръrsъ**, ***Ръrsъ**: укр. *Перс* (Терн.), *Пирсович* (Богдан 240), *Пурса* (НКП Він. 97), ст.-рос. *Порсовъ*, XVI ст. (Сторожев I, 201), (похідне) *Пурсина*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 563), рос. *Порсев*, 1729 р. (Пензин 184), *Парсов* (КП Тул.), *Парсев*, *Порсев* (ЖПТ), *Персов* (КПУ Полт. 1, 310), *Пурс* (ЖПТ), *Пырсов* (КП Твер.), (похідні) *Парсово* — ойконім у колишній Ярославській губ., *Пурсовка* — в колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN VI, 586; VII, 446), *Пурсовка* — гідронім у Тамбовській обл., ст.-блр. *Пурсы*, 1667 р. — назва поселення в колишньому Лідському пов. (АВК XXXIV, 496), блр. *Перс* (Бобрык 235), *Пурс* (м. Мінськ), (похідне) *Порсы* — ойконім (Жучкевич 304), хорв. *Pirs* (Leksik 510), слвн. *Pirs* (ZSSP 452), пол. *Pars, Pers, Porsa, Purs, Pursa* (SN VII, 204, 276, 495, 621). Пор. ще слов'ян. *Пурса* (Рамієц 2, 185), *Пырса*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 69) ~ блр. *пърса* 'шматок поля, ширший за загін' (ЭСБМ 10, 286).

Сюди слід долучити форми з переходом початкового *П-* > *Ф-*: укр. *Фірса* (Глуховцева 2, 281), *Форс* (КПУ Харк. 10, 326), рос. *Фарсов* (КП Твер.), *Форсов* (ЖПТ), ст.-блр. Семен *Форс*, 1552 р. (Бірыла 1966: 268), слвн. *Frs* (ZSSP 148), чеськ. *Farsa* (ЧП).

Ст.-укр. Борис *Шнарсенъко*, 1649 р. (Реєстр 213), пол. *Spors* (SN VIII, 601), слов'ян. *Шнарс*, запозичене чувашами (Магницький 95), свідчать про імовірність архетипу ***Spъrsъ** — форми з *S-mobile*.

Префіксальні деривати:

***Їеръrsa**: ст.-рос. Федор Серков *Ченурсин*, 1572 р. (Веселовский 350), Василь *Ченурсин*, 1657 р. (Котков 301) ~ блр. діал. *чупыр-снуща* 'зненацька вдарити' (Юрчанка СНС 224).

***Коръrsa**: пол. *Koryrsa* (SN V, 141) ~ укр. (вторинне) *викопірсувати* 'виколупувати' (Грінченко 1, 164), рос. діал. *копырсать* 'возитися, ритися', віднесене до дієслів із основою **корур-* із -*r-* розширенням кореня **кор-* (Варбот 1974: 59), блр. діал. *скапырсаць* 'зробити не поспішаючи' (Курцова 107).

***Соръrsa**: ст.-рос. (похідне) *Супорсина*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 150).

Суфіксальні деривати:

***Ръrsegъ**: рос. *Парсегов* (САЛ 558).

***Ръrsaјъ**: рос. *Порсаев*, 1762 р. (Енин 82), *Парсаев* (ЖПТ).

***Коръrsaјъ**: ст.-рос. *Копырсай*, XVI ст. (Чечулин 83).

***Ръrsějъ**: укр. *Парсій* (Богдан 216), блр. *Фурсееў* (Бірыла 424).

***Ръrsujъ**: укр. *Порсуй* (РУС 336), блр. *Парсуйко*, 1775 р. (Бірыла 1966: 242).

***Ръrsakъ**, ***Ръrs'akъ**: укр. *Персак*, 1753 р. (Пивовар 280) < **Пърсак*, *Парсяк* (Новикова 624), рос. *Парсак* — прізвисько (СРНГ 25, 242), *Пурсак* (АУЛ 2, 774), *Пурсаков* (ЖПТ), блр. *Пурсаков* (ЖПТ), пол. *Persiak*, *Parsak*, *Pysak* (SN VII, 204, 276, 637) ~ рос. діал. (похідне) *отпорса́чить* 'відрізати що-н.' (СОГ 8, 205).

***Коръrsakъ**: укр. *Коперсак* (КПУ Харк. 14, 166), *Копирсак* (СП 185) ~ пол. діал. *kopersacz* 'довга палиця для помішування вогнища', в якому вбачали залишок основи **кор-* (Варбот 1974: 59).

***Ръrsikъ**: рос. *Пырсиков*, 1761 р. (ИИЗТ 1, 74), *Пырсиков* — сучасне прізвище (Лет. ГС 2004, № 11, 34), *Парсиков* (КП Саратов₁₅), *Фарсиков* (Глуховцева 2, 276) < **Парсиков*, *Форсиков* (КП Твер.), блр. *Порсік*, *Пырсікаў* (Бірыла 330, 341), пол. *Persik* (SN VII, 276) ~ рос. діал. *фурсик* 'людина карликового зросту' (Даль 4, 540) < **нұрсик*.

***Ръrsičъ**: укр. *Присич* (КПУ Харк. 4, 481) < **Пирсич*.

***Ръrsukъ**, ***Ръrs'ukъ**: укр. *Порсук* (Горпинич 139), *Форсюк* (ЖПТ), ст.-рос. Иван *Порсуков*, поч. XVII ст. (ВБ 290), рос. *Парсуков* (Гераклитов ОДД III, 58), *Порсуков* (Лет. ГС 2007, № 23, 42). Пор. ще (похідні) рос. *Парсуково* — ойконім у колишній Калузькій губ., блр. *Парсюково* — в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 586).

***Ръrsalbъ**, ***Ръrsolbъ**: блр. *Пурсаль* (Бірыла 338), пол. *Parsol* (SN VII, 204).

***Рѣrsadlo**: ст.-укр. *Фурсалик*, 1699 р. (Універсали Мазепи 399), укр. *Фурсал* (КПУ Харк. 3, 64).

***Рѣrsidlo**: рос. *Форсиров* (КП Твер.).

***Рѣrsomъ**: рос. *Парсамов* — сучасне прізвище (м. Кіровоград) < **Парсомов*.

***Рѣrsanъ**, ***Рѣrsanъ**: укр. *Парсанюк* (КПУ Од. 3, 482), *Персань* (КПУ Льв. 1, 34) < **Рѣrsanъ*, рос. *Парсанов* (ЖПТ), *Персанов* (КПУ Дон. 8, 187), *Фирсанов* (РУС 437).

***Рѣrsinъ**: рос. *Персин* (КПУ Дон. 13, 342), *Порсин*, *Пырсин* (ЖПТ).

***Рѣrsomъ**: рос. *Пирсонов* (Горпинич Болг. 295), пол. *Parson* (SN VII, 204).

***Рѣrsunъ**: рос. *Парсункин*, *Форсунов* (ЖПТ), (похідне) *Парсуновки* — назва поселення в колишній Рязанській губ. (Vasmer RGN VI, 586) ~ блр. діал. *порсу́на* 'парші' (ТС 4, 185).

***Рѣrsagъ**: укр. *Форсарук* (Богдан 65) < **Порсарук*.

Континуанти псл. **Рѣrt-* / **Срѣrt-*:

Базові, афіксально не ускладнені, псл. ***Рѣrta**, ***Рѣrto**, ***Рѣrtъ**, ***Рѣrtъ** / ***Срѣrta**, ***Срѣrto**, ***Срѣrtъ** можна відновити на основі:

а) форм із різноманітною рефлексациєю -ѣ- у бінарній сполучі «редукований + плавний», пор.: ст.-укр. *Парта*, 1644 р. (Сел. рух 236), укр. *Парт* (КПУ Ник. 13, 411), *Пурта*, *Пірта* (Зайцева, Ковальчук 122, 123), *Порт* (КПУ Харк. 14, 243), *Порта* (Зосимов 2, 161), *Пурьта*, 1764 р. (АЮЗР I/2, 62), *Спирт* (КПУ Од. 8, 421), *Спорт* (Богдан 285), *Шпорт* (КПУ Полт. 1, 423), *Шпорта*, 1723 р. (Швидько 121), *Шпорта* — сучасне прізвище (Новикова 963), ст.-рос. Семень *Пуртовъ*, 1614 р. (Введенский 108), Василей Семеновъ, сынъ *Пуртовъ*, 1627 р. (Сенигов 107), (похідне) *Пуртово*, 1623 р. — ойконім на р. Сухона в колишньому Устюзькому пов. (Колесников 75), рос. *Парт* (ЖПТ), *Порт* (Лет. ЖС 2009, № 51, 151), *Порто* (Гобза 434), *Пурто* (САМ 186), *Пуртов* (Память 2, 318), *Питров* (ЖПТ) < **Пиртов*, *Спарт*, 1804 р. (Дмитренко 437), *Спиртов*, *Шпиртов* (ЖПТ), *Шпорт* (Лет. ЖС 2004, № 40—52, 272), (похідні) *Партин Колодез*, *Партино*, *Партова* — ойконіми в колишніх Орловській, Московській, Курській губ. (Vasmer RGN VI, 586), *Пуртова* — ойконім у Свердловській обл., блр. *Парта*, *Пуртаў*, *Шпартաў* (Бірыла 315, 338, 480), *Шпорта* (м. Мінськ), (похідне) *Партово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 346), болг. *Парто*,

Портев, Шпиртов (Илчев 381, 404, 560), хорв. *Part, Porto* (Leksik 482, 524), слвн. *Part, Port, Porta* (ZSSP 425, 473), пол. *Parć, Part, Parto, Portew, Porto, Purć, Purta, Purto, Pyrć, Pyrt* (SN VII, 199, 205, 495, 496, 620, 621, 636, 637), *Sparta, Sport, Szpert, Szport* (SN VIII, 591, 601; IX, 328, 332), чеськ. *Port, Porta* (ЧП), слвц. *Part* (TZ Bratislava 271);

б) форм із переходом анлаутного *П-* > *Ф-* у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Фирма* (м. Стебник Льв.), *Фурт, Фурта* (Горпинич, Тимченко 286), *Фурто* (СКТ 848), *Фурть* (Чучка 582), рос. *Фортов, Фуртов* (ЖПТ), *Фуртово* — назва пустища в колишній Псковській губ. (Василев 1, 331), хорв. *Furt* (Leksik 162), пол. *Furta*, 1786 р. (Bubak I, 105), *Farta, Firt, Fort, Forta, Furt, Furta* (SN III, 63, 123, 155, 205), слвц. *Furta* (TZ Bratislava 85);

в) форм із невокалізованим плавним на зразок слвн. (похідне) *Prtovč* — ойконім (Im. m. 360), чеськ. *Šprta* (ЧП), слвц. *Šprto* (TZ Bratislava 351) і под.

Хронологію заголовних архетипів можна поглибити за рахунок антропоніма *Порта*, 501 р. н. е. — один із вождів саксів, згаданий у (Беда Достопочтенний 224), а також *Фоуртас*, 1228 р. (Танаїс), наведеного в (КБН 772, 773) — форма з еволюцією початкового *Р-*. Детальніше див. (Козлова 2014: 33).

Наведені антропонімний матеріал має надійну опору в апеллятивний лексиці. Пор., наприклад, д.-руськ. *пъртъ* ‘одяг’ та ін. (СДРЯ IX, 345–347), укр. *пóртi* мн. ‘штани’, діал. *пáрта* ‘рубець у кальсонах, куди проводять учкур’ (Бевка 98), *порт* ‘полотняна хустка’, *портъ* ‘полотняна або ляна нитка у вовняній тканині або сукні’ (ЕСУМ 4, 298, 528), *шпорт* ‘ремінний пояс’ (ПСП 166), рос. діал. *парта* ‘пасмо ниток для виготовлення мотузки’ (СРНГ 25, 242), *порт* ‘одежа’ (СРНГ 30, 92), *пуртá* ‘меткий, непосидючий чоловік’ (ОСВГ 9, 86), *пóрто* ‘полотно, домоткана ляна або полотняна тканина’ (СРГК 5, 85), *спорт* ‘ріжки, *Claviceps purpurea* Tul.’, *спóрта* ‘за повір’ями, хвороба, викликана чародійством’ (СРНГ 40, 232), ст.-блр. *портъ, порты, порьты* ‘одяг’ (ГСБМ 2, 30, 31), блр. діал. *порт* ‘ляна тканина’ (Шатэрнік 221), *спáрта* ‘спориш’ (МДСГ 8, 162), кашуб. *part* ‘грубе ляне чи конопляне полотно’, *purta* ‘малорослий’ (Sychta IV, 35, 272), чеськ. діал. *šprt* ‘мала дитина’ (Bartoš 431) та ін. Див. (БЕР 6, 104).

Префіксальні деривати відапеллятивного походження:

**Везъртъсьльпъ*: ст.-рос. Якимъ *Безпормошной*, 1666 р. (Прозоровский 133).

***Везръгтъсьникъ**: ст.-рос. Онфимка Максимовъ *Беспорточникъ*, XVI ст. (Псков 1, 425).

***Їеръгтъ**: словц. *Āepŕt'* (Krištof 165).

***Коръгта**, ***Коръгтъ**: чеськ. *Keprt, Keprta* (Beneš 54, 58).

***Косръгтъ**: чеськ. *Kospŕt* (ЧП).

***Наръгта**, ***Наръгтъ**: хорв. *Naprta* (Leksik 454), пол. *Napart, Naparta, Naporta* (SN VI, 543, 545).

***Наръгтъ(йъ)**: пол. *Naparty, Naporty* (SN VI, 543, 545).

***Неръгтъ**: блр. *Ненорт* (м. Могильов), ст.-пол. *Iohanne Nepart*, 1400 р. (SSNO IV, 51).

***Обръгтъ**: укр. Каленикъ *Опортъ* (АК 5, 91), пол. *Opertowicz, Opertowski* (SN VII, 80, 83).

***Раръгтъ**: естон. *Панорт* (ЖПТ) < слов'ян.

***Скоръгта**, ***Скоръгтъ**: укр. *Шкопортенко* (КПУ Дон. 14, 383) ~ укр. діал. *шкопиртати* 'тікати' (АУМ 2, 576).

***Їеръгта**, ***Їеръгтъ**: укр. (вторинне) *Шепертинський* (Богдан 264), рос. *Шанортин* (КП Алтай 2, 157), *Шанортов* (Лет. ГС 2005, № 7, 42), блр. *Шанортов* (м. Могильов), пол. *Szuport* (SN IX, 411) ~ укр. діал. *шенортати* 'шелестіти, чухатися', *шанортати* 'шелестіти, чогось шукати' (Брилінський 105), *шоно́ртати* 'вертіти, ворухити пальцем чи прутом у чім' (Горбач Романів 100), рос. діал. *шано́ртатъ* 'уважно шукати' (Добровольський 96).

***Уръгтъ**: укр. *Упорт* (КПУ м. Київ 3, 406), пол. *Upert* (SN X, 23).

***Вуръгтъ**: пол. *Wupart* (SN X, 365) ~ блр. діал. *выпартаць* 'вигнати, випровадити (з хати)' (СБГ 1, 362).

***Заръгта**, ***Заръгтъ**: ст.-укр. *Andrzej Zaparth*, XVI ст. (Жерела II, 194), болг. *Запартов* (Илчев 209), пол. *Zaporta* (SN X, 429).

***Заръгтъ(йъ)**: пол. *Zaparty, Zaperty* (SN X, 427, 428).

Праантропоніми-компози́ти з компонентом ***Ръгт-**:

***Ръгтобоѣ**: укр. *Патробој* (СП 267) — форма з метатезою -*рт-* > -*тр-*).

***Ръгтокритъѣ**: рос. *Пуртикритов* (КПУ Жит. 11, 596).

***Ръгтомуѣ**: ст.-рос. Фетко *Портомоин*, 1573 р. (Альшиц 51), Яков *Портомоин*, 1646 р. (Веселовский 425), рос. *Портомои* — відантропоні́мний ойконі́м у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN VII, 299) відапелятивного походження. Пор., наприклад, ст.-рос. Копылова Анна, дворцовая *портomoя*, 1-а пол. XVII ст. (ИФТ 3,

417), *портмоїной* Алексинской омут, 1580 р. — в колишній Тверській губ. (КМЦ 76), рос. діал. *портмої* 'хто пере білизну', *портб-моя* 'прачка' (СРНГ 30, 96).

Ст.-рос. Иван Леонтьев сын *Троепортов*, 1544 р. (ВКТ 220) — континуант потенційного псл. ***Троєрѣтъ**.

Суфіксальні деривати:

***Рѣтеба**: укр. *Портена* (КПУ Зап. 11/2, 207) < **Портеба*.

***Рѣтега**: рос. *Портягин*, 1732 р. (КПЯ 81), *Портягин* (ЖПТ), пол. *Furtega* (SN III, 206).

***Рѣтуга**: рос. *Фартыгин*, *Фортыгин* (ЖПТ), слвн. *Prtiga* — прізвисько (Molnar 197), пол. *Portyga* (SN VII, 205).

***Рѣтаха**, ***Рѣтахъ** / ***Рѣташь**: укр. *Пертах* (КПУ Льв. 1, 289), *Портах*, *Порташ* (Редько 2, 850), *Патраш* (СП 267) < **Парташ*, *Путраш* (КПУ Зак. 1, 257), *Фурташ* (Горпинич, Корнієнко 242), рос. *Перташов* (Горпинич 203), *Потрашов* (Новикова 674) < **Порташов*, блр. *Партахова* ж. (м. Вітебськ), хорв. *Partaš* (Leksik 482), пол. *Partacha*, *Portach*, *Portacha*, *Portasz* (SN VII, 205, 495), чеськ. *Prtáš* (Kotík 125), *Portášik* (ЧП), слвц. *Portáš* (TZ Bratislava 284) ~ рос. діал. *портáха* 'невміла жінка' (СРНГ 30, 92), *портя́ха* 'онуча' (НОС 8, 132).

***Рѣтеša**, ***Рѣтешь**: блр. *Партешко*, *Портешко* (ЖПТ), хорв. *Prtěša* (Leksik 535), чеськ. *Porteš* (Kotík 179), слвц. *Porteš* (TZ Bratislava 289).

***Рѣтішь**: чеськ. *Partiš* (Beneš 66).

***Рѣртоха** / ***Рѣртошь**: укр. *Патрош* (СП 267) < **Партмош*, ст.-рос. Иванъ *Портоха*, 1608 р. (Курдюмов II, 54), слвн. *Pirtošek* (ZSSP 452), пол. *Partocha* (SN VII, 205), чеськ. *Partoš* (Beneš 67), слвц. *Pártošová* ж. (TZ Bratislava 271) ~ рос. діал. *портóха* 'смілива, мужня жінка' (СРНГ 30, 97).

***Рѣртуха**, ***Рѣртухъ**, ***Рѣрт'ухъ** / ***Рѣртушь**: укр. *Потрух* (КПУ Харк. 4, 439) < **Портух*, *Портюх* (СКТ 644), *Потруш* (СП 267) < **Портуш*, *Фортушенко* (КПУ Ник. 3, 136), рос. *Партухин* (Сум.), *Партушев* (КВГ 1895: 21), *Фортушин* (ЖПТ), блр. *Партушев* (СБГТ 308), пол. *Partuszek*, *Portucha* (SN VII, 205, 496), слвц. *Frtusz*, 1769 р. (Krištof 228) ~ укр. діал. *порту́ха* 'груба мішковина' (ЕСУМ 4, 528), *шпурту́ха* 'дбайлива, старанна людина' (Корзонюк 263), рос. діал. *порту́шки* мн. 'рукавиці (найчастіше полотняні)' (СРНГ 30, 98).

***Корѣрт'ухъ**: укр. *Копиртюх*, 1718 р. (ПЧП 205).

***Ръртыха** / ***Ръртыша**, ***Ръртышъ**: укр. *Партиш* (КПУ Льв. 4, 631), *Патриш* (СП 267) — форма з метатезою -*рт-* > -*тр-*, ст.-рос. Конон *Партышев*, 1619–1621 рр. (ПРКМ 265), рос. *Партышевъ*, 1722 р. (ПСИ 29), *Фартышев* (ЖПТ), пол. *Partysza* (SN VII, 206), чеськ. *Partyš* (ЧП), *Portych* (Beneš 71).

***Ръртаѣ**: ст.-рос. Костянтин *Портаев*, 1573 р. (Альшиц 59), рос. *Фуртай* (Лет. ЖС 2009, № 27–39, 235), *Фуртаев* (ЖПТ), чеськ. *Partaj* (ЧП), слвц. *Partajová* ж. (TZ Bratislava 271).

***Ръртѣѣ** / ***Сърртѣѣ**: укр. *Партей*, *Портей* (СП 266, 285), *Пиртей* (ІФ), *Фуртій* (Редько 2, 1111), *Шпортій* (СП 401), рос. *Фарте-ев* (ЖПТ).

***Ръртуѣ**: укр. *Патруй*, 1732 р. (РЧП 356) — форма з метатезою -*рт-* > -*тр-*.

***Сърртъ**(ѣ): укр. *Шпортий* (НКП Він. 85), пол. *Sparty* (SN VIII, 591).

***Ръртака**, ***Ръртакъ**, ***Рърт'акъ** / ***Сърртакъ**, ***Съррт'акъ**: укр. *Пртак* (РІ Терн. 3, 186), *Пртак* (КПУ Полт. 2, 132) < **Пиртак*, *Пертак* (Богдан 221), *Пуртак* (Дрогобич 324), *Фуртак* (Богдан 66), *Спортак* (Богдан 285), *Шпартак* (Глухівцева 2, 343), *Шпортак* (Богдан 268), (похідні) *Шпортякова Затинь* — мікротопонім у Сколівському р-ні Львівської обл. (Сокіл 203), *Шпортаків Яр* — у Вінницькій обл. (Павликівська 143), рос. *Пртаков* (ЖПТ), *Портаков* (Харк.), *Патраков* (Новикова 626) < **Пртаков*, *Фртаков*, 1769–1771 рр. (Балагуров 103), *Фортаков* (ЖПТ), *Фуртаков* (ОА 6, 3887), *Шпартак* (КП Сарат.), (похідні) *Пртакова* — ойконім у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 418), *Фртакова* — в колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 231), блр. *Пртак* (м. Полоцьк), *Пуртак*, *Спартак* (м. Мінськ), макед. *Пртаков* (Речник ПКМ II, 313 — «неясно»), пол. *Furtak*, 1688 р. (Bubak I, 106), *Fartaka*, *Firtak*, *Fortak*, *Furtak*, *Fyrtak* (SN III, 63, 123, 155, 206, 208), *Partak*, *Pirtak*, *Purtak*, *Pyrtak*, *Spartak*, *Szportak* (SN VII, 205, 369, 621, 637; VIII, 591; IX, 332), чеськ. *Farták*, *Furták*, *Pirák* (ЧП), *Perták*, *Prták* (Kotík 125), *Purták* (Beneš 78), слвц. *Furták* (TZ Bratislava 85) ~ укр. діал. *пуртѣк* 'спідниця в кольорову смужку з домотканого полотна', *шпуртѣк* 'залізний гак для вигортання жару з печі' (Шило 221, 282), рос. діал. *портьяк* 'спідниця з домотканого полотна' (СРНГ 30, 99), блр. діал. *парцяк* 'ляна спідниця' (МДСГ 6, 161), кашуб. *пуртѣк* 'злий дух, чорт' (Sychta IV, 227), чеськ. діал. *prták* 'швець' (Bartoš 343), *prťák* 'т. с.' (Svěrák 144).

***Šorьrt'akъ**: укр. *Шупертяк* (КПУ Луг. 15, 159), *Шупортяк* (Кравченко 160).

***Šerьrt'akъ**: укр. *Шануртяк*, *Шупортяк* (КПУ Полт. 9, 459, 535), рос. *Шепертяк* (КПУ Луг. 2, 444).

***Рьртаѣъ** / ***Срьртаѣъ**: ст.-укр. Моисій *Портачъ*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 280), укр. *Партач* (Панцьо 114), (вторинне) *Портаченко* (Рязан. КП 1, 600), *Фартачук* (Рв.), рос. *Партачев* (КПУ Зап. 10, 316), блр. *Партач* (Бірыла 315), пол. *Fartacz*, *Furtacz*, *Partacz*, *Pyrtaczuk* (SN III, 63, 205; VII, 205, 637), *Spurtacz*, *Szputacz* (SN VIII, 606; IX, 335) ~ укр., рос., блр. *партáч* 'людина, яка робить щонебудь невміло або недбало', блр. діал. *портáч* 'бідняк, голота' (ТС 4, 185), серб. діал. *пртáча* 'сумка (через плече)' (Златковић 2, 318), пол. *partacz* 'халтурник, партач, поганий ремісник' (ЕСУМ 4, 298).

***Рьртѣка**: укр. *Партека* (Новикова 624).

***Рьрте**: рос. *Пыртя* (КПУ Ник. 2, 229).

***Рьртикъ**, ***Срьртиѣъ** / ***Рьртиѣъ**: укр. *Партик* (Панцьо 114), *Патрик* (КПУ Харк. 2, 505) < **Партик*, *Пиртик* (КПУ Льв. 2, 296), *Порттик*, *Патрич* (Новикова 627) < **Партич*, *Фуртик* (Holutiak 419), *Футрик* (Панцьо 114, 122) < **Фуртик* (метатеза), *Фіртич* (Горпинич 298), ст.-рос. Тренька Дмитриев сын *Фуртик*, XVII ст. (ВТС 33), рос. *Портик*, *Пуртиков*, *Фертич*, *Фортиков*, *Фуртикова ж.*, *Фуртичев* (ЖПТ), ст.-блр. Маркъ *Пуртикъ*, 1585 р. (ОДВ VII, 48), блр. *Путрик*, *Путрич* (ЖПТ) < **Пуртик*, **Пуртич*, макед. *Партиков* (Речник ПКМ II, 237), серб. *Пуртић* (Пешикан 480), хорв. *Partić*, *Portić*, *Purtić* (Leksik 482, 524, 539), словн. *Fortič* (ZSSP 143), чеськ. *Partík*, *Purtík* (ЧП), *Portík* (Kotík 179), словц. *Portík* (Дуйчак 203). Пор. ше слов'ян. Янушко *Спортниковичъ*, 1528 р. (ЛМ 77) ~ укр. діал. *пóртик* 'чоловічий гаманець, який причіпляється до пояса' (Глуховцева 172), 'простирадло, скатерть' (АУМ 1, 839).

***Рьртъсь**: блр. *Пырцы* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN VII, 481) < **Пыртыцы*, пол. *Portec* (SN VII, 495) ~ д.-руськ. *пъртыѣъ* зменш. до *пъртъ* 'одяг' (СДРЯ IX, 347), словн. діал. *prtec* 'тканина для накривання їжі' (Gregorič 359).

***рьртиѣа**: укр. діал. *партійця* 'крайка' (Пиртей 2004: 227), 'пояс' (Дуда 269), серб. діал. *п̀ртиѣа* 'сумка (через плече)' (Букумирић 503).

***Рьртuka**, ***Рьртукъ**, ***Рьрт'укъ** / ***Срьртукъ**, ***Срьрт'укъ**: укр. *Фортюк* (Льв.), *Спиртрук* (Богдан 285) < **Спиртук*, *Шпартюк* (СКТ 927),

*Рѣтука, *Рѣтукъ / *Срѣтука: укр. *Партика*, 1718 р. (ПЧП 90), *Партика* – сучасне прізвище (Вол.), *Портика* (КПУ Київ. 5, 769), *Шпуртика* (Горпинич 187), рос. *Партыка* (Лет. ЖС 2008, № 38, 144), (похідне) *Фартыки* – ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки

Вят. 972), ст.-блр. Марк Матеевич *Пуртика*, 1595 р. (АВК XXXII, 219), пол. *Partyk*, *Partyka*, *Portyka* (SN VII, 205, 496), чеськ. *Partyk*, *Partyka* (ЧП), словц. *Partyk* (TZ Bratislava 271) ~ укр. діал. *парті́ка* 'скиба, шматок хліба' (ЕСУМ 4, 299).

***За́рп̑тыка**: блр. *Запартыка* (Бірыла 156).

***Р̑ртала**, ***Р̑рталь**, ***Р̑рталь** / ***Ср̑рталь**: укр. (вторинні) *Пармалюк* (Рв.), *Шпормалюк* (КПУ Рв. 3, 230), рос. *Форталева* ж. (ЖПТ), болг. *Пармалов*, *Пармалев* (Илчев 381), пол. *Portal*, *Fyrtala*, *Partala*, *Portala* (SN III, 208; VII, 205, 495) ~ чеськ. діал. *šprtala* 'хто шпортає ногами' (Bartoš 431).

***Р̑ртель**, ***Р̑ртыль** / ***Ср̑ртель**: укр. *Портель* (РУС 336), *Фортель* (Новикова 869), *Фуртель* (РІ Хм. 6, 676), рос. *Фортель* (ЖПТ), хорв. *Partelj* (Leksik 482), словн. *Fartelj*, *Partelj*, *Prtilič* (ZSSP 131, 425, 490), пол. *Firtel*, *Pertlik* (SN III, 123; VII, 277), чеськ. *Portlík*, *Šprtěl* (ЧП), ст.-словц. *Joannes Ssprtel*, 1592 р. (UFP I, 465), словц. *Fartel*, *Šprtěl* (TZ Bratislava 75, 351) ~ рос. діал. *портéль* 'невмілий працівник' (СРНГ 30, 92).

***Р̑ртала**, ***Р̑ртоль**, ***Р̑ртоль**: укр. *Партола*, 1732 р. (РЧП 313), *Партола* (м. Дрогобич Льв.), *Портола* (Новикова 671) — сучасні прізвища, рос. *Партола* (ЖПТ), *Портола* (Книги РФ X, 327), блр. (похідне) *Партолеўка* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 138), болг. *Партол* (Илчев 381), словн. *Fartol*, *Fortol* (ZSSP 131, 143), пол. *Partoła*, *Portoła* (SN VII, 205, 496).

***Р̑ртұла**, ***Р̑ртуль** / ***Ср̑ртула**: укр. *Портула* (КПУ Харк. 5, 380), *Фортула* (Горпинич 189), *Шпритула* (Горпинич, Тимченко 312) < **Шпиртула* (метатеза), рос. *Портулов* (ДСП 82), *Фортулин* (КП Сарат.), болг. *Партул* (Илчев 381) ~ серб. діал. (вторинне) *пртуља́к* 'особисті речі, одяг, шмаття' (Златковић 2, 318).

***Р̑ртыль**: блр. *Партылов* (ТС Мозырь 150).

Укр. *Портало* (СКТ 643), *Партала* (РУС 312), *Портала* (КПУ Харк. 8, 45), *Шпортайло*, 1721 р. (ДІП II, 39), *Шпормало*, 1726 р. (ДІП III, 88), *Шпормало* — сучасне прізвище («дуже повільний»; СПУ 3, 329), рос. *Портала* (КПУ Луг. 5, 458), *Шпармалов* (Ніточко 151), болг. *Парталин* (Илчев 381) — рефлексії псл. ***Р̑ртadllo**, ***Ср̑ртadllo**.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *шпóртало*, *шпóртайло* 'той, що копається, риється, копирсається' (ЕСУМ 6, 465), схв. *prtalo* 'ремінь через плече, на якому висить сум-

ка' (цит. за: Куркина 1977: 19) віддієслівного походження. Пор. укр. діал. *шпóртати* 'колупати; копатися, шукати', *шпиртáти* 'колупати' (ЕСУМ 6, 465), *шпортатися* 'спотикатися' (Брилінський 106), *пуртáти роботу* 'виконувати' (Горбач Бродина 208), рос. діал. *пуртáть* 'говорити неправду, брехати' (СРГСУ Доп. 472), блр. діал. *пэртацца* 'виконувати роботу неякісно, з огріхами, абияк' (Цыхун 117), чеськ. діал. *šprtát* 'гребти, копирсатися' (Bartoš 432), словц. діал. *šprtát* 'колупати' (Maričová 183), *športač sã* 'возитися' (Orlovský 338) та ін., із *(s)pǣrtati (sę).

***Рьртидло** / ***Сьртидло**: укр. *Шпортило* (КПУ Хм. 1, 666), ст.-рос. *Портиловъ лугъ*, XVI ст. — мікротопонім в околицях Пскова (Харузин 1, 247), рос. *Партилов* (РИ Крым 4, 270), (похідне) *Партиловы Луги* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VI, 586), макед. *Партилов* (Речник ПКМ II, 237), болг. *Партилов* (ЖПТ), *Prtilo* — сучасне прізвище в Герцеговині (Miličević 585), словн. *Partilič* (ZSSP 435).

***Рьртомъ**: пол. *Partum* (SN VII, 205) < **Partom* (під впливом лабіального -m).

***Рьртанъ**, ***Рьртань**: ст.-укр. Вацьлавъ *Фуртанъ*, 1634 р. (Фотинський 24), укр. *Партаненко* (КПУ Херс. 9, 23), *Портаненко* (Новикова 671) — патроніми на -енко, *Портанъ* (Редько 2, 850), *Футран* (ЖПТ) — форма з метатезою -рт- > -тр-, рос. *Партанов* (СКТ 599), *Пиртан* (ЖПТ), *Портанов* (Сиксль 612), блр. *Піртанъ* (Бірыла 324), *Піртані* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 305), пол. *Furtan*, *Pirtan*, *Pirtań*, *Portanko*, *Purtan* (SN III, 206; VII, 369, 495, 621).

***Рьртень**: рос. (похідне) *Партенова* — ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN VI, 586), болг. *Партен* (Илчев 381) ~ рос. діал. *пóртень* 'полотно, ляна тканина' (ОСВГ 8, 163) та ін. Див. (БЕР 6, 104).

***Рьртѣнь(ь)** / ***Сьртѣнь(ь)**: ст.-укр. Хведор *Портяныи*, 1649 р. (Реєстр 299), укр. (вторинне) *Портяник* (Рв.), *Пуртян* (Зайцева, Ковальчук 130), рос. *Портянов* (КПУ Ув. Дон. 7, 366), (похідне) *Портяново* — назва поселення в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VII, 299), болг. *Спартянов* (Илчев 459), пол. *Portianko* (SN VII, 495) ~ д.-руськ. *пэртанъ* 'полотняний' (СДРЯ IX, 348), укр. діал. *портяній* 'зітканий на основі з конопляних ниток' (ЕСУМ 4, 529), рос. діал. *портяно́й* 'ляний або конопляний' (СРНГ 30, 98), блр. діал. *портяны* 'виготовлений з домашнього полотна' (СБГ 4, 52).

***Рѣrtинѣ** / ***Срѣrtинѣ**: рос. *Партин*, *Фортин*, *Фуртин* (ЖПТ), *Спартин*, 1794 р. (Дмитренко 299), *Путрин* (ЖПТ) < **Пуртин*, болг. *Партин* (Илчев 381), слвн. *Fortin*, *Frtin* (ZSSP 143, 148), пол. *Fortin*, *Pirtin* (SN III, 155; VII, 369), слвц. *Шпортин*, віднесене до неясних (Чучка 1992: 214).

**рѣrtina*: укр. діал. *портіна* ‘мішковина’ (Шило 214), *пуртєна* ‘тканина з грубої пряжі’ (Корзонюк 202) — форма з місцевим переходом -й- > -ѣ-, рос. діал. *портіна* ‘полотняна ганчірка’ (СРНГ 30, 92), ‘онуча’ (ОСВГ 8, 163), блр. діал. *парціна* ‘ляний одяг’ (МДСГ 6, 161), *портіна* ‘домоткане полотно’ (СБГ 4, 52).

***Рѣrtонѣ**, ***Рѣrtонѣ**: укр. *Портон* (СКТ 644), рос. *Портонов* (РУС 336), блр. *Партон* (ТС Мозырь 150), пол. *Partoniak*, *Pirtoń*, *Purtoń* (SN VII, 205, 369, 621).

***Рѣrtuna**, ***Рѣrtунѣ** / ***Срѣrtунѣ**: укр. *Фортун* (Новикова 869), *Фортуна* (КПУ Переможці Він. 8, 903), *Спортун* (Богдан 285), *Шпартун* (Новикова 962), *Шпортун* (РУС 483), *Шпортун* — прізвисько («дуже працьовитий і ніколи не сидить на місці»; СПУ 3, 329), рос. *Партунин* (Жит.), *Фортунов* (ЖПТ), блр. *Портунова ж.* (м. Мінськ), (похідне) *Фартуны* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 179), болг. *Шпиртов* (Илчев 560), (похідні) *Фѣртунска махала* — мікротопонім у Великотирновско (Ковачев Великотърновско 280), *Фѣртунските орници* — мікротопонім у Панагюрско (Заимов Панагюрско 176), хорв. *Frtun* (Leksik 176), слвн. *Fortun* (ZSSP 144), пол. *Szportun* (SN IX, 332).

***Рѣrtунѣ**: рос. *Портынина ж.* (м. Устилуг Володимир-Волинськ. р-ну Вол.), пол. *Partyń* (SN VII, 206), слов'ян. *Пиртыня*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницкий 67).

***Рѣrtун'акѣ**, ***Рѣrtунаѣ**: слвн. *Prtnač*, *Prtnjak* (ZSSP 490).

***Рѣrtунѣ**, ***Рѣrtунѣ** / ***Срѣrtунѣ**: укр. *Шпортень* (Чучка 633), рос. *Портнов* (ЖПТ), (похідні) *Партнево* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Списки Влад. 269), *Портнов* — у колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN VII, 299), блр. *Шпортень* (м. Мінськ) ~ рос. діал. *портнѣ* ‘швачка’ (СРНГ 30, 94), блр. діал. *партнѣ* ‘кравець’ (СБГ 3, 416).

***Рѣrtунѣжѣ**: ст.-укр. *Иван Портной*, 1665 р. (АКП I, 29), укр. *Портний*, 1718 р. (ПЧП 125), *Партний* (Вол.), *Портний* — сучасне прізвище (Мельник 2, 434), ст.-рос. *Харька Портной*, 1579 р. (Полякова 180), *Якушка Портной*, 1700 р. (Тюмень 48), рос. *Портной*,

1720 р. (МАК III, 4), *Партнов* (КПУ Дон. 5, 264), блр. *Портны* (Бобрык 234), пол. *Portny* (SN VII, 496) ~ д.-руськ. *пѣртньи* прикм. від *пѣртъ* 'одяг' (СДРЯ IX, 348), укр. діал. *портний* 'конопляний' (ЕСУМ 4, 529), рос. діал. *портной*, *пóртный* 'лляний' (СРГК 5, 85), блр. діал. *партны* 'лляний' (МДСГ 6, 161), серб. діал. *п́ртен*, -а, -о 'конопляний' (Марковић 109).

***Рарьтъль(ъ)**: укр. *Папортный* (ЖПТ), рос., блр. (похідні) *Папортново* — ойконіми в колишніх Псковській і Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 579).

***Рьтъникъ**: ст.-укр. Григоръ *Фуртникъ*, 1649 р. (Каманин 19), укр. *Портник* (КС м. Київ 617), (похідне) *Портники*, 1919 р. — назва хутора в колишній Чернігівській губ. (ССЧ 7), блр. *Портник* (м. Полоцьк), пол. *Portnik* (SN VII, 496), а також слов'ян. *Портник*, запозичене чувашами (Магницький 69) ~ д.-руськ. *пѣртъникъ* 'хто виготовляє одяг' (СДРЯ IX, 347), рос. діал. *пóртник* 'швець' (СРНГ 30, 94).

**напѣртъникъ*: укр. діал. *напóртник* 'підточка в сорочці' (Матейко 49).

***Рьтара**, ***Рьртагъ**, ***Рьртагь**, ***Срьртагъ** / ***Рьртора**: укр. (вторинне) *Партарецький* (ЖПТ), *Фортар* (СП 285), *Шнотар* (КПУ Переможці Він 8, 857) — форма з абсорбцією вібранта, болг. (похідні) *Портарева маала*, *Портарева дупки* — мікропоніми в Пернішко (Велев 234), макед. *Пртар*, XV ст. (Иванова Студии 341), хорв. *Prtara*, *Prtora* (Leksik 535) ~ укр. діал. *портяр* 'ткач, який тче вовняні тканини з бавовняною основою' (ЕСУМ 4, 528).

***Рьртара**: укр. *Партура* (ИСП 401).

***Рьртасъ**, ***Рьртась** / ***Срьртасъ**: укр. *Партас* (Новикова 625), *Партасюк*, *Фіртасъ* (Редько 2, 794, 1103), *Портас* (МиП 461), *Фуртас* (Горпинич 204), (похідне) *Спартаси* — ойконім у Харківській обл., рос. *Портас* (ИС 25), *Портасов* (КПУ Ув. Дон. 13, 580), *Фуртасъ* (КП Сарат.), блр. (вторинне) *Партасенок* (ЖПТ), пол. *Firtas*, *Fortas*, *Furtas* (SN III, 123, 155, 205), *Partas*, *Portas*, *Portaś*, *Purtaś* (SN VII, 205, 495, 621) ~ укр. діал. *портáси* мн. = *спóдні* 'штани (переважно чоловічі)' (Матіїв 376).

***Рьртеса**, ***Рьртесъ**: укр. *Партес* (варіант *Портес*) (КПУ Дн. 1, 165, 272), *Портес* (КПУ Зап. 13, 329), *Партеса* (Рв.), пол. *Partes*, *Portes* (SN VII, 205, 495).

***Рьртосъ**, ***Рьртось**: укр. *Партосюк* (РУС 312), пол. *Fartos*, *Partos*, *Protos* (SN III, 63; VII, 205, 557).

***Рѣртусь**, ***Рѣртусь**: укр. *Партусь* (Вол.), *Фортус* (КПУ Харк. 1, 377), *Фуртус* (Вол.), (похідне) *Шпортуся* — мікротопонім у Тернопільській обл. (ОКІУМ), рос. *Патрусов* (КПВК 235) — форма з метатезою -*рт-* > -*тр-*, *Фартусов* (ЖПТ), (похідні) *Партусово* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 361), *Пуртусово* — в колишній Олонецькій губ. (Список Олонец. 318), блр. *Партус* (Бірыла 315), пол. *Fartus*, *Fyrtuś*, *Partuś*, *Portus*, *Portuś*, *Protus* (SN III, 63, 208; VII, 205, 496, 557).

***Рѣртысь**, ***Рѣртысь**: рос. *Партыс*, *Партысь* (ЖПТ), пол. *Partys*, *Portyś* (SN VII, 206, 496), чеськ. *Portyś* (ЧП).

***Рѣртатъ(ь)**: укр. *Фуртат* (КПУ м. Київ 507), рос. *Фуртатов* (КПУ Ник. 3, 137), пол. *Partatus* (SN VII, 205).

***Рѣртоѣ**, ***Рѣртоѣ**: укр. *Партума* (КПУ Хм. 2, 235), рос. (похідні) *Партумичи* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VI, 586), *Партумичи* — в колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 927).

***Рѣртище**: рос. (похідне) *Портищево* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 570) ~ ст.-укр. *по(р)тище* *ran[n]iculus*, 1542 р. (Славинецький 299), ст.-рос. *портище*: 2 *портища* *сукна*, 1622 р. (Успенский 2, 261), рос. діал. *пóртище* 'одяг', 'штани' (НОС 8, 130), ст.-блр. *портище* 'одяг' (ГСБМ 27, 28), серб. *пртиште* 'полотно' (Лавровский 572) та ін.

**спѣртавѣ*: чеськ. діал. *šprtavý* 'кульгавий' (Bartoš 432). Рефлекс-и у сфері антропонімії невідомі.

***Рѣртоувѣ**: рос. *Пуртовой* (КПУ Киров. 1, 293) ~ укр. діал. *портóвий* 'зітканий з ганчір'я' (ЕСУМ 4, 529), (похідні) *партувѣна* 'домоткана скатертина з особливим візерунком' (Корзонюк 179), *шпортівка* 'коротка вузька спідниця' (Матіїв 527), рос. діал. *портóвоѣ* 'ляний' (СРНГ 30, 96).

Континуанти псл. **Рѣрз-* / **Спѣрз-*:

***Рѣрза**, ***Рѣрзъ**, ***Рѣрзъ** / ***Спѣрза**, ***Спѣрзъ**: укр. *Приз* (КПУ Харк. 5, 381) < **Пирз*, *Фурзенко* (РІ Мик. 6, 656) < **Пурзенко*, *Спириз* (Радіон 122) < **Спирз* (друге повноголосся), *Спурза* (ТД Тур. 42), ст.-рос. (похідні) *Пирзова*, 1564 р. — ойконім у Новгородській землі (Самоквасов II, 15), *Перзино*, XVII ст. — назва пустища в Новгородсько-Псковській землі (ОПKN 210), рос. *Порзово* — ойконім відантропонімного походження в колишній Саратовській губ. (Vasmer RGN VII, 293), хорв. *Perza*, *Pirz* (Leksik 499, 510), пол. *Parz*, *Perz*, *Pirz*, *Porz*,

Purz, Pyrz, Pyrza, Spirz, Sporz, Spyrz (SN VII, 208, 279, 369, 497, 622, 637; VIII, 598, 601, 607), слов'ян. *Пурза* в чуваському антропоніміконі (Магницький 67), які ілюструють факт п'ятифонемної вокалізації -*ъ*- у бінарній сполуці «редукований + плавний» ~ рос. діал. *пурза* 'віхола, заметіль' (СРНГ 33, 136).

Префіксальні деривати:

**čerъza*: рос. діал. *чупърза* 'непосида; уперта людина' (ОСВГ 12, 83). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**ъzъrъza*: слов'ян. *Ишпорза*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 48).

**karъza*: рос. діал. *капорза* 'дрантя, мотлох' (СРНГ 12, 56).

***Коръza**, ***Коръzъ**: ст.-рос. *Копарзов*, XVII ст. (ППК 260), (похідне) *Куперзинская*, 1563 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 190), рос. *Копарзов* (ППП 1, 260), *Копырзов* (КП Саратов.), ~ рос. діал. *копорзá* 'відходи, сміття' (СРГС 2, 110), *кóпырзá*, *ку́пырзá*, 'вередлива дитина' (ТСГТО 4, 56), *копырзá* 'вимогливий, сердитий' (Лаврентьев 213), 'низькорослий' (СГРС 6, 16), блр. діал. *капы́рза* 'вередливе дитя' (Сідаровіч 143).

**rapъrъzъ*: укр. діал. *напорз* 'кістка крила', рос. діал. *напорзок* 'плечова кістка' (ЕСУМ 4, 284 — «неясно»).

**skorъrъza*: рос. діал. *скопы́рза* 'грубіян, задира' (СРГК 6, 124), *скопы́рзить* 'украсти' (ОСВГ 10, 114).

***Ръzaxъ** / ***Ръzoxъ** / ***Ръzuxъ**: пол. *Parzachowska, Parzoch, Perzuch, Purzuch* (SN VII, 208, 209, 279, 622).

***Ръzujъ**: рос. (похідне) *Порзுவеская* — назва поселення в колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN VII, 293).

***Ръzakъ** / ***Spъzakъ**: укр. *Пурзак* (Чучка 473), рос. (похідне) *Пирзаковская* — ойконім у колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN VII, 27), пол. *Perzak, Pirzak, Porzak, Purzak, Pyrzak, Spirzak* (SN VII, 279, 369, 497, 622, 637; VIII, 598).

***Ръzikъ**: укр. *Піризик, Фурзик* (Богдан 66, 225), ст.-рос. Андрей Юрьевич Меликов *Ферзик*, XVI ст. (Веселовский 335) < **Перзик* < **Пэрзик* < **Пързик*, рос. *Пурзиков, Фурзиков* (ЖПТ), (похідне) *Ферзиково* — ойконім у колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN IX, 396), пол. *Purzik* (SN VII, 637) < слов'ян., а також естон. *Перзик* (ЖПТ) < слов'ян. ~ рос. діал. *пы́рзик* 'недоросток' (СРНГ 33, 196).

**čerъrъzikъ*: рос. діал. *чупы́рзик* 'малюк' (Доп. 302), 'малорослий чоловік' (ЯОС 10, 65).

***Рързукъ**: пол. *Pyrzук* (SN VII, 637).

***Рързъка**, ***Рързъкъ**: пол. *Parzek, Pyrzek, Pyrzka* (SN VII, 208, 637).

***Рързыкъ** / ***Сързыкъ**: пол. *Perzyк, Spirzyк* (SN VII, 279; VIII, 598), чеськ. *Parzyк* (ЧП).

На основі пол. *Perzydło, Perzyło* (SN VII, 279) можна відновити посл. ***Рързидло** < **rъrзidlo*, мотивоване дієсловом **рързити*. Пор., наприклад, рос. діал. *пързи́лы* мн. 'колосники', *пързи́ть* 'неохайно носити одяг, швидко його зношувати' (СРНГ 25, 224).

***Рързола**, ***Рързолъ** / ***Рързулъ**: рос. (похідне) *Порзолowo* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VII, 293), пол. *Porzoła* (SN VII, 498), слов'ян. *Парзул* (ЖПТ) ~ блр. діал. *спурзoлiць* 'скала-мутити (воду)' (СРГр. 111).

***Рързомъ**: рос. *Парзoмeц* (РИ Крым 6, 80).

***Рързанъ**: укр. *Форзан* (Чучка 578) < **Порзан*, рос. *Фурзанов* (Пам'ять 2, 114), пол. *Parzánowska, Perzan, Pirzanowski, Pyrzán* (SN VII, 208, 279, 369, 637).

***Рързинъ**: рос. *Фирзин* (ЖПТ).

***Рързонъ**, ***Рързонъ**: пол. *Parzonek, Parzoń, Perzon* (SN VII, 208, 209, 279) ~ рос. діал. (вторинне) *пурзoнiтъся* 'пересуватися з трудом' (СРНГ 33, 136).

***Рързунъ**, ***Рързунъ**: укр. *Форзун* (КПУ Він. 9, 34), рос. *Порзуни* — ойконім відантропонімного походження в Івановській області.

***Рързьнь**: ст.-рос. (похідні) *Малое Порзнево, Старое Порзнево*, 1647 р. — ойконіми в колишньому Суздальському пов. (Рождественский 218).

***Рързасъ**, ***Рързошь**: ст.-рос. (похідне) *Алексеевская Пурзасова*, 1563 р. — назва пустища в колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 107), пол. *Parzas, Parzos* (SN VII, 208, 209).

Деякі рефлексі і.-є. **ser-* у слов'янській антропонімії

Похідні з коренем **Sar-*.

Фрагмент лексико-словотвірної мікросистеми з коренем **Sar-*, відновлений нижче, об'єднує пропріальну (й апелятивну) лексику з анлаутними *С-* / *S-*, *З-* / *Z-* (одзвінчення анлауту), *Ш-* / *Ї-* (шепелявість), *Ц-* / *С-* (африкатизація анлауту). Ці фонетичні зрушення детально описано в (Козлова IV, 6).

Кореневе **Sar-* — результат подовження **Sōr-* < **ser-* ‘текти, струїтися’.

Базові псл. **Sara*, **Saro*, **Sarъ*, **Sarъ* континують: ст.-укр. Laz. *Sara*, 1572 р., St. *Saar*, 1600 р. (Чучка 503), укр. *Сар* (Богдан 254), *Зара*, *Цар* (СП 151, 374), *Цара* (Зайцева, Ковальчук 164), *Шара*, 1795 р. (Ономастикон 292), *Шара* — сучасне прізвище (Горпинич, Бабій 132), (похідні) *Сари*, *Шарин* — ойконіми в Полтавській і Черкаській обл., ст.-рос. Иванко Филиповъ сын *Шара*, XVI ст. (Псков 1, 423), Тимофей *Шаров*, 1610 р. (Веселовский 361), Федка *Сара*, 1654 р. (ПКВМ 288), рос. *Заров* (СП 151), *Зара*, *Саров* (ЖПТ), блр. *Царов* (ЖПТ), *Шар* (Бірыла 503), болг. *Сапо* (Илчев 441), макед. (похідне) *Сарево*, 1573 р. — ойконім (ТДок. V/3, 135), хорв. *Sar*, *Šar*, *Šaro*, *Zar*, *Zara*, *Zaro* (Leksik 579, 631, 633, 745, 746), (похідне) *Sarovo* — ойконім (Im. m. 385), пол. *Sar*, *Sara*, *Saro* (SN VIII, 293, 298), *Szar*, *Szara*, *Szaro*, *Szarz* (SN IX, 224, 228, 230), *Zar*, *Zara*, *Zaro* (SN X, 430, 434), (похідне) *Szarów* — ойконім (SMP 1117), слвн. *Šara* (ZSSP 593), чеськ. *Sára*, *Saro*, *Šár*, *Šára*, *Šáro* (ЧП).

До цього списку слід долучити *Сар* — одне з імен росомонів IV ст. н. е., згадане Йорданом (Йордан 86).

Стосовно апелативних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *сáра* ‘панчоха із вовни, без підошви’ (Бевка 116), *цáра* ‘натовп, юрба; чужа сторона’, запозичене в румунську мову [рум. *țară* ‘країна, край, область; застаріле ‘простолюд, селянин’ (ЕСУМ 6, 228)], *сáра*, *шарá* ‘халява’ (Алмашій 102), *шáра* ‘великий дощ’ (ЕСУМ 5, 380), *шар* ‘ряд півкіп на полі’ (Лисенко 234), рос. діал. *сáры* мн. ‘чоботи з конячої шкіри’ (Чикачев 53), *шары* ‘непромокальні чоботи’ (СРКН 191), *сáра* ‘мотузка’ (Мызников Беломорье 384), *шар* ‘низина, заболочене місце’ (Лабунец 170), ‘схил покрівлі’ (ЕСУМ 6, 380 — з інослов'янськими відповідниками), *зарь* ‘заросла, непридатна для обробітку ділянка землі чи болота’ (СРНГ 11, 14).

Префіксальні деривати:

**Asarъ*, **Asarъ*: рос. *Яшаров* (КПУ Ув. Дон. 15, 151), блр. (похідне) *Асаревичи* (*Асарэвічы*) — ойконім, який пов'язують із прізвищем *Асаревич* (Жучкевич 15), болг. *Вашарев* (Илчев 104 — без пояснення) < **Асарев*, хорв. *Jašar* (Leksik 258), слвн. *Jašar* (ZSSP 228), пол. *Jasar* (SN IV, 308), а також слов'ян. *Яшаръ*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницкий 101). Окремі з наведених фактів можуть континувати псл. **Obsarъ*, **Obsarъ*.

Basara** (Pasara**), ***Basarъ** (***Pasarъ**), ***Basarъ** (***Pasarъ**): ст.-укр. Ермола *Басаренко*, 1649 р. (Реєстр 394), укр. *Базар* (Вол.), *Басар*, *Басара* (Богдан 8), *Башара* (Мик.), *Башар* — прізвисько (СПУ 1, 85), (похідне) *Башаровка* — ойконім у колишній Волинській губ. (Vasmer RGN I, 297), ст.-рос. *Базаръ*, XVI ст. (НПК VI, 92) < **Basarъ*, рос. *Базаров* (Лен. М 4, 34) ~ *Пазаръ* (ЖПТ), *Башара*, *Башаров* (Лет. ЖС 2008, № 1–13, 27), (похідні) *Башарово* (3 фіксації) — ойконіми в колишніх В'ятській, Тверській, Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 297), блр. *Базар*, *Башара* (Бірыла 33, 47), (похідні) *Басаревицина* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN I, 284), *Башары* — мікротопонім у Могильовській обл. (СММ 22), макед. *Басарев*, *Басаров* (Речник ПКМ I, 96), серб. *Басара* — сучасне прізвище, хорв. *Basar*, *Pasar*, *Pašara* (Leksik 29, 482, 483), словн. *Bašar*, *Bazarič*, *Pasar*, *Pasarič* (ZSSP 25, 27, 425), пол. *Basar*, *Basara*, *Baszara*, *Bazar*, *Bazarew*, *Bazarow*, *Pasarz* (SN I, 188, 202, 213, 211), чеськ. *Basář*, *Bašar* (ЧП), словц. *Basár* (TZ Bratislava 19).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *басарка* 'безтарка' (Лисенко Черк. 9).

***Bezsaгъ**: укр. *Бессаренко*, рос. *Бессаров* — сучасні прізвища, болг. *Бесар*, збережене в написі *Бесаров прѣстен*, XIII—XIV ст. (Балкански, Парзулова 43).

Bosara** (Posara**), ***Bosarъ** (***Posarъ**), ***Bosarъ** (***Posarъ**): укр. *Бусар* (Голодомор 1932–1933: 465), ст.-рос. Митя *Бузарин*, 1571/72 р. (АСС 330), Рудак *Босарев*, 1587/88 р. (ГРМ 300), Михайль *Бозаровъ*, XVI ст. (НПК III, 911), (похідне) *Бусарино*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 586), рос. *Бошарин*, *Бушарин* (ЖПТ), *Бузаров* (БРБ 4/3, 391), *Бусарев*, *Бусаров*, *Бусарин* (ЖПТ), (похідні) *Бошарова* — назва пустища в колишній Тверській губ. (Менде 169), *Новое Бошарово* — назва населеного пункту в Тверській обл., *Бошаровка* — у Брянській обл., пол. *Bozarewicz*, *Pozar* (SN I, 455; VII, 519), чеськ. *Pošar* (ЧП), а також слов'ян. *Бозаръ*, запозичене чувашами, очевидно, від волзько-камських болгар (Магницький 34).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *бўсарь* 'дурник' (СКГ I, 125), 'про невірноважену, сварливу людину' (СРГС I, 105), пол. діал. *bosara* 'назва корови з білими ногами' (SGP II/3, 399).

***Їльпсагъ**. Відновлено в (Козлова IV, 211).

***Їьsara**, ***Їьsarъ**, ***Їьsarъ**: укр. *Ісар*, *Ісарь* (СП 163), рос. *Изаров*, *Исаров* (СКТ 299, 303), *Исарин* — сучасне прізвище, а також сло-

в'ян. *Ишарь*, запозичене чувашами (Магницкий 47). Для цих і подібних фактів пропонують реконструкцію ***Jьsarъ**. Див. (Козлова IV, 206).

***Masara, *Masarъ, *Masarъ**: укр. *Машара* (СКТ 505), рос. *Машаров* (КПУ Дон. 5, 227), блр. *Машара, Машараў* (Бірыла 282), макед. (вторинне) *Машарова* ж. (Речник ПКМ II, 54), хорв. *Masar, Mašar* (Leksik 404, 405), пол. *Masar, Masarz, Maszara* (SN VI, 224, 233), чеськ. *Masár, Masář* (ЧП), ст.-слвц. *Michal Masar*, 1618 р. (UFP II, 64), слвц. *Masár* (TZ Bratislava 226) ~ рос. діал. *машара* '?: с машарами загулял, машаровать' (буяннити) (СРНГ 18, 57).

***Mosarъ, *Mosarъ**: укр. *Мосарюк* (СП 240), *Моцар* (КПУ Полт. 10, 493), *Моцарь* (КПУ Черниг. 1, 161), ст.-рос. Ілля *Мосарь*, XVII ст. (ППК 55), рос. *Мусар, Мушаров* (ЖПТ), макед. (вторинні) *Мошарески, Мушаревски* (Речник ПКМ II, 130, 142).

***Nasara, *Nasarъ**: пол. *Nasar, Naszara* (SN VI, 551, 555) ~ рос. діал. *насара* 'дрібна риба' (НОС 6, 12).

***Nesara, *Nesarъ**: ст.-рос. *Нешара*, 1592 р. (ВХК 80–90 гг.: II, 247), *Нешарово*, 1551–54 рр. — відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 202), рос. (похідні) *Нешарово* (2) — ойконіми в колишніх Вологодській і Тверській губ. (Vasmer RGN VI, 157).

***Obsara, *Obsarъ**: рос. *Обшаров* (ЖПТ), *Ошарин, Ошаров* (ЖПТ), *Обшаровка* — ойконім відантропонімного походження в Самарській обл., *Ошарово Большое, Ошарово Малое* — в колишній Вологодській губ., *Ошаровка* — в колишній Саратовській губ. (Vasmer RGN VI, 516–519), пол. *Osar, Osara, Oszar* (SN VII, 102, 121) ~ ст.-укр. *обшар*, 1619 р. (Сел. рух 1569–1647: 169), укр. діал. *ошара* 'обірванець', рос. діал. *ошара* 'волоцюга, злодій, п'яниця, обірванець' (ЕСУМ 4, 244). Див. ще (Козлова IV, 207–208).

***obsarъje**: укр. діал. *убшаре* 'обійстя, садиба' (Сабадош 362). В ЕССЯ реконструкцію пропущено.

***Pasara, *Pasarъ**: укр. *Басаровъ*, 1723 р. (Швидько 256), рос. *Пассар* (ГСС 2, 239), *Пашарин* (ЖПТ), хорв. *Pasar, Pašara, Pašarić* (Leksik 483). Див. ще (Козлова IV, 208–209).

***Posara, *Posarъ**: укр. (похідне) *Позаріє* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл. ММР 365) < **Посаріє*, хорв. *Posar, Pugar, Pusara, Pušar* (Leksik 524, 539, 540), чеськ. *Pošar* (ЧП) ~ укр. діал. *пoшар* 'місцевість, простір області, країни; напрям' (ЕСУМ 6, 379).

***Prisarъ**: рос. *Пришаров* (ЖПТ).

***Sqsara**, ***Sqsarъ**, ***Sqsarъ**: ст.-рос. *Сусаръ*, XVI ст. (Чечулин 84), Олешка Васильевъ сынъ *Зусаровъ* (ЗКК 138), Яков Ефимов с. *Шушара*, 1679 р. (КМР 298), рос. *Сусаров* (КП Сарат.₁₆), (похідні) *Шушарина* (2) — ойконіми в колишніх Владимирській і Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 381), пол. *Susarz* (SN IX, 161). Див. ще (Козлова IV, 210—211).

Щодо апелятивних відповідників пор. рос. діал. *сусара* 'про людину, яка говорить повільно та неясно' (Подвысоцкий 168), *шусарь* 'мотлох, непотрібна річ' (Опыт 269).

***Sъsarъ**. Відновлено в (Козлова IV, 211).

***Usarъ**, ***Usarъ**: укр. *Усар* (Рв.), ст.-рос. Феоктист Екимов сын *Ушаров*, 1673 р. (БКД 59), слов'ян *Узар*, 1898 р. — уродженець колишньої Ліфляндської губ. (Лен. М 4, 484) < **Усар*, хорв. *Usar* (Leksik 699), пол. *Usar*, *Usarz* (SN X, 30).

***Vъsarъ**: блр. *Восаров* (ЖПТ). Див. також (Козлова IV, 211).

***Vysara**: ст.-блр. (похідне) *Wyszarzun*, XVI ст. — назва урочища (ПКПК 182) ~ рос. діал. *вышарить* 'прогнати, вигнати' (Дуров 71).

Праантропоніми з компонентом **Sar-* / **-sar-* типу composita:

***Sarobaъ**: ст.-укр. Оніско *Сарабау*, 1637 р. (АВМ 164), рос. *Шаробаев* (ЖПТ).

***Sarobokъ(ъ)**: укр. *Шаробок* (КПУ Зап. 1/2, 291), ст.-рос. Оролка *Шаробоківъ*, 1673 р. (ОВДА 3), рос. *Шарабоков* (ПДн. 4/4, 48), блр. *Шарабоков* (СБГТ 396), хорв. *Šarabok* (Leksik 631).

***Sarobora**: укр. *Шараборин* — сучасне прізвище.

***Sarobъrda**: рос. *Шарабардин* (КПУ Харк. 19, 518).

***Saroděъ**: укр. *Шародій* (м. Чернівці).

***Saroglazъ(ъ)**: рос. *Шароглазов* (ЖПТ), (похідне) *Шароглазова* — ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN X, 230), блр. *Шароглазов* (СБГТ 397).

***Sarokorva**: укр. *Шарокорова* (НКП Дн. 421).

***Sarokurъ**: рос. *Саракуров* (КПУ Луг. 6, 585).

***Sarolarъ(ъ)**: рос. *Саролапов* (ЖПТ),.

***Sarolatъ(ъ)**: рос. *Шаролатов* (КПУ Херс. 7, 75).

***Saromazъ**: рос. *Шаромазов* — сучасне прізвище.

***Sarometъ**: ст.-укр. Ѡпанас *Шарамет*, 1649 р. (Реєстр 481).

***Saromodъ**: рос. *Саромуд*, *Саромудов* (ЖПТ).

***Sarorogъ(ъ)**: укр. *Царанора* (КПУ Переможці Жит. 4, 191).

***Sarosěkь**: рос. *Саросек* (ЖПТ), блр. *Сарасек* (Бірыла 366), (похідне) *Сарасекі* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 216), пол. *Sarosiek, Szarosiek* (SN VIII, 298; IX, 228).

***Sarosorь**: укр. (похідне) *Царацорівка* — мікротопонім у Сумській обл. (Череп. Микротоп. 293).

***Sarotarь**: хорв. *Šarotar* (Leksik 633), слвн. *Šarotar* (ZSSP 593).

***Sarouxь(ь)**: рос. *Шараухов* (КПУ Зап. 1/2, 291).

***Sarovarь**: укр. *Шаровар* (РУС 470), блр. *Шаровар* (ЖПТ), рос. *Шароваров* (ЖПТ).

***Dikosarь**: рос. *Дикусаров* (РУС 126) ~ рос. діал. *дикошáрый* 'не-спокійний, галасливий, схильний до витівок' (СПГ 1, 216).

***Domosarь**: укр. *Домазар* (Літ. Р 2010, 75).

***Dьbosarь**: укр. *Дубосар* (ИС 54), рос. *Дубосаров* (ЖПТ).

Суфіксальні деривати:

***Saribь**: блр. (похідне) *Шарибовка* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN X, 226).

***Saroba**, ***Sarobь**: укр. *Зароба* (Панчук 117), *Шаруба* (СКТ 901) < **Шароба* (-у- < -о- під впливом лабіального -б-), ст.-рос. Івашка *Шарыбин*, 1645 р. (Рязановский 5), рос. (вторинні) *Шарубин* (РУС 471), *Шаропков* (КПУ Дон. 3, 496) < **Шаробков*, блр. *Шаруба* (Пам'яць Петр. 146), пол. *Sarab, Saraba* (SN VIII, 293).

***Saraga**, ***Saragь** / ***Saraža**: укр. *Шарага*, 1734 р. (ДІП VI, 220), *Саража* (ЖПТ), *Шарага* (СП 390), (похідне) *Сараговка* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 469), рос. *Шарага* (ИС 56), (похідне) *Шараги* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 223), блр. *Шараг* (Бірыла 467), *Шарагі* (5 фіксацій) — ойконіми відантропонімного походження у Вітебській обл. (Рап. Віц. 413—414), серб. *Saraga* (Milićević 645), хорв. *Saraga* (Leksik 580), слвн. *Saražin* (ZSSP 534), пол. *Saraga* (SN VIII, 293), *Szarag* (SN IX, 225) ~ укр. діал. *шарага* 'пристрій, на якому ріжуть дрова, козел' (Турчин 342), *шарáги* мн. 'стояча вішалка' (ЕСУМ 6, 380), рос. діал. *шарáга* 'незграба' (СВГ 12, 69), 'кривляка' (Элиасов 460), 'сучкувате дерево' (СВГ 12, 69).

Basaraga** (Pasaraga**): укр. *Басарага* (СП 37), рос. (похідне) *Басараги* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 509).

**kosaraga*: рос. діал. *касара́га* 'незграба' (Мызников Беломорье 144). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**orszaraga*: рос. діал. *расшарага* ‘дурень’ (СПГ 2, 281).

**Sarega*: пол. *Sarega, Szarega* (SN VIII, 296; IX, 226).

**Saroga, *Sarogъ*: рос. *Сарогин* (ЖПТ), чеськ. *Šároг* (ЧП).

**Saruga*: укр. *Шаруга* (Новикова 937), хорв. *Šaruga* (Leksik 633), слов. *Saruga, Šaruga* (ZSSP 535, 593) ~ укр. діал. *шару́га* ‘сльота; заметіль, завірюха’ (Пиртей 2004: 345), пол. діал. *szaruga* ‘огидна жінка’ (Steffen 152).

**Saryga*: укр. *Шарига* (Горпинич 213), ст.-рос. Леонтей *Шарыгинъ*, 1627 р. (Сторожев I, 106), Өролко *Шарыга*, 1639 р. (Сильванский 41), Стенка Федосѣевъ сынъ *Сарыга*, 1689 р. (РДШ IV, 407), рос. *Сарыгин / Шарыгин* (КП Твер.), (похідні) *Шарыгина, Шарыгино* — ойконіми в колишніх В'ятській і Костромській губ. (Vasmer RGN X, 231), пол. *Saryga* (SN VIII, 299) ~ рос. діал. *сары́га* ‘нахабна жінка’ (СРНГ 36, 148).

**Basaryga (*Pasaryga)*: ст.-рос. Первушка *Басарыга*, 1624 р. (УГГ 280), рос. *Басарыгин* (КЛ 2005, № 14–26, 22) ~ рос. діал. *басары́га* ‘метушливий, жвавий хлопець’ (СРНГ 2, 128).

**Masaryga*: рос. *Массарыгин* — сучасне прізвище, *Машарыгин* (Лет. ЖС 2008, № 36, 219).

**mosaryga*: рос. діал. *мошары́га* ‘лайливо про людину’ (ПОС 19, 23). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

Похідні з консонантом -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

**Saraxa, *Saraxъ / *Saraša, *Sarašъ*: укр. (похідне) *Шарахове болото* — гелонім у Сумській обл. (Череп. Микротоп. 304), рос. *Сарашин* (КПУ Київ. 8, 452), *Шарахин, Шарахов, Шарашев, Шарашов, Шарашин* (ЖПТ), *Царахова ж.* (Лет. Р 2007, № 11, 344), *Зорахович* (Лет. ГС 2009, № 38, 54), (похідні) *Сарашева, Шарахова, Шарашина* — ойконіми в колишніх Костромській і Пермській губ. (Vasmer RGN VIII, 103; X, 225), блр. *Шарах* (Бірыла 468), пол. *Sarach* (SN VIII, 293) ~ укр. діал. *шара́х* ‘легкі крижини під час осінніх заморозків’ (Мик.), рос. діал. *шара́хи* мн. ‘дерев'яні вила’ (СВГ 12, 70).

**Basaraxъ (*Pasaraxъ)*: рос. (похідне) *Башарахи* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 832).

**Sarešъ*: укр. *Шарешик* (Новикова 936).

**Saroxa, *Saroxъ / *Sarošъ*: укр. *Шароха* (КПУ Дн. 1, 104), ст.-рос. Стефан *Шарошъ*, 1641 р. (Курдюмов V, 125), рос. *Сарохин* (РУС 371), *Шароха* (ЖПТ), хорв. *Sarošević* (Leksik 580), пол. *Szaroch, Szarocha* (SN IX, 228), чеськ. *Šaroch, Šarocha* (ЧП).

***Saruxa**, ***Saruxъ** / ***Sarušъ**: ст.-укр. Серешка *Шарушин*, 1666 р. (ПК 1666 р: 432), укр. *Царуш* (СП 374), ст.-рос. Гридка *Шарухинъ*, XV ст. (НПК II, 228), Якуша *Шаруха*, 1543 р. (Доп. АИ I, 34), Олешка *Шарухин*, 1614 р. (УГ 19), (похідне) *Шарухино*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 685), рос. *Шаруха* (ЖПТ), *Шарушов* (КП Саратов.), блр. (похідне) *Шарухи* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 231), пол. *Caruch*, *Saruch*, *Szaruch* (SN II, 13; VIII, 298; IX, 229).

***Saryxa** / ***Saryšъ**: рос. *Шарыхин* (РУС 471), (похідні) *Сарышева*, *Шарышина* — ойконіми в колишніх Уфимській і Пермській губ. (Vasmer RGN VIII, 108; X, 231), пол. *Carysz*, *Sarysz*, *Szarysz* (SN II, 14; VIII, 299; IX, 230).

***Sarajъ**: ст.-укр. *Jakub Szaraj*, 1605 р. (Чучка 503), укр. *Сарай* (Зосимов 2, 308), *Шарай* (СКТ 900), (похідні) *Шарайки* — мікротопонім у Сумській обл. (Череп. Микротоп. 304), *Шараєва*, *Шарайовка* — мікротопоніми в Чернігівській обл. (Павленко 520), ст.-рос. Левонтей *Сараєвъ*, 1615 р. (Танков 30), рос. *Сараєв*, *Шарай* (ЖПТ), (похідні) *Сараєва* (2), *Сараєвка*, *Сараєво* (15 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 99), блр. *Шарай* (ТС Мозырь 187), болг. *Сараєв* (Илчев 440), хорв. (вторинне) *Sarajević* (Leksik 580), пол. *Saraj* (SN VIII, 293), *Szaraj* (SN IX, 225), (похідне) *Szarajówka* — ойконім (SMP 1116), чеськ. *Šaraj* (ЧП), словц. *Šaraj* (TZ Bratislava 339).

Basarajъ** (Pasarajъ**): укр. *Басарай* (ПСС 2, 150).

***Sarějъ**: ст.-рос. Микулка *Шарѣевъ*, 1504 р. (Гневушев 22), (похідні) *Сареево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 31), *Сарѣєво*, 1629 р. — назва пустища в колишньому Переславському пов. (АПД I/2, 126), рос. *Шареев* (САМ 253), (похідні) *Сареева*, *Сареево* — назви поселень у колишніх Казанській і Московській губ. (Vasmer RGN VIII, 104).

***Sarojъ**: рос. *Шароев* (ОА 6, 4099).

***Saruјъ**: ст.-рос. Огапко Ильинъ сынъ *Саруєвъ*, 1563 р. (ЗКК 25), (похідне) *Шаруєва гора*, 1583 р. — оронім у Заонежжі, генезис якого орієнтують на карельське першоджерело (Соболев 2015: 58), рос. *Заруєв*, *Шаруєв* (ЖПТ).

***Sarъjъ**: ст.-укр. Павель *Шарыи*, 1649 р. (Реєстр 114), укр. *Сарий* (Зайцева, Ковальчук 171), *Шарий* (Панцьо 123), рос. *Шарый* (РИ Крым 7, 125) ~ укр. діал. *шара мórда* 'несимпатичне лице' (Горбач Арпо 162).

***Sarĭja**, ***Sarĭjъ**: укр. *Зарій* (СП 151), *Сарій* (Зайцева, Ковальчук 171), *Шарій* (Панчук 133), рос. *Шарий* (КПУ Дон. 18, 253), хорв. *Sari*, *Saria*, *Šari* (Leksik 580, 632), *Zari*, *Zarja* (Leksik 746), слвн. *Saria*, *Šarij* (ZSSP 534, 593), пол. *Sarji*, *Sari* (SN VIII, 296), слвц. *Šári* (TZ Bratislava 340).

До цього списку слід долучити ст.-блр. (вторинне) *Шарейко*, 1474 р. (Тупиков 437), блр. *Шарейко* (ЖПТ), відантропонімні похідні: рос. *Шарьев* (2), *Шарьинский* — ойконіми в колишніх Костромській та Новгородській губ. (Vasmer RGN X, 232), блр. *Шарейкі*, *Шарейково* — в колишніх Могильовській та Мінській губ. (Vasmer RGN X, 226), пол. *Sarejki* / *Szarejki* (SG X, 314) — назви населених пунктів. Усі ці факти відапелятивного походження, пор., наприклад, рос. діал. *шарей* 'сухе сіно' (СВГ 10, 71). Див. ще (Козлова IV, 204).

У цьому контексті може тлумачитися як генетично слов'янський антропонім *Сарія* (*Сария*), *Sarias* — найменування одного з царів Малої Скіфії (землі між Чорним морем і Дунаєм) — *roi barbare*, — який правив у III–II ст. до н. е. Монети з його іменем чеканили у грецьких містах Томі та Одес. Детальніше див. (Блаватская 210; Орешников 219; Soutzo 267).

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Saraka**, ***Sarakъ**, ***Sar'akъ** / ***Saračъ**: укр. *Сарак* (Зосимов 2, 308), *Сарака* (Богдан 254), *Шарак* (Богдан 261), *Szaraka*, 1715 р. (Чучка 503), *Шарака* — сучасне прізвище (Новикова 936), *Царяк*, *Шаряк* (СП 375, 391), *Шарач* (НКП Черніг. 604), (похідне) *Саракове* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 469), ст.-рос. Володимерь Ефремовъ сынъ *Сарачевъ*, 1574 р. (Шляпин 1, 77), Лучка Григорьев сын *Сарачев*, 1623 р. (Полякова 198), рос. (вторинні) *Шаракин*, *Шараков*, *Сарачев*, *Заракин* (ЖПТ), (похідне) *Шаракино* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN X, 223), ст.-блр. Михайло *Шарак*, 1631 р. (Бірыла 1966: 274), блр. *Зараковский*, *Шарак* (ЖПТ), *Шарач* (Бірыла 468), *Шараки* — назва поселення відантропонімного походження в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 223), *Зараково* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN X, 223), болг. *Сарачев* (Илчев 440), макед. *Сараков*, *Сарач*, *Сарачев* (Речник ПКМ II, 391, 393), *Sarakino* — ойконім відантропонімного походження (Im. m. 385), хорв. *Sarač*, *Saraka*, *Šarač* (Leksik 580, 631), слвн. *Sarač* (ZSSP 534), пол. *Cariak*, *Saracz*, *Sarak*,

Szaracz, Szarak (SN II, 13; VIII, 225, 293; IX, 224), (похідне) *Szaraki* – ойконім (SMP 1116), чеськ. *Saraka* (ЧП), словц. *Šarak* (Дуйчак 253 < укр.), луж. *Šarak* (Wenzel II/2, 118). Зі слов'янських мов, на наш погляд, запозичено румунське прізвище *Săraca*, молдавське *Șărăc* (Constantinescu 367), литовські *Šarakas, Šarakauskas* (LPŽ II, 889).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *сарáка* ‘бідолаха; сирота’ (ГГ 168), *сарáкий* ‘бідолашний, нещасливий’ (ГГ 168), *sarakuj* ‘бідняк’ (Janów 206), *шáрак* ‘ряд кіп на полі’ (Шило 277), рос. діал. *шáрак* ‘вістря, зубець вил’: *вилы двушарасны, трешарасны* (Куликовский 135), серб. діал. *шāрāк* ‘перша ознака дозрівання плодів’ (Башановић 407).

Basarakъ** (Pasarakъ**): укр. *Басарак* (ПСС 2, 150).

***Masarakа**: рос. *Машаракин* (КПУ Дон. 4, 376).

***Sarikъ** / ***Saričъ**: укр. *Сарик* (Вол.), *Царик, Царич* (СП 374), *Шарик* (РУС 470), рос. *Сари́ков* (Память 2, 128), *Саричев* (РУС 371), *Шари́ков* (ОА 6, 4097), *Царик* (ЖПТ), (похідні) *Шари́ково* – ойконім у колишній Псковській губ., *Шаричи* – в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 226), блр. *Царик* (ЖПТ), серб. *Сарић* – сучасне прізвище, *Шаричь* (Морошкин 208), (похідне) *Sarići* – ойконім (Im. m. 385), хорв. *Sarič, Šarič, Šarik* (Leksik 580, 632), (похідне) *Šarići* – ойконім (Im. m. 422), словн. *Šarič* (ZSSP 593), пол. *Carik, Szarik* (SN II, 13; IX, 226), чеськ. *Šarík* (ЧП), словц. *Sarič* (TZ Bratislava 311), луж. *Šarik* (Wenzel II/2, 118) ~ укр. діал. *цáрик* ‘поросля з опоросу свиноматки, яке відстало від інших у фізичному розвитку’ (ВСД 122), ‘йорж, *Acerina cernua* L.’, пол. діал. *caryk* ‘т. с.’ (ЕСУМ 6, 228).

Basaričъ** (Pasaričъ**): серб. *Băcaruћ* (Павлица 138), хорв. *Pasarić, Pašarić* (Leksik 482, 483).

***Јъsarikъ**: укр. *Ісарик* (СП 163), рос. *Исари́ков* (КП Тул.).

***Masaričъ**: ст.-словц. Iwan *Masarik*, 1618 р. (UFP II, 65).

***Sarukъ** / ***Saručъ**: ст.-укр. Оєдоръ *Шаручь*, 1649 р. (Реєстр 154), укр. *Сарук* (Богдан 255), *Царук* (РУС 450) < **Сарук, Шарук* (Новикова 937), рос. *Зарук* (ЖПТ), блр. *Царук, Шарук* (ЖПТ), пол. *Caruk, Szaruk* (SN II, 13; IX, 229) ~ укр. діал. *цару́к* ‘дуже мала на зріст людина’ (ЕСУМ 6, 229 – «неясне»), блр. діал. *сару́к* ‘наст’ (ЭСБМ 11, 322).

***Pasar'ukъ**: укр. *Пасарюк* (Джуряк I, 562).

***Sargъka, *Sargъko, *Sargъkъ**: ст.-укр. Stepan *Sarko*, 1615 р. (ОВ 217), Тымько *Шарько*, 1649 р. (Реєстр 173), укр. *Зарко* (РУС 156), *Царок* (Новикова 898), *Шарка* (Ономастікон 292), *Шарко* (Редько 2, 1188),

(похідні) *Шарки* — ойконіми в Київській і Хмельницькій обл., рос. *Царков* (Новикова 898), *Царкин* (ЖПТ), блр. *Шарок* (ЖПТ), болг. (похідні) *Шъркова маала*, *Шърков вѣлог*, *Шъркови егрѣци* — мікротопоніми в Пернішко (Велев 297), макед. *Шърков рит*, *Шаркоф рит*, *Шаркові трла* — мікротопоніми відантропонімного походження (Иванова Речник 734), серб. *Шарко* — чоловіче ім'я (Грковић 212), хорв. *Sarek*, *Šarka* (Leksik 580, 632), пол. *Carek*, *Sarek*, *Sarka*, *Sarko*, *Szarek*, *Zarek* (SN II, 13; VIII, 295, 296; IX, 226; X, 432), (похідні) *Szarki*, *Szarkówka* — ойконіми (SMP 1116), чеськ. *Sarka*, *Šárek*, *Šárka* (ЧП), ст.-слвц. *Greš Sarek*, 1625 р. (UFP II, 211), слвц. *Sárka*, *Šarek* (TZ Bratislava 311, 340) ~ укр. діал. *сарок* 'полиця, де стоїть посуд' (Шило ПЗГ 252), *шарок* 'ряд' (ЕСУМ 6, 380), *царок* 'відгороджене місце в хліві на молодняк' (Горбач Бродина 229), 'клітка для кроликів' (Алмашій 130), рос. діал. *шарок* 'оранка в лошині' (Диттель 226).

**obsarъkъ*: укр. діал. *обишарок* 'інструмент для округлення заліза' (СБук. Г 358).

***Расагька**, ***Расагькъ**: рос. *Башаркин*, пол. *Pasarek* (SN VII, 211).

***Росагькъ**: пол. *Puszarek* (SN VII, 624).

***Усагькъ**: пол. *Usarek*, *Uszarek* (SN X, 30, 33).

***Сарька**, ***Сарькъ** / ***Сарьчъ**: укр. *Сарич* (Рв.), ст.-рос. *Сарыч*, 1571/72 р. (Маштафаров 61), Івашко Борисов сын *Сарыч*, 1623 р. (Полякова 198), Евсютка Павловъ с. *Сарыкинъ*, 1677 р. (Тула 36), Івашко *Шарыков*, XVII ст. (ПКУ 103), рос. *Сарычев* (ЖПТ), *Шарыкин* (РУС 471), *Сарыкова*, *Сарычевка* (2), *Сарычи* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 108), серб. *Sarić*, *Šarić* (Milićević 618, 654), пол. *Caryk*, *Sarycz*, *Saryk*, *Szarycz*, *Szaryk* (SN II; VIII, 299; IX, 229, 230), слвц. *Šarík* (TZ Bratislava 340).

***Сагьсь**: укр. *Шарець* (Новикова 937), рос. *Шарец* (ЖПТ), *Шарцев* (КП Сарат.₄), блр. *Шарэц* (Бірыла 469), серб. *Šarac* (Milićević 652), хорв. *Sarac*, *Šarac*, *Šarec*, *Šarc* (Leksik 580, 631, 631), слвн. *Sarec*, *Šarac*, *Šarec*, *Šarc* (ZSSP 534, 593), пол. *Sarzec*, *Szarzec* (SN VIII, 299; IX, 230).

Васагьсь** (Расагьсь**): хорв. *Pasarac* (Leksik 482).

***Сарика**: рос. *Царицын* (ЖПТ).

***Сариль**: болг. *Шарил*, *Шарилов* (Илчев 440).

***Сароль**: пол. *Sarol* (SN VIII, 298).

***Сарула**, ***Саруль**, ***Саруль**: ст.-укр. Івашко Оєдоров сынъ *Шаруленко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 411), рос. *Шарулев*, *Шарулин* (ЖПТ), блр.

Саруль (СБГТ 339), (похідне) *Шарулёва поле* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 1, 326), серб. *Шарул* (Гркович 212), хорв. *Šarulić* (Leksik 633), слов. *Zarula* (ZSSP 706), пол. *Sarul* (SN VIII, 298) ~ серб. діал. *шаруља* 'змія, *Vipera berus*' (Златкович 2, 568), слов. діал. (застаріле) *šarul'* е мн. 'різновид шкіряного взуття' (Matejčik 204).

***Saradlo**: укр. *Шарало* (ТН 112), рос. *Шаралов* (Лет. ЖС 207, № 43, 147), пол. *Szaralko* (SN IX, 224).

В основу праантропоніма покладено відповідний апелятив віддієслівного походження, пор., наприклад, рос. діал. *шарали* мн. 'вила' (СПГ 2, 543) ~ рос. діал. *шарать* 'бешкетувати' (СРГ Морд. 2, 1501).

***Saridlo**: укр. *Шарило* (КПУ Дн. 1, 586), рос. *Сарилов* (Лет. ЖС 2007, № 41, 138), *Царилов* (ЖПТ), *Шарилов* (КП Твер.), блр. *Шарылаў* (Бірыла 469), хорв. *Šarilo* (Leksik 632) ~ укр. діал. *шаріло* 'синяк звичайний *Echium vulgare* L.' (ЕСУМ 6, 382).

Basaridlo** (Pasaridlo**): блр. *Башариллов* (ИС 13).

***Sarimъ**: рос. *Шаримов* (КП Саратов.), *Шарым*, *Шарымов* (РУС 471) ~ укр. діал. *шарити* 'обшукувати, трусити' (Бевка 144), 'настирливо шукати', 'відповідати гостро, з відтінком зневаги' (Бандрицький 7).

Basarimъ** (Pasarimъ**): рос. *Башаримов* (ИСП 39), блр. *Басарымаў* (Бірыла 47), *Башаримов* (ИС 11).

***Saroma**, ***Saromъ**: укр. *Шарама* (СП 390), ст.-рос. Григорьев сын Иван сын *Саромова*, 1537 р. (АСМ 1497—1571 гг.: 49), Грядка *Шарамъ*, XV ст. (НПК II, 325), рос. *Сарумова* ж. (Попелянская 2, 119) < **Саром-ов-а*, *Шарамов* (Память 1, 97) < **Шаром-ов*, *Шаром*, *Шаромов* (ЖПТ), (похідні) *Шаромовская*, *Шаромовы* — ойконіми в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 230), блр. *Саром* (м. Мінськ), *Шаромова* ж. (ТС Мозырь 187), пол. *Saroma* (SN VIII, 298), *Szaroma* (SN IX, 228) ~ рос. діал. *шаро́ма* 'неохайна жінка' (СРГСУ 7, 46).

Похідні з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Sarana**, ***Saranъ**, ***Saranъ**: ст.-укр. Івашка Прокофеев сынъ *Саранич*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 371), укр. *Саран*, *Сарана* (РУС 371), *Царан* (РУС 450), *Шаран* (Богдан 261), (похідні) *Царанова* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл. ММ 2, 457), *Саранів хутір* — у Сумській обл. (Череп. Микротоп. 250), *Шаранов* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 520), (вторинне) *Саранчине* — ойконім у Полтавській обл., ст.-рос. Петруша *Сарана*, 1615 р. (ГХ 14), Федька

Елисеєв с. *Саранець*, 1677 р. (Переславль-Залесский 15), рос. *Сарана* (КПУ Харк. 19, 416), *Саран*, *Саранин* (ЖПТ), *Саранов* (РУС 371), *Царан* (ЖПТ), *Шаранов* (Новикова 936), *Шаранин* (СКТ 900), (похідні) *Саранин*, *Саранина*, *Саранов*, *Саранова*, *Шаранова*, *Шараново* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 99; X, 223), *Шаранова мельница* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климова 3, 362), ст.-блр. *Szaranuowo*, XVI ст. — відантропонімний мікротопонім (ПКПК 189), болг. *Саранов*, *Шаранов* (Илчев 440, 552), макед. *Шарановиќ* (Речник ПКМ II, 758), ст.-серб. *Шаран*, 1353 р. (Славєва, Мошин 126), серб. *Шаран* — чоловіче ім'я (Грковић 212), (похідні) *Сараново*, *Шарани* — ойконіми, хорв. *Saran*, *Šaran* (Leksik 580, 631), слвн. *Sarana* (ZSSP 534), пол. *Saran*, *Szaran* (Bubak II, 86), *Sarana*, *Sarań* (SN VIII, 294), *Szarań* (SN IX, 225), *Zaran* (SN X, 431), чеськ. *Saran*, *Šaran* (ЧП), слвц. *Saranič*, *Šaran* (TZ Bratislava 311, 340).

Стосовно апелятивної лексики пор., наприклад, укр. діал. *саранá* 'дітвора' (Аркушин 2015: 490), *шарáн* 'шрам' (СБук. Г 657), 'невеликий короп, *Syrpinus carpio* L.' (ЕСУМ 6, 380 — з інослов'янськими відповідниками), *царáн* 'селянин' (Горбач МГ 370), рос. діал. *шарáн* 'дрібні уламки криги на ріці' (ЕСУМ 6, 381), блр. діал. *саранá* 'дітвора' (МДСГ 8, 130), болг. *шаран* 'карп, *Syrpinus*', віднесене до запозичень із тюркських мов (Дуриданов 1960: 442–443), серб. *шаран* 'карп' (Лавровский 781).

***Obsaranъ**: хорв. *Osaranov* (Leksik 472).

***Sarenъ**: (вторинні) блр. *Шаренок* (ТС Мозырь 187), хорв. *Šarenac* (Leksik 632).

***Sarina**, ***Sarinъ**: ст.-рос. Бажєн *Сарин*, 1620 р. (Авдєєв 82), рос. *Сарин* (ЖПТ), *Царин* (РУС 450), *Шарин* (ЖПТ), блр. *Шаринец* (ТС Мозырь 187), макед. *Шарина* (Речник ПКМ II, 759), серб. *Шарина* — чоловіче ім'я (Грковић 212), хорв. *Sarina*, *Sarinov*, *Šarin* (Leksik 580, 632), пол. *Carina* (SN II, 13), чеськ. *Šarina* (ЧП), слвц. *Šarina* (TZ Bratislava 340) ~ укр. діал. *цáрина* 'поле', *цáринка* 'обгороджена сіножать' (Горбач Бродина 229), слвц. діал. *šarina* 'осока (*Carex*)' (Matejčík 86).

Basarinъ** (Pasarinъ**): рос. *Базарин* (НКП Кіров. 467), *Башарин* (СКТ 49), *Пашарин* (АУЛ 2, 721).

***Asarinъ**?: рос. *Ашарин* (КП Саратов.).

***Kosarinъ**: рос. *Кашарин* (КПУ Зап. 21, 161) < **Косарин* (під впливом кореневого голосного).

***Mosarińъ**: рос. *Мушарин* (ЖПТ).

***Nesarińъ**: ст.-рос. Івашко *Нешариновъ*, 1495 р. (Тупиков 667).

***Sosarińъ**: рос. *Шусарин* (Ратієс 2, 247), *Шушарин* (КЛ 2006, № 14–26, 227).

***Sarona**, ***Saron'a**, ***Saronъ**: укр. *Шарон* (Богдан 261), *Шароня* (КПУ Ник. 1, 717), рос. *Шаронин*, *Шаронов* (ЖПТ), *Шароново* – ойконім відантропонімного походження в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN X, 230), ст.-блр. (похідне) *Зароново*, XVI ст. – ойконім у колишньому Вітебському пов. (ПКМГ I/2, 426), серб. *Шароња* (Грковић 212), хорв. *Šaronja* (Leksik 633), пол. *Saron*, *Saroń*, *Szaron*, *Szaroń* (SN VIII, 298; IX, 228) ~ укр. діал. (похідні) *шаро́нак*, *шаро́нка* ‘рід півкіп на полі’ (Лисенко 234), рос. діал. *шаро́н* ‘в’язка конопель, гороху’ (ИОС 3, 131).

***Saruna**, ***Sarunъ**, ***Sarunъ**: ст.-укр. Тимко *Шарунъ*, 1649 р. (Реєстр 268), укр. *Шарун* (РУС 471), ст.-рос. *Шарун* Онисифоров, 1539 р. (Веселовский 361), рос. *Шарунин* (Ратієс 2, 286), (похідні) *Шарунино*, *Шаруново*, *Шаруны* – ойконіми в колишніх Костромській, Тверській і Смоленській губ. (Vasmer RGN X, 231), *Шаруново* – назва поселення в Пермській обл., хорв. *Šarun* (Leksik 633), пол. *Szarun*, *Szaruni* (SN IX, 229), чеськ. *Šaroun* (ЧП) ~ укр. діал. *шару́н* ‘злодій’ (СБук. Г 658), рос. діал. *шару́н* ‘про людину, яка часто ходить у гості до сусідів’ (СРГС 5, 328), ‘юрба дітлахів’ (НОС 12, 83), *шару́нок* ‘ряд споруд під однією стріхою’ (Клімчук 1977: 129).

**sarunъ*: ст.-рос. *сарынь* ‘натовп; бідний люд’, 1682 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 23, 65), рос. діал. *сары́нь* ‘дітлахи’ (Сл. Оби 3, 123), ‘зграя вовків’ (Подвысоцкий 153), *шары́нь*, *шары́ня* ‘верхній шар ґрунту; торф’ (Опыт 263).

***Obsarъńъ(jъ)**: пол. *Obszarny* (SN VII, 16).

***Posarъńъ(jъ)**: рос. (вторинне) *Пошарников* (Лет. ЖС 2007, № 14–26, 159).

***Sarasa**, ***Sarasъ**: укр. *Сарас* (НКП Київ. 511), рос. *Сарасов* (Лет. Р 2009, № 10, 54), *Сарасин* (Новикова 733), хорв. *Sarasin* (Leksik 580), пол. *Sarasin*, *Szaras* (SN VIII, 294; IX, 225).

Basarasъ** (Pasarasъ**): укр. *Басарас* (Богдан 8).

***Sarusъ**: пол. *Sarus* (SN VIII, 298).

***Sarysъ**: пол. *Sarys* (SN VIII, 299).

***Saratъ(jъ)**: укр. *Сарат* (Богдан 255), *Сарата*, 1773 р. (ДІП V, 155), *Шарата*, 1784 р. (ИСК 143), *Шарата* (ПСС 3, 858), (похідне)

Шаратове — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 520), рос. *Шарата*, 1702 р. (ПКВМ 184), *Саратов* (РУС 371), *Шаратов* (ЖПТ), (похідні) *Саратов*, *Саратовка*, *Шаратово* — ойконіми в колишніх Саратовській, Уфимській, Московській губ. (Vasmer RGN VIII, 102; X, 225), *Саратова гора* — оронім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 159), хорв. (вторинне) *Saratović* (Leksik 580), пол. *Sarat*, *Sarata*, *Szarat*, *Szarata* (SN VIII, 294; IX, 225), чеськ. *Šarata* (ЧП), слов'ян. *Саратовъ*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 73).

***Sarita**, ***Sarītъ**: ст.-рос. Илларионъ *Шарита*, XVI ст. (НПК IV, 181), рос. *Сарит* (ИСП 468), слов'ян. *Шарит* (Pamięć 2, 92).

***Sarota**, ***Sarotъ**: хорв. *Šarota* (Leksik 633), пол. *Sarot*, *Sarota*, *Szarot*, *Szarota* (SN VIII, 298; IX, 228).

***Sarqta**: укр. *Шарута* (КПУ Дон. 5, 384), ст.-рос. Марко *Шарутинъ*, поч. XVII ст. (Тупиков 833), (похідне) *Шарутино*, 1589 р. — назва займища в колишньому Вологодському пов. (Федышин 23), рос. *Шарутин* (ЖПТ), блр. (похідне) *Шаруты* — мікротопонім у Могильовській обл. (МБ 256), пол. *Szarut*, *Szaruta* (SN IX, 229). Очевидно, сюди слід долучити форми на зразок укр. *Шаруда* (РУС 471) і под. з одзвінченням глухого приголосного в етимологічній позиції неодзвінчення.

На основі укр. *Шаравка*, 1718 р. (ПЧП 144), *Сараф* (КПУ Дон. 17, 114) < **Сарав*, рос. *Шаравин* (РУС 470), блр. *Шаравы*, 1746 р. (Бірыла 1966: 274), пол. *Carawa* (SN II, 12), чеськ. *Šaravec* (ЧП) можна реконструювати ад'єктив ***Saravъ(jь)**.

Похідні з коренем **Sor-*:

***Sora**, ***Sorъ**, ***Sorъ**: укр. *Сора* (КПУ Київ. 7, 166), *Шор* (Новикова 961), *Шора* (Вол.), ст.-рос. Тишка, Михайлов сын, прозвище *Шора*, 1630 р. (САШ 69), Лева *Соровъ*, 1642 р. (АЮБ II, 463) — патронім на -ов, рос. *Сора* (Лет. Р 2005, 81), *Соров* (ЖПТ), *Шора* (ГС 488), *Шоров* (РУС 482), (похідні) *Сорино*, *Сорово*, *Шоров* — ойконіми в колишніх Псковській, Новгородській, В'ятській губ. (Vasmer RGN VIII, 453; X, 345), блр. *Соръ*, 1790 р. (ВС I, 423), *Шор* (Памяць Лоеўск. 516), болг. *Сорев* (Илчев 458), макед. *Шоров* (МЕ II, 1659), хорв. *Sor*, *Šor* (Leksik 605, 652), пол. *Cor*, *Cora*, *Szor*, *Szora* (SN II, 213; IX, 321), чеськ. *Šor* (ЧП).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *шора* 'неакуратна жінка' (Ніточко 153), рос. діал. *шóра* 'непоставна, сутула жінка'

(ОСВГ 12, 144), блр. діал. *шор* ‘сміття’ (РСВ 2, 347), серб. діал. *соро* ‘ластата людина’, *сѡра* ‘овечка з чорною плямою на морді’ (Букумирић 572), словц. діал. *šor* ‘ряд (снопів)’ (Matejčík 104).

Basora** (Pasora**), ***Basorъ** (***Pasorъ**): рос. *Башорина* ж. (КПУ Ник. 12, 70), *Башоров* (Лет. ЖС 2009, № 38, 139), *Башоры* – ойконім відантропонімного походження в Кіровській обл. ~ рос. діал. *башѡра* ‘прізвисько людини з великою головою’ (СРНГ 2, 166).

***Jьsora**: пол. *Izora* (SN IV, 225).

***Masora**, ***Masorъ**: укр. (похідне) *Масорюк* (СП 229), рос. *Масорино* – відантропонімний топонім у Заонежжі (СТЗ 209), пол. *Masor*, *Masorz*, *Maszorek* (SN VI, 230, 234).

***Nasora**: укр. *Нашора* (Пура СПР I, 49), рос. *Нашора* (ЖПТ), пол. *Naszora* (SN VI, 555) ~ блр. діал. *насор* ‘залишки, сміття’ (ЭСБМ 7, 254).

***Nesorъ**: пол. (вторинне) *Niesorek* (SN X, 611).

***Obsora**, ***Obsorъ**: рос. *Вошор* (ЖПТ), *Ошоров* (Лет. ЖС 2007, № 43, 144), (похідні) *Ассорино* – ойконім у колишній Костромській губ. (Списки Костр. 183), *Осорино* – в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN VI, 476), пол. *Osora* (SN VII, 111).

***Pasorъ**: ст.-рос. *Базоровъ*, XV ст. (НПК I, 193) < **Басоровъ*, пол. *Pasor* (SN VII, 215), словц. *Pasor*, XVIII ст. (Bernát 97).

***Persorъ**: пол. *Przesor* (SN VII, 579).

***Posora**, ***Posorъ**: пол. *Posor*, *Puszora* (SN VII, 503, 625), слов'ян. Романъ *Посоровичъ*, 1506 р. (LM № 6, 68) ~ укр. діал. *босѡрка* ‘відьма; ворожка’ (Головацький 371), рос. діал. *бѹсоръ* ‘норовлива, запальна особа’ (СРГС 1, 106) < **бѡсоръ* / **пѡсоръ* (-ѹ- < -ѡ- під впливом лабіального б-).

***Prosorъ**: пол. (похідне) *Prosorowska* (SN VII, 555).

***Sesorъ**: рос. *Сесоров* (КП Алтай 2, 183).

***Sqsora**, ***Sqsorъ**, ***Sqsorъ**: укр. *Шушора* (КПЛ Дон. 1, 194), ст.-рос. *Сусор*, 1565/66 р. (ГРМ 355), *Шушоринъ* Яковъ, 1615 р. (Греков 1916: 174), Івашко *Сусоръ*, 1624 р. (ПС 7, 182), Ларька *Сусоров*, 1685 р. (Полякова 214), рос. *Сусора*, 1705 р. (Голикова 217), *Сусоров*, 1723 р. (ПСРЛ XXXVII, 124), *Сусоров*, 1883 р. (АКО 1, 664), *Сусорев* (КП Сарат.₃), чеськ. *Šušor* (ЧП) ~ рос. діал. *сѹсѡра* ‘нечепура’ (СРГК 6, 401), *сусорить* ‘ляпати, що прийде в голову, теревенити’ (Барсов 2, 331).

***Sьsora**, ***Sьsorъ**, ***Sьsorъ**: рос. *Сасоров* (КП Сарат.₆), *Сосорев*, *Сосоров* (ЖПТ), *Шошорин* (КП Сарат.₃), пол. *Szsozor* (SN IX, 323).

***Usorъ**: пол. (вторинне) *Usorowski* (SN X, 31).

**vyсорiti*: рос. діал. *высорить* 'витіснити, виштовхати' (СРНГ 6, 26), 'втратити' (СРГК 1, 295), блр. діал. *вышорыті* 'зносити' (СБГ 1, 380) та ін.

***Vъzсоръ**: слов'ян. *Виссор* (ИС 21).

***Zasora**: ст.-рос. Федька *Засора*, 1583 р. (ЛКН 145), Левка Івановъ сынъ *Засора*, 1629 р. (ПКРК I/3, 1222), рос. *Засорин* (ЖПТ), *Зашорин* (КП Сарат.₁₀) ~ ст.-рос. *засоръ* 'відходи, сміття', 1626 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 5, 299), рос. діал. *засѡра* 'забіяка', 'неохайна жінка, задрипанка' (СРНГ 11, 49).

***Samosorъ**: рос. *Самосоров* (Лет. ЖС 2008, № 6, 173).

Суфіксальні деривати:

***Soruga**: пол. *Szoruga* (SN IX, 321).

***Soryga**: ст.-рос. (похідне) *Шорыгина пожня*, 1536 р. — мікротопонім у колишній Деревській п'ятині (ПКНЗ 1, 344), рос. *Шорыгин* (ЖПТ), (похідне) *Сорыгино* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN VIII, 459).

***Soraxъ**: рос. *Шорахов* (ИС 10).

***Sorixa** / ***Sorišъ**: рос. *Сорихин*, *Сориш* (ЖПТ).

***Soroха**, ***Soroxъ** / ***Sorošъ**: укр. *Сороха* (Богдан 284), рос. *Сорохов* (КП Сарат.₃), *Шорох* (ЖПТ), (похідні) *Шорохи*, *Шорохов*, *Шорохова*, *Шорошев* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 345), блр. *Шорах* (Бірыла 479), серб. *Сорош* (Михаїлович ВП 156), пол. *Coroch*, *Szoroch* (SN II, 213; IX, 321).

***Soruxa**, ***Soruxъ** / ***Sorušъ**: ст.-рос. Якуш *Шоруха*, 1553 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 116), рос. *Соруш* (Лет. ЖС 2009, № 14, 150), *Шорухов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *сурухі* мн. 'вила до сіна' (Аркушин 2015: 539) < ? **сорухі*.

***Sorajъ**: укр. *Шорай* (ПСС 3, 908).

***Sorějъ**: рос. *Зореев* (ЖПТ) < **Сореев*.

***Soruјъ**: рос. *Шоруев* (КПУ Дон. 5, 393).

***Sorъjъ**: слвн. *Šori* (ZSSP 611).

***Sorakъ**: болг. *Сораков* (Илчев 458), серб. *Сорак* (Књига 80), хорв. *Sorak*, *Šorak* (Leksik 605, 652), пол. *Szorak* (SN IX, 321).

У цей контекст логічно вписується власне ім'я сармата Σωρακός, III ст. н. е., зафіксоване на стіні однієї з керченських катакомб (Кулаковський 31), яке членують на Σωρ-αко- (Мсерианц 27). Див. ще (Козлова IV, 167).

Стосовно мотивації пор., наприклад, блр. діал. *шарáкі* мн. 'шта-ни' (ДСБр. 258) < **соракі*.

***Sorikъ**: укр. *Сорик* (Богдан 284), *Шорик* (СП 400), рос. *Сориков* (НКП Мик. 125), *Зориков*, *Шориков* (ЖПТ), блр. *Сориков* (м. Мінськ), (похідне) *Сóрыкі* — ойконім у Вітебській обл. (Рар. Віц. 359), ст.-слвц. *Soryk*, 1380 р. (Ryšánek 585) ~ рос. діал. *шóрик* 'йор-жик для миття посуду' (РГСО 156).

Mosorikъ** (Posorikъ**): укр. *Мосорик* (Хм.) ~ укр. діал. *мосóрик* 'моток' (Бевка 89).

***Tosorikъ**: укр. *Тосорик* (КПУ Дн. 1, 96).

***Soričъ**: укр. *Сорич* (СП 332), *Шорич* (ЖПТ), хорв. *Sorić* (Leksik 605), (похідне) *Šorići* — ойконім (Im. т. 429), слвн. *Sorič* (ZSSP 566).

***Sorъka**, ***Sorъko**, ***Sorъkъ**: ст.-укр. *Сорко* Литвинь, 1552 р. (Тупиков 369), укр. *Сорко* (Горпинич, Корнієнко 219), ст.-рос. Лучка *Соркин*, 1563 р., генезис якого орієнтують на прибалтійсько-фінське першоджерело (Кюршунова 2010: 505), рос. *Соркин*, *Шоркин* (РУС 482), (похідне) *Соркино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN VIII, 453), блр. *Саркоў* (Бірыла 336), болг. (похідне) *Шоркина къща* — мікротопонім у Пернішко (Велев 300), макед. *Шорков* (ME II, 1659), хорв. *Sorka*, *Sorko* (Leksik 605), слвн. *Sorko* (ZSSP 566), пол. *Corek*, *Szorek*, *Szorka* (SN II, 213; IX, 321), чеськ. *Sork* (ЧП).

**nasorъka*: ст.-рос. *насорка* 'наклеп, поговорі', 1645 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 10, 261). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**obsorъkъ* (ЭССЯ 30, 14).

***Sorica**: рос. *Сорица* (ИСП 502).

***Sorъsa**, ***Sorъсь**: ст.-укр. Гаврила *Сорцов*, 1667 р. (ПКХ 24), блр. *Шорац* (Бірыла 479), хорв. *Sorac*, *Šorac*, *Šorc* (Leksik 605, 652), слвн. *Sorec*, *Šorc*, *Šorec* (ZSSP 566, 611), пол. *Szorec* (SN IX, 321), луж. *Šorca* (Wenzel II/2, 128).

***Soralъ**: чеськ. *Soral*, *Šoral* (ЧП), слвц. *Šoral* (TZ Bratislava 350).

***Sorelъ**: слвн. *Šorel* (ZSSP 611), чеськ. *Šorel* (ЧП), слвц. *Sorel* (TZ Bratislava 325).

***Sorulъ**: блр. *Саруль* (СБГТ 339).

***Soradlo**: укр. *Сорайло* (РІ Кіров. 3, 246).

***Soridlo**: укр. *Зорило* (Новикова 331) < **Сорило*.

***Zasorimъ**: рос. *Засорим* (ЖПТ).

***Soranъ**: укр. *Соран* (Панцьо 119), хорв. *Soran*, *Šoran* (Leksik 605, 652).

Щодо мотивації пор., наприклад, рос. діал. *шорáнец* 'мотузка завдовжки два аршини' (Опыт 269), серб. діал. *сорáн* 'овечка з чорною плямою на морді' (Букумирић 572).

***Sorinъ**: ст.-рос. Григорей *Сорин*, 1603 р. (Никольский I/2, ОСXLV), Василий Григорьев *Шорин*, 1639 р. (Веселовский 372), Иван Юрьев сын *Шорин*, 1685 р. (Полякова 266), рос. *Сорин*, *Шорин* (РЭС 395).

Bosorinъ** (Posorinъ**): рос. *Бусорин* (ЖПТ) < **Босорин*, *Бушорин* (ЖПТ).

***Masorinъ**: рос. *Машорин* (СП 232).

***Obsorinъ**: рос. *Осорин* (ЖПТ).

***Zasorinъ**: ст.-рос. Григорий *Засорин*, 1623 р. (Веселовский 120), рос. *Засорин* (ЖПТ).

***Sorona**, ***Sorонъ**, ***Sorонъ**: рос. *Шоронов* (ЖПТ), хорв. *Šoronja* (Leksik 652), пол. *Corona* (SN II, 213).

***Sorunъ**: укр. (вторинне) *Соруняк* (СП 332).

***Sorunъ**: пол. *Sorunі* (SN II, 213) < **Sorunі*.

***Sorasъ**: рос. *Шорас* (АУЛ 2, 1071).

***Sorysъ**: пол. *Sorys* (SN IX, 321).

***Soratyъ**(jъ): ст.-рос. Яковъ *Соратовъ*, 1669 р. (Вейнберг 150).

***Sorotyъ**: рос. *Шоротов* (ЖПТ).

***Sorotyъ**(jъ): укр. *Шорута* (КПУ Київ. 4, 269).

***Sorytъ**: пол. *Sorytka* (SN IX, 321).

**soravъ*(jъ): серб. діал. *сѡрав* 'у кого ластате обличчя' (Букумирић 572). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Похідні з коренем **Sur-*.

Стосовно *-и*-вокалізму в кореневих структурах на зразок **dur-*, **xur-*, **pur-*, **tur-* і под., то його кваліфікують як результат вторинного аблауту (Богоедова 25), змішування аблаутних рядів (Шпрингер 27) або як додатковий ступінь стосовно вокалізму *o/ъ*-ряду (Шустер-Шевц 477–479). Пор., наприклад, псл. **nuriti* (*se*), яке стало як вторинний каузатив на основі псл. **nerti* (ЭССЯ 26, 45). Щодо вокалізму псл. **sur-* див. (Козлова IV, 215).

Базові псл. ***Sura**, ***Suro**, ***Surъ**, ***Surъ** можна відновити на основі: укр. *Суръ*, 1756 р. (АК 5, 168), *Сур*, *Сура* — сучасні прізвища (Редько 2, 1026), *Зур*, 1721 р. (ПМП 1721: 46), *Цура* (ЖПТ), *Шур*, *Шура* (Редько 2, 1228), *Шуро* (КПУ Дон. 8, 268), (похідні) *Зурівка*, *Шурове*, *Шурине* — ойконіми в Сумській, Миколаївській, Київській

обл., ст.-рос. *Сура*, XVI ст. (Чечулин 83), Івашко Семенов *Сура*, 1621 р. (ПКА 122), Данилко *Сур*, 1670 р. (РМ 163), (похідне) *Шу-ров*, 1551–54 рр. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 275), рос. *Сур*, *Сура* (ЖПТ), *Зур* (Памяць Лоеўск. 411) < **Сур*, *Зура* (ИС 78), *Цура* (ЖПТ), *Шуро* (ТХ), ст.-блр. Павель Ян. *Зура*, 1604 р. (ОДВ VI, 220), блр. *Зур* (м. Барановичі), *Шур* (Бірыла 484), *Шуро* (Памяць Петр. 463), болг. *Цура*, *Цуро*, *Шурев* (Илчев 532, 562), макед. *Шурев* (МЕ II, 1670), хорв. *Sura*, *Šur*, *Šura*, *Šuro* (Leksik 624, 666), пол. *Sur*, *Sura*, *Surz*, *Szur*, *Szura*, *Szurz* (SN IX, 157, 160, 370, 372), чеськ. *Sura*, *Šúr*, *Šůra*, *Zůra* (ЧП).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *су́ра* ‘зла жінка’ (ВСД 113), *цу́ра* ‘нікудишня жінка’ (Сабадош 411), *цурá* ‘відходи, послід, що лишається після перевівування зерна’ (СУГО 207), *цу́ри* ‘старий одяг, непридатний для носіння’ (Березовська 311), *шура* ‘милий, коханий’ (ПДО 207), *шурь* ‘тимчасове приміщення для худоби’ (Ястремська 341), рос. діал. *сура́* ‘про людину, яка лізе не в свої справи’ (ОСВГ 10, 251), *шур* ‘земляний черв’як’ (СРГС 5, 368), ‘течія, потік’, *шу́ра* ‘пісок’ (Мызников Беломорье 485), *шурá* ‘крупний пісок, гравій’ (СРГК 6, 917), ‘глина, земля, якою загачують греблю і укріплюють берег між палями’ (Подвысоцкий 194), блр. діал. *сур* ‘сміття’ (Бялькевіч 427), *шур* ‘біганина’ (Юрчанка 2008: 124), пол. *szur*, діал. *sur* ‘сміття’ (SJP V, 516), слвц. діал. *súra* ‘болячка’ (Orlovský 320).

Наведені факти віддієслівного походження, пор. рос. діал. *су́-рить* ‘смітити’ (СРНГ 42, 278), *суру́ть* ‘литися, текти’ (СРГК 6, 398), блр. *сурьць* ‘смітити’ Носович 624), пол. діал. *surzyć* ‘т. с.’ (Karłowicz V, 265), ст.-слвц. *súriti* ‘спонукати до чогось, примушувати, вимагати’ (HSSJ V, 559), слвц. діал. *súriti* ‘т. с.’ (ЭСБМ 3, 350 — з оглядом етимологічних версій); щодо фонетики пор. ще: рос. діал. *мізочка* ‘мисочка’ (Сл. Сред. Прииртышья 2, 131), болг. *сунѣца*, діал. *зунѣца* ‘ягода, *Fragaria versa*’ (БЕР 7, 576), *зўня се* ~ *сўня се* ‘морщитися, насплюватися’, *зурѣнав* ~ *сурѣн*, *свирѣн* (БЕР 1, 659) і под.;

Список генетично спорідненої (дієслівної) лексики можна розширити за рахунок формально вторинних форм із переходом:

а) *с-* > *з-* (одзвінчення аналуту): блр. *зурьць* ‘гнати’, чеськ. *zuřiti* ‘гніватися’, слвц. *zúriti* ‘т. с.’ (ЭСБМ 3, 350 — з оглядом етимологічних версій); щодо фонетики пор. ще: рос. діал. *мізочка* ‘мисочка’ (Сл. Сред. Прииртышья 2, 131), болг. *сунѣца*, діал. *зунѣца* ‘ягода, *Fragaria versa*’ (БЕР 7, 576), *зўня се* ~ *сўня се* ‘морщитися, насплюватися’, *зурѣнав* ~ *сурѣн*, *свирѣн* (БЕР 1, 659) і под.;

б) *с-* > *ц-*: укр. діал. *цу́рити* ‘швидко їхати, гнати’ (ЕСУМ 6, 267), блр. діал. *цу́рьць* ‘лити, струїти’ (СБГ 5, 387);

в) с- > ш-: рос. діал. *шуріть* 'бурхливо текти, литися' (СРГС 5, 369), *шуріться* 'возитися' (СОГК 6, 918), серб. *шурити* 'обварити кип'ятком' (Лавровский 795), діал. *шүри (се)* 'знімати (здирати) свинячу шкуру за допомогою кип'ятку' (Стојановић 1059), пол. діал. *szurzyć się* 'сильно разгніватися' (Karłowicz V, 329), слов. діал. *šurit* 'обварити кип'ятком і обскубити птицю' (Marićová 188), *šurič* 'поспішати, гнати' (Orlovský 320).

Префіксальні деривати:

Basura** (Pasura**), ***Basurъ** (***Pasurъ**): укр. *Башура* (ЗЧ 93), рос. *Башур* (Лет. АД 2006, № 9, 327), *Башурин* — сучасне прізвище, по-сесив від **Башура*, блр. *Башура* (Бірыла 48) ~ рос. діал. *басу́ра* 'ганебна особа' (ССГ 1, 131), *башу́р* 'людина з великою головою' (СРНГ 2, 166).

Bosura** (Posura**), ***Bosurъ** (***Posurъ**): ст.-рос. Полуянко Івановъ сынъ *Бошуровъ*, 1625 р. (ПК Торжок 14), рос. *Бушуров* (ИС 4), *Бусурин*, *Бушурин* (ЖПТ),

***Masura**, ***Masurъ**: укр. *Машура* (СКТ 505), хорв. *Masurka* (Leksik 405), пол. *Masur*, *Masura*, *Maszur* (SN VI, 232, 234), чеськ. *Mašurka* (ЧП) ~ укр. діал. *масура* 'різновид дрібної риби' (СУГО 125), рос. діал. *масура* 'дрібна риба, яку не беруть на продаж' (СРНГ 18, 18).

**mosuriti* (se): укр. діал. *мушуратися* 'вовтузитися' (Поп 24).

***Nasura**, ***Nasurъ**: хорв. (вторинне) *Nasurović* (Leksik 454), пол. *Nasura* (SN VI, 555).

***Obsura**, ***Obsurъ**: ст.-укр. Евътухъ *Ѡсуренько*, 1649 р. (Реєстр 479) — патронім на -енко, укр. *Гошуренко* (м. Біла Церква Київ.), ст.-рос. *Ошур*, XVI ст. (Веселовский 236), рос. *Ашуров* (Новикова 46), *Озур* (Лет. ЖС 2008, № 40, 226) < **Осур*, (похідні) *Осурово*, *Ошурино* — ойконіми в колишніх Владимирській і Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VI, 504, 522) ~ рос. діал. *осу́р* 'річкова риба: окунь, щука, плітка' (СРНГ 24, 97) — віддієслівне похідне, пор. рос. діал. *оби́сурить* 'обмочити' (ССГ 7, 143), *ошурі́ть* 'неекономно використовувати, залишати чимало відходів' (СВГ 7, 115), блр. діал. *абсу́рыцца* 'ошпаритися' (Касьпяровіч 6), серб. діал. *ошүри* 'сильно відлупцювати кого-небудь до покрасніння шкіри і кров'янок' (Динић 551), схв. *ošūrīti* 'ошпарити кип'ятком', *diшurити*, *ошүрити* 'ошпарити окропом і обшипати; зідрати шкіру', на основі яких відновлено зі знаком запитання архетип **obšūrīti* — «основоскладання *ob-* і *šur-* (дієслово на -*iti*), яке становить етимологічну про-

блему: *šur-* < **kseur-* < **skeur-* / **skour-*?» (ЭССЯ 30, 140), словц. діал. *ošuriť* 'общипати курку' (Buffa 126).

***Pasura**, ***Pasurъ**: рос. *Пашура* (ЖПТ), блр. *Пашура* (ЖПТ), пол. *Pasur*, (вторинне) *Paszurowska* (SN VII, 219, 222).

***Posurъ**: рос. *Посуров* (КПУ Дон. 17, 387), *Пусуров* (ЖПТ) ~ укр. діал. *пóшур* 'прибудова або окреме приміщення для зберігання дров, вугілля, знарядь праці тощо' (Крохмалюк 115), рос. діал. *пошуріть* 'потекти' (НОС 8, 166), блр. діал. *пацўрыць* 'прогнати' (Крамко 1976: 88), словц. діал. *posúriti* 'потурити' (SSN II, 1027).

**prosuriti*: рос. діал. *процуріть* 'прогнать', *прошури́ть* 'т. с.' (ССГ 9, 65, 66).

***Vъsura**: ст.-рос. Иван *Вошура*, 1498 р. (Веселовский 73).

**zasuriti*: рос. діал. *защўрить* 'побігти' (РГСО 55), 'заникати' (СРГК 2, 242).

Праантропоніми-композиції:

***Suroborъ**: рос. *Шурубор* (Лет. ЖС 2003, № 27–39, 217).

***Suroglazъ(jъ)**: укр. *Суроглаз* (Зосимов 2, 400).

***Surodějъ**: рос. *Суродеев* (ЖПТ), *Суродейкин* (ИС 57), (похідні) *Суродеевка*, *Суродеево* — ойконіми в колишніх Симбірській і Нижегородській губ. (Vasmer RGN VIII, 645, 650). Засновником населеного пункту *Суродеевка* був мордвин із дохристиянським іменем *Суродей* (Инжеватов 185).

***Surojēda**, ***Surojēdъ**: рос. *Суроедин* (ЖПТ), (похідні) *Сураежино*, *Сураежино* — назви поселень у колишніх Новгородській і Псковській губ. (Vasmer RGN VIII, 645, 650), блр. (похідне) *Суроеж*, 1904 р. — мікротопонім у колишньому Слонімському пов. (ДМБ 3, 373).

***Surolējъ**: рос. *Суралеев* (ЖПТ).

***Suronoga**: ст.-рос. *Суриножинъ*, 1599 р. (АНПВ 247).

***Suropějъ**: рос. *Шуропей* (РУС 486).

***Suropęťjъ**: ст.-укр. Полагая Матяшевна *Суโรปятовна*, 1565 р. (АЮЗР VIII/3, 103).

***Surovarъ**: рос. *Шуровар* (РДв. II/2, 36).

Суфіксальні деривати:

***Suroba**, ***Surobъ**: рос. *Шуруба* (КП Саратов₄) < **Суроба*, *Шурубин* (ЖПТ), *Шурубов* (СКТ 934), пол. *Surobek* (SN IX, 159).

***Sureba**, ***Surebъ**: укр. (вторинне) *Сурабко* (Черніг.), ст.-рос. (похідне) *Сурабина*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Можайському пов. (ОПКМ 250).

Деривати з консонантом -g- / -ž- у суфіксальній морфемі:

***Suraga** / ***Suražь**: рос. *Сурагин* (ЖПТ), блр. *Сурага* (Бірыла 399), пол. *Suraga*, *Suraž* (SN IX, 157).

***Mosuraga**: рос. *Мысурагин* (КПУ Дон. 7, 419).

***Surega**: укр. *Сурага* (КПУ Дон. 3, 428).

***Suroga** / ***Surožь**: ст.-укр. Сємєнь *Сурожъ*, 1649 р. (Реєстр 389), рос. *Сурогин* (ЖПТ), пол. *Surož* (SN IX, 157).

***Suruga**: рос. *Суругин* (ЖПТ), *Шуругин* (ИСП 616).

***Suryga**: укр. *Шурига*, 1726 р. (МК 223), *Шурига* (РІ Хм. 2, 491), ст.-рос. Никита *Сурыгин*, 1582 р. (Веселовский 374), рос. *Шурыгинъ*, 1762 р. (Переславль-Залесский 112), *Сурыгин*, *Шурыга* (ЖПТ), *Шурыгин* (КП Саратов.), блр. *Шурыгін* (Бірыла 485), пол. *Suruga*, *Szuryga* (SN IX, 160, 372).

Деривати з консонантом -x- / -š- у суфіксальній морфемі:

***Suraxa**, ***Suraxь** / ***Surašь**: укр. (вторинне) *Шурашкевич* (СОД 75), рос. *Шурахов* (КП Твер.), *Шурашев*, *Шурашов* (ЖПТ), пол. *Surasz* (SN IX, 157), слов'ян. *Сураха* (Рамієс 2, 186).

***Suroxь** / ***Surošь**: пол. *Surosz*, *Szurowsz* (SN IX, 159, 371), (похідне) *Surochów* — ойконім (SMP 1111) ~ укр. діал. *цүрош* 'обірванець' (ЛПМ 308), 'голота' (Алмашій 130) < **сүрош*.

***Suruxa**: укр. *Шуруха* (КПУ Дон. 7, 186), ст.-рос. Чюдинъ *Шурухинъ*, 1596 р. (СГКЭ II, 662), рос. *Шурухин* (ЖПТ).

***Suryšь**: рос. *Шурышев* (ЖПТ), (похідне) *Шурыши* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 988), пол. *Suryysz* (SN IX, 160).

Деривати з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

***Surajь**: укр. *Сурай* (ЧТ 1, 435), *Шурай* (Горпинич 292), ст.-рос. (похідне) *Сураева*, XVI ст. — ойконім у колишньому Кашинському пов. (ПКМГ I/2, 1518), рос. *Сурай* (ЖПТ), *Шураев* (КП Саратов.), (похідне) *Шураев колодец* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 386), блр. *Сурайкін*, *Шурай* (Бірыла 399, 484), слвн. *Šuraj* (ZSSP 627), пол. *Suraj*, *Szuraj* (SN IX, 157, 370) ~ рос. діал. *шурай* 'шахрай, горлопан' (Дуров 448).

***Surějь**: рос. *Шуреєв* (ЖПТ), пол. *Szurej* (SN IX, 370).

***Surujь**: укр. *Шуруй* (НКП Сум. 265), рос. *Шуруєв* (ЖПТ), (похідне) *Шуруєва земля* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 386).

***Posurujь**: рос. *Пошуруєв* (АУЛ 2, 763).

***Zasurujь**: рос. (вторинне) *Зашуруйцев* (КПУ Зап. 8, 114).

***Surъjъ**, ***Surъjъ**: укр. *Сурий* (Чучка 540), *Сурий* (Чучка 539), хорв. *Suriј*, *Šuri* (Leksik 624, 666), словн. *Šuri*, *Zuri* (ZSSP 627, 714), пол. *Sury* (SN IX, 160), чеськ. *Šurý* (ЧП) ~ укр. діал. *сур*, *-а*, *-е* = *мұрий* 'який має на обличчі пігментні плями' (Вікторіна 374), *сұрий* 'сивий (про масть коня)' (СБук. Г 534), (про коня) 'горошкової масті (цяткастий)' (Горбач Бродина 220), чеськ. діал. *šurý* 'нерівний; кривий' (Bartoš 436).

**surъje*: укр. діал. *цўря* 'причандали, ганчір'я, лахміття' (Алмашій 130), *цўре* 'лахміття', *цўр'я* 'старий, дуже поношений одяг, лахміття' (СБук. Г 633), блр. діал. *сўр'я*, *сўрыя* 'сміття' (МАСМ 93).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Suraka**, ***Surakъ**, ***Sur'akъ**: укр. *Сурак* (СКТ 933), *Зурак* (СП 158), *Суряк*, *Шурак* (Редько 2, 1027, 1228), рос. *Сураков*, *Шурак*, *Шураков* (ЖПТ), *Шуракин* (ИС 24), *Шураков* (ИСП 615), блр. *Шурак* (Бірыла 484), болг. *Цурак* (Илчев 532), хорв. *Šurak*, *Zurak* (Leksik 666, 755), пол. *Surak*, *Suriak*, *Szurak* (SN IX, 157, 370), чеськ. *Surák* (ЧП).

***Prosur'akъ**: рос. *Прошураков* (МИКП 209), *Просуракова* ж. (ЖПТ).

***Suračъ**: ст.-укр. Оѣдоръ Степанов сынъ *Сурача*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 369), серб. (похідне) *Suračevo* — ойконім (Im. m. 417).

***Surika**, ***Surikъ**: ст.-укр. Васка *Сурик*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 49), укр. *Сурик* (Зосимов 2, 399), *Цурик*, *Шурик* (Редько 2, 1150, 1228), *Зурик* (Зосимов 1, 373), ст.-рос. *Сурикъ*, XVI ст. (Чечулин 83), Дмитрей Ивановъ сынъ *Цуриковъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 1058), Прокофъ Богдановъ сынъ *Цуриковъ*, 1632 р. (Танков 114), рос. *Сурика*, *Суриков*, *Цурик*, *Шурик*, *Шуриков* (ЖПТ), *Цуриково* — відантропонімний ойконім у Брянській обл., блр. *Шурыкин* (Бірыла 485), болг. *Шуриков* (Илчев 561), пол. *Surik*, *Szurik* (SN IX, 157, 370), чеськ. *Šurík* (ЧП) ~ укр. діал. *сұрик* (застаріле) 'череда молодняка' (СУГО 187), *шұрик* у виразі *по шұрику* 'швидко' (СЛЖ 193).

***Suričъ**: укр. *Суреч* (Чучка 540), *Зурич*, 1795 р., *Сурич*, 1795 р. (Ономастикон 142, 266), рос. *Сурич*, *Шуричев* (ЖПТ), блр. (похідне) *Шурычы* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 259), хорв. *Surić*, *Šurić*, *Zurić* (Leksik 624, 666, 755), словн. *Surič* (ZSSP 587).

***Suruka**: рос. *Цурукин* (ЖПТ).

***Surъka**, ***Surъko**, ***Surъkъ**: укр. *Шурко* (Редько 2, 1228), (похідне) *Цурків* — ойконім у Ровенській обл., ст.-рос. *Сурка* Евстафьевич Панов, 1568 р. (Веселовский 307), рос. *Зурков*, *Цурко* (ЖПТ), блр. *Шурко* (Бірыла 484), *Сурко*, *Цурко*, *Шурка*, *Шурко* (Илчев 471, 532,

561), хорв. *Surko*, *Šurko* (Leksik 624, 666), словн. *Šurk* (ZSSP 627), пол. *Surek*, *Surka*, *Surko*, *Szurek*, *Szurko* (SN IX, 157, 370, 371), (похідне) *Szurkowo* – ойконім (SMP 1130), чеськ. *Surka*, *Šurka*, *Šurek*, *Zurek*, *Zurko* (ЧП) ~ рос. діал. *шурок* ‘рукоють коси’ (ДАРЯ ІІІ, 148), пол. діал. *szurek* ‘хлопець’ (Steffen 161).

***Obsurьka**, ***Obsurьko**, ***Obsurьkь**: укр. *Ашурко* (Горпинич, Корнієнко 15), *Ошурко* (Льв.), *Ашурок* (Глуховцева 1, 63), ст.-рос. *Ошурок*, 1540 р. (Веселовский 236), Архипка *Ошурок*, 1624 р. (Тобольск 6), рос. *Асурков*, *Ашурков* (Новикова 43, 46), *Ашуркин*, *Ошурков* (ЖПТ), (похідні) *Ошуркова*, *Ошурково* (5 фіксацій), *Ошурки* (2), *Ошуркина* (2), *Ошурковы* – ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VI, 522), блр. *Ашурко*, *Ошурок* (ЖПТ), (похідні) *Ашуркі* – ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 27), *Ашуркава* – лімніонім на Вітебщині, пол. *Oszurek*, *Oszurko* (SN VII, 123) ~ укр. діал. *ошурки* мн. ‘погані діти’ (СЛЖ 173), рос. діал. *ошурок* ‘залежаний, засохлий шматок хліба’ (СПГ 2, 68), блр. діал. *ашурак* ‘чверть сажня дров’ (МАСМ 2, 9).

**prosurьkь*: укр. діал. *просурок* ‘пролісок’ (Глуховцева 178). Рефлекс у сфері антропонімії невідомі.

***Suryka**: рос. *Шурыкин* (Рязан. КП 1, 246).

***Basuryka**: рос. *Басурыкин* (ИС 40).

***Surica**: укр. *Суриця* (Панцьо 120), рос. *Сурицын* (КПУ Дон. 4, 544) ~ серб. діал. *шурица* ‘чоловічий статевий орган (у дитини)’ (Јовановић 2007: 142).

**pasurica*: рос. діал. *пашурица* ‘зоране поле’ (СРНГ 25, 308).

***Surьsa**, ***Surьсь**: рос. *Шурцев* (КП Тул.), хорв. *Surac*, *Šurec*, *Zurc* (Leksik 624, 666), словн. *Surc*, *Šurc*, *Šurca*, *Šurec*, *Zurc* (ZSSP 587, 627, 714), пол. *Surzec*, *Szurec*, *Szurzec* (SN IX, 160, 370, 372) ~ словц. діал. *šurec* ‘полотняний фартух’ (Roman 78), ‘тонкий шнур’ (Matejčík 165).

***Sure**: ст.-рос. *Суря* Малахов, 1533 р. (Сироткин 2002: 144), *Суря* Юрий Федорович Волконский, 1627 р. (Веселовский 307), *Ивашко Суря*, 1638 р. (РСп. 113), хорв. *Šure* (Leksik 666).

***Suradlo**: пол. *Surało* (SN IX, 157) ~ укр. діал. *шурати* ‘човгати; сунути, пересувати із глухим шумом щось важке’ (Пиртей 2004: 355).

***Suridlo**: укр. *Шурило*, 1718 р. (ПСт. П 127), *Сурило* (Горпинич 204), *Зурило* (Зосимов 1, 373), (похідне) *Шурилове* – назва потоку в Закарпатській обл. (СГУ 628), рос. *Зурилин* (САЛ 437), *Зурилов* (Зайцева, Ковальчук 64), *Сурилов* (ТН 93), *Шурилов* (ЖПТ), болг. *Сурилов* (Илчев 471), пол. *Suryło*, *Surzydło* (SN IX, 160, 161) ~ рос. діал.

шури́ла мн. 'спеціальна палиця для ловлі риби' (РГСО 157), слвц. діал. *šuridlo* 'непосида' (Buffa 282).

Деривати з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Suralь**, ***Suralь**: рос. *Суралов* (Рамієс 2, 322), *Шуралев* (ЖПТ), *Шуралов* (Память 3, 118), пол. *Sural* (SN IX, 157) ~ рос. діал. *шураль* 'неохайно одягнена людина' (ССГ 11, 148), пол. діал. *szural* 'хлопчак' (Steffen 161).

***Sureль**, ***Sureль**: укр. *Суреля*, 1756 р. (АК 5, 135), *Суреля* (НКП Дн. 212), рос. *Сурель* (КП Сарат.₁₀), блр. (вторинне) *Сурэлькін* (Бірыла 399), болг. *Шурелов* (Илчев 561), хорв. *Zurela* (Leksik 755), пол. *Surel* (SN IX, 157).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *сурéла*, *цурéла*, *цурél* 'частина ноги від коліна до надкопитного суглоба' (Куриленко 61).

***Surulь**, ***Surulь**: укр. *Цуруль* (Київ.) < **Суруль*, ст.-рос. (похідне) *Сурулово*, 1597 р. — назва пустища в Арзамаському пов. колишньої Нижегородської губ. (Антонов 1999: 229), рос. *Шуруля* (ЖПТ), (похідні) *Сурулово*, *Суруловка* — ойконіми в колишніх Новгородській і Симбірській губ. (Vasmer RGN VIII, 651), хорв. *Surulj* (Leksik 624).

***Surima**, ***Surimь**: укр. *Сурим* (КПУ Він. 8, 84), (похідні) *Шуримова долина* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл. ММР 445), *Шуримів струмок* — у басейні Горині п. Прип'яті п. Дніпра (с. Радиславка Ровенськ. р-ну Рв.; Анк.), блр. *Шурум* (м. Мінськ), слвн. *Surima* (ZSSP 587), пол. *Szurim*, *Szurym* (SN IX, 371, 372) ~ рос. діал. *шұ́рить* 'текти швидко, струєю' (НОС 12, 110).

***Suromь**: укр. (вторинне) *Сурамович* (Holutiak 395), *Шурум* (КПУ Київ. 1, 28), ст.-рос. (вторинне) *Суромочко* Власов, 1565 р. (МИТА 38), блр. *Сурумко* (м. Барановичі), пол. *Suromko*, *Suromiec* (SN IX, 159).

Деривати з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Suranь**, ***Suranь**: укр. *Szuran*, 1773 р. (Чучка 540), *Суран*, *Шуран* (ЖПТ), ст.-рос. Гришка *Шуранов*, 1658 р. (КМР III, 141), Левка *Сурановъ*, 1698 р. (АХУ II, 1283), рос. *Суранов*, *Цуранов*, *Шуранов* (ЖПТ), (похідне) *Суранова*, 1782 р. — ойконім у колишньому Томському пов. (Беликов 118), блр. *Цуран* (ЖПТ), *Шуранаў* (Бірыла 484), болг. *Шуран* (Илчев 561), хорв. *Suran*, *Šuran* (Leksik 624, 666), слвн. *Šuran*, *Zuran* (ZSSP 627, 714), пол. *Szuran* (SN IX, 370), чеськ.

Surán, Šuran, Šuraň, Zuran (ЧП), слов. *Suran* (ТР 189), (похідне) *Šurany*, 1406 р. (PDS V, 141), *Šurany*, 1654 р. (SLL I, 61) — ойконім ~ чеськ. діал. *šuraňa* 'косокий' (Bartoš 435).

***Surĵanjъ**: ст.-укр. Пронка *Шурьянь*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 328), ст.-рос. Микита Ивановъ сынъ *Сурьяновъ*, 1615 р. (Танков 36).

***Surina**, ***Surinъ**: ст.-укр. Сошонко *Сурин*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 353), укр. *Шурин* (Редько 2, 1228), ст.-рос. *Сурин* Акинфов, XVI ст. (Веселовский 306), рос. *Зурин*, *Сурин*, *Цурин* (ЖПТ), хорв. *Surina*, *Šurin*, *Šurina*, *Zurin* (Leksik 624, 666, 755), слов. *Surina*, *Šurin* (ZSSP 587, 627), пол. *Surin* (SN IX, 157), чеськ. *Šurín*, *Šurina* (ЧП).

Bosurinъ** (Posurinъ**): рос. *Бусурин* (КП Коми 158), блр. *Бусурын* (Бірыла 72).

***Pasurinъ**: рос. *Пашурин* (ЖПТ).

***Vъsurinъ**: рос. *Вашурин* (РУС 72), блр. *Вашурин* (ТС Мозырь 82).

***Zasurinъ**: рос. *Засурин* (КП Саратов.).

***Surona**, ***Suron'a**, ***Suronъ**, ***Suronъ**: ст.-рос. Ларька Петров сын *Сурунов*, 1644 р. (ПЮН 111), рос. *Шуронин* (ИС 31), ст.-серб. *Suronja* [1190 р. — Gaudio *Suronie* (Jakić-Cestarić 129)], пол. *Suron*, *Suroń* (SN IX, 159) ~ чеськ. діал. *suroň* 'брутальна особа' (Bartoš 410).

***Surunъ**: укр. *Шурун* (РІ Київ. 2, 337), рос. *Сурунов* (Лет. АД 2006, № 11, 180), *Цурунов* (ЖПТ), блр. *Шурун* (Памяць Петр. 381), серб. *Зурунић* (СБР 3, 926).

***Surunъ**: укр. (вторинне) *Сурунич* (Богдан 294), рос. *Шурунина* ж. (КПУ Луг. 2, 463), пол. *Surzuni*, *Szuruni* (SN IX, 161, 372).

bosurъnъjъ* (rosurъnъjъ*): укр. діал. *бурсурний* 'неврівноважений' (Глуховцева 34).

Іносуфіксальні деривати:

***Surasъ**: пол. *Suras*, *Szuras* (SN IX, 157, 370).

***Surosъ**: пол. *Suros* (SN IX, 159).

***Surusъ**: укр. *Сурус* (КПУ Зап. 11/2, 332), рос. *Сурусов* (КПУ Ник. 5, 295), пол. *Surus* (SN IX, 160).

***Surysъ**: пол. *Surys*, *Szurys* (SN IX, 160, 372).

***Suratъ(jъ)**: укр. *Сурам* (Зосимов 2, 399), *Сурабий* (Богдан 294), рос. *Сурамов* (ЖПТ), слов. *Suratić* (ZSSP 587), пол. *Surata*, *Szurata* (SN IX, 156, 370), *Zurat* (SN X, 541), чеськ. *Šurát* (ЧП) ~ рос. діал. *сұрат* 'смуток' (СРНГ 42, 275).

***Suretъ(jъ)**: хорв. *Suretović* (Leksik 624).

***Suritъ**: рос. *Шурутов* (ЗВ 770).

***Suroťъ**: пол. *Szurot* (SN IX, 371).

***Suroťa**, ***Suroťъ**: укр. *Шурута*, 1755 р. (Курданов 58), *Шурут* (Горпинич 292), рос. *Сурант* (ГЕ 11), *Шурутин* (ЖПТ), (похідне) *Шуруты Татарские* — ойконім у колишній Симбірській губ. (Волости IV, 246), блр. *Сурунтович* (м. Мінськ), пол. *Surant* (SN IX, 157) — форми з розщепленим назальним.

***Suravъ(јь)**: укр. *Surawу* (Чучка 540), хорв. *Suravi* (Leksik 624), пол. *Surawу* (SN IX, 157) ~ укр. діал. *суравий* 'норовистий (переважно про коня)' (ГГ 179), *сураво* прислівн. 'перелякано' (Зеленчук 430), *цуравий* 'порваний, поношений, драний' (Алмашій 130) < **суравий*. По-іншому див. (Петлева 1983: 26).

***Surovъ(јь)**: укр. *Суrowий* (Редько 2, 1027), рос. *Зуров* (РДв. III/1, 706) < **Суров*, *Суrowий* (ЖПТ), серб. *Суровацъ*, 1806 р. (Стојановић II, 334), (вторинне) *Зуровац* — сучасне прізвище, хорв. *Surov*, *Zurovac* (Leksik 624, 755), чеськ. *Surovŭ* (ЧП) ~ укр. *суровий* 'небілений', блр. *суровы* 'дуже строгий, вимогливий' та ін. Див. (ЭСБМ 13, 59).

Деривати у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

Похідні з *-b*-детермінативом:

***Sъrba**, ***Sъrbo**, ***Sъrbъ**, ***Sъrbъ**: ст.-укр. *Шерба*, 1407 р., *Шербъ*, 1414 р. (ССУМ II, 556, 557), *Surba*, XVI ст. (Жерела III, 400), *Sorbá*, 1687 р. (Чучка 631), укр. *Серб* (ЖПТ), *Серба* (Льв.), *Себр* (ПСС 3, 519) < **Серб*, *Себро* (КПУ Київ. 5, 736), *Сорба* (Богдан 283), *Собро* (НКП Дн. 742), *Сурба* (КПУ Жит. 9, 734), *Сурбо* (КПУ Він. 7, 103), *Забра* (КП Севастополь 7, 72) < **Сарба* (метатеза *-рб-* > *-бр-* і одзвінчення анлауту), *Зорба* (Панчук 117) < **Сорба*, *Зурба* (Богдан 346), *Ширба* (Процюк 79), *Шуруб* (КПУ Ув. Дон. 12, 475) < **Сурб* (форма з другим повноголоссям і переходом анлаутного *С-* > *Ш-*), *Шрубенко* (Горпинич, Тимченко 313) < **Сурбенко*, (похідні) *Сербин* — назва ставка, *Сюрбова Гора* — назва колишнього хутора на Волині (Сл. ММ 2, 330, 389), *Сербівка* (2 фіксації), *Сербове* (3) — мікротопоніми в Чернігівській обл. (Павленко 472), ст.-рос. *Ивашко Иванов сын*, прозвище *Шибра*, 1660 р. (ХКФ II, 101) < **Сирба* < **Сърба* < **Сърба* (унаслідок артикуляційної близькості звуків *ы* і *ѣ*), (похідне) *Шурбево*, 1668–1676 рр. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (ПКРС 99), рос. *Сарба* / *Сарбо* (РПЭ 2, 360), *Зорбов* (Зап.), *Серба*, *Сербов*, *Сурба*, *Шабров*, *Шурба*, *Шурубов* (ЖПТ), (похідні) *Шабы* — ойконім у Тюменській обл., *Сибрин порядок* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 186) < **Сирбин* <

**Сырбин* < **Сърбин*, блр. *Сурба* (СБГТ 362), *Сурбо* (ЖПТ), *Шурба*, віднесене до тюркізмів (Бірыла 484), (похідне) *Субры* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 112), болг. *Сръб*, *Сърбев*, *Сърбо*, *Шурбов* (Илчев 461, 472), макед. *Србов* (Речник ПКМ II, 455), ст.-серб. (вторинне) Костадинь *Шурбовикъ*, 1386 р. (Даничић III, 493), хорв. *Srb* (Leksik 607), словн. *Šarb*, *Šerbo* (ZSSP 593, 597), пол. *Sabra*, *Sarba*, *Serb*, *Serba*, *Sirba*, *Sorba*, *Sorbo*, *Surba*, *Syrba*, *Szabra*, *Szabrów*, *Szarba*, *Szebra*, *Szubra*, *Szurba*, *Szyrba* (SN VIII, 247, 294, 362, 427, 578; IX, 156, 196, 202, 225, 274, 355, 370, 412), *Zabro*, *Zarba*, *Zorba* (SN X, 387, 431, 532), чеськ. *Srb*, *Srba*, *Serba* (ЧП), словц. *Srb* (TZ Bratislava 326), луж. *Serb* (Wenzel II/2, 95).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *сы́рба* ‘легко-важна жінка’ (Элиасов 407), *сарба́* ‘осока’ (СРГС 4, 230), *сурба* ‘дранка в бочці’ (Барсов 1, XVIII), *шобря* ‘полохливий, сором’язливий’ (НОС 12, 105).

**Сърбоносъ*: рос. *Сурбанос* (САМ 220).

Префіксальні архетипи відапелятивного походження:

**Basъrba*, **Basъrbъ*: рос. *Басарба* (ЖПТ), пол. *Basarb*, *Basarba* (SN I, 198). Початкове **Ba*-могло еволюціонувати з **Pa*-.

**Kasъrba* / **Kosъrba*: укр. *Косерба* (повідомила Г.Л. Ушакова), *Каушурба* (Богдан 110), *Коушурба* (м. Чернівці), *Кушурба* (СП 203), пол. *Kasarba* (SN IV, 519), *Kosierb* (SN V, 184).

**Pasъrba*, **Pasъrbъ*: ст.-укр. Andrej *Passerb*, 1618 р. (Чучка 431), укр. *Пасерб* (СП 266), (похідне) *Пасербові джерела* — мікрогідронім у Волинській обл. (Сл. ММ 2, 174), рос. *Пасерба* (Лет. ЖС 2002, № 14–26, 144), блр. *Пасерб* (ЖПТ), пол. *Paserb*, *Pasierb*, *Pasierba*, *Pasirbek* (SN VII, 211, 213, 214) ~ ст.-укр. *пасербъ* ‘пасинок’, 1646 р., *пасерба* ‘нерідна дочка’ (Тимченко II, 86), укр. *пасерб* ‘пасинок’, діал. ‘брат чоловіка’, ‘нерідний син’ (ЕСУМ 4, 304; Шило 195), блр. діал. *пáсырб* ‘нерідне дитя’, *пáсырба* ‘нерідна дочка’ (Клімчук 1977: 126), пол. *pasierb* (Boryś 415 < північнослов'янськ. **pasъrbъ*), словц. діал. *paserb* ‘нерідний син’ (SSN II, 742).

Зауважимо, що фактичний матеріал з коренем *Серб* / *серб*- кваліфікують як хронологічно пізніший і фонетично вторинний (похідний), тобто **Sъrb*- > **Sъrbъ*- > **Sъrbъ*-. Див. (Козлова IV, 60).

**Sъsъrba*: укр. *Шушерба* (Богдан 270). Реконструкцію **Sъsъrba*, подану в (Шульгач I, 133), слід переглянути.

Деривати з консонантом -х- / -š- у суфіксі:

***Сѣрбаха**, ***Сѣрбахъ** / ***Сѣрбаѣ**: ст.-укр. Романъ *Шѣрбаѣ*, 1649 р. (Реєстр 228), укр. *Сарабах* (Новикова 733), *Сарабаха* (КПУ Льв. 3, 213) — форми з другим повноголоссям, *Сарбаиш* (Дон.), *Сярбаиш* (Горпинич 330), *Шурбаиш* (Богдан 270), ст.-рос. Василий *Сарбаишев*, 1668 р. (ОАРП 555), Иван Симонов сын *Шарбаишов*, 1699 р. (КДГ 118), рос. *Сарбаишевъ*, 1712 р. (ДПС I/2, 224), *Зурбаишев* (КПЧ) < **Сурбаишев*, *Шабраишин* (ЖПТ), блр. *Сарбаиш* (м. Вітебськ), пол. *Sarbach*, *Sarbaszewski* (SN VIII, 294).

***Косѣрбаѣ**: укр. *Кошурбаиш* (Богдан 136).

***Сѣрбеѣ**: ст.-рос. (похідне) *Сырбеишино*, 1627–1630 рр. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 14).

***Сѣрбиѣ**: хорв. *Srbiš* (Leksik 607), пол. *Serbisz* (SN VIII, 362).

***Сѣрбоѣ**: пол. (вторинне) *Sarboszewski* (SN VIII, 295).

***Сѣрбухъ** / ***Сѣрбуѣ**: укр. *Сабрушко* (НКП Дон. 2, 569) < **Сарбушко*, рос. *Сербушко* (ЖПТ), пол. *Sobruch* (SN VIII, 554).

***Сѣрбуѣ**: рос. *Сурбишев* (КП Алтай 2, 85).

Деривати з консонантом *-j-* у суфіксі:

***Сѣрбай**: укр. *Сербай* (ЖПТ), *Сирбай* (Вол.), ст.-рос. Пятою *Сарбаев*, 1608 р. (Веселовский 279), рос. *Сербаев* (КПУ Ув. Дон. 1, 495), *Собраев* (ЖПТ) < **Сорбаев*, *Сарбаево* — ойконім відантропонімного походження в Нижегородській обл., віднесений до тюркських за походженням (Морохин 171), *Сорбаи* — назва поселення в колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 957), *Шарбаев* — у колишній Московській губ. (Нистрем 340), *Шарбаева гора* — оронім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 363), ст.-блр. Прохоръ *Сербай*, 1691 р. (ИЮМ VIII, 171), блр. *Сарбай*, *Сырбай* (м. Вітебськ), *Сербаев*, *Шарабайко* (ЖПТ), (похідне) *Старыя Шарабай* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 366), пол. *Sabraj*, *Serbaj*, *Sorbaj* (SN VIII, 247, 362, 578).

Щодо апелятивних відповідників пор. рос. діал. *сарба́й* 'лінина людина', 'нечепура' (СРНГ 36, 140).

***Сѣрбѣй**: укр. *Сорбей*, *Сорбій* (Богдан 283), *Соробей* (КПУ Терн. 3, 349) — форма з другим повноголоссям, рос. *Шабреева* ж. (ЖПТ) < **Сарбеева*, пол. *Surbej* (SN IX, 156).

***Сѣрбуй**: ст.-рос. *Сабруй* Дмитров, 1571 р. (Веселовский 276), (похідне) *Сурбуево*, 1575 р. — ойконім у Карелії (МИК 240), слов'ян. *Сербуй* (Магницкий 75), запозичене чувашами (із **Сэрбуй* < **Сьрбуй*).

***Сѣрбъ (ѣъ)**: пол. *Sorby* (SN VIII, 578).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксі:

***Сърбакъ**, ***Сърб'акъ**: ст.-рос. Данило *Шарбакъ*, 1647 р. (РИБ XXVI, 339), рос. *Субракова* ж. (Лет. ГС 2007, № 30, 34), болг. *Сърбак* (Илчев 472), макед. *Србаков*, *Шурбаков* (Речник ПКМ II, 454, 793), хорв. *Srbak*, *Šarbak* (Leksik 607, 631), словн. *Šerbak* (ZSSP 597), пол. *Sarbak*, *Serbak*, *Serbiak*, *Sorbak*, *Sorbiak* (SN VIII, 294, 362, 578), *Szabrak*, *Szarbak*, *Szerbak*, *Szurbak*, *Szyrbak* (SN IX, 202, 225, 274, 370, 412).

***Сърбаць**: укр. *Сарбачъ*, 1718 р. (ПЧП 209), *Сорбач* (Богдан 283), *Собрач* (НКП Сум. 831), рос. *Сырбачев* (ЖПТ), пол. *Szerbacz* (SN IX, 274).

***Сърбикъ** / ***Сърбиць**: ст.-укр. *Шербич*, 1442 р. (ССУМ II, 556), укр. *Сирбиченко* (КПУ Сум. 14, 82), рос. *Сибриков* (ЖПТ), *Шобрик* (САЛ 682) < **Сорбик*, *Шубриков* (ЖПТ), серб. *Зорбић*, 1808 р. (ПШМ 45), хорв. *Sirbik*, *Srbić* (Leksik 592, 607), луж. *Serbik* (Wenzel II/2, 96).

***Сърбука**, ***Сърбукъ** / ***Сърбуць**: ст.-рос. Василий Михайлов *Сарбуков*, 1623 р. (Воскобойникова 205), рос. *Сорбучев* (Глуховцева 2, 226), *Сербуков* (АУИФ 398), *Сырбуков* (ИС 38), *Шарабукин* (ЖПТ), пол. *Sarbusz* (SN VIII, 295).

***Сърбѣка**, ***Сърбѣкъ**: укр. (вторинне) *Шрубковський* (Новикова 963) < **Сурбковський*, рос. *Шурубкин* (РУС 487), болг. *Сръбка* (Илчев 461), хорв. *Šarbek* (Leksik 631), словн. *Šurbek* (ZSSP 627), пол. *Sarbek* (SN VIII, 295), чеськ. *Srbek*, *Šurbek* (ЧП).

***Сърбѣсь**: хорв. *Srbec* (Leksik 607), словн. *Serbec*, *Šerbec* (ZSSP 546, 597).

Деривати з консонантом -l- у суфіксі:

***Сърбалъ**: укр. (вторинне) *Сербалюк* (Вол.), хорв. *Srbalj* (Leksik 607), пол. *Sarbal*, *Sorbal* (SN VIII, 295, 578).

***Сърбелъ**: хорв. *Srbelj* (Leksik 607), словн. *Šerbelj* (ZSSP 597), пол. *Sorbel* (SN VIII, 578), *Szarbel*, *Szurbiel* (SN IX, 225, 370), ст.-словц. *Adam Sorbel*, 1625 р. (UFP II, 212).

***Сърбола**, ***Сърбољъ**: рос. *Серболин*, *Собролев* (ЖПТ), блр. *Сярболін* (Бірыла 404), болг. *Сърбол* (Илчев 472).

***Сърбула**, ***Сърбуљъ**, ***Сърбуљъ**: укр. *Сербул* (КПУ Ник. 15, 159), рос. *Сербулов* (ЖПТ), *Сырбуль* (КП Керчь 1, 389), блр. *Сербулёў* (Бірыла 404), серб. *Србуљ* (Ђапић 1967: 229), словн. *Šerbula* (ZSSP 597).

***Сърбуљъ**: пол. *Sorbyl* (SN VIII, 578).

***Сърбадло** — віддієслівний дериват на -dlo — можна реконструювати на основі укр. Юско, *Шурбалов* зят, 1734 р. (ДІП VI, 225), *Сорбало* (ОМ 1, 496), *Шурбайло* (Богдан 270), ст.-рос. (похідне) *Сербалово* — ойконім у Шелонській п'ятині (Андрияшев 290).

Стосовно дієслова **sъrbati* пор., наприклад, укр. діал. *сьорбать* ‘сильно текти, витікати; цебеніти’ (Лисенко 209), (похідні) укр. діал. *вшурбати* ‘тепло одягнути’ (Аркушин 1, 82), рос. діал. *нашорбать* ‘наговорити багато всього’ (СРГК 3, 400), *пошарбать* ‘виснажити, знесилити’ (СРНГ 31, 24) та ін.

***Sъrbidlo:** ст.-рос. (похідне) *Сербилово*, 1625 р. — ойконім у Суздальському пов. колишньої Владимирської губ. (ОАСУ 332) < **Сърбилово* < **Сърбилово*.

***Sъrbanъ, *Sъrbanyъ:** ст.-укр. *Шербан, Шебран*, 1494 р. (ССУМ II, 556), *Sorban*, 1574 р. (Чучка 631), Григорей *Ширбан*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 66), укр. *Сабран* (СП 309), *Сербан* (Льв.), *Сорбан* (Радіон 121), *Surban*, *Ѓorban* (Vincenz 442), *Сарабан* (КПУ Вол. 3, 220), *Шарабан, Шобранюк* (СП 390, 400), *Шербан* (ЖПТ), рос. *Сарабан, Шарабанов* (ЖПТ) — форми з другим повноголоссям, *Шорбан* (Лет. ЖС 2007, № 30, 35), болг. *Сърбан, Шарбан, Шурбан* (Илчев 472, 552, 561), макед. *Србаноски, Шурбан* (Речник ПКМ II, 454, 793), серб. *Шарбан* (Грковић 212), *Шарьбань* (Даничић III, 486), (похідне) *Шарбановац* — ойконім, хорв. *Srbanić* (Leksik 607), пол. *Sabranowicz, Sorban* (SN VIII, 247, 578), *Szabran, Szarban, Szerban* (SN IX, 202, 225, 274), чеськ. *Serban, Šerban, Šorban* (ЧП), луж. *Sarban* (Wenzel II/2, 93) ~ ст.-рос. *сурбанъ*, XVI ст. ‘корзина з лози’ (Сл. РЯ XI—XVII вв. 29, 48), рос. діал. *шърбан* ‘голова’ (СРГ Прик. 941).

***Kosъrbanъ:** укр. *Косурбан, Козюрбан* (КПУ Ник. 8, 292, 293).

***Sъrbenъ:** укр. (вторинне) *Сурбенюк* (Пура СПР IV, 119), блр. *Шурубень* (ЖПТ).

***Sъrbinъ:** ст.-укр. *Сърбинъ* Павлович, 1638 р. (ABM 86), Iwan *Szurbin*, 1562 р. (ПКГЭ II, 360), рос. *Сарбин* (КП Тул.), *Сербин, Сибрин, Собрин, Шабрин, Шарабин, Шеребинов, Шурубин* (ЖПТ), болг. *Сорбин, Сърбин* (Илчев 458, 472), макед. *Србин*, XV ст. (Сокоłosки 1965: 159), *Србинов* (Речник ПКМ II, 454), хорв. *Srbin* (Leksik 607), пол. *Sarbin, Serbin, Sorbin* (SN VIII, 295, 362, 578), ст.-чеськ. *Zribin*, XIII ст. (Pleskalová 141), словц. *Serbin* (TZ Bratislava 314), луж. *Serbin* (Wenzel II/2, 96). Пор. ще слов'ян. Неделко *Сирбин*, 1667 р. (Мурзакевич 353).

***Sъrbonyъ:** пол. (вторинне) *Sarbonowska* (SN VIII, 295), *Szabron* (SN IX, 202) ~ рос. діал. *шорбон* ‘сирота’ (СРГС 5, 358).

***Sъrbunyъ:** укр. *Сарабун* (КПУ Льв. 2, 531) — форма з другим повноголоссям, *Шарабун* (Льв.), ст.-рос. Іванъ да Полюіектъ Семенов-

вы дѣти прозвище *Сарбуновы*, 1638 р. (КИРЯ 276), Ивашко *Сарбуновъ*, 1665 р. (Углич 3), рос. *Сарбунов* (Кубарев 63), *Сербунов* (ЖПТ), *Сирбунов* (ОА 5, 3287).

***Съгьльъ**: рос. *Шурубнева* ж. (ЖПТ).

***Съгьбара**, ***Съгьбаръ**, ***Съгьбаръ**: д.-руськ. *Сурбар*, 1103 р. — половецький князь (ПСРЛ XXXX, 71), ст.-укр. *Иванъ Шурбарька*, 1649 р. (Реєстр 316), укр. *Шарабар* (Рв.), *Шарабара*, 1765–1769 рр. (МІР 350), *Шурубар*, *Шурубаръ* (СП 404), ст.-рос. *Ивашка Шарабара*, 1696 р. (Полякова 256), рос. *Шарбаров* (КС Од. 3, 558), *Шарабаров*, *Шарабарин* (ЖПТ), блр. *Шарабаров* (СБГТ 396), слвн. *Sorbara* (ZSSP 566).

***Съгьбора**: рос. *Шараборин* (ЖПТ) < **Сарборин*.

***Съгьбура**, ***Съгьбуръ**: ст.-укр. *Иванъ Шурубуренко*, 1649 р. (Реєстр 137), укр. *Шарбур*, *Шарбура* (КС Харк. 2, 406), *Соробура*, *Шарабура*, *Шаробура* (Богдан 121, 128, 129), *Шурубур*, *Шурубур* (Новикова 970) — форми з секундарними голосними після плавного, рос. *Шарабурин*, *Шарабуров*, *Шурубур* (ЖПТ).

***Съгьбасъ**, ***Съгьбасъ**: укр. *Сирбасюк* (КПУ Полт. 6, 217), рос. *Сарбасова* ж. (м. Задонськ), пол. *Zorbas* (SN X, 532).

***Съгьбата**, ***Съгьбатъ**: укр. *Сорбат* (Сум.), *Шабрат* (Кравченко 174), *Шубрат* (НКП Він. 792), (похідне) *Сорбатів яр* — у Сумській обл. (Череп. Микротоп. 263), рос. *Сарбатов*, *Субратов* (КП Твер.), *Шабрат* (КПУ Зап. 1/2, 287), блр. *Сарбатъ*, 1737 р. (BC 1, 409), серб. *Šubrat* (Milicević 671), пол. *Szubrat*, *Szurbatowska* (SN IX, 355, 370), *Zabrat* (SN X, 387), чеськ. *Šabrata* (ЧП).

***Съгьбетъ**: укр. *Сарбет* (КПУ Дон. 13, 614), пол. *Sorbet* (SN VIII, 578).

***Съгьбитъ**: рос. *Сарбитов*, *Сорбитов* (ЖПТ), пол. *Serbitowicz* (SN VIII, 362).

***Съгьбота**, ***Съгьботъ**: укр. *Шурбот*, *Шурбота* (Богдан 270) ~ укр. діал. *шурбіт* 'ганчірка, якою щось миють' (ЕСУМ 6, 491).

***Съгьботъ**: укр. (вторинне) *Сербутовський* (Літ. ГС 2002, № 20, 48), блр. *Сарбантович* (м. Могильов) — форма з розщепленням носовим, пол. *Sarbut* (SN VIII, 295). Пор. ще (похідне) *Сербутки* — ойконім у колишній Сувальській губ. (Вольтер 106).

***Съгьбутъ**: пол. *Szubryt* (SN VIII, 355).

***Съгьбавъ(жъ)**: пол. *Sabrawa* (SN VIII, 247).

***Съгьбовъ(жъ)**: укр. *Шубровий* (СП 403) — форма з метатезою -рб- > -бр-.

Укр. діал. *осю́рбуватий* 'сутулий, згорблений' (ЕСУМ 4, 231 — «неясне») — один із рефлексів псл. **obsъrbovatъ(жъ)*.

Похідні з коренем **Sьrx-* / **Sьrř-*:

**Сьгха*, **Сьгхо*, **Сьгхъ*: укр. *Сурха* (Рв.), *Сюрха* (Пура СПР V, 156), *Сахро* (КПУ ІФ 3, 255) < **Саrho* (метатеза), *Сохра* (КПУ ІФ 2, 666), *Шерех* (Красовський 168) – форма з другим повноголоссям, (похідні) *Серхів*, *Сереховичі* – ойконіми у Волинській обл., *Ширховка* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 133), рос. *Зорохов* (Новикова 331) – форма з одзвінченням анлауту, *Серехов* (Горпинич 305), *Шархов*, *Шахров*, *Шорох* (ЖПТ), *Шурх* (РПЭ 2, 642), (похідні) *Шерехово*, *Шорохов*, *Шорохова*, *Шохровка*, *Шохры* – назви населених пунктів у різних регіонах (Vasmer RGN X, 275, 345, 347), блр. (похідні) *Серхово* – ойконім у колишній Мінській губ., *Шерехов* – в колишній Могильовській губ., *Шухрово*, *Шухры* – в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VIII, 248; X, 381), хорв. *Srha*, *Šarh* (Leksik 608, 632), слвн. *Šarh* (ZSSP 593), пол. *Sierch*, *Siercha*, *Szirsch*, *Szyrch* (SN VIII, 406; IX, 285, 412), чеськ. *Srch* (ЧП).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. *шурх* (орн.) ‘пронурок, *Cinclus cinclus* (aquaticus) L.’ (ЕСУМ 6, 494), блр. діал. *шырх* ‘загострений товстий кілок [...]’ (ТС 5, 351).

Суфіксальні деривати:

**сьрхова*: блр. діал. *шархоба* ‘твердий, мерзлий верхній шар снігу після відлиги’ (Яшкін 206). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**Сьгхажь*: укр. *Шурхай* (м. Тернопіль), рос. *Сурхай* (ПН 4, 201), *Сурхаев* (КПУ Дон. 3, 428), *Шахраев*, *Шурхай* (ЖПТ), блр. *Шурхай* (Бірыла 485), *Шухрай* (ЖПТ), пол. *Szurhaj* (SN IX, 370).

**Сьгхъжь*: рос. *Серхой* (ЖПТ).

**сьрхаъь*: рос. діал. *шархаъш* ‘обідранець’ (Чикачев 41). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Сьгхоъь*: укр. *Саrhoш* (Новикова 734).

**Сьгхакъ* / **Сьгхасъ*: укр. *Шурхач*, 1732 р. (ПВЗ 54), ст.-рос. (похідне) *Серхачево*, XV ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК І, 445), рос. *Серхачев* (ЖПТ), (похідне) *Серхачевское* – ойконім у колишній Архангельській губ. (Vasmer RGN VIII, 248).

**сьрхаъь*: рос. діал. *шархалі* мн. ‘бурульки, напливи’ (Чикачев 63). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Сьгхоль*, **Сьгхъль*: укр. *Саrhoль* (Новикова 749), слвц. *Srholec* (TZ Bratislava 326).

**Сьгхула*: пол. *Sierchuła* (SN VIII, 410).

***Сѣрхѣ(ѣ)**: рос. (похідне) *Серхолово* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN VIII, 248).

***Сѣрхадло**: ст.-укр. Грыцько *Шурѣхайло*, 1649 р. (Реєстр 69), укр. *Шурхал*, *Шурхало* (Вол.), рос. *Шерхалов* (Лет. ЖС 2000, № 6, 195), *Ширихалов* (ЖПТ), *Шурхал* (КЛ 2007, № 1–13, 246), блр. *Шурухайла* (Бірыла 485) ~ блр. діал. *шы́рхаць* 'штрикати' (ТС 5, 351).

Рос. *Сохромов* (ЖПТ) < **Сорхомов* — один із рефлексів псл. ***Сѣрхотъ**, мотивованого дієсловом **сѣрхѣти*.

Архетипи з консонантом -н- у корені:

***Сѣрханъ**: укр. *Сахран*, 1752 р. (Пивовар 16), *Сахран* (ЧЧ 2, 681) < **Сархан*, *Сорохан* (СП 332) < **Сорхан*, *Сорухан* (КПУ Зап. 21, 387), *Сурухан* (НКП Черк. 1, 351) — форми з секундарним -у-, *Шархан* — прізвище (СПУ 3, 293), ст.-рос. Васька Савельєв сын *Шереханов*, Оська *Шерыханов*, 1623 р., Петрушка *Шириханов*, 1682 р. (Полякова 262–263), рос. *Сарханов* (Михайлов 545), *Шириханов* (РУС 478), *Шихранов* (ЖПТ), *Шихраны* — ойконім у колишній Казанській губ. (Vasmer RGN X, 315), болг. *Шихранов* (Илчев 557), пол. *Sierchan*, *Sorochan* (SN VIII, 406, 579), чеськ. *Šarhan* (Beneš 91).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *ширихán* 'обірвонець', яке тлумачать як форму з другим повноголосся (< **ширхán* < **сѣрхán*). Див. (Козлова IV, 134).

***Сѣрхунъ**: укр. *Шархун* (РУС 471), рос. *Шархунов* (м. Москва), блр. *Шархун* (Бірыла 468).

***Сѣрхунъ**: рос. *Сохрынев* (ЖПТ) < **Сорхынев*.

***Сѣрхата**, ***Сѣрхатъ**: рос. *Шурхатенко* (САМ 261), (похідне) *Серхатино* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN VIII, 248).

Деривати з коренем **Сѣрѣ-* < **Сѣрхѣ-*:

***Сѣрѣа**, ***Сѣрѣъ**: укр. *Сарш* (КПУ Дон. 13, 614), (вторинне) *Сершевич* (Горпинич, Тимченко 248), *Шерш* (ЖПТ), *Шереш* (Стехна 89), *Шорш* (Радіон 131), *Шуриша*, 1756 р. (АК 5, 118), *Шуриша* (РІ Зап. 6, 453), ст.-рос. Иван Иванович *Шириш* Бунков, 1545 р. (Веселовский 369), Карпик *Ширшев*, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 62), *Ширша*, XVI ст. (НПК IV, 506), Івашка *Ширшѣ*, 1685 р. (Сиб. города 3), Федор *Ширшов*, XVII ст. (ТК I, 823), (похідне) *Ширшово*, 1543 р. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (Антонов 1999а: 17), рос. *Шаршев*, *Шаршов*, *Шереш*, *Шершев*, *Шершов*, *Ширшев*, *Ширшов*, *Шоршов*, *Шуришев* (ЖПТ), (похідні) *Сурушино*, *Суришино* (2),

Шорошев, Шоршин — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 651; X, 345), блр. *Шереш* (ЖПТ), *Шурша* (м. Гомель), (похідне) *Шерешеве* — назва населеного пункту в колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN X, 275), хорв. *Sarša, Serš, Serša, Sorša, Srša, Šarš, Šarša, Šorš, Šorša, Šrša* (Leksik 580, 587, 588, 605, 608, 633, 652, 657), слвн. *Serša, Sirša, Srša, Šorš* (ZSSP 547, 552, 571, 610), пол. *Sarszewski, Siersz, Szirszow, Szorsz, Szyrz* (SN VIII, 299, 409; IX, 285, 321, 413), ст.-чеськ. *Srša*, 1419 р. (АЧ IV, 376), чеськ. *Šarša, Šereš* (ЧП), *Šorš* (Beneš 191), луж. *Šorš* (Wenzel II/2, 611).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *сорош* ‘ущелина, тіснина’ (Алмашій 107) — форма з другим повноголоссям, *шурша* ‘купа, ворох’ (ЕСУМ 6, 494), ‘невелика тимчасова крита повітка на опорах [...]’ (Крохмалюк 155), рос. діал. *шириші* мн. ‘розкудане волосся’ (СРГ Морд. 2, 1522), *сорші* ‘вузьке місце на ріці, брід’ (СРНГ 40, 38), *шорш* ‘палиця, на якій перед піччю вішають білизну для просушування’ (СВГ 12, 101), *шурша* ‘прибудова біля хати для господарських цілей’ (СРГО 2, 285), *шурша* ж., частіше у мн. ‘легке взуття, тапочок’ (ОСВГ 12, 156).

Суфіксальні деривати:

***Сърšiga**: ст.-рос. Мартынъ Андреевъ сынъ *Шершигинъ*, XVII ст. (Гераклитов Столбцы 26).

***Сърšajъ**: ст.-укр. Іван *Шаршай*, 1695 р. (Кривошея НС 1, 435), рос. *Ширшаев* (ЖПТ).

***Сърšakъ**: укр. *Шаршак* (Вол.), *Шершак* (КПУ Полт. 8, 553), *Ширшак* (ЖПТ), (похідне) *Шершаков* — ойконім у колишній Полтавській губ. (Vasmer RGN X, 277), рос. *Шаршак, Шершаков, Шуршаков, Шуршаков* (ЖПТ), хорв. *Soršak* (Leksik 605), слвн. *Soršak* (ZSSP 566), чеськ. *Šoršák* (Beneš 78), луж. *Šeršak* (Wenzel II/2, 122) ~ рос. діал. **сършак* у словосполученні на *ширшака* ‘задарма, обманом’ (Пискунова 208).

***Сърšikъ** / ***Сърšičъ**: ст.-рос. *Ширшик* Захряпин, 1539 р. (Веселовский 369), Ефим *Ширшиков* сын Воронов, Васка *Шыршиков*, 1573 р. (Альшиц 22), рос. *Шаршиков, Шершиков, Ширшик, Шоршиков, Шуршиков* (ЖПТ), (похідне) *Ширшики* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 310), ст.-хорв. *Sršić*, 1471 р. (Monumenta 108), хорв. *Saršić, Seršić, Soršić, Sršić, Šaršić* (Leksik 580, 588, 605, 609, 33), слвн. *Seršič, Sršič, Suršič* (ZSSP 547, 571, 587), слвц. *Šeršik* (TZ Bratislava 342).

***Sъrŕьka**, ***Sъrŕьko**, ***Sъrŕьkъ**: укр. *Суришко* (ЖПТ), *Шуришко* (КПУ Харк. 7, 790), рос. *Шарошкин* (КП Сарат.₁₃), *Сорошкина ж.*, *Шириш-ков* (ЖПТ), *Шерешков* (РУС 475) – форми з другим повноголос-сям, *Шариков*, *Шериков* (Новикова 937, 947), хорв. *Seršek*, *Sršek* (Leksik 588, 608), слвн. *Soršek* (ZSSP 566), пол. *Sereszko*, *Surszko* (SN VIII, 365; IX, 160), чеськ. *Šaršok* (ЧП).

***Sъrŕukъ**: рос. *Шариуков*, *Шериуков* (ЖПТ), *Шуриуков* (Лет. ЖС 2004, № 40–52, 273).

***Sъrŕьelъ**: рос. *Шершелев* (ЖПТ).

***Sъrŕul'a**: укр. *Шериуля* (КПУ Од. 8, 228).

***Sъrŕadlo**: рос. *Шуришало* (ЖПТ).

***Sъrŕidlo**: укр. *Шаширило* (Горпинич 141) < **Шаришило*, *Шуришило* (PI Терн. 3, 311), рос. *Шеришилов* (Новикова 947), *Шуришили* (ЖПТ), *Шуришилов* (КП Сарат.₇).

***Sъrŕanъ**, ***Sъrŕanъ**: укр. *Суришан* (РУС 407), ст.-рос. Потракей-ко Ивановъ сынъ *Шаршановъ*, 1625 р. (ПК Торжок 13), рос. *Саршанов* (Новикова 734), *Шаршанов* (КП Сарат.₃), *Ширшанов* (ЖПТ), (похідні) *Шаршановка*, *Шаршаново* – ойконіми в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN X, 229), блр. *Шаршан* (Бірыла 469), (похідне) *Шаршани* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 229), серб. *Сришан* – сучасне прізвище, хорв. *Saršan*, *Soršan*, *Sršan*, *Šršan* (Leksik 580, 605, 608, 657), чеськ. *Šaršanová ж.* (Beneš 196).

***Sъrŕinъ**: ст.-рос. Иванко *Шихрин*, XVI ст. (ГРМ 25), Петрушка Тимофеев сын *Шоришн*, 1646 р. (ПКВ 101), Демка Осипов *Шаришн* пасынок Чюсовитин, 1666 р. (Мосин 473), рос. *Саришн* (КПУ Ув. Дон. 5, 272), *Сохрин*, *Шаршн*, *Ширшн*, *Шоршн*, *Ширихн* (ЖПТ), *Шурхн* (РУС 487), *Шуришн* (ЖПТ), *Шеришн* (КПУ Харк. 10, 351), *Шашрин* (НКП Дн. 887), хорв. *Šršin* (Leksik 657), ст.-пол. *Petro Zarssin*, 1500 р. (SSNO VI, 272).

***Sъrŕunъ**: укр. (вторинне) *Шариунович* (Горпинич, Тимченко 306), *Шериун* (РУС 476), рос. *Шариунов*, *Шериунов* (ЖПТ), *Шоршунов* (Новикова 961), (похідне) *Шуриуны* – назва поселення в колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN X, 378), блр. *Шариун*, *Шэриун* (Бірыла 469).

***Sъrŕьnъ**: рос. *Соршнєв* (ЖПТ), *Шершнєв* (КПУ Од. 6, 626), (похідне) *Шорошнєво* – ойконім відантропонімного походження в колишній Московській губ. (Vasmer RGN X, 345), блр. *Шаршнєв* (ЖПТ) ~ рос. діал. *шóриши* мн. 'дерев'яні вила' (ЯОС 10, 80).

***Sьršaťь(ь)**: рос. *Шаршаткин* (РУС 471) ~ блр. діал. *шарша́тка* 'велика голка' (Авілава 11).

***Basьršaťь(ь)**: рос. *Басуришатов* (НКП Дон. 2, 169).

***Sьršaňь(ь)**: укр. *Шуришава* (КС Черніг. 2, 244), (вторинне) *Шаршавенко* (РУС 471), ст.-рос. *Шаршава* Федорович Селивачев, 1564 р., *Шершава* Черкасов, 1573 р. (Веселовский 361), рос. *Саршавкин*, *Шаршавин* (ЖПТ), *Шаршавых* (РУС 471), блр. *Шаршавы* (Бірыла 469).

Похідні з коренем **Sьrk-* / **Sьrč-*:

Базові (безафіксні) ***Sьрка**, ***Sьрко**, ***Sьркъ** можна відновити на основі: ст.-укр. *Сорко* Литвинъ, 1562 р. (Тупиков 369), *Ивашко Шарко*, 1578 р. (Памятники III, 80), Грицко *Шарко*, 1592 р. (УП 491), *Sarko*, XVI ст. (Жерела III, 105), Пилипъ *Шаркъ*, 1649 р. (Реєстр 464), (вторинне) *Иеремія Ширкевич*, 1674 р. (ДСС 99), укр. *Сорко* (Горпинич 59), *Сурко* (Новикова 804), *Сарка* (Чучка 503), а також *Шарко*, *Шурко* (Новикова 937, 969), *Шарка* (Богдан 261), в яких анлаутне *Ш-* < *С-*, *Зарко* (Богдан 337) < **Сарко*, ст.-рос. Федор Дмитриев сын *Сьркова*, 1551 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 105), рос. *Сарк* (Лет. ЖС 2005, № 1–13, 173), *Сорк* (КП Твер.), *Зорков* (Новикова 331), (похідне) *Шарчина*, 1782 р. — ойконім у Томському краї (Беликов 137), блр. *Шарково*, *Шарковка* — ойконіми відантропонімного походження в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 51, 187), болг. *Шарко*, *Зорко*, *Зурко* (Илчев 216, 252), слвн. *Sark*, *Sarka*, *Sorko*, *Šark*, *Šerko* (ZSSP 534, 598, 627), ст.-серб. *Zarkus* Deanowitsch, 1354 р. (Морошкин 88), хорв. *Sarka*, *Sarko*, *Sorka*, *Surko* (Leksik 580, 605, 624), *Šarka*, *Šarko*, *Šurk*, *Šurko*, *Zurk* (Leksik 632, 666, 755), (похідне) *Šurkovac* — ойконім у Боснії та Герцеговині (Im. m. 432), пол. *Sarka*, *Sarko*, *Sorka*, *Sorko* (SN VIII, 296, 579), *Szark*, *Szorka*, *Szurka*, *Szyrk* (SN IX, 227, 321, 371, 412), *Zark*, *Zarka*, *Zarko*, *Zurka*, *Zurko*, *Zyrka* (SN X, 433, 541, 558), чеськ. *Sork*, *Surka*, *Šárka*, *Šurka*, *Zurko* (ЧП), слвц. *Sárka* (TZ Bratislava 311), *Sarkov* (Krištof 246). Зі слов'янських мов запозичено ест. *Сарк* (Лен. М 3, 366), чуваськ. *Шорка* (Магницкий 95).

Серед наведених фактів можуть бути суфіксальні (-*ьk-*) похідні від **Sar-*, **Sor-*, **Sur-*, **Syr-*, які після занепаду редукованого -*ь*- збіглися з похідними від детермінативно розширеної основи **Sьr-k-*. Про це спеціально наголошувала Р.М. Козлова. Див. (Козлова IV, 108).

Від цих і подібних антропонімів утворилося чимало назв населених пунктів. Пор., наприклад, *Саркино*, *Соркино*, *Суркина* (2),

Суркино, Суркино Новое, Суркино Старое, Сурково (3 фіксації), Сурковка, Сурковская, Сырчина Алексея, Сырчевская, Сыркино, Сыркова, Сырково (8), Шарчина, Шурково (5) — на теренах Східної Славії (Vasmer RGN VIII, 108, 646, 648, 683; X, 231, 376).

Праантропоніми-композиції:

***Съркојѣдъ** > (похідне) *Саркоеды* — ойконім у колишній Сувалкській губ. (Vasmer RGN VIII, 108). Стосовно мотивації першого компонента пор., наприклад, укр. діал. *шърка* 'здня потовщена частина коси' (Євтушок 132), рос. діал. *сорка* 'птах родини в'юрків' (СРНГ 40, 16), *шърки* 'черевики з тонкими підощвами, без підборів' (Рыбников 1991: 3, 326).

***Съркодѣъ**: укр. *Шаркадій* (Льв.).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Асърка**: слов'ян. *Яшорка*, запозичене чувашами (Магницький 101) < **Асорка* (йотація).

***Засърка**: *Засоркин* (РДв. IV/1, 659).

Суфіксальні деривати:

***Съркадо**: укр. *Суркало* (Богдан 294), *Шуркало* (Пура СПР IV, 146), *Шуркало* (СП 404), *Шуркала* (Панцьо 124), ст.-рос. *Шуркалов* Дементий, 1607—1615 рр. (Курдюмов III, 21), Петрушка *Шырыкалов*, 1683 р. (Полякова 263), Афонасей Григор(ь)єв с(ы)нь *Шорыкалов*, 1687 р. (Парфенова 429) — форма з секундарним -ы-, рос. *Шаркалов* (КП Твер.), *Шуркалов* (ЖПТ), хорв. *Šurkalo* (Leksik 666), пол. *Szurkało* (SN IX, 371), чеськ. *Srkala*, *Šurkala* (ЧП), ст.-слвц. *Petro Sarkala*, 1625 р. (UFP II, 97), слвц. *Šurkala* (TZ Bratislava 357) ~ укр. діал. *шъркало* 'палиця, якою заганняють рибу в сак' (Негрич 192), макед. *шуркало* 'вир' (Видоески 1999: 178) < **съркадо*.

Псл. **съркадо* віддієслівного походження. Стосовно рефлексів псл. **съркати* пор. укр. діал. *съркати* 'сердито говорити; кричати; лаяти' (Онишкевич 2, 204), 'сапати вогнем; іскритися' (повідомила Г.В. Воронич), *шъркати* 'мацати; хапати; тягти', *шъркати* 'тикати; втикати, вганяти щось кудись' (Піпаш, Галас 224, 230), 'човгати', 'доїти', 'проскочити' (СБук. Г 679), *шъркатися* 'тертися' (Брилінський 106), *шъркати* (си) 'тикати (ся); штрикати' (ГГ 221), *шъркати* (ся) 'ялозити (ся), забруднювати (ся), обтирати (ся)' (Мельничук 98), рос. діал. *съркать* 'масажувати (шоркати, розтирати)' (Зотов 443), *насъркать* 'начесати (вовни) скільки завгодно'

(ПОС 20, 326), *шáркать* ‘ходити, рухатися, заважаючи кому-небудь’ (ЯОС 10, 70), *шáркать* ‘оббивати головки льону, молотити’, *шóр-кать* ‘терти що-небудь’ (НОС 12, 81, 105), *шурkáть* ‘шукати, шарудіти’ (Доп. 309), *зúркаться* ‘стукати’ (Даль 1, 696) < *сúркаться, блр. діал. *шоркáцца* ‘ворушитися’ (ТС 5, 334), серб. *шáркати* ‘торкатися, зачіпати, копірситися’, *шў́ркати* ‘повільно, безцільно рухатися, тинятися’ (Гаговіћ 304, 311), схв. *с́ркати*, слвн. *śrkati* ‘сьорбати’, пол. *sarkać* ‘скаржитися, ремствувати; різко відповідати; бурчати’, чеськ. *srkati* ‘сьорбати’, слвц. *s’rkať* ‘т. с.’ (ЕСУМ 5, 181 – стаття *sarapati*).

***Сьркась**: укр. *Суркачъ*, 1732 р. (РЧП 230), *Цуркач* (Редько 2, 1150) – форма з африкатизацією анлауту, ст.-рос. Трофимъ *Суркачевъ*, 1657 р. (АОК 375), рос. *Шуркачев* (ЖПТ), хорв. *Srkač*, *Šarkač* (Leksik 608, 632) ~ укр. діал. *шурка́ч* ‘джерело’ (Личук 424).

Похідні з консонантом *-j-* у суфіксальній морфемі:

***Сьркайь**: рос. *Шуркай* (ИСП 615), (похідне) *Саркаево* – ойконім у Пермській обл. (Списки Перм. 493), хорв. *Šarkaj* (Leksik 632), а також слов’ян. *Саркай* – в антропоніміконі чувашів (Магницький 73) ~ рос. діал. *шарка́й* ‘загострена донизу палиця’ (Кривошапкин 63), ‘загострена з двох кінців палиця, яку використовують для розтагування сирих шкурок’ (Элиасов 460).

***Асьркайь**: рос. *Яшуркаев* (Лет. ЖС 2008, № 1–13, 310).

***Сьркуйь**: ст.-рос. Титко Даниловъ сынъ *Соркуева*, 1563 р. (СГКЭ I, 168), Левашка Данилов сын *Суркуев*, 1575 р. (СМИК 32).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Сьрколь**: хорв. *Srkolj* (Leksik 608).

***Сьркуль**, ***Сьркуль**: рос. *Шеркулов* (КПУ Зап. 3, 593), блр. (похідне) *Серкулі* – ойконій у Мінській обл. (Пап. Мін. 241), хорв. *Srkulj* (Leksik 608). Зі слов’янських мов запозичено ест. *Суркуль* (ЖПТ).

***Сьркълъ**: рос. *Шаркель* (ЖПТ), блр. *Шаркель* (Бірыла 468), пол. *Szarkiel* (SN IX, 227).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Сьркань**, ***Сьркань**: укр. *Суркан* (Богдан 294), *Саркан* (Новикова 734), *Сирканич* (Панцьо 118), *Зуркан* (Богдан 346) < **Суркан*, *Шакран* (КПУ Зап. 8, 324) < **Шаркан* (метатеза), *Шуркан* (Богдан 270), *Шаркань* (РУС 470), *Шарокань* (Мик.), *Цуркан* (КПУ Ник. 1, 337) < **Суркан*, рос. *Саркан* (ЖПТ), *Суркан* (ИС 58), *Сурканов* (КПУ Пол. 11, 82), *Ширканов* (ЖПТ), *Шерканы* – ойконім («русская де-

ревня») у Західному Сибіру (Белявський 22), блр. *Саркан* (Бірыла 366), болг. *Сарканец* (Илчев 441), хорв. *Sarkanj, Srkanjac, Šarkan, Šarkanj, Zurkan* (Leksik 580, 608, 632, 756), ст.-пол. *Michal Sarkanowic*, 1604 р. (Bubak II, 55), пол. *Sarkan* (SN VIII, 296), чеськ. *Šarkán* (ЧП), словц. *Sarkanič* (TZ Bratislava 311).

Стосовно апелативних відповідників пор. укр. діал. *шаркань* ‘буреломний вітер, штормовий сильний вітер’ (Пиртей 2001: 436), *шаркань* ‘буря’ (Дуда 50), *шаркань* ‘гадюка’ (Мик.), ‘істота, схожа на змія; нечисть із сімома головами’, ‘зла, агресивна особа’: *злая* (злѣй), як *шаркэнъ* ‘сварлива жінка’, ‘недоброзичливий чоловік’ (Плотникова 147), *шаркань-баба* ‘відьма’ (повідомила Г.В. Воронич), чеськ. діал. *šarkan, šarkaň* ‘змій’ (Bartoš 417), словц. діал. *šarkan* ‘міфічна істота’, ‘крилатий дракон’, *šiarkaň preletel* ‘про бурю з громом’, *žiarkaň* ‘казковий дракон’, які кваліфікують як запозичення з угорської мови (Валенцова 198; Плотникова 147).

До рефлексів псл. **Sarkanъ* відносять і д.-руськ. *Шарукань* [варіанти *Шаракань, Шаракан, Шарукань* (Баскаков 1971: 40)] — ім'я половецького князя XII ст., який воював проти християнської Русі, — як форму з секундарним голосним після плавного, тобто *Шарукань* < **Sarkanъ* (Козлова IV, 111–112. Як запозичення з тюркських мов — Менгес 171–174; Баскаков 1985: 147–149). У російських історичних піснях *Шарукан* фігурує як *Шарк-великан*. Пор.: «На широком раздолье *Шарк-великан* похаживает, ... Ко святой Руси *Шарк-великан* широку дорожку прокладывает» (Рыбников 2, 697).

Від антропоніма *Сарукан* за допомогою посесивного суфікса -*j-* утворився д.-руськ. *Шарукань* — ойконім у половецькій землі, генезис якого тлумачать по-різному, див. (Козлова IV, 112 — як питомий слов'янізм; Мароєвич 71–72 — від половецького (неслов'янського в розумінні автора) імені **Sarukanъ*).

**Sarkunъ*: укр. *Шаркун* (РУС 470), ст.-рос. Первушка *Ширкунов*, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 95), *Ширкун* Кондратьєв, 1605 р. (Никольский I/2, CLXXIV), рос. *Суркунов, Шаркунов, Шеркунов, Ширкунов* (ЖПТ), *Шуркунов* (ИСП 615), (похідні) рос. *Шаркунова* — ойконім у колишній Пермській губ., *Шаркуновка* — назва поселення в колишній Псковській губ., блр. *Шаркуновка* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 228).

Стосовно мотиваційних засад пор. рос. діал. *шоркун* ‘говірка людина’ (Елина 76), *шаркунець* / *ширкунець* ‘про рухливу, моторну

людину (зазвичай про дитину)' (СГС 523), *шаркунѣ* мн. 'ремінь на шії коня, на якому вішають дзвоники' (СРГСУ Доп. 570).

Похідні з консонантом -š- у суфіксальній морфемі:

***Šьркашъ**: рос. *Сыркашев* (ЖПТ), *Ширкашов* (КПУ Зап. 8, 596).

***Šьркошъ**: хорв. *Sorkoš*, *Surkoš* (Leksik 605, 624), пол. *Syrkosz* (SN IX, 196), словц. *Surkoš* (TZ Trnava 165).

***Šьркушъ**: хорв. *Surkuš* (Leksik 624).

Похідні з консонантом -r- у суфіксальній морфемі:

***Šьркаръ**, ***Šьркарь**: рос. *Саркар* (КПУ Дон. 5, 307), хорв. *Sarkarjač* (Leksik 580), пол. *Sarkar* (SN VIII, 296).

***Šьркогъ**: рос. *Саркоров* (Лет. АД 2006, № 9, 340).

Похідні з консонантом -s- у суфіксальній морфемі:

***Šьркосъ**: пол. *Sarkos* (SN VIII, 296).

***Šьркусъ**: укр. *Шуркус* (РУС 487), рос. *Шаркус* (АУЛ 2, 1047), пол. *Syrkus* (SN IX, 196), *Szarkus*, *Szorkus*, *Szurkus* (SN IX, 227, 321, 371).

***Šьркузь**: укр. *Сиркус* (Богдан 298).

Похідні з консонантом -t- у суфіксальній морфемі:

***Šьркатъ (ѣъ)**: рос. *Серкатов* (Память 2, 294), *Шаркатый* (КПУ Ув. Дон. 5, 480), болг. *Шаркадов* (Илчев 252) ~ укр. діал. *шуркати́й* 'той, у якого роги сходяться один до одного (про велику рогату худобу)' (Глуховцева 229), *сорокати́й* у виразі *змія сороката* 'зла, сварлива жінка' (Хобзей 250) — форма з другим повноголоссям.

***Šьркота**, ***Šьркотъ**: укр. *Зоркот* (Новикова 331) < **Соркот*, рос. *Шуркот* (ЖПТ), хорв. *Sarkotić* (Leksik 580), луж. *Šurkot* (Wenzel II/2, 133).

***Šьркѣта**, ***Šьркѣтъ**: укр. *Саркута* (Кіров.), рос. *Шеркутов* (ЗЧ 582), блр. *Суркант* (ЖПТ), *Сурконт* (СБГТ 362), (похідні) *Сурканти*, *Шаркуці*, *Серкуці* — ойконіми в Гродненській та Вітебській обл. (Рап. Гр. 233, 257; Рап. Віц. 349), хорв. *Šrkutič* (Leksik 657), пол. *Surkont* (SN IX, 158) ~ рос. діал. *шарку́та* 'про того, хто нишпорить' (Доп. 304).

***Šьркутъ**: пол. *Шаркут* (Катынь 73).

Праантропоніми-ад'єктиви:

***Šьркѣѣъ**: ст.-укр. Васко *Шаркии*, 1649 р. (Реєстр 422), укр. *Шаркий* (Новикова 937). Щодо мотивації пор. укр. *шаркі́й* 'швидкий, меткий' (Грінченко 4, 486).

***Šьрковь**: ст.-рос. Клиша *Ширков*, 1495 р., Ничипорь *Ширковичъ*, 1597 р. (Тупиков 842), рос. *Шарков*, *Шурков* (Новикова 937, 969), *Зурков* (Memorial), болг. *Шарков*, *Зарков*, *Зурков* (Илчев 210,

216, 252), хорв. *Šarkov, Šorković, Zarković* (Leksik 632, 652, 746), пол. *Sarkowicz, Surkow, Syrkow, Zyrkow* (SN VIII, 296; IX, 156, 196; X, 558).

***Сърковъ(ѣ)**: пол. *Surkowy* (SN IX, 158).

Словотвірно основа **Sъrk-* пов'язана з **Sъrč-* < **Sъrkj-*, яка також утворює компактну лексико-словотвірну мікросистему. Ось деякі її складники:

***Сърѣа, *Сърѣъ**: ст.-укр. Трошка *Шарченко*, 1666 р. (Лазаревский 11), укр. *Шарченко* (НКП Черк. 1, 48), *Серч* (КПУ Ник. 4, 487), *Сурченко* (Новикова 758), *Зарченко* (КПУ Ник. 11, 99) < **Сарченко* — патроніми на *-енко*, рос. *Шарчев* (КП Твер.), ст.-блр. *Jakob Ssorcъ*, XVI ст. (ПКГЭ I, 48), слвн. *Sorč* (ZSSP 566), пол. *Sorcъ* (SN VIII, 578), *Szarcъ, Szorcъ, Szercъ, Szyczewska* (SN IX, 226, 274, 321, 412), *Zarcъ* (SN X, 431).

Із-поміж поодиноких апелятивів пор., наприклад, рос. діал. *сарча* 'чисте, в'язке, дуже широке болото' (Таскаева 144). Подібна семантика загалом актуальна для мотивації пропріальної гідронімної лексики.

***Сърѣаѣ**: слов'ян. *Сарчай* (Магницький 74).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність патронімів на *-evъ, -inъ*:

***Сърѣевъ**: рос. *Шарчев* (КП Твер.), *Шорчева* ж. (ЖПТ), болг. *Сурчов, Сурчев, Зарчев* (Илчев 210, 471), хорв. *Sarčević, Srčević, Šarčević* (Leksik 580, 607, 632).

***Сърѣинъ**: рос. *Сырчин* (ЖПТ), *Сирчин* (Новикова 758), а також (українською графікою) *Саркін, Сиркин, Соркін, Ширкін* (Новикова 734, 758, 782, 951), *Шерекин* (ЖПТ) < **Шеркин* — як результат вирівнювання основ.

***Сърѣadlo**: рос. *Сурчалов, Шерчалов* (КП Саратов.). Стосовно апелятива-мотиватора, мотивованого дієсловом **sъrčati*, пор. укр. діал. *сарчати* 'злісно говорити' (Ніточко 149).

***Сърѣidlo**: рос. *Сурчилов, Шурчилов* (ЖПТ), (похідні) *Шурчилова, Шарчилова* — ойконіми в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN X, 231, 377), *Шурчилы* — в Кіровській обл.

Похідні з консонантом *-k-* у суфіксальній морфемі:

***Сърѣакъ**: укр. *Сарчак* (КПУ Переможці Жит. 3, 467), рос. *Сарчаков* (ЖПТ), макед. *Срчаков* (Речник ПКМ II, 457), пол. *Szarczak, Surczak* (SN IX, 226, 370), *Zurczak* (SN X, 541), чеськ. *Sarčák* (ЧП), слов'ян. *Сарчак*, запозичене чувашами (Магницький 74).

***Масѣгѣакъ**: укр. *Масорчак* (НКП Він. 422).

***Сѣгѣикъ**: укр. *Шурчик* (Богдан 27), ст.-рос. *Сырчик* Тимофеев, 1579 р. (Полякова СПП 6, 183), витоки якого шукали в комі-пермському мовному середовищі (Кривошекова-Гантман 79), Івашко *Сырчиков*, 1683 р. (Полякова 217), рос. *Сарчикова* ж., *Сырчиков* (ЖПТ), *Зарчиков* (Память 2, 178), (похідні) *Сырчики*, *Сырчикова* – ойконіми в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN VIII, 684), хорв. *Sorčik*, *Surčik* (Leksik 605, 624), пол. *Sorczyk*, *Surczyk*, *Szurczyk*, *Zarczyk* (SN IX, 156, 370, 578; X, 431), чеськ. *Sorčík* (ЧП), слов'ян. *Сарчик*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 74).

***Сѣгѣукъ**: укр. *Сирчук* (Богдан 298), *Зарчук* (СП 151).

***Сѣгѣкъ**: хорв. *Srček*, *Surček* (Leksik 607, 624), слов. *Surček* (TZ Bratislava 333).

На основі серб. *Шаркић* – сучасне прізвище, хорв. *Srčić* (Leksik 607) можна реконструювати патронім ***Сѣгѣіць**.

Пол. *Sorczyca* (SN IX, 578) – рефлекс псл. ***Сѣгѣіца**.

Укр. *Сурчан* (КПУ Черк. 8, 343), *Суручан* (РУС 407), *Шарчан* (Горпинич 119), хорв. *Srčan*, *Sorčan* (Leksik 605, 607), слов. *Sorčan* (ZSSP 566) – континуанти псл. ***Сѣгѣапь**. До них слід долучити д.-руськ. *Сѣрчанъ* / *Сырчанъ* – сын Шароканя, брат Отрака (Отрока), дядько Кончака, який фігурує в літописах кінця XI – поч. XII ст. На відміну від М.О. Баскакова (Баскаков 1985: 89 < а) тюрк. *sarysan* ‘жовтуватий, блідий’; б) тюрк. *surčar* ‘той, хто просить’; в) *sur-* ‘прив’язувати, чіпляти’), Р.М. Козлова відносить цей антропонім до питомих слов’янізмів. Див. (Козлова IV, 111).

***Мосѣгѣапь**: укр. *Мосорчан* (м. Чернівці).

**sęgčina*: рос. діал. *сорчіна* ‘смушка соснової кори’ (СРГК 6, 229).

Слов. (похідні) *Sorčnik*, *Srčnik* (ZSSP 566, 570) – продовження ад’єктива ***Сѣгѣьпъ**.

***Сѣгѣеть**: укр. *Шурчот* (Горпинич, Тимченко 314).

Деривати з коренем **Sęrl-*:

Фактичний матеріал, поданий далі під відповідними праслов’янськими гаслами, згруповано, як і вище, з урахуванням: а) п’ятифонемної вокалізації *ъ* у сполуці *-ър-* (коренева структура *търт*), тобто *-ър-* > *-ар-*, *-ер-*, *-ур-* (*-ір-*), *-ор-*, *-ур-*; б) одзвінчення анлаутного *С-* (*С-* > *З-*) перед голосним; в) заміни спіранта *С-* спірантом *Ш-* (шепелявість); г) аффрикатизації анлауту (*С-* > *Ц-*). Див. про це (Козлова 22; Козлова IV, 6).

Про потенційність базових псл. ***Sьrla** ж., ***Sьrlo** сер., ***Sьrль** ч. свідчать: ст.-укр. Василь *Сурленко*, 1649 р., для якого шукали першоджерело в романських мовах (МЗУА 83), укр. *Сарло* (ЖПТ), *Шарло*, 1732 р. (ПВЗ 43), *Сурло* (НКП Зап. 91), *Шурло* (Стехна 50), ст.-рос. Данило *Шарлов*, 1617 р. (Веселовский 361), рос. *Шурловъ*, 1710 р. (ИЮА 67), *Сорлов* (КПУ Київ. 8, 757), *Шарло* (КП Алтай 2, 296), *Шарлов* (Богдан 261), *Ширлов* (КПУ Зап. 21, 474), *Шурлова* ж. (СКТ 934), *Царлов* (Пура СПР V, 172), болг. *Сарлов*, *Шурлов*, *Зурлов* (Илчев 216, 441, 561), *Шурло* (Займов 248), макед. *Зурлова* ж. (Речник ПКМ I, 466), серб. *Сурла* (Књига 84), хорв. *Šurla*, *Šurlović* (Leksik 666), слвн. *Šarl*, *Šorl*, *Šurla*, *Zurl* (ZSSP 593, 611, 627, 714), пол. *Surło*, *Szarłowicz*, *Szurło* (SN IX, 158, 227, 371), *Szerla* (SN IX, 275), чеськ. *Šírl*, *Šírlo* (ЧП), ст.-слвц. Kys *Sarlo*, 1554 р. (UFP I, 165). До цього списку слід долучити слов'ян. *Шорло*, згадане в одному з документів 1701 р.: «киргизские князцы Корчюнъ и *Шорло*» (Пам. СИ I, 179).

Заголовні праформи реалізувалися в топонімії, пор.: укр. *Шурлова* — назва могили в Чернігівській обл. (Павленко 150), ст.-рос. *Шурлово*, 1551–1554 рр. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 307), рос. *Шарлино*, *Шурлово* (2) — назви поселень у колишніх Тульській, Псковській, Новгородській губ. (Vasmer RGN X, 228, 376), *Сурлово* — в Егейській Македонії (Симовски 2, 124), *Srlín* — у Чехії (Profous IV, 153) та ін.

Фактичний матеріал свідчить про потенційність основи на -*ŕ* — ***Sьrль**: укр. *Шарлевич* (Стасюк 2, 110), рос. *Ширлев* (КП Саратов.₁₃), (похідне) *Сурлева* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN VIII, 648), болг. *Сурлев*, *Зурлев* (Илчев 216, 471), пол. *Szylrewski* (SN IX, 413), *Cyrlewicz* (SN II, 241) < **Syrlewicz*.

Стосовно мотивації цих і подібних до них антропонімів пор.: укр. діал. *сарло* 'собака' (Аркушин 2005: 21), *сурло* 'повнолиця людина' (Старобільщина 113), 'обличчя' (СЛЖ 226), *сурло* 'обличчя, пика' (Сагаровський 2, 232), рос. діал. *сурло* 'передня частина голови людини; обличчя' (СОГ 14, 150), 'велике товсте обличчя', *сурла* 'т. с.' (СРНГ 42, 278), *сарло* зб. 'бідняки' (СРНГ 36, 145), *ша́рлы* мн. 'зябра' (СРГК 6, 839), серб. діал. *шу́рло* 'розумово відсталий' (Букмирић 703), хорв. діал. *surla* 'великий ніс' (Gusić 447), слвн. діал. *šurlo* 'дурник' (Korenjak 173), пол. діал. *sarłooki* 'косоокий' (Цит. за: Bubak II, 87), *szarłooki* 'т. с.' (SJP VI, 568) і под. До цього списку слід додати рос. діал. *цурла* 'тонка довга нога' (ССГ 11, 89), *цырлы*:

на *цырлах* ‘навшипінки’ (СДГВ 643), в яких відбулася зміна анлаутного *с-* > *ц-*, тобто африкатизація *с-* аналогічно до *царай* ‘сарай’, *цецарка* ‘цесарка’ (СДГВ 639, 641), *цуглей* ‘глина (суглинок)’ (ССГ 11, 91) тощо. Див. ще (ЭСБМ 13, 58).

Суфіксальні деривати:

***Sьrlyga**: рос. *Шарлыгина* ж., XVIII ст. (Любарский 2, 26), *Шурлыгин* (АКС 231) ~ рос. діал. (вторинне) *шарлыган* ‘хуліган, ледар’ (СДГВ 669).

На основі укр. *Козорлига*, 1718 р. (ДІП I, 264), *Козарлига*, 1726 р. (ДІП III, 222) можна відновлювати префіксальне ***Kosьrlyga**.

***Kosьrl'uga**: укр. *Козарлюга* (НКП Дн. 590).

Похідні з консонантом *-j-* у суфіксальній морфемі:

***Sьrlajь**, ***Sьrl'ajь**: ст.-укр. Іван *Шарлаєнко*, 1649 р. (Реєстр 45), Пронко *Шерлаі*, 1666 р. (Лазаревский 84), укр. *Шарлай*, 1718 р. (ПМП 1718: 125), *Шарлай* — сучасне прізвище (РУС 477), *Царлай* (Горпинич 357) < **Сарлай*, *Шарлаі*, *Шарлаївка* — відантропонімі назви поселень у Полтавській обл., *Szarłajówka* — ойконім у колишній Волинській губ. (Vasmer RGN X, 228), ст.-рос. Емелька Давыдов сын *Шурлай*, 1680—1681 рр. (ППО 119), (похідні) *Шарлаєво*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 53), *Шерлаєва*, 1605 р. — ойконім у колишньому Боровському пов. (Маштафаров 1997а: 47), *Шерлаєво*, 1649 р. — назва пустища в колишньому Зубцовському пов. (ЗВК 860), рос. *Сарлай* (ЖПТ), *Шурлаєв* (РУС 486), (похідні) *Шарлаєво* (2) — ойконіми в колишніх Смоленській і Тверській губ., *Сарлайкина* — в колишній Казанській губ. (Vasmer RGN VIII, 105; X, 228), блр. *Шарлай* (м. Мінськ), слвц. *Šarlaj*, XVIII ст. (Bernát 102), *Šarlay* (TZ Trnava 166), співвідносні з апелятивною лексикою на зразок укр. діал. *шарлаій* ‘бур’ян, *Gentagrea margaritacea*, *шурлаій* ‘різновид гри’ (Грінченко 4, 486, 519) і под.

***Sьrlějь**: укр. *Шарлей* (СП 391), рос. *Сарлеи* — назва населеного пункту в колишній Нижегородській губ. (Vasmer RGN VIII, 105), ст.-пол. *Szarley*, 1684 р. (Bubak II, 87), пол. *Сарлей*, *Шарлей* (ЖПТ), *Szurlej* (SN IX, 371), слвц. *Šarlej*, 1484 р. (SLS 1, 142).

Похідні з консонантом *-k-* у суфіксальній морфемі:

***Sьrlakь**, ***Sьrl'akь**: укр. *Шарлак* (СП 351), рос. *Шурлаков* (Новикова 969), *Шурляков* (СКТ 934), блр. *Шурлаков* (м. Мінськ), болг. *Шарлаков* (Илчев 553), слвн. *Šarlak* (ZSSP 593), ст.-пол. *Sarlak*, 1664 р. (Bubak II, 77), пол. *Szarlak*, *Szerlak* (SN IX, 227, 275), *Zarlak* (SN X, 433) < **Sarlak*, слвц. *Šarlák*, *Šurlák* (TZ Bratislava 340, 357).

***Sьrlikъ**: рос. *Сарлик* (АУЛ 2, 831), пол. *Szurlik* (SN IX, 371), *Curlik* (SN II, 220) < **Surlik*.

Крім демінутива на *-ikъ*, можна реконструювати демінутив на *-ьсь* — ***Sьrльсь** > слвн. *Šrlec* (ZSSP 615).

***Sьrlyukъ**, ***Sьrl'ukъ**: укр. *Сарлюк* (КПУ Харк. 5, 729), рос. *Сарлукова* ж. (ПП 451), слов'ян. *Зурлюк* (Рамієць 2, 266) < **Сурлюк*. Сто-совно мотивації пор. (відіменне похідне) рос. діал. *засорлұчить* 'встромити' (СПГ 1, 310).

***Sьrlyukъ**: рос. *Сарлыковъ*, 1714 р. (ДПС IV/2, 708).

Деривати з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Sьrlanъ**: укр. *Шарлан* (Богдан 261), рос. *Шарланов* (КП Саратов), *Шерланов* (КП Твер.), болг. *Шарланов* (Илчев 553), макед. *Шерланиовиќ* (Речник ПКМ II, 794), серб. *Шурлан* (Јањатовић 254), хорв. *Šurlan*, *Zurlan* (Leksik 666, 755), пол. *Szarłan* (SN IX, 227) ~ серб. діал. *шурлајн* 'розумово відсталий', 'той, хто погано чує' (Букумирић 703).

***Sьrlina**, ***Sьrlinъ**: рос. *Сарлин* (Лет. ЖС № 14–26, 173), *Сурлин* (КПУ Харк. 12, 628), *Ширлін* (Новикова 951), *Шерлин* (САМ 255), *Шурлин* (КП Твер.), ст.-блр. Васко *Зорлин* Язвыпанович, 1569 р. (СПБ 1, 97), макед. *Шурлиновски* (Речник ПКМ II, 794), хорв. *Šurlin* (Leksik 666), слвц. *Šarlina* ч. (TZ Bratislava 340).

Рос. діал. *сурла́стый* 'з товстими щоками; щокатий' (СОГ 14, 150) — свідчення потенційності псл. **sьrlastъjъ*. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Sьrlata**, ***Sьrlatъ**: пол. *Szarłat*, *Szarłata*, *Szerłat*, *Szurłat* (SN IX, 227, 276, 371), *Szarłaty* (2) — ойконіми (SG XI, 800) ~ укр. діал. *шарла́тка* 'прилад прямокутної форми із 16 дірками, через які проходять нитки з котушок під час снування' (Шило 278).

***Sьrleta**: пол. *Szurleta* (SN IX, 371).

***Sьrlitъ**: ст.-укр. Васка *Шарлитко*, 1666 р. (Лазаревский 53), пол. *Szarlitt* (SN IX, 227).

***Sьrlotъ**: укр. *Шарлот* (КПУ Харк. 7, 290), рос. *Шарлот* (САМ 253), пол. *Szarłotowo* — ойконім (SG XI, 800) і под., мотивовані апелятивною лексикою на зразок рос. діал. *шарло́т* 'пустун' (СРГП 331), укр. діал. *шарло́та* 'голота' (УНК 9, 452), блр. діал. *шарло́та* 'шантрапа' (ТС 5, 321).

***Sьrlotъ**: рос. *Шарлутова* ж. (ЖПТ).

На основі слвн. *Sorle*, 1672 р. (Malnar 133), *Šurle*, *Sorle*, *Zorle* — сучасні прізвиська (ZSSP 566, 627, 714) можна реконструювати псл.

***Śrle**, -**ete**.

Похідні з консонантом -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

***Śrлахъ**: рос. *Шарлахова* ж. (НКП Дон. 2, 156), слвн. *Šarlah* (ZSSP 593).

***Śrleša**: хорв. *Surleša* (Gusić 447).

***Śrлушъ**: слвц. *Šarlušková* ж. (TZ Bratislava 340) ~ рос. діал. *сарлушить*, *сырлушить* 'лушити, облуплювати' (ВСл. 6, 164, 447).

Укр. *Шарлам* (Богдан 261) < **Сарлом*, рос. *Сарламов* (КПЧ), пол. *Шарламович* (ЖПТ) — підґрунття для реконструкції part. passiv. praes.

***Śrломъ**. Стосовно мотивації пор., наприклад, (тематизовані) укр. діал. *сурлати* 'пити без міри; пиячити' (Бевка 123), блр. діал. *шурляць* 'кидати' (Кривішкі 1979: 112), рос. діал. *шурліть* 'дзюркотіти при швидкій течії' (СРГК 6, 918), серб. *срълати* 'бігти' (Лавровський 661), *басрълати* 'втрачати рівновагу, хитатися; бідувати' (Речник І, 321). Див. ще (Бјелетић 91 — з оглядом літератури).

**srлавъ(jb)*: серб. діал. *шрлав* 'великий, широкий' (Ристић 320). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

Деривати з коренем ***Śrm-**

Для реконструкції первісних псл. ***Śрма**, ***Śрмо**, ***Śрмъ** залучалися:

а) форми з п'ятифонемною вокалізацією -ѣ- у кореневій сполучці «редукований + плавний»: ст.-укр. *Surma*, XVI ст. (Жерела ІІІ, 12), укр. *Сарма* (Новикова 734), *Сирма* (Новикова 758), *Сурма* (РУС 407), *Сурма* (Луг.), ст.-рос. Алексѣй *Сурма*, XV ст. (НПК І, 107), рос. *Сармо* (СМВ 640), *Самров*, *Сармов* (Новикова 731, 734), *Сормов* (КПУ Ув. Дон. 2, 465), *Сурма* (м. Москва), *Сурма* (КПУ Ник. 3, 458), (похідне) *Сармин* — назва хутора в Богучарському р-ні Воронезької обл., хорв. *Surma* (Leksik 624), пол. *Sarma*, *Sorma*, *Surma*, *Syrma* (SN VIII, 296, 579; IX, 158, 196), чеськ. *Surma* (ЧП). 3-поміж неслов'янських відповідників пор., наприклад, іллір. *Σύρμος* — король трибалів (Мауер І, 326);

б) форми з фонетичним рухом анлаутного С- > Ш- у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. *Ширма*, 1606 р. (Яшук 318), укр. *Шерма* (ЕТ 824), *Ширма*, *Шорма*, *Шурма* (Вол.), *Ширмівка* — ойконім у Вінницькій обл., рос. *Шарм* (Сикслъ 864), *Шарма* (Лет. ЖС 2009, № 20, 155), *Ширма* (ИОН 147), *Ширмов*, 1712 р. (ДПС І/2, 38),

(похідне) *Шормово* — ойконім у колишній Московській губ. (Vasmer RGN X, 345), ст.-блр. Stasz *Szyrta*, 1558 р. (ПКГЭ I, 205), Stanislaw *Szyrta*, 1562 р. (ПКГЭ II, 321), Мартинъ *Ширма*, 1630 р. (ОРОВ 2, 45), блр. *Ширма* (СБГТ 401), пол. *Szarma*, *Szirtm*, *Szorm*, *Szurta*, *Szurto*, *Szyrta* (SN IX, 227, 284, 321, 371, 413), чеськ. *Šarm*, *Šorm*, *Šorma* (ЧП), слвц. *Šorm* (TZ Bratislava 350);

в) форми з метатезами: укр. *Шамра* (Панцьо 123), *Шамро* (РУС 447), *Шимро* (НКП Київ. 1058), *Шумра* (Рв.), ст.-рос. Ивахно *Шамра*, 1498 р. (ПКНЗ 1, 121), рос. *Самров*, *Сумров* (ЖПТ), *Шамро* (КП Амур.), *Шамров* (СП 390), *Шремов* (Новикова 963), *Шамры* — ойконім у Брянській обл., блр. *Шамро*, 1739 р. (ИЮМ XVII, 266), *Шамрино* — ойконім у колишній Вітебській губ., *Сомри* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN VIII, 105; X, 214), хорв. *Šrem* (Leksik 657), пол. *Samro*, *Semra*, *Somrowski*, *Sumra*, *Szamra* (SN VIII, 282, 354, 573; IX, 153, 220), чеськ. *Simr*, *Somr*, *Šemro*, *Šimr* (ЧП), луж. *Šemra* (Wenzel II/2, 121);

г) форми з секундарними голосними після плавного: укр. *Ша-рама* (СП 390), *Шеременко* (Горпинич, Тимченко 309), рос. *Шеромов* (СП 394) і под.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *шарма́* ‘дрібний лід, який зринає з дна’ (Могила 103), *шемр* ‘бурмотіння, шепіт, неясний гомін; дзирчання’, *шемра* ‘круцько’ (Богдан 1979: 195), *шурм* ‘бунт, повстання, заворушення, розруха’ (ЕСУМ 6, 406, 492), *сарма* ‘корито, водопій’ (АУМ 1, 840), *сарма́* ‘ділянка річки, струмка з прудкою течією’ (Сагаровський 2, 197), рос. діал. *сáрма* ‘сильний вітер’ (ВОС 104), *сóмра* ‘нечепура’ (Новгород. словарь 1120), (вторинне) *бусорма́* ‘мжичка’ (Сл. Печоры 1, 50), *симра́* ‘натовп, юрба дітей’ (ЯОС 9, 9) < **сирма́*, *сúром* ‘шум, метушня’ (Доп. 260) < **сурм*, *сб́рма* ‘просмолений лляний шнур [...]’ (СРНГ 43, 153), *шамра* ‘порив вітру’ (Малеча 4, 473), *шорóм* ‘велика копиця необмолоченого збіжжя’ (СПГ 2, 558) — форма з другим повноголоссям, *шу́рма* ‘метушня, безлад’ (НОС 12, 110), блр. діал. *сáрма* ‘неохайна жінка’ (ЭСБМ 11, 320 — без етимології).

***Сърмобоѡъ(ѣ)**: болг. *Сърмабожов*, *Сърмобожов* (Илчев 473), макед. *Срмабожова* ж. (Речник ПКМ II, 457).

Суфіксальні деривати:

***Сърмага**: рос. *Шармагин* (КП Саратов).

***Косърмага**: рос. *Косармагин* (КП Керчь 1, 229).

***Сърмега**: укр. *Серм'яга* (Рв.), ст.-рос. *Сермяга*, 1499 р. (Веселовский 286), (похідне) *Сермягино* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN VIII, 246), блр. *Сярмяга* (Бірыла 405).

***Сърмуга**: пол. *Siermuga* (SN VIII, 407).

***Сърмуга**: рос. *Шермыгин* (РУС 475).

***Косърмуга**: укр. *Козормига*, 1721 р. (ДІП II, 232), рос. *Косармыгин* (КПУ Дон. 1, 180), *Косормыгин* (ИС 62).

***Сърмаха**, ***Сърмахъ** / ***Сърмаѣ**: укр. *Сормаш* (Близнюк 202), *Зармаш* (КПУ Дон. 7, 347) < **Сармаш* (одзвінчення анлауту), рос. *Сурмашева* ж. (Лет. ЖС 2008, № 40–52, 328), *Шурмашин* (ИСП 615), (похідні) *Шармашин* — ойконім у колишній Казанській губ. (Vasmer RGN X, 228), *Сармашево* — в Республіці Башкортостан, пол. *Sarmach*, *Surmach* (SN VIII, 297; IX, 158), *Surmasz*, *Szarmach*, *Szermach*, *Szurmach* (SN IX, 158, 227, 276, 371) ~ укр. діал. *шарма́ха* 'куниця' (Аркушин 2005: 28), *шамра́шка* 'деталь знаряддя ткача для прасування полотна' (ЕСУМ 6, 375) — форма з метатезою -рм- > -мр-.

***Сърмохъ**: пол. *Szirmoch*, *Szyrmoch* (SN IX, 284, 413).

***Сърмуха**, ***Сърмухъ**: блр. (похідне) *Шармухі* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 414), пол. *Szarmuch*, *Szermuch* (SN IX, 220, 269).

Деривати з -j- у суфіксальній морфемі:

***Сърмајъ**: ст.-укр. Іванъ *Шамрай*, 1582 р. (АЮЗР VI/1, 113) < **Шармай*, Chwesz *Saramajko*, XVI ст. (Жерела III, 224) — форма з другим повноголоссям, укр. Дмитро *Самрай*, *Шамрай*, 1756 р. (АК 5, 208), *Шемрай*, 1732 р. (ПМП 1732: 23), *Шамрай* (РУС 469), (похідні) *Шамраєве*, *Шамраївка* (2) — ойконіми, рос. *Зурмаев* (Память 2, 125), *Шамраев*, *Шемраев* (ЖПТ), *Шармаева* — ойконім у колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN X, 228), хорв. *Sirmaj* (Leksik 592), пол. *Surmaj*, *Szarmaj*, *Szermaj* (SN IX, 158, 220, 269), чеськ. *Surmaj* (ЧП) ~ рос. діал. *шарома́й* 'вітрогон' (ССГ 11, 128) < **шарма́й* < **сърма́й*.

***Косърмајъ**: ст.-рос. (похідне) *Косормашево*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК IV, 384).

***Сърмѣйъ**: рос. *Сурмей* (КП Алтай 2, 290), блр. *Шамрэй* (Бірыла 465), пол. *Szarmej*, *Szermej*, *Szurmiej* (SN IX, 220, 269, 371).

***Сърмујъ**: укр. *Сурмуевич* (КПУ Од. 6, 125).

Деривати з -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Сърмакъ**, ***Сърма'акъ**: укр. *Сиримак*, *Сірімак* (СП 321, 323) — форми з другим повноголоссям, *Сурмак* (Зосимов 2, 400), *Сурмак*

(Новикова 804), *Шармак* (КПУ Зап. 3, 384), *Шамрак* (Вол.), *Шемрак*, *Шермак* (Богдан 264, 352), *Ширмак*, 1770 р. (Голобуцький 241), *Ширмакова* ж. — сучасне прізвище (Горпинич 47), *Шірмак* (Редько 2, 1205), *Шармак* — прізвисько (СПУ 3, 292), ст.-рос. Сидор Ігнат'євич Челищев *Сармак*, XVI ст. (Веселовський 279), (похідне) *Трофимово*, а *Ширмаково тожъ*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 682), рос. *Сормаков* (Лет. ЖС 2008, № 46, 235), *Сомряков*, *Сумряков* (ЖПТ), *Шамраков* (РУС 469), *Шермаков* (КП Твер.), *Ширмаков* (Рязан. КП 1, 584), *Шурмаков* (РУС 486), (похідні) *Сармаки* — ойконім у колишній Пермській губ., *Сармаково* — в районі П'ятигорська (Vasmer RGN VIII, 105), блр. *Серемак* (СБГТ 345), *Шармак* (м. Мінськ), хорв. *Sermak*, *Sremak* (Leksik 587, 608), пол. *Sarmak*, *Sarmiak*, *Semrak*, *Sermak*, *Siermiak* (SN VIII, 297, 354, 366, 407), *Surmak*, *Surmiak*, *Szamrak*, *Szarmiak*, *Szemrak*, *Szermak*, *Szirmak*, *Szormak*, *Szumrak*, *Szurmak*, *Szurmiak* (SN IX, 158, 220, 227, 269, 276, 284, 321, 368, 371), ст.-слвц. Ondrej *Šimrak*, 1625 р. (UFP II, 207), слвц. *Šomrák* (TZ Bratislava 350), слов'ян. *Сармакъ*, *Шермакъ* (Магницький 73, 95), запозичені чувашами.

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *шармак* у виразі *нашарма́к* 'наспіх, непродумано, як-небудь' (Корзонюк 171), *шармакі́* мн. 'п'ятиріжкові дерев'яні вила' (Москаленко 77), рос. діал. *шарма́к*, *ширма́к* 'злочинець' (СПГ 2, 544, 553), *шарма́к* у виразі *на шармака́* 'нагло, обманом, хитро' (Дуров 245), блр. діал. *шармак* у лексикалізованій сполуці *нашармака́* 'як-небудь' (ЭСБМ 7, 289 — «темне слово»).

***Сърмаць**: ст.-укр. *Surmacz*, XVI ст. (Жерела III, 29), укр. *Сурмач* (РУС 407), хорв. *Surmač* (Leksik 624), пол. *Sormacz* (SN VIII, 579), *Surmacz*, *Szurmacz* (SN IX, 158, 371) ~ рос. діал. *шарма́ч* 'волоцюга, злодій' (СРГС 5, 327), 'хуліган' (Сл. Алтая IV, 229), *ширма́ч* 'злодій' (СРГ Прик. 950).

***Сърмикъ** / ***Сърмиць**: ст.-укр. **Сирмич*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 412), укр. *Цумрик* (КПУ Дон. 22, 141) < **Сурмик* (африкатизація анлауту), *Шамрик* (РІ Терн. 2, 856), *Шумрич* (КПУ Переможці Жит. 3, 481), рос. *Самриков*, *Шамриков* (ЖПТ), *Шумриков* (РУС 486), ст.-блр. *Razsko Szermicz*, 1599 р. (ABK XIV, 640), хорв. *Srmić*, *Sremić*, *Surmić* (Leksik 608, 624), пол. *Sermik* (SN VIII, 366), *Surmik*, *Szurmik* (SN IX, 158, 371), слов'ян. *Сермикъ* (Магницький 76), запозичене чувашами.

***Ѕѣгѣько**, ***Ѕѣгѣькъ**: укр. *Шарамко* (СП 390), рос. *Шарамков* (Новикова 936), хорв. *Srtek*, *Sertek*, *Šertek* (Leksik 587, 608, 638), пол. *Śiertek* (SN VIII, 407), *Szyrtek* (SN IX, 413), чеськ. *Seretek* (ЧП).

***Ѕѣгѣьукъ**: укр. *Самрук* (Вол.), *Ширмук* (Новикова 951), рос. *Шармуков* (КП Твер.), *Шермуков* (КП Сарат.), блр. *Шамрук* (ЖПТ) < **Шармук*, пол. *Szatruk*, *Szemruk* (SN IX, 220, 269).

***Ѕѣгѣьука**, ***Ѕѣгѣьукъ**: рос. *Шамрыкин* (КП Твер.), пол. *Semryka*, *Szatryk*, *Szartryk*, *Szemryk* (SN VIII, 354; IX, 220, 227, 269).

***Ѕѣгѣьсь**: хорв. *Srtac*, *Srtac* (Leksik 608).

Деривати з консонантом -l- у суфіксальній морфемі:

***Ѕѣгѣьаль**: укр. *Шурмаль* (КПУ Дон. 7, 605), рос. *Шурмалъов* (КПУ Хм. 7, 744).

***Ѕѣгѣьель**: укр. *Шурмель* (КПУ Черниг. 8, 589), рос. *Сурмелев* (Саитов 4, 200), *Шурмелев* (Память 1, 100), *Сурмелевка* – ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN VIII, 648), блр. *Шурмель* (Бірыла 484), пол. *Szymel* (SN IX, 413).

***Ѕѣгѣьидло**: укр. *Сурмило* (РУС 407), *Шамріло* (Новикова 934), *Шамрило*, *Шемрило* (Вол.), *Шимрило*, *Шимирило* (Вол.), рос. *Сурмило* (м. Москва), блр. *Шамрыла* (Бірыла 465), пол. *Szatryło* (SN IX, 220) ~ блр. діал. *сурміло* ‘непривітна, похмура, повільна людина’ (ТС 5, 118).

Праантропоніми з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Ѕѣгѣьанъ**: укр. (вторинне) *Шармановичъ*, 1758 р. (Ділова ДГ 77), *Сарман* (РУС 371), *Серман* (КПУ ІФ 3, 141), *Сирман*, *Сірман* (СП 321), *Сурман* (Вол.), *Цурман* (Редько 2, 1151), *Шерман* (РУС 475), *Шурман* (РУС 486), ст.-рос. *Сурман* Аристов, 1578 р. (Веселовский 307), МIRONKO Івановъ сынъ *Шармановъ*, 1625 р. (ПК Торжок 46), Еремка Петровъ сынъ *Шурманъ*, 1647 р. (ПКВП 88), Калина *Шурманов*, 1689 р. (Полякова 267), Андрюшка Яковлевъ сынъ *Сармановъ*, 1698 р. (Каш. акты 195), рос. *Сурманов* (КП Сарат.), *Сырман* (КПУ Луг. 2, 295), *Ширманов* (Новикова 951), *Шурман* (РИ Крым 7, 227), (похідні) *Шарманово* – ойконіми в колишніх Вологодській, Казанській, Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 228), *Ширмановы ямы* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климова 3, 370), блр. *Шурман* (м. Мінськ), *Шурманов* (СБГТ 420), (похідне) *Шурманы* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 376), болг. *Сирман*, 1515/16 р. (Ковачев 2001: 129), *Сирманов* (Илчев 451), хорв. *Šurmanović* (Leksik 666), пол. *Semran*, *Serman* (SN VIII, 254,

366), *Surman, Szerman, Szurman, Szyrman* (SN IX, 158, 276, 371, 413), чеськ. *Surman, Šorman* (ЧП), словц. *Šorman, Šurman* (TZ Bratislava 350, 357), слов'ян. *Сарманъ* (Магницький 73), запозичене чувашами, очевидно, від волзько-камських болгар.

***Bosъrmanъ (*Posъrmanъ):** ст.-рос. Васко *Бусорманъ*, 1629 р. (Тупиков 73) ~ рос. діал. *бусурманъ* 'розбійник' (СРНГ 3, 308).

***Kosъrmanъ:** укр. *Козурман* (РІ Дн. 2, 408), *Кузурман*, 1721 р. (ДІП II, 149), *Кузурман* – сучасне прізвище (Горпинич, Корнієнко 122).

***Sъrmenъ, *Sъrmenъ:** ст.-рос. Юрий Иванович Отрепьев *Сурмень*, 1609 р. (Веселовский 307), рос. (похідне) *Серменева* – назва поселення в колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN VIII, 246), болг. *Сърмен, Сърменов* (Илчев 473).

***Sъrminъ:** ст.-рос. Иванъ *Сурминъ*, 1653 р. (АИСМ 45), рос. *Сармин* (РУС 371), *Серемин* (ЖПТ), *Сорминъ*, 1712 р. (ДПС I/2, 425), *Сумрин, Шамрин* (ЖПТ), *Шурмин* (Горпинич, Бабій 136), ст.-блр. Мартинъ *Ширминъ*, 1546 р. (АСД I, 69), блр. *Сурмінаў* (Бірыла 399), хорв. *Šurmin* (Leksik 666), пол. *Sermin* (SN VIII, 366), чеськ. *Surmin* (ЧП).

***Sъrmonъ:** укр. *Шермон* (Новикова 947), ст.-рос. (похідні) *Шармонова*, 1627–1630 рр. – назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 179), *Сормоново*, 1636–1638 рр. – ойконім у колишній Владимирській губ. (Добронравов 2), рос. *Сармонов* (КП Алтай 2, 167).

***Sъrmunъ:** укр. *Шамрун* (НКП Київ. 915), болг. *Сармунов* (Илчев 441).

Праантропоніми з консонантом *-r-* у суфіксальній морфемі:

***Sъrmaга, *Sъrmaгъ, *Sъrmaгъ:** ст.-укр. Foltin *Sermar*, XVI ст. (Жерела II, 261), Селивон *Самар*, 1578 р. (Ясинский 652), Аньдрушко *Самар*, 1649 р. (Реєстр 133), укр. *Самар*, 1723 р. (Швидько 223), *Самар* – сучасне прізвище (СП 311), *Самара, Сумара* (Зайцева, Ковальчук 137, 150), *Симаренко* (РУС 382), *Сумарук* (СП 339), *Сумарюк* (РУС 406), *Шамара* (Кравченко 148), *Шумар, Шумара* (Новикова 968), *Шурмара* (НКП Сум. 162), ст.-рос. Никита *Шомаръ*, 1500 р. (Веселовский 372), *Самара* Смирной, 1582 р. (Никольский I/2, ОСVI), рос. *Самаров, Симаров* (Новикова 729, 755), *Сумарев* (РУС 406), *Самарин, Шамарин* (КП Сарат.), *Шамаров, Шемаров* (Глуховцева 2, 325), *Шумарин, Шумаров* (Новикова 968) – усі з абсорбованим плавним, *Шармар* (ОА 6, 4098), *Шурмаров* (КП Алтай 2, 463), (похідні) *Самарово* – ойконім у колишній Влади-

мирській губ., *Сормары* — в колишній Казанській губ. (Vasmer RGN VIII, 78; X, 453), блр. *Самар*, *Самара* (Бірьла 364), серб. *Самарчић*, 1808 р. (ПШМ), хорв. *Šormar* (Leksik 652), словн. *Samar*, *Somar*, *Sumara*, *Šumar* (ZSSP 533, 565, 587, 626), пол. *Surmarz* (SN IX, 158), чеськ. *Surmař*, *Širmar* (ЧП), слов'ян. *Самаръ*, запозичене в чуваській антропонімікон (Магницький 72).

Стосовно апелятивів, які зберігають генетичну семантику і.-є. **ser-* 'текти', пор., наприклад, укр. діал. *самара* 'весняний потік' (Зеленько 31) < **сармара*. *сумара* 'ручай з весняною і післядошовою водою; витік ріки; старе русло, яке заповнюється весняною водою' (Череп. 28) < **сурмара*.

**Sьrmoга*: укр. *Самора* (Новикова 730) < **Сармора*, *Симора* (РУС 389) < **Сирмора*, рос. *Шоморов* (Новикова 961).

**Sьrmura*, **Sьrmurъ*: укр. *Самур* (Горпинич, Корнієнко 204), *Самура* (Новикова 731), *Симуренко* (РУС 383), *Шамура* (Горпинич, Тимченко 304), *Шемур* (СП 393) — форми з абсорбцією вібранта.

**Sьrmasъ*: пол. *Szarmas*, *Szurmas* (SN IX, 227, 371), слов'ян. *Сармасъ* (Магницький 73), запозичене чувашами.

**Sьrmusъ*: рос. *Сармус* (КП Твер.).

Праантропоніми з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

**Sьrmata*, **Sьrmatъ*: укр. *Сармат* (СП 313), *Шамрата*, 1721 р. (ДІП II, 210), *Ширмата* (Богдан 272), рос. *Самратова* ж. (Лет. ЖС 2008, № 27–39, 379), *Сорматов* (ТС Кр. 210), *Шамратов* (КПУ Зап. 16, 404), *Шерматов* (РСД 713), *Шорматов* (КП Тул.), *Сірматов* (Пура СПР V, 148), (похідне) *Шарматова Мыза* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN X, 228), блр. *Сармат* (м. Вітебськ), хорв. *Šrmatović* (Leksik 657), пол. *Semratowicz*, *Sermata* (SN VIII, 354, 366), слов'ян. *Сурматъ* (Магницький 79), запозичене в чуваській язичницькій антропонімікон.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *сармат* 'стародавня назва поляка' (Пиртей 2001: 350), (похідне) *сурматна* ж. 'велика, гарної породи тварина' (Куриленко 12), ст.-блр. *сарматъ*, *серматъ* 'сармат' (ГСБМ 31, 64), блр. діал. *шарматый* 'плечистий, здоровань' (Дзендзялеўскі 31), *шірматы* 'широкий і круглий, плескастий' (Сігеда 89).

**Sьrmeta*, **Sьrmetъ*: пол. *Szamreta*, *Szermet*, *Szermeta* (SN IX, 220, 276).

**Sьrmetъ*: рос. *Сермент* (ЖПТ) — форма з розщепленим носовим, (похідне) *Сирмята* — ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN VIII, 290), пол. *Serment* (SN VIII, 366).

***Sьrmita**, ***Sьrmitь**: укр. (вторинне) *Шермитинська* (Горпинич 148), пол. *Szermit* (SN IX, 276).

***Sьrmota**, ***Sьrmoть**, ***Sьrmoть**: укр. *Шамрим* (НКП Дн. 420), рос. *Сьрмотев* (ППП 1, 500), пол. *Szemrot*, *Szumrota* (SN IX, 269, 368) < **Szermot*, **Szumrota*.

***Sьrmoть**: блр. *Сармонт* (м. Мінськ) — форма з розщепленим назальним, пол. *Zarmutek*, *Zyrmont* (SN X, 433, 558), слов'ян. (похідне) *Сурмонты* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 599).

Деривати з коренем **Sьrn-*

***Sьrna**, ***Sьrno**, ***Sьrнь**, ***Sьrнь**: укр. *Сарна*, *Серна*, *Сирна* (Редько 2, 930, 948, 956), *Сурно* (КПУ Переможці Жит. 2, 527), ст.-рос. Іванко Микитин сын *Шорна*, 1561 р. (ПKNЗ 5, 342), Кузьма *Сурна*, 1600 р. (Веселовский 307), Епифан *Сурн*, 1683/84 р. (КДГ 8, 77), рос. *Сорн* (АУЛ 2, 883), *Сернов*, *Сирнов*, *Сорнев*, *Сурнев*, *Сурнов*, *Сьрнев*, *Шурнов* (ЖПТ), (похідні) *Сереново*, *Шарнево*, *Шарново* — ойконіми в колишніх Ярославській, Псковській, Костромській губ. (Vasmer RGN VIII, 243; X, 229), *Шорнова* — в колишній Московській губ. (Нистрем 499), *Шурново* (2) — в колишніх Псковській і Тверській губ. (Vasmer RGN X, 376–377), блр. *Сарна* (Бірыла 266), *Шурнев* (ЖПТ), *Шарнево* (2 фіксації) — ойконіми в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (Vasmer RGN X, 229), болг. *Сьрно*, XVI ст. (Заимов 213), *Сьрна*, *Сьрнев*, *Сьрнов* (Илчев 473), хорв. *Srna*, *Šorn* (Leksik 608, 652), словн. *Serno*, *Srna*, *Šorn*, *Zorn* (ZSSP 547, 571, 611, 713), ст.-пол. *Johannes Sarna*, 1390 р. (SSNO V, 16), пол. *Sarn*, *Sarna*, *Sarno*, *Sirna*, *Sorn*, *Sorna* (SN VIII, 297, 298, 427, 579), *Surna*, *Surno*, *Szarna*, *Szorn*, *Szurna*, *Szurno*, *Szyrna* (SN IX, 159, 227, 321, 371, 412), а також *Zarna*, *Zirna*, *Zorn*, *Zurn* (SN X, 433, 517, 532, 542), в яких початкове Z- < S-, чеськ. *Sarna*, *Srna*, *Šorna* (ЧП), ст.-словц. *Melicher Sarna*, 1625 р. (UFP II, 205), словц. *Srna* (TZ Trnava 162), *Sirná* (TZ Bratislava 317).

До цього списку слід долучити антропонім *Сорн* — цар мідян, згаданий Йорданом. Детальніше див. (Козлова IV, 142).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *шорні* тільки мн. (рідко) 'упряж' (Лисенко 236), рос. діал. *сурна́* 'жінка, яка багато працює', *сурно́* 'пліткар' (НОС 10, 189), *су́рно* 'морда коня' (СРГП р. 4, 53), *су́рна* 'рибальська пастка з лози' (СРГС 4, 484), *сырн* 'низький круглий столик' (СРНГ 43, 153).

Васьгнь** (Расьгнь**): рос. *Базарнов* (КП Амур.).

Восьгнь** (Росьгнь**): рос. *Бусарнов* (КП Твер.) ~ рос. діал. *бу-сёрный* 'дурнуватий', 'гультяй, скандаліст' (Борисова 61).

Праантропоніми-композиції:

***Сьгнојѣдъ**: чеськ. (похідне) *Srnojedy* – ойконім (Profous IV, 154).

***Сьгноуль(ь)**: рос. *Шарнаулов* (НКП м. Київ 457).

Суфіксальні деривати:

***Сьгнахъ** / ***Сьгнась**: пол. *Sarnaszek* (SN VIII, 297), *Szornach* (SN IX, 321).

***Сьгніхъ** / ***Сьгнісь**: пол. *Sarnisz*, *Sernich* (SN VIII, 297, 366).

***Сьгноха** / ***Сьгношь**: пол. *Sarnocha*, *Sarnoszek* (SN VIII, 298).

***Сьгнајь**, ***Сьгн'ајь**: рос. *Серняев* (РУС 379), *Сурнаев*, *Сурняев* (ЖПТ), пол. *Surnaj* (SN IX, 159).

***Сьгнь(ь)**: пол. *Szernu* (SN IX, 276), *Zirny* (SN X, 518).

***Сьгнь(ь)**: укр. *Серній* (Редько 2, 949), ст.-пол. *Ivan Sarni*, 1474 р. (SSNO V, 16).

Похідні з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Сьгнакъ**, ***Сьгн'акъ**: укр. *Сарняк*, *Сорняк* (Панцьо 117, 119), *Серняк*, *Сурняк* (Редько 2, 949, 1027), *Сереняк* (СП 394) – форма з другим повноголоссям, рос. *Сорнаков* (ИСП 503), *Сурнаков* (КПУ Дон. 5, 333), *Сорняков*, *Сурняк* (ЖПТ), (похідні) *Сурнаково* – назва населеного пункту в Костромській обл., *Шернаков* – ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 276), блр. *Сарнак* (Бірыла 366), болг. *Сърнаков* (Илчев 473), макед. *Срнаков* (Речник ПКМ II, 457), хорв. *Srnak*, *Srnjak* (Leksik 608), словн. *Srnak*, *Srnjak* (ZSSP 571), пол. *Sarnak*, *Sarniak*, *Sernak*, *Sornak* (SN VIII, 297, 366, 579), *Surniak* (SN IX, 159), *Szarniak*, *Szerniak*, *Szornak*, *Szorniak*, *Szurniak* (SN IX, 228, 276, 321, 371), *Zarniak*, *Zornak* (SN X, 434, 532), чеськ. *Šernák* (ЧП), словц. *Srnák* (TZ Trnava 162).

***Сьгнась**: ст.-укр. Васка *Сурнач*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 247), ст.-рос. Васка *Сурнач*, 1621 р. (ПКА 103), рос. *Сурначев* (ЖПТ), пол. *Surnacz* (SN IX, 159).

***Сьгнікъ**: укр. *Сарник* (СП 313), *Сурник* (СП 340), рос. *Зарников*, *Серников*, *Шарников*, *Шорников* (ЖПТ), *Шерников* (Новикова 946), (похідне) *Сарники* – ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN VIII, 105), словн. *Sornik*, *Zornik* (ZSSP 566, 713), пол. *Sernik*, *Sornik* (SN VIII, 366), *Surnik*, *Szarnik*, *Szernik*, *Szurnik*, *Szyrnik* (SN IX, 159, 228, 276, 371, 412), *Zarnik*, *Zirnik* (SN X, 434, 517), чеськ.

Srník, Šarník (ЧП), луж. *Sernik* (Wenzel II/2, 96) ~ рос. діал. *шарнік* 'густі зарості соснини' (СРГСУ 7, 45).

***Сърніць**: укр. *Сернич* (КПУ Льв. 2, 33), рос. *Сарничев* (ЖПТ), серб. *Срний* (Пешикан 481), хорв. *Srnić* (Leksik 608).

***Сърникуъ, *Сърп'укуъ**: укр. *Сернюк* (Рв.), *Шарнюк* (Новикова 937), блр. *Ширнюк* (СБГТ 401), пол. *Sarniuk, Serniuk* (SN VIII, 298, 366).

***Сърнька, *Сърньоко, *Сърньоць**: рос. *Серенкин* (ЖПТ), *Серенков* (Пура СПР IV, 109), *Шеренков* (Новикова 946), болг. *Сърнок* (Займов 213), хорв. *Serneć, Srnka, Srnko* (Leksik 587, 608), словн. *Serneć, Srnko, Šerneć* (ZSSP 547, 571, 598), ст.-пол. Stanisłai *Sarneć*, 1405 р., Martinus *Sarnka*, 1414 р. (SSNO V, 16, 17), пол. *Sarneć, Sorneć* (SN VIII, 297, 579), *Zarneć* (SN X, 434), ст.-чеськ. *Srineć*, XIII ст. (Pleskalová 141), чеськ. *Srnka* (ЧП), словц. *Srnka* (TZ Trnava 162), слов'ян. *Серенка* (Магницький 75), запозичене чувашами.

***Сърнуць**: рос. *Сарнычев* (ЖПТ).

***Сърница**: болг. *Сърница* (Займов 213).

***Сърньсь**: хорв. *Serneć, Srnać, Srneć* (Leksik 587, 608), словн. *Sarneć, Serneć, Sorneć, Srnac, Srneć, Šerneć* (ZSSP 535, 547, 566, 571, 598), пол. *Serneć* (SN VIII, 366), чеськ. *Srneć* (ЧП), словц. *Srneć* (TZ Trnava 162).

***Сърналь**: пол. *Sernal* (SN VIII, 366), *Szornal* (SN IX, 321).

***Сърнелъ, *Сърнелъ**: рос. *Шорнелъ* (ЖПТ), макед. *Срнел* (Речник ПКМ II, 457), хорв. *Sernelj, Sرنel* (Leksik 587, 608), словн. *Sernelj, Sرنel* (ZSSP 547, 571), пол. *Szornel* (SN IX, 321).

***Сърниль**: болг. *Сърнил*, XVI ст. (Займов 213).

На основі укр. *Шарнило* (СКТ 900) можна відновлювати посл.

***Сърnidlo**.

***Сърніпъ**: ст.-рос. Васька Никифоровъ сынъ *Сурнинъ*, 1647 р. (ПКВП 126), рос. *Сернин, Сурнин, Шарнин, Шернин, Ширнин, Шорнин* (ЖПТ), блр. *Сурнин* (м. Мінськ).

***Сърнаръ**: хорв. *Srnar* (Leksik 608).

***Сърнасъ**: хорв. *Šarnas* (Leksik 633), пол. *Sernas* (SN VIII, 366), *Szarnas* (SN IX, 227).

***Сърносъ**: ст.-укр. Ондрушка *Сурносъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 409), пол. *Sarnos* (SN VIII, 298).

***Сърнатъ(жъ)**: укр. *Шарнат* (КПУ Киров. 1, 380), рос. *Шарнатая* ж. (Алгинин 358), хорв. *Srnat* (Leksik 608), пол. *Sarnat, Sernat, Sornat* (SN VIII, 297, 366, 579).

***Сърнета, *Сърнетъ**: пол. *Sarnet, Sarneta, Sernet* (SN VIII, 297, 366).

***Šьrне**, -**ѣт**:- рос. (похідне) *Шурнята Старые* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 377).

***Šьrніть**: рос. *Сарнит* (Лет. ЖС 2000, № 1–13, 153), *Сарнитов* (ЖПР).

***Šьrnota**, ***Šьrnotъ**: пол. *Sarnot*, *Sornot* (SN VIII, 298, 579), *Szarnota* (SN IX, 228).

***Šьrп'авъ(жъ)**: пол. *Szerniawa* (SN IX, 276).

Деривати з коренем **Šьrs*:-

***Šьrsъ**, ***Šьrsa**, ***Šьrso**: ст.-укр. Сємєнь *Сєрсєнко*, 1649 р. (Реєстр 268), укр. *Зєрес* (КПУ Дон. 7, 49) < **Сєрес* — форма з другим повноголоссям, рос. *Сєрсов* (КП Тул.), *Сєрс* (ЖПТ), *Сєрсо* (Лет. ЖС 2009, № 28, 153), **Сєрс* > *Сєрсово* — ойконім у Тверській обл., *Сєрсин* (КП Алтай 2, 72) — дериват на -*ин* від **Сєрса*, (похідне) *Подсєрсова вершина* — назва яру в Нижегородській обл. (Климова 3, 55), блр. (похідне) *Шаросава поле* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 326) < **Сєросава*, пол. *Sors*, *Sorsa*, *Siers* (SN VIII, 409, 580), ст.-чеськ. Jan *Srsa*, 1430 р. (АЇ IV, 384), ст.-слвц. Petro *Sirsin*, 1618 р. (UFP II, 74).

Суфікальні деривати:

***Šьrsaјъ**: укр. *Сєрсай* (КПУ Ник. 11, 189), рос. *Сєрсаєв* (ЖПТ).

***Šьrsакъ**, ***Šьrs'акъ**: ст.-рос. Самсонко *Сєрсяков*, 1680 р. (Полякова 217), (похідне) *Сєрсяково*, 1623 р. — назва починка в колишньому Чердинському пов. (Колотилов 122), рос. *Сєрсаков* (Новикова 734), *Сєрсяков* (ЖПТ), (похідне) *Сєрсяки* — ойконім у Пермській обл., чеськ. *Šorsak* (ЧП).

***Šьrsукъ**: рос. *Суриуков* (КП Саратов₁₁) < **Сєрсуков*.

***Šьrsъкъ**: рос. *Сєрсков*, *Сєрсков* (ЖПТ), блр. *Сєрскова ж.* (м. Могильов).

***Šьrsіѣъ**: хорв. *Sorsić* (Leksik 605).

***Šьrsаль**: укр. *Сєрсалюк* (Тєрн.), пол. *Sarsalewicz* (SN VIII, 298).

***Šьrsомъ**: рос. *Сєрсасом* (ЖПТ) — форма з секундарним -*а*-.

***Šьrsанъ**: ст.-рос. (похідні) *Сєрсуновъ* XVI ст. — назва починка, *Сєрсуново* — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 277), рос. *Сєрсан*, 1706 р. (Полякова СПТ 6, 182), *Сєрсанов* (ДСП 111), *Сєрсанов* (КП Твер.), пол. *Sersan* (SN VIII, 367).

***Šьrsунъ**: ст.-рос. (похідні) *Сєрсунов* — назва починка, *Сєрсуново*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 295).

***Sьrsorъ**: ст.-укр. Масей *Цорцеренко*, 1667 р. (ПКХ 29) — форма з африкатизацією анлауту, рос. *Шоршоров* (Лет. ЖС 2003, № 24, 119) < **Сорсоров*.

***Sьrsurъ**: рос. *Сорсуров* (Сиксль 727).

***Sьrsatъ(jь)**: рос. *Шарсатов* (КП Тул.).

***Sьrsita**: укр. *Сурсита* (НКП Київ. 1005).

***Sьrseвъ**: рос. *Сырсев* (КП Алтай 2, 435) < **Сырсев* (метатеза) — патронім на -евъ від потенційного ***Sьrsъ**.

***Sьrsoвъ(jь)**: укр. *Сурсовий* (Богдан 298).

Апелятивний матеріал із коренем *sьrs-* практично не відображений у лексикографічних джерелах, за винятком хіба що укр. діал. *сърсавиця* 'нескошена отава' (ЕСУМ 5, 481 — «неясне») < **sьrsavica*, *цурцур* 'збита забруднена грудочка (вовни, матерії)' (Алмашій 131) < **sьrsurъ*, блр. діал. *сърсо*: у *сърсо* 'гра хлопчиків і дівчаток з обручками, які робили з лози' (Цыхун 266) < **sьrsъ*. Див. ще (Шульгач 2009: 13).

Про похідні з коренем **Sьrs-* в інших класах онімів див. (Козлова IV, 103—106).

Псл. ***Sьрта**, ***Sьрто**, ***Sьртъ** і споріднені форми.

Заголовні праформи реконструйовано на основі:

а) форм із різноманітною вокалізацією редукованого в корені (структура тьрт): ст.-укр. *Zacharyasz Surtа*, 1659 р. (РВ 131), Іосиф *Сурта*, 1689 р. (ДГМ 423), укр. *Серт* (Льв.), *Сурта*, *Сурто* (РУС 407), (похідне) *Сартове* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 92), ст.-рос. *Сартъ* Бурашев, 1623 р. (Парфенова 345 — стаття *Сартаков*), рос. *Сортовъ*, 1731 р. (Лопарев 182), *Сурта* (м. Москва), (похідні) *Суртово*, *Сыртово* — ойконіми в колишній Псковській губ. (Списки Псков. 583), ст.-блр. *Суртъ* Семень Климкевич, 1601 р. (АВК 488), Трофим *Сурта*, 1685 р. (Бірыла 1966: 262), блр. *Сурта* (ИС 44), *Сурто* (м. Полоцьк), хорв. *Sarta*, *Sarto*, *Sert*, *Serta*, *Sorta* (Leksik 580, 605), словн. *Sert*, *Sorta*, *Srt*, *Surtov* (ZSSP 547, 566, 571, 587), пол. *Sarto* (SN VIII, 299), ст.-словц. *Adamus Serto*, 1570 р. (UFP I, 270). Щодо позаслов'янських відповідників пор. скандинавськ. *Сурт* — ім'я велетня в "Молодшій Едді", який охороняв Муспелльсхейм (МЭ 52—55), Андреа дель *Сарто* — італійський художник середньовіччя;

б) форм із переходом *С-* / *S-* > *Ш-* / *Ї-* у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Шарт* (Зайцева, Ковальчук 171), *Шорт* (Богдан

267), *Шурта*, 1732 р. (РЧП 387), *Шурта* (РІ ІФ 2, 627), ст.-рос. *Шортина*, 1397 р. — ойконім відантропонімного походження на Вологодщині (РВД 156), рос. *Шартов* (Рамієць 2, 139), (похідні) *Шартово* — назва пустища в колишній Псковській губ. (Василев 1, 342), *Шортово* — ойконім у Горьковській обл., *Шуртовский* — у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 377), хорв. *Šart*, *Šert* (Leksik 633, 638), (похідне) *Šartovac* — ойконім (Im. m. 423), пол. *Szart*, *Szarta*, *Szort*, *Szurta* (SN IX, 229, 321, 372), словц. *Šortová* (TZ Bratislava 350);

в) форм із метатезою *-pt-* / *-rt-* > *-mp-* / *-tr-* у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Сумро* (ЖПТ), *Шамро* (Редько 2, 1189) < **Сарто*, рос. *Шумра* (ЖПТ) < **Сирта*, *Самров* (КП Саратов.), *Шумров* (Новикова 970), ст.-блр. Косцель *Шумра*, 1623 р. (Бірыла 1966: 279), блр. *Шумра*, *Шумро* (Бірыла 485), (похідні) *Сумрово*, *Шумры* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VIII, 655; Список Вит. 79), хорв. *Šotra* (Leksik 653), пол. *Satra*, *Satro*, *Sytrów*, *Szutra*, *Szutro* (SN VIII, 303; IX, 197, 374), чеськ. *Sátra*, *Sutr*, *Šatra* (ЧП). До цього списку слід долучити антропонім *Шумрѣ* (*Шюмрѣ*) Моне́дуничъ — князь ятвягів, який 1227 р. розорив околиці Берестя (ПСРЛ II, 751);

г) форм з одзвінченням (*С-* > *З-*) та аффрикатизацією (*С-* > *Ц-*) анлауту у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Цирт* (Редько 2, 1145), рос. *Зыртв* (ЖПТ) < **Сыртв*, блр. *Царт* (Памяць Петр. 450), пол. *Zart* (SN IX, 435), ст.-словц. Simon *Zarta*, 1649 р. (UFP II, 252);

г) форм із секундарними голосними після плавного: укр. *Шерет* (Глуховцева 2, 333) < **Серт*, *Шурут* (Горпинич, Тимченко 314), рос. *Шеретов*, *Шоротов*, *Шурутин* (ЖПТ), (похідні) *Серетино* — ойконіми в колишніх Курській і Ярославській губ. (Vasmer RGN VIII, 107), пол. *Sieretowicz* (SN VIII, 406).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *сарт* 'бешкетник' (СРГ Коми 287), *сорѡт* 'польовий пирій' (Мызников Поволжье 429), *сѹрта* 'сплетений із дубців рибальський прилад' (Опыт 221), *сырт* 'підвищення, яке розділяє притоки річок, вододіл', *сыртá* 'рибальське судно' (СРНГ 43, 168), *шѡтра* 'лід, який рухається по ріці навесні' (СРГК 6, 905), болг. діал. *сѣрт* 'пагорб' (Петков 140), яке тлумачать як запозичення з турецьк. *sirt* 'гірський хребет' (БЕР 7, 679), макед. діал. *срт* 'спина' (Дрвошанов 2005: 211), *срт* 'дуже високе, неприступне місце в горах' (Божковска 230) та ін., зібрані й прокоментовані в (Козлова IV, 77–78).

Basъrtъ** (Paśъrtъ**): рос. *Басарт* (ЖПТ).

***Kosъrtъ**: ст.-укр. Богданъ *Козыртовыхъ*, 1649 р. (Реєстр 75) < **Косыртовыхъ*, укр. *Косорт* (КПУ Дон. 20, 95), *Козырит* (КПУ Дон. 20, 95) < **Косырит* (-с- > -з-) < **Косырт* (секундарне -ы-), пол. *Kosart* (SN V, 179).

***Sъsъrtъ**: рос. *Шимширт* (Лет. ЖС 2008, № 18, 237).

Суфіксальні деривати:

***Sъrtoba**: укр. *Шартоба*, *Шотроба* (СП 391, 400) < **Шартоба*, **Шортоба* (-н- < -б- через утрату етимологічних зв'язків), ст.-рос. (похідне) *Шитрובהа*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев ІІ, 109), пізніше — *Шитрובהо* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN X, 313), блр. *Шатрубов* (ЖПТ) < **Шартобов* (метатеза -рт- > -тр-; -у- < -о- під впливом лабіального -б-).

***Sъrtaga**: укр. *Шатрага* (ДІП ІІІ, 325) — форма з метатезою -рт- > -тр-.

***Sъrtuga**: пол. *Szatruga* (SN IX, 229) < **Szartuga*.

***Sъrtuga**: рос. *Шартыгин* (КП Твер.).

***Sъrtaxa** / ***Sъrtaxъ**: ст.-рос. (похідне) *Сарташина*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Можайському пов. (ОПКМ 245), рос. (похідне) *Шарташи* — ойконім у Кунгурському р-ні Пермської обл. ~ рос. діал. *шартáш* 'безлад' (СРГСУ Доп. 571).

***Sъrtuxъ**: укр. *Шартух* (КПУ Харк. 1, 386), рос. *Суртухов* (КПУ Зап. 4, 540), блр. *Шартух* (м. Вітебськ).

***Sъrtuxъ**: пол. *Sutrych* (SN IX, 160) < **Surtych*.

***Sъrtajъ**: укр. *Шартай* (НКП Зап. 439) < **Шартай* < **Сартай*, рос. *Сартаев*, *Суртаев* (ЖПТ), блр. *Суртаев* (м. Мінськ), хорв. *Šartaj* (Leksik 632), пол. *Szatraj* (SN IX, 232).

***Sъrtějъ**: укр. *Сортій* (Богдан 264), рос. *Сертеев* (ЖПТ).

***Sъrtujъ**: рос. *Сотруев* (ЖПТ) < **Сортуев*.

**sъrtъjъ*: укр. діал. *шартій* 'зливовий' (Онишкевич 2, 379).

***Lixosъrtъjъ**: ст.-укр. Іван *Лихосертой*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 53).

***Sъrtovъjъ**: рос. *Суртовой* (Рамієс 2, 38).

Деривати з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Sъrtakъ**, ***Sъrt'akъ**: укр. *Сортяк* (Мик.), *Шартак* (КПУ Полт. 7, 323), *Шатрак* (КПУ Зап. 2, 165), ст.-рос. *Сартак*, 1493 р. (АФЗХ І, 211), Микита *Сертаков*, 1573 р. (Альшиц 450) < **Сэртаков* < **Сьртаков*, Будаєц *Сартаков*, 1583 р. (АСМ 214), Федька *Сорта-*

ковъ, 1680 р. (Томск 58), (похідні) *Сертяково*, 1608 р. — ойконім у колишньому Яранському пов. (АПШ 344), *Сартакова*, 1613 р. — ойконім у колишній Нижегородській губ. (КНУ 24), рос. *Сартаков* (Кюршунова 2016: 150), *Сертаков*, *Сетраков* (ЖПТ), *Ситраков* (Новикова 759), *Шатраков* (м. Москва), *Шуртаков* (м. Калуга), (похідні) *Сартакова*, *Сартаково* — ойконіми в колишніх Нижегородській і Пермській губ. (Vasmer RGN VIII, 107), ст.-блр. *Ostapko Surthak*, 1562 р. (ПКГЭ II, 390), болг. *Сатраков* (Илчев 441), хорв. *Šatrak*, *Šotrak* (Leksik 633, 653), пол. *Szurtak*, *Szutrak* (SN IX, 372, 374), слов'ян. *Суртак*, *Шуртаков* (Рамієч 2, 84, 118). Зауважимо, що ст.-рос. будай *Сартаков*, 1596 р., рос. *Сартаков* виводили із тюркських мов (Кюршунова 2008: 120) чи безпосередньо із тюрк. *Сартак* < назви племені *сарти* (Федосюк 177).

Зважаючи на ареал, до цього списку на правах генетичної спорідненості слід віднести антропоніми *Сартак*, 1240 р. — син угорського князя (ПСРЛ XXXVII, 129), а також *Сартак*, 1246 р. — син Батия, один із ханів Золотої Орди (Приселков 322). За версією Р.М. Козлової, останній міг бути сином слов'янки-невільниці (Козлова IV, 79).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *сарта́к* 'купинаста низина, поросла травой' (Лабунец 141), *сорта́к* 'риба ялець' (СРНГ 40, 37), блр. діал. *шартра́к* 'білий порожнистий овес' (Сцяшківіч 557) < **шартра́к*.

***Obszrtakъ**: укр. *Осертак* (м. Очаків Мик.).

***Sьртаѣь**: ст.-укр. Кофон *Суртач*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 343).

***Sьrtikъ** / ***Sьrtičь**: укр. *Ситрик* (Радіон 128) < **Сиртик*, *Суртик* (Горпинич 306), *Шоротик* (СП 400) < **Шортик*, рос. *Сартиков* (КПУ Харк. 15, 498), *Шортиков* (КПУ Дон. 18, 412), серб. *Сертић* (Пешикан 517), хорв. *Sartić*, *Sertić*, *Surtić*, *Šotrić* (Leksik 580, 588, 624, 653), слвн. *Sertič* (ZSSP 547). Пор. ще *Surtike*, 1396 р. (Trautmann 101) — антропонім прибалтійських слов'ян, (похідне) *Сорттики* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 439).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *шотрик* 'хлів або намет', 'дрібна солома' (ССГ 11, 153) < **сорттик*.

***Sьrtukъ** / ***Sьrt'ukъ**: укр. *Сортук* (Чернів.), *Соротук* (Редько 2, 996), *Шатрук* (СП 391), *Шертук* (Новикова 947), *Шетрук*, *Шитрук* (СП 395, 397) — форми з метатезою -*рт*- > -*тр*-, рос. *Сертуков*

(ЖПТ), *Шартуков* (КП Твер.), *Шатруков* (ГЕ 706), (похідне) *Сартукова* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN VIII, 107), блр. *Шартук* (Бірыла 468), пол. *Szatruk* (SN IX, 232).

***Съртъка**, ***Съртъко**, ***Съртъкъ**: ст.-укр. *Шартко*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 105), укр. *Сурток* (ПСС 3, 638), *Шортко* (Харк.), *Шеретко* (Богдан 254), (вторинне) *Соротчук* (м. Луцьк), ст.-рос. (похідне) *Шортикина гора*, 1563 р. — оронім у колишній Новгородській губ. (Греков 1914: 42), рос. *Сертков* (ЖПТ), *Сортков* (Рамієс 2, 214), *Серетков* (ЖПТ), пол. *Szeretko* (SN IX, 275).

***Съртука**, ***Съртукъ** / ***Съртуць**: ст.-рос. (похідне) *Сартыково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 509), пол. *Sartyucz*, *Sartyk*, *Sortyka*, *Surtyk*, *Syrtuczyk*, *Sytryk*, *Szortyka*, *Szutryk* (SN VIII, 299, 303, 581; IX, 160, 197, 199, 321, 374).

Деривати з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Съртель**: пол. *Surtel* (SN IX, 160), а також *Surtel* (Trautmann 101) — антропонім прибалтійських слов'ян.

***Съртолѣ** / ***Съртылѣ**: ст.-рос. Калинка *Сартылов*, 1620 р. (Авдеев 91), рос. (похідне) *Сертолово* — ойконім у колишній Санкт-Петербурзькій губ. (Списки СПб. 247).

Віддієсловні деривати на **-a-dlo*, **-i-dlo*:

***Съртадло**: ст.-укр. Савка *Сортало*, 1646 р. (Ворончук 538), рос. *Шерталов* (КП Севастополь 7, 201), болг. *Сурталов* (Илчев 471) ~ рос. діал. *шуртатъ* 'лущити ячмінь' (Фасмер IV, 489).

***Съртидло**: укр. *Шартило* (НКП Дн. 421), *Шатрилова* ж. (ЖПТ) < **Шартилова* ~ болг. діал. *шурті* 'шумно текти (про воду)' (Младенов 196).

Съртома** (Съртъма**): укр. (похідне) *Шутроминці* — ойконім у Тернопільській обл., ст.-рос. Кондратей *Шертомцев*, 1676 р. (Тупиков 838), рос. *Шутромино* — ойконім відантропонімного походження в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN X, 381) < **Суртомино*.

Деривати з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Съртанъ**: укр. *Сартан* (Новикова 734), *Шартан* (КПУ Дон. 16, 428), *Шатран* (Богдан 261) — форма з метатезою *рт-* > *-тр-*, *Шутран* (Holutjak 452) < **Шуртан*, ст.-рос. (похідне) *Шартаново*, 1535–1542 рр. — назва волості в колишньому Галицькому пов. (АСЗ I, 98), рос. *Сартан* (САМ 202), *Сартанов* (КПУ Дн. 5, 560), *Шартанов* (КПУ Херс. 9, 77), *Шаратанов* (КП Твер.) — форма з другим по-

вноголоссям, *Ширтанов* (РУС 478), *Шортан* (ОА 6, 4190), (похідні) *Шартаново* (2) — ойконіми у Вологодській і Костромській обл., *Сартаново* — в колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 368), *Ширтаны* — назва поселення в Чувашії, блр. *Шартан* (м. Вітебськ), хорв. *Satran* (Lersik 580), слвн. *Satran* (ZSSP 535), пол. *Szutrán* (SN IX, 374), чеськ. *Satran* (ЧП) — форми з метатезою -rt- > -tr-.

***Съртенъ**: ст.-рос. Івашко Івановъ сынъ *Съртеневъ*, 1544 р. (Румовский 110–111).

***Съртина**, ***Съртинъ**: укр. *Сартина* (Чучка 503 — «походження нез'ясоване»), рос. *Сартин* (варіант *Сортин*) (КП Алтай 2, 185, 187), *Съртин* (ЖПТ), *Шуртин* (м. Рязань), *Шурутин* (Новикова 970) — форма з другим повноголоссям, притаманним кореневим структурам зразка тѣрт, блр. *Сури́ны* — назва поселення в Мінській обл. (Рап. Мін. 257), хорв. *Šutrin* (Leksik 667) ~ рос. діал. *сороти́на* 'болото; трясовина' (СРНГ 40, 32) — форма з другим повноголоссям, *сырти́на* 'мокра, заболочена місцевість' (СРНГ 43, 168), яке тлумачать як запозичення з комі мови (Теуш 232).

***Съртопъ**, ***Съртопъ**: укр. *Шартон* (КПУ Зап. 6, 569), рос. *Шартон* (м. Рязань), (похідне) *Шартоново* — назва населеного пункту в Чухломському пов. колишньої Костромської губ. (Самарянов 59), болг. *Съртонов* (Илчев 473), пол. *Satroń* (SN VIII, 303).

***Съртунъ**: укр. *Сертун* (КПУ Ув. Дон. 1, 497), рос. *Шартунов* (Память 1, 277), (похідне) *Сартуново*, XVIII ст. — ойконім у колишньому Ростовському пов. (Виденеева 231), блр. *Шатрун* (ЖПТ) < **Шартун*. Пор. ще *Sartune* (Trautmann 90) — антропонім прибалтійських слов'ян.

Щодо апелятивних відповідників пор. рос. діал. *шатру́н* 'гультей' (СДГВ 669).

***Съртунъ**: (вторинні) укр. *Сортинюк* (КПУ Терн. 2, 393), рос. *Сартынин* (КПЧ), *Сартыня* (м. Рязань).

***Съртъль(ъ)**: рос. (вторинне) *Шеретньова* (Горпинич, Тимченко 309).

Іносуфіксальні праантропоніми:

***Съртаръ**, ***Съртаръ**: ст.-укр. Лучка *Шертаръ*, 1666 р. (Лазаревський 48), рос. *Шартаръ* (АУЛ 2, 1048), хорв. *Sartar* (Leksik 580), слвн. *Šortar* (ZSSP 611).

***Съртасъ**: рос. *Сартасов* (ЖПТ), (похідне) *Сартасова* — ойконім у Пермській обл.

***Sьrtysь**: пол. *Sartys* (SN VIII, 299).

***Sьrtatь(йь)**: блр. *Сартамович* (м. Мінськ), пол. *Szartata* (SN IX, 229).

Укр. *Шатравка*, 1747 р. (АК 1, 299), *Шатрава* ч. (КПУ Київ. 8, 210), рос. *Шатравка* (КП Амур.), ст.-блр. Абрам *Шотравка*, 1672 р. (Инв. Сморгонь 73) — усі з метатезою *-rt-* > *-tr-* — континують ад'єктив ***Sьrtavь(йь)**.

II. РЕФЛЕКСИ І.-Є. **(s)uer-* У СЛОВ'ЯНСЬКІЙ АНТРОПОНІМІЇ

Похідні з коренем

**Vǫrb-* / **Svǫrb-*, **Vǫrb-* / **Svǫrb-*, **Vorb-* / **Svorb-*

Деривати з коренем **vǫrb-* (ступінь редукції кореневого вокалізму *o*-ряду і.-є. **uer-*) у науковій літературі не описані — більша увага завжди приділялася похідним від **vorb-*, **vǫrb-*. Див., наприклад, (Журавлев 52—58).

Наведені нижче факти об'єднано на основі різноманітної реалізації голосного *ǫ* у кореневій групі «редукований + плавний» (структура *ťǫrt*), особливості якої прокоментовано в (Козлова 1997: 15—30).

**Vǫrba*, **Vǫrbъ*, **Vǫrbo* / **Svǫrba*: укр. *Ворба* (КПУ Полт. 7, 364), *Вурба* (Вол.), блр. *Вырба* (м. Гомель), (похідні) *Сварбы*, *Свирбы* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 8, 397), рос. *Вырбина* ж. (ЖПТ), макед. *Ворбово* — ойконім (Веркович 348), хорв. *Svarba*, *Švarba* (Leksik 625, 668), пол. *Wyrba* (SN X, 367), чеськ. *Vorba*, *Švorba* (ЧП), ст.-слвц. Georgius *Wyrba*, 1569 р. (UFP I, 238). слвц. *Švarba* (TZ Bratislava 358), *Švorba* (TZ Nitra 257). Пор. також слов'ян. *Варба* (Рамієц 2, 458), (похідне) *Сварбы* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 151).

Через слабку артикуляцію і втрату початкового *B-* / *W-* до цього списку слід долучити факти на зразок укр. *Ірбенко* (КПУ Харк. 15, 344) — патронім на *-енко*, блр. *Урба* (Бірыла 421) < **Вурба*, рос. *Арбо* (АКО I, 685) < **Варбо*, (похідне) *Арбовка* — гідронім у басейні Оки (Смолицкая 82) < **Варб-ов-ка*, пол. *Orb* (SN VII, 86) < **Worb* і под. Аналогічне фонетичне зрушення можна проілюструвати також на основі назви села *Арба*, що на р. *Арба* — в колишній Костромській губ. (Vasmer I, 164).

Із-поміж рідкісних апелятивних відповідників пор. укр. діал. *сьві́рба* ‘задерикувата дитина’ (Корзонюк 234), рос. діал. *шва́бры* ‘зябра у риби’ (Куликовский 136) < **сварбы* (метатеза).

Подані далі праслов'янські архетипи розподілено за опорними консонантами суфіксальних морфем.

***Ўѣrbіѣъ** / ***Swѣrbіѣъ**: укр. *Арбіч* (Зайцева, Ковальчук 11) < **Варбіч*, хорв. *Švarbić* (Leksik 668). Для базової праформи можна вказати префіксальний аналог ***Skovѣrbіѣъ** > укр. *Сковарбич* (КС Дон. 2, 352).

***Ўѣrbuga**: ст.-рос. Нефедка Васильевъ сынъ *Арбугинъ*, 1645 р. (Зерцалов 104) < **Варбугинъ*, рос. *Арбугин* (ЖПТ), (похідне) *Арбугинское* — ойконім у колишньому Симбірському пов. (Дьяконов 83), історично — *Арбугинські* поля, 1676 р. (Доп. АИ IX, 5) < **Варбугинское* / **Варбугинські*.

***Ўѣrbaxъ** / ***Ўѣrbaxъ**: укр. *Урбаш* (ТСК 329), (похідне) *Юрбаши-вський* — гідронім у басейні Пруту в Івано-Франківській обл. (СГУ 630—631), рос. (похідне) *Арбашево* — ойконім на терені Башкортостану, чеськ. *Vorbach* (ЧП).

***Ўѣrbuxъ**: рос. *Орбух* (Лет. ЖС 2009, № 52, 142) < **Ворбух*.

**ѣrbuša*: рос. діал. *ѣрбушки* ‘березові бруньки’ (Мызников Беломорье 455).

***Ўѣrbajъ**, ***Ўѣrbějъ**, ***Ўѣrbujъ**: укр. *Абрай* (Переможці Жит. 1, 435) < **Арбай* (метатеза), ст.-рос. *Арбѣвъ*, XVI ст. (Сторожев I, 352), (похідне) *Замошь Арбуево*, 1500 р. — ойконім у колишньому Ореховському пов. (Сергий 59), рос. *Арбаев* (Память 1, 13), слов'ян. *Орбай* (Магницкий 62). Пор. ще гідронім *Арбуї* (на північ від м. Череповець), згаданий у середньовічних актах (АСЭИ II, 634), — з аналогічним спрощенням в анлауті.

Щодо мотивації пор., наприклад, рос. діал. *арбу́й* ‘чаклун’ (ПОС 1, 68).

***Ўѣrbakъ**, ***Ўѣrb'akъ** / ***Ўѣrbaxъ**: укр. *Ворбак* (Зосимов 1, 161), *Орбак* (КПУ Жит. 11, 595), *Арбачевський* (КПУ Полт. 10, 760), *Урбак* (Вол.) < **Вурбак*, рос. *Варбаков* (Рівне 305), *Арбаков* (ЖПТ), *Орбак* (Лет. ЖС № 1—13, 136), *Урбаков* (Память 2, 319), *Арбачев*, *Варбачев* (ЖПТ), *Юрбачев* (КПУ Дон. 17, 144), блр. (похідне) *Вырбачава* — ойконім на Берестейщині (Рап. Бр. 32), пол. *Orbiak* (SN VII, 86) < **Worbiak*.

***Ўѣrbikъ**: укр. *Ворбик* (Богдан 322), рос. *Ярби́ков* (Рамієс 2 318) < **Варби́ков* (втрата початкового *В-* і подальша йотація).

***Vъrbuka** / ***Sъrbukъ**: укр. *Швабрук* (Хм.) < **Шварбук* (метате-за), рос. *Арбукин* (ТЕ 122) < **Варбукин*.

***Vъrbulъ** / ***Sъrbula**: укр. *Ворбуль* (КПУ Дн. 1, 191), блр. (похідне) *Ворбули* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 180), пол. *Swarbuła, Szwarbuła* (SN IX, 168, 379).

***Vъrbimъ** — part. passiv. praes. на *-i-m- — можна відновити на основі ст.-укр. *Арбимъ* Микитько, 1649 р. (Реєстр 207) < **Варбимъ*.

***Vъrbomъ** — part. passiv. praes. на *-o-m- — можна реконструювати з огляду на пол. *Urbom* (SN X, 26) < **Wurbom*.

Похідні з -n- у суфіксальній морфемі:

***Vъrbapъ**: ст.-укр. Тимко *Вурбаненко*, 1649 р. (Реєстр 57), укр. *Варбан* (НКП Мик. 154), *Ворбан* (Зосимов 1, 161), рос. *Арбан, Варбанец* (ЖПТ), (похідне) *Арбанова* — ойконім у колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN I, 164), блр. *Варбан* (м. Докшиці), пол. *Wyrbanow* (SN X, 367), чеськ. *Varbanov* (ЧП).

***Vъrbepъ**: ст.-рос. *Арбеневоъ* Алексѣй Федоровъ, 1507 р. (УА 101), Юрій *Арбеневоъ*, 1638 р. (УА 207), рос. *Ворбенцов* (КПУ Дон. 14, 73), (похідні) *Арбеневка* — ойконім у колишній Тамбовській губ. (Vasmer RGN I, 164), *Варбеничи* — назва поселення в колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN I, 643).

***Vъrbimъ**: ст.-рос. *Ворбин* Непорядня, 1583 р. (ЛКН 183), рос. *Арбинъ* (Снежневский 4), слвн. *Varbinek* (ZSSP 666).

***Vъrboneъ**: рос. *Ворбонец* (КПУ Ник. 2, 712).

***Vъrbunъ**: ст.-укр. Алексѣ *Вурбуненковъ*, 1666 р. (Лазаревский 91).

***Vъrbišъ** / ***Vъrbužъ**: ст.-рос. (похідне) *Арбышева*, 1526 р. — назва пустища в колишньому Костромському пов. (ОАСУ 26), пол. *Warbisz* (SN X, 90).

***Vъrbasъ**, ***Vъrbasъ**: рос. *Варбасов* (КПУ Зап. 9, 397), *Варбасевич* (КПУ Од. 9, 229), пол. *Warbas, Worbas* (SN X, 90, 319).

***Vъrbisъ**: чеськ. *Vorbis* (ЧП).

***Vъrbusъ**: укр. *Арбус* (КПУ Зап. 10, 24) < **Варбус*.

***Vъrbatъ(ь)**: укр. *Арбатик* (Панцьо 95), рос. *Арбатов* (ЖПТ), (похідне) *Арбаты* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 164), пол. *Arbat* (SN I, 75).

***Vъrbita**, ***Vъrbiti**: укр. *Арбит* (м. Шепетівка Хм.; Анк.), рос. *Арбитов* (КПУ Од. 1, 330), *Ирбиткин* (КПУ Дон. 20, 140), *Арбитин* (Рамієс 2, 401).

***Ўѣрботъ**: рос. *Варбот*, 1939 р. (САМ 35).

***Ўѣрботъ** — дієприкметник активного стану від дієслова **ѣrbti* можна реконструювати на основі блр. *Арбутович* (м. Мінськ), рос. *Арбутовський* (РІ Зап. 3, 263).

Цінність відновленого фрагмента праслов'янського лексичного фонду полягає головнo в тому, що проаналізована вище пропріальна лексика — безперечне свідчення потенційності відповідного апеллятивного словника, практично не відображеного в лексикографічних джерелах.

Праантропоніми з ь-кореневим вокалізмом:

***Ўѣрба**, ***Ўѣрбъ** / ***Сѣрба**, ***Сѣрбъ**: укр. *Вєрб* (КПУ Ник. 2, 596), *Вєрба* (Новикова 148), *Сєрба* (Вол.), рос. *Вєрба* (ЖПТ), (похідне) *Сєрбино* — ойконім у Псковській обл., блр. *Вярба*, *Свярба* (Бірыла 92, 369), болг. *Върба* (Заимов 58), хорв. *Vrba* (Leksik 728), серб. *Врба* — жіноче ім'я (Динић 81), ст.-пол. *Wirzba*, 1390 р., *Wierzba*, 1457 р. (SSNO VI, 115), пол. *Werb*, *Werba*, *Wierba*, *Wierzba* (SN X, 158, 207, 212), *Swierzba*, *Swerba*, *Swierba*, *Świerba*, *Świerzba* (SN IX, 170, 174, 176, 456, 459), чеськ. *Vrba* (ЧП), словц. *Vrba* (TZ Trnava 184), луж. *Werba* (Wenzel II/2, 153).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, рос. діал. *вєрба* 'струнка, красива жінка або дівчина' (СРГСУ Доп. 59), *как вєрба* 'про ошатну, гарно вбрану жінку: *как вєрба нареділась* (АОС 3, 103), *сєрба* 'горе, смуток' (СРНГ 36, 233), *сєрб* 'сєрбіж' (Даль 4, 146), ст.-блр. *вєрба* 'верба' (ГСБМ 3, 114), серб. діал. *врба* 'дерево *Salix*' (Динић 81) і под. Див. (Куркина 1980: 38).

***Ковѣрба**: рос. (похідне) *Кувербы* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN IV, 621).

**завѣрба*: укр. діал. *завєрба* 'вид верби' (ЕСУМ 1, 350).

Праантропоніми-композиції:

***Ўѣрболозь**: укр. *Вєрболоз* (РУС 74), рос. *Вєрболозов* — сучасне прізвище ~ рос. діал. *вєрболóz* 'рослина *Salix caprea* L.' (СРНГ 4, 123).

Суфіксальні деривати:

***Ўѣрбашь**: блр. *Вєрбаши* (Бірыла 92), словн. (вторинне) *Verbašek* (ZSSP 672).

***Ўѣрбешь**: хорв. *Vrbešić* (Leksik 729).

***Ўѣрбіхъ** / ***Сѣрбішь**: рос. *Вєрбіхов* (КПУ Жит. 4, 358), луж. *Swerbiš* (Wenzel II/2, 114—115).

***Ўѣрбошь**: хорв. *Vrboš* (Leksik 729), словн. (вторинне) *Vrbošek* (ZSSP 689), словц. *Vrboš* (TZ Bratislava 394).

***Ўгбуѣ**: ст.-рос. Васко *Вербышевъ*, 1609 р. (Тупиков 501).

***Ўгбѣй** / ***Сѣгбѣй**: укр. *Вербій* (Горпинич Болг. 259), *Свербей*, *Свербій* (ПСС 3, 503), ст.-рос. Оѣдоръ *Свербѣевъ*, 1568 р. (Тупиков 740), Игнатей *Вербеев*, 1605 р. (АСЗ III, 184), рос. *Свербеева* ж. (ЖПТ), пол. *Wierbiej* (SN X, 207).

***Ўгбѣа**: болг. *Врбица* (Заимов 58), серб. *Врбица* (СБР 2, 323), хорв. *Vrbica* (Leksik 729), ст.-пол. Jan *Wirzbicza*, 1407 р. (SSNO VI, 116), пол. *Wierzbica* (SN X, 212), чеськ. *Vrbica* (ЧП) ~ серб. *врбица* зменш. до *врба* (Лавровский 57).

***Ўгбѣсь**: ст.-укр. Стецько *Вербѣць*, 1649 р. (Реєстр 194), укр. *Вербець* (Новикова 149), хорв. *Vrbec* (Leksik 729), слвн. *Vrbec*, 1650 р. (Malnar 150), *Verbec* — сучасне прізвище (ZSSP 672) ~ рос. діал. *свербѣц* ‘непосида’ (СРНГ 36, 235) та ін.

***Ўгбакъ** / ***Ўгбаць**: укр. *Вербак* (Чучка 114), болг. *Врбачев* (Илчев 129), слвн. *Verbač* (ZSSP 672), луж. *Werbak* (Wenzel II/2, 153) ~ укр. діал. *свербѣак* ‘шипшина собача, Rosa canina L.’ (ЕСУМ 5, 188), рос. діал. *вербѣак* ‘лящ, який нереститься під час цвітіння верби’ (СРНГ 4, 120), болг. *врбѣак* ‘вербняк’, макед. *врбак* ‘зарості лози’ (Хостник 84), серб. діал. *врбѣак* ‘вербові зарості’ (Златковић 1, 91) та ін.

***Ўгбѣка**, ***Ўгбѣкъ** / ***Сѣгбѣкъ** // ***Ўгбѣиць**: укр. *Вербич* (СП 70), ст.-рос. Василей Ивановъ *Вербииковъ*, 1681 р. (Тупиков 501), серб. *Врбић* (СБР 2, 321), хорв. *Vrbič*, *Vrbik* (Leksik 729), слвн. *Verbič*, *Vrbič* (ZSSP 672, 689), пол. *Werbik*, *Wierbik*, *Wierzbik*, *Wierzbika* (SN X, 158, 207, 212), ст.-чеськ. Mikuláš *Wrbík*, 1472 р. (АЇ IV, 271), чеськ. *Vrbík*, *Svrbík* (ЧП), слвц. *Vrbík* (TZ Bratislava 394), луж. *Werbik* (Wenzel II/2, 153) ~ укр. діал. *вѣрбѣиць* ‘вербна неділя’ (ЕСУМ 1, 350), рос. діал. *вѣрбѣиць* ‘мороз, холод на вербну неділю’ (СРНГ 4, 121), блр. діал. *вѣрбѣиць* ‘вербна неділя’ (ТС 1, 113).

***Ўгбѣка**, ***Ўгбѣкъ**: рос. (вторинне) *Вербкин* (ЖПТ), болг. *Врѣка* (Заимов 56), хорв. *Vrbek*, *Vrbka* (Leksik 729), слвн. *Verbek*, *Vrbek* (ZSSP 672, 689), ст.-пол. *Virbca*, 1384 р. (SSNO VI, 119), пол. *Wrbka* (SN X, 339), ст.-чеськ. *Wrbka*, 1440 р. (АЇ I, 256), чеськ. *Vrbka* (ЧП).

Ўгбѣль** (Ўгбѣль**) / ***Сѣгбѣль** (***Сѣгбѣль**): укр. *Вербель* (Богдан 117), (вторинне) *Сверблюк* (Рв.), пол. *Werbiel*, *Wierbel*, *Wierbiel* (SN X, 158, 207), *Swierbel*, *Świerbel* (SN IX, 174) ~ укр. діал. (вторинне) *вѣрбѣлик* ‘металевий гачок вуздечки, яким вона чіпляється за кільце оброті’ (Корзонюк 80) < **вѣрбѣлик* (-ѣ- > -ѣ- в говірці).

***Vъrbilъ**, ***Vъrbilъ**: болг. *Върбил* (Заимов 58), пол. *Wierbil* (SN X, 207).

***Vъrbolъ**: пол. *Wierbol* (SN X, 207).

***Vъrbylъ**: ст.-укр. *Вербиль*, XVII ст. (Пом'яник 13).

***Vъrbido** / ***Sъvъrbido**: укр. *Werbiŭo*, 1772 р. (АЮЗР I/4, 614), *Вербило* (КПУ Переможеці Жит. 6, 594), *Свербило* (КПУ м. Київ 3, 143), ст.-рос. Игнатий Богданович *Свербилов*, 1603–1605 рр. (Веселовский 281), (похідні) *Вербилово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 110), *Вербилово*, 1678 р. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Колесников 48), рос. *Вербило* (Книги РФ X, 77), *Свербилов* (Новикова 737), ст.-блр. *Вербило* Горегляд, 1567 р. (Бірыла 1966: 202), блр. *Вярбіла* (Бірыла 92), (похідні) *Вярбілава* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 47), *Свербиловка* — в колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN VIII, 121), пол. *Wierbiŭo*, *Wierzbiŭo* (SN X, 207, 212).

***Vъrbanyъ**: укр. *Вербан*, рос. *Вербанов* (ПСС 2, 333), болг. *Върбан* (Заимов 58), серб. *Врбан* (Пешикан 496), хорв. *Vrban* (Leksik 728), слвн. *Verban*, *Vrban* (ZSSP 672, 689), *Vrban* — чоловіче особове ім'я (Gregorič 493), пол. *Wierzbany* (SN X, 212), слвц. *Vrban* (TZ Trnava 184), луж. *Werban* (Wenzel II/2, 153).

***Vъrbenyъ**: болг. *Върбен* (Заимов 58).

***Vъrbina**, ***Vъrbinyъ** / ***Sъvъrbinyъ**: укр. *Вербин* (Редько 1, 140), *Свербиненко* (Глуховцева 2, 193), ст.-рос. Семен *Свербин*, 1604 р. (Веселовский 281), рос. *Вербин* (ЖПТ), блр. *Вярбін* (Бірыла 92), болг. *Върбина* (Заимов 58), хорв. *Vrbin* (Leksik 729), слвн. *Vrbin* (ZSSP 689), ст.-пол. Anna *Wirzbina*, 1461 р. (SSNO VI, 119), пол. *Swierzbin*, *Świerzbin* (SN IX, 176, 459), луж. *Werbin* (Wenzel II/2, 154) ~ ст.-укр. *вербина* 'вербова галузка' (СУМ XVI–XVII ст. 3, 229), укр. діал. *вербіна* 'висока худа людина' (Леснова 129), 'людина високого зросту' (Чабаненко Словник 1, 133).

***Vъrbunyъ**: укр. *Вербун* (Новикова 149), рос. *Вербун* (ЖПТ), хорв. *Vrbun* (Leksik 729).

***Vъrbnyъ** (jъ): укр. *Вербний* (Льв.), ст.-пол. Jacobi *Wyrzbny*, 1444 р. (SSNO VI, 119), пол. *Werbny* (SN X, 158), слвц. *Vrbnyъ*, XVIII ст. (Bernát 106) ~ д.-руськ. *върбъныи* 'вербний' (СДРЯ II, 266) та ін.

***Bezъvъrbnyъ**: рос. *Безвербный* (Лет. ЖС 2000, № 27–39, 20).

***Podъvъrbnyъ**: укр. *Подвербний*, 1723 р. (Швидько 263), *Підвербний* (Редько 2, 822), рос. *Подвербный* (ЖПТ), блр. *Падвербны* (Бірыла 306).

***Ўѣрбаръ**, ***Ўѣрб'агъ**: рос. *Вербар* (Книги РФ X, 76), слвн. *Vrbar*, (вторинне) *Verbarič* (ZSSP 672, 689), слвц. *Vrbiar*, *Vrbjar* (TZ Bratislava 394).

***Ўѣрбасъ**: укр. *Вербас* (РУС 74), ст.-хорв. *Verbas* Perić, 1581 р. (MHS 284), хорв. *Vrbas* (Leksik 729), чеськ. *Vrbas* (ЧП).

***Ўѣрбосъ**: хорв. *Vrbos* (Leksik 729), слвн. (вторинне) *Verbosek* (ZSSP 672).

***Ўѣрбусъ**: пол. *Werbis*, *Wierbis* (SN X, 158, 207).

***Ўѣрбъскъ(ѣ)**: чеськ. *Vrbský* (ЧП).

***Ўѣрбатъ(ѣ)**: рос. *Вербат* (КП Алтай 2, 83), *Вербатов* (ЖПТ), хорв. *Vrbat* (Leksik 729), чеськ. *Vrbata* (ЧП), слвц. *Vrbata* (TZ Trnava 184).

***Ўѣрбета**: хорв. *Vrbeta* (Leksik 729).

***Ўѣрбѣта**, ***Ўѣрбѣтъ**: ст.-пол. *Wirzbięta*, 1202–1203 pp., *Wyrczbanth*, 1398 р. (SSNO VI, 117), чеськ. (похідні) *Vrbětica*, *Vrbětin* — ойконіми, мотивовані антропонімом *Vrbeta* (Profous, Svoboda IV, 624).

***Ўѣрбітъ**: рос. (похідне) *Вербитова* пр. Плюси — гідронім, пов'язаний з назвою поселення *Вербиты* в колишній Петербурзькій губ. (Vasmer I, 285), варіант *Вербитово* (Списки СПб. 223), пол. (вторинне) *Wierbitowicz* (SN X, 207).

***Ўѣрбота**, ***Ўѣрботъ**: ст.-укр. *вербота* ставишин, 1361 р. (ССУМ I, 165), укр. *Вербота* (КПУ Жит. 4, 359), ст.-хорв. *Mihal Verbot*, 1585 р. (MHS 337), хорв. *Vrbota* (Leksik 729) ~ укр. діал. *свербо́та* 'свербіж' (ЕСУМ 5, 188), рос. діал. *верботы* мн. 'оборки на рукавах' (СРНГ 4, 123), кваліфіковане як запозичення з невідомого джерела (Аникин РЭС 6, 266).

***Ўѣрботъ** / ***Ўѣрбота**, ***Ўѣрботъ**: ст.-укр. Корн'їй *Свербутенко*, 1649 р. (Реєстр 443), укр. *Свербута* (БР 55), рос. *Свербута* (КЛ 2005, № 1–13, 174), ст.-блр. (похідне) *Вербутова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (Оглоблин 1880: 21), блр. (похідне) *Арбутаўскі лес* — мікротопонім біля с. *Арбутова* в Гродненській обл. (Ламака 21), пол. *Swierbutowicz*, *Świerbut* (SN IX, 179, 456).

***Ўѣрбавъ(ѣ)**: серб. (вторинне) *Врбавац* (СБР 2, 320) ~ рос. діал. *верба́ва* 'верба' (СРНГ 4, 120).

***Ўѣрбонъ(ѣ)**: ст.-укр. Трохимъ *Ве(р)бовый*, 1689 р. (АППС 1, 268), укр. Іванъ *Вербовий*, 1718 р. (ДІП I, 82), *Вербовий* (Кіров.) — сучасне прізвище, *Вербовий* — сучасне прізвищеко [«дуже високий чоловік» (СПУ 1, 183)], рос. *Вербов* (ЖПТ), *Вербовой* (КПУ Дон. 8, 64), блр. (вторинне) *Вярбовіч* (Бірыла 92), макед. *Врбов* (Речник ПКМ I, 221), пол. *Werbowy*, *Wierbowy* (SN X, 158, 212) ~ д.-руськ. *вьрбовъ* 'вербний' (СДРЯ II, 266) та ін.

***Vъrbovatъ(jь)**: укр. *Вербоватий* (СП 70).

Праантропоніми з коренем **Vorb-* / **Svorb-* (повний ступінь кореневого вокалізму *o*-ряду):

***Vorba**, ***Vorbъ** / ***Svorba**, ***Svorbъ**: укр. *Веребевъ*, 1718 р. (ПСт. П 183), *Вороб* (КПУ Дон. 15, 150), *Вороб* — сучасне прізвисько («чоловік невисокого росту»; СПУ 1, 204), *Свороба* (Горпинич 224), *Швороб* (ЖПТ), (похідне) *Воробино* — ойконім у колишній Волинській губ. (Vasmer RGN II, 182), ст.-рос. Кирилл Федорович *Вороба* Шевлягин, XIV ст. (Веселовский 71), *Вороба*, 1623 р. (ППКН 32), рос. *Веребов* (ЖПТ), *Своробино* — відантропонімний ойконім у колишній Московській губ., *Своробово* — в колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN VIII, 138), *Воробино* (7 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN II, 182), блр. *Свораб* (Бірыла 369), *Швораб* (СБГТ 398), рос. *Шворобова* ж. (ЖПТ), ст.-блр. Олексей *Юроба*, 1592 р. (Бірыла 1966: 280) < **Уроба* (йотація) < **Вуроба*, блр. *Свораб* (Бірыла 369), пол. (вторинне) *Sworobowicz* (SN IX, 183), чеськ. *Vráb* (ЧП), словц. *Vráb* (TZ Bratislava 393) ~ рос. діал. *вороб*, *вороба* 'деталь ткацького станка' (АОС 5, 90), *свороб* 'свербіж' (Даль 4, 146), блр. діал. *швораб* 'горобець' (ДСБр. 259) та ін.

Суфіксальні деривати:

***Vorbuxъ**: укр. *Варабух* — «маленький, як горобець», *Веребух* ~ діал. *вербѹх* 'горобець', *Воробух* — сучасні прізвиська (СПУ 1, 172, 183, 204).

Щодо апелятивних відповідників пор. ще укр. діал. *варабу́х*, *вербу́х* 'горобець' (Аркушин 2016: 43), блр. діал. *варбу́х* 'т. с.' (ДСБр. 259) < **варабу́х*.

**vorbyuъ*: рос. діал. *воробыш* 'горобець' (НОС 1, 136). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Vorbajъ**: рос. *Воробаева* ж. (СКТ 136).

***Vorbъjъ** / ***Svorbъjъ**: ст.-укр. Денис *Воробеи*, 1570 р. (ОО 38), Петро *Воробеи*, 1649 р. (Реєстр 117), Іванъ *Воробей*, 1657 р. (Отрывки 32), укр. *Оробей*, 1711 р. (Лазаревский ОКС 15), *Воробей*, 1718 р. (ПСт. П 152), *Арабей*, *Горобей*, *Оробейко* — сучасні прізвища (Новикова 36, 212, 609), *Оробій* (Глуховцева 2, 105), *Воробій* (Редько 1, 169), *Воробей*, *Шворобей* (Рв.), *Воробей*, *Горобей* — сучасні прізвиська (СПУ 1, 204, 256), ст.-рос. Ефимко *Воробей*, 1495 р. (Тупиков 94), Іван Іванович Сеница *Воробьев*, 1551 р. (Веселовский 72), рос.

Урабей — прізвисько (Добровольський ПК 423), ст.-блр. *Iwan Worobуеу*, 1552 р. (ПКПК 17), блр. *Арабей* (Бірыла 22) < **Варабей*, *Веребей* (ЖПТ) < **Воробей*, (похідне) *Арабы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 16).

Пор. також назви населених пунктів відантропонімного походження на теренах Східної Славії: *Варобы*, *Варобьево*, *Веребьев*, *Веребьевка*, *Веребьево*, *Воробьев* (12 фіксацій), *Воробьева* (19), *Воробьевка* (69), *Воробьево* (74), *Варобы* (41) та ін. (Vasmer RGN I, 651; II, 182–185).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *веребей*, *вєрабей*, *вирибей*, *воробей*, *горобей*, *орибей* ‘горобець; будь-яка дрібна пташка (ластівка, коноплянка, синиця, соловей, коршак і т. ін.)’ (Лисенко 41), *шурабей* ‘горобець’ (Аркушин 2016: 634), рос. діал. *вирибей* ‘горобець’ (СОГ 2, 50), *воробей* ‘вузол на тканині’ (СРГС 1, 175), *горобей* ‘горобець’ (СРНГ 7, 54), *гырабей* ‘т. с.’ (ТМД 3, 64), ст.-блр. *воробей* (ГСБМ 4, 186), блр. діал. *воробей*, *оробей* ‘т. с.’ (ТС 1, 140), болг. *врабей* (БЕР 1, 178). Для укр. *веребей*, рос. *веребей*, блр. *вєрабей* ‘горобець’ реконструюють псл. **verbyjъ* (Аникин РЭС 6, 271). На наш погляд, це один із прикладів модифікованої рефлексії кореневих структур зразка tort. Див. ще (Шульгач II, 121–123).

***Vorobyъsъ**: ст.-укр. Прокопъ *Воробѣцъ*, 1649 р. (Реєстр 285), Василь *Оробец*, 1689 р. (АППС 307), укр. *Воробецъ*, 1723 р. (Швидько 23), *Worobec*, 1734 р. (АЮЗР III/3, 71), *Оробецъ*, 1756 р. (АК 3, 255), *Воробецъ* — сучасне прізвище (СП 81), *Горобецъ* (Новикова 212), *Оробецъ* (СП 259), *Горобецъ* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 256), ст.-рос. Григорій *Оробецъ*, 1672 р. (Тупиков 291), Марчко Григорьев сын *Воробцов*, 1685 р. (Полякова 53), рос. *Воробцов*, *Оробец* (ЖПТ), *Горобцов* (Новикова 212), *Воробцовка Большая*, *Воробцовка Малая* — відантропонімії ойконіми в колишній Саратовській губ. (Vasmer RGN II, 182), серб. *Врабац* (Михаїловић ВП 150), словн. *Vrabec* (ZSSP 688), пол. *Wrobiec* (SN X, 340), *Orobeć*, *Worobeć*, *Worobiec* (SN VII, 94; X, 320) < укр., чеськ. *Vrabec* (ЧП), ст.-словц. Georgius *Wrabecz*, 1611 р. (HSSJ VI, 439), словц. *Vrabec*, XVIII ст. (Bernát 106), *Vrabec* — сучасне прізвище (TZ Trnava 184) ~ укр. *воробецъ*, *горобецъ*, діал. *воробецъ* ‘горобець’ (Шкрумеляк 35), *оробецъ* ‘*Passer domesticus*’ (ЕСУМ 1, 569), *веребецъ* ‘т. с.’ (Лисенко 41), рос. діал. *горобецъ* ‘горобець’ (СРНГ 7, 54), ст.-блр. *воробецъ* (ГСБМ 4, 186), болг. *врабец* та ін. Див. (БЕР 1, 178).

***Vorbiķь** / ***Vorbičь**: слвн. *Vrabič* (ZSSP 688), пол. *Wrobik* (SN X, 340), *Worobik*, *Worobicz* (SN X, 320 < укр., чеськ. *Vrábík* (ЧП) ~ ст.-блр. *воробикъ* 'зменш. до *воробей*' (ГСБМ 4, 186) та ін.

***Vorbyka**, ***Vorbyko**, ***Vorbykь**: укр. *Воробок* (Редько 1, 169), *Воробко* (ПСС 3, 87), ст.-рос. (похідне) *Воробково*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 272), рос. *Арабкин* (Новикова 212) < **Варабкин*, блр. *Арабок* (Бірыла 23) < **Варабок*, (похідне) *Веребки* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN II, 38), болг. *Врабек*, XIV ст., *Врабко*, XVI ст. (Займов 55), пол. *Orobko* (SN VII, 95) < укр., *Wrobek* (SN X, 340), чеськ. *Vrábek*, *Vrabka* (ЧП), слвц. *Vrábko* (TZ Bratislava 393) ~ укр. *воробок* 'горобець' (ЕСУМ 1, 569).

***Vorbylь**: укр. *Воробель* (ПСС 2, 392), *Врубель* (Рв.) < пол., *Варабель* — сучасне прізвище («невисокого росту»; СПУ 1, 172), слвн. *Vrabelj* (ZSSP 688), пол. *Wróbl*, *Wróbel* (SN X, 342), *Worobel* (SN X, 321) < укр., чеськ. *Vrabel'* (ЧП), ст.-слвц. Martin *Wrabel*, 1520 р. (HSSJ VI, 439), слвц. *Vrábel*, XVIII ст. (Bernát 106), *Vrábel'* — сучасне прізвище (TZ Bratislava 393) ~ укр. діал. *горобель* '*Passer domesticus*' (ЕСУМ 1, 569), *варабель* 'горобець' (Аркушин 2016: 43), слвн. *vrabelj* та ін. Зникле болг. *врабел* збереглося в алб. *harabel*. Див. (БЕР 1, 178).

***Vorbidlo**: рос. *Воробилово* — відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN II, 182).

***Vorbanь**: рос. (вторинне) *Варабанец* (СКП 427).

***Vorbinь** / ***Svorbinь**: ст.-рос. Оксенка *Своробинь*, 1605 р. (АМГ I, 72), Никита *Воробинь*, 1627 р. (Барсуков 459), Ефремко *Своробовыхъ*, 1683 р. (Сиб. города 43), Михайло *Своробов*, XVII ст. (ТК I, 685), рос. *Воробин* (ЖПТ), *Своробиново* — відантропонімний ойконім у колишній Московській губ. (Vasmer RGN VIII, 138), блр. *Арабін* (Бірыла 22) < **Варабін*.

Похідні з коренем **Vьrd-* / **Svьrd-*, **Vьrd-* / **Svьrd-*

Базові (безафіксні) архетипи псл. ***Vьrda** ж., ***Vьrdь** ч., ***Vьrdo** сер. можна відновити з урахуванням діапазону вокалічної реалізації сонанта *r* у кореневій структурі *třt* > *tьrt*, а саме: *ьr* > -*op-*, -*ap-*, -*yp-*, -*up-* (-*ьp-*). Див. (Козлова 1997: 15–30). Пор.: ст.-укр. *Luczka Warda*, XVI ст. (Жерела II, 122), укр. *Вард* (Радіон 143), *Варда* (КПУ м. Київ 1, 277), *Вурда* (Богдан 324), ст.-рос. Иванко Данилов *Во-*

рынди́н, XVI ст. (ГРМ 93) — форма з секундарним *-ы-* та епентезою, (похідні) *Вырдово*, XVI ст. (Азовцев 185), пізніше як *Вырдова*, 1723 р. — назва пустища в колишньому Суздальському пов. (МИК 319), *Вардова*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Кашинському пов. (Кусов 268), рос. *Вард* (Книги РФ X, 72), *Варда*, *Вардо* (ЖПТ), *Ворд* (КЛ 2005, № 1–13, 43), *Вурдов* (КП Коми 187), ст.-блр. Миколай Петрович *Ворда*, 1528 р. (ЛМ 161), блр. **Ворд*, **Вард*, збережені в ойконімах *Вардовицина*, *Вордовка* — в колишніх Мінській та Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 646; II, 180), болг. *Варда*, *Вурдов* (Илчев 102, 118), макед. *Вардов* (Речник ПКМ I, 182), *Vardino* — ойконім (Im. m. 450), хорв. *Varda*, *Vardo* (Leksik 705), слвн. *Varda* (ZSSP 666), пол. *Ward*, *Warda*, *Worda* (SN X, 92, 319), чеськ. *Varda* (Beneš 82), *Vrdy* (Profous IV, 629) — ойконім відантропонімного походження, луж. *Worda* (Wenzel II/2, 165).

До цього списку можна долучити вторинні, фонетично модифіковані за рахунок втрати слабко артикульованого ініціального *В-*, антропоніми: укр. *Арда* (КПУ Дон. 7, 278), *Урда* (Панцьо 121), ст.-блр. *Урда* (ПГ 3, 24), блр. *Арда* (Бірыла 23), *Ордо* (ПККГ 1895: 172), рос. *Ардов* (Никонов 147), *Ордов* (ЖПТ), (похідне) *Урдово* — ойконім у Рязанській обл., макед. *Ирдов* (Речник ПКМ I, 492), болг. *Арда* (Илчев 52), пол. *Urda* (SN X, 26), слвц. *Ardo* — ойконім (Majtán 1972: 43) і под. — продовження первісних **Вард-*, **Вурд-*, **Ворд-*, **Вирд-*, а також укр. *Юрда* (Редько 2, 1238), ст.-рос. Васка *Юрда*, 1629 р. (КВ 124) < **Урда* (в результаті йотації), *Ярда* (Богдан 328) < **Арда*, пол. *Jurd*, *Jurda*, *Jurdo* (SN IV, 402).

Стосовно апелятивних відповідників пор. рос. діал. *ва́рда* ‘прач, праник’ (СРНГ 4, 47), пол. діал. *warda* ‘ліворукий’ (SJP VII, 459).

Зі слов'янського антропонімікону запозичено литовські прізвища *Ūrda*, *Ordo* (LPŽ II, 350).

Потенційність базових **Sv̥rda*, **Sv̥rđъ* — варіантів із рухомих *S-* — можна підтвердити на основі укр. *Сворда*, *Шворда* (Чучка 506, 620), (вторинне) *Швардовський* (м. Луцьк), ст.-рос. Васка Перфильєв сын *Швадра*, 1680–1681 рр. (ППО 155) < **Сварда*, рос. *Сворд* (Лет. ЖС 2007, № 41, 138), *Швардов* (Рамієс 2, 340), пол. *Sward*, *Swyrda* (SN IX, 168, 381), чеськ. *Švarda* (Beneš 82), слвц. *Švarda* (TZ Bratislava 358).

Похідні укр. *Урдюк* (Горпинич 73) < **Вурдюк*, блр. *Вордево* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 180), слвн.

Vrdev — прізвище (ZSSP 689) свідчать про потенційність основи на **-r-*: ***Ўrdbъ**. Пол. *Swardz* (SN IX, 183) < ***Sъrdbъ** — варіант із *S-mobile*.

Праантропоніми-демінітиви:

***Ўrdikъ**: укр. *Ардик* (Панцьо 95), *Урдик* (КПУ Киров. 1, 627), рос. *Варди́ков*, *Урди́ков* (ЖПТ), пол. *Wardzik* (SN X, 94), *Jurdzik* (SN IV, 402) < **Urdzik* < **Wurdzik*.

***Ўrdičъ**: ст.-укр. *Ивань Ўрди́чь*, 1649 р. (Реєстр 236), ст.-блр. Семен *Орди́чь*, 1528 р. (Грушевский 1, 46), рос. (похідне) *Арди́чи* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 166), ст.-серб. Вукац *Варьди́ћ*, 1411 р. (Споменик XI, 58), *Ивань Варди́чь*, 1454 р. (Monumenta 468), схв. *Врди́ћ* (Речник 3, 33), хорв. *Vardić*, *Vurdič*, *Urdić* (Leksik 699, 729, 740), ст.-пол. *Wardicz*, 1399 р. (SSNO VI, 20).

***Ўrdbъkъ**: пол. *Wardek* (SN X, 92), *Jurdek* (SN IV, 402) < **Urdek* < **Wurdek* ~ рос. діал. *ордо́к* 'дерев'яне кільце, через яке просувається шнурок для затягування сіна на возу' (ОСВГ 7, 115) < **вордок*.

***Ўrdbъсь**: пол. *Wardzies* (SN X, 94).

Корінь **Ўrd-* відобразився також у складі поодиноких композитів на зразок *Ковдыварда* (КПУ Киров. 1, 183) < ***Къldovъrda**, укр. *Шаровард* (КПУ Ув. Дон. 3, 583) < ***Sarovъrdbъ**, ст.-рос. *Ордабаевъ*, 1611 р. (АС II, 208), (похідне) *Вардабаево*, варіант *Ардабаево*, 1628—1635 рр. — ойконім у колишній Костромській губ. (Чухлома 1, 260) < ***Ўrdbajъ**.

Іносуфіксальні деривати:

Похідні з консонантом *-b-* у суфіксі:

***Ўrdbъa**: пол. *Waręba* (SN X, 93). Стосовно суфіксального *-ęb-* див. (SP I, 62).

***Ўrdboba**: пол. *Wardyba* (SN X, 93) < **Wardoba*.

Похідні з консонантом *-g-* у суфіксальній частині:

***Ўrdaga**: рос. *Ардагін* (ТД Новопсков 38) < **Вардагін*.

***Ўrdega**: пол. *Wardega* (SN X, 92).

Ўrdega** / ***Ўrdoga** (Ўrduga**): рос. *Вардугин* (ЖПТ), (похідні) *Вардугино* (2) — ойконіми в колишніх Костромській і Тверській губ. (Vasmer RGN I, 647), пол. *Wordegа*, *Wordenga*, *Wardaga* (SN X, 92, 94), (похідні) *Wardegowo*, *Wardegówka*, *Wardeżyn* — топоніми (SG XII, 949).

***Ўrduya**: укр. *Вардига* (КПУ Льв. 4, 504), *Вирдига* (м. Ковель Вол.), *Юрдига* (КПУ Льв. 2, 188) < **Вурдига*, *Ардыга* (КПУ Луг. 9, 36) < **Вардыга*, пол. *Wardyga* (SN X, 93), *Jurdyga* (SN IV, 402).

Деривати з -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

***Vьrdaха**, ***Vьrдахъ** / ***Vьrдашъ**: укр. *Вардашко* (КС Харк. 1, 143), *Ордаш* (Богдан 209) < **Вордаш*, ст.-рос. Беляк *Ардашев*, XV ст. (ОПК 150), Слезово *Вордашково*, 1580 р. — назва пустища відантропонімічного походження в колишньому Тверському пов. (ПМТ 468), рос. *Вардахин* (КПУ Луг. 9, 56), *Ардашев* (СП 28), *Ардашов* (ЖПТ), *Вардашев* (Белявский, Омельченко 205), (похідні) *Ардашево*, *Ардаши* (3), *Ардашевская*, *Ардашевский* *Выселок* — топоніми в колишніх Псковській, В'ятській, Тамбовській губ. (Vasmer RGN I, 166), *Ордашевский* — гідронім у басейні Нижньої Оки (Смолицкая 247), болг. *Ардашев* (Илчев 52), пол. *Wardach*, *Wardaszka*, *Wardaszek* (SN X, 92).

***Vьrdexа**, ***Vьrdexъ**: пол. *Wardech*, *Wordecha* (SN X, 92, 319).

***Vьrдишъ**: рос. *Ардишев* (ЖПТ).

***Vьrdoха**, ***Vьrдохъ** / ***Vьrдошъ**: укр. *Ордош* (ТДХ 89) < **Вордош*, рос. *Ардошин* (ЖПТ), пол. *Wardoch*, *Wardoszka* (SN X, 93).

Vьrduха** (Vьrduša**), ***Vьrduxъ**: укр. *Ярдух* (Богдан 329) < **Ардух* < **Вардух*, рос. **Вардуха* > *Вардушина* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 647), *Вардушина* — топонім (Кафенгауз 497), пол. *Warduch* (SN X, 93) ~ рос. діал. (похідні) *вордушники* 'пиріжки з начинкою' (СОГ 2, 83), *вардушка* 'тонка стругана гілка для плетіння верші' (СРНГ 4, 48).

***Vьrduхъ** / ***Vьrduшъ**: рос. *Ардышев* (ЖПТ), пол. *Wordysz*, *Wardysz* (SN X, 93, 320), *Jardyach* (SN IV, 292) < **Arduch* < **Warduch*.

Похідні з консонантом -j- у суфіксальній частині:

***Vьrдаjъ**: рос. *Вардаев* (ЖПТ), *Ардаев* (Ганжина 29), *Урдаев* (ЖПТ), хорв. *Vardaj* (Leksik 705).

***Vьrdějъ**: ст.-рос. *Вардей*, 1539 р. (Веселовский 62), рос. *Вардеев*, *Вардейко*, *Ардеев* (Рамієс 2, 40, 50, 508), блр. (похідне) *Ардзеева балота* — гелонім на Могильовщині (СММ 12), пол. (вторинне) *Wardziejewski* (SN X, 94).

***Vьrdujъ**: рос. (похідне) *Урдуевской* — гідронім у пониззі Оки (Смолицкая 273).

Консонант -k- у суфіксальній морфемі об'єднує такі деривати:

***Vьrдака**, ***Vьrдакъ**, ***Vьrd'акъ**: укр. *Вардак* (КПУ Дон. 10, 38), *Ордак* (Редько 5, 1472), рос. *Вардаков* (КЕКН 2, 49), *Ардаков* (ЖПТ), блр. *Вардак* (м. Мінськ), схв. *Вардака* (Речник II, 401), пол. *Wordak*, *Wardak*, *Wardziak* (SN X, 92, 94, 319), *Jurdziak* (SN IV, 402).

Укр. *Швардак*, *Швордак* (Чучка 619, 620), рос. *Швардаков* (ЖПТ), пол. *Szwardak* (SN IX, 381) сягають першопочаткового ***Svǫrdakъ**.

***Vǫrduкъ**, ***Vǫrd'ukъ** / ***Svǫrd'ukъ**: укр. *Вурдук*, 1705 р. (ДГМ 500), *Вордук* (КПУ Полт. 10, 407), *Урдук* (Горпинич 73), *Швордюк* (Пура Край 4, 268), ст.-рос. *Ардукъ*, 1647 р. — прізвисько (ПКВП 126) < **Ардук* < **Вардук*, *Ардюков* — ойконім у колишній Саратовській губ. (Vasmer RGN I, 167), пол. *Warduk* (SN X, 93), *Wardziuk*, *Wardziukiewicz* (SN X, 94), слов'ян. *Ярдук* (Магницький 100), запозичене чувашами.

***Vǫrduka**, ***Vǫrduкъ**: рос. *Вурдикін* (Рамієць 2, 299), *Ардыковский* (КПУ Дон. 1, 38).

Деривати з консонантом -l- у суфіксі:

***Vǫrdala**, ***Vǫrdalъ**, ***Vǫrdalъ** / ***Svǫrdalъ**: рос. *Свирдаль* (КП Алтай 2, 393), болг. *Бардал* (Илчев 102), пол. *Wardal*, *Wardał*, *Wardała* (SN X, 92).

***Vǫrdel'a**, ***Vǫrdelъ** / ***Vǫrdol'a**, ***Vǫrdolъ**: болг. *Бардол*, *Върдол* (Илчев 102, 120), хорв. *Vurdelja* (Leksik 740), пол. *Wardel*, *Wardoliński* (SN X, 92, 93), *Jardel* (SN IV, 292).

***Vǫrdulъ**, ***Vǫrdul'a**, ***Vǫrdulъ**: ст.-укр. Яцко *Вордуль*, 1666 р. (Лазаревский 42), укр. *Вордуля* (Ономастикон 101), рос. *Бардуль* (САЛ 367), болг. *Бардул* (Илчев 102), хорв. *Vurdulja* (Leksik 740), пол. *Warduliński*, *Wardulski* (SN X, 93) ~ укр. діал. *ворду́ля* 'грудка' (Лесів 146), рос. діал. *ворду́ль* 'чиряк' (СРНГ 5, 99).

***Vǫrdyla**, ***Vǫrdylъ**: пол. *Wardyła*, *Wardylak* (SN X, 93) ~ рос. діал. *вурдыль* 'прищ, пухир на шкірі' (ССГ 2, 89).

На основі (похідних) ст.-рос. *Вардомай*, XVI ст. (Чечулин 83), Давид *Вордомаев*, 1616 р. (МИВ 4, 158) < **Вордом-ай-ев*, рос. *Ардамин* (ЖПТ) < **Вардомин*, *Ярдамов* (ЖПТ) < **Вардамов*, *Ардамакино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN I, 166) < антропоніма **Вардом-ака*, блр. *Várdamічы* — назва поселення в Мінській обл. (Рап. Мін. 46), пол. *Urdomiński* (SN X, 26) та ін. можна відновити псл. ***Vǫrdomъ** — пасивний дієприкметник теперішнього часу на *-o-m-*, мотивований дієсловом **vǫrditi*. Див. ще (Казлова II, 217).

Стосовно його мотивації пор., наприклад, рос. діал. *урдома* 'про людину некрасивої, бридкої зовнішності', збережене у складі фразеологізму *урдома урдомой* (ЯОС 10, 18), із **vǫrdoma*.

Деривати з -п- консонантом у суфіксі:

***Vъrdanъ**: укр. *Вардан* (КПУ Зап. 11/1, 152), *Ардан* (Богдан 3), рос. *Варданов* (ЖПТ), *Арданов* (КПУ Луг. 12, 119), *Ворданов* (Памяць Петр. 406), *Орданов* (ЖПТ), (похідне) *Арданова*, 1740 р. — назва поселення в колишній Нижегородській губ. (АИ I, 204), *Юрданов* (Рамієць 2, 287), *Ярданов* (КПУ Харк. 11, 562), *Эрданец* (Рамієць 2, 501) < **Върданец*, болг. *Ардан* (Илчев 52) < **Вардан*, хорв. *Vrdanović* (Leksik 729), пол. *Wardanowski* (SN X, 92), *Arđan* (SN I, 78), слвц. *Arđanovce* — ойконім (Majtán 1972: 43) і под. Про хронологічну глибину псл. **Vъrdanъ* свідчить вірм. *Вардан* (реалізація tr̥t > tart у вірменській мові).

***Vъrdenъ**: рос. (похідне) *Арденева* — топонім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN II, 166), слвн. (вторинне) *Vardenjak* (ZSSP 666), пол. *Wardeń* (SN X, 93).

***Vъrdinъ** / ***Sъrdinъ**: рос. *Вордин*, *Урдин* (ЖПТ), *Вырдина* ж. (м. Калуга), *Свирдин* (ЖПТ).

***Vъrdonъ**, ***Vъrdunъ**: (похідні) ст.-рос. *Ярдунова*, 1540 р. — ойконім у колишньому Волоцькому пов. (АФЗХ 1956: 147) < **Ардунова* (йотація) < **Вардунова*, рос. *Вардунов верх* — гідронім у водозборі Верхньої Оки (Смолицкая 152), пол. (вторинне) *Wardonicz* (SN X, 93), *Jurdon*, *Jurdonko* (SN IV, 402).

***Vъrduъnъ**: рос. (похідне) *Ардынцево* — ойконім у колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN I, 167), блр. *Ардынец* (ЖПТ), пол. *Wardyń* (SN X, 93).

***Vъrdъnъjъ**: рос. (похідне) *Вардник* (ПСС 311).

Укр. *Урдар* (СП 357) < **Вурдар*, ст.-рос. Лука *Ардаров* (АСЭИ II, № 28) < **Вардаров*, (похідне) *Ардарово* — топонім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN I, 166), хорв. *Vardar* (Leksik 705) — рефлекси потенційного праантропоніма ***Vъrdaгъ**.

Похідні з опорним -s- у суфіксі:

***Vъrdasъ**: ст.-блр. Станиславъ Яновъ *Вардасъ*, 1567 р. (ЛМ 1011), рос. *Ардасов* (ЖПТ), пол. *Urdas*, *Wardas*, *Wordas* (SN X, 26, 92, 319), *Jardas* (SN IV, 292). Пор. ще *Вардасовичи*, 1590 р. — назва маєтку (ABK XVIII, 90).

***Vъrdesъ**: блр. (похідне) *Ардесово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 166) < **Вардесово*.

***Vъrdosъ**: укр. *Вардос* (КС Дон. 2, 583).

***Vъrdusъ**: блр. *Ардуc* (м. Полоцьк) < **Вардуc*, пол. *Wordus* (SN X, 320).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксі:

***Vъrdatъ(jь)**: укр. *Ардатий* (КПУ Київ. 8, 244), ст.-рос. *Ордат*, 1508 р. (ДМИМ I, 141), Васюта *Ардаатов*, 1564 р. (ДМИМ I, 152), рос. *Ардаатов* (ЖПТ), *Ордаатов* (КПУ Дон. 15, 101), (похідне) *Ардаатов* — ойконім у Нижегородській обл. [Л.Л. Трубе вбачав тут зв'язок із морд. *арда* 'йти' і *тов* 'туди' (Трубе 85)], *Ардаатово* — ерзянське село в Дубенському р-ні Мордовії, яке виводять із антропоніма *Ордатка* < дієслова *ордадомс* 'надутися, розсердитися', *ордаки* ~ *ордаж* 'надутий' (Цыганкин 57), *Ардаатов*, *Ардаатово* — назви поселень у колишній Симбірській губ. (Vasmer RGN I, 166), *Ирдаатово* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 470), блр. *Ардатаў* (Бірыла 23), пол. *Wardatzki* (SN X, 92).

***Vъrdyta**: пол. *Wardyta* (SN X, 93).

На основі пол. *Wardawa*, *Wardawy* (SN X, 92), співвідносних із *wardawy człowiek* 'лівша' (SJP VII, 453), правомірно реконструювати ад'єктив псл. ***Vъrdatъ(jь)**.

Пор. також пол. *Swardawa* (SN IX, 168) < ***Sъrdatъ(jь)** — форма з рухомим *S-*.

Антропонімний матеріал слов'янських мов свідчить про потенційність деяких архетипів із непродуктивними на сьогодні префіксами, мотивованих відповідними (іноді не відомими через брак лексикографічних джерел) апелятивами, а саме:

***Їсѣvъrda**, ***Їсѣvъrđъ**: укр. *Чеворда*, 1721 р. (ДІП II, 145), *Чаварда* (Горпинич 30), рос. *Чевардов* (Лет. ЖС 2002, № 14–26, 204), (похідне) *Чувардино* — ойконім у колишній Орловській губ. (Vasmer RGN X, 168). Пор. також топонім *Чеварда* — в Нижегородській обл. (ГО 239) — з можливою мотивацією 'поселення *Чеварди*' (без виражених дериваційних ознак посесивності).

***Їсѣvъrdanъ**: рос. *Чеварданов* (КПУ Харк. 20, 110).

***Їсѣvъrđinъ**: ст.-рос. *Чувардинъ*, 1605 р. (АМГ I, 76), *Чювардинъ*, 1617 р. (Симсон 31), рос. *Чевардин*, *Чевордин*, *Чувардин* (ЖПТ).

***Їсѣvъrđynъ**: ст.-рос. (вторинне) Пронка *Чевардынин*, 1668 р. (Кункин II, 8).

***Ковъrda**, ***Ковъrđъ**: ст.-укр. Никиторъ *Ковардєнко*, 1649 р. (Реєстр 259), ст.-рос. Івашко *Коварда*, 1621 р. (ПКА 238), *Куварда*, 1633 р. (ТК I, 39), рос. *Коварда*, *Кувардин*, *Кувырдин* (ЖПТ), *Коворда* (КП Сарат.), *Говард* (САЛ 392) < **Ковард*. Пор. ще географічні назви *Кувардино* (3 фіксації) — ойконіми в колишніх Ярославській,

Костромській, Нижегородській губ. (Vasmer RGN IV, 621), *Кувардин*, *Кувардина* — мікротопоніми в колишній Нижегородській губ. (ПИНД 335), а також рос. *Гувардино* — топонім на Орловщині, із **Кувардино* (експресивне одзвінчення *К-*).

Щодо апелативних відповідників пор. укр. діал. *ковирдати* 'перемішувати' (Гвоздьо 180), рос. діал. *куварда́* 'жвава, моторна, смілива дівчина, жінка' (СРНГ 15, 388), *кувырда́ться* 'перекидатися через голову' (СОГ 5, 133). Очевидно, до цього списку слід долучити укр. діал. (лемківське) *коварда* 'яєчня, яку пастухи смажили в полі на Трійцю', віднесене до етимологічно неясних (Алексеева 186).

***Ковърдаѣь**: ст.-рос. *Ковырдаев*, 1622 р. (Курдюмов V, 218), Іванъ Дмитреевъ с. *Ковырдаевъ*, 1691 р. (Переславль-Залесский 5), рос. *Ковардай* — прізвисько (Герасимов 51), *Говордаева* ж. (ЖПТ) < **Ковордаева*, (похідне) *Ковырдайково* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 256) ~ рос. діал. *кувырда́й* 'що-небудь некрасиве, недолуге' (СРГК 3, 48).

***Ковърдѣѣь**: укр. *Ковардий* (КПУ Херс. 7, 321), ст.-рос. Гришка *Ковордеевъ*, Васька *Кавардеевъ*, 1625 р. (ПК Торжок 11, 12), пол. *Kowardziej* (SN V, 277).

***Ковърдакъ**: ст.-рос. *Ковардаковъ*, 1629 р. (КВ 128), рос. *Ковардаков* (ЖПТ), (похідне) *Ковардаковская* — назва суходолу в Слобідському пов. колишньої В'ятської губ. (МСВГ XI/1, 139). Стосовно мотивації пор. рос. діал. *каварда́к* у виразі *каварда́к загнуть* 'боляче вдарити, покалічити кого-небудь' (СРНГ 12, 291), *каварда́к 'здоба'* (СРГС 2, 14).

***Ковърдиць**: рос. *Ковардицкий* Матвей, XVI ст. (МИТА 31) — 'виходець із поселення *Ковардичи*'.

***Ковърдашь**: рос. *Ковардашов* (САМ 106).

**kovъrduъь*: рос. діал. *кува́рдыш* 'недостатньо випечений, сируватий хліб' (СРНГ 15, 388). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Провърда**: ст.-рос. Алексей Григорьев сын *Проурдин*, 1571 р. (ОАПК 320) < **Провордин*, Сенка *Провурдин*, 1608 р. (ГРМ 211).

***Сковърда**: ст.-рос. (похідне) *Скувардина дорожка*, 1562 р. — мікротопонім у колишньому Ярославському пов. (АФЗХ 1961: 23), рос. *Сковордин* (Книги РФ X, 372) ~ укр. діал. *шкови́рда* 'допитливець' (Бевка 145).

***Сковърдка**: ст.-рос. Захарко Ивановъ сынъ *Сковордка*, 1647 р. (ПКВП 120).

***Skovъrdanъ**: болг. *Сковърданов* (Илчев 453), хоча тут можлива й реконструкція з кореневим голосним переднього ряду.

***Ševъrda**, ***Ševъrdъ**: ст.-рос. *Шевурда* Степан, 1551 р. (Веселовський 364), (похідне) *Шавордино*, XVI ст. — назва пустища к околицях Пскова (Псков I, 361), рос. *Шавард* (КП Твер.), *Шевардин* (ЖПТ), (похідні) *Шевардино* (2), *Шевырдино*, *Шавардина* — топоніми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 199, 248, 251), блр. *Шевардов* (м. Могильов) ~ блр. діал. *шаварда́* 'базікало, талалай' (ТС 5, 318), рос. діал. (похідне) *шавáрдать* 'тинятися без діла' (ЯОС 10, 67).

***Ševъrdъajъ**: рос. *Шевырдяев* (ЖПТ).

***Ševъrдакъ**: укр. *Шавардак* (СП 389), а також *Шавардаки* — ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN X, 200).

***Ševъrdanъ**: слов'ян. *Шивирдан* (Рамієс 2, 37).

**ševъrdašъ*: рос. діал. *шыварда́ш* 'злодійство' (СРГСУ 7, 40).

Укр. *Сівардюк* (РІ ІФ 2, 412) може розцінюватися як рефлекс посл. ***Sivъrdъ**.

***Tavъrda**: пол. *Tawarda*, *Tawardowski* (SN IX, 505) — деривати із вказівним займенником *Ta-*.

Праантропоніми у ступені редукції кореневого вокалізму *e*-ряду:

***Vъrda**, ***Vъrdъ**, ***Vъrdъ** / ***Svъrda**, ***Svъrdъ**: ст.-укр. *Iwan Swyerd*, XVI ст. (Жерела III, 146), укр. *Верда* (Богдан 317), рос. (похідне) *Ердово* — ойконім у колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN III, 25) < **Вердово*, слвн. *Verdev* (ZSSP 673), пол. *Wierd*, *Werda* (SN X, 159), *Swerda*, *Szwerda*, *Świerd* (SN IX, 170, 385, 457).

Префіксальні похідні:

***Avъrda**, ***Avъrdъ**: рос. *Явердов* (Рамієс 2, 118), чеськ. *Javrda* (ЧП).

***Čevъrda**: ст.-укр. Герасим *Чевєрда*, 1649 р. (Реєстр 36), укр. *Чевєрда* (Богдан 35), *Чивєрда* (КПУ Сум. 1, 258), пол. *Czewerda* (SN II, 292).

***Ховъrda**: укр. *Ховерда* (Богдан 117). Початкове *Хо-* могло еволюціонувати з *Ко-*.

***Kavъrda** / ***Kovъrda**, ***Kovъrdъ**: укр. *Коверда* (Горпинич 27), *Каверда* (СП 164), ст.-рос. Мишка Иванов сын *Куварда*, 1680 р. (ДМИИ II, 41), рос. *Коверда* (ЖПТ), блр. *Каверда*, *Кавердов* (ЖПТ), *Ковердова* ж. (м. Мінськ), пол. *Kowierda* (SN V, 229) ~ укр. діал. *коверда́* 'дурниця, нісенітниця' (ЕСУМ 2, 483 — «неясне»), блр. діал. *гэвєрд* 'шум, безлад' (Кучук, Малюк 25) < **кóвєрд*, рос. діал. *кувер-*

дать 'хитати' (Барсов 1, IX) та ін. Див. (Варбот 1980: 19–21; Петлева 1983: 26–28; Бјелетић 190–196 – з оглядом літератури).

***Neвѣrѣ**: рос. (вторинне) *Невердовский* (ЖПТ), пол. *Niewierd* (SN VI, 616).

***Seвѣrѣ**: укр. *Северденко* (САМ 203).

***Skavѣrѣ** / ***Skovѣrѣ**: ст.-укр. (вторинне) *Илко Сковердѣнко*, 1649 р. (Реєстр 236), укр. *Сковерда* (Панцьо 118), *Шкаверда* (КПУ Зап. 6, 582) ~ укр. діал. *скувирда* бот. 'анемона, *Anemone sylvestris*' (Аркушин 2, 153), рос. діал. *скувырдѣться* 'впасти, звалитися' (СРНГ 38, 173).

***Ševѣrѣ**, ***Ševѣrѣdo**: укр. *Шеверда* (СКТ 905), (похідне) *Шеверды* – ойконім у колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN X, 249), ст.-рос. *Шевердин*, 1592 р. (Анпилогов 101), (похідні) *Шевердина* – ойконім, *Шефердина* – назва пустища, 1568–1569 pp. – в колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 151, 156), *Шевердино*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 211), рос. *Шеверда* (ЖПТ), *Шавердо* (Лет. ЖС 2000, № 1–13, 193), (похідні) *Шавєрды*, *Шевердино* (2), *Шевердинка* – ойконіми в колишніх Псковській, Смоленській, Рязанській губ. (Vasmer RGN X, 200, 249), ст.-блр. *Андрей Шеверда*, 1590 р. (АВК XVIII, 82), блр. *Шавярда*, *Шавярдо* (Бірыла 459), чеськ. *Ševrda*, *Šavrda* (Beneš 84) ~ блр. діал. *шавярдѣ* 'буркотун' (СБГ 5, 451), болг. діал. *шевѣрдам* 'рухатися туди-сюди, тинятися', схв. *шеврдати* 'т. с.' (БЕР 6, 763).

***ŠSeвѣrѣ**: слов'ян. *Шевердович*, 1915 р. (ВВ 314).

Праантропоніми-композиції:

***Vѣrѣdonosъ**: рос. *Вердонос* (ЖПТ).

***Golovѣrѣ**: укр. *Головерда* (КПУ Од. 2, 630).

***Xudovѣrѣ**: рос. *Худовердов* (Новикова 896).

Суфіксальні деривати:

***Vѣrѣdyga**: рос. *Ердыгин* (Память 2, 176) < **Вердыгин*.

***Vѣrѣdešъ**: укр. *Вердеш* (Зайцева, Ковальчук 30).

***Vѣrѣduxъ**: укр. *Вердух* (Вол.), пол. *Werduch*, *Wierduch* (SN X, 159, 208).

***Vѣrѣdyšъ**: укр. *Вердиш* (ОМ 2, 446), рос. *Вердыш* (СЖВ 59).

***Vѣrѣdajъ**: слвн. *Verdaj* (ZSSP 673).

***Vѣrѣdъ**: ст.-рос. *Вердеева*, XVI ст. – відантропонімний ойконім в історичній Новгородщині (НПК VI, 974), рос. *Вердеев* (Рамієць 2, 209).

***Kavѣrѣdъ** / ***Kovѣrѣdъ**: укр. *Ковердий* (ЖПТ), рос. *Кавердеев* (КПУ Луг. 15, 375), (похідне) *Кивердяєво* – ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 142), пол. *Kowerdziej* (SN V, 229).

Деривати з консонантом *-k-* у суфіксальній морфемі:

***Vьrdakъ**, ***Vьrd'akъ** / ***Sьvrdakъ**, ***Sьvrd'akъ**: ст.-рос. Трофимъ Терентьевъ с. *Ердяковъ*, 1678 р. (Вятка 42) < **Вердяковъ*, рос. *Ердяков* (ЖПТ), *Швердяков* (ЖПТ), *Ердяки* — відантропонімний ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN III, 225), пол. *Wierdak* (SN X, 208), *Szwerdak* (SN IX, 385).

***Сеvьrdakъ**: укр. *Чевердак* (ЕТ 584).

***Ковьrd'aka** / ***Ковьrd'akъ**: рос., блр. *Ковердяки* — відантропонімні ойконіми в колишніх Гродненській і Тамбовській губ. (Vasmer RGN IV, 252) ~ укр. діал. *ковирдяка* 'великий шматок (найчастіше про хліб)' (ЕСУМ 2, 485 — «очевидно, афективне утворення»).

***Сеvьrdakъ**: блр. *Шевердак* (м. Могильов), (похідне) *Шавердаки* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 256).

***Vьrdikъ** / ***Sьvrdikъ**: рос. *Ердиков* (КП Коми 253) < **Вердиков*, пол. *Werdzik* (SN X, 159), чеськ. *Šverdik* (ЧП) ~ укр. діал. *вєрдик* 'кільце (ланка) ланцюга' (Аркушин 1, 49).

***Vrdukъ**: хорв. (вторинне) *Vrdukovečki* (Leksik 729).

***Vьrdъkъ**: пол. *Wierdek* (SN X, 208).

***Vьrdъсь**: слвн. *Verdec* (ZSSP 673).

***Ковьrdъсь** / ***Сковьrdъсь**: рос. *Ковердцев* (КП Алтай 2, 120), ст.-блр. (похідне) *Skowerdcy*, 1648 р. — назва маєтку на Берестейщині (ABK XXXIII, 363).

Деривати з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Vьrdel'a**, ***Vьrdelъ**, ***Vьrdelъ** / ***Vьrdol'a**: хорв. *Vrdelja*, *Vrdolja* (Leksik 729, 740), слвн. *Verdelj*, *Vrdel* (ZSSP 673, 689).

***Vьrdul'a**, ***Vьrdulъ**: хорв. *Vrdulja* (Leksik 729), слвн. (вторинне) *Verduljak* (ZSSP 674).

***Vьrdidlo**: ст.-рос. (похідне) *Вердилов*, 1571/72 р. — назва починка в колишньому Костромському пов. (Антонов 2001: 203), рос. *Вердилово*, 1702 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Каширському пов. (Боровск 259).

***Neвьrdadlo**: блр. *Невердалов* (м. Вітебськ). Щодо потенційності інфінітива *-vьrdati див. (Бјелетић 197–201 — з оглядом літератури).

***Vьrdomъ**: макед. (похідне) *Врдомици* — ойконім в Кайларській околії (Егейська Македонія) (Симовски Атлас 15).

Деривати з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Vьrdanъ** / ***Sьvrdanъ**: укр. *Свердан* (Богдан 295), *Швердан* (Красовський 167), рос. *Вердан* (Гобза 417), *Ерданов* (ТСД 4, 743) < **Верданов*, пол. *Werdan*, *Wierdanek* (SN X, 159, 208), чеськ. *Verdán* (ЧП).

***Кавьрдань** / ***Ковьрдань**: укр. *Ковердан* (НД 134), *Кавердан* (КПУ ІФ 3, 127), пол. *Kowerdan* (SN V, 229).

***Вьрденъ(йь)**, ***Вьрдьнь(йь)**: ст.-укр. (вторинне) Еска *Верденюкъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/2, 598), ст.-рос. (похідне) *Ерденево*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 107), рос. *Ердново* (ЖПТ) < **Вердново*, (похідні) *Ерденево* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN III, 225) < **Верденево*.

***Вьрдинъ**: слвн. *Verdinek* (ZSSP 673), пол. *Werdin* (SN X, 159).

***Шевьрдинъ**: ст.-рос. Григорій *Шевьрдинъ*, 1647 р. (ОДМ XV, 503), рос. *Шевьрдин* (КПУ Луг. 2, 433).

***Вьрдонъ**: пол. *Werdon*, *Wierdonek* (SN X, 159, 208).

***Вьрдунъ** / ***Свьрдунъ**: укр. *Свердун* (КПУ Льв. 3, 314), ст.-рос. (похідне) *Ердуново*, 1562 р. — ойконім у колишньому Волоцькому пов. на р. Руза (АФЗХ 1956: 303) < **Вердуново* ~ серб. діал. *verdun*, *vrđun* 'різновид птахів' (Gusić 523).

***Ковьрдунъ**: укр. *Ковердун* (КПУ Жит. 8, 186).

***Вьрдунь**: укр. (вторинне) *Вердинюк* / *Werdyuniuk* (Holutiak 85), пол. *Werduń* (SN X, 159).

***Вьрдьникъ**: укр. *Вердник* (КПУ Од. 6, 359), ст.-рос. Матюшка *Вердниковъ*, 1682 р. (Тобольск 64), слвн. *Verdnik* (ZSSP 673).

Іносуфіксальні деривати:

***Вьрдагъ**: хорв. *Vrdar* (Leksik 705), пол. *Wierdar* (SN X, 208).

***Вьрдогъ**: пол. *Werdor* (SN X, 159).

***Вьрдасъ**: слов'ян. (похідне) *Wierdasowicz*у, 1636 р. — назва маєтку, зафіксована в актах Віленської археографічної комісії (АВК XXXIII, 285).

***Невьрдасъ**: блр. *Невердасова* ж. (м. Вітебськ).

***Вьрдатъ(йь)**: рос. *Ердаты* (КПУ Ник. 1, 640) < **Вердаты*.

***Вьрдогта**: рос. *Вердутин* (КПУ Ник. 5, 436) — свідчення потенційності нетематизованого **verdti*.

Похідні з коренем **Vьrg-* / **Sьrg-*, **Vьrž-* / **Sьrž-*

Базові, афіксально не ускладнені, псл. ***Вьрга**, ***Вьрго**, ***Вьргъ** відновлюються на основі: укр. *Варга* (Вол.), *Варго* (м. Ужгород), *Вирга* (Редько 1, 148), *Віріг* (Од.) — форма з другим повноголоссям, *Ірга* (КПУ Переможці Він. 2, 599) < **Вірга*, *Урга* (PI Хм. 1, 399) <

**Вурга*, *Юрга* (Редько 2, 1238), рос. *Варга* (Книги РФ X, 71), *Аргов* (ТСД 1, 233) < **Варгов*, блр. *Юрга* (м. Пружани), *Урга*, болг. *Урга*, *Урго* (Илчев 504), серб. *Варга* (Пешикан 484), хорв. *Varga*, *Vargo* (Leksik 705), слвн. *Varga*, *Vargo* (ZSSP 666), ст.-пол. *Varga*, 1275 р. (SSNO VI, 21), пол. *Wirgo*, 1677 р. (Lipowski 187), *Argo*, *Irga*, *Urga*, *Warg*, *Warga*, *Wargo*, *Wirga* (SN I, 80; IV, 221; X, 27, 95, 247), чеськ. *Varga*, *Varha* (ЧП), ст.-слвц. Michael *Warga*, 1601 р. (UFP II, 8), *Wargo*, 1669 р. (Křištof 210), слвц. *Varga*, XVIII ст. (Bernát 105), *Varga* – сучасне прізвище (TZ Bratislava 381), (похідні) *Vargovo luški*, *Vargová* – топоніми (Orlovský 371).

Стосовно мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. *ва́рга* ‘рукавичка’ (Авдеева 47), *ва́рги* тільки мн. ‘підборіддя, борода’ (Мельничук 74), мн. ‘великий відвислий підборідок людини’, ‘сало на шиї та голові свині’ (Матіїв 50–51), *гу́би як ва́рги* ‘великі уста’ (Мацюк 271), *воргы намігати* ‘кокетувати, залищатися’ (Ступінська 155), *ва́рга* ‘енергійна, непосидюча жінка’ (Сабадош 2008: 38), *во́рга* ‘губа’ (Семенович 223), рос. діал. *ва́рга* ‘рот, горло, глотка, пащека’ (СРНГ 4, 46), ‘дубець, різка’ (СГРС 2, 24), *ва́рьга* ‘рукавичка’ (РГСО 30), *варе́га* ‘т. с.’ (Мосеев 36), *ва́ргги* мн. ‘т. с.’ (СРДГ 1, 55), *во́рга* ‘купинасте болото’ (Зотов 101), ст.-блр. *варга*, *варкага* ‘губа’ (ГСБМ 2, 319), блр. діал. *выргі* мн. ‘скручені вісімкою лика’ (ДСБр. 38), слвн. *svrg* ‘серцевина дерева’ (цит. за: БЕР I, 210), чеськ. діал. *varga* ‘морда корови’ (Bartoš 474) < **vъrga*, і.-є. **uer-* ‘гнути; крутити, вертити’, розширене *g*-детермінативом.

Зауважимо, що, на думку Г.А. Ільїнського, пол. *warga* ‘губа’ первісно означало не всю губу, а лише її верхню м’ясисту червону облямівку (Ильинский 1918: 164–165).

Укр. *Шварго* (КПУ Звитязці Київ. 5, 137), пол. *Swarga* (Bubak Słownik II, 195), *Szwarga* (SN IX, 380), чеськ. *Švarha*, *Švirga* (ЧП) свідчать про потенційність праантропонімів **Svъrga*, **Svъrgo* – форм із *S*-mobile.

Деривати з консонантом -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

**Vъrgaxa* / **Vъrgaša*, **Vъrgašъ*: рос. (похідні) *Варгашева* – назва поселення в колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN I, 646), *Аргашино* – ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN I, 165) < **Варгашино*, хорв. *Vargaš* (Leksik 705), пол. *Urgasz* (SN IX, 27) ~ рос. діал. *варга́ш* ‘хто постійно невдоволений (буркотун)’ (СРНГ 4, 47).

***Ўьргошъ**: пол. *Wargosz, Wirgosz* (SN X, 96, 247), ст.-слвц. *Nicolaus Wargoss*, 1592 р. (UFP I, 475) ~ укр. діал. *віргош* 'патика, бич, прут, палка' (Бевка 43).

***Ўьргушъ**: укр. *Виргуш, Віргуш* (м. Черкаси), ст.-рос. Неудачка *Варгушовъ*, 1638 р. (РСп. 6), рос. *Аргушев* (РУС 25), пол. *Irgusz* (SN IV, 221) < **Wirgusz, Orgusz* (SN VII, 91).

***Ўьргуша, *Ўьргушъ**: ст.-рос. (похідне) *Аргушево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 139), рос. *Аргушев* (Новикова 37) < *Варгушев, Ягрышин* (ЖПТ) < **Яргышин* < *Аргышин* (йотація), (похідне) *Аргушева* — назва поселення в колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN I, 165), блр. *Оргуш* (ЖПТ) < **Воргуш*.

Деривати з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

***Ўьргайъ** / ***Ўьргайъ**: укр. *Варгай* (Зосимов 1, 122), *Sworhay, Szworhaj* (Фаріон 278, 313), *Варгай* — сучасне прізвище («чоловік має великі губи»; СПУ 1, 172), рос. *Аргаев* (Никонов 145), хорв. *Vargaj, Virgaj* (Leksik 705, 718). Пор. ще *Аргаєво* — ойконім на терені Республіки Марій Ел ~ укр. діал. *варраї* 'чоловік із великими губами; губань' (Шило 66).

***Ўьргуйъ**: ст.-рос. Панфилко *Варгуев*, 1496 р. (ПКОП 12), який виводять із *Varho(i)* — карельська форма особового імені *Варфоломей* (Соболев 2017: 15), (похідні) *Аргуєво*, 1496 р. — топонім у колишній Обонезькій п'ятині, форма з модифікованим анлаутом, *Варгуевская*, 1563 р. — ойконім (там само; ПКОП 15, 205), *Аргуєв*, 1594 р. — назва починка в колишньому Костромському пов. (Антонов 2001: 114), рос. *Варгуєв* (Кюршунова 2010: 90), *Ургуєв* (Лет. ЖС 2005, № 14–26, 261).

Ст.-рос. Андрюшка *Варгодинов*, 1618 р. (ДМИМ I, 238), Опалок *Воргодинов*, 1619 р. (СН 105), *Воргодинко*, 1650 р. (ХКФ I, 109) — свідчення про потенційності регіонального псл. ***Ўьргода**. Стосовно суфіксальної морфемі пор. псл. **agoda* (ЭССЯ 1, 58), **т̋rgoda* (ЭССЯ 20, 239), **к̋rkoda* > ст.-рос. Юрий Иванович Жижемский *Коркода*, XV ст. (Веселовский 155), **г̋rboda* > пол. *Gurboda* (SN III, 591) і под., в яких суфікс -*od-*, очевидно, із -*ot-*.

Деривати з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Ўьргакъ** / ***Ўьргаць**: укр. *Варгачук* (Богдан 314), *Яргак* (Горпинич 29) < **Аргак* (йотація) < **Варгак* (редукція анлауту), ст.-рос. Иван Семенов *Яргачев*, 1649 р. (КД 70), рос. *Воргаков* (КПУ Ник. 8, 218), *Аргаков* (Память 1, 13), *Ургаков* (КПУ Харк. 14, 501), *Яргаков*

(ЖПТ), *Воргачев* (м. Москва), *Аргачев* (Чумаков 220), *Ургачев* (Новикова 853), ст.-пол. *Vargacz*, 1476 р. (SSNO VI, 21), пол. *Orgacz* (SN VII, 90), *Urgacz*, *Wargacz*, *Warhacz*, *Worgacz* (SN X, 27, 95, 96, 320), луж. *Wurgacz* (Zběrka 47) ~ укр. діал. *варгач* ‘чоловік із великими губами; губань’ (Шило 66), *вѣргач* ‘т. с.’ (Пиртей 2004: 52), чеськ. діал. *vargač* ‘горлань’ (Bartoš 475).

***Въргуць**: укр. *Аргуч* (Новикова 17) < **Аргуч* (метатеза) < **Варгуч*, рос. (похідне) *Аргучева Балка* — у водозборі Дону (Vasmer I, 43).

Деривати з консонантом -l- у суфіксальній морфемі:

***Въргала**, ***Въргаль**, ***Въргаль**: укр. *Виргало* / *Віргало* (РУС 78), *Вогрالیк* (Вол.) < **Воргалик*, *Юргала* (КПУ Дон. 20, 507) < **Ургала* < **Вургала*, рос. *Варгалов* (КПУ Ник. 5, 42), *Аргал* (Лет. ЖС 2007, № 1—13, 12), *Иргалина* ж. (Лет. ЖС 2009, № 35, 145) < **Выргалина*, *Ургалов* (Рамієс 2, 337), *Юргалов* (КПУ Зап. 14, 493), *Яргал* (Лет. ЖС 2007, № 1—13, 12), (похідні) *Варгалова*, *Варгало* — ойконіми в колишніх Владимирській і Вологодській губ. (Vasmer RGN I, 646), блр. *Вургалаў* (Бірыла 91), пол. *Wargal*, *Wargała* (SN X, 95), *Warhał*, *Wirgała* (SN X, 96, 247), словц. *Virgalová* (TZ Bratislava 388) ~ укр. діал. *варгаль* ‘чоловік із великими губами; губань’ (Шило 66), *воргаль* ‘губатий’ (Ступінська 278), рос. діал. *варгаль* ‘малоросла худорлява людина, тварина’ (СГРС 2, 24), пол. діал. *wargal* ‘губатий’ (Karłowicz 6, 71), чеськ. діал. *vargaľ* ‘товстий, жирний’ (Bartoš 475).

Імовірно, що окремі з наведених фактів континують посл. ***Въргadlo** < **vъrgadlo* віддієслівного походження. Пор., наприклад, укр. діал. *вѣргати* ‘виляти задом’ (Алмашій 21), *вир’гати* ‘вибрикувати (ногами)’ (Горбач Красний Брід 8), *вѣргатиси* (-са) ‘звиватися, крутитися, ворочатися’ (СБук. Г 150), ст.-блр. *варгати* ‘ганти’’, *виргати* ‘виривати, крутити, бурліти’ (ГСБМ 2, 319; 3, 289), блр. діал. *віргаць* ‘матлахати (ногами)’ (Зайка 43), *віргацца* ‘брикатися (про коней)’ (Сцяцко 2005: 24), чеськ. діал. *virgat* ‘стрибати’ (Orlovský 382).

***Въргала**, ***Върголь**, ***Върголь** / ***Свърголь**: укр. *Варгола* (СП 66), (вторинне) *Варголяк* (Вол.), *Воргол* (Літ. ГС 2010, № 1, 54), пол. *Urgoł*, *Wargol*, *Wargoła* (SN X, 27, 95, 96), *Szwargoł* (SN IX, 380), чеськ. *Vargol* (ЧП), *Varhola* (TZ Bratislava 382) ~ блр. діал. *варгѡлы* мн. у виразі *варыць варголы* ‘кип’ятити пусту воду (чистий вар)’, ‘дріб’язок, мізер’ (МАСМ 18).

***Въргала**, ***Въргул’а**, ***Въргуль**, ***Въргуль**: укр. *Варгуля* (Зосимов 1, 123), *Варгуль* (РУС 70), *Воргуль* (Зосимов 1, 161), *Воргуль* (Богдан

322), *Варгуля* — сучасне прізвище («має великі губи»; СПУ 1, 172), рос. *Варгулин*, *Воргуль* (ЖПТ), *Воргулов* (Рамієць 2, 107), *Аргулов* (АУИФ 26), (похідне) *Воргулев* — ойконім у колишній Курській губ. (Vasmer RGN II, 180), хорв. *Virgulin* (Leksik 718), пол. *Warguła*, *Worgul* (SN X, 96, 320), чеськ. *Varhulík* (Beneš 122) ~ укр. діал. *варгу́ля* 'гуля (переважно на голові)' (Лисенко 40), *варгу́ля* 'жінка з великими губами' (Шило 67), 'вузол, кулька на пряжі', 'недотепа' (СБук. Г 47), *воргу́ль*, *воргу́ля* 'гуля' (Аркушин 1, 215), *воргу́ль* 'а' 'випуклість на тілі' (Никончук, Мойсієнко 59), рос. діал. *воргу́ль* 'прищ чи набряк від укусу комах' (ССГ 2, 76), блр. діал. *варгу́ль* 'а', *вергу́ль* 'а' 'випуклість на тілі' (Никончук, Мойсієнко 59), *воргу́ліна* 'нарост на тілі' (Кучук, Малюк 20), *воргу́ль* 'твердий нарост під шкірою' (Кривіцькі 1975: 123), чеськ. діал. *varhula* 'кнедлики зі сливами' (Bartoš 475).

***Въргъль**: укр. *Вергель* (Черніг.), *Іргель* (КПУ Черк. 4, 123), пол. *Orgel* (SN VII, 90), *Wirgel* (SN X, 247), чеськ. *Virgl*, *Vrhel* (ЧП), слов'ян. Nikolaus *Warghel*, 1336 р. — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 151) ~ блр. діал. *вўрглі* мн. 'шматочки глини' (Міхайлаў 169).

***Въргыла**, ***Въргыль**: рос. *Варгілов* (КС Черніг. 1, 36), пол. *Warhyła* (SN X, 96) ~ укр. діал. *ве"ргі́ля* 'висока, незграбна людина, здоровило' (Сизько 10).

Деривати з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Върганъ** / ***Свърганъ**: ст.-укр. (похідне) *Wyrganu*, 1622 р. — ойконім у Канівському старостві (ВУР I, 36), укр. *Варган* (КПУ Од. 1, 372), *Вирган* (Зосимов 1, 141), *Ворганенко* (НКП Мик. 184), *Ирган* / *Ірган* (РУС 168), (вторинні) *Ваграненко*, *Виграненко* (СП 64, 72), ст.-рос. *Варганъ* Шаховъ, XVI ст. (ТПК 78), Іванъ *Варгановъ*, 1619 р. (Сторожев I, 61), (похідні) *Варганов двор*, 1539/40 рр. — мікротопонім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 23), *Ворганово*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 17), рос. *Варган*, *Ворганов* (ЖПТ), *Вагранов* (ЖПТ) < **Варганов*, *Вырганов* (КП Сарат.), *Агранов* (Херс.), *Урганов* (Новикова 853), *Юрганов* (КПУ Харк. 20, 546), (похідні) *Арганова Гора*, *Арганово* — ойконіми в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 449), *Варганова*, *Варганово* (3 фіксації), *Варганы*, *Ворганово* — в різних регіонах (Vasmer RGN I, 646; II, 180), *Варганов колодезь* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 183), блр. *Варган*, *Ворган* (ЖПТ), *Вурганов* (м. Вітебськ), *Урганов* (м. Мінськ), (похідне) *Варганы* —

назва поселення у Вітебській обл., хорв. *Varganović* (Leksik 705), пол. *Wargan*, *Wirhanowicz*, *Worgan* (SN X, 95, 247, 320), чеськ. *Vargan* (ЧП), *Varhánek* (Beneš 231), словц. *Argan* (Blanár, Matejčík 197), *Vargan* (TZ Bratislava 382), *Varhaník* (Krištof 206), (похідне) *Varhaňovce* – ойконім (Majtán 1972: 440), луж. **Vorgan*, яке відновлюють з ойконіма *Wrganewytz*, 1303 р., *Wurgenwicz*, 1461 р., сучасне *Wurgwitz* (Körner 155) ~ укр. діал. *вірган* ‘бешкетник’ (Бігуняк, Гойсак), рос. діал. *варга́н* ‘живіт’ (Новгород. словарь 91), ‘пагорбок’ (СОГ 1, 134), ‘не-чепура’ (СРНГ 4, 46), ‘пухлина’ (СБр. Г 2, 36), *варга́ны* мн. ‘кайда-ни’ (СРНГ 4, 47), *ворга́н* ‘великий живіт; живіт’, ‘лайливе слово’ (СРНГ 5, 99), *ворога́н* ‘опуклість, гуз’ (СОГ 2, 84) – форма з другим повноголоссям, *вурга́н* ‘синець’ (СРНГ 5, 239), блр. *вурга́н* ‘пагорб, курган’ (Носович 76), діал. ‘тверда гулька, пухир на шкірі’ (Кривіцкі 1975: 123).

***Ўргонь**: укр. *Варгоняк* (Вол.), рос. *Варгонин* (Сиксль 125) ~ рос. діал. *варго́н* ‘високоросла людина’, ‘шлунок’ (СОГ 1, 135), пол. діал. *wargoń* ‘хто має великі губи’ (Karłowicz 6, 71).

***Ўргунь** / ***Сѡргунь**: ст.-укр. Григорей *Варгунов*, 1618 р. (ДРА 1, 205), Өеско *Воръгунъ*, Васил *Вурганенко*, 1649 р. (Реєстр 181, 245), Степан *Оргун*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 27), укр. *Варгун* (Богдан 314), *Виргун* (Горпинич 306), *Воргун* (Богдан 322), *Аргун* (КПУ Дн. 6, 137) < **Варгун*, *Юргун* (Редько 2, 1238), *Оргуненко* (Новикова 607), *Сваргуненко* (КС Харк. 3, 500), *Свиргун* (Новикова 739), *Свіргун* (Богдан 295), *Шваргун* (Вол.), *Швиргун* (КПУ Харк. 16, 172), ст.-рос. *Аргун*, 1548/49 рр. (АСМ 1479–1571 гг.: 91), Филип *Вагрунов*, 1566 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 190) < **Варгунов*, Федька Ивановъ сынъ *Оргуновъ*, 1577 р. (Сторожев Десятни 23), Истома *Аргунов*, 1624 р. (Парфенова 33), Мишка *Аргуновъ*, 1694 р. (ОСС 8, 82), (похідні) *Оргуново* село Захарьино, 1581 р. – назва поселення неподалік В’язьми (Лихачев 1903: 48), *Аргуново*, *Варгуново тожъ*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 91), рос. *Варгун* (Сиксль 125), *Выргун*, *Швыргун* (ЖПТ), *Воргуновъ* (Иркутск 90), *Аргунов* (ЖПТ), *Оргунов* (КПУ Харк. 7, 443), *Свиргунов* (КПУ Київ. 1, 376), (похідні) *Аргунова*, *Аргунова Слобода*, *Аргуновка*, *Аргуново* (10 фіксацій), *Аргуновская*, *Аргуны*, *Варгуниных*, *Варгуново*, *Варгунцево* – ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 166, 646), пол. *Orgun* (SN VII, 91).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *варгун* ‘наріст на дереві’ (Никончук 61), *вургунчик* і мн. ‘виступи на

рогах, за якими визначають вік корови' (Куриленко 49), рос. діал. *варгун* 'пшенична перепічка' (СРНГ 4, 47), *воргун*, частіше у мн. 'прикраси на шкіряному реміні на шиї коня' (АОС 5, 86), блр. діал. *вургун* 'пухлина' (ТС 1, 172).

Укр. *Варгарь*, (похідне) *Варгарево* — мікротопонім (Піпаш, Галас 235, 242) свідчать про потенційність праантропоніма **Vъrgarъ*.

Деривати з консонантом *-s-* у суфіксальній морфемі:

**Vъrgasa*, **Vъrgasъ*: укр. *Варгас* (м. Дрогобич Льв.), ст.-рос. *Варгас* Михайлов сын Бутурлин, 1550 р. (ТК 1550 г.: 188), (похідне) *Варгасово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1519), рос. *Варгас*, 1704 р. (СМИК 141), *Аргасов*, *Варгасов* (ЖПТ), *Воргасін* (КПУ Дн. 5, 52), (похідні) *Варгасово* — ойконіми в колишніх Владимирській і Вологодській губ. (Списки Влад. 243; Списки Волог. 454), *Юргасово*, XVIII ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (Кусов II, 394), блр. *Варгасов* (м. Полоцьк), хорв. *Vargas* (Leksik 705), словн. *Vargasov* (ZSSP 666), пол. *Wargas* (SN X, 95) ~ словц. діал. *virgas* 'лозина, різка для биття' (Orlovský 382).

**Vъrgosъ*, **Vъrgosъ*: ст.-рос. Семень *Варгосъ*, XVI ст. (Родословоєц 58), пол. *Wargoś* (SN X, 96).

**Vъrgusъ*: ст.-рос. (похідне) *Варгусово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 646), рос. *Аргусов* (Сиксль 46) < **Варгусов*.

Деривати з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

**Vъrgatъ(jъ)*: укр. *Аргат* (РУС 25), *Варгатий* (Богдан 314), *Варгатий* — сучасне прізвисько («має великі губи»; СПУ 1, 172), рос. *Аргатов* (КПУ Дон. 4, 49), блр. (похідне) *Аргатава поле* — мікротопонім у Могильовській обл. (СММ 12), пол. *Orgata* (SN VII, 90), *Wargaty* (SN X, 95) ~ укр. діал. *варгáтий* 'губатий', 'крикливий' (Шило 66), 'товстоший', з гладким підборіддям' (Мельничук 74), *воргáтий* 'губатий' (Пиртей 2004: 52), рос. діал. *воргáтый* 'товстогубий' (Краснояр. 51), пол. діал. *wargaty* 'з великими обвислими губами' (Karłowicz 6, 71).

**Vъrgota*, **Vъrgotъ* / **Svъrgotъ*: укр. *Арготенко* (Глуховцева 1, 54) < **Варготенко*, серб. (вторинне) *Рготина* — ойконім, із **Врготина*, пол. *Szwargot* (SN IX, 380), (відантропонімне похідне) *Wargocin* — назва населеного пункту (SG XII, 953).

Одну із заголовних праформ, очевидно, континує антропонім *Аргот* (Ἀργότας), 170–150 рр. до н. е. — цар скіфів, чоловік боспорської цариці Камасарії, згаданий в “Корпусі боспорських написів” (КБН 85; Зайцев 53).

***Vьrgota, *Vьrgotъ, *Vьrgotъ:** укр. *Аргута* (м. Рівне), *Аргант* (КПУ Київ. 1, 351) — форма з розщепленим назальним і модифікованим анлаутом, рос. *Варгуткина* ж. (СПДРК 39), *Аргутов* (Память 2, 118), *Аргутин* (ЖПТ), *Яргутов* (КПУ Переможи Він. 3, 304), блр. (похідне) *Варгуцёва* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 36), пол. *Worgut* (SN X, 320) < східнослов'ян., чеськ. *Varhout* (ЧП), слов'ян. *Варгутка*, *Яргутка* (Магницький 35, 100), запозичені чувашами.

***Vьrgutъ:** рос. *Иргит* (Лет. ГС 2009, № 3, 42) < **Выргит* < **Вьргит*.

***Vьrgavъ (jъ):** блр. *Варгаўцік* (Памяць Петр. 234), ст.-пол. Przibigniew *Wargaui*, 1393 р. (SSNO VI, 21), пол. *Wargawiak* (SN X, 95) ~ болг. діал. *вѣргаѣ* ‘нерівний, шорсткий’ (Стойчев 140).

Похідні з консонантом -z- у суфіксі:

***Vьrgoza, *Vьrguza, *Vьrguzъ:** ст.-рос. Федоръ *Варгозинъ*, 1681 р. (МИВ 4, 215), рос. *Аргуз* (Сиксль 45) < **Варгуз*, *Аргузов* (СЛСП 16), *Варгузин*, *Варгузов* (ЖПТ), *Варгазин* (КП Твер.), *Ургузов* (РУС 431).

Префіксальні праантропоніми відапелятивного походження:

***Avьrga:** укр. *Явірга*, *Jawirga* — прізвище в лемків (Красовський 173), рос. *Аваргин* (ЖПТ). Останнє може континувати псл. ***Obvьrga**.

***Bavьrgakъ:** укр. (фонетично видозмінене) *Баюргак* (Горпинич 118) < **Баургак* (йотація) < **Бавургак* (втрата артикуляційно слабкого губного). Префіксальне **Ва-* могло еволюціонувати з **Ра-*.

***Sevьrga:** укр. *Чеварга* (Горпинич, Корнієнко 243), *Чаварга* (м. Ужгород), рос. *Чуваргин* (ЖПТ).

***Kavьrga:** укр. *Кавырга* (ГОО 195), *Кивірга* (Holutiak 197), рос. *Кавыргин* (ПКТГ 66), східнослов'ян. *Каворга* (Память 2, 41) ~ рос. діал. *каваргá* ‘про худу людину’ (СРНГ 12, 290), ‘сухоногий, скелет, худорба’ (Магницький Особенности 26), ‘хвора, покалічена рука чи нога’ (СГРС 5, 9).

***Kovьrgapъ:** макед. Димитри *Ковирган*, XV ст. (Соколки 1965: 153).

***Rovьrga:** блр. *Поварга* (Бірыла 328).

***Sovьrga:** рос. *Суваргин* (АУЛ 904).

***Sevьrga, *Sevьrgo:** укр. *Шаварго*, *Шоварго* (м. Ужгород), ст.-рос. (похідне) *Шеваргино*, 1627 р. — назва пустища в колишній Ярославській губ. (Успенский 1, 36) ~ рос. діал. *шаваргá* ‘малі діти’ (СРГК 6, 815).

***Zavъrga**: рос. *Заваргин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *завáргать* 'приготувати їжу' (АОС 15, 261).

***уувъrga**: укр. діал. *ві́ворга* 'прокляття': *виворгу ти маттерину!* (Бевка 41).

Корінь ***Vъrg-** пов'язаний із ***Vъrž-** < ***Vъrgi-**, рефлекси якого також зафіксовані в слов'янських антропоніміконах. Пор.:

***Vъrža**, ***Vъržь** / ***Svъržь**: укр. *Ворженко* (КПУ Зап. 13, 40), *Урженко* (КПУ Дон. 18, 108) — патроніми на -енко, (вторинні) *Сваржевський*, *Свиржевський* (Вол.), *Варжев Хутор* — ойконім у колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN I, 647), ст.-рос. Никифорко Дементьевъ *Варжа*, 1676—83 рр. (Устюг Великий 111), рос. *Варжа*, 1731 р. (КПЯ 73), *Варжев*, *Варжин* (ЖПТ), *Воржев* (ЕТ 161), *Воржов* (КС Од. 2, 205), (похідні) *Воржино* — назва населеного пункту в колишній Тверській губ. (Списки Твер. 404), *Варжино* — в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 647), *Воржева Гора* — мікротопонім у Воронежській обл. (Ковалев 88) ~ блр. діал. *варжэ́* 'рибальська снасть' (СБГ 1, 283).

***Vъržьсь**: рос. *Воржецов* (Книги РФ VI, 44). Пор. ще *Вржець* (Новикова 171) ~ рос. діал. *воржец* 'знахар, ворожій' (СРНГ 5, 99).

***Vъržajь**: рос. *Аржаев* (КПУ Од. 10, 155).

***Vъržalb**, ***Vъrželb**: укр. *Варжель* (РУС 70), макед. *Вржалев* (Речник ПКМ I, 223).

***Vъržadlo** / ***Vъržidlo**: укр. *Варжаленко* (Новикова 140), *Воржиленко* (РІ Дон. 2, 555), рос. *Варжало* (Лет. ГС 2006, № 34, 46).

***Vъržakь**: ст.-рос. Дмитрій *Аржаков*, XVII ст. (Сиб. города 120), рос. *Варжаков* (ЖПТ), *Иржак* (Лет. ЖС 2006, № 14—26, 85), (похідне) *Аржаково* — ойконім у Псковській обл., чеськ. *Voržáček* (ЧП), словц. *Voržák* (TZ Bratislava 184).

***Vъržikь** / ***Vъržicь**: укр. *Варгич* (КПУ Переможці Жит. 1, 262) — форма без ефекту першої палаталізації, блр. *Выржиковский* (м. Гомель), схв. *Вдргић* (Речник II, 784), словн. *Aržič* (ZSSP 12) ~ рос. діал. *váржик* 'колода [...]' (СРНГ 4, 52).

***Vъržьka**: рос. *Варежкин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *váрежка* 'рукавиця' (Фасмер I, 274) < **váрега* 'в'язана рукавиця' (Мосеев 36).

***Vъržanь**: укр. *Іржан* (Вол.), рос. *Варжанов* (КПУ Дон. 1, 72), *Воржанов* (КПУ Керчь 1, 621), словн. *Aržan* (ZSSP 12).

***Vъrženь** / ***Vъržьnь**: укр. *Варжень* (КПУ Дон. 11, 212), рос. *Аржников* (Новикова 37) < **Варжников*.

***Ўьгѣпъ**: рос. *Варжин* (Новикова 140), *Воржинов* (КС Харк. 1, 169) ~ рос. діал. *вѣржина* 'бокова жердина – деталь нарт' (Зотов 84).

Префіксальні праантропоніми:

***Ковьгъзъ**: укр. *Коварж* (КПУ Київ. 8, 338).

***Ковьгъзикъ**: укр. *Коваржик* (КПУ Зап. 15, 227), *Кивиржик* (Падалка 206).

***Шевьгъзакъ**: рос. (похідне) *Шаваржаково* – ойконім у колишній Орловській губ. (Якобий 135).

Похідні з коренем **Ўьрг-* / **Свьрг-*, **Ўьрѣ-* / **Свьрѣ-*

***Ўьрга**, ***Ўьрго**, ***Ўьргъ** / ***Свьрга**: укр. *Ве́рега* (СП 70) – форма з другим повноголоссям, *Све́рга* (Богдан 295), рос. *Вергов* (Рамієс 2, 16), *Верег*, *Ве́рега* (ЖПТ), (похідні) *Вергино* (2) – ойконіми в колишніх Псковській і Петербурзькій губ., *Верговка* – в колишній Смоленській губ., *Свергино* – в колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN II, 37; VIII, 121), болг. *Вѣрга*, *Вѣрго* (Заимов 58), макед. *Врго́в* (Речник ПКМ I, 222), хорв. *Rgović*, *Vrga*, *Vrgov*, *Švrga* (Leksik, 560, 669, 729), (похідне) *Vrgin most* – ойконім (Im. m. 472), словн. *Vergo* (ZSSP 674), пол. *Werh* (SN X, 161), чеськ. *Švrga* (ЧП) ~ укр. діал. *верг* 'кидок, поштовх' (ЕСУМ 1, 352), рос. діал. *вѣрги* мн. 'закляття; чари', 'зарубки на деревах' (СРНГ 4, 125), болг. діал. *вѣрга* 'пухлина на голові або на тілі від удару', 'круглий наріст на стовбурі дерева', 'низкоросла людина, карапуз', *свѣрга* 'наріст на дереві; пухлина на тілі тварини' (БЕР 1, 209–210), макед. *врга* 'пухлина', 'сучок (на дереві)' (Гавриш 84), серб. діал. *врѣг* 'дерев'яна миска', *врѣга* 'здуття на шкірі, синець від удару' (Златковић 1, 92).

***Севьрга**: серб. *Чѣврга* (Јаћимовић, Петровић 169) ~ рос. діал. *чиверга́* 'хто постійно поспішає, діє поспіхом' (Доп. 300), *чеверья́г* 'надокучлива особа' (Тимофеев 114).

***Кавьрга**: укр. *Каверга* (КПУ Од. 2, 305), рос. *Каверга*, 1707 р. (ППКН 316).

***Ковьрга**: д.-руськ. *Коверга* – татарський князь, 1378 р. (ПСРЛ XXIV, 142), ст.-укр. Миско *Коверга*, 1649 р. (Реєстр 398), укр. *Коверга* (Горпинич 244), рос. *Коверга* (ЖПТ), (похідні) *Ковергина*, *Ковергино* – ойконіми в колишній Орловській губ. (Vasmer RGN IV, 248).

***Ševьrga**: блр. *Шаверга* (м. Мінськ) ~ рос. діал. *шаверга* 'ледар, дармоїд' (Доп. 303).

Праантропоніми-композиції:

***Vьrgogozь**: ст.-рос. Гришка *Вергоузь*, 1574 р. (ПКРК I/2 475).

***Vьrgoosь**: ст.-рос. (похідне) *Вергаусово*, 1637 р. — назва поселення в колишньому Московському пов. (ЗБК 548).

***Vьrgolomь**: болг. *Вьрголомов* (Илчев 120).

Суфіксальні деривати:

***Vьrgajь**: укр. *Вергай* (ЖПТ).

***Vьrgaсь**: ст.-блр. (похідне) *Вергачовъ*, XVI ст. — мікротопонім (ПКПК 331) ~ чеськ. *vrhač* 'метальник; штовхальник' та ін.

***Vьrgala**, ***Vьrgalь**, ***Vьrgalь** / ***Sьvьrgalь**, ***Sьvьrgalь**: укр. *Вергал* (РІ Черк. 2, 44), *Вергала* (Панцьо 98), (вторинне) *Вергалюк* (РУС 74), рос. *Вергалов* (Новикова 149), *Вергалева* (ПСС 2, 334), пол. *Swergal*, *Swiergal*, *Swiergał*, *Swiergiel* (SN IX, 170, 175).

***Vьrgolь** / ***Sьvьrgolь**, ***Sьvьrgolь**: укр. (вторинне) *Верголюк* (КПУ Хм. 6, 37), пол. *Swiergolik*, *Swiergoł* (SN IX, 175) ~ болг. (застаріле) *върголец* 'чиряк із черв'яком на тілі тварини, коня, вола та ін.; oestrum equi, oestrum bovis', віднесене до рефлексів псл. **ogрьсь* (ЭССЯ 40, 39), *въргѣлец* 'пухлина на хребті тварини' (БЕР 1, 210), схв. *въгѣла* 'ручка керма' (Речник III, 31), діал. *въгѣль* 'прищик' (Златковий 1, 92).

***Vьrgul'a**, ***Vьrgulь**, ***Vьrgulь** / ***Sьvьrgula**, ***Sьvьrgulь**: ст.-укр. Гришко *Вергуля*, 1650 р. (АЮЗР VI/3, 486), рос. *Вергуль* (ЖПТ), болг. *Вьргул*, XVIII ст. (Заимов 58), *Вьргул*, *Вьргулев* (Илчев 121), макед. (похідне) *Вргуљуф* — мікротопонім, який виводять із антропоніма *Вргулко* < *Вргул/o* + суфікс -уф- < -ов- (Дрвошанов 2013: 115), пол. *Swierguła*, *Swiergul* (SN IX, 175) ~ болг. *въргѣла* 'наріст на дереві', *въргѣлка* 'круглий камінь' (БЕР 1, 209—210), схв. *въргѣлка* 'складка, зморшка на одязі' (Речник 3, 31) та ін. Див. (Орел 78).

***Vьrgyl'a**, ***Vьrgylь** / ***Sьvьrgylь**: укр. *Вергѣля* — прізвисько ('дуже висока' (Чабаненко ПНН 1, 81), (похідні) *Вергѣлів* — гелонім на Київщині (Сл. М 232), *Вергѣлевка* — ойконім у колишній Катеринославській губ. (Vasmer RGN II, 37), ст.-рос. *Вергѣлино*, XV ст. — відантропонічний ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 751), рос. *Вергѣлев* (ПСС 2, 334), слвн. *Vergelj* (ZSSP 674), пол. *Szwiergiel*, *Szwiergiel* (SN IX, 385, 386) ~ укр. діал. *вергѣла* 'іронічне прізвисько високої людини', *виргѣла* 'здоровило', (вторинне) *вѣргѣлик* 'інструмент для плетіння постолів' (ЕСУМ 1, 352).

***Vьrgylь**: рос. *Вергилевъ*, 1704 р. (Оглоблин 1913: 8).

***Vьrganь**, ***Vьrganь**: укр. *Верган* (Богдан 317), *Єрган* (Новикова 289) < **Верган*, болг. *Вьрган* (Заимов 58), хорв. *Vrganj* (Leksik 729), слвн. *Vergan* (ZSSP 674), пол. *Werhan*, *Wiergan* (SN X, 161, 209) ~ схв. *врѣаь* 'гриб *Boletus*' (Речник 3, 30).

***Vьrgonь** / ***Sьvrgonь**, ***Sьvrgonь**: пол. *Swergon*, *Swergonь*, *Swiergonь* (SN IX, 170, 175).

***Vьrgunь** / ***Sьvrgunь**: ст.-укр. *Werhun*, 1615 р. (ОБ 156), Савелей *Вергунов*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 104), укр. *Verhun*, 1715 р. (Чучка 115), *Вергун* — сучасне прізвище (СП 70), *Свергунь*, 1723 р. (Швидько 200), *Свергун* (Богдан 295), *Швергун* (Глуховцева 2, 330), *Вергуни* — відантропонімний ойконім на Черкащині, ст.-рос. Гришка *Вергун*, 1621 р. (Успенский 1, 189), Емелка *Вергуновъ*, 1699 р. (Тупиков 501), рос. *Вергунов*, *Свергунов*, *Швергунова* ж. (ЖПТ), пол. *Wergun*, *Werhun*, *Wiergun* (SN X, 161, 162, 209), *Swerhun* (SN IX, 170), слов'ян. *Вергунь*, запозичене чувашами (Магницький 36) ~ укр. діал. *вергу́н* 'солодке печиво' (ЕСУМ 1, 352), 'плетений пиріг' (Дорошенко 105).

***Кавьrgunь**: укр. *Гавергун* (Новикова 173) < **Кавергун* (одзвінчення анлауту).

***Ковьrgunь**: укр. *Говергун* (Новикова 173) < **Ковергун*.

***Vьrgasь**: рос. *Вергасов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вергасá* 'ляскотуха' (СРНГ 4, 125), (вторинне) *вергáсина* 'високоросла жінка' (Мордов. словарь 1, 65).

***Vьrgusь**: ст.-рос. (похідне) *Вергусово*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 391).

***Vьrgotь** / ***Sьvrgotь**: слвн. *Vergot* (ZSSP 674), пол. *Swiergot* (SN IX, 175).

***Vьrgotь**: укр. *Вергут* (Богдан 318), рос. *Вергут* (КП Калинин.). Праантропонім відапелятивного походження, із **vьrgotь* < **vьrgt' i*. Пор., наприклад, укр. *вѣргти* 'з силою кидати, шпурляти' (СУМ 1, 327), (похідне) діал. *підвѣргти* 'підкинути' (УНК 24, 490) та ін.

**vьrgavъ(jb)*: серб. діал. *врѣав* 'нерівний' (Стојановић 109), 'прищавий' (Динић 81). Антропонімні рефлекси невідомі.

Деривати у повному ступені кореневого вокалізму *o*-ряду:

***Vorga**, ***Vorgь** / ***Svorga**, ***Svorgь**: ст.-укр. Молявка *Ворогов*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 341), укр. *Ворог* (РУС 82), *Орога* (КПУ Дн. 11, 64) < **Ворога*, ст.-рос. *Ворогъ*, XVI ст. (НПК V, 416), Іванко *Ворогинь*, 1613/1614 р. (Ермолаев 156), Василій Оєдоровъ с. *Вороговъ*,

1624 р. (Тупиков 508), рос. *Ворог, Ворогов, Врагов* (ЖПТ), *Ворогово* – відантропонімний ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN II, 186), макед. (вторинне) *Враговски* (Речник ПКМ I, 220), серб. *Врагов* (Михайловић ВП 150), хорв. (вторинне) *Vragović* (Leksik 726) ~ ст.-укр. *ворогъ* ‘ворог’ (Тимченко 1, 115), укр. *ворог*, діал. *вóріг* ‘ворог’ (Шкрумеляк 35), рос. діал. *ворóга* ‘ворожнеча’ (СРГС 1, 176), ст.-блр. *ворогъ* ‘неприятель’ (ГСБМ 4, 187), болг. діал. *врѣгъ* ж. ‘набив під шкірою, фурункул’ (Китипов 111), макед. *враг* ‘чорт, диявол; ворог; хитра особа; пустун, шибеник’ (Гавриш 83).

**nevorgъ*: укр. діал. *нѣворог* ‘ворог’ (Яким, Зубрицька 77).

**Vyvorgъ*: ст.-рос. Івашко *Выворогъ*, 1500 р. (Тупиков 99).

**skavorga*: укр. діал. *шкаворóга* ‘паскуда, погань (про людину)’ (Пиртей 2004: 348), ‘мерзотник’ (Дуда 195). Антропонімні рефлекси невідомі.

Суфіксальні деривати:

**Vorgašъ*: словц. *Vragaš* (TZ Trnava 184).

**Vorguša*: ст.-рос. Савка *Ворогушинъ*, 1668 р. (Тупиков 508), рос. *Ворогушин* (ЖПТ), (похідні) *Ворогушино* – ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN II, 186), *Варагушино*, XVIII ст. – назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 330).

**Vorgolъ*: болг. *Врагол* (Займов 56), хорв. *Vragolov* (Leksik 726).

**Vorgulъ* / **Svorgul'a*: болг. *Врагул* (Займов 56), хорв. *Švragulja* (Leksik 669).

Деривати з коренем **Vorž-*:

**Vorža*, **Voržъ* / **Svorža*, **Svoržъ*: укр. *Ворож* (НКП Дон. 2, 29), рос. *Ворожєв* (ЖПТ), *Ворожино* (2) – відантропонімні ойконіми в колишніх Владимирській і Ярославській губ. (Vasmer RGN II, 186), пол. *Wroź, Wroža, Wróż, Wróža, Wruż* (SN X, 342, 343, 344) ~ словн. *vráž, vráža* ‘забобони’ (Хостник 326).

**Voržbba*: укр. *Ворожєба* (ЖПТ) ~ ст.-блр. *ворожєба* ‘ворожєба’ (ГСБМ 4, 187), макед. *вражєба* ‘т. с.’ (Гавриш 83) та ін.

**Voržbbitъ*: укр. *Ворожєбит* (Редько 1, 169), рос. *Ворожєбит* (ЖПТ), пол. *Wróżbit, Woróżbit, Woróżbyt* (SN X, 323, 343). Пор. ще ойконіми *Ворожєбиты, Ворожєбитов* – у колишніх Вітебській і Курській губ. (Vasmer RGN II, 186) ~ ст.-блр. *ворожєбитъ* ‘чародій’ (ГСБМ 4, 188).

***Voržixa**: ст.-рос. Григорій *Ворожихин*, 1546 р. (Черкасова 122), рос. (похідне) *Ворожихино* — назва поселення в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN II, 186).

***Voržēja**, ***Voržějъ**: ст.-рос. Василій *Ворожей*, 1609—1611 рр. (См.В₆ 5), рос. *Ворожеев* (ЖПТ).

***Voržičь**: хорв. *Vragić* (Leksik 726).

***Voržьka**, ***Voržьko**, ***Voržькъ**: ст.-укр. Савко *Ворожковичь*, 1568 р., Оедорь Игнатъевъ с. прозвище *Ворожкинъ*, 1672 р. (Тупиков 508), укр. *Ворожка* (ЖПТ), *Ворожко* (РУС 62), пол. *Worożko*, *Wrożek*, *Wryżek*, *Wrużek* (SN X, 323, 342, 343, 344), ст.-чеськ. *Vražek* [1186 р. — *Vražec* (Pleskalová 144)] ~ ст.-блр. *ворожка* ‘чаклунство’ (ГСБМ 4, 188) та ін.

***Voržьсь**: рос. *Ворожцов* (ЖПТ), (похідне) *Ворожцова Матюшки* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN II, 186).

***Vorželь**: словц. *Vrážel* (TZ Bratislava 394).

***Voržina**: пол. *Wrożyna*, *Wróžyna* (SN X, 342, 343).

***Voržunь**: рос. *Ворожун* (ЖПТ).

**skavoržьnъjь*: укр. діал. *шкаворіжний* ‘противний в їді; огидний, гидотний’ (Пиртей 2001: 327).

***Voržišče**: рос. *Ворожищев* (ЖПТ).

Праантропоніми з коренем **Vьrž-* < **Vьrgj-*:

***Vьrža**, ***Vьržь** / ***Свьržь**: ст.-рос. Микитка Михайлов *Ерж*, 1622 р. (Мосин 133) < **Верж*, рос. *Вержев* (КПУ Од. 10, 279), *Сверж* (КПУ Зап. 13, 97), *Свержев*, *Свержов* (ЖПТ), (похідні) *Вержино* — ойконім у колишній Смоленській губ., *Свержево* — в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN II, 46VIII, 121), блр. *Сверж* (м. Бобруйськ), (похідне) *Вержевка* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 46), макед. *Вржовски* (Речник ПКМ I, 223), пол. *Swerżewski*, *Swierż* (SN IX, 170, 176) ~ рос. діал. *вѣржа* ‘кругові хвилі від кинутого у воду каменя’ (СРНГ 4, 145) < **vьrža* < **vьrg-ja* (Аникин РЭС 6, 306), словн. *svřž* ‘стрижень, сучок’ (Хостник 297), діал. *svřž*: ‘налив, болячка [...]’ (Kattnig 132), чеськ. діал. *vrž* ‘зоране поле’ (Bartoš 492). Пор. ще укр. діал. *вержити* ‘кидати, жбурляти’ (УНК 24, 488).

***Авьržь**: рос. *Еверж* (КПУ Зап. 1, 222) < **Яверж* < **Аверж*.

***Ковьrža**: укр. (похідне) *Ковѣржин* — гідронім у водозборі Дніпра (Київськ. обл.; СГУ 258).

***Ровьrža**: пол. *Powierża* (SN VII, 517).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Ўьгѣѣъ**: рос. (похідне) *Вержеев* — ойконім у колишній Казанській губ. (Vasmer RGN II, 46).

***Ўьгѣакъ** / ***Ўьгѣакъ**: укр. *Вержак* (СП 71), рос. *Вержак* (Лет. ЖС 2002, № 14–26, 35), *Ержаков* (КПУ Дон. 3, 164) < **Вержаков*, пол. *Swierżak* (SN IX, 176).

***ѡьгѣа**: серб. діал. *врѣица* зменш. до *врѣа* ‘синець, здуття на шкірі’ (Златковић 1, 93). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Ўьгѣиць**: хорв. *Vržić* (Leksik 729).

***Ўьгѣка**, ***Ўьгѣкъ** / ***Ўьгѣько**: укр. *Вержка* (Падалка 177), хорв. *Vržek* (Leksik 729), пол. *Swierżko* (SN IX, 176).

***Ўьгѣукъ**: укр. *Вержук* (СП 71).

***Ўьгѣуль**: хорв. *Vržuljević* (Leksik 729).

***Ўьгѣadlo**: рос. *Вержалов* (КПУ Дон. 1, 75).

***Ўьгѣанъ** / ***Ўьгѣанъ**: хорв. *Svržan* (Leksik 627), пол. *Werżanowski*, *Wierżanowski* (SN X, 166, 214), чеськ. *Svržan* (ЧП).

***Ўьгѣина**, ***Ўьгѣинъ**: рос. *Вергин* (ЖПТ), болг. *Вѣргин* (Заимов 58) — форми без ефекту першої палаталізації, хорв. *Vržina* (Leksik 729) ~ рос. діал. *вержіна* ‘глибоке місце в ріці’ (ЯОС 2, 56).

***Ўьгѣинъ**: словн. *Veržun* (ZSSP 676).

***Ўьгѣльнь**: слов'ян. *Вюржень*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 36) < **Вержень*.

Похідні з коренем *Ўьгъ- / *Ўьгъ-, *Ўьгъ-, *Ўьгъ- / *Ўьгъ-,
***Ўьгъ- / *Ўьгъ-, *Ўьгъ-, *Ўьгъ- / *Ўьгъ-**

***Ўьгъа**, ***Ўьгъо**, ***Ўьгъхъ**: укр. *Вархов* (КПУ ІФ 3, 231), *Ірх* (КПУ Полт. 1, 170) < **Вірх* < **Вирх*, *Ірха* (Горпинич 176), **Ірхо* (як *Ірхо* — ЖПТ), (похідне) *Орховичі* — ойконім на Львівщині, ст.-рос. Іванъ Федоровъ сынъ *Варховъ*, 1596 р. (ДН 138), рос. *Архов* (САМ 11) < **Вархов*, *Орхов* (ЖПТ), *Урхов* (РУС 431) < **Вурхов*, ст.-блр. Семень *Варха*, 1667 р. (ВС 1, 376), блр. (похідне) *Орхава* (*Вѡрхава*) — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 96), пол. *Irch*, *Ircha*, *Warch*, *Worch*, *Wurch* (SN IV, 220; X, 90, 319, 353).

Праантропоніми-композиції:

***Ўьгъомірь**: ст.-укр. *Lucz Worchomirzę*, XVI ст. (Жерела II, 264).

***Ўьгъонось**: укр. *Архінос* (КС Сум. 2, 104) — форма з модифікованим анялтом.

***Ўѣгхогѣкъ**: рос. *Архоруков* (КПУ Сум. 5, 54).

Суфіксальні деривати:

***Ўѣгхоба**: укр. *Бархаба* (КПУ Вол. 2, 156) < **Вархоба* (змішування губних) ~ блр. діал. *вархыбкі* 'пожитки, манатки' (Барадулін 4, 389) < **вархобкі*.

***Ўѣгхакъ** / ***Ўѣгхакъ**: укр. *Вархач* (Панцьо 98), пол. *Warchacz, Warchak, Worchacz* (SN X, 90, 100).

***Ўѣгхалъ**, ***Ўѣгхаль**: пол. *Warchał, Warchal* (SN X, 90).

***Ўѣгхола**, ***Ўѣгхолю**, ***Ўѣгхоль**: ст.-укр. Костя *Вархола*, 1649 р. (Реєстр 411), укр. *Вархолик* (РУС 71), *Вархолович*, *Вархоль* (Панцьо 98), пол. *Warchoł* ~ діал. *warchoł* 'скандаліст' (Bubak Słownik II, 263), *Warchol, Wyrchol* (SN X, 90, 367), слвц. *Varchol, Varchola* (TZ Bratislava 382).

***Ўѣгхыль**: (вторинні) укр. *Архелюк* (м. Чернівці) < **Вархелюк, Ворхлик* (КС Сум. 2, 526), пол. *Wyrchel* (SN X, 367).

***Ўѣгхадло**: ст.-рос. Іванъ *Вархаловъ*, 1661 р. (Доп. АИ IV, 257).

Заголовна праформа відапелятивного походження, пов'язана з дієсловом **vъrxati* > рос. діал. *vъrxatъ* 'іти, крокувати' (АОС 5, 118).

***Ўѣгхотъ**: ст.-укр. Міхалко *Вархом*, XVI ст. (Жерела II, 252), рос. *Архомов* (Рамієц 2, 47) < **Вархомов*.

***Ўѣгхалъ**: укр. *Вурхановський* (Панцьо 99), рос. *Арханов* (ЖПТ) < **Варханов*.

***Ўѣгхонъ**, ***Ўѣгхонъ**: пол. *Warchon, Warchon* (SN X, 90), слов'ян. Hryszko *Orchon*, 1654 р. (СГЧА 1, 62), *Орхонъ*, запозичене чувашами (Магницький 63).

***Ўѣгхупъ**: ст.-блр. (похідне) *Орхуничи*, 1654 р. — ойконім у колишньому Могильовському пов. (Акты ЮЗР XIV, 218) < **Ворхуничи*.

***Ўѣгхога**: ст.-рос. Сенка *Вархорин*, XVII ст. (Ротштейн 51).

***Ўѣгхотъ**: рос. *Вархотов* (ЖПТ), пол. *Warchot* (SN X, 90) ~ укр. діал. *ворхота* 'рибальська снасть?' (Чабаненко Словник 1, 198).

***Ўѣгхѣта**, ***Ўѣгхѣтъ**: укр. *Архутич* (Богдан 3), блр. *Архутик* (м. Пружани), *Архутич* (м. Вітебськ), слов'ян. *Архут*, *Архутка*, *Ирхутка*, *Орхутка*, *Ярхутка* (Магницький 29, 46, 63, 100) — форми з видозміненним анлаутом.

***Ўѣгхутъ**: укр. *Архутка* (Богдан 3) < **Вархутка*.

***Ўѣгхонъ(ъ)**: пол. *Wyrchowy* (SN X, 367).

**vъrxъjъ*: рос. діал. *ворхѡй* '?' (АОС 5, 118).

Корінь **Ўѣгх-* пов'язаний з **Ўѣгх-*. Пор. деякі реалізації останнього:

***Vьrša**, ***Vьrše**, ***Vьršь** / ***Svьršь**: укр. *Irsza*, 1771 р. (ККС 50), *Ірша* (Панцьо 105) < **Вірша* < **Вирша* < **Ворша*, *Ірш* (КПУ Зак. 1, 217), *Варш* (КПУ Льв. 3, 427), *Вурша* (СП 82), *Урша* (КС Харк. 2, 347), *Шворш* (Богдан 271), ст.-рос. *Аршев*, XVI ст. (Савелов 396), Оска, Игнатъевъ сынъ, прозвище *Арша*, 1682 р. (РДШ I, 479), рос. *Аршов* (Глуховцева 1, 58), *Воршев* (ЖПТ), (похідне) *Воршево* — ойконім у Рязанській обл., зафіксований в історичних документах 1676 р. (Оленев), блр. *Варша* (ЖПТ), хорв. *Varša*, *Vorša* (Leksik 706, 726), слвн. *Vorša* (ZSSP 687), ст.-пол. *Warszow*, XV ст. (SSNO VII, 279), пол. *Arsz*, *Warsz*, *Warsza*, *Warszo*, *Wyrz* (SN I, 84; X, 100, 369), ст.-чеськ. *Vrř* [1209 р. — *Wirso* (Pleskalová 144)], чеськ. *Irša*, *Varšo* (ЧП), луж. *Worř*, *Worša* (Wenzel II/2, 165).

Щодо мотивації пор., наприклад, рос. діал. *і́рша* ‘голодранець’, ‘злюка (про жінку)’ (СРНГ 12, 210) < **ві́рша* < **вѣ́рша* < **вѣрша*.

***Ковьrša**, ***Ковьršь**: укр. *Коварш* (КПУ Харк. 13, 151), ст.-рос. (похідне) *Ковыришино*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Тульському пов. (Щепкина 36), рос. *Ковыришов* (КПУ Дон. 7, 370), *Ковыришин* (ЖПТ), (похідне) *Куваришино* — ойконім у Красноярському краї, пол. *Kowarsz* (SN V, 227).

Ševьršьkь** (Ševьršьkь**): хорв. *Ševršek* (Leksik 639).

***Товьršь**: укр. *Туварш* (КПУ Дон. 3, 450) < *Товарш* (виразніше лабіальне -у- постало під впливом губного -в-), рос. (вторинне) *Товаришинов* (Лет. ЖС 2003, № 27–39, 187).

***Vьršakь**: укр. *Іршак* (Радіон 45), *Оршак* (Панцьо 113), рос. *Варшаков* (ОА 1, 566), *Аршаков* (КПУ Харк. 8, 597), (похідне) *Аршакова* — ойконім у колишній Пермській губ (Vasmer RGN I, 188), хорв. *Varšak* (Leksik 706), пол. *Orszak*, *Warszak* (SN VII, 95; X, 100), а також слов'ян. *Воршак* (Pamięć 2, 191), *Уршакъ*, запозичене чувашами (Магницкий 36).

***Vьršika**, ***Vьršikь** / ***Vьršičь**, ***Svьršičь**: ст.-укр. Семен *Орхич*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 283) — форма без ефекту першої палаталізації, укр. *Варшик* (Пура Край 4, 170), (похідне) *Аришчин* (Рв.) — ойконім, блр. *Вуришч* (м. Мінськ), хорв. *Svaršić*, *Varšić*, *Vorša* (Leksik 625, 706, 726), слвн. *Voršič*, *Vuršič* (ZSSP 687, 693), пол. *Irszik* (SN IV, 221), чеськ. *Iršik* (ЧП) ~ серб. діал. *врши́ч* зменш. від *вр* ‘вершина’ (Динић 88).

***Ковьršikь**: рос. *Коваршик* (Лет. ЖС 2005, № 14–26, 120).

***Vьršukь**: укр. *Аршук* (КПУ Дн. 5, 492), *Аршуки* — відантропонімії ойконіми в Сумській і Чернігівській обл., *Оршукове* —

мікротопонім у Чернігівсько-Сумському Поліссі (Череп. Микро-топ. 206), ст.-рос. *Варшукъ* Константиновъ сынъ Дивов, 1577 р. (Тупиков 81), (похідне) *Оришукowo*, 1647 р. — ойконім у колишній Тверській губ. (Рождественский 199), рос. *Аришук* (ЖПТ) < **Варшук*, *Аришукowo* — ойконім відантропонімного походження в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 188).

***Вършько**, ***Вършькъ** / ***Свършько**, ***Свършькъ**: ст.-укр. Янка *Сворш-ко*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 33), укр. *Варшко* (КПУ Він. 7, 108), *Виршок* / *Віршок* (РУС 78), *Оришок* (Редько 2, 769), рос. *Выршков*, XVIII ст. (Кузнецов 64), хорв. *Varšek* (Leksik 706), слвн. *Voršek* (ZSSP 687), пол. *Orszko*, *Worszko* (SN VII, 96; X, 323).

Укр. *Варшалолич* (КПУ Дон. 1, 72), рос. *Уришалов* (ЖПТ) < **Вуршалов*, пол. *Warszajło* (SN X, 100) — континуанти псл. ***Върšadlo**.

На основі рос. *Аришилов* (КПУ Харк. 17, 144), *Воршилов* (КПУ Переможці Жит. 1, 486), пол. *Arszyło* (SN I, 84) можна відновлювати праантропонім ***Върšidlo** відапелятивного походження.

***Върšimъ**: пол. *Warchim* (SN X, 90), (похідне) *Orszymowo* — ойконім, із **Worszymowo*.

Деривати з консонантом -*n*- у суфіксальній морфемі:

***Върšanъ**: укр. *Аришан* (РУС 26) < **Варшан*, рос. *Аришанов* — ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN I, 188).

***Върšimъ**: рос. *Аришин* (ЖПТ), *Воршинов* (КПУ Луг. 9, 64), а також *Ирхин* (ЖПТ) < **Вирхин*.

***Аврърšimъ**?, ***Обврърšimъ**?: рос. *Аворшин* (КПУ Луг. 2, 496).

***Јврърšimъ**: рос. *Иваришин* (КПУ Херс. 7, 429).

***Ковърšimъ**: ст.-рос. *Иванъ Мартыновъ* [сынъ] *Ковыришинъ*, 1594 р. (Смирнов 185), рос. *Ковыришин* (КП Саратов.), *Коваришин* (КПУ Зап. 15, 227).

***Товърšimъ**: рос. *Товаришинов* (Лет. ЖС 2003, № 27–39, 187).

***Върšuna**, ***Върšunъ**: укр. *Аришун* (КПУ Херс. 7, 124), рос. *Аришунин* (Харк.), *Оришунов* (КПУ Киров. 1, 269), (похідні) *Аришуновка*, *Аришунино* — назви поселень у колишніх Пензенській і Костромській губ. (Vasmer RGN I, 188).

***Върšavъ** (јъ): укр. *Варшава* (Вол.), *Аришав* (Новикова 41), *Аришава*, 1760 р. (Кривошея 191), *Аришава* (КПУ Харк. 13, 39), ст.-рос. *Собота Ширяев сын Аришавин*, 1550 р. (ТК 1550 г.: 253), хорв. *Varšava* (Leksik 706), слвн. *Varšava* (Malnar 147), пол. *Warszawa* (SN X, 100).

Деривати у ступені редукції кореневого вокалізму *e*-ряду:

***Въгхота**, ***Въгхотъ(ѣ)**: укр. *Верхомий* (ПСС 1, 335), (похідне) *Верхомля* — топонім у Львівській обл., ст.-рос. (похідне) *Верхомово*, 1568—1569 рр. — ойконім у колишній Ярославській губ. (ПМЯ II, 59), рос. *Верхомин* (Богдан 318), пол. *Werchota* (SN X, 159).

***Въгхапъ**: н.-луж. *Wierchan* (Muka III, 109).

***Въгхонъ**, ***Въгхонь**: рос. (вторинне) *Верхонцов* (ДСП 155), пол. *Werchoń*, *Wierchoń* (SN X, 159, 207), н.-луж. *Wierchoń* (Muka III, 109).

***Въгхунъ**: ст.-укр. Семень *Верхуновичъ*, 1659 р. (Тупиков 502), рос. *Верхун* (ЖПТ), пол. *Werchun* (SN X, 159), слов'ян. *Верхунъ* (Магницький 36) ~ укр. діал. *вирхун* 'той, хто поспішає виконати якусь роботу' (Аркушин 2016: 58), слвн. (вторинне) *vrhūnes* 'маківка гори' (Хостник 327).

***Въгхагъ**: хорв. *Vrhar* (Leksik 729), слвн. *Verhar*, *Vrhar* (ZSSP 674, 691) ~ слвц. *vrchár* 'горянин, горещь'.

***Въгхота**, ***Въгхотъ**: ст.-рос. Союнь *Верхотовъ*, XV ст. (НПК I, 797), Иванко *Верхотин*, 1579 р. (Полякова 49), Иванко *Верхота*, 1678/79 р. (ГРМ 396), (похідне) *Верхотино*, 1619 р. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Шумаков 226), чеськ. *Vrchota* (ЧП), слвц. *Vrchota* (TZ Trnava 184), луж. *Werchota* (Wenzel II/2, 154) ~ рос. діал. *верхотá* 'верхня частина чого-небудь' (СГРС 3, 72).

***Въгхота**, ***Въгхотъ**: (похідні) ст.-рос. *Верхутово*, 1616 р. — топонім у колишньому Дмитровському пов. (ПСЭИ I, 326), варіант *Верхутова* (ОПКМ 165), *Верхутино* — назва поселення в колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN II, 70), блр. *Вярхуціно* — назва поселення в Мінській обл. (Пап. Мін. 64), луж. *Werchuta* (Wenzel II/2, 154).

***Въгхонъ(ѣ)**: ст.-укр. Семень *Верховый*, 1683 р. (Тупиков 84), укр. *Верховий* (Богдан 318), рос. *Верховой* (ЖПТ), блр. *Верхаў*, *Вярхоў* (Бірыла 86), пол. *Wierchow* (SN X, 207) ~ ст.-укр. *верховый* 'вершник, верховий', XV ст. (ССУМ I, 166), пол. *wierchowy* 'верховий' та ін.

***Въгхоньсь**: слвн. *Verhovec*, *Vrhovec* (ZSSP 674, 690) ~ укр. діал. *верховéц* 'вершник' (Шило 70).

***Въгхоза**, ***Въгхозъ**: ст.-рос. Івашко *Верхозин*, 1679 р. (Тупиков 502), рос. *Верхозин* (ЖПТ), (похідні) *Верхозина*, *Верхозовка* — ойконіми в колишній Пензенській губ. (Vasmer RGN II, 67).

Праантропоніми-композиції:

***Въгходажъ**: укр. *Верходай* (Редько 1, 143).

***Въгходанъ**: рос. *Верходанов* (ЖПТ).

Васил *Верховод*, 1660 р. (РСП 32), укр. *Верховод* (Богдан 308), рос. *Верховод* (ЖПТ) ~ укр. діал. *верховода* 'вожак, лідер' (Піпаш, Галас 22), *вирховод* 'верховод' (Онишкевич 1, 108) ~ ст.-укр. *верхъ водити*, XVII ст. (ЕСУМ 1, 361).

Деривати з коренем **Vьrǝ-*:

**Vьrǝša*, **Vьrǝšь* / **Svьrǝša*, **Svьrǝšь*: ст.-укр. *Влѣксѣи Свѣришѣ*, 1649 р. (Реєстр 228), укр. *Верша* (КПУ м. Київ 1, 305), ст.-рос. (похідне) *Свѣришино*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 270), макед. (вторинне) *Вершовски* (Речник ПКМ I, 224), слвн. *Verš*, *Verša* (ZSSP 675), пол. *Wersza* (SN X, 165), ст.-чеськ. Slavibor *Wřš*, 1410 р. (АС II, 372), *Wurso*, 1209 р. (Pleskalová 144 — з реконструкцією **Vrǝš*), чеськ. *Vrša* (ЧП), н.-луж. *Wěřš*, в.-луж. *Wjerš* (Wenzel II/2, 155). Щодо апелятивних відповідників див. (БЕР 1, 214).

**Авьrǝša*: укр. *Яверша* (КПУ Полт. 2, 531), рос. *Авершин* (Книги РФ VI, 5).

**Јвьrǝša*: рос. *Ивершин* (*Ивершин*; КПУ Харк. 20, 352).

**Кавьrǝša*: рос. (похідне) *Каверши* — ойконім у колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 538).

Суфіксальні деривати:

**Vьrǝšedь*: укр. *Вершаденко* (Зайцева, Ковальчук 31) — патронім на *-енко* ~ укр. діал. *вѣршидь* 'височина' (Піпаш, Галас 22), *вѣршадь* 'вершки дерев' (Сабадош 37) та ін.

**Vьrǝšajь*: рос. *Вершаев* (ЖПТ) ~ схв. *vъřšaj* 'купа снопів на току', слвн. *vřšaj* 'купа, ворох' (Хостник 327), діал. *vřšaj* 'верхній сніп жита' (Novak 171).

**Vьrǝšějь*: укр. *Верший* (Горпинич, Корнієнко 40) ~ укр. діал. *вершій* 'той, хто вершить стіг сіна' (ЕСУМ 1, 360).

**vьrǝšьь*: рос. діал. *вѣрший* 'верхній' (СРНГ 4, 172).

**Vьrǝšakъ* / **Svьrǝšakъ*: ст.-укр. *Sztecъ Wersak*, 1618 р. (Чучка 115), блр. *Вершак* (Бірыла 86), хорв. *Svršak*, *Vršak* (Leksik 627, 730), пол. *Wierszak* (SN X, 210) ~ укр. діал. *вершіак* 'верхівка дерева' (ЕСУМ 1, 360), рос. діал. *вершіак* 'верхня звужена частина стіжка' (НОС 1, 118), 'дах, покрівля' (СГРС 3, 74), блр. діал. *вершіак* 'вішак' (СБГ 1, 301), схв. *vъřšak* 'верхівка, вершина' та ін.

**Vьrǝšikъ* / **Vьrǝšičь*: рос. *Вершик* (Лет. ЖС 2004, № 37, 146), *Вершич* (ЖПТ), хорв. *Vršić* (Leksik 730), слвн. *Veršič* (ZSSP 675), луж. *Wěřšik* (Wenzel II/2, 155) ~ рос. діал. *вѣршик* 'ворота для спуску весняної і взагалі прибулої води' (СРНГ 4, 172), слвн. *vřšič* 'маківка, вершок' (Хостник 328).

***Vьrŕьka**, ***Vьrŕьko**, ***Vьrŕьkъ** / ***Sьvьrŕьka**, ***Sьvьrŕьko**, ***Sьvьrŕьkъ**: укр. *Вершок* (РУС 76), рос. *Вершков* (ЖПТ), блр. *Вяшок* (Бірыла 92), макед. (вторинне) *Вершковски* (Речник ПКМ I, 224), хорв. *Vršek* (Leksik 730), слвн. *Verško* (ZSSP 675), пол. *Swierszek*, *Swierszko*, *Świerszka*, *Świerszko* (SN IX, 176, 458), *Werszko*, *Wierszko* (SN X, 165, 210), чеськ. *Vršek*, *Vrška*, *Svršek* (ЧП), словц. *Vršek*, *Vrška* (TZ Trnava 184), луж. *Wěršk* (Wenzel II/2, 155) ~ ст.-укр. *вершокъ* 'верхівка' (Тимченко 1, 94), словц. *vřok* 'горб'.

***ŕovьrŕьkъ**: укр. діал. *с'вершок* 'вершок дерева' (ЕСУМ 1, 369). Рефлекси у сфері антропонімії не виявлено.

***Vьrŕьсь**: хорв. *Vrŕec* (Leksik 730), слвн. *Verŕec* (ZSSP 675) ~ серб. *вршац* зменш. від *врх* 'верх, вершина' (Лавровский 61), слвн. *vřec* 'зменш. від *vrh*' (Хостник 328) та ін.

***vьrŕica**: слвн. діал. *vřica* 'замерзла кірка на поверхні снігу' (Gregorič 495).

***Vьrŕidlo**: ст.-укр. Романъ *Вершило*, 1649 р. (Реєстр 191), укр. *Вершило* (Пура СПР IV, 19), рос. *Вершило* (ЖПТ), блр. *Вяшыла* (Бірыла 93), пол. *Wierszyło*, *Wierszyłło* (SN X, 210).

***Vьrŕanь**: хорв. (вторинне) *Vrŕanić* (Leksik 730), чеськ. *Vrŕan* (ЧП).

***Vьrŕina**: укр. *Вершина* (ПСС 2, 340), ст.-рос. *Вершина* Дементьев, 1550 р. (Веселовский 66), рос. *Вершининь*, 1738 р. (Парфенова 89) ~ ст.-укр. *вершина* 'верхів'я ріки' (Тимченко 1, 94), рос. діал. *вершйна* 'прізвисько високорослої людини' (СРНГ 4, 173), болг. *вѣршина* 'зрубана тонка гілка', *вѣршйна* (дерева) 'вершина, верхів'я' та ін.

***Vьrŕinь**: рос. *Вершин* (ЖПТ), пол. *Wierszin* (SN X, 210).

***Vьrŕunь**, ***Vьrŕunь**: пол. *Wierszun*, *Wierszuń* (SN X, 210).

***Vьrŕьнь**: пол. *Wierszeń* (SN X, 210) ~ укр. *вѣршень* 'вершник' (ЕСУМ 1, 360), рос. діал *вѣршень* 'т. с.' (СРНГ 4, 172).

***Јьвьrŕьнь**: ст.-укр. (вторинне) Григор *Ивершененко*, 1649 р. (Реєстр 247), укр. *Ивершень* (КПУ Полт. 2, 108).

***Vьrŕьnikъ**: слвн. *Verŕnik* (ZSSP 675), чеськ. *Vrŕník* (ЧП) ~ укр. *вѣршник*, рос. діал. *вѣршник* 'вершник' (СРНГ 4, 176), 'дружок на весіллі' (СГРС 3, 76), болг. *врѣшник* 'кришка від форми для випічки хліба', серб. *вршник* 'глиняна покришка' (Лавровский 61) та ін.

***Vьrŕěta**: чеськ. *Vrŕata* (ЧП).

***Vьrŕitь(jь)**: чеськ. *Vrŕitý* (ЧП).

***vьrŕava**: укр. діал. *вершáва* 'вершина' (ЕСУМ 1, 360).

***Vьrševъ** / ***Svьrševъ**: блр. *Свяршоў* (Бірыла 86), пол. *Wierszew* (SN X, 210).

Праантропоніми-композиції:

***Ёковьгъша**: рос. *Якувершин* (КПУ Херс. 9, 249).

***Suxovьgъша**, ***Suxovьgъшь**: укр. *Суховерша* (Редько 2, 1028), пол. *Suchowiersz* (SN IX, 140).

***Vьršigora**: укр. *Вершигора* (Редько 1, 144), пол. *Werszygora* (SN X, 165).

Деривати в повному ступені кореневого вокалізму о-ряду:

***Vorxa**, ***Vorxъ**: ст.-укр. (вторинне) Ходоръ *Вороховичъ*, 1552 р. (Тупиков 509), укр. *Ворох* (Богдан 322), (похідне) *Ворохівка* — ойконім на Чернігівщині, ст.-рос. *Ворохъ* Негодяєвъ, 1562 р. (Токмаков 107), рос. *Ворохов* (ЖПТ), (похідні) *Ворохово* — назва поселення в колишній В'ятській губ., *Ворошино* — в колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN II, 200), блр. *Vorax* (Бірыла 90), *Ворохи* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 200), ст.-пол. *Wroch*, 1389 р. (SSNO VI, 205), пол. *Woroch*, *Wrocha* (SN X, 321, 340).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *вóрох* 'торбинка для віддушування сиру; ворочок' (Лисенко 49), 'купа присипаної землею картоплі' (Лисенко Черк. 22), 'складені в купу товсті гілки' (Никончук 102), рос. діал. *вóрох* 'мурашник' (ЯОС 3, 38), 'купа намолоченого зерна' (Соликам. 85) та ін.

Суфіксальні деривати:

***Vorxoba**, ***Vorxobъ**: укр. *Ворохоб* (КПУ Жит. 9, 58), ст.-рос. Захарий Дмитриевич *Ворохобин*, 1596 р. (Веселовский 72), Авсяникъ *Ворахобинъ*, 1670 р. (ПРЯ 124), (похідне) *Ворохобино*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 163), рос. *Ворохобов* (ЖПТ), *Ворохобин* (РУС 84), *Ворохобино* (4 фіксації) — ойконіми відантропонімного походження в різних регіонах (Vasmer RGN II, 200), ст.-блр. Васька Марков сын *Ворохоб*, 1668 р. (РБСв. 21), блр. *Ворохоб* (ЖПТ), (вторинне) *Варахобка* (Бірыла 82), (похідне) *Ворохобы* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 200).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *варахóба* 'нечепура, замазур' (АОС 3, 44), *ворохóба* 'про швидку, метку, непосидючу людину', *ворохóбый* 'неспокійний, непосидючий, неслухняний' (СРГК 1, 231) та ін.

***Vorxadlo**: рос. (вторинне) *Ворохалов* (Новикова 170).

***Vorxъta**: укр. *Ворохта* (КПУ Зак. 1, 379).

Похідні з коренем **Vorš-*:

***Vorša**, ***Voršъ**: ст.-укр. *Вороша*, 1552 р. (Тупиков 96), Gr. *Worosza*, 1571 р. (Чучка 125), укр. *Ворош* (Новикова 170), рос. *Ворошев* (КПУ Дон. 1, 82), ст.-пол. *Wrosz*, 1473 р. (SSNO VI, 212), пол. *Worosz*, *Wrosz* (SN X, 321, 342).

***Voršikъ** / ***Voršičъ**: укр. *Ворошик* (РУС 84), хорв. *Vrašić* (Leksik 728), слов. *Vrašič* (ZSSP 688).

***Voršъka**, ***Voršъko**, ***Voršъkъ** / ***Svoršъko**: ст.-укр. *Lazar Vorosko*, 1607 р. (Чучка 125), *Своршко*, 1654 р. (Тупиков 351), ст.-рос. (похідне) *Ворошкино*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК III, 425), рос. *Ворошок* (ЖПТ), *Ворошково* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN II, 201), блр. (похідне) *Ворошки* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 200), ст.-пол. *Wrosko*, 1386 р. (SSNO VI, 213), пол. *Woroszka*, *Woroszko*, (вторинне) *Wroszkowski* (SN X, 322, 323, 342).

***Voršidlo**: ст.-укр. *Syenko Woroschylo*, 1483 р. (Чучка 125), Михно *Ворошило*, 1649 р. (ДІП I, 39), укр. *Ворошило* (СП 81), (похідне) *Ворошилівка* — назва поселення на Вінниччині, ст.-рос. Евстафій *Ворошило*, 1516 р. (Веселовский 72), Тимошка *Ворошилов*, 1671 р. (Парфенова 101), (похідне) *Ворошилово*, 1551—54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 206), рос. *Ворошилов* (ЖПТ), *Ворошилов*, *Ворошиловка Большая*, *Ворошиловка Малая*, *Ворошилово* (10 фіксацій) — ойконіми на різних теренах (Vasmer RGN II, 200), ст.-блр. (вторинне) *Исачко Ворошилинъ*, 1655 р. (Тупиков 509), блр. (похідне) *Варашылы* — ойконіми в Мінській і Вітебській обл., *Варашылава*, *Варашылаўка* — в Могильовській обл. (Рап. Мін. 46; Рап. Маг. 36; Рап. Віц. 72), пол. *Woroszyło*, *Woroszyłto* (SN X, 321).

Рос. *Ворошим* — один із рефлексів part. passiv. praes. ***Voršimъ** < **voršimъ*, мотивованого дієсловом **voršiti*.

***Voršinъ**: рос. *Ворошин* (ЖПТ).

***Voršъn'a**, ***Voršъnъ**: укр. *Ворошень* (Новикова 170), ст.-рос. Івашко Яковлев прозвище *Ворошня*, 1621 р. (ПКА 28), рос. *Ворошнева* — відантропонімний ойконім у колишній Курській губ. (Vasmer RGN II, 201), блр. *Ворашанъ*, *Варашэнь* (Бірыла 82, 90).

***Voršъnъ(jъ)**: укр. *Ворошний* (Богдан 323).

Похідні з коренем **Vьrk-* / **Svьrk-*, **Vьrč-* / **Svьrč-*,
**Vьrk-* / **Svьrk-*

**Vьrka*, **Vьrko*, **Vьrkъ* / **Svьrka*, **Svьrko*, **Svьrkъ*: ст.-укр. Iwasko *Work*, *Swyrk*, XVI ст. (Жерела III, 268, 307), укр. *Варка* (КПУ Полт. 12, 59), *Ворк* (Зосимов 1, 162), *Ворка*, *Ворко* (Новикова 168), *Сварковський* (КПУ Сум. 2, 87), *Свирко* (Новикова 738), *Свїрк* (Панцьо 117) < **Свирк* < **Свьрк*, ст.-рос. Симон *Ирков*, XV ст. (Веселовский 128) — форма з модифікованим анлаутом, (похідні) *Шварково*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 243), *Вырково*, 1612 р. — ойконім у колишньому Рязанському пов. (Антонов 1996: 158), рос. *Арков* (Рамієс 2, 191) < **Варков*, *Вирк* (Меморіал), *Ворков* (КПУ Луг. 8, 204), *Ворк* (ЖПТ), *Орковъ*, 1725 р. (Холмогоров 90), *Швирк*, *Швыркин*, *Швырков* (ЖПТ), (похідні) *Ворково*, *Выркино*, *Вырково*, *Вырковский Погост* — ойконіми в колишніх Тульській, Тверській, Рязанській, Московській губ. (Малицкий 361; Vasmer RGN II, 235), хорв. *Virk* (Leksik 718), пол. *Warka*, *Wirko*, *Wurka*, *Wyrka*, *Swark*, *Swirk*, *Wirko*, *Szwark*, *Szwarko* (SN X, 91, 247, 353, 368; IX, 168, 179, 380), ст.-чеськ. *Verc*, XIII ст. (Pleskalová 144) ~ укр. діал. *варк* ‘бурчання, гиркання’ (Пиртей 2004: 38). Зауважимо, що окремі з наведених фактів можуть бути демінутивами відапелятивного походження з суфіксом -*ьk-* від **vor-*.

Префіксальні деривати:

**Ковьrka*, **Ковьrkъ*: рос. *Кувьрков*, *Кувьркин* (ЖПТ).

**Совьrka*: ст.-укр. Харко *Шуворченко*, 1649 р. (Реєстр 300), рос. (похідне) *Суворкино* — назва поселення в Опочецькому пов. колишньої Псковської губ. (СГСО 232).

**Шевьrkъ*: рос. *Шеварков* (Реквием 5, 152).

Суфіксальні деривати:

**Vьrkoša*, **Vьrkošъ*: укр. *Оркіш* (КПУ Вол. 3, 433), слов'ян. *Варкоша* (Рамієс 2, 458), пол. *Swirkosz* (SN IX, 179).

**Vьrkuxa* / **Vьrkušъ*: укр. *Воркуха* (Зосимов 1, 162), *Воркуш* (КПУ Терн. 1, 26), *Аркуш* (КПУ Він. 8, 49), *Оркуш* (Радіон 94), ст.-укр. (ст.-блр. ?) Корней *Воркуха*, 1687 р. (Тупиков 94), пол. *Warkusz* (SN X, 96).

**Vьrkujъ*: блр. *Варкуев* (м. Полоцьк).

**Vьrkošъ*: ст.-рос. Николай *Варкош*, XVI ст. (ДПП I, 217), пол. *Warkocz*, *Wirkoz* (SN X, 96, 247), чеськ. *Vrkoš* (ЧП), ст.-слівц. **Vrkoš*, 1501 р. (HSSJ VI, 448: pana *Vrkotze*) ~ ст.-укр. *варкошь* ‘коса’ (Тим-

ченко 1, 84), укр. діал. *в́аркоч* ‘коса, волосся, заплетене в косу’ (Пиртей 2004: 38), *воркоч* ‘діво́ча зачі́ска у вигляді сплетеного в косу волосся’ (Косміна 132), рос. діал. *воркоч* ‘волосся, коса’ (СРНГ 5, 101), ст.-слвц. *vrkoš* ‘волосся, заплетене в косу’, 1629 р., *varkos*, 1786 р. ‘т. с.’ (HSSJ VI, 448) та ін. Див. (Варбот 1978: 31). Кореневий вокалізм окремих фактів етимологічно неоднозначний.

***Vьrkalb** / ***Vьrkoľb** / ***Vьrkuľb**, ***Vьrkuľb**: рос. *Воркаль* (ЖПТ), (похідні) *Ворколово*, *Воркулево* – ойконіми в колишніх Петербурзькій і Псковській губ. (Vasmer RGN I, 649; II, 181), *Аркуловка* – гідронім у водозборі Оки (Смолицкая 105) < **Варкуловка*, пол. (вторинне) *Warkulewicz* (SN X, 96) ~ укр. діал. *воркола́* ‘буркотлива людина’ (Лисенко 49), *во́ркул* ‘гудз, мозоль від ревматизму’ (Горбач МГ 284).

***Vьrkadlo** / ***Svьrkadlo**: рос. *Швыркалов* (ЖПТ), пол. *Warkałto* (SN X, 96) ~ укр. діал. (похідне) *відворка́ти* ‘огризатися до старших’ (Крохмалюк 33), рос. діал. *вырка́ть* ‘докоряти’ (Селигер 1, 154).

***Vьrkapъ** / ***Svьrkapъ**: рос. *Арканов* (КПУ Харк. 12, 48) < **Варканов*, *Варкан* (Лет. Р 2009, № 1, 52), *Орканов* (Глуховцева 2, 103) ~ рос. діал. *урка́н* ‘вир, чорторий’ (Иванова Словарь 519) < **вурка́н*.

Пор. ще *Арканы* (2) – відантропонімії ойконіми в колишніх Воронежській і Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 171).

***Vьrkunъ** / ***Svьrkunъ**: укр. *Воркун*, *Вуркун* (Зосимов 1, 162, 166), рос. *Аркунов* (КПУ Ник. 8, 91), *Воркунов*, *Швыркунов* (ЖПТ), *Швиркунов* (Новикова 941), *Шваркун* (КДР 127), (похідне) *Воркуновка* – назва поселення в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN II, 181) ~ укр. діал. *ворку́н* ‘буркотун; плаксій’ (Головацький 413), рос. діал. *ворку́н* ‘чиряк’ (СРГ Прик. 106).

***Vьrkasъ**: ст.-блр. Лукашъ Демидовъ *Аркасовъ*, 1688 р. (ИЮМ V, 156), слов'ян. *Варкас* (Ратієс 2, 261).

***Vьrkatъ(jь)**: ст.-рос. *Аркат* Семенович Малыгин, 1568 р. (Веселовский 15), Федоръ *Аркатовъ*, 1694 р. (АЮБ II, 471), рос. *Аркатов* (Глуховцева 1, 55) < **Варкатов*, *Аркатова* (2), *Аркатовка*, *Аркатово* (3 фіксації) – ойконіми відантропонімічного походження в різних регіонах (Vasmer RGM I, 171, 172).

***Vьrkasъ** < **Vьrkatjъ*: ст.-рос. Николай *Воркач*, XVI ст. (ОЦА 165), рос. *Воркач* (ЖПТ) ~ укр. діал. *варкач* ‘діво́ча коса’ (Бігуняк, Гойсак).

***Vьrkotъ**: пол. *Warkot* (SN X, 96).

***Vьrkota, *Vьrkotъ:** укр. *Варкут* (КПУ Полт. 12, 59), *Варкута* (РІ Дн. 2, 108), *Воркут* (КПУ Черк. 6, 87), *Оркута* (Пура IV, 88), *Ворокута* (КПУ Дн. 2, 49), *Варакута* (КПУ Дон. 7, 100) – форми з секундарними голосними після плавного, рос. *Воркутов* (КПУ Дн. 12/2, 365), блр. *Аркуцік* (Бірыла 23) < **Варкуцік*.

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *ворку́т* ‘буркотун’ (СГРС 2, 176), *шварку́та* ‘худорба (про жінку)’, ‘сварлива жінка’ (Доп. 305).

Праантропоніми-композиції:

***Vьrkojъmъ:** рос. *Аркаемов* (КПУ Од. 10, 16).

***Vьrkoľarъ:** ст.-рос. *Варколап*, XV–XVI ст. (РК 200), Алексей *Варколапов*, 1649 р. (СУ 416).

Корінь **Vьrk-* пов'язаний із **Vьrč-*. Пор. деякі його реалізації у слов'янській антропонімії:

***Vьгѣа, *Vьгѣ / *Sьгѣа, *Sьгѣъ:** укр. *Ирча*, 1773 р. (ДІП V, 70) < **Вирча*, рос. *Арчов* (Глуховцева 1, 58) < **Варчов*, *Вирч* (Катынь 640), *Сворчев* (Памієс 2, 104), хорв. *Svarč*, *Svirčev*, *Virč* (Leksik 625, 626, 718), слвн. *Vrč* (ZSSP 689), ст.-пол. *Sworcz*, 1679 р. (Lipowski 169), пол. *Swirez*, *Szwarcz*, *Warcz*, *Wirez*, *Wyrcza* (SN IX, 179, 380; X, 91, 247, 367) ~ укр. діал. *ворч* ‘хворобливий наріст на буковому дереві’ (ГГ 41), ‘деталь упряжі і воза’ (Піпаш, Галас 30) та ін.

Південнослов'янські факти тут і далі неоднозначні щодо кореневого вокалізму.

***Vьгѣагъ:** рос. *Арчагов* (ОА 1, 167) < **Варчагов*.

***Vьгѣугъ:** рос. *Арчугов* (Лет. ЖС 2009, № 50, 139) < **Варчугов*.

***Vьгѣакъ / *Sьгѣакъ:** укр. *Вирчак* (Зайцева, Ковальчук 31), *Ворчак* (Глуховцева 1, 175), *Ирчак* (Радіон 45) < **Вірчак*, *Шворчак* (Богдан 271), ст.-рос. Микишка Ларионов сын *Орчаков*, 1646 р. (ПКВ 39), рос. *Ворчаков* (Зайцева, Ковальчук 35), *Арчаков* (Память 1, 14) – форма з модифікованим анлаутом, хорв. *Švrčak*, *Vrčak* (Leksik 669, 729), пол. *Szwarčak*, *Warczak*, *Wireczak*, *Wurczak* (SN IX, 179, 380; X, 91, 247, 353), слвц. *Vorčák* (TZ Bratislava 392).

***Vьгѣиукъ / *Sьгѣиукъ:** укр. *Арчук* (КПУ Він. 8, 139), *Свирчук* (Глуховцева 2, 194), пол. *Szwarczuk*, *Warczuk* (SN IX, 380; X, 91), слов'ян. *Ворчук* (Памієс 2, 53).

***Vьгѣькъ, *Vьгѣько / *Sьгѣькъ:** хорв. *Svirček*, *Svrček*, *Vrček*, *Vrčka*, *Vrčko* (Leksik 626, 627, 729), слвн. *Vrček*, *Vrčko* (ZSSP 689), пол. *Swarczek*, *Swirczek*, *Warczek* (SN IX, 168, 179; X, 91), чеськ. *Svrček*, *Švrček* (ЧП).

***Ўѣрѣцѣ** / ***Ўѣрѣцѣ**, ***Сѣѣрѣцѣ**: хорв. *Svarčič, Svirčič, Švirčič, Varčič, Vrčič, Vrkić* (Leksik 625, 626, 668, 705, 729, 730), пол. *Swirczyk, Warczyk* (SN IX, 179; X, 92), словц. *Vorčik* (TZ Bratislava 388) ~ укр. діал. *вѣрчик* 'дерев'яний валок, до якого прикріплюють посторонки в упряжі' (Пиртей 2004: 52), *вѣрч'ик* 'деталь упряжі і воза' (Піпаш, Галас 30), рос. діал. *ѣрчик* 'коліщатко, на якому сучать прядиво' (СРНГ 12, 210) < **вѣрчик*, блр. діал. *вѣрчыкі* мн. 'коржі' (СБГ 1, 337).

***Ўѣрѣцѣ**: укр. *Ворчило*, 1732 р. (РЧП 94), *Варчило* (Памяць Петр. 392), *Ворчило* — сучасне прізвище (РУС 84), рос. (похідне) *Арчиловка* — ойконім у колишній Казанській губ. (ПГСК 191), блр. *Ворчило* (м. Гомель).

***Ўѣрѣцѣ**: ст.-блр. *Szczepan Arczimowicz*, 1558 р. (ПКГЭ I, 159).

***Ўѣрѣцѣ** / ***Сѣѣрѣцѣ**: укр. *Вирчан* (Зосимов 1, 141), рос. *Варчанов* (КП Твер.), хорв. *Vrčan, Švarčan* (Leksik 668, 729).

***Ўѣрѣцѣ**: укр. *Арчбас* (КПУ Луг. 8, 426), рос. *Арчибасов* (м. Павлоград Дн.).

Деривати у ступені редукції кореневого вокалізму е-ряду:

***Ўѣрка**, ***Ўѣркѣ** / ***Сѣѣркѣ**: блр. (вторинне) *Веркович* (ЖПТ), хорв. *Vrković* (Leksik 730), словн. *Verk* (ZSSO 674), пол. *Swierk, Werk, Werka, Wierkowicz* (SN IX, 175; X, 162, 209), ст.-чеськ. *Verc*, XIII ст. (Pleskalová 144: *Vrk*) ~ схв. *ѣрка* 'гуля від удару' (Речник III, 61).

**ковѣрка*: рос. діал. *коверкі*, -*рѣк* мн. 'саморобні санки для катання з гори' (СВГ 3, 72).

***Сѣѣрка**: ст.-укр. Антон *Шувѣрка*, 1649 р. (Реєстр 300).

Суфіксальні деривати:

***Ўѣркаѣ**: укр. *Веркаш* (СП 71), хорв. *Vrkaš* (Leksik 730).

***Сѣѣркоѣ**: пол. *Swierkosz* (SN IX, 175).

***Ўѣркаль**, ***Ўѣркѣль** / ***Сѣѣркѣль**: укр. (вторинне) *Веркалець* (Літ. ГС 2001, № 1, 49), пол. *Swierkula, Werkulewicz* (SN IX, 175; X, 162).

***Ўѣркань**: пол. *Wierkan* (SN X, 209).

***Ўѣркѣнь** / ***Сѣѣркѣнь**: укр. *Веркун* (ПСС 2, 337), пол. *Swerkun, Swierkun, Werkun* (SN IX, 170, 175; X, 162).

***Ўѣркоѣ**, ***Ўѣркѣ**: пол. *Werkos, Wierkus* (SN X, 162, 209).

***Ўѣркать(ѣ)**: хорв. (вторинне) *Vrkatić* (Leksik 730).

***Ўѣркѣ** / ***Сѣѣркѣ**: пол. *Swierkot* (SN IX, 175), чеськ. *Vrkota* (ЧП).

***Ўѣркѣ**: укр. *Веркута* (КПУ м. Київ 1, 304).

Чеськ. *Vrkoslav* (ЧП) — рефлекс потенційного псл. ***Ўѣркѣ**.

Похідні з коренем *Vьrl- / *Svьrl-

*Vьrla, *Vьrlo, *Vьrlъ / *Svьrlo, *Svьrlъ: укр. (похідне) *Вурловка* — назва поселення в колишній Катеринославській губ. (Vasmer RGN II, 219), ст.-рос. Ондрюша *Шварлов*, 1562 р. (ГР 93), (похідні) *Шварлова Поляна*, 1491–1492 р. — назва починка в колишньому Переяславському пов. (АФЗХ 42), *Свирлова башня*, 1644 р. — у Вологді (Шумаков 244), рос. *Арлов*, *Варлов*, *Вирлов*, *Вырлов*, *Урлов* (ЖПТ), *Ворловъ*, 1736 р. (Грязнов 425), *Швырло* — сучасне прізвище, (похідні) *Вирловка*, *Вирлово*, *Ворли* — ойконіми в колишніх Псковській, Вологодській, Тверській губ., *Свирлово* — в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN II, 104, 181; VIII, 134), ст.-блр. (похідне) *Ворловъ островокъ*, XVI ст. — мікротопонім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 424), блр. *Вирла*, 1795 р. (Сапунов 137), *Ворла* (Бірыла 90), (похідне) *Вирловичи* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN II, 104), хорв. *Svrlo*, *Varl*, *Virl* (Leksik 627, 706, 718), пол. *Swarto*, *Urto*, *Warto* (SN IX, 168; X, 27, 97) ~ укр. діал. *вірла* ‘випуклі очі’ (ЕСУМ 1, 380), рос. діал. *вы́рла* ‘поперечина в оглоблях, до якої кріплять борону’ (Элиасов 84), блр. діал. *вірла* ‘очі’ (ЭСБМ 2, 156).

*Vьrlъ(jь): рос. (похідне) *Варлоев Лес* — назва населеного пункту в колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN I, 649).

*Сєvьrlo, *Сєvьrlъ: рос. *Чувырлов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *чувы́рла* ‘неохайна жінка’, ‘про горду, пихату людину’ (ССГ 11, 115), *чувы́рло* ‘некрасива людина’ (Сл. Алтая IV, 222).

*Vьrlaga: ст.-рос. *Варлага* Ширияин сын, 1571/72 р. (АСЗ I, 270), рос. *Варлагин* (РИ Крым 6, 100).

*Svьrl'uga: хорв. *Svrljuga*, *Švrljuga* (Leksik 627, 629), словн. *Švrljuga* (ZSSP 629).

*Vьrlyga: укр. *Варлига* (НКП Черніг. 159), (похідне) *Орлижина* — мікротопонім у Чернігівсько-Сумському Поліссі (Череп. Микро-топ. 206), ст.-рос. Евтроп *Орлыга*, 1564 р. (Веселовский 233), *Ярлыга*, XVI ст. (НПК VI, 66), Корнилко *Ворлыгин*, 1623 р. (УГГ 413), рос. *Арлыгин*, *Варлыга*, *Варлыгин*, *Орлыгин* (ЖПТ), (похідні) *Ворлыгино*, *Варлыгина* (2), *Варлыгино* (3) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 649; II, 181), блр. *Варлыга* (м. Мінськ), пол. *Wartyga*, *Wartyha* (SN X, 97) ~ рос. діал. *варлы́га* ‘ледар’ (СРНГ 4, 55), ‘хитрун’ (Краснояр. 39), *ворлы́га* — епітет злодія у фольклорі (СРНГ 5,

101), *ярлыга* ‘довга чабанська палиця для відлову овець’ (Ткаченко 231) — форма з йотацією після втрати слабкоартикульованого губного *в-*.

***Vъrlаха**, ***Vъrlахъ**, ***Vъrl’ахъ** / ***Vъrlашь**: рос. *Варлахин*, *Варлахов* (ЖПТ), *Варлашев* (КП Саратов₁₆), *Арлахов* (ЄР 435) < **Варлахов*, *Урлашов* (РИ Крым 6, 149) < **Вурлашов*, *Арлашин*, *Варлашин* (ЖПТ), (похідне) *Варлашево* — ойконім у Горьковській обл., пол. *Warlach* (SN X, 96) ~ рос. діал. *варлѣха* ‘простакувата, нетямуща особа’ (СРГК 1, 164).

***Vъrlішь**: рос. (похідне) *Ворлишево*, XVIII ст. — назва пустища в Подольському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 333).

***Vъrluxа** / ***Vъrluša**: рос. *Ворлушин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *шварлұха* ‘нитка, якою зшивають сіть’ (цит. за: Галинова 29).

***Vъrlajъ**: хорв. *Varlaj* (Leksik 706), слвн. *Varlaj* (Malnar 147).

***Vъrlějъ**: укр. *Ворлій* (Кривошея 2009: 71), рос. *Варлей*, *Орлеев* (ЖПТ).

***Vъrlujъ**: укр. *Ірлуйко* (КПУ Харк. 12, 267) < **Вірлуйко*.

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Vъrlака**, ***Vъrlакъ**, ***Vъrl’акъ** / ***Svъrlакъ**: ст.-укр. *Wirłakowicz*, 1649 р. (Жерела V, 15), *Шварлак* — прізвище (СПУ 3, 294), ст.-рос. Семейка *Орлаковъ*, 1628 р. (Вятка 11) < **Ворлаков*, Гаврило *Арлаковъ*, 1700 р. (ПСИ 24), (похідні) *Арлаковъ*, 1562 р. — назва починка в околицях Киржача (Токмаков 109), *Орлаково*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Звенигородському пов. (Кусов 130), рос. *Варлаков*, *Ворлаков* (ЖПТ), *Арлаков* (КС м. Київ. 507), *Арлакин* (КПУ Херс. 9, 122), *Варлаково* — ойконім відантропонімного походження в колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN I, 649), болг. *Върлаков* < діал. *вѣрлѣк* ‘неспокійне дитинча’ (Илчев 120), хорв. *Vrljak* (Leksik 730), пол. *Arlak* (SN I, 81) < **Warlak*.

***Јѣvъrlакъ**: рос. *Иварлак* (КПУ Дон. 22, 164).

***Vъrlашь**, ***Vъrl’ашь**: рос. *Арлачев*, *Варлачев* (ЖПТ), пол. *Urlacz* (SN X, 27) ~ укр. *ви́рлѣч* ‘вирячкуватий’ (ЕСУМ 1, 380), блр. діал. *вірлѣч* ‘вирячкувата людина’ (ЭСБМ 2, 156), ‘окунь’ (РСВ 1, 122).

***Vъrlікъ** / ***Svъrlікъ**: укр. *Варлик* (СП 3, 37), *Ірлик* (Горпинич 215) — форма з модифікованим анлаутом, *Вурлик*, *Сворлик* (Хм.), блр. *Урлик* (ЖПТ) < **Вурлик*, хорв. *Vrlіk*, *Vrlіјіс* (Leksik 730), пол. *Arlіk*, *Irliк*, *Urliк*, *Swarliк*, *Swirliк*, *Szwarliк*, *Szworliкowska*, *Warliк*, *Wirliк*, *Worliсzek* (SN I, 81; IV, 21; IX, 168, 179, 380, 387; X, 27, 97, 247, 320), чеськ. *Vrlіk* (ЧП).

***Vьrlićь**: укр. *Вірлич* (Чучка 119), хорв. *Virlić, Vrlić* (Leksik 718, 730).

***Vьrľьсь**: хорв. *Varlec, Vrlac, Vrlec* (Leksik 706, 730).

***Vьrluka, *Vьrlukъ, *Vьrl'ukъ**: ст.-рос. *Ворлукин*, 1610 р. (Чаев 44), рос. *Варлуков* (ЖПТ), пол. *Arluk, Arłukiewicz, Urluk* (SN I, 81; X, 27).

***Vьrľukъ / *Vьrľуць**: рос. *Арлычев* (Лет. Р 2004, 8) < **Варлычев, Ирлык* (ЖПТ) < **Вирлык*.

***Vьrľanъ, *Vьrľanъ**: укр. *Варлан* (Горпинич 178), *Вирланъ*, 1756 р. (АК 5, 73), *Вирлан* — сучасне прізвисько (СП 73), *Вирлань* (КПУ Дон. 11, 231), *Орлан* (КПУ Полт. 8, 336) < **Ворлан*, рос. *Арланов* (Пура СПР I, 29), *Варлан, Вырлан* (м. Тула), *Орлан, Урланов* (ЖПТ), хорв. *Virlan* (Leksik 730).

***Vьrľinъ** — відапелятивне похідне чи патронім на -in-: рос. *Ирлина* ж. (ЖПТ) < **Вирлина, Орлин, Урлин* (ЖПТ), хорв. *Vrlinić* (Leksik 730) ~ укр. діал. *вурлина* 'дерев'яні дрючки, які настеляли замість стелі та прикривали глиною' (Файник 187), чеськ. діал. *vrlinu* мн. 'підкладки під колоди' (Bartoš 491), словц. діал. *vrľina* 'загорожа' (Matejčík 125).

***Vьrľatъ(jь)**: укр. *Вирлатий*, 1760 р. (АК 4, 252), *Варлат* (Красовський 41), рос. *Ирлатов* (КПУ Од. 10, 309) < **Вирлатов* ~ укр. *вирл'атий*, діал. *вірл'атий* 'вигрішкуватий' (ЕСУМ I, 380), блр. діал. *вірл'аты* 'вигрішкуватий (про очі)' (PCB I, 121).

***Vьrľę**: хорв. *Vrleta* (Leksik 730).

***Vьrľitъ**: рос. *Ворлитских* (КП Алтай 2, 222).

***Vьrľavъ(jь)**: рос. *Варлавін* (КБСК 365).

**vьrlookъjъ*: рос. діал. *ворлобкий* 'вигрішкуватий' (СБр. Г 3, 49).
Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Похідні з коренем **Vьrm-* / **Svьrm-*

***Vьrma, *Vьrmtъ / *Svьrma**: ст.-укр. Ондрушко *Урма*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 422) < **Вурма*, укр. *Варм* (СКТ 110), *Шверма* (КПУ Полт. 10, 237), ст.-рос. **Варма*, яке відновлюють із синтагми «оу Вармина сѣна», 1396 р. (Подольская 209; Шилов 40 < фінськ. *varma* 'надійний, вірний'), рос. *Вирмов* (Рамієс 2, 528), пол. *Warm, Werma, Wierm, Worm, Worma, Wurm, Wurta* (SN I, 97, 162, 209, 320, 353, 368), чеськ. *Vorm* (ЧП), *Šverma* (Beneš 106) ~ укр. діал. *урма* 'слід від отари овець' (Чабаненко Словник 4, 171) < **вурма*, кашуб. *urta* 'натовп, велика кількість, стадо' (Sychta 4, 90).

***Кавѣгта** / ***Ковѣгта**: укр. *Коварма* (ПІ Дн. 4/2, 84), *Каварма* (Горпинич 22).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Вѣгташь**: укр. *Армаш* (Горпинич 211), (похідне) *Армашевка* — ойконім у колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN I, 172), рос. *Армашов* (КПУ Зап. 19, 33).

***Вѣгмишь**: рос. *Вармуш* (ЖПТ), блр. (похідне) *Армушки* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 172), пол. *Warmusz* (SN I, 97).

***Вѣгмакъ**, ***Вѣгм'акъ** / ***Вѣгташь**: укр. *Ормак* (СП 259) < **Вормак*, *Урмач* (НКП Од. 1, 550) < **Вурмач*, рос. *Армаков* (ЖПТ), *Вармаков* (КПУ Дон. 3, 92), *Урмаков* (КС Дн. 2, 66), пол. *Warmiak* (SN I, 97).

***Вѣгмѣкъ**: пол. *Wormek* (SN I, 320).

Пол. *Warmiło*, *Warmiłło* (SN I, 97) — рефлекси псл. ***Вѣгmidlo**.

***Вѣгтапъ**: укр. *Варман*, *Ворман* (Новикова 141, 168), ст.-рос. *Арман* Григорій Тимофеевич Бухарин-Наумов, 1560 р. (Веселовський 15) < **Варман*, Михайл *Арманов*, 1631 р. (ПАСБ 19), рос. *Арманов* (Память 2, 83) < **Варманов*, пол. *Warman*, *Wirmanowicz* (SN I, 97, 247).

***Вѣгминъ**: ст.-рос. Івашко *Ормин*, 1540 р. (Тороп. книга 318), рос. *Армин* (Рамієс 2, 388), *Ормин* (КПУ Киров. 1, 267) — усі з модифікованим анлаутом.

***Вѣгмѣта**, ***Вѣгмѣтъ**: укр. *Ормута* (ТД Дрогобич 298) < **Вормута*, рос. *Армантович* (ЖПТ) — форма із розщепленим назальним, пол. *Warmut*, *Warmuta*, *Wormuta* (SN I, 97, 320), слов'ян. (похідне) *Вирмутишки*, 1609 р. — топонім (АВК XXX, 406) < **Вирмут-ишки* (литуанізоване словотвірною).

Похідні з коренем ***Вѣгн-** / ***Сѣгн-**

***Вѣгна**, ***Вѣгнъ** / ***Сѣгна**, ***Сѣгнъ**: д.-руськ. *Шварн*, 1146 р. — київський воєвода (ПСРЛ XXXVIII, 113), укр. (вторинні) *Шворненко* (Горпинич, Тимченко 306), *Швырненко* (ЖПТ), рос. *Варна* (КП Саратов), *Варнов* (Рамієс 2, 232), блр. *Шварнов* (ЖПТ), а також слов'ян. *Варна* (Рамієс 2, 299).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *шварний* 'вправний, меткий, спритний' (УГПЗ 229).

***Ўгнахъ** / ***Ўгнашь**: рос. *Варнашев, Варнашов* (ЖПТ).

***Ўгнакъ** / ***Ўгнась**: укр. *Варнач* (КПУ Льв. 1, 453), рос. *Варнаков* (КПУ Харк. 20, 317), ст.-рос. *Иванъ Ворначъ*, XVI ст. (НПК IV, 346), (похідне) *Варначев*, 1606 р. — назва починка в колишньому Нижегородському пов. (Антонов, Маштафаров 444), рос. *Варнаков, Варначев, Ворнаков, Ворначев* (ЖПТ).

***Ўгнікъ**: укр. *Ворник* (КПУ Він. 7, 846), рос. *Варников, Ворников* (ЖПТ).

***Ўгніса**, ***Ўгньсь**: рос. *Варницын, Варнцов* (ЖПТ).

***Ўгнавъ(ь)**: укр. *Варнава* (Рв.).

Похідні з коренем **Ǫgr-* / **SǪgr-*, **Ǫgr-* / **SǪgr-*

В етимологічній практиці, як правило, реконструюють архетипи аблаутного ряду **verp-*, **vorp-*, **vǫrp-* (див., наприклад, Куркина 2012: 280 — з літературою). Проаналізований нижче фактичний матеріал дає підстави додати сюди пралексеми у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду. Пор.:

***Ўгра**, ***Ўгръ** / ***Съгра**: укр. *Варна* (ЖПТ), *Арна* (ТДУ 39) < **Варна*, *Ірпенко* (Горпинич, Тимченко 110) — патронім на -енко, ст.-рос. *Константинъ Ильинъ сынъ Арновъ*, 1681 р. (ОРР 37), (похідне) *Вырпина*, 1584 р. — ойконім у Білозер'ї (Копанев 1951: 210), блр. (похідне) *Вырны* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 235), макед. *Врнов* (Речник ПКМ I, 223), пол. *Orpowski, Warpa* (SN VII, 83; X, 99), чеськ. *Arpa* (ЧП), словц. *Arpa* (TZ Bratislava 8) — форми з модифікованим анлаутом, слов'ян. (похідне) *Сwirны* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 151).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, блр. діал. *árna, várna* 'віялка' (МСМ 1970: 16, 28), серб. діал. *врѣна* 'пагорб' (РСГВ 2, 109).

До рідкісних у словотвірному відношенні континуантів наведених вище праформ (точніше, **Avǫrpi*, мн.) слід віднести етнонім *Аварни* (грецьк. Αὐάρνοι, лат. *Auarni*), згаданий Птолемеєм у II ст. н. е. Його локалізують біля витоків Вісли і без будь-якої аргументації відносять до германських. Див. (Буданова 121).

***Ўграха**, ***Ўграхъ** / ***Ўграшь**: рос. *Ворнашев* (КП Сарат.), блр. *Варнахович* (м. Мінськ), пол. *Arpazew, Warpacha, Warpachowicz* (SN

I, 84; X, 99), а також слов'ян. Янъ *Варпахъ*, 1599 р. (ABK XVIII, 164) ~ чеськ. діал. *varpach* 'калач із тіста' (Bartoš 475).

***Въгреха**, ***Въгрехъ**: блр. (похідні) *Варпехи Старые*, *Варпехи Новые* — ойконіми в колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN I, 651), пол. *Warpecha*, *Warpechowski* (SN X, 99).

***Въгріхъ**, ***Въгрюхъ** / ***Въгрішъ**: рос. *Арпишкин* (ЖПТ) < **Варпишкин*, пол. *Orpich*, *Orpiszek*, *Orpuch* (SN VII, 95) — усі з відпадинням малоенергійного в артикуляційному відношенні *W-*.

***Въгроха**, ***Въгрохъ**: рос. *Апрохин* (ЖПТ) < **Арохин*, блр. *Варпохович* (ЖПТ).

***Въгрюхъ** / ***Въгрішъ**: укр. *Орпух* (НКП м. Київ 486) < **Варпух*, блр. *Арпухович* (ЖПТ), пол. *Arpuchowicz* (SN I, 84).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Въгракъ** / ***Въграсъ**: укр. *Варпакъ*, 1704 р. (ПОП 40), рос. *Варпаков*, *Ворпак*, *Ворпачев* (ЖПТ), (похідне) *Арпачево* — ойконім у колишній Тверській губ. (Матисон 9, 152) < **Варпачево*, пол. *Warpacz* (SN X, 99).

***Въгрікъ** / ***Въгрішъ**: укр. *Виприк* (Горпинич, Тимченко 44) < **Вирник* (метатеза), *Юрник* (КПУ Вол. 3, 238) < **Урник* (йотація) < **Вурник*, *Ворфік* (КС Дн. 1, 53) < **Ворнік*, рос. *Ворник* (ЖПТ), *Воприков* (Мелуа 156) < **Ворников*, пол. *Orpik* (SN VII, 95) < **Worpiak* < укр., *Worpitz* (SN X, 323).

**въгръсь*: укр. діал. *вірнци* мн. 'постоли' (ЕСУМ 1, 380 — «неясне»). Антропонімії деривати не засвідчено.

***Въграль**: укр. *Арпалюк* (СП 29) < **Варпалюк*, пол. *Worpal* (SN X, 323).

***Въгрель**: пол. *Orpel*, *Orpiel*, *Warpel* (SN VII, 95; X, 99).

***Въгрола**, ***Въгроль**: укр. *Арполенко* (КПУ Київ. 4, 477) < **Варполенко* — патронім на *-енко*, ст.-рос. (похідні) *Варполинъ*, 1647 р. — назва починка над р. Чусовою (ПКВП 137), *Арполова*, 1683 р. — ойконім у колишній Рязанській губ. (Селиванов, Милуков 112), рос. (похідне) *Арполово* — ойконім у Рязанській обл.

***Въгрюла**, ***Въгрюль**: укр. *Арпуль* (КПУ Київ. 4, 528) < **Варпуль*, *Варпула* (Богдан 314), рос. (похідне) *Вырпулево* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 520), блр. *Варпуль* (Бірыла 83), віднесене до балтизмів (Бирилло 4), (похідне) *Вурпули* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 220), пол. *Warpuliński* (SN X, 99), а також *Arpul*, 1388 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 13).

***Ўгрыль**: рос. (похідне) *Арпыли* — назва поселення в колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN I, 173) < **Варпыли*.

На основі рос. *Арпалово* — відантропонімний ойконім у колишній Рязанській губ. (Vasmer RGN VI, 173) можна відновлювати потенційний праантропонім ***Ўгpadlo** (чи ***Ўгpаль**).

***Ўгpимъ**: рос. *Арпимов* (Горпинич 59) < **Варпимов*.

Деривати з консонантом -п- у суфіксі:

***Ўгpагъ**: блр. *Апранич* (ЖПТ) < **Апранич* (метатеза) < **Варпанич*.

***Ўгpень**: ст.-рос. Гаврила *Урпeneв*, 1495–1497 рр. (АСЭИ III, 221) < **Вурпeneв*, Дмитрей *Урпeneвъ*, 1662 р. (АЮБ III, 153) ~ рос. діал. *ирпeнь*, -я ‘кастрований баран’ (СРНГ 12, 210) — форма з видозміненим анлаутом.

***Ўгpипъ**: ст.-рос. Мишка Павлов сын *Урпин*, 1581–1589 рр. (Елизаровский 12) < **Вурпин*, рос. *Урпин* (ЖПТ).

***Ўгpипъ**: слов'ян. *Warpin*, 1349 р. (Trautmann 116).

***Ўгpасъ**, ***Ўгpусъ**: укр. *Ярпасенко*, 1773 р. (ОКІУМ) — форма з відпадінням білабійного В- і подальшою йотацією, рос. *Варпасов* (КП Тул.), пол. *Warpas*, *Worpus* (SN X, 99, 323).

***Ўгpагъ(ъ)**, ***Ўгpотъ**: рос. *Варпатов* (Память 2, 170), *Warpote* — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 116).

***Ўгpотъ**: ст.-блр. (похідне) *Ворпутянский*, XVI ст. (ОДВ III, 31).

Насамкінець зауважимо, що фонетично вторинні форми з початковими голосними (А-, О- тощо) відносять до таких, що поставили в результаті втрати анлаутного Г- (Козлова 2014: 280 і наст.), що також цілком можливо.

Праантропоніми в ступені редукції кореневого вокалізму е-ряду:

***Ўгpа**, ***Ўгpъ**: макед. *Врпов* (Речник ПКМ I, 223), пол. (вторинне) *Wierpowski* (SN X, 210) ~ рос. діал. *вeрпы* мн. ‘зморшки’ (СГРС 2, 64), серб. діал. *врпа*, *рпа* ‘чиряк, фурункул’ (Gusić 537). Пор. ще гідронім *Верпа* у подозборі Прип'яті, який зводять до псл. **Ўгpа* < **Ўгpā*, і.-є. **цг-* ‘обертати, крутити’ (Козлова 1998: 94).

Суфіксальні деривати:

***Ўгpахъ**: (вторинні) рос. *Верпаховский* (ЖПТ), пол. *Werpachowski*, *Wierpachowski* (SN X, 164, 210).

**върпиха* / **върпиѡа*: рос. діал. *вeрпушки* ‘зморшки’ (СГРС 3, 63). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Ўгpёка**: ст.-укр. Семен *Верпека*, 1649 р. (Реєстр 54), укр. *Верпека* (КПУ Дн. 7, 398), рос. *Верпека* (КП Твер.).

***Ўґрікь**: укр. *Верник* (Зак.), слов'ян. (похідні) *Верники* (3) — ойконіми в колишній Сувалкській губ. (Вольгер 14, 252, 276).

***ўґрьсь**: укр. діал. *верпéць*, мн. *вёрпцй* 'постоли' (Семенович 222).

***Ўґрька**: хорв. *Урка* (Leksik 730).

***Ўґрель**, ***Ўґры'а** / ***Ўґрель**, ***Ўґрыль**: ст.-рос. Петрушка *Ерпелев*, 1621 р. (ПКА 94) < **Верпелев*, (похідне) *Верплин*, 1558—1560 рр. — назва починка на Звенигородщині (МИЗК I, 37), рос. *Верпелево* — відантропонічний ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN II, 49), блр. (похідне) *Сверплевічы* — назва поселення в Гродненській обл. (Рап. Гр. 218), серб. (вторинне) *Връпеликь* (Даничић III, 574), пол. *Swerpel*, *Swierpel*, *Swierpiel* (SN X, 170, 175).

***Ўґруль**, ***Ўґруль**: рос. *Ерпулев*, *Ерпылев* (ЖПТ), блр. (похідне) *Верпулево* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 49), пол. (вторинне) *Werpulewski* (SN X, 664).

***Ўґрапъ**: рос. *Ерпанов* (ЖПТ) < **Верпанов*.

***Ўґреп'а**: рос. *Верпенин* (ЖПТ).

***ўґрина**: рос. діал. *вёрпины* 'зморшки' (СГРС 2, 63). Антропонімії рефлексії не виявлено.

***Ўґрьпъ(йъ)**: пол. *Werpny* (SN X, 164).

***Ўґрасъ**: пол. *Werpas* (SN X, 164).

***Ўґратъ(йъ)**: рос. *Верпатов* (ЖПТ).

***Ўґрета**, ***Ўґреть**: ст.-укр. Ян *Верпета*, 1635 р. (Сел. рух 256), укр. *Верпета* (Новикова 151), рос. *Верпетов* (ЖПТ), блр. *Верпета* (СБГТ 156) ~ блр. діал. *вярпята́* 'вихор, щетина (у свині)' (СБГ I, 391).

Лексико-словотвірну мікросистему праантропонімів з коренем **Vorp-* (повний ступінь кореневого вокалізму *o*-ряду) описано в (Шульгач II, 120—124).

Похідні з коренем **Vōrs-* / **Svōrs-* / **Vōrs-*

***Ўґrsa**, ***Ўґrso**, ***Ўґrsъ** / ***Ўґrsa**: ст.-укр. Остафей *Арсович*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 157), укр. *Варс* (КПУ Жит. 4, 52), *Ворса* (КПУ Рв. 1, 221), *Орс*, *Орса* (СКТ 582) < **Ворс*, **Ворса*, *Урс* (КПУ Переможці Він. 9, 199) < **Вурс*, *Свирса* (Новикова 738), *Свірса* (РІ Мик. 5, 541), ст.-рос. Іванъ *Ворса*, 1545 р. (НПК I, 643), (похідні) *Ворсино*, 1562 р. —

ойконім у колишньому Костромському пов. (Антонов 2001: 78), *Ворсовъ колъ*, 1662 р. — мікротопонім у колишній Обонезькій п'ятині (АИст. IV, 318), рос. *Варса* (КП Брян.), *Арса* (м. Тула), *Варсов* (ЖПТ), *Арсов* (ОА 1, 159), *Ворсо* (АКО 1, 352), *Урсов* (Новикова 853), *Свирса* (ЗВ 677), (похідні) *Ворсово*, *Ворсина* (2 фіксації), *Ворсино* (13 фіксацій), *Орсино* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN II, 201; СТСО 179), *Ворсино* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 184), ст.-блр. Олексій Карпович *Ворса*, 1598 р. (АВК XVIII, 156), блр. *Ворса* (м. Мінськ), *Ворсов* (м. Полоцьк), *Урса* (Бірыла 421), болг. *Орсов* (Илчев 369), пол. *Arsow*, *Irsa* — форми з видозміненим анлаутом (SN I, 84; IV, 221), *Wars*, *Warsa*, *Warso*, *Worsa*, *Worso* (SN X, 99, 100, 323), словц. *Vorsa* (TZ Bratislava 393) ~ укр. діал. *ворса* 'губа', 'губата жінка' (Ступінська 278), рос. діал. *ворс* 'характер, звичка' (Сахаров 11), *ирс* 'веселощі' (СРНГ 12, 210) < **вирс* < **вырс* < **вѣрс*.

***Ўѣрсѣѣ**: ст.-рос. (похідне) *Ворсоево*, XVI ст. — ойконім у колишній Шелонській п'ятині (Андріяшев 366).

Суфіксальні деривати:

***Ўѣрсоба**: ст.-рос. Иван Афанасьев сын *Варсубин*, 1591/2 р. (ТК 1550 г.: 270), Иванъ *Ворсобино*, 1698 р. (ОДМ XVII, 215), рос. *Ворсобино* (КПУ Од. 2, 256), *Ворсобино* — ойконім відантропонічного походження в колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN II, 201).

***Ўѣрсакъ**: рос. *Арсагов* (Лет. ЖС 2009, № 15, 130) < **Варсагов*.

***Ўѣрсакъ**: рос. *Арсаев* (Дон.), *Ворсаев* (Харк.), *Орсаев* (ЖПТ).

***Ўѣрсакъ**, ***Ўѣрсакъ** / ***Ўѣрсаць**: укр. *Орсак* (ЖПТ), *Орсак* (Горпинич, Корнієнко 205), *Урсак* (КПУ Луг. 5, 538), ст.-рос. Василь Ондреев сынъ *Юрсаковъ*, 1541 р. (ГПМ 357) < **Урсаков* (йотація), рос. *Варсакин* (КПУ Ник. 2, 505), *Ворсаков* (КПУ Сум. 10, 177), *Арсаков* (Кр. Д 755), *Ярсаков* (Глуховцева 2, 360) < **Арсаков*, *Орсак* (ЖПТ), (похідне) *Арсаки* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN I, 173), пол. *Irsak* (SN IV, 221) < **Wirsak*.

Хронологічну глибину праформи (< **Ursakōs*) можна поглибити за рахунок античного імені Ἀρσᾶκος, II ст. н. е. (Ольвія), а також *Арсак* — син парф'янського царя Артабана III, один із династії царів Вірменії, про якого згадує Тацит (Тацит I, 31, 33) та ін. історичні джерела. Їх огляд, а також лінгвістичний коментар і реконструкцію див. (Козлова 2014: 81–84).

***Ўѣрсиць** / ***Ўѣрсиць**: укр. *Арсиц* (Літ. ГС 2009, № 21, 73), *Орсиц* (ЄР 151), рос. *Орсиц*, *Орсиц* (ЖПТ), ст.-блр. Тишъ *Ворсиць*, 1563 р.

(РКЭ 177), Hrehor Worsicz, 1644 р. (АВК VI, 435), блр. *Орсік*, *Орсіч* (Бірыла 303), (похідне) *Орсічы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 132), хорв. *Vrsić* (Leksik 730), пол. *Warsitz* (SN X, 100), слвц. *Varsík*, *Virsík* (TZ Bratislava 383, 388).

***Vъrsukъ**: ст.-рос. *Варсуковъ*, 1678 р. (Углич 72), (похідні) *Арсуково* — назва пустища (Кусов 352), *Ирсукова*, 1688 р. — назва пустища (РДШ IV, 261) < **Вирсукова* < **Вырсукова* < **Върсукова*.

***Vъrsyka**: ст.-укр. Савелей *Варсыкин*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 336).

***Vъrsaly**: укр. *Вурсаль* (КС Дн. 2, 66).

***Vъrsuly**: укр. *Ворсуль* (КПУ Харк. 1, 172), рос. *Варсулев* (ЖПТ), (похідні) *Варсули* — ойконім у колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 516), *Ворсулево* — назва пустища в колишній Псковській губ. (СГСО 71), блр. (похідне) *Вирсули* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 104) ~ укр. діал. *орсу́ля* 'червона гулька, що набігає після укусу комах' (ЕСУМ 4, 214 — «неясно») < **ворсу́ля*.

***Vъrsadlo**: укр. *Вурсало* (Горпинич 166), *Урсало*, 1721 р. (ДІП II, 210), рос. *Вурсалов* (КПУ Дн. 1, 483).

Дієприкметники пасивного стану на *-i-m-, *-o-m-:

***Vъrsimъ**: пол. *Arsim* (SN I, 84) < **Warsim*. Заголовна праформа пов'язана з відповідним апелятивом, мотивованим дієсловом **vъrsiti* (se) > укр. (похідне) *завърситися* 'нахмуритися' (Грінченко 2, 22) та ін.

***Vъrsomъ**: укр. *Вурсумъ*, 1756 р. (АК 5, 149) < **Ворсом* (під впливом лабіального середовища).

***Vъrsanъ**: укр. *Варсан* (Глуховеца 1, 155), *Арсан* (СКТ 28) < **Варсан*, *Урсан* (Новикова 853), ст.-рос. *Ворсан* Антонов, 1593 р. (МИК 340), рос. *Ворсанова* ж. (Книги РФ X, 88), *Арсанов*, *Юрсанов* (Рамієс 2, 35, 287), болг. *Върсанов* (Илчев 120), пол. *Arsan* (SN I, 84) ~ рос. діал. *варс́аня* 'брехун' (СРНГ 4, 60).

***Vъrsinъ**: ст.-рос. Степанъ *Ворсинъ*, 1545 р. (НПК I, 771), Овдѣйко Ермолинъ с. *Орсинъ*, 1646 р. (Торопец 4) < **Ворсинъ*, Зиновей Яковлевъ *Ворсинъ*, 1650 р. (ОСС 11, 36), рос. *Варсин* (ЖПТ), *Ворсинов* (Глуховеца 1, 175), блр. *Урсін* (Бірыла 421).

***Vъrsunъ**: укр. *Вурсун* (КПУ Терн. 3, 616), рос. *Варсун* (ЖПТ), *Варсунов* (КП Саратов.), *Ворсунов* (КП Саратов.).

***Vъrsatyjъ**: рос. *Урсатый* (КПУ Киров. I, 352).

***Vъrse**, -**ęte**: рос. (похідне) *Ворсята* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN II, 201).

***Vъrsitъ**: рос. (похідне) *Арситово* — ойконім у Кировській обл.

***Vъrsqъ**: укр. *Варсут*, *Варсутка* (КПУ Полт. 12, 59), слов'ян. *Варсутъ*, *Арсутка*, *Орсутка*, *Ярсут* (Магницький 29, 35, 62, 100).

***vъrsavъjъ**: укр. *ворсавий* 'колючий, брунькуватий' (Бевка 44).

Деривати у ступені редукції кореневого вокалізму е-ряду:

***Vъrsiъ**: хорв. *Vrsić* (Leksik 730).

***Vъrsalъ**: укр. *Версаль* (Горпинич 184).

Похідні з коренем **Vъrt-* / **Svъrt-*, **Vort-*, **Vъrt-* / **Svъrt-*

***Vъrta**, ***Vъrto**, ***Vъrtъ** / ***Svъrta**, ***Svъrto**, ***Svъrtъ**: ст.-укр. Остапъ *Вортъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 301), укр. *Vіrt* (СП 76), *Ворт* (КПУ Дон. 3, 105), *Свирта* (Горпинич 206), *Шворт* (Богдан 271), ст.-рос. Пантелей *Иртовъ*, XVI ст. (НПК III, 397) < **Виртовъ* < **Выртовъ* < **Въртовъ*, Николай *Ортовъ*, 1650 р. (ДТП 4, 394), **Урт* у складі композита *Верхуртово*, 1526 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (ОАСУ 26), Петръ *Швартовъ*, 1678 р. (Тупиков 835), рос. *Выртов* (КПУ Херс. 10, 374), *Ирто* (Полт.), *Урто* (КПУ Ник. 10, 51) < **Вуртов*, *Шварта*, 1716 р. (ПМД 2), *Швартовъ*, 1725 р. (ОДДС I, 646), (похідні) *Артово*, *Артова-Нива* — ойконіми в колишніх Новгородській і Олонецькій губ. (Vasmer RGN I, 178), ст.-блр. Григорий *Свиртъ*, 1586 р. (ОДВ I, 196), хорв. *Vart*, *Virt* (Leksik 706, 718), словн. *ǫvirt* (ZSSP 629), ст.-пол. Johannes *Wartha*, 1467 р. (SSNO VI, 25), пол. *Art*, *Orta*, *Orto*, *Szwarto*, *Szwartow*, *Wart*, *Warta*, *Warto*, *Wirt*, *Wurt* (SN I, 84; VII, 96, 97; IX, 381; X, 101, 248, 369), чеськ. *Varta* (Beneš 244), *Virt* (ЧП).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *ортъ* 'покривало' (Матвіяс 1998: 102) < **вортъ*, рос. діал. *ворта* 'ділянка землі' (Немченко 50), *вóрты* мн. 'лижі' (СРНГ 5, 128), *у́рты* мн. 'т. с.' (СРНГ 12, 210) < **вúрты*. Детальніше про останнє див. (Казлова 2002: 57–58).

***Хавъртъ**: макед. (похідне) *Хавуртево* — ойконім (Тригорович 181). Префікс **Ха-* міг еволюціонувати з **Ка-*.

***Ковъртъ**: укр. *Коварт* (КПУ Ник. 13, 100).

***Соъртъ**: пол. *Suwart*, *Szuwart* (SN IX, 166, 375), слов'ян. (похідні) *Сувортово* (2), *Суворты* — топоніми, *Сувортовичи* — назва маєтку в колишній Віленській губ. (Спрогис 302), *Сувартово* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 442).

**ševŕta*: рос. діал. *шевыртá* ‘людина з дефектом мовлення’ (СРГСУ 7, 48). Антропонімні рефлекси не виявлено.

Праантропоніми-композиції з компонентом **Vŕt*-:

**Vŕtislavъ*: *Вартислав* — князь полабських слов'ян (Павинский прилож. 2).

**Vŕtogoŕъ* ?, **Kŕtogoŕъ* ? : укр. *Артогуз* (КПУ Ув. Дон. 4, 44), *Артоуз* (НКП Він. 603).

**Vŕtogoŕъ* ?, **Kŕtogoŕъ* ? : блр. *Артаус* (м. Барановичі).

**Vŕtoręť(jb)*: рос. *Варпанетов* (Лет. ЖС 2001, № 14–26, 34).

**Vŕtoruxъ*: ст.-укр. Семень *Арѣтопушенко*, 1649 р. (Реєстр 282) < **Варѣтопушенко*, укр. *Артанух* (КПУ Він. 1, 24).

Суфіксальні деривати:

**Vŕtoba*: рос. *Ортыба* (КПУ Од. 10, 186) < **Вортоба*.

**Vŕtuga*, **Vŕt'uga*: рос. *Вартугин* (Лет. ЖС 2000, № 1–13, 30), *Артюги* — ойконім відантропонімного походження в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 178), слов'ян. *Иртюга* (Рамієць 2, 268) < **Виртюга*.

**Vŕtyga* / **Vŕtyžъ*: ст.-рос. (похідне) *Вортыгино*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 211), слов'ян. *Артыжъ* Дашьковичъ, 1565 р. (ЛМ 319) ~ рос. діал. *вартыга* ‘людина, яка тиняється без діла’ (Тимофеев 33).

**Vŕtaha* / **Vŕtašъ*: укр. *Арташ* (КПУ Ник. 4, 169), рос. *Арташкин* (ЖПТ), пол. *Wartasz* (SN X, 101), чеськ. *Vartáš* (ЧП).

**Vŕtoxa*, **Vŕtoхъ* / **Vŕtošъ*: укр. *Вартоха* (РУС 71), *Артошенко* (Рамієць 2, 388), рос. *Артохов* (КПУ Ник. 5, 435), чеськ. *Vartoš* (Beneš 67).

**Vŕtuxъ*: пол. *Wartuch* (SN X, 102).

**Vŕtyšъ*: рос. *Вортышев* (ЖПТ), *Иртышев* (КПУ Ник. 8, 37), блр. (похідне) *Ортышоў* — мікротопонім у Брестській обл. (МБ 169).

Деривати з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

**Vŕtajъ*: укр. *Артай* (ЖПТ), рос. *Вартаев* (КПУ Херс. 7, 19), *Уртаев* (СКТ 825) < **Вуртаев*, *Юртаев* (КПУ Зап. 14, 493) < **Уртаев* (йотация).

**Vŕtějъ*: рос. *Артеев* (КП Коми 105), *Вартей* (КПУ Луг. 12, 169).

**Vŕtuјъ*: ст.-рос. *Артуј* Иванков, 1564 р. (Веселовский 16), (похідні) *Поддубье Артуево*, 1500 р. — ойконім у Водській п'ятині Новгородської землі (ПОКН 322), *Вартуева*, 1578 р. — ойконім на території Важенського погосту (МИК 264), *Другое Артуево*, *Курево*

тож, 1700 р. — ойконім у колишній Олонецькій губ. (ОСб. 1, 63), *Ортуева*, XVII ст. — ойконім у Новгородсько-Псковській землі (ОПКН 175).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Ўртакъ**, ***Ўрт'акъ**: укр. *Юртак*, 1752 р. (Пивовар 104) < **Ур-так* < **Вуртак*, (похідні) *Артакова*, *Артаковка* — ойконіми в колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN I, 175), ст.-рос. Сулеш *Артаков*, 1573 р. (Альшиц 21), Панка *Ортаковъ*, 1586 р. (АПА 22), рос. *Артаков* (ЖПТ), *Ортяков* (Горпинич, Корнієнко 169), (похідні) *Артаково*, — ойконім відантропонімного походження в Тульській обл., *Вартаково* — в Ярославській обл., варіант *Вортаково* (ВНР 13), макед. *Ортаков* — сучасне прізвище, пол. *Wartak* (SN X, 101).

Словотвірно з **Ўртакъ* пов'язане ***Ўртаць** > ст.-укр. Миско *Ир-таць*, 1649 р. (Реєстр 251), блр. *Вартач* (Бірыла 83), *Вартачы* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 49), пол. *Wartacz* (SN X, 101).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. (похідне) *вартачить* 'господарювати' (Даль 1, 166).

***Ўртѣкъ**: рос. *Артеков* (Рамієц 2, 538).

***Ўртикъ** / ***Ўртиць**: ст.-укр. Тимофей *Ортик*, 1667 р. (ПКХ 27), укр. *Вартик* (КПУ Од. 9, 46), рос. *Артиков*, *Вортик* (Рамієц 2, 106, 107), *Вортичев* (КС Дон. 1, 477), хорв. *Vartić*, *Virtiće*, *Vurtić* (Leksik 706, 718, 740), словц. *Vartík* (TZ Bratislava 383), луж. *Wortik* (Wenzel II/2, 165).

***Ўртукъ** / ***Ўрт'укъ**: рос. (похідні) *Ортюков* (ЖПТ), *Артюкова*, *Артюково* (7 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 178), блр. (похідні) *Артуки* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 22), *Артукоўская поля* — мікротопонім у Брестській обл. (МБ 18), слов'ян. (похідне) *Виртуки* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 525).

***Ўртъко**, ***Ўртъкъ** / ***Ўвртъко**: укр. *Швартко* (КПУ Ник. 4, 141), блр. (похідне) *Вортки* — мікротопонім у Брестській обл. (МБ 45), ст.-пол. *Artek*, 1448 р. (SSNO I, 68) < **Wartek*, Johannes *Wartkowski* Wolski, 1392 р. (SSNO VI, 25–26), пол. *Artka*, *Ortko*, *Szwartko*, *Wirtek*, *Wyrtek*, *Wyrka* (SN I, 84; VII, 96; IX, 381; X, 248, 369).

***Ковъртъкъ**: рос. *Говортков* (КПУ Дон. 1, 407) — форма з одзвінченням анлауту.

***Ўртъкъ(й)**: пол. *Wyrtki* (SN X, 369).

***Vьrtykь**: ст.-рос. Сидко *Иртыков*, 1495–97 рр. (АСЭИ III, 222), рос. *Артыков* (КПУ Од. 10, 16).

***Vьrtalь**: пол. *Wartal* (SN X, 101).

**vьrtu'а*: укр. діал. *ворту́ля* 'гуля' (Алмашій 20). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Vьrtadlo**: рос. *Варталов* (ИС 26), пол. *Wartałowicz* (SN X, 101).

***Ковьrtadlo**: рос. *Кувьрталов* (Лет. ЖС 2007, № 33, 133).

***Ševьrtadlo**: рос. *Шевьрталов*, 1738 р. (МИБ 3, 387), *Шевьрталов* (ЖПТ), *Шевирталов* (Рамієс 2, 336).

***Vьrtidlo**: рос. *Артилов* (Рамієс 2, 388) < **Вартилов*.

Дієприкметники пасивного стану на *-i-m-, *-o-m-:

***Vьrtimь**: ст.-рос. Ондрушка *Ортимовъ*, 1565–1567 рр. (СПМК 61) < **Вортимовъ*.

***Vьrtomь**: рос. *Артумов* (Новикова 39) < **Вартомов* (-у- < -о- під впливом лабіального -м-), *Уртамов* (КПУ Полт. 12, 340).

Похідні з консонантом -n- у суфіксі:

***Vьrtanь**: укр. *Вартан* (Горпинич 44), рос. *Артанов* (ЖПТ), *Вартанов* (Сикель 125), *Вортанов* (КПУ Од. 8, 312), пол. *Artanowicz* (SN I, 84).

***Vьrtinь**: рос. *Артинов* (ОА 1, 162) < **Вартинов*, пол. *Ortin* (SN VII, 96).

***Vьrtunь**: укр. *Артунь*, 1732 р. (РЧП 128), рос. *Артунов* (Глуховцева 1, 57), пол. *Artun* (SN I, 86).

***Vьrtynь(ь)**: укр. *Вортник* (КПУ Жит. 7, 260) ~ укр. діал. *невóртний* 'неповороткий' (ЕСУМ 4, 61).

***Vьrtynь**: укр. (похідне) *Ортиничі* — топонім у Львівській обл., із **Вортиничі*, пол. *Wartyń* (SN X, 102).

***Vьrtasь**, ***Vьrtasь**: укр. *Вартасюк* (Рв.), (похідне) *Армасів* — назва поселення у Львівській обл., рос. *Армасов* (ЖПТ), ст.-рос. Ждан *Вортасов*, 1616 р. (ПСЭИ I, 315), пол. *Wartas* (SN X, 101).

***Vьrtosь**, ***Vьrtusь**: укр. *Артос* (Луг.) < **Вартос*, *Артус* (КПУ ІФ 2, 598), хорв. *Vartus* (Leksik 706), пол. *Artus*, *Wartos* (SN I, 86; X, 102), чеськ. *Vartus* (Beneš 62).

***Vьrtatьjь**: укр. *Vartatyj* (Vincenz 497).

***Vьrtotь**: ст.-укр. (похідне) *Ортутова* / *Ortutová* (фіксується з 1414 р.) — ойконім на терені компактного проживання русинів (Пряшівщина) (КСР 456), рос. *Артутов* (Память 2, 118) < **Вартутов*.

***Vьrtišče**: рос. *Артищево, Артищи* — назви поселень відантропонімного походження в колишніх Костромській і Псковській губ. (Vasmer RGN I, 178).

Деривати у ступені редукції кореневого вокалізму *e*-ряду:

***Vьrta**, ***Vьrtь** / ***Svьrta**, ***Svьrtь**: укр. (похідне) *Вертов* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 271), рос. *Вертов* (ЖПТ), макед. *Вртов* (Речник ПКМ I, 224), хорв. *Svrta* (Leksik 627), пол. *Swiarta, Szwert* (SN IX, 176, 385), *Wert* (SN X, 165) ~ укр. *верть* 'вибоїна' (ЕСУМ I, 359), діал. *вѣрта* у виразі *розпус'тити йязи'ка йак 'верту* 'розкритися' (Коваленко 194), слвц. *vrt* 'свердловина', в.-луж. *wjert* 'оберт, поворот, вир' та ін.

***Navьrtь**: укр. *Наверть* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 296).

***Zavьrta**, ***Zavьrtь(ь)**: пол. *Zawarta, Zawarty* (SN IX, 381).

Суфіксальні деривати:

***Vьrteba**: ст.-укр. Филипп *Вертеба*, 1597 р. (Тупиков 84) < **Вертеба*, укр. *Вертеба, Вертепа* (ПСС 2, 338).

***vьrtega** / ***vьrtežь**: укр. *вертіж* 'хвороба овець' (ЕСУМ I, 359), рос. діал. *вертѣга, вертегѣ* 'брехун' (СРНГ 4, 150), болг. *вѣртѣж* 'обертання, вертіння; вир, водоверт', макед. *вртеж* 'водоверт; ломота, біль у суглобах' (Гавриш 86). Антропонімії рефлекси не засвідчено.

***Vьrtega**, ***Vьrteгь**: ст.-рос. (похідні) *Вертягино, Вертягинь*, XVI ст. — назви пустищ у Новгородській землі (НПК VI, 221, 229), рос. *Вертягин* (ЖПТ).

***Vьrtogь**: рос. *Вертугин* (ЖПТ), слов'ян *Вертугъ*, запозичене чувашами, очевидно, від волзько-камських болгар (Магницький 36).

***Vьrtaxь** / ***Vьrtašь**: укр. *Верташ* (КПУ Херс. 8, 73), рос. *Верташев, Верташов* (ЖПТ), пол. (вторинне) *Wertachowska* (SN X, 165).

***Vьrtexa**, ***Vьrtexь** / ***Vьrtešь**: рос. *Вертешин, Вертешов* (ЖПТ), макед. *Вертешово* — відантропонімії ойконім (Веркович 359), слвн. *Verteš* (ZSSP 675), пол. *Wierciech* (SN X, 207) ~ рос. діал. *вертѣха* 'легковажна, нестатечна людина' (СРНГ 4, 152), 'корзина для зберігання хліба і веретен' (НОС I, 117).

***Vьrtišь**: пол. *Wiercisz* (SN X, 208), чеськ. *Vrtiš* (ЧП).

***Vьrtoxa**, ***Vьrtoxь** / ***Svьrtoxa**: укр. (вторинне) *Вертошко* (КПУ Од. 9, 325), ст.-рос. (похідне) *Вертохино*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 19), рос. *Вертохин, Свертохин* (ЖПТ), ст.-блр. (вторинне) Семень *Вертошковъ*, 1593 р. (ИЮМ I, 336), блр. *Свертоха* (ЖПТ), слвц. *Vrtoch* (TZ Trnava 184) ~ рос. діал. *вертѣха*

‘легковажна людина’ (СРНГ 4, 154), чеськ. *vrtoch* ‘примха’, слвц. *vrtoch* ‘каприз’.

***Вѣrtухъ**: рос. *Вертухин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *верту́ха* ‘білий хліб, книш’ (Аркушин 2016: 48), *вертю́х* ‘рухомий енергійний чоловік’ (Матіїв 56), рос. діал. *верту́х* ‘тазостегновий суглоб’, *верту́ха* ‘дівчина-непосида’ (СРНГ 4, 155), блр. діал. *вярту́х* ‘мальок в’юна’ (СБГ 1, 391).

***Вѣrtухъ** / ***Вѣrtушь**: рос. *Вертышев* (ЖПТ), пол. *Wertuch* (SN X, 166).

***Вѣrtajъ**: укр. *Вертай* (КПУ Черниг. 3, 560), (похідне) *Вертайове* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 271), рос. *Вертаев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вертай* ‘вуж’ (?) (Малеча 1, 208).

***Ревѣrtajъ**: рос. *Перевертаев* (ЖПТ).

***Завѣrtajъ**: рос. *Завертаева* ж. (ЖПТ).

***Вѣrtěъ**: ст.-укр. (вторинне) Роман *Вертѣйченко*, 1649 р. (Реєстр 319), укр. *Вертѣй*, 1726 р. (МК 188), *Верті́й* (Богдан 318), (похідні) *Верті́вка* (3) — мікротопоніми в Чернігівській обл. (Павленко 271), *Верті́вка* (2) — назви поселень у Харківській і Чернігівській обл., рос. *Вертей* (ЖПТ), блр. *Вярцейка* (Бірыла 92) ~ укр. *верті́й* ‘круті́й’ (ЕСУМ 1, 359), діал. *верті́й* ‘сердита людина’ (Матіїв 56), ‘ящірка’ (ЕСУМ 1, 359), рос. діал. *верте́й* ‘височина, пагорок з вибалками’ (СРНГ 4, 150).

***Завѣrtěъ**: рос. *Завертеев* (ЖПТ).

Деривати з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Вѣrtакъ**, ***Вѣrt’акъ** / ***Вѣrtача**, ***Вѣrtачь**: ст.-рос. (похідне) *Вертакова* — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (ИАЯ II, 59), рос. *Вертяков* (ЖПТ), хорв. *Vrtača* (Leksik 730), слвн. *Vrtáč* (ZSSP 691), пол. *Wertacz*, *Wierciak*, *Wiertak* (SN X, 165, 207, 211), чеськ. *Vrtáček* (ЧП) ~ схв. *врѣмач* ‘свердел, бурав’, пол. *wiertak* ‘свердел’, *wiertacz* ‘свердляр’, слвц. *vrták* ‘свердло’, *vrtáč* ‘свердлувальник’, в.-луж. *wjertak* ‘свердло’ та ін.

***Вѣrtікъ** / ***Вѣrtічь**: рос. *Вертиков* (ЖПТ), (похідне) *Вертиково*, XVIII ст. — назва пустища в Клиньському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 331), хорв. *Vrtić*, *Vrtik* (Leksik 730), слвн. *Vertič*, *Vrtič* (ZSSP 675, 691), пол. *Wiercik* (SN X, 207), чеськ. *Vrtík* (ЧП), слвц. *Vrtík* (TZ Trnava 184) ~ укр. діал. *вѣртик* ‘згорток’ (Чабаненко Словник 1, 133) та ін.

**вѣrtукъ*: рос. діал. *верту́к* ‘вертлявий чоловік’ (СРНГ 4, 155).

***Вѣrtька**, ***Вѣrtько**, ***Вѣrtькъ** / ***Свѣrtька**, ***Свѣrtькъ**: укр. *Вертко* (Вол.), *Сверток* (ПСС 3, 504), ст.-рос. (похідне) *Верткино*, XVI ст. —

ойконім у Новгородській землі (НПК VI, 492), рос. *Вертков*, *Свертков* (ЖПТ), (похідне) *Вертково*, XVIII ст. — назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 331), макед. *Врткова* ж. (Речник ПКМ I, 224), хорв. *Vrtek* (Leksik 730), пол. *Wertka*, *Wiertek* (SN X, 165, 211), *Świerтка*, *Świertok* (SN IX, 458), чеськ. *Vrtek* (ЧП) ~ рос. діал. *верто́к* ‘різновид гри’ (НОС 1, 117), ‘поворот’ (СРНГ 4, 154), схв. *вѣтка* ‘свердел, бурав’ та ін.

***Обвѣтка**: рос. *Обверткин* (ЖПТ).

***Завѣтка**: рос. *Заверткин* (ЖПТ).

***Вѣтъкъ(ъ)**: укр. *Верткий* (ЖПТ) ~ блр. діал. *вѣтъкі* ‘непосидючий’: *вертки хлопчык* (СБГ 1, 299), слвц. *vrťký* ‘в’юнкий, верткий’ та ін.

***Вѣталъ**: хорв. *Vrtalj* (Leksik 730), пол. *Wiertal* (SN X, 211), чеськ. *Vrtal* (ЧП).

***Вѣтѣль**: ст.-укр. *Wyertel*, XVI ст. (Жерела II, 86), укр. *Верті́ль* (КПУ Харк. 10, 67), блр. *Вермель* (ЖПТ), слвн. *Vrtelj* (ZSSP 691), пол. *Wertel* (SN X, 165), чеськ. *Vrtěl* (ЧП) ~ укр. діал. *вѣртель* ‘свердло; рожен, прут для підсмажування м’яса’ (ЕСУМ 1, 359), рос. діал. *вертѣль* ‘швидкий рух — від дієслова *вертими*’ (СРНГ 4, 150), в.-луж. *wjertel* ‘дзига’ та ін.

***Вѣтѣла**: укр. *Верто́ла* (КПУ Луг. 11, 72) ~ укр. діал. *верто́ла* ‘поганий робітник, халтурник’ (ЕСУМ 1, 360).

***Вѣтѣль**: хорв. *Vrtuljek* (Leksik 731) ~ укр. діал. *верту́ля* ‘непосидюча вертялава дитина’ (Аркушин 2016: 48), рос. діал. *верту́ль* ‘непосида’ (СРНГ 4, 155), *вярту́ль* ‘колотівка’ (СБГ 1, 391), слвц. *vrťul’ a* ‘гвинт’ та ін.

***Вѣтыль**: пол. *Wiertyl* (SN X, 211).

***Вѣрътъль**: ст.-рос. (похідне) *Вертлово*, XVI ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК V, 374) ~ д.-руськ. *вьрътъль*, яке відновлюють із прислівника *вьрътъльмь* ‘спіраллю’: *двери ... вьрътъломъ* (СДРЯ II, 267).

***Вѣртadlo**: укр. *Вертала* (РІ Луг. 1, 479).

***Вѣртidlo** / ***Свѣртidlo**: рос. *Свертилова* ж. (ЖПТ), пол. *Wierciło* (SN X, 208) ~ укр. діал. *верті́ло* ‘блок’ (ЕСУМ 1, 359), рос. діал. *верті́ло* ‘дуже висока людина’ (СГРС 2, 65), ‘свердел’ (СРНГ 4, 153), серб. діал. *врті́ло* ‘деталь ткацького верстата, на яку намотується основа або тканина’ (Букумирић 89).

***Vьrtimъ**: пол. (вторинне) *Wiercimok* (SN X, 208) ~ д.-руськ. *вьртимъ* — пасивний дієприкметник теперішнього часу від *вьртѣти* (СДРЯ II, 267) та ін.

***Vьrtoma**, ***Vьrtomъ**: ст.-рос. (похідне) *Вертомино*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 302), рос. *Вертамов* (Пура Край 3, 162) < **Вертомов*, *Вертумов* (Рамієць 2, 171).
Деривати з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Vьrtanъ** / ***Sьvrtanъ**: рос. *Вертанов* (ЖПТ), макед. *Вртанов* (Речник ПКМ I, 223), хорв. *Vrtan*, *Svrtan*, *Švrtan* (Leksik 627, 669, 730), чеськ. (вторинне) *Vrtaník* (ЧП).

***Vьrtěнь**: рос. *Вертянов* (ЖПТ).

***Vьrtinъ**: хорв. *Vrtin* (Leksik 730), слвн. *Vertin*, *Vrtin* (ZSSP 675, 691).

***Vьrtunъ**: укр. *Вертун* (Панцьо 98), ст.-рос. (похідне) *Вертуново*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 431), рос. *Вертунов* (ЖПТ) ~ укр. *верту́н* 'жвава людина', *вертуни́* мн. 'вид печива' (ЕСУМ I, 359), діал. *верту́н* 'непосидюча вертлява дитина' (Аркушин 2016: 48), 'йолоп, дурень, франт', 'віхоть соломи' (ЕСУМ I, 359), рос. діал. *верту́н* 'легковажна людина' (СРНГ 4, 150), *вертуны́* мн. 'фігурні вироби з тіста' (СОГ 2, 11).

***Рєгвьртunъ**: рос. *Перевертун* (ЖПТ).

***Vьrtьnъjъ**: слвн. (вторинне) *Vertnik* (ZSSP 675), чеськ. *Vrtný* (ЧП).

Іносуфіксальні похідні:

***Vьrtasъ**: укр. *Вермас* (ЖПТ), хорв. *Vrtas* (Leksik 730).

***Vьrtosъ**: укр. *Вермос* (КПУ Він. 7, 845), пол. *Wertos* (SN X, 166).

***Vьrtetъjъ**: ст.-рос. Даниил *Вертячий*, XV ст. (Веселовский 66) ~ рос. діал. *вертячий* 'який крутиться, обертається' (СРНГ 4, 157), *вертячее мѣсто* 'чорторий (у воді)' (ССГ 2, 31).

***Vьrtota**: укр. *Вертуда* (КПУ Черк. 7, 52), слов'ян. *Вертуда*, 1566 р. (Лаппо 135) ~ укр. діал. *верту́т*, *верту́та* 'рулет, вид пирога з маком, сиром, повидлом' (СБук. Г 49), схв. *вртут* 'ломота в кістках (біль, схожий на викручування кісток)' (Речник III, 93).

***вьrtotъjъ**: рос. діал. *верту́чий* 'швидкий, моторний; який крутиться, обертається' (ССГ 2, 30–31), 'непостійний, легковажний' (СРНГ 4, 156).

***Vьrtovъ(jъ)**: слвн. (вторинне) *Vrtovec* (ZSSP 692).

Праантропоніми-композиції:

***Vьrtiběsъ**: ст.-рос. Семень *Верцибесъ*, 1681 р. (ИЮМ I, 126), ст.-блр. Мартинъ *Вертибесъ*, 1683 р. (Бірыла 1966: 202).

***Vьrtiglazь**: ст.-рос. Иванъ Марковъ *Вертиглазовъ*, 1691 р. (Селиванов, Милуков 203).

***Vьrtigolvь**: рос. *Вертиголов* (КПУ Дн. 8, 236) ~ рос. діал. *вертиголова* 'легковажна, нестатечна людина' (СРНГ 4, 152), серб. *вртиглав* 'нерозважливий' (Лавровский 60) та ін.

***Vьrtigora**, ***Vьrtigorь**: укр. *Вертигора* (Богдан 318), болг. *Въртигорев* (Илчев 120). Пор. ще слов'ян. *Virthgeorn*, 1057 р. — особове ім'я в англо-саксонських літописах, в якому вбачали померанське *Virtgor* або *Virtigor*, тобто псл. **Vьrtigorь* (Лоренц Продолжение 69).

***Vьrtigorxь**: пол. *Wiercigroch* (SN X, 207).

**вьrtigozь*: укр. діал. *вертигуз* 'людина невизначеної поведінки [...] ' (Чабаненко Словник 1, 135), серб. *вртигуз* 'вид птаха' (Лавровский 60), діал. 'непокоїне, вертляве дитя' (РСГВ 2, 110). Антропонімії рефлекси не засвідчено.

**вьrtixvostь*: блр. діал. *верціхвост* 'різновид горобця' (ЭСБМ 2, 88). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Vьrtikuь**: ст.-пол. *Wiercikij*, 1389 р. (Rymut II, 677).

***Vьrtimachь**: чеськ. (похідне) *Vrtimachovy doly*, 1667 р. — мікротопонім (Sedláček 207).

***Vьrtiporxь**: укр. *Вертипорох* (СП 71), ст.-рос. Федосейка Дмитриев сын *Вертипрахов*, 1623 р. (Полякова 48), рос. *Вертипрахова* ж. (ЖПТ), пол. *Wertyporoch* (SN X, 166) < укр.

***Vьrtislavь**: ст.-пол. *Wiercisław*, 1377 р. (SSNO VI, 65).

***Vьrtižirь**: ст.-пол. *Wircižyr*, 1228 р. (SSNO VI, 114).

***Vьrtoglazь**: ст.-рос. Сенка *Вертоглаз*, 1619 р. (АГГ 208) ~ рос. діал. *вертоглазый* 'прудкоокий' (СРНГ 4, 154).

***Vьrtogolvь**: ст.-укр. пашько *в(є)ртоголов(ъ)*, 1552 р. (СУМ XVI—XVII ст. 3, 236), рос. *Вертоголов* (КПУ Ник. 6, 490) ~ рос. діал. *вертоголовый* 'легковажна, нерозумна людина' (СРНГ 4, 154), болг. *вѣртѡглав* (про тварин) 'хворий на вертячку (вертіж)', 'нерозсудливий, безглуздий', серб. *вртоглавац* 'вертихвіст, вітрогон' (Лавровский 60), слвн. діал. *vrtoqlav* 'skonfужена, нерозважлива особа' (Gregorič 495), чеськ. *vrtohlavý* 'нерозсудливий', діал. *vrtohlávek* 'птах вертиголов' (Bartoš 492) та ін.

***Vьrtogostь**: болг. *Въртогост* (Займов 59).

***Vьrtogozь**: рос. (похідне) *Вертогузово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN II, 50).

***Vьrtoxvostь**: рос. *Вертохвостов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вертохвѡст* 'легковажна людина' (СРНГ 4, 155).

***Vьртоѡсь**: ст.-рос. Гришка *Вертоусовъ*, 1645 р. (ПВ 21), Платон *Вертаусов*, XVII ст. (Раздорский 297), рос. *Вертоусов* (ЖПТ).

***Vьрторогъ**: рос. *Вертопрахов* (ЖПТ).

***Vьрторогъ**: ст.-рос. Костька Дмитриев сын *Верторогов*, 1623 р. (Полякова 48).

***vьrtosarъ(jь)**: рос. діал. *вертошáрый* 'легковажний; бешкетний' (СРНГ 4, 155). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Vьrtoslavъ**: болг. *Вьртослав* (Займов 59).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Хавьртъ**: рос. (похідне) *Хавертново* (Vasmer RGN IX, 446), варіант *Хавертнова*, 1572 р. (ПКРК I/2, 470) — ойконім у колишній Рязанській губ.

***Јьвьртъ**: пол. *Iwert* (SN IV, 231) ~ укр. діал. *ивертъ* 'шматок деревини, який відколовся від стовбура; тріска' (ГГ 84).

***Ковьрта**, ***Ковьртъ**: слов'ян. *Коверта*, 1379 р. — ординський князь (ПСРЛ XXVII, 71), рос. *Говерт* (Лет. ЖС 2005, № 14—26, 61) < **Коверт* ~ **ковьртъ* (ЭССЯ 12, 18).

***Ковьртънікъ**: укр. *Коверник* (РІ Полт. 3, 33).

***Ковьртънь**: ст.-рос. (похідне) *Ковернев*, 1572 р. — назва поселення (ДДГ 434) < **Ковертнев*.

***Невьртъ**: чеськ. *Nevrt* (ЧП).

***Ревьрта**, ***Ревьртъ**, ***Ревьртъ**: рос. *Перевертев*, *Перевертин*, *Перевертов* (ЖПТ).

***Сѡвьртъка**, ***Сѡвьртъкъ**: ст.-укр. Андрєи *Сувертока*, 1649 р. (Реєстр 305), укр. *Суверток* (КПУ Він. 7, 680), блр. *Совертков* (м. Мінськ) < **Сувертков* ~ укр. *суверток* 'згорток' (Грінченко 4, 225), рос. діал. *суверток* 'т. с.' (Даль 4, 353), блр. діал. *сувертык* 'скруток, скручений липовий лут' (Бялькевіч 425).

***Съвьртъ**: рос. *Севертов* (Рамієс 2, 81).

***Ševьrtadlo**: рос. *Шаверталов* (КПУ Од. 10, 315), *Шевирталов* (Рамієс 2, 336).

Праантропоніми в повному ступені кореневого вокалізму о-ряду:

***Vorta**, ***Vortъ**: ст.-рос. *Воротово*, XV ст. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (НПК I, 359), рос. *Воротов* (ЖПТ), (похідні) *Воротино*, *Воротово* — назви поселень у колишніх Смоленській, Московській, Новгородській, Псковській губ. (Vasmer RGN II, 199), пол. *Wrot*, *Wrót* (SN X, 342, 343).

Праантропоніми-композиції:

***Vortimigrь**: ст.-укр. Аньдрѣй *Воротимира*, 1649 р. (Реєстр 75), ст.-серб. *Belus Vratimiri*, 1163 (1178) р. (ОССП 1).

***Vortislavь**: д.-руськ. *Воротиславъ*, 1127 р. (Приселков 211), Володиславъ *Воротиславичъ*, 1169 р. (Тупиков 509), болг. *Vratislav* (Займов 56), словн. (альпійськ.), *Fraclau*, 1075 р. (Kronsteiner 206 – з реконструкцією *Vratislavъ*), ст.-пол. *Wroczyzlao*, filio Dobesij, 1306 р. (SSNO VI, 207), пол. *Wrocław* (SN X, 340), чеськ. *Vratislav* (ЧП), (похідні) *Vratislavica nad Nisou* – назва поселення, *Vrclav* – ойконім, мотивований антропонімом *Vratislav* (Profous IV, 612, 619). Пор. ще *Вартислав*, 1115 р. – поморський князь (Гельмольд 111) – з місцевою рефлексациєю *tort* > *tart*.

***Vortivojь**: чеськ. (похідне) *Vrativojovici* – ойконім (Profous IV, 620).

Суфіксальні похідні:

***Vortęga**: рос. *Воротягин* (ЖПТ).

***Vortějь**: макед. (вторинне) *Вратеовски* (Речник ПКМ I, 221) ~ укр. *вороті́й* 'верховод' (ЕСУМ 1, 359).

***Vortiša**, ***Vortišь**: ст.-рос. *Воротишино*, XVI ст. – відантропонічний ойконім у Новгородській землі (НПК I, 538), хорв. *Vratiša* (Leksik 728), ст.-пол. *Wrotis*, 1136 р. (SSNO VI, 209), чеськ. (похідне) *Vratišov* – ойконім (Profous IV, 619–620), луж. *Wrotiš* (Wenzel II/2, 168).

***Vortoša**, ***Vortuša**: хорв. *Vratuša* (Leksik 728), словн. *Vratoša*, *Vratuša* (ZSSP 689).

***Vortikъ** / ***Vortičь**: хорв. *Vratić* (Leksik 728), словн. *Vratič* (ZSSP 689), ст.-пол. *Wrocik*, 1239 р. (SSNO VI, 206).

***Vortьkъ**: ст.-рос. Кирилко *Воротковъ*, 1595 р. (Тупиков 509), (похідне) *Воротково*, 1551–54 рр. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 212), рос. *Воротков* (ЖПТ), (похідне) *Вороткова* – ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN II, 199), блр. (похідне) *Воротково* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 199), хорв. (вторинне) *Vratković* (Leksik 728), ст.-пол. *Vrotek*, 1204 р. (SSNO VI, 213), пол. *Wrotek* (SN X, 342), ст.-чеськ. *Wratek*, 1207 р. (Pleskalová 144), чеськ. (похідні) *Vratkov* (3 фіксації) – ойконіми (Profous IV, 620).

***Vortьсь**: рос. *Воротцев* (РУС 83), (похідні) *Воротцы* (2) – ойконіми в колишніх Рязанській і Тульській губ. (Vasmer RGN II, 199).

***Vortidlo**: ст.-укр. Івашко Табачник *Воротило*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 408), укр. *Воротило* (РУС 83), *Воротилово* (САЛ 382), ст.-рос.

Янь *Воротило*, 1616 р. (Тупиков 96), рос. *Воротилор* (ЖПТ), (похідні) *Воротилова*, *Воротилово* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN II, 198), пол. *Worotyło* (SN X, 323) < укр. ~ ст.-укр. *воротило* ‘вал у кроснах ткацького верстата’ (Тимченко 1, 115), укр. діал. *воротіло* ‘веретено’ (ЕСУМ 1, 359), ст.-блр. *воротило* ‘вал у кроснах, навій’ (ГСБМ 4, 190).

***Vortimъ**: рос. (похідне) *Воротимово* — назва поселення в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN II, 199), ст.-блр. (похідне) **Воротимовка*, XVI ст. — назва урочища [«на Wrothymowcze» (ПКПС II, 508)], ст.-пол. *Wrocimowic*, 1332 р. (Rymut II, 703), чеськ. (похідне) *Vratimov* — ойконім (Profous IV, 744).

***Vortanъ**: болг. *Вратан* (Заимов 56), макед. (вторинне) *Вратановски* (Речник ПКМ I, 221), хорв. *Vratan* (Leksik 728).

***Vortonъ**: пол. *Wrotoń* (SN X, 342).

***Vortynиѣ**: блр. (похідне) *Воротынич* — ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN II, 199).

***Vortъnъ(jъ)**: укр. *Воротний* (РУС 83), (похідне) *Воротнів* — ойконім у Волинській обл., рос. *Воротнево*, *Воротново* — назви поселень у колишніх Костромській і Тверській губ. (Vasmer RGN II, 199), ст.-блр. Азар *Воротный*, 1680 р. (Бірыла 1966: 204), пол. *Wrotny*, *Wrótny* (SN X, 342, 343), чеськ. *Vrátný* (ЧП), словц. *Vrátňy* (TZ Bratislava 394), а також слов'ян. Богданъ *Воротный*, 1520 р. (Тупиков 96) ~ ст.-укр. *воротный* ‘воротар’ (Тимченко 1, 116), ст.-блр. *воротный* ‘т. с.’ (ГСБМ 4, 192).

***Vortъnikъ**: укр. *Воротник* (Редько 1, 171), ст.-рос. Ефим Софонов *Воротников*, 1620 р. (Веселовский 72), рос. *Воротников* (ЖПТ), (похідні) *Воротники*, *Воротников*, *Воротникова*, *Воротниково* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN II, 199), словн. *Vratnik* (ZSSP 689), пол. *Wrotnik* (SN X, 342), чеськ. *Vrátník* (ЧП), луж. *Wrotnik* (Wenzel II/2, 168) ~ ст.-блр. *воротникъ* ‘брамник, вартовий’ (ГСБМ 4, 191).

***Vortarъ**: хорв. *Vratar* (Leksik 728), словн. *Vratar* (ZSSP 688).

Рос *Воротищев* (ЖПТ) — один із рефлексів псл. ***Vortišče**.

Похідні з коренем **Vъrv-*

На відміну від інших, ця лексико-словотвірна мікросистема представлена досить скромно. Пор. деякі потенційні її складники:

***Ўгва**, ***Ўгвъ**: укр. *Варва* (Богдан 353), рос. *Варва* (ЖПТ), *Вурвов* (Рамієс 2, 290), пол. *Warwa*, *Worwa*, *Wurwa*, *Wyrwa* (SN X, 102, 324, 353, 369), співвідносні з апелятивами на зразок укр. діал. *ва́рва* ‘бабій’ (Чабаненко Словник 1, 128).

***Ўгвегъ**, ***Ўгвогъ**: пол. *Worwag*, *Worweg* (SN X, 324).

***Ўгвака**, ***Ўгвакъ** / ***Ўгваць**: укр. *Варвак* (СКТ 109), ст.-рос. (похідне) *Варвакино*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Малоярославецькому пов. (Кусов 124), рос. *Арвачев* (КПУ Луг. 6, 35) < **Варвачев*.

***Ўгвікъ**: укр. *Ворвик* (Богдан 323), пол. *Worwik*, *Wyrwik* (SN X, 324, 370).

***Ўгвалъ**: рос. *Ворвалев* (ЖПТ).

***Ўгвуль**: ст.-укр. Ярема *Ворвул*, 1649 р. (Реєстр 245), укр. *Ворвуль* (КПУ Дон. 6, 112), рос. *Ворвулев* (ЖПТ), пол. *Worwul* (SN X, 324).

***Ўгванъ**: ст.-укр. *Вурванъ*, 1649 р. (Реєстр 242), блр. *Варванець* (КПУ Звितяжці Київ. 6, 222).

***Ўгвасъ** / ***Ўгвусъ**: укр. *Варвас* (ПСС 2, 311), *Варвус* (ЖПТ), рос. *Варвас* (САЛ 367), пол. *Worwas*, *Wurwas*, *Wyrwas* (SN X, 324, 353, 370).

***Ўгватъ(ь)**: пол. *Warwat* (SN X, 102).

Похідні з коренем **Ǫr̥z-* / **SǪr̥z-*, **Ǫr̥z-* / **SǪr̥z-*

Безафіксні псл. ***Ўгза**, ***Ўгзь** можна відновити на основі реалізації:

а) -*Ǫr-* > -*ar-* у корневій морфемі: ст.-рос. Івашко *Варза* (АИ 84), рос. *Варза* — прізвище (Вальтер, Мокиєнко 124), *Варзов*, *Варзин* (ЖПТ), *Арзин* (ЖПТ) < **Варзин*, *Варзино*, *Варзины*, *Варзовская* — ойконіми в колишніх Костромській, В'ятській, Вологодській губ. (Vasmer RGN II, 648), блр. *Варзов* (м. Вітебськ), для яких є апелятивні відповідники: рос. діал. *варза́* ‘задира’ (СРНГ 4, 52), *ва́рза* ‘особа, яка неакуратно готує їжу’ (НОС 1, 107), *ва́рза* и *варза́* ‘шибеник (про дитину)’ (СГРС 2, 26), орієнтовані на балтійське першоджерело (Куркина 1967: 187);

б) -*Ǫr-* > -*ыр-* / -*ур-*: рос. діал. *ві́рза* ‘брехун’ (СРНГ 4, 292), *Ирза* (Лет. ЖС 2009, № 47, 142) < **Вирза* < **Вырза* < **Вьрза* (внаслідок артикуляційної близькості звуків -*Ǫ-* та -*ы-*), укр. *Ірза* (Горпинич 100)

< **Vīrza*, блр. *Вырзы* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 234). Пор. ще вузькорегіональне рос. діал. *ирз* 'веселощі, шум': *дети ирз устроили* (ССГ 4, 152), яке через стадії **virz* < **vyrz* < **ǃr̥z* сягає **vǃr̥z̥*;

в) -*ǃr-* > -*or-*: рос. (похідні) *Ворзы* (2 фіксації), *Ворзовка* — назви населених пунктів у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN II, 180), блр. *Ворзов* (ЖПТ), *Ворзава* — ойконім у Вітебській обл., мотивований антропонімом **Ворз*, хорв. *Vorza* (Leksik 726). Пор. ще укр. *Їрза* (Горпинич 186), рос. *Орзов* (РУС 304), слов'янськ. *Орза* — в язичницькому антропоніміконі чувашів (Магницький 62) < **Ворза*, **Ворзов* (через ослаблену артикуляцію анлаутного *В-*), хорв. *Vorza* (Leksik 726) ~ рос. діал. *ворзá* 'шибеник (про дитину)' (СГРС 2, 175);

г) -*ǃr-* > -*ur-*: ст.-укр. Іван *Урзенко*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 286) < **Вурзенко* — патронім на -*енко*, укр. *Урза* (ПД Дн. 4/3, 354) < **Вурза*, блр. *Урзов* (м. Мінськ), *Юрзов* (м. Вітебськ) < **Урзов* (йотація), пол. *Urza* (SN X, 29) < **Wurza* ~ рос. діал. *вўрза* 'замазура' (ССГ 2, 89), блр. (похідне) *вўрзнуца* 'вдаритися' (Бялькевіч 115).

Апелятив **vǃrza* реалізувався й в інших класах онімів, пор., наприклад, рос. *Арза* — ойконім у колишній Астраханській губ. (Vasmer RGN II, 169), *Варза* — назва висілка в колишній Псковській губ. (Василев 1, 43), *Ворза* — ліва притока Сергосьми, яка бере початок з озера *Ворзо*, — в колишній Псковській губ. (СРОП 26).

Із-поміж рідкісних композитних дериватів із компонентом **Vǃr̥z-* / **vǃr̥z-* назвемо ойконім *Ворзогоры* — в Онезькому р-ні Архангельської обл., відомий у 1559 р., мн. від **Vǃr̥zogora* і співвідносний з ним антропонім — ст.-рос. Семен Кондратьев сын *Ворзогор*, 1550 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 99, 150) < **Vǃr̥zogor̥gь*. Пор. ще рос. *Варзаносцев* — прізвище в Омській обл. (ЗНП 60) < **Vǃr̥zonos̥ьсь*, діал. *ворзогубый* 'з губами як у жеребця, в піні' [цит. за (Кретов 200)] < **vǃr̥zogob̥jь*.

Праантропоніми-демінітиви:

**Vǃr̥zьсь*: ст.-рос. Григорий *Ворзцовъ*, XVII ст. (Титов Синодики 32).

**Vǃr̥zika*, **Vǃr̥zikъ* / **Vǃr̥ziць*: укр. *Урзик* (Новикова 853) < **Вурзик*, *Урзика* (Плуховцева 2, 272), *Урзика* (СП 357), рос. *Урзик* (ЖПТ), *Варзичи* — назва населеного пункту в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN II, 648), серб. *Врзић* — сучасне прізвище, хорв. *Varžić*, *Viržić* (Leksik 706, 731).

Іносуфіксальні похідні:

***Vъrzoъь**: рос. *Арзубов* (ЖПТ) < **Варзобов*, *Варзыбов* (Лет. Р 2007, № 7, 61), *Арзубово*, *Арзубиха* — ойконіми в колишніх Костромській і Вологодській губ. (Vasmer RGN I, 169) ~ рос. діал. *варзѣна* 'поганий, неакуратний працівник' (СРНГ 4, 53) < **варзѣба*, *варзѣна* 'т. с.' (СРНГ 4, 53) < *варзѣба*, блр. діал. (похідне) *варзѣпать* 'робити щонебудь невміло, погано' (Абабурка 88) < **варзѣбать*, болг. *вързѣн* 'в'язка кукурудзи' (БЕР 1, 210) < **вързѣб* < **въrzeба* / **въrzoба*.

***Vъrzegъ** / ***Vъrzigа**: ст.-рос. *Ворзига*, 1614 р. — волзький козак (Тупиков 94), рос. *Варзегов* (ЖПТ), *Варзегі* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN II, 647).

***Vъrzuga**: ст.-рос. Іванко Зиновьевъ *Варзуга*, 1599 р. (СГКЭ I, 364), Калінка Іванов сын *Варзуга*, 1623 р. (Мосин 76), рос. *Варзугин* (ЖПТ). Пор. ще *Варзуга* — притока Білого моря і однойменний населений пункт у Мурманській обл., відомий з 1465—66 рр. (ГВНП 242; МО 186). Гідронім помилково віднесено до запозичень із карельської мови (Свиньин 416). Про ймовірне субстратне походження ойконіма див. (Аникин РЭС 6, 87).

***Vъrzuхa**: рос. *Варзухин* (ЖПТ) ~ діал. *варзѹха* 'неакуратна людина; замазура' (СРНГ 4, 53).

***Vъrzejъ**: рос. *Варзаев* (ЖПТ). Пор. також формально трансформовані слов'ян. *Арзай*, *Орзай* (Магницький 29, 62), запозичені чувашами, найімовірніше, від волзьких слов'ян (болгар), із **Варзай*, **Ворзай*, а також рос. *Рзаев*, укр. *Рзай* (РУС 355) < **Вързаев*, **Вързай*.

***Vъržēja**: ст.-рос. Перфирий Костянтинов сын *Варзеина*, 1574/75 р. (Анхимюк 2000: 360) ~ рос. діал. *варзѣй* 'метелик' (Мызников Беломорье 36) < **въržējъ*.

***Vъrzaka**, ***Vъrzakъ**: ст.-рос. Фетко *Варзакин*, 1563 р. (ПКОП 69), рос. *Варзаков* (ЖПТ), *Урзаков* (Рати́с 2, 370) < **Вурзаков*, *Вурзаков* (ИС 13), *Ирзаков* (ЖПТ) < **Вирзаков* < **Вырзаков* < **Вързаков*, а також *Варзаково* — відантропонімний ойконім у Пермському краї (Колотилов 13) ~ рос. діал. *варзѣка* 'хто погано працює', 'базікало' (СРНГ 4, 52).

***Vъrzuka**, ***Vъrzukъ**, ***Vъrz'ukъ**: рос. *Варзукин* (ИСП 78), *Арзюков* (ЖПТ), слов'ян. *Арзукъ* (Магницький 29) < **Варзукъ* ~ рос. діал. *варзѹка* 'неакуратна жінка' (СКГ 2, 13), *варзѹчка* 'непосидюча дівчинка; вертихвістка' (СОГ 1, 136) < **въrzuка*.

***Vъrzala**, ***Vъrzalъ**, ***Vъrzalъ**: укр. *Варзаль* (СП 66), хорв. *Vrzal*, *Vrzaljko* (Leksik 472), ст.-чеськ. *Wrzal*, 1437 р. (АС I, 422), чеськ. *Vrzal*

(ЧП), словц. *Vrzal* (TZ Trnava 184), *Vrzala* (TZ Bratislava 394). Кореневий вокалізм окремих фактів тут і далі етимологічно неоднозначний.

***Vьrzelь**, ***Vьrzelь**, ***Vьrзыь**: блр. (похідні) *Bórzэлы* — лімнонім, *Barzэлы* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 48), хорв. *Vrzel* (Leksik 731), словн. *Vrzel*, *Vrzič* (ZSSP 692), пол. *Wurzel* (SN X, 353) — антропоніми, мотивовані апелятивною лексикою на зразок болг. діал. *вѣрзѣл* 'вузол' (Стойков 55), *вѣрзѣль* 'т. с.' (БЕР 1, 210), словн. діал. *vrzel* 'дирка в загорожі' (Gregorič 495).

***Vьrzoľь** / ***Vьrzuľь**, ***Vьrzuľь**: рос. *Ворзолов*, укр. *Ворзуль* — сучасні прізвища, *Арзул* (КПУ Зап. 16, 42) < **Варзул*, *Орзул* (Глуховцева 2, 105) < **Ворзул* — антропоніми, співвідносні з апелятивною лексикою на зразок рос. діал. *варзүля* 'неакуратна людина', 'вертихвіст' (СРНГ 4, 53), блр. діал. *варзүля* 'незадоволена людина' (СБГ 1, 283), болг. діал. *варзүл ка* 'вузол у прядиві або тканині' (Ковачев Тр. говор 195), *вѣрзүла* 'сплетене прядиво', 'дерево, поліно, яке важко розколоти' (Петков 23).

На основі укр. *Ворзило* (РУС 83), рос. *Варзилов* (ЖПТ) можна відновлювати псл. ***Vьrزيدlo** відапелятивного походження, мотивоване дієсловом **vьrziiti*. З-поміж його континуантів пор., наприклад, блр. діал. *вѣрзиць* 'хлебтати' (ЭСБМ 2, 228) і под.

Рос. *Варзалин* (ЖПТ), *Варзаловъ* (Иркутск 71), *Варзалово* (варіант *Варзелово*) — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN II, 647), словн. *Vrzala* (ZSSP 692) — континуанти псл. ***Vьrzadlo** < **vьrzadlo*, похідного від **vьrзати* (*se*). Потенційність останнього підтверджують укр. діал. *юрзатисі* 'товктися, вовтузитися, неспокійно сидіти чи лежати' (Негрич 183) < **урзатисі* (йотація) < **вурзатисі* (втрата білабіального *в-*), рос. діал. *вѣрзать* 'робити що-небудь поспіхом, невміло, абияк', 'бруднити' (СРНГ 4, 52), *варзѣть* 'пустувати', 'плести нісенітниці' (СГРС 2, 27), яке членували на *вар-ѣз-ать* (Ильинский 1911: 20) і віднесли до недостатньо зрозумілих (Аникин РЭС 6, 86), *вѣрзѣть* 'марудитися' (НОС 1, 107), *вѣрзѣть*, *вѣрзѣть* 'повільно робити що-небудь' (СГРС 2, 114), *вѣрзѣть* 'говорити неправду, брехати' (СРНГ 4, 292), кореневий вокалізм (*-и-*) якого пояснюють як подовження голосного презентної основи (*-ь-*) дієслова **verzti* 'в'язати, зав'язувати' (Аникин РЭС 7, 218–219), *ворзѣть* 'дебоширити, псувати' (СРНГ 5, 99), *вѣрзѣть*, *ворзѣть* 'марудитися' (АОС 5, 87), *сварзѣть* 'недбалю

зробити що-н.' (ОСВГ 10, 33), блр. діал. *вўрзаць* 'швидко їсти' (СС 1, 84), 'хлебтати, сьорбати' (ЭСБМ 2, 229) і под.

Рос. діал. *варзлі́вий* 'непосидючий, проказливий' (СРГС 1, 118) — континуант псл. **vǫrǝbľivъjъ*. Стосовно структури пор. псл. **kvarbľivъjъ* < *kvariti* (ЭССЯ 13, 149), **manbľivъjъ* < **maniti* (ЭССЯ 17, 203—204), укр. *леслі́вий* 'улесливий' < **ľstbľivъjъ* < **ľstiti* і под.

Деякі факти свідчать про потенційність part. passiv. praes. на **-o-m-*, **-i-m-*:

***Vǫrǝzimъ**: болг. *Варзимовото*, *Вързимовото* — мікротопоніми відантропонімного походження, співвідносні щодо структури з *Русим* і под. Див. (Ковачев Великотърновско 96, 103).

***Vǫrǝzomъ**: рос. *Вирзум* (Лет. ЖС 2005, № 14—26, 49) < **Вирзом*, *Арзамов* (Лет. ЖС 2008, № 46, 213) < **Варзомов*, *Варзумовска Лопатка*, *Варзумовский Верхний*, *Большой Александра Михайловича Варзумова* — назви сінокісних угідь на рр. Ура і Сидра в Архангельській обл. (МСТИ 29, 30). Підсилення лабіалізації *-o-* > *-y-* обумовлене сусідством лабіального *-m-*.

Іносуфіксальні деривати:

***Vǫrǝzanъ**, ***Vǫrǝzъnъ**: укр. *Варзан* (КПУ Харк. 17, 162), ст.-рос. *Урзанъ*, XVI ст. (Чечулин 84) < **Вурзанъ*, рос. *Варзан*, *Варзанов* (ЖПТ), *Арзанов* (Глуховцева 1, 55) < **Варзанов*, *Юрзанов* (ЖПТ) < **Урзанов* (йотація), болг. *Варзанов*, *Вързанов* (Илчев 102, 120), хорв. *Vrzan* (Leksik 731), чеськ. *Vrzáň* (ЧП).

***Vǫrǝzina**, ***Vǫrǝzinъ**: ст.-русск. Куземка *Ирзинъ*, 1538 р. (АГР I, 64), рос. *Варзин*, *Ворзин*, *Ирзин* (ЖПТ), *Урзин* (м. Київ), хорв. *Vrzina* (Leksik 731). Пор. ще *Варзина* — притока Північного Льодовитого океану в колишній Архангельській губ. (МГС 43).

***Vǫrǝzona**, ***Vǫrǝzъnъ**: рос. *Варзонин* (КЛ 2007, № 27—39, 39), *Ворзонин* (САМ 45), чеськ. *Vrzoň* (ЧП), словц. *Vrzoňova* ж. (TZ Trnava 184). Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. (похідне) *заварзѡ́нить* 'вимазати, забруднити' (ССГ 4, 44).

***Vǫrǝzunъ**: рос. *Варзунов* (ИСП 78), *Арзунов* (ОА 1, 151) < **Варзунов* ~ рос. діал. *варзун* 'уважна, турботлива людина' (СРГК 1, 162), *ворзун* 'шибеник (про дитину)' (СРГС 2, 176).

***vǫrǝzъnъ(jъ)**: рос. діал. *варзно́* — прізвисько неповороткої, в'ялої і брутальної людини' (СРНГ 4, 53), реконструйоване як **vǫrǝzъno* (Горячева 1986: 47), пор. **kǫrǝzъno* (ЭССЯ 13, 244). Пор. ще гідроніми укр. *Ворзна* — у водозборі Дніпра (СГУ 121), членування якого

на **v-orz-yn-a* штучне (Кретов 200), рос. *Варзенка* — гідронім у басейні Оки, кваліфікований як балтизм (Топоров 1988: 176).

***Ўьгзагъ**, ***Ўьгзагъ** / ***Ўьгзогъ**: рос. *Арзаров*, *Варзарь* (ЖПТ), *Варзар* (САМ 35), укр. *Ворзар* (КС Од. 3, 573), *Варзор* (Горпинич 330) ~ укр. діал. *варзърь* 'корж із кукурудзяної муки [...] ' (Бевка 40).

***Ўьгзйтъ**: слов'ян. *Орзитъ*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 62) < **Ворзитъ*.

**vъrzota*: рос. діал. (похідне) *ворзотня* 'безлад' (АОС 5, 87).

***Ўьгзотъ**: слов'ян. *Варзутка*, *Вырзутка* (Магницький 35, 36), *Арзутка* (Магницький 29) < **Варзутка* — антропоніми, мотивовані part. act. praes. **vъrzotъ* < **vъrztі*.

Ст.-рос. Васька *Варзовин*, XVII ст. (ТК I, 728), рос. діал. *вързовка* '?' (АОС 3, 47) свідчать про імовірність ад'єктивів ***Ўьгзовъ**(**йъ**), **vъrzavъ*(**йъ**).

Псл. **vъrzovitъjъ* — дериват із суфіксом *-it-* від **vъrzovъjъ* — можна реконструювати на основі рос. діал. *варзовітый* 'пустотливий' (СГРС 2, 27).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність деяких префіксальних дериватів. Пор.:

***Їевъгза**: рос. *Чиварзин*, *Чуварзиа* ж. (ЖПТ).

***Їевъгзикъ**: рос. *Чиварзик* (ЖПТ).

***Кавъгза**: ст.-рос. *Каварза* Гостюнин, 1701 р. (ПКВМ 159), рос. *Кавырзин*, XVIII ст. (МИВК 403), *Кавырзин* (КП Саратов.) ~ діал. *кавірза* 'плітка, наклеп', *кавірза* 'пустун' (СРНГ 12, 293, 295).

**kavъrzaka*: рос. діал. *каварзака* 'про неохайну людину' (СРНГ 12, 291).

***Ковъгза**, ***Ковъгзь**: ст.-рос. Оферко Васильєв, прозвище *Ковырза*, 1617 р. (АХУ 2, 633), *Ковырза* Яков Михайлов, 1624 р. (Веселовский 146), Потапко *Ковырзинъ*, 1630 р. (Устюг Великий 36), *Коворза* Василий, 1647 р. (Раздорский 505), рос. *Ковырзинъ*, 1721 р. (Кунгур 15), *Куварзин* (КП Тул.), *Кувырзинъ* (Иркутск 80), *Коварзино* — ойконім у Вологодській обл., блр. *Kowarza*, 1756 р. (АВК XXXV, 45) ~ укр. діал. *кувирза́* 'велика опуклобока солом'яна посудина, плетена лозою, для зберігання зерна' (Корзонюк 145), рос. діал. *кува́рза* 'позаний, невмілий працівник' (СРГСУ Доп. 268), 'пустун, шибеник' (ТСГТО 4, 51), *ковырза́* 'нікудишня будівля' (Селигер 3, 58).

**kovъrzatъjъ*: русск. діал. *коварза́тый* 'некрасивий, спотворений' (СГРС 5, 200). Антропонімічні рефлекси невідомі.

***Ковъгзъпъ**, ***Ковъгзъпъ**: рос. *Коварзнев* (СНУ 1, 167), *Гаварзнов* (ИСП 101) — форма з одзвінченням анлауту.

**навъгзъпъ*: блр. діал. *навурзня* 'пузатий незграба' (ЭСБМ 7, 178). Рефлекси у складі антропонімії не засвідчено.

***Навъгза**: ст.-рос. Богдан *Наворзин*, 1613 р. (ДПП 339) ~ рос. діал. *навѣрзатъ* 'одягнути' (СВГ 5, 27), блр. діал. *навѣрзацца* 'багато з'їсти' (ЭСБМ 7, 178).

**оръвѣрза*: рос. діал. *развѣрза* 'нечепура (про жінку)' (СРНГ 33, 281).

**оръвѣрзати* (se): рос. діал. *развѣрзатъ* 'розмазати' (ССГ 9, 86), *разварзѣтъся* 'завершити яку-небудь роботу' (ОСВГ 9, 17).

**равѣрза*: рос. діал. *пѣворза* 'людина в довгому і незручному одязі' (ПОС 24, 393). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Провъгза**: ст.-рос. Григорій Тимофеевъ с. *Проурзинъ*, 1702 р. (Кунгур 6), рос. *Проурзин* (ЖПТ), *Праурзин* (м. Москва) < **Проворзин*.

***Увъгзъ**: ст.-рос. (похідне) *Выворзово*, 1546 р. — ойконім у колишньому Рязанському пов. (Антонов 1966: 216).

**сковѣрзати*: блр. діал. *скывѣрзаць* 'невдало, невміло сплести' (Бялькевіч 410).

**увѣрзати* se: рос. діал. *уварзѣтъся* 'вимазатися' (СРНГ 46, 163).

***Завъгза**: укр. *Заварза* (Новикова 308), ст.-рос. Якушко *Заварза*, 1658 р. (Тупиков 154), рос. *Заварзин* (РУС 151), *Заворзин* (ЖПТ), (похідні) *Заварзина*, *Заварзино*, *Заварзы* — ойконіми в колишніх Тамбовській, Псковській, Смоленській губ. (Vasmer RGN III, 347) ~ рос. діал. *завѣрза* 'замазура', *завѣрза* 'т. с.' (СРНГ 9, 296, 336), *завѣрзатъся*, *завѣрзатъся* 'втомитися' (АОС 15, 261, 418).

***Завъгзажъ**: рос. *Заворзаев* (ЖПТ) ~ діал. *заварзаѣ* 'нечепура (?)' (ПОС 11, 58).

***Завъгзупъ**: рос. *Заворзун* (РИ Крым 9, 198).

Таким чином, до розгалуженого етимологічного гнізда похідних від **verz-*, **vorz-*, **vъrz-* (Белетич 34 і наст. — з літературою; Бјелетіћ 189) варто додати ще один фрагмент дериватів — із редукованим голосним -ѣ- у корені.

Деривати у ступені редукції кореневого вокалізму е-ряду:

***Въгза** / ***Свъгза**: укр. *Верза* (КПУ Черниг. 7, 217), рос. *Верзин*, *Верзино* — відантропонімії ойконіми в колишніх В'ятській і Ярославській губ. (Vasmer RGN II, 46), блр. *Верза* (м. Мінськ), хорв. *Svrza* (Leksik 627), чеськ. *Svrza* (ЧП), пол. *Świerz*, *Świerza* (SN IX, 458).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *верзь* 'безодня' (Головацький 394), блр. діал. *вѣрза* 'пліткарка'

(Кананенка, Малажай 155), *вярзá* ‘балакуча людина’ (ЭСБМ 2, 304), макед. *врз* ‘вузол; сучок (на дошці, колоді)’ (Гавриш 86), серб. діал. *ѡрза* ‘вузол’ (Стоянович 111).

***Кавьрза**, ***Кавьрзь**: рос. *Каверзин, Каверзов* (ЖПТ), (похідне) *Каверзино* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN III, 678), блр. *Кáверзы, Кáверзіна* — відантропонімні ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 174), чеськ. *Kavřza* (ЧП) ~ ст.-рос. *каверза*, мн. *каверзы* ‘підступи, інтриги’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 7, 10), рос. діал. *кяверза* ‘брехун, брехуха’ (Михайлова 291), *кавѣрз* ‘що-небудь, зроблене недбало’ (ССГ 5, 6), *ка́верза* ‘пустун, шибеник’, *ка́верзь* ‘нікчема’ (СРНГ 12, 292, 293) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 167–168).

***Ковьрза**: укр. *Коверза* (КПСВР 3, 186), рос. (похідне) *Коверзы* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN IV, 253) ~ укр. діал. *ковєрзá* ‘вередлива, примхлива дитина чи доросла людина’ (Сизько 21), рос. діал. *кóверза* ‘плітка’ (СРНГ 14, 29) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 18–19: **kovьrza*).

**равьрза*: укр. діал. *пáверза* ‘поворозка [...]’ (СРНГ 25, 108). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Рєвьрза**, ***Рєвьрзь**: укр. *Переверза* (Редько 2, 805), рос. *Переверза, Переверзев, Переверзин* (ЖПТ).

***Ровьрза**, ***Ровьрзь**: пол. *Powierz, Powierza* (SN VII, 517).

***Завьрза**: рос. *Заверза* (ПСС 3, 121), *Заверзин* (ЖПТ).

Суфіксальні праантропоніми відапелятивного походження:

***Вьрзєга**: ст.-рос. Іванко Івановъ сынъ *Верзєга*, 1585 р. (ЗКК 142).

***Вьрзajь**: хорв. (вторинне) *Vrзajko* (Leksik 731).

***Вьрзєја**, ***Вьрзєй**: ст.-рос. Іван *Верзєя*, 1483 р. (Каштанов 463), Митя *Верзеинъ*, 1504 р. (Лихачев II, 237), *Верзей* Дмитровъ сынъ, 1532 р. (АС I, 217), *Верзеин* Девятый, 1637 р. (ЗВК 1021), (похідне) *Верзѣино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 137) ~ рос. діал. *верзє́я* ‘дірка (пролом) у загорожі’ (СРНГ 4, 147), блр. діал. *вярзєй* ‘пліткар’ (Юрчанка 1, 107), *верзєя́* ‘пліткарка’ (МАС I, 19), *вярзє́я* ‘теревені’ (ЭСБМ 2, 305).

***Кавьрзєй**: рос. *Каверзиев* (Лет. ЖС 2009, № 38, 144).

***Вьрзакъ** / ***Свьрзакъ**: ст.-рос. Сидоръ Арефьевъ сынъ *Верзаковъ*, 1685 р. (КА 54), рос. *Верзаковъ*, 1763 р. (Тобольск 123), *Верзаков* (ЖПТ), пол. *Swierzak, Świerzak* (SN IX, 176, 459), *Wierzak* (SN X, 211), чеськ. *Vřzák* (ЧП) ~ болг. *вѣрзак* ‘в’язка; вузол’ (БЕР 1, 210).

***Ровьрзакъ**: блр. *Поверзак* (ЖПТ), пол. *Powierzak* (SN VII, 517).

**vrzaśь*: серб. діал. *vr̂zач* 'хто в'яже снопи пшениці' (Златковий 1, 94). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Vъrzičь*: хорв. *Vrzić* (Leksik 731).

**Swъrзьko*, **Swъrзьkь*: пол. *Swierzek*, *Swierzko* (SN IX, 176).

**vrzica*: укр. діал. *верзіця* 'базика' (ЕСУМ 1, 355). Антропонімії рефлекси не засвідчено.

**Vъrzalь*: чеськ. *Vrzal* (ЧП).

**Vъrzelь*, **Vъrzelь*: ст.-рос. (вторинне) Аврамъ *Верзелка*, 1647 р. (Яхонтов 43), рос. *Верзелев* (ЖПТ), хорв. *Vrzel* (Leksik 731), слвн. *Vrzel* (ZSSP 692) ~ слвн. діал. *vrzel* 'дірка в загорожі' (Gregorič 495).

**Zavъrzelь*: чеськ. *Zavrzel* (ЧП).

**vrzolzь*, **vrzulь*: серб. діал. *vr̂zolzь* 'міцний вузол на мотузці' (Златковий 1, 94), макед. (вторинне) *врзулец* 'вузол; сучок на дошці, колоді і т. п.' (Гавриш 86), діал. 'вузол' (Видоески 1950: 57). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

**Vъrзьlo*, **Vъrзьlь*: укр. *Верзло* (НКП Черк. 1, 472), рос. *Верзлов* (Новикова 150).

**Vъrзidlo*: укр. *Верзило* (НКП Черниг. 655), ст.-рос. *Верзило*, 1499 р. (Веселовский 65), Богдашка *Верзила*, 1623 р. (Новомбергский 303), (похідне) *Верзилова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 409), рос. *Верзилов* (ЖПТ), слов'ян. *Верзила*, запозичене чувашами (Магницький 36), *Верзилова* — від-антропонімії ойконім на Ставропіллі, *Верзилово* (3 фіксації) — в колишніх Тульській, Ярославській, Московській губ. (Vasmer RGN II, 46) ~ укр. *верзіло* 'дилда, незугарна особа' (Білецький-Носенко 72), діал. 'брехун' (ЕСУМ 1, 355), рос. діал. *верзіло* 'здоровило; дурепа' (СРНГ 4, 146).

**Vъrzanь*, **Vъrzanь*: укр. *Верзан* (PI Кіров. 1, 280), хорв. *Vrzan* (Leksik 731), пол. *Wierzan* (SN X, 211), чеськ. *Vrzán* (ЧП).

**Ковъrзань*: рос. *Коверзанова* ж. (Лет. ЖС 2000, № 1—13, 81).

**Vъrzinь*: рос. *Верзин* (ЖПТ), *Верзинов* (РУС 75).

**Ковъrzinь*: ст.-рос. *Коверзин* Пятый Денисьев сын, 1550 р. (ТК 1550 г.: 321), рос. *Куверзин* (ЖПТ).

**Vъrzonь*: чеськ. *Vrzoň* (ЧП).

**Vъrzunь*: укр. *Верзун* (Новикова 150), *Верзун* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 184), рос. *Верзун*, *Верзунов* (ЖПТ), пол. *Werzun* (SN X, 166) ~ укр. діал. *верзун* 'постіл' (ЕСУМ 1, 355), 'старий чобіт', 'взуття, плетене з лика' (Гримашевич 30), *верзун* у стійкому словосполу-

ченні *верзуні верзті* 'обманювати' (Мацюк 42), рос. діал. *верзун* 'брехун' (ССГ 2, 31).

**kavъrziŋъ*: рос. діал. *каверзун* 'пустун, джигун' (СРНГ 12, 293).

**kovъrziŋъ*: укр. діал. *коверзун* 'вередливий чоловік' (Глуховцева 99).

***Въгзьль**: ст.-рос. (вторинне) Ігнатъ *Верзневскыи*, 1447–1453 рр. (Лебедев 3), *Верзнево*, 1504 р. — відантропонімічний ойконім у Звенигородському пов. колишньої Московської губ. (Леонид 20), воно ж *Верзнево* — в Калузькій губ. (Vasmer RGN II, 46) ~ рос. діал. *вѣрзень*, -зня 'постіл із бересту' (Меркурьев 26).

***Кавъгзьль(жь)** / ***Ковъгзьль(жь)**: укр. *Каверзний* (НКП Луг. 29), ст.-рос. Ждан Семенович *Коверзнев*, 1567 р. (Веселовский 130), рос. *Каверзнев*, *Коверзнев* (ЖПТ), (похідні) *Каверзнево* / *Коверзнева* — ойконім у колишній Смоленській губ., *Каверзнева* — в колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN III, 678), блр. *Каверзнев* (м. Гомель) ~ рос. діал. *каверзный* 'завзятий, запальний' (СРНГ 12, 293), *каверзѣнь*, -зня 'про погану, підступну людину' (СРНГ 12, 292), *коверзѣнь* 'незграба, тухтії', *коверзня* 'плітка' (СРНГ 14, 29), *куверзень* 'жваве, пустотливе дитя' (СРНГ 15, 389), блр. діал. *каварзѣнь* 'личак' (МАСМ 1, 40).

**skovъrziŋъ*: рос. діал. *скóверзень* 'про дитину, яка неспокійно спить і часто скачується з постелі' (СРНГ 38, 44).

**svъrziŋъ(жь)*: рос. діал. *сверзнѣй* 'високий' (СРГСУ 5, 117).

***Въгзатъ(жь)**: хорв. *Vrzati* (Leksik 731).

***Въгзѣть**: слов'ян. *Ерзуть* (Магницький 39) < **Верзут*, мотивоване дієсловом *верзти* < **въrzi*. Пор., наприклад, укр. *верзті* 'обманювати, плести нісенітниці' (Білецький-Носенко 72) та ін.

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Укр. *Боле́ста* і споріднені форми

Зафіксоване в документах Державного архіву Волинської області — *Bolesta*, 30-і рр. XX ст. (ДАВО ф. 40, оп. 14, спр. 401, арк. 15). Має аналоги: рос. *Боле́ста* (ПКАК 38), ст.-блр. Матысь *Боле́ста*, 1567 р. (ЛМ I/3, 706), блр. *Bolesty* — відантропонімний ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN I, 452), ст.-пол. *Bolesta*, 1237 р. (SSNO I, 211), пол. *Bolesta* (SN 1, 409), (похідні) *Bolesty* (3) — ойконіми (NMP I, 271). Очевидно, це рефлекс псл. **Boľ'estь* (з вирівнюванням фіналі під впливом *ā*-іменних основ).

Праантропонім відапелятивного походження. Пор., наприклад, ст.-укр. *боле́сть* у стійкому словосполученні *имати сме́ртную боле́сть* (СУМ I, 110), *боле́сть* 'недуга, хвороба' (СУМ XVI—XVII ст. 3, 26), укр. діал. *бо́лість* 'хвороба', *бо́лещі* мн. 'хвороба, туга' (ЕСУМ I, 196) < **болес'т'і*, ст.-блр. *боле́сть* 'хвороба; біль; смуток, туга' (ГСБМ 2, 129—131) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 186—187: **boľ'estь*).

Блр. *Булах* і под.

Для блр. *Булах*, 1764 р. (Бірыла 1966: 201), *Бу́ла́х*, *Бу́лахаў* (Бірыла 67) є паралелі в інослов'янських ономастиколах, пор.: укр. *Булах*, 1718 р. (ДІП I, 128), *Бу́ла́х* (Редько 1, 110), *Бу́ла́ха* (Горпинич, Корнієнко 34), ст.-рос. Kondrat *Bulach*, 1654 р. (СГЧА 82), Васка *Булахъ*, 1679—1680 рр. (АБ 6), рос. *Булах* (КП Сарат.₃), *Булахов* (ЖПТ), пол. *Bulach* (SN I, 562).

Антропонім *Булах* відобразився в назвах поселень: укр. *Булахи* (2), *Булахів* (2), *Булахівка*, *Булахове*, а також *Булахи* (3), *Булахов*,

Булахова, Булахово — в різних регіонах Східної Славії (Vasmer RGN I, 574), мікротопонімах: *Булахів яр*, *Булахове*, *Булахівка* (2) — в Чернігівсько-Сумському Поліссі (Череп. Микротоп. 49; Павленко 264).

Наведений фактичний матеріал дає підстави для реконструкції праантропонімів **Bulaxa*, **Bulaxъ*, мотивованих відповідними апелятивами. Стосовно їхніх континуантів пор., наприклад, блр. діал. *бу́лах* ‘шишка рогозу’ (Рамановіч 31), пол. діал. *bułach* ‘кінь світлої, жовтої масті; буланий’ (SGP III/1, 99) та ін.

Основа **Bulax-* пов’язана з **Bulaxj-* > **Bulaš-*. Стосовно реалізації останньої у складі власних назв (антропонімів) пор. укр. *Булаш* (м. Київ), ст.-рос. Петруш Иванов прозвище *Булаш*, 1624 р. (Парфенова 74), Матвей Максимов сын *Булашев*, 1685 р. (Полякова 40), рос. *Булашев*, *Булашов* (ЖПТ), блр. *Булаш* (Бірыла 67), болг. *Булашев* (Илчев 92), серб. *Булаш* (Михаїловић 119), хорв. *Bulaš* (Leksik 81), луж. *Bulašk* (Wenzel II/1, 68). Пор. також відантропонімні похідні: блр. *Булашы* — ойконіми у Гродненській і Мінській обл. (Рап. Гр. 41; Рап. Мін. 41), *Булашы* — мікротопонім (МБ 33), а також *Булашево*, *Булаши*, *Булашков* — ойконіми в колишніх Чернігівській, Мінській, Пермській губ. (Vasmer RGN I, 574). На основі ареального критерію можемо реконструювати праантропонім **Bulašъ*. Щодо потенційних апелятивних мотиваторів пор., наприклад, блр. діал. *була́ш* ‘хлібина’ (СС 1, 66).

На основі суфіксальної варіантності **Bulax-* / **Bulaš-* співвідносяться з **Bulex-* / **Buleš-*, **Bulix-* / **Buliš-*, **Bulox-* / **Buloš-*, **Bulux-* / **Bulus-*, **Bulux-* / **Bulyš-*. Фактичний матеріал підтверджує ці реконструкції:

**Bulexъ* / **Buleša*: укр. *Булехівський* (СП 61), хорв. *Buleša* (Leksik 81).

**Bulixъ* / **Bulišъ* // **Bulyxa*, *Bulyxъ* / **Bulyšъ*: укр. *Булишъ*, 1718 р. (ДІП I, 176), (вторинні) *Булихевич*, *Булиховський* (СП 61), ст.-рос. Алешка *Булышов*, 1627 р. (Веселовский 54), (похідне) *Булышово*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК II, 765), рос. *Булышев* (ЖПТ), *Булыхово* — назва поселення в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN I, 579), ст.-блр. *Bulisz*, 1561 р. (ПКГЭ II, 158), пол. *Bułych*, *Bułycha* (SN I, 564), слвц. *Buliš* (TZ Bratislava 43), луж. *Buliš* (Wenzel II/1, 68) ~ рос. діал. *бу́лыш* ‘водянка, пухлина’, ‘будь-який предмет заокругленої форми, *бу́лыш* ‘підвищення, пагорбок’, *бу́лышы* мн. ‘витріщені, вирячковаті очі’ (СГРС 1, 213). Останнє орієнтують на прибалтійсько-фінське першоджерело. Див. (Аникин РЭС 5, 123 — з оглядом літератури).

***Buloхъ**: ст.-рос. Иванъ *Булохъ*, 1593 р. (Тупиков 68), рос. *Булох*, *Булохов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *булош* ‘невелике підвищення на поверхні землі, пагорб’ (СГРС 1, 211).

***Buluxъ**, ***Bul’uxъ** / ***Bulušъ**: укр. *Булюх* (Радіон 13), рос. *Булушев* (ОА 1, 474), блр. *Булухов* (ЖПТ), рос., блр. *Булухи* – відантропонімі ойконіми в колишніх Смоленській і Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 579), луж. *Buluš* (Wenzel II/1, 68).

Лексико-словотвірна мікросистема з коренем **bul-* / **Bul-* досить розгалужена.

Первісні, суфіксально не ускладнені, псл. ***Bula**, ***Bulъ**, ***Bulь** можна відновити на основі ст.-укр. Гаврила *Бул*, 1667 р. (ПКХ 26), укр. *Булъ*, 1718 р. (ДІП I, 264), *Була* (Редько 1, 110), ст.-рос. (похідні) *Булово*, XVI ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК VI, 446), *Булина*, 1568/69 рр. – назва поселення в колишньому Ярославському пов. (ПМЯ 252), рос. *Булев*, *Булин*, *Булов* (ЖПТ), блр. *Була*, *Булъ* (ЖПТ), (похідне) *Буліна* – ойконім у Могильовській обл. (Рад. Маг. 32), макед. *Булев*, *Булов*, *Булъ* (Речник ПКМ I, 167, 168), серб. *Була*, *Булъ* (Михайлович 118, 119), (похідне) *Булъев дѣ* – мікротопонім (Цицил-Реметић 155), хорв. *Bula*, *Bulovac*, *Bulj* (Leksik 81, 82), словн. (похідне) *Buljevič* (ZSSP 66), пол. *Bul*, *Bula*, *Buła* (SN I, 559, 562), ст.-чеськ. *Bul*, *Bula* (Gebauer I, 116), чеськ. *Bula* (ЧП), луж. *Bula* (Wenzel II/1, 67).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *бу́ля* ‘гуля, жовно’, блр. діал. *бульі* мн. ‘вирячкуваті очі’ (СБГ 1, 237) та ін., зібрані під гаслом **bula* в (ЕССЯ 3, 92–93).

**buloglazъ*: рос. діал. *булыглаз* ‘верхогляд’ (СРНГ 3 272). Рефлекс у сфері антропонімії не засвідчено.

Суфіксальні деривати:

***Bulyga**, ***Bulygъ**: ст.-укр. Дмитреї *Булыга*, 1577 р. (УП 250), укр. *Булига* (СП 61), *Булига* (Богдан 26), ст.-рос. Овдоким Максимов сын *Булыга*, 1552 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 111), Иванъ *Булыгинъ*, 1621 р. (Тупиков 492), Демидко *Булыгин*, 1685 р. (ОСС 4, 20), рос. *Булыга*, яке виводять із тюркського першоджерела (Кюршунова 2016: 153), *Булыгин* (ЖПТ), а також *Булыги*, *Булыгин*, *Булыгина* (4), *Булыгино* (8) – назви населених пунктів у різних регіонах (Vasmer RGN I, 579), блр. *Булыг*, *Булыга* (ЖПТ), пол. *Bułyga* (SN I, 564).

Псл. **bulyga* зі знаком запитання відновлено в (ЕССЯ 3, 94–95). Правда, сюди як ілюстративний матеріал помилково включе-

но лексеми на зразок рос. діал. *булды́га* ‘п’яниця, скандаліст’ і под., які континують псл. **bьldyga*. Останнє на багатому фактичному матеріалі реконструйовано в (Казлова І, 29–30).

Глибину реконструкції (в ЭССЯ 3, 95 архетип **bulyga* віднесено до праслов’янського лексичного фонду гіпотетично) можна підсилити за рахунок іносуфіксальних антропонімів відапелятивного походження:

***Bulaga / *Buloga, *Bulogъ:** укр. *Булага, Булога* (КПУ Зап. 4, 44, 45), рос. *Булагов* (ИСП 68), хорв. *Bulog* (Leksik 82), пол. *Bulaga* (SN I, 559) ~ серб. діал. *бӯлдга* ‘лінива, незграбна, недбайлива особа’ (Стијовић 46).

***Bulega / *Buliga:** укр. *Буліга* (Зайцева, Ковальчук 26), *Булега* (СП 60), хорв. *Buliga* (Leksik 82) ~ укр. діал. *булѐга* ‘людина з голеною головою, на якій спереду залишився лише оселедець’ (Матейко 111).

***Buluga:** укр. *Булуґа* (Богдан 27).

***Bulajъ:** укр. *Булай*, 1706 р. (Пивовар 125), *Булай* – сучасне прізвище (Зосимов І, 109), *Булаї* – відантропонімний ойконім у Вінницькій обл., ст.-рос. Игнатей *Булаев*, 1555 р. (Антонов 2000: 165), рос. *Булаев* (ЖПТ), (похідні) *Булаєво* – ойконіми відантропонімного походження в колишніх Пензенській, Псковській, Смоленській губ., *Булаєво Новое* – в колишній Казанській губ. (Vasmer RGN I, 574), ст.-блр. Авфим *Булай*, 1681 р. (Бірыла 1966: 200), блр. *Булай* (Бірыла 66), серб. *Булајић* (Михаїловић 118), пол. *Butaj* (SN I, 562).

***Bulějъ, *Bulujъ:** укр. *Булуй* (Жит.), рос. *Булеев* (ИСП 69), словц. *Bulej* (TP 86).

***Bulaka, *Bulakъ, *Bul’akъ / *Bulaсъ:** ст.-укр. Миколай *Булак*, 1620 р., Сережка *Булякъ*, 1654 р. (Тупиков 68), укр. *Булак, Буляк* (Богдан 26, 27), *Булачок* (м. Дрогобич), ст.-рос. Санко *Булака*, 1631 р. (Тупиков 68), Яковъ *Булакинъ*, 1668 р. (ОСС 5, 14), (похідне) *Булаково*, XVI ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК VI, 8), рос. *Булак* (Лен. М 11, 71), *Булачев* (КП Твер.), *Булачов, Булакин* (ЖПТ), (похідні) *Булаково* – назви поселень у колишніх Вологодській, Московській, Ярославській губ. (Vasmer RGN VI, 573), блр. *Булак* (ЖПТ), *Булач* (Бірыла 67), (похідне) *Булакава дарога* – мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака І, 48), болг. *Булачев* (Илчев 92), макед. *Булаков* (Речник ПКМ I, 167), серб. *Булаковић*

(Михаїловић 118), пол. *Bulak*, *Bulaczek*, *Bułacz*, *Bułak* (SN I, 559, 562), (похідне) *Bułaków* — ойконім (NMP I, 459), чеськ. *Bulák* (ЧП), словц. *Bulak* (Krištof 268), луж. *Bulak* (Wenzel II/1, 167) ~ рос. діал. *бу́лач* ‘порхавка’ (СГРС I, 211), блр. діал. *була́к* ‘ручка ножа’ (Шаталава 23).

***Bulěka**, ***Bulěky**: рос. *Булеков* (ЖПТ), словц. *Buleka* (TP 86).

***Bulikь** / ***Buličь**: ст.-укр. Івашка *Булич*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 232), укр. *Булик*, *Булич* (Редько I, 111), ст.-рос. *Булик* Нечаев сын Колюпанов, XVI ст. (ГРМ 301), рос. *Буличев* (ЖПТ), блр. *Буліч* (Бірыла 66), (похідне) *Бу́лікава сцежка* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака I, 48), макед. *Були́к* (Речник ПКМ I, 167), серб. *Булић* (Михаїловић 119), хорв. *Bulić* (Leksik 82), *Bulići* — ойконім (Im. m. 105), словн. *Bulič* (ZSSP 66), пол. *Bulicz*, *Bulik* (SN I, 560), словц. *Bulik* (TP 86), луж. *Bulik* (Wenzel II/1, 68).

***Bulukь**, ***Bul'ukь** / ***Bulučь**: ст.-укр. *Булюк*, 1639 р. (Тупиков 68), Грыцько *Булукъ*, 1649 р. (Реєстр 141), укр. *Булук*, 1732 р. (ПМП 1732: 88), *Булюк* (Богдан 27), рос. *Булучев* (ЖПТ), серб. *Буљковић* (Михаїловић 119), пол. *Bułukow* (SN I, 564).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *булу́к* у виразах *булуком сплав* / *спуск ковбків* ‘у розсип’; *класти булуком ковбк'и* ‘дерево почерез дерево’ (Горбач Бродина 143).

***Bulyka**, ***Bulyky**: ст.-рос. Степанъ *Булыка*, 1567 р. (Тупиков 68), Микишка Микитинъ с. *Булычинъ*, 1677 р. (Переславль-Залесский 15), рос. *Булыкин* (ЖПТ), *Булыки*, *Булыкино*, *Булыкинская* — ойконіми в колишніх Смоленській, Костромській, В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 579), ст.-блр. Іванъ *Булыкъ*, 1646 р. (Тупиков 68), блр. *Булыка* (Бірыла 67), пол. *Bułyk*, *Bułyka* (SN I, 564). Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, рос. діал. *булы́ка* ‘грубіян; дурень’ (СРНГ 3, 273).

Словотвірно з **Bulykь* пов'язане ***Bulyčь** < **Bulykjь*, яке реалізувалося в ст.-рос. Семен *Булычев*, 1430 р. (Веселовский 54), *Булыч* Гаврилов, 1580 р. (ПМТ 443), Сенька Епифанов сын прозвище *Булыч*, 1660 р. (ХКФ II, 101), рос. (похідні) *Булычи*, *Булычева*, *Булычево* (5 фіксацій), *Булычевы*, *Булычевка* — назви поселень у різних регіонах (ГСТ 190; Vasmer RGN I, 579; Малицкий 117), *Булычѣв конец* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова I, 171), ст.-блр. Никонъ *Булычъ*, 1646 р. (Тупиков 68), блр. *Булычев* (СБГТ 148), пол. *Bułycz* (SN I, 564).

Апелятивне підгрунтя — псл. **bulyщ* — відновлено в (ЭССЯ 3, 94) на матеріалі російської діалектної лексики з ремаркою «споріднене **bula*, **buliti* з недостатньо ясным суфіксом». Формально неможливий зв'язок з гіпотетичним **bul(d)-*, як це припускають в (Аникин РЭС 5, 122).

***Булька, *Булька, *Булько:** ст.-укр. Иван Булка, 1704 р. (ПОП 24), укр. Булка (Редько 1, 112), ст.-рос. Булько Бобрусникъ, 1552 р. (Тупиков 68), рос. Булкин, Бульков (ЖПТ), блр. (похідне) Булькова — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 25), серб. (похідне) Бульков ка̑мѣн — мікротопонім (Цицмил-Реметић 155), слвц. Bulka, Bulko (ТР 86) ~ укр. діал. бу́лка 'дерев'яна куля для гри; кругла грудка з глини', бу́лька 'водяна або мильна бульбашка' (ЕСУМ 1, 294), рос. діал. бу́лка 'заокруглене підвищення; пагорб' (Лабунец 37), булѣк 'водяна бульбашка' (АОС 2, 172) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 94).

***Bulica:** хорв. Bulica (Leksik 82) ~ **bulica* (ЭССЯ 3, 93).

***bulьca:** слвн. діал. bulca 'прищик' (Škrlep 13). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Бульсь:** луж. Bulec (Wenzel II/1, 68) ~ слвц. діал. bulec 'шматок глини, з якої роблять вушко посудини' (SSN I, 183).

***Bulima, *Bulimъ:** укр. Булим (Редько Словник 1, 112), Булима (Хм.), Булема (Богдан 26) < **Булима, Булимове* — мікротопонім (Вол.; Анк.), рос. Булимов (КПУ Харк. 2, 88), (похідне) Булимов Яр — гідронім у Воронежській обл. (Ковалев 75) ~ рос. діал. булі́ма 'колода, чурбак' (ОСВГ 1, 125) < **bulima* — дієприкметник пасивного стану (пропущений в ЭССЯ), мотивований дієсловом **buliti* (ЭССЯ 3, 94).

***Bulanъ, *Bul'анъ:** укр., рос. Булан (ЖПТ), слвн. Buljan (ZSSP 66), серб. Булан (Михајловић 119) ~ рос. діал. була́н 'великі очі', була́ный 'великий (про очі)' (СРГК 1, 136). Ареал власних назв спростовує припущення про запозичення апелятивного відповідника, а також про його зв'язок з основою **bul(d)-*. Див. (Аникин РЭС 5, 107).

***Bulinъ:** укр. Булинъ, 1734 р. (ДІП VI, 277), серб. Бу́лин (Михајловић 120).

***Bulunъ:** хорв. Bulunik (Leksik 82).

***bulонъ:** пол. діал. bułoni 'прізвисько людини з гулею на морді' (SGP III/1, 104). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Bulynъ:** укр. Булинюк (Богдан 27), ст.-рос. Бульня, 1545 р. (Веселовский 54), рос. Бульня — прізвисько (ПОС 2, 209), блр. Бульня

(Бірыла 68), блр., рос. (похідні) *Булынино* (2), *Булынки*, *Булынищина* — ойконіми в колишніх Вітебській, Мінській, Псковській, Тамбовській губ. (Vasmer RGN I, 579), пол. (вторинне) *Wiłuyko* (SN I, 564), співвідносні з рос. діал. *бульня* ‘нероба’, ‘недоумок’ (ПОС 2, 209), ‘пухлина’ (СГРС 1, 213), *бульнь* ‘твердий наріст, наплив на стовбурі дерева’ (СГРС 1, 213).

***Bulasъ**, ***Bulasъ**: укр. *Булас*, *Булась* (Редько 1, 111), рос. *Булас*, блр. *Буласаў* (Бірыла 67), пол. *Bułas* (SN I, 563), чеськ. *Bulas* (ЧП), словц. *Bulas* (TZ Bratislava 42) ~ пол. діал. *bułas* ‘прізвисько людини з одутлим обличчям’ (SGP III/1, 101).

***Buleta**, ***Buleтъ**: серб. *Буљета* (Михаїловић 120), хорв. *Bulet*, *Buleta* (Leksik 82).

***Bulitъ**: ст.-укр. (вторинне) *Серешка Булитков*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 428).

***Bulotъ**: пол. *Bułot* (SN I, 564).

***Bulava**, ***Bulavъ(jъ)**: укр. *Булавинъ*, 1718 р. (ДІП I, 229), ст.-рос. Івашко *Булава*, 1495 р. (Тупиков 68), ст.-рос. (похідне) *Булавино*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 422), рос. (похідні) *Булавино* — ойконіми в колишніх Костромській і Псковській губ. (Vasmer RGN VI, 573), блр. *Булава* (ЖПТ), (похідне) *Булавино* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 573), хорв. *Bulava* (Leksik 81), пол. *Buława* (SN I, 563), (похідне) *Buławu* — ойконім (NMP I, 459), чеськ. *Bulava* (ЧП) ~ рос. діал. *була́вый*: *лавочка булавая* (СРНГ 3, 267), схв. *бўлав* ‘вирячкуватий (про очі)’, словц. діал. *buľ avu* ‘товстий, надутий’ (ЕСУМ 1, 294) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 93).

Рос. **Всеслав* і структурно споріднені форми

Заголовний антропонім зберігся в назві населеного пункту *Сеславль*, 1610 р. (АЗР IV, 375), сучасне *Сеславль* у Брянській обл. Росії. Він сягає первісного **Всеславль* < *Всеслав* + *-j-* в індивідуально-посесивній функції.

Щодо генетично споріднених пор. ше: д.-руськ. *Всеславъ*, 1044 р. (Тупиков 98), укр. *Всеслав* (Зосимов 1, 165), ст.-рос. *Оедоръ Всеславинъ*, 1539 р., *Делянтей Сеславин*, 1574 р. (ВХК 1978: 1, 3), (похідне) *Всеславле*, 1495 р. — ойконім, *Сеславль путь*, 1535 р. —

в історичній Новгородській землі (НПК I, 896; ПКНЗ I, 314), рос. *Сеславин*, 1911 р. (ПКПГ 125), (похідне) *Сеславское* (*Всеславское*) — ойконім у колишньому Владимирському пов. (Кожевников XXXVII), болг. *Всеслав* (Заимов 56), (похідне) *Сєслава падїна* — мікротопонім (Заимов БГИ 157), схв. *Sveslav* — особове ім'я (PI 401), слвн. *Sveslav* (Kos 138), у джерелах — *Sveizlov*, 1267 р. (Kronsteiner 210), ст.-чеськ. *Zuezlav*, 1226 р., *Vssezlaus*, 1233 р. (Pleskalová 142, 144), чеськ. *Sveslava* (Морошкин 175), слов'ян. (похідне) *Сеславка* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 52) < ***Vьse-slava**, ***Vьseslavъ**.

Фактичний матеріал свідчить про потенційність ще деяких праантропонімів із компонентом **Vьse-*, зокрема:

***Vьseborъ**: ст.-пол. *Shebor*, 1145 р., *Suebor*, XII ст., *Wszebor*, 1265 р., *Swebor*, 1390 р. (SSNO V, 216), ст.-чеськ. *Svebor*, 1115 р., *Zvebor*, 1227 р. (Морошкин 175), *Wsebor*, 1224 р., *Zuebor*, XIII ст. (Pleskalová 142, 144), чеськ. (похідні) *Svébořice*, *Všeboř* — ойконіми (Profous IV, 244, 640), слвц. *Sobor* — ойконім, який пов'язують з особовим іменем *Všebor* (Stanislav II, 435), н.-луж. *Wšobor*, *Šobor* (Мука III, 100, 113), а також слов'ян. *Вишеборово* — відантропонімний ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 14).

Наявність лит. *Visbaras* (варіанти *Vizbaras*, *Vizbara*), *Visbarai* (3 фіксації) — ойконіми, д.-пруськ. *Wissebar* свідчить, на думку Ю. Юркена, про давні зв'язки балтійських і західнослов'янських етносів. Див. (Юркена 139–140).

***Vьsebratъ**: макед. (похідне) *Себрат* — ойконім, відомий з 1570 р. (Станковска 2003: 264).

***Vьsebudъ**: ст.-рос. (похідне) *Себудово*, 1539/40 р. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 130).

***Vьsedoborъ**: чеськ. (похідне) *Všedobrovice* — ойконім (Profous IV, 641).

***Vьsedrugъ**: блр. *Седруж* — відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 115), із **Vседруж*.

***Vьsegněvъ**: ст.-пол. *Wszgnew*, 1386 р. (SSNO V, 219).

***Vьsegoda**, ***Vьsegodъ**, ***Vьsegodičъ**: укр. *Сегода* (Редько 2, 937), ст.-рос. (похідне) *Всегодичи*, 1642 р. — ойконім у колишньому Владимирському пов. (Шумаков 112), пізніше — *Малые Всегодичи*, *Большие Всегодичи*, 1648 р. (ПКВЗ 46).

***Vьsegojъ**: слвн. *Zvigoj*, XII ст. (Kronsteiner 210 — з реконструкцією *Svegojъ*).

***Vъsegьda**, ***Vъsegьdъ**: укр. *Сегеда*, *Сигида* (Редько 2, 937), *Сегединці* — відантропонімічний ойконім у Черкаській обл., слов'ян. (пруссък.) *Wissegede*, 1347 р., *Wyssegede*, *Wisseged*, 1339 р. та ін. (Топоров Е—Н 182—183), *Wyssagede* (Trautmann 120).

***Vъsegьrdъ**: ст.-чеськ. *Vsehrd*, 1052 р. (Морошкин 50).

***Vъsejědъсь**: ст.-укр. Яцко *Сядець*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 158).

***Vъsel'ubъ**: блр. *Уселюб* — відантропонімічний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 243), історично — *Вселюбъ*, 1517 р. (РИБ XX, 428), слвн. *Sveljub* (Kos 138) ~ ст.-рос. *вселюбець* 'той, хто всіх любить' (Сл. РЯ XI—XVII вв. 3, 125).

***Vъsel'utъ**: слов'ян. *Wissalute* — у прусському антропоніміконі (Trautmann 119) ~ ст.-рос. *вселютый* 'нестерпний, болючий', 1652 р. (Сл. РЯ XI—XVII вв. 3, 125).

***Vъsemila**, ***Vъsemilъ**: рос. (похідне) *Семилово* — ойконім у колишньому Костромському пов. (Самарянов 58), схв. *Svemil* (Maretić 128), ст.-пол. *Wszemil*, 1204 р. (SSNO V, 220), ст.-чеськ. *Vsemila*, XIII ст. (Pleskalová 144), чеськ. (похідне) *Všemily* — ойконім (Profous IV, 645), луж. *Wšomila* (Wenzel II/2, 168).

***Vъseměъ**, ***Vъsemirъ**: рос. *Всемиров* (Книги РФ X, 88), блр. (похідне) *Аўсямірава* — ойконім у Столинському р-ні Брестської обл. (Рап. Бр. 18), історично — *Всемерь*, XVI ст. (ABK XXII, 220), *Овсемирно*, 1595 р. (ABK XVIII, 510), болг. *Всемир* (Заимов 56), схв. *Svemir* — особове ім'я (PI 401), ст.-пол. *Vsemir*, 1136 р., *Szwyemir*, 1470—1480 рр. (SSNO V, 220), слов'ян. *Wyssamir* — у прусському антропоніміконі (Trautmann 119), *Wsemir*, 1194 р. — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 160).

***Vъsemogota**: блр. *Симагутин* (м. Дзержинськ).

***Vъsemōdrъ**: рос. *Всемиров* (КПУ Ник. 5, 197), *Wšemqdr* — антропонім у балтійських слов'ян (Müller 114). Стосовно моделі пор., наприклад, д.-ісланд. *Alvíss* 'всемудрий', галльськ. *Condollus* 'т. с.' (наводиться за: Топорова 167, 176) ~ ст.-рос. *всемудрый* 'премудрий' (Сл. РЯ XI—XVII вв. 3, 126).

***Vъsemyslъ**: ст.-слвн. *Seuemuscle* (Kos 138 — з реконструкцією *Svemisl*), ст.-пол. *Wschemisl*, 1431 р. (SSNO VI, 220), чеськ. (похідне) *Všemyslice* — топонім (Profous IV, 645—646), луж. *Wšomysl* [1501 р.—*Schomußel* (Wenzel II/2, 168)], слов'ян. *Wissemusle*, *Wyssemoysel* — у старопрусьському антропоніміконі (Trautmann 120), слов'ян. *Zvemuzl*, 1146 р. — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 138).

***Ўьсенѣгъ**: (похідні) укр. *Сенігів* — назва поселення у Хмельницькій обл., ст.-рос. *Сенѣгъ*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК II, 739).

***Ўьсєправъ**: ст.-чеськ. *Sveprav, Zveprav*, 1226 р. (Морошкин 175).

***Ўьсєрадъ**: блр. *Сярадава* — відантропонімічний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 124), схв. *Sverad* (Maretić 128), ст.-пол. *Wserad*, 1204 р. (SSNO V, 220), ст.-чеськ. *Sverad*, 1052 р. (Морошкин 175), *Svéradice, Svěraz, Všeradice, Všeradov* — відантропонімічні ойконіми (Profous IV, 245, 647–648), словц. *Svorad* (Blanár, Matejčík 205), луж. *Wšerad* (Wenzel II/2, 168), слов'ян. (похідне) *Wischerad* — ойконім на терені Пруссії (Gerullis 203).

***Ўьсєрѣбъ**: ст.-чеськ. (похідне) *Wšeruby*, XVI ст. — ойконім (АČ IV, 169).

***Ўьсєsulъ**: ст.-пол. *Vsezul*, 1275 р. (SSNO V, 220).

***Ўьсєtѣхъ**: ст.-чеськ. *Seteh*, XII ст. (Pleskalová 144).

Ўьсєvidъ** (Ўьсєvѣdъ**): укр. *Всеvid* (Зосимов 1, 165), ст.-рос. *Всеvid* Оникей Иванов, XVII ст. (ТК I, 856), (похідне) *Всевиж*, 1498 р., варіант *Вховезж*, 1576 р. — ойконім в історичній Новгородській землі [цит. за (Васильев 103)], чеськ. *Vševíd, Ševíd* (Beneš 286).

**вьсєvidьсь*: д.-руськ. *вьсєvidьць* ‘хто все бачить’ (СДРЯ II, 271).

***Ўьсєvitъ**: слов'ян. *Wissewit* — у пруському антропоніміконі (Trautmann 120).

***Ўьсєvoldъ**: д.-руськ. *Всеволодъ*, 980 р. (Тупиков 97), укр. *Сиволод* ‘Всеволод’ (Грінченко 4, 560), *Всеволод* (Зосимов 1, 165), *Всеволодівка* — відантропонімічний ойконім на Волині, рос. (похідні) *Всеволодкино, Всеволодовка, Всеволодово* — ойконіми в колишніх Смоленській, Самарській, Московській губ. (Vasmer RGN II, 215), *Сиволодский Яр* — гідронім у басейні Сосни в колишній Воронежській губ. (Vasmer RGN XI, 258), болг. *Всеvлад, Севvлад* < *Всеvлад* (Заимов 56, 197), ст.-серб. *Севvладъ*, 1340 р. (ОССП 130), схв. *Svevlad* — особове ім'я (PI 402).

Укр. *Гет* і под.

Заголовне прізвище зафіксовано в м. Радехів Львівської обл. (СПЗУ 86). Його можна зіставляти з укр. *Гета*, 1773 р. (ДІП V, 117), *Гета* — сучасне прізвище (РУС 96), (похідне) *Гетове* — мікро-

топонім у Волинській обл. (Сл. ММ 1, 165), рос. *Гет* (Рязан. КП 1, 418), *Гета* (Лет. ЖС 2006, № 1–13, 44), болг. *Гета* (Илчев 200), *Гѣтов кладенец* — мікрогідронім у Панагюрско (Заимов Панагюрско 86), макед. *Гетова ж.*, яке, однак, кваліфікують як результат декомпозиції *Богета*, *Драгета* (Речник ПКМ I, 253), слвн. *Geta* (ZSSP 160), пол. *Get*, *Geta*, *Giet* (SN III, 318, 346), *Het*, *Heta* (SN IV, 111), а також із формально вторинними укр. *Етенко* (Новикова 283) — патронім на *-енко*, болг. *Ета* (Илчев 200) та ін. із модифікованим анлаутом (втрата слабкоартикульованого гортанного Г-).

Наведені факти свідчать про імовірність праантропонімів ***Гѣта ж.**, ***Гѣтъ ч.**

Укр. *Геть* (с. Розжалів Радехівськ. р-ну Льв.), пол. *Heć* (SN IV, 79) — реальні підстави для відновлення потенційного псл. ***Гѣтъ**.

Стосовно фонетичного руху *-ѣ- > -e-* в корені (крім звичного *-ѣ- > -o-*) пор., наприклад, укр. діал. *гѣб* ‘горб’ (Громко 55) < **gѣbъ*, рос. діал. *кѣни* ‘резинове чи шкіряне взуття, різновид глибоких галош’ (СГРС 5, 118), болг. діал. *кѣн* ‘з відрубаним хвостом’ (БЕР 2, 326), пол. (старе) *kień* ‘пеньок, колода’, д.-луж. *keń* ‘пеньок’ (ЭССЯ 13, 295) < **kѣnъ*, **kѣnъ*, і.-е. **kū-* ‘розбухати, набрякати’, слвн. *kēka* ‘про людину, яка ходить сутулячись’ < **kѣka*, схв. діал. *kečka* ‘коса (заплетене волосся)’ < **kѣčka*, слвц. *kierpiť* ‘чистити’ < **kѣpiti*, чеськ. діал. *hebadlo* ‘пристосування для плетіння мотузків’ < **gѣbadlo*, ст.-чеськ. *hebký*, слвц. *hebký* ‘гнучкий’ < **gѣbъkѣjъ* (ЭССЯ 7, 183; 13, 172, 177, 205) та ін.

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Гѣтѣја**, ***Гѣтѣјь**: укр. *Гетей* (Панцьо 100), *Гетія* [с. Липини Луцьк. р-ну Вол. (Анк.)].

***Гѣташъ**, ***Гѣтешъ**, ***Гѣтошъ**: хорв. *Getaš*, *Getoš* (Leksik 187), слвц. *Heteš* (TZ Trnava 86).

***Гѣtadlo**: укр. *Гетало* (РУС 96), рос. *Геталов* (ЖПТ).

Похідні з консонантом *-k-* у суфіксальній морфемі:

***Гѣтакъ**: пол. *Hetak* (SN IV, 111).

***Гѣtikъ**: укр. *Гетик* (РУС 96), рос. *Гетиков* (Новикова 193), блр. *Гецік* (Бірыла 108).

***Гѣтъка**, ***Гѣтъко**, ***Гѣтъкъ**, ***Гѣтъко**: блр. *Гетко* (ЖПТ), *Гетько* (СБГТ 167), (похідне) *Геткаў церабеж* — мікротопонім у Гродненській обл. (МБ 58), болг. *Гетка*, *Гетко* (Илчев 132), пол. *Getek*, *Getka*, *Getko*, *Gietek*, *Gietka*, *Hetka*, *Hetko* (SN III, 319, 346; IV, 11), чеськ. *Geťko* (ЧП), слвц. *Geťko* (TZ Bratislava 93).

***Гѣталь**: укр. (вторинне) *Геталюк* (НКП Він. 128), пол. *Hetal* (SN IV, 111).

***Гѣтапъ**: болг. *Гетан* (Илчев 132).

***Гѣтепъ**: пол. *Heteń* (SN IV, 111).

***Гѣтинъ**: рос. *Гетин* (ЖПТ), а також *Етин* (Новикова 203) < **Ге-тин*.

***Гѣтунъ**: укр. *Гетун* — сучасне прізвище [сс. Залав'є Млинівськ. р-ну; Дубрівка Дубровицьк. р-ну Рв. (СПЗУ 86)], рос. *Гетун* (ЖПТ).

Корінь **Gѣt-* генетично пов'язаний з **Got-* і **Gat-*. На матеріалі різних класів онімів цей зв'язок описано в (Козлова 2014: 236–265).

Ст.-рос. *Гилев* і под.

Засвідчено у складі антропонімоформули Бориско *Гилев*, 1579 р. (Полякова 58). Формально це патронім на *-ев* від базового *Гиль*, спорідненого з укр. *Гиль* (Новикова 193), рос. *Гилев* (ЖПТ), *Гилева*, *Гилево* (3 фіксації) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN II, 350), блр. *Гиль* (Бірыла 108), *Гілі* — відантропонімний ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 106), ст.-пол. Nicolaus *Gyl*, 1490 р. (SSNO II, 118), пол. *Gil* (SN III, 349), чеськ. *Hyl* (ЧП), ст.-слвц. Johanue *Hyl*, 1505 р. (HSSJ I, 462), слвц. *Hyl* — сучасне прізвище (TZ Bratislava 130) < ***Гуль** відапелятивного походження. Стосовно мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *гу(л)*, 1642 р. 'снігур' (СУМ XVI–XVII ст. 5, 210), укр. *гиль* 'т. с.', ст.-пол. *gyl* 'снігур', 1472 р. (Sł. stpol. II, 413) із відповідниками в інших слов'янських мовах. Див. (ЕСУМ 1, 506; ЭССЯ 7, 221).

Із базовим **Гуль* пов'язані демінутиви:

***Гулікъ**: блр. (похідне) *Гілікі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 72), пол. *Gilik* (SN III, 350).

***Гульсь**: пол. *Gilies* (SN III, 349).

Укр. *Огиль* (Горпинич, Корнієнко 166), *Огіль* (Новикова 600), рос. *Огиль* (ЖПТ) свідчать про потенційність псл. ***Obgylъ**.

Словотвірно з ним пов'язане ***Obgylъсь** > рос. *Огилец* (ЖПТ).

Ст.-укр. *Денгубъ* і под.

Заголовне слово — компонент антропонімоформули Семень Ігнатович *Денгубъ*, зафіксованої під 1693 р. в (АКС 72). Воно ге-

нетично споріднене з укр. *Денгубь*, 1726 р. (МК 230), *Деньгуб* — сучасне прізвище (СП 117), ст.-рос. **Деньгуб* > *Деньгубова нива*, XVI ст. — мікротопонім у Новгородській землі (НПК IV, 411), рос. *Деньгуб*, *Деньгубов* (ЖПТ), блр. *Денгуб* (ЖПТ), болг. *Денгубов* (Илчев 169), хрв. *Дангуба*, *Дангубић* (Речник 4, 49). Пор. також назви поселень, мотивовані цим антропонімом: *Деньгубовка* (3 фіксації) — в колишніх Орловській, Смоленській, Могильовській губ., *Деньгубы* — в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 711) < **Дьньгуба*, **Дьньгубь*. Ономастичні факти важливі стосовно ареалу рефлексів посл. **дньгуба*, **дньгубь*, реконструйованих в (ЭССЯ 5, 214: блр., болг., макед., схв.).

Рос. *Жагрин*, *Жагров* і под.

Прізвища *Жагрин*, *Жагров* зафіксовано в (ЖПТ). Формально це посесиви на *-ин*, *-ов* від *Жагра*, *Жаг(о)р*. Зважаючи на ст.-рос. Петр *Жагрин*, 1636 р. (ВУР III, 166), рос. *Жагер* (ЖПТ), *Жагры* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN III, 257), хорв. *Žagrić*, *Žagrović* (Leksik 756), можна реконструювати базові **Žagъra*, **Žagъro*, **Žagъrъ*. Менш імовірні варіанти **Žagra*, **Žagro*, **Žagrъ*. Див., наприклад, (Фасмер II, 33; ЭССЯ 31, 231: **obžagriti*).

Стосовно апелятивних відповідників пор. ст.-рос. *жагра* ‘трут, гніт для запалювання мушкета, пищалі’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 5, 69), рос. діал. *жа́гра* ‘худий, виснажений чоловік’ (НОС 2, 118), ‘виснажений кінь, худя корова’ (СРГСУ Доп. 150), ‘трут’ (Селигер 2, 69) та ін., семантично багатозначні (Попова 150–156), блр. діал. *жа́гры* мн. ‘соха’ (СБГ 2, 132).

Суфіксальною варіантністю із **Žagъra*, **Žagъro*, **Žagъrъ* пов’язані: **Žagara*, **Žagarъ*: рос. *Жагарин* — сучасне прізвище, хорв. *Žagar* (Leksik 756), пол. *Żagarów* (SN X, 566) ~ в.-луж. *žahar* ‘палій’ (Трофимович 457).

**Žagoga*, **Žagorъ*: рос. *Жагорево*, *Жагорин*, *Жагорина* — відантропонімі ойконіми в колишніх Псковській, Тверській, Смоленській губ. (Vasmer RGN III, 257).

**Žagura*: рос. *Жагурин* (ЖПТ).

**žagъravъ(jъ)*: серб. діал. *жа́грав* ‘спокусливий; розпутний’: *Има та́ја неве́стица жа́граве очи* (Златковић 1, 190).

**žagrica*: серб. діал. *жагрица* ‘кукурудзяна оладка, спечена на плиті’ (Петровић, Капустина 88). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Кореневе **žag-* реалізувалося також у:

**Žaga*, **Žago*: укр. *Жага* (Новикова 294), *Жаго* (КПУ Полт. 1, 151), рос. *Жагин*, *Жаго* (ЖПТ), пол. *Žaga* (SN X, 566) ~ блр. діал. *жа́га* ‘кропива’ (СБГ 2, 131).

**Žagačь*: хорв. *Žagač* (Leksik 756), словн. *Žagač* (ZSSP 716) ~ словн. діал. *žagáč* ‘пиляр’ (Novak 182).

**Žagajь*: пол. *Žagaj* (SN X, 566).

Іносукфікальні деривати:

**Žagala*, **Žagalь*: укр. *Жагала* (Новикова 294), пол. *Žagała*, *Žagałko* (SN X, 567).

**Žagolь*: пол. *Žagól* (SN X, 567).

**Žagula*, **Žagulь*: рос. (похідне) *Жагулино* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN III, 257), пол. *Žaguła*, *Žagulak* (SN X, 567).

**Žagьla*, **Žagьlo*, **Žagьль*: укр. *Жагло* (Горпинич 380), *Жаглівка* — відантропонімний ойконім на Хмельниччині, рос. *Жаглин*, *Жагло* (ЖПТ), (похідні) *Жаглова*, *Жаглы* — назви поселень у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN III, 256), пол. *Žagła*, *Žagło*, *Žagiel* (SN X, 566, 567), луж. *Žagla* (Wenzel II/2, 179) ~ укр. діал. *жа́гла* ‘губка для кресання вогню’ (ГГ 69), блр. діал. *жа́глівка* ‘пекуча кропива’ (Кривіцкі 1977: 34).

**žagljьb*: в.-луж. *žahly* ‘розпечений, пекучий, палючий; палаючий; розгніваний; лютий’ (Трофимович 457) — дієприкметник на *-l-* від **žagt'i*, **žagnoti*.

Укр. *Жагало* (КП Севастополь 7, 69), рос. *Жагало* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN III, 256) — свідчення потенційності псл. **Žagadlo* < **žagadlo*, мотивованого дієсловом **žagati* (сє). Пор., наприклад, ст.-рос. *жагало* ‘жало’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 5, 69), рос. діал. (кратне) *жа́гнуть* ‘вкусити (про змію)’ (Селигер 2, 69), блр. діал. *жа́гала* ‘жало’ (Крыўко 1976: 112), *жа́гаца* ‘пекти (про кропиву)’ (СБГ 2, 132), словц. *žahať* ‘пекти, палити (про вогонь)’ (Kálal 895), в.-луж. *žahać* ‘обпалювати’ (Трофимович 457).

**Žaganь*: укр. (похідне) *Жагановщина* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 319), рос. *жага́н* — лайливе прізвисько

(СРНГ 9, 55), слвн. *Žagan* (ZSSP 716), чеськ. *Žagan* (ЧП) ~ укр. діал. *жагáн, джагáн* ‘великий заряд у мисливський патрон’ (Аркушин 2016: 126, 151).

**Žagonь*: пол. *Żagoni* (SN X, 567).

**Žagunь*, **Žagunь*: укр. *Жагун*-Линник (СКТ 256), пол. *Żagun, Żagui* (SN X, 567).

**Žagatь(jь)*: пол. *Żagata* (SN X, 566) ~ в.-луж. *žahaty* ‘пекучий, палючий’ (Трофимович 457).

**žagotj-*: укр. діал. *жагúчка* бот. ‘кропива жалка, *Urtica urens* L.’ (Аркушин 2016: 126).

**Žagava*: пол. *Żagawa* (SN X, 566) ~ укр. діал. *жа́гавка* ‘бідова, жвава дівчина’ (Зеленько 15), слвц. *žahavka* ‘рослина, яка викликає опіки, *Urtica urens*’ (HSSJ VII, 450).

**Žagovь(jь)*: слвн. *Žagovec* (ZSSP 716).

**žagu*, -*äve*: ст.-укр. *жагва, жагва* ‘губка, трут’ (СУМ XVI–XVII ст. 9, 113), укр. діал. *жа́гва* ‘губка для кресання вогню’ (ГГ 69), *жа́гва* ‘губка з берези [...]’, яку використовували для викресування вогню’, *жа́гва, жа́гва, жа́гва, жа́гва* ‘грибковий наріст на трухлявому дереві’ (Аркушин 2016: 151), ст.-блр. *жа́гва, жа́гва, жа́гва* ‘факел’ (ГСБМ 9, 249–250), блр. діал. *жа́гва* ‘губка з берези [...]’, яку використовували для викресування вогню’, *жа́гва* ‘т. с.’ (Аркушин 2016: 151), (похідне) *жа́говка* ‘кропива’ (ТС 2, 56).

Корінь **Žag-* пов’язаний із **Žaž-* < **Žagj-*. Пор. деякі потенційні праантропоніми:

**Žaža*: укр. (вторинне) *Ажажа* (КПУ Полт. 2, 198), чеськ. *Žaža* (ЧП).

**Žažikь*: укр. *Жажик* (КПЧЖ 293).

**Žažьko*: укр. *Жажко* (Горпинич, Корнієнко 79), рос. *Жажко* (ЖПТ), *Жажково* – ойконім відантропонічного походження в колишній Рязанській губ. (Vasmer RGN III, 258).

**žazьkьjь*: укр. діал. *жажкiй* ‘жагучий’ (ЕСУМ 2, 184).

**Žažьь*: рос. (похідні) *Жажлево Большое, Жажлево Малое* – ойконіми в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN III, 258–259).

**Žažina*, **Žažinь*: рос. *Жагин, Жажин* (ЖПТ), хорв. *Žažina* (Leksik 758).

**Žažagь*: хорв. *Žažar* (Leksik 758).

**Žag-* (а також **Žaž-*) – один з апофонічних варіантів гнізда і.-с. **gēg-* ‘палити’, найповніше описаного в (Козлова 2013а: 108–142).

Ст.-укр. *Зехъ і споріднені форми

Заголовний антропонім можна реконструювати із синтагми *Зехова хата, зафіксованої під 1571 р. [с. Боровне Камінь-Каширськ. р-ну Вол. (Сел. рух 45)]. Він генетично споріднений з укр. Зьоха — прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 166), ст.-рос. Зеха, 1583 р. (Бахрушин I, 121), Сенька Зех, 1598 р. (Копанев 1972: 165), Іванъ Зеховъ, 1684 р. (АНВМ 150), (похідні) Зехово, 1576 р. — ойконім у колишньому Муромському пов. (Шумаков 42), Зехино, 1645 р. — назва пустища (Каштанов, Хоруженко 434) — форма без ефекту першої палаталізації, рос. Зехов (ЖПТ) — патронім на -ев, (похідні) Зехино, XVIII ст. — назва пустища у Верейському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 344), Зехина, Зехино (5 фіксацій), Зехово (2), Зеховская (2) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN III, 505–506), ст.-блр. Зехъ Івановичъ, 1565 р. (Акты ЛРГ II, 155), хорв. Zeh (Leksik 748), слвн. Zech (ZSSP 708), пол. Zech, Zecha (SN X, 471), чеськ. Zecha (ЧП), луж. Zech(e) (Wenzel II/2, 175) < *Zěxa, *Zěxъ ~ ст.-рос. зеха ‘роззява’, 1679 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 5, 386).

До цього списку слід долучити форми з переходом кореневого -ě- > -i- > -u- (-ы- / -у-) на зразок: ст.-укр. Iwan Zichov, Zych, XVI ст., Pawel Zych, 1649 р. (Жерела II, 105; III, 352; V, 185), укр. Зух (Панцьо 105), Трофимко Зеновьевъ сынъ Зиховъ, 1625 р. (ПК Торжок 46), рос. Зых (КП Алтай 2, 64), блр. Зых (ЖПТ), хорв. Zih (Leksik 748), пол. Zich, Zych, Zycha (SN X, 493, 550), чеськ. Zich, Zicha, Zych, Zýcha (ЧП), слвц. Zich (TZ Bratislava 403).

Це фонетичне явище можна проілюструвати іншими прикладами, пор.: ст.-укр. ад’ектонім «землю ... Былицкую», 1526 р. (AS III, 283), пов’язаний з ойконімом Біличі Володимир-Волинського р-ну Волинської обл.; укр. Харко Былимъ, 1726 р. (ДІП III, 497) — антропонім, мотивований дієприкметником пасивного стану *bēlimъ < *bēliti; ст.-укр. Dydik, XVI ст. (Жерела III, 303) ~ укр. Дѣдикъ, 1773 р. (ДІП V, 26), Дидик, Дідик — сучасні прізвиська у Волинській обл. (СПЗУ 118, 120); діал. диді мн. [с. Положеве Шацьк. р-ну Вол. (Аркушин 2015: 83)]; дивки мн. ‘дівки’ [Зарічненськ. р-н Рв. (Галайчук 2)]; Дийкове — назва сінокоосу (с. Шоків Володимирецьк. р-ну Рв.), мотивована антропонімом Дийко < *Дійко < *Дѣйко; мисяц ‘місяць’ [с. Нобель Зарічненськ. р-ну Рв. (МДН 89)]; Ридодуби — ойконім у Тернопільській обл. ~ ст.-рос. рѣдодубъ = рѣдкодубъ ‘ділян-

ка лісу з рідкоростучими дубами' (Сл. РЯ XI–XVII вв. 22, 132) < **rědъjь* — суфікально не ускладнений варіант до **rědъkъjь*; рос. діал. *дѹти* 'діти', *дѹвки* 'дівки' (Куроптев 198); блр. діал. *сыно* 'сіно' (ДСБр. 130, стаття *майдан*), *дѹло* 'справа', *дѹўка* 'дівчина' (Казачок 52), *гнѹв* (Клімчук 1992: 40), *зѹзыць* 'заблищати' (Сцяшковіч 173) < **zazęjati* та чимало ін.

Зважаючи на явище змішування приголосних *z ~ c*, до генетично споріднених із наведеними вище фактами слід віднести, очевидно, ст.-укр. *Sech*, 1615 р. (ОВ 233), ойконіми відантропонімно-го походження *Сехи* (нині Томашгород) — на Ровенщині, із **Зехи*, *Сихів* — у Львівській обл., із **Зихів*, які не мають етимології, ст.-рос. Марко *Сыха*, 1495 р. (Тупиков 384) < **Зыха* і под. Зауважимо, однак, що укр. прізвище *Сех* виводять від згрубілого власного імені *Сех* < *Семен* (Редько 2, 949).

Факти змішування щільних *z ~ c* фіксуються й в апелятивній лексиці, пор. укр. діал. *судосітисѹ* 'зустрітисѹ' ~ *зудосітисѹ* 'т. с.' (Аркушин 1, 195; 2, 185), блр. діал. *судосѹты* 'зустріти' (ДСБр. 221) ~ *зудосѹты* 'т. с.' (Клімчук 1992: 42) — префіксальні деривати від *-досити* / *-досѹты* < **dositi* (ЭССЯ 5, 82), рос. діал. *мізочка* 'мисочка' (Сл. Сред. Прииртышья 2, 131), блр. *зурѹць* 'гнати' (ЭСБМ 3, 350) ~ слвц. діал. *súrit' i sa* 'поспішати, квапитисѹ' (Matejčik 187), болг. *сунѹца*, діал. *зунѹца* 'ягода, *Fragaria versa*' (БЕР 7, 576), *зѹня се* ~ *сѹня се* 'морщити лоб, хмуритисѹ', *зурѹнав* ~ *сурѹн*, *свирѹн* (БЕР 1, 659) тощо.

Наведена вище антропонімна лексика відапелятивного походження. Стосовно потенційних мотиваторів зішлемося на укр. діал. *зѹха* 'роззява' (ЕСУМ 2, 265), рос. діал. *зѹха* 'бевзь, роззява', 'замазура' (СРНГ 11, 270), 'жіночий дітородний орган' (ПОС 13, 16), слвн. *zřh* 'позіх' (Bezlej IV, 402) та ін.

На основі пол. *Poziechowski* (SN VII, 520) можна реконструювати псл. ***Pozęxь**. Щодо спорідненої апелятивної лексики пор., наприклад, укр. діал. *позіхати* 'зазіхати' (Негрич 138), (віддієслівні) *позіх* 'позіхання' (Авдеева 2, 121), блр. діал. *пѹзыхы* мн. 'позіхи' (Клімчук 2001: 70) тощо.

Фактичний матеріал свідчить про потенційність реконструкції суфіксальних дериватів, зокрема субстантивів:

***Zęxadlo** > пол. *Zychajłо* (SN X, 550). Апелятив **zęxadlo* мотивований дієсловом **zęxati* > укр. діал. *зіхати* 'роззявляти рот, позіхати'

ти', 'спускати дух (про мерця)' (ЕСУМ 2, 265), *зехать, зихат, зихать, зихать* 'блискати, мигати (про блискавку без грому)' (Лисенко 83), рос. діал. *зехать* 'дивитися', *зехать* 'кричати, репетувати' (СРНГ 11, 270), 'брехати' (ПОС 13, 16), *зихать* 'позіхати' (СРНГ 11, 285), *зэхать* 'блискати' (СГРС 4, 265), *зыхать* 'підзивати тварин криком' (СВГ 2, 182), блр. діал. *зэхать* 'важко дихати' (Цыхун 60), *зехать* 'розкривати рот' (ТС 2, 152), *зехать* 'блискати' (Рамановіч 131), *зихаць* 'позіхати' (Янкова 137), 'важко дихати' (РСВ 1, 212), 'блискати' (МДСГ 4, 179), *зяхаць* 'важко дихати' (Сцяшковіч 202), 'зазіхати, заздрити' (Усціновіч 2005: 172), хорв. *zihati*, слвн. *zēhati* 'відкривати рот' (Bezljaj IV, 402) та ін. Див. ще (ЕСУМ 2, 265).

Стосовно словотвірної моделі пор. **zěpadlo* / **Zěpadlo* > ст.-рос. Григорей *Зепалов*, 1634 р. (ТК Вологда 1, 28), рос. діал. *зепало* 'горлопан' (СРНГ 11, 264), *Зепалов* – прізвище (ЖПТ), болг. *зепало* 'око' (БЕР 1, 671); **zěvadlo* > укр. діал. *зіва́йло* 'зівака' (ЕСУМ 2, 263) і под.

Іносуфіксальні деривати:

***Зѣшька**, ***Зѣшько**: ст.-рос. *Зешка* Петров сын Колзеева, 1552 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 112), *Зешко* Федоров, 1593 р. (Баранов 1999: 135), *Зешки* – відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN III, 506), пол. *Ziszka, Zyszka* (SN X, 518, 559).

***Зѣхаць**: ст.-рос. *Зехаць*, XVI ст. (НПК VI, 351), чеськ. *Zycháček* (ЧП), слвц. *Zichaček* (TZ Bratislava 403).

***Зѣхло**: ст.-рос. *Зехлю*, XVI ст. (НПК VI, 39), пол. *Zychła* (SN X, 550) ~ рос. діал. *зехлю* 'горло, глотка', *зэхлю* 'вікно', *зэхлы* мн. 'очі', (похідні) *зіхлать* 'голосно кричати', *зихлать* 'голосно плакати' (СРНГ 11, 270, 285). Стосовно структури пор. рос. діал. *зепло* 'горло, глотка; рот; горлопан', *зипло* 'горло, глотка' (СРНГ 11, 265, 284) < **zěplo*.

***Зѣхьно**: ст.-укр. *Сихно*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 216), укр. *Сихно* (КПУ Полт. 10, 1036), ст.-рос. *Зехно* Онтроповъ, 1500 р. (ПОКН 6), Кипріянь *Зихновъ*, XV ст. (НПК II, 423), *Зехна* Семен Иванов, 1583 р. (ЛКН 154), *Зихново*, XV ст. – назва поселення в історичній Новгородщині (НПК II, 5), рос. (похідне) *Большие Зехны*, *Малые Зехны*, *Зехновка*, *Зехново* – ойконіми в колишній Псковській губ. (Списки Псков. 536), *Зехнова губа* – мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 114), блр. *Сихно* (ЖПТ) < **Зихно*, пол. *Zychna, Zychnowicz* (SN X, 551), чеськ. *Zichna* (Kotík 36).

**zěxota*: укр. *зихота* 'позіхання' (Білецький-Носенко 155). Рефлексии у сфері антропонімії не зафіксовано.

На основі укр. *Сехоребрий* (РУС 381) < **Зехоребрий* можна відновлювати потенційний праантропонім-комполіт **Зѣхоребѣрь*.

Псл. **зѣхати* і под. генетично пов'язані з **зѣ(ја)ті* > д.-руськ. *зняти* 'розкривати рот', XII ст. (Срезневський I, 981), укр. *зяяти*, *зіяти*, діал. *зяти* 'зіяти' (ЕСУМ 2, 285), рос. *зиять*, діал. *зеть* 'співати' (СРНГ 11, 270), схв. *зіяти*, діал. *зіяти* 'кричати' (Gusić 566), слвн. *zjati*, діал. *zjati* 'кричати' (Korenjak 187), *zějati* 'позіхати' (Novak 178), пол. *ziać*, ст.-чеськ. *zieti*, чеськ. *záti*, діал. *zať*, *zoć*, які споріднені з лит. *žióti* 'розкривати, роззявляти', латин. *hiāre* 'позіхати, бути відкритим', д.-ісланд. *geipa* 'теревенити', норв. *geipa* 'широко розкривати' та ін., і.-є. **g'hēi-* 'зіяти, бути порожнім' (ЕСУМ 2, 285; Фасмер II, 94–95; Gluchak 697; Boryś 739; Machek 711).

Структурно кореневе **зѣх-* співвідносне з **зѣ-р*, **зѣ-н-*, **зѣ-в-*, які заслуговують спеціального опису. Див., наприклад, (Шульгач 2014: 49–56).

Рос. **Изуй* і структурно споріднені форми

Заголовний антропонім, збережений у складі ойконіма *Изуево* в колишній Тверській губ. (Списки Твер. 415), можна зіставляти із *Зуи*, зафіксованим у новгородській берестяній грамоті, датованій XII ст. (Зализняк, Янин 6), ст.-укр. Павел *Зуй*, 1667 р. (ПКХ 25), укр. *Зуй* (Новикова 332), ст.-рос. Дмитроць *Зуй*, 1481 р. (АС I, 49), Ондрушка прозвище *Зуй*, 1624 р. (Парфенова 181), рос. *Зуй* (ЖПТ), ст.-блр. Сафрон *Зуй*, 1676 р. (Мяцельські 157), блр. *Зуй* (Бірыла 157), болг. *Зуев* (Илчев 216), хорв. (вторинні) *Zujev*, *Zujić* (Leksik 755), пол. *Zuj* (SN X, 539).

Антропонім відобразився у складі географічних назв, пор., наприклад, укр. *Зуйка*, *Зуйці* — назви поселень на Дніпропетровщині і Полтавщині, ст.-рос. *Зуево*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 644), *Зуево*, 1539/40 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 21), блр. *Зуи* — ойконіми у Вітебській, Мінській, Могильовській обл. (Рап. Віц. 165; Рап. Мін. 112; Рап. Маг. 77), *Зуева* — на Вітебщині (Рап. Віц. 165).

На основі цих фактів можна реконструювати праантропонім **Јъзуйъ* < **јъзуйъ*, мотивований дієсловом **јъз-и-ті* (*se*) > ст.-укр. *изути* 'зняти взуття' (Тимченко 1, 347), укр. діал. *ззутисі* 'роззутися' (Гнатишак 224) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 86, 87).

Із базовим **Jьziŭ* пов'язані демінутиви **Jьzuŭjьko*, **Jьzuŭjьkь* > укр. *Зуйко*, *Зуйок* (Глуховцева 1, 287), ст.-рос. *Зуйко*, XVI ст. (НПК VI, 491), Лазарь *Зуйковъ*, 1648 р. (Тупиков 558), (похідні) *Зуйки*, XVI ст., *Зуйково*, XVI ст. — ойконіми в історичній Новгородській землі (НПК VI, 178; IV, 183), блр. *Зуйко* (Бірыла 161), пол. *Zujk*, *Zujko* (SN X, 539, 540).

Від дієслівної основи **-u-ti*, засвідченої лише у зв'язаному вигляді (точніше, від part. на *-t-*), утворено рідкісне прізвище *Изутов* (ЖПТ) < **Jьzutь*. В ЕССЯ цю реконструкцію пропущено.

Стосовно реалізації моделі «префікс **Jьz-* + корінь» пор. ще:

**Jьzbava*: укр. (вторинне) *Збавенко* (Редько 1, 394) ~ **jьzbava* (ЕССЯ 9, 12–13).

**Jьzbil'udь*: чеськ. (похідне) *Zbilidy*, 1341 р. — ойконім, із **Zbiľ'udy* (Profous IV, 744–745).

**Jьzbinogь*: чеськ. (похідне) *Zbinohy* — ойконім (Profous IV, 745).

**Jьzbirogь*: ст.-укр. (похідне) **Збыражь*, 1211 р. (ПСРЛ II, 730), сучасне *Збараж* — ойконім у Тернопільській обл., голосний *-a-* якого тлумачать як можливий результат акання (Козлова 2009: 143–144), блр. (похідне) *Збірагі* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 58), ст.-пол. *Zbyrog*, 1442 р. (SSNO VI, 296), пол. *Zbiróg*, *Zbirug* (SN X, 456), а також слов'ян. *Збироги* — назва маєтку, зафіксована в документах Віленського центрального архіву (ОДВ X, 40).

**Jьzbivojь*: ст.-пол. *Zbyvoj* [1442 р. — *Sbiuoyonis* (SSNO VI, 296)], ст.-чеськ. *Zbiuog*, XIII ст. (Pleskalová 145 — з реконструкцією *Zb'ivoj*).

**Jьzbizogь*: чеськ. (похідне) *Zbizuby* — ойконім (Profous IV, 746).

**Jьzbojь*: рос. (похідне) *Избоево* — назва населеного пункту у Псковській обл., пол. *Zbój* (SN X, 457) ~ **jьzbojь* (ЕССЯ 9, 17).

**Jьzborь*: укр. *Избор* (СП 160), *Зборів* — відантропонімний ойконім у Тернопільській обл., ст.-рос. Тимофей *Изборовъ*, 1615 р. (ПДП 111), слвн. *Izbor*, IX ст. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 207), ст.-пол. *Izbor*, 1322 р. (SSNO II, 364) ~ ст.-блр. *изборь* 'вибір', 1508 р. (ГСБМ 14, 35) та ін. Див. (ЕССЯ 9, 17–18).

**Jьzborьka*, **Jьzborьkь*: пол. *Zborek*, *Zborka* (SN X, 456, 457).

**Jьzborьсь*: укр. *Зборець* (Горпинич 128).

**Jьzboďь*: укр. *Збудів* — відантропонімний ойконім у Львівській обл., пол. (вторинне) *Zbudowski* (SN X, 459), ст.-чеськ. *Zbud*, 1088 р. (Петріца 37), *Izbud*, XIII ст. (Pleskalová 133).

**Jьzbylda*: ст.-рос. Іванъ *Ижболда*, 1638 р. (Доп. АИ II, 153), рос. *Изболдин* (КП Алтай 2, 449), *Ижбалдин*, *Ижболдин*, *Ижбулдин*

(ЖПТ), *Ишбалдин* (КПУ Дон. 6, 215), (похідні) *Ижбалдин* — ойконім у Сарапульському пов. колишньої В'ятської губ. (Списки Вят. 871), *Ижболдин* — мікротопонім у Чагандинській волості колишньої В'ятської губ. (МСВГуб. VII/2, 142), *Ижбулдина* — в колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN III, 607). Пор. ще слов'ян. *Ижболда*, *Ишболда*, *Ишбулда* — в язичницькому антропоніміконі чувашів (Магницький 41, 47).

***Їзбѣргъ**: укр. *Ізборг* (СП 160).

***Їзбѣгнѣва**, ***Їзбѣгнѣвъ**: ст.-укр. *Збыгнѣвъ*, 1399 р. (ССУМ I, 390), ст.-пол. *Zbygniew*, 1244 р., *Sbignewa*, 1428 р. (SSNO VI, 291, 293), пол. *Zbigniew* (SN X, 455), ст.-чеськ. *Izbigneu* — особове ім'я, *Zbyhněvice* — ойконім (Profous IV, 753) ~ **їззбѣгнѣвъ* (ЭССЯ 9, 19).

***Їзбѣгоѣ**: слвн. (похідне) *Zbigovci* — назва населеного пункту, яку реконструюють як **Їззбѣгоѣси* і виводять із антропоніма **Їззбѣгоѣ* (Torkar 120).

***Їзбѣл'утъ**: ст.-пол. *Zbylut*, 1153 р. (SSNO VI, 294), пол. *Zbilut*, *Zbylut* (SN X, 455, 460), (похідні) *Zbylitowska Góra* (SG XIV, 537), *Zbylutów*, *Zbylutu* (SMP 1348) — топоніми, чеськ. *Sbyl'ut* (Svoboda 78).

***Їзбѣрадъ**: пол. *Zbyrad* (SN X, 460).

***Їзбѣслава**, ***Їзбѣславъ**: ст.-рос. *Збыслав* Якунович, 1240 р. (Веселовский 121), ст.-пол. *Zbyzława*, 1208 р., *Sbislaus*, 1254 р. (SSNO VI, 296), пол. *Zbysław* (SN X, 460), (похідні) *Zbysław*, *Zbysławiec* (2) — ойконіми (SMP 1348), чеськ. (похідні) *Zbislav*, *Zbyslav* (2), *Zbyslavец* — ойконіми (Profous IV, 746, 754—755).

***Їзѣдинъ**: ст.-рос. Одрѣй Григорьевъ сынъ *Изединоу*, 1588 р. (ДМУ 30), Ілля Васильевъ сынъ *Изѣдинъ*, XVI ст. (ТПК 76), Лука *Изѣдиновъ*, 1678—1679 рр. (Доп. АИ IX, 117), (похідне) Федоровъ дворъ *Изѣдиновъ*, 1567 р. — топонім у Переславль-Залеському краї (Шумаков Обзор₃ 249).

***Їзѣславъ**: д.-руськ. *Изяслав*, 980 р. — син Володимира Святославича (Тупиков 166), укр. (похідне) *Ізяслав* — ойконім у Хмельницькій обл., відомий з 1240 р. (ПСРЛ II, 786), рос. (похідні) *Иже-славль* — ойконім у Рязанській обл., *Иславка*, *Иславлево* — в колишніх Владимирській і Костромській губ. (Vasmer RGN III, 662), блр. (похідне) *Заслаўе* (історично — *Изяславль*, *Жеславль*, *Жаславль*) — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 108; БЭ 6, 544) ~ **їззѣславъ* (ЭССЯ 9, 26).

***Їззгага**: ст.-рос. Іванъ *Иззгагинъ*, XV ст. (НПК I, 366), Гавриил Андреевич *Иззгагин*, 1588 р. (Веселовский 127), рос. *Иззгагин* (ЖПТ) —

патроніми на *-ин*, ст.-пол. *Franco Zgaga*, 1387 р. (SSNO VI, 314), пол. *Zgaga* (SN X, 486) ~ **jъzgaga* (ЭССЯ 9, 27).

***Јъzgala**: рос. *Изгалин* (ЖПТ), пол. *Zgała* (SN X, 486).

***Јъzganičъ**: укр. *Ізганич* (Чучка 240).

***Јъzgorda**: ст.-рос. *Изгорода* Билибинъ, 1526 р. (Тупиков 166) ~ ст.-блр. *изгорода* ‘загорожа’, 1559 р. (ГСБМ 14, 47) та ін. Див (ЭССЯ 9, 30).

***Јъzguba**: укр. *Згуба* (СП 155), пол. *Zguba* (SN X, 490) ~ **jъzguba* (ЭССЯ 9, 31–32).

***Јъzgъrъšъ**: рос. *Изгаршев, Изгоршев* (ЖПТ).

***Јъzkusъ**: рос. (похідне) *Искусово* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN III, 662) ~ ст.-блр. *искусъ* ‘спокуса’ та ін. Див. (ЭССЯ 9, 40).

***Јъzkъrъčъ**: хорв. *Izkrčić* (Leksik 248).

***Јъzkъrga**: укр. (вторинне) *Іскаржинець* (ЧТ 1, 405).

***Јъzkъrнь**: рос. *Искорнев* (Лет. ЖС 2008, № 29, 47) — патронім на *-ев*.

***Јъzloma**: рос. (похідне) *Изломин* (ЖПТ).

***Јъzmaјъ**: ст.-рос. Иван Федоров *Измай*, XV ст. (Веселовский 127), рос. *Измаев* (ЖПТ).

***Јъzmaлъкъ**: ст.-рос. (похідне) *Измалково*, 1449 р. — назва пустоща в колишньому Переславль-Залеському пов. (АСБА I, 33), рос. *Измалков*, 1779 р. (МИВ 16, 1832), (похідні) *Измалкова, Измалково* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN III, 615).

***Јъzmѣrъ**: рос. *Измиров* (ОА 2, 1460), блр. *Измер* (ЖПТ), пол. (вторинне) *Zmierowska* (SN X, 523).

***Јъzmъdѣnъ(јъ)**: рос. *Измаденов* (КПУ Ув. Дон. 8, 61), *Измоденов* (ЖПТ), *Измоденово* — ойконім відантропонімного походження в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN III, 615).

***Јъzmysлъ(јъ)**: укр. *Змислий* (Редько 1, 403) ~ блр. діал. *змы́слы* ‘кмітливий, тямущий’ (Чыгрын 1979: 34).

***Јъznoсъ**: рос. *Износков* (ЖПТ).

***Јъznoсъкъ**: ст.-рос. Богданъ *Износокъ*, 1609 р., *Износокъ* Губастого, 1679 р. (Тупиков 166, 560), рос. (похідні) *Износки, Износкова, Износково* (2 фіксації) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN III, 615), пол. *Znosek* (SN X, 527) ~ ст.-рос. *износокъ* ‘що-небудь зношене’, 1588 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 6, 190).

***Јъzokъ(јъ)**: укр. *Ізок* (Горпинич, Корнієнко 91), рос. *Изоков* (ЖПТ), пол. *Zok* (SN X, 529) ~ **jъzokъ(јъ)* (ЭССЯ 9, 55).

***Їзърѣда**: слов'ян. *Ишполда*, запозичене чувашами (Магницький 48).

***Їзърѣза**: слов'ян. *Ишпорза*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 48).

***Їзърѣта**, ***Їзърѣтъ**: ст.-пол. *Stanislai Spyth*, 1497 р. (SSNO V, 158), пол. *Spyt*, *Spyta* (SN VIII, 607) ~ д.-руськ. *изпытѣ* 'розслідування' (СДРЯ IV, 87), укр. *іспит* 'випробування; екзамен'.

***Їзърѣтка**, ***Їзърѣтко**, ***Їзърѣтъкъ**: рос. *Спытков* (ИОН 184), блр. *Спытко* (ЖПТ), ст.-пол. *Spytko*, 1319 р., *Spytka* (1385 р. — *Spitka*), *Spytek*, 1396 р. (SSNO V, 158, 160), пол. *Spytek*, *Spytka*, *Spytko* (SN VIII, 607) ~ ст.-укр. *спитка* 'попит' (Тимченко 2, 345), укр. діал. *спиток* 'спроба, випробування' (ЕСУМ 4, 378).

**ъзрѣднѣ(ъ)*: рос. діал. *изрѣднѣй* 'високий' (СГРС 4, 325). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Їзъројѣ**: пол. *Zrój* (SN X, 535) ~ **ъзројѣ* (ЭССЯ 9, 69–70).

***Їзъројѣкъ**: пол. *Zdrojek* (SN X, 464).

***Їзъсара ?**, ***Їзъсарѣ**: рос. *Иссар*, *Ишарин* (ЖПТ), (похідне) *Исарино*, 1746 р. — ойконім у Замосков'ї (ПКВЗ 275).

***Їзъсарѣсь**: рос. *Иссарцев* (ЖПТ).

***Їзъ(s)къгъ**: блр. *Искарѣ* (Бірыла 164), болг. *Искър* (Илчев 224). Реконструйовано в (Козлова 43).

***Їзъсѣрѣ**: рос. *Иссопов* (ЖПТ) ~ **ъзсѣрѣ* (ЭССЯ 9, 75–76).

***Їзътокъ**: ст.-рос. *Истокъ* Болотовъ, 1546 р. (Тупиков 167) ~ **ъзтокъ* (ЭССЯ 9, 79–80).

***Їзъувѣгъ**: рос. *Изуверов* (Лет. ГС 2003, № 51, 41) ~ д.-руськ. *изоувѣръ* 'страшило' (СДРЯ IV, 116), ст.-рос. *изувѣръ* 'відступник від моральних та ін. норм' (Сл. РЯ XI–XVII вв. 6, 209).

***Їзъвада**: укр. *Звада* (Новикова 321), пол. *Zwada* (SN X, 543) ~ рос. діал. (похідне) *изва́дка* 'звичка' (СГРС 4, 308).

***Їзъвалѣ**: рос. *Извалов* (ЖПТ), блр. *Извалаў* (Бірыла 164).

***Їзъвара**, ***Їзъварѣ**: рос. *Изварин* (ЖПТ) — патронім на -ин, *Изварино* — відантропонімі ойконіми в колишніх Московській і Тульській губ. (Vasmer RGN III, 611), болг. *Изварин*, *Изваров* (Илчев 220), пол. *Zwar*, *Zwara* (SN X, 544) ~ ст.-рос. *извара* 'чан, кадіб для зберігання напоїв' (Сл. РЯ XI–XVII вв. 6, 107).

***Їзъварікъ** / ***Їзъваріѣсь**: укр. *Зварик*, *Зварич* (СП 153), пол. *Zwarycz* (SN X, 544) ~ укр. діал. *зв́арич* 'робітник, який виварює сіль з ропи' (ГГ 80).

***Јъзвѣда**, ***Јъзвѣдѣ**: рос. *Извединово*, *Изведово* — відантропонімі ойконіми в колишніх Смоленській і Тверській губ. (Vasmer RGN III, 611).

***Јъзвѣкъ**: ст.-рос. Олеша Петров сын *Извеков*, 1573 р. (Альшиц 22–23), Гришка *Извѣков*, 1682 р. (Сб. Щукина IV, 160), рос. *Извеков* (ЖПТ), *Звеков* (Новикова 321), (похідні) *Извекова* (3), *Извеково* (2), *Извековка* — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN III, 611).

***Јъзвѣстънѣѣ**: ст.-рос. *Известной* Грибановъ, 1575 р. (Тупиков 166) ~ ст.-блр. *известный* ‘відомий; імовірний’ (ГСБМ 14, 41) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 94).

***Јъзворъ**: болг. *Извор* (Илчев 220), пол. *Zwor* (SN X, 548) ~ укр. діал. *извора* ‘частина воза’ (Жегуц, Піпаш 65).

***Јъзворъкъ**: пол. *Zworek* (SN X, 548).

***Јъзвѣлда**: рос. (вторинне) *Ижвальдин* (ЖПТ).

***Јъзвѣрга**: рос. (вторинні) *Изергинъ*, 1721 р. (Вятка 166), *Извергин* (ЖПТ), *Изергин* (РУС 166) ~ **јъзвѣргъ* (ЭССЯ 9, 102).

***Јъззѣга**: ст.-рос. Треня *Ижого*, 1624 р. (Веселовский 127), (вторинне) Прокопий *Ижогин*, 1684 р. (РМ 339), рос. *Ижогин* (ЖПТ) ~ **јъззѣга* (ЭССЯ 9, 104).

***Јъззѣга**: рос. (вторинне) *Ижерин* (ЖПТ).

Блр. *Капылоў* і под.

Заголовний антропонім, зафіксований у (Бірыла 181), споріднений зі ст.-укр. Михно *Копыль*, 1647 р. (Тупиков 105), укр. *Копил*, *Копило* (СП 185), *Копиль* (Богдан 132), *Копили*, *Копилів* — відантропонімі ойконіми в Полтавській і Київській обл., ст.-рос. Василій *Копыль*, 1515 р. (Тупиков 195), Софронко Игнатъев сын *Копылов*, 1623 р. (Полякова 113), (похідні) *Копылово*, 1539/40 р. — назва пустища, *Копылево*, 1551–54 рр. — топонім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 136, 302), рос. *Копылов* (ЖПТ), (похідні) *Копылов колодець*, *Копылов проулок*, *Копылово болото*, *Копыловка* — мікротопоніми і мікрогідроніми в Нижегородській обл. (Климкова 2, 77), *Копылово*, XVIII ст. — назва пустища в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 350), ст.-блр. Онцухъ *Копыль*, 1552 р. (Тупиков 195), блр. *Копыл*, 1764 р. (Бірыла 1966: 225),

(похідні) *Капылы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 64), *Капылоўка*, *Капылоўшчына* — у Вітебській обл. (Рап. Віц. 186), *Капылоў* — мікротопонім на Гомельщині (МБ 111), болг. *Копелов*, (вторинне) *Копиловски* < ойконіма *Копиловци* в Михайловградско (Илчев 268), серб. *Копил* (Грковић 113), хорв. (вторинне) *Kopilović* (Leksik 313), словн. *Korpel* (ZSSP 284), пол. *Корул*, *Коруло* (SN V, 141).

На основі цих фактів можна реконструювати праантропоніми ***Коруло**, ***Коруль**, ***Коруль** відапелятивного походження.

Стосовно їх мотивації пор., наприклад, укр. діал. *кóпiл*, *кóпел*, *кóпiв* ‘незаконнороджена дитина, байстрюк; виродок’ (ЕСУМ 2, 567), *кóпыл* ‘байстрюк; малий неспокійний хлопчик’ (Сабадош 149), блр. діал. *копы́л* ‘уперта людина’ (Валодзіна 26) та ін., зібрані в (ЕССЯ 11, 30–32).

Із базовими **Korylo*, **Koryľ*, **Koryľ* словотвірно пов’язані:

***Коруліць**: серб. *Копилићи* — відантропонімний ойконім (Елезовић 1, 312).

***Корульсь**: ст.-укр. Сємєнь *Копилець*, 1649 р. (Реєстр 268), укр. *Копилець* (Богдан 132), ст.-рос. Пронька *Копыльцов*, 1682 р. (Полякова 113), рос. *Копыльцов* (ЖПТ), (похідне) *Копыльцово*, 1541 р. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (Антонов 1999а: 15), блр. *Капылец* (Бірыла 181), пол. *Корулес* (SN V, 141), чеськ. (вторинне) *Kopilčak* (ЧП), словц. *Kopilec* (TZ Bratislava 172), луж. *Koroľс* (Wenzel II/1, 210).

***Корулько**, ***Корулькь**: укр. *Копилко* (Богдан 132), рос. *Копылков* (ЖПТ), пол. *Корулек* (SN V, 141), н.-луж. *Korołk* (Wenzel 2004: 223).

**koryľe*, *-ęte*: серб. дал. *кõпиле*, *кõпилета* ‘байстрюк’ (Елезовић, 1, 311).

Укр. *Однокопилий* (КПУ Київ. 4, 512) — рефлекс потенційного псл. ***Едьнокорульъ**.

Пол. *Kaz*, *Kaza* і споріднені антропоніми

До споріднених, крім заголовних *Kaz*, *Kaza* (SN IV, 545), на наш погляд, належать: укр. *Каз* (РУС 170), ст.-рос. Дмитрий *Каза*, 1624 р. (Веселовский 130), (похідне) *Казова Гора*, XVI ст. — назва поселення в історичній Новгородщині (НПК IV, 49), ст.-блр. Василій *Казевъ*, 1582 р. (Тупиков 562), слов’ян. *Каза*, запозичене чувашами

(Магницький 49). Ці факти — рефлексн потенційних псл. ***Kaza**, ***Kazъ**, ***Kazь**.

Щодо їхньої мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *сказа* ‘пошкодження, порча, хнба, дефект’ (Тимченко 2, 321), укр. *каз* ‘сказ, шаленство, осканеніння’, *сказ* ‘несамовитість’ (ЕСУМ 2, 342), діал. *сказ*, *ска́за*, *сказь* ‘пропуск, огріх при оранці, сіянні чи косінні’ (СБук. Г 490—491), *ска́за* ‘огріх, вада’, *сказь* ‘шал; шалена людина’ (ЕСУМ 2, 342) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 174—175: **kazъ*).

Праантропоніми-композити:

***Kazibrodъ**: ст.-укр. Janos *Kazibrud*, 1685 р. (Чучка 245), укр. *Kazybrod*, 1787 р. (Чучка 245), *Казибрид* (Редько 1, 424), (фонетично модифіковані) *Казаброд*, *Казебрид* (Горпинич, Корнієнко 94), пол. *Kazibroda* (SN IV, 547) ~ укр. діал. *кази́брид* ‘місяць лютий’ (ЕСУМ 2, 342), ‘березень’ (СБук. Г 182) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 170).

***Kazidorga**: пол. *Kazidroga* (SN IV, 548) ~ укр. діал. *казидоро́га* ‘місяць лютий’ (ЕСУМ 2, 342).

***Kazidobъ**: укр. *Казидуб* (РУС 171).

***Kazimѣrъ** / ***Kazimіrъ**: укр. *Kasimѣrъ*, 1756 р. (АК 5, 182), *Казимир* — сучасне прізвище (РУС 171), ст.-рос. Василий *Казимиръ*, 1471 р. (Тупиков 171), *Казимер*, 1496 р. (ПКОП 11), Степка *Казимировъ*, 1665 р. (Углич 4), рос. *Каземиров*, *Казимиров* (РУС 171), блр. (похідні) *Казімірава* — ойконіми у Гродненській, Вітебській, Брестській, Могильовській обл. (Рап. Гр. 108; Рап. Віц. 176; Рап. Бр. 61; Рап. Маг. 81), болг. *Казимир*, XVI ст. (Займов 115), хорв. *Kazimir* (Leksik 287), слвн. *Kazimir* (ZSSP 256), ст.-пол. *Kazimir*, 1122 р., *Kazimerus*, 1178 р. (SSNO II, 557, 559), пол. *Kazimier*, *Kazimir* (SN IV, 548, 549), ст.-чеськ. *Kazimirus*, 1289 р. (Gebauer II, 27), чеськ. *Kazimír* (ЧП), слвц. *Kazimír* (TZ Trnava 107), д.-полаб. **Kazimir*, яке відновлюють зі зниклого топоніма *Kasemerswisch* (ААО 5, 21). Див. ще (ЭССЯ 9, 170; ЕСУМ 2, 342).

***Kazirodъ**: ст.-укр. *Kazirod*, XVI ст. (Жерела III, 2), укр. *Казиро́дъ*, 1721 р. (ДІП II, 154), *Казирід* (КПУ Полт. 5, 306), ст.-пол. Jacussius *Cazirod*, 1395 р. (SSNO II, 560), пол. *Kazirod* (SN IV, 550).

***Kazirѣbъ**: ст.-чеськ. Jakub *Kazirub*, 1456 р. (Gebauer II, 27).

***Kazislavъ**: чеськ. *Kazislav* (Svoboda 77).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Їzъkaza**: слвн. *Skaза* (ZSSP 553), пол. *Skaza* (SN VIII, 445) ~ ст.-рос. *исказа* ‘збиток, утрата, шкода’ (Сл. РЯ XI—XVII вв. 6, 251), ст.-блр. *исказа* ‘т. с.’.

**perkaža*: ст.-укр. *переказа* ‘перешкода’: *переказы* и *тру(д)ности*, 1576 р. (ВГ 151), блр. діал. *перака́за* ‘т. с.’, пол. *przeказа* ‘т. с.’ (ЭСБМ 9, 50). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**Prokaza*, **Prokazy*: ст.-укр. Ко(р)ни(и) *Проказа*, 1609 р. (Ділова мова 130), укр. *Проказа* (РУС 342), ст.-рос. (похідне) *Проказово*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 475), рос. *Проказин*, *Проказов* (ЖПТ), блр. *Праказаў* (Бірыла 331) ~ укр. діал. *прока́за* ‘некрасива жінка’ (Сабалош 290) та ін. Див. (ЭСБМ 9, 342).

Суфіксальні деривати:

**Kazidlo*: рос. (похідне) *Казилово* — ойконім у Смоленській обл. — один із рефлексів псл. відапелятивного (< віддієслівного) походження. Пор., наприклад, ст.-укр. *казитися* ‘шаленіти’, *сказити* ‘зіпсувати’ (Тимченко 1, 355; 2, 321), укр. *казітисі* ‘гратися, жартувати, створюючи шум, галас, пустувати; веселитися, забавлятися, виходячи за межі дозволеного; божеволіти’ (Негрич 87), *казітис’и* ‘ламатися, розбиватися; гнити, киснути’ та ін. Див. (ЭССЯ 9, 171).

**Kazica*: рос. *Казыцин* (ЖПТ), пол. *Kazica* (SN IV, 547).

**Kazyсь*: рос., блр. *Казец* (ЖПТ), пол. *Kaziec* (SN IV, 548).

**Kazikъ* / **Kazičъ*: укр. *Казік* (Редько 1, 425), рос. *Казиков* (РУС 171), хорв. *Kazić* (Leksik 287), пол. *Kazik* (SN IV, 548), чеськ. *Kazík* (ЧП), словц. *Kazík* (TZ Trnava 107) ~ укр. діал. *ка́зік* ‘той, хто заводить, починає бійку, любить битися; забіяка’ (Матіїв 199).

**Kaz’uka*, **Kaz’ukъ*: укр. *Казюк*, *Казюка* (Зайцева, Ковальчук 67) ~ укр. діал. *казю́ка* ‘зла, нервова людина’ (СБук. Г 182).

**Kazykъ*: пол. *Kazek* (SN IV, 547).

**Kazimъ*: укр. (вторинне) *Казименко* (КС Сум. 2, 379), ст.-рос. Калина *Казимовъ*, 1680 р. (АЮБ I, 8), рос. *Казимов* (ЖПТ), схв. *Kazim* — чоловіче ім’я (PI 293), хорв. *Kazimić* (Leksik 287) ~ рос. діал. *казі́мый* ‘красивий’ (ОСВГ 5, 14).

**Kazьma*: пол. *Każta* (SN IV, 553), слов’ян. *Казьма* (Рамієц 2, 192), *Казма* (Магницький 49) ~ укр. діал. *ка́зьма* ‘кирка’ (СБук. Г 182), *казма́* ‘т. с.’ (Горбач Милешівці 343). Стосовно мотивації останнього пор., наприклад, укр. діал. *казі́ти* ‘ламати, псувати’ (СБук. Г 182) та ін., зібрані під гаслом **kaziti* (se) в (ЭССЯ 9, 171).

**Kazimъ*: ст.-рос. Ілля *Казин*, 1629 р. (Тупиков 562), рос. *Казинов* (ЖПТ), болг. *Казинов* (Илчев 231), словн. *Kazin* (ZSSP 256).

**Jьzkazimъ*: рос. *Сказин* (ЖПТ).

**Kazn’arъ*: пол. *Każniar* (SN IV, 554), луж. *Kazńar* (Wenzel II/1, 191). Праантропонім відапелятивного походження, із **kazn’arъ*,

словотварно пов'язаний із **kazнь*. Останнє реконструйовано в (ЕССЯ 9, 172–173).

***Kaznica:** пол. *Kaźnica* (SN IV, 554).

***Kaznikъ:** пол. *Kaźnik* (SN IV, 554).

**kazньсь* (ЕССЯ 9, 173). У сфері антропонімії рефлексн не за-
свідчено.

***Kazistъ(ь):** рос. *Казистов, Казистый* (ЖПТ) ~ рос. діал. *казис-
тый* ‘красивий’ (ОСВГ 5, 14).

**kaziteljъ:* укр. діал. *казітель* ‘той, хто псує; неспокійний, веред-
ливий хлопчик’ (ЕСУМ 2, 342) та ін. Див. (ЕССЯ 9, 170–171). У
сфері антропонімії рефлексн невідомі.

Укр. *Коча* і под.

Заголовний антропонім генетично споріднений з укр. *Коч* (Зо-
симов 1, 483), *Коч, Коча* — прізвиська (СПУ 2, 93), ст.-рос. Полуян-
ко *Кочевъ*, 1495 р. (Тупиков 596), Анашка *Коча*, 1564 р. (Веселов-
ский 161), Васька Васильев сын *Кочев*, 1647 р. (Полякова 120), рос.
Кочев (Горпинич Болг. 279), макед. *Кочев* (Речник ПКМ I, 685), серб.
Кѣча — чоловіче ім'я (Елезовић 1, 318), хорв. *Коџ, Коџа* (Leksik 304),
пол. *Kocz, Kocza* (SN V, 49), (похідне *Koczów* — ойконім (SMP 487),
чеськ. *Коџ, Коџа* (ЧП), словц. *Коџ* (TZ Bratislava 166) < ***Коџа, *Коџь**.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *ко́ча* ‘високий
кремезний чоловік’ (Аркушин 2015: 246) та ін., зібрані в (ЕССЯ 10,
103, 106: **коџа, *коџь*).

Суфіксальні деривати:

***Коџеба:** рос. *Кочебино* — відантропонімний ойконім у колишній
Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 486).

***Коџіба:** пол. *Kocziba* (SN V, 51).

***Коџага:** рос. *Кочагин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *коџаги* мн. ‘грудочки
броду в овечій шерсті’ (СРНГ 15, 122).

***Коџега, *Коџегъ:** рос. *Кочегин* (ЖПТ), *Кочегино, Кочегова* —
відантропонімні ойконіми в колишніх Ярославській і В'ятській губ.
(Vasmer RGN IV, 487).

***Коџіга, *Коџігъ:** ст.-рос. *Кочигово*, XV ст. — відантропонімний
ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 452), рос. *Кочигин*
(ЖПТ), (похідне) *Кочирино* — ойконім у колишній Костромській

губ. (Vasmer RGN IV, 490) ~ рос. діал. *кочи́га* ‘валик для обмолочування льону’ (СРНГ 15, 132).

***Ко́чуга**, ***Ко́чугъ**: укр. *Кочуг* (Зайцева, Ковальчук 82), рос. *Кочугин*, *Кочугов* (ЖПТ), пол. *Koczuga* (SN V, 50).

***Ко́чаїъ**: рос. *Кочаев* (ЖПТ), хорв. *Kočaj* (Leksik 304), пол. *Koczaj* (SN V, 50) ~ рос. діал. *кочаи* мн. ‘ями на дні ріки’ (СРНГ 15, 122).

***Ко́чеїъ**: укр. *Кочій* (Богдан 126), рос. (похідне) *Кочеево* – ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 487) ~ рос. діал. *кочёя* ‘трясовина, покрита купиною’ (СРНГ 15, 132).

***Ко́чуїъ**: ст.-укр. Семень *Кочуй*, 1667 р. (АКП II, 32), укр. *Кочуй* (Горпинич, Тимченко 141), ст.-рос. Еска *Кочуевъ*, 1495 р. (Тупиков 597), рос. *Кочуев* (ЖПТ).

***Ко́чаць**: укр. *Кочак* (Богдан 125), рос. *Кочаков* (ЖПТ), *Кочаки* (2), *Кочакино*, *Кочаково*, *Кочаковские Дворы* – відантропонімі ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 485–486), хорв. *Kočak* (Leksik 304), пол. *Koczak* (SN V, 50), а також слов’ян. *Кочакъ*, запозичене чувашами (Магницкий 53).

***Ко́чікъ** / ***Ко́чісь**: укр. *Кочик* (Зосимов 1, 484), рос. *Кочиков* (ЖПТ), блр. *Кочик* (ЖПТ), хорв. *Kočić* (Leksik 304), слвн. *Kočič* (ZSSP 275), пол. *Koczik* (SN V, 51), чеськ. *Kočík* (ЧП), слвц. *Kočíková* ж. (TZ Bratislava 166) ~ рос. діал. *кочик* ‘купина’ (СРНГ 15, 132).

***Ко́чука**, ***Ко́чукъ**: укр. *Кочук* (Богдан 126), ст.-рос. Иванко *Кочукинъ*, 1562 р. (Тупиков 597), рос. *Кочуков* (ЖПТ), пол. *Koczuk*, *Koczuka* (SN V, 53), (похідне) *Koczukówka* – ойконім (SMP 487) ~ укр. діал. *кочу́к* ‘шкворінь у плузі’, пол. діал. *koczuk* ‘т. с.’ (ЕСУМ 3, 67).

***Ко́ська**, ***Ко́сько**, ***Ко́ськъ**: укр. *Кочка*, *Кочко* (Зосимов 1, 484), ст.-рос. Михайло *Кочка*, 1580 р. (Тупиков 203), Федька *Кочка*, 1684 р. (Полякова 120), рос. *Кочковъ*, 1705 р. (Тупиков 506), *Кочка*, *Кочков* (ЖПТ), блр. *Кочка* (Бірыла 216), болг. *Кочко* (Илчев 273), макед. *Кочков* (Речник ПКМ I, 686), хорв. *Kočka* (Leksik 305), слвн. *Kočka* (ZSSP 275), ст.-пол. Petrus *Koczka*, 1462 р. (SSNO III, 43), пол. *Koczek*, *Koczka*, *Koczko* (SN V, 50, 51), чеськ. *Kočka*, *Kočko* (ЧП), слвц. *Kočka* (TZ Bratislava 166) ~ **ко́ська* (ЭССЯ 10, 107).

***Ко́ціса**: укр. (похідне) *Кочичине* – ойконім у Житомирській обл., чеськ. *Kočisa* (ЧП), слвц. *Kočisa* (TZ Bratislava 166).

***Ко́чула**, ***Ко́чул’а**: ст.-рос. Петрушка Иванов сын *Кочулин*, 1623 р. (Полякова 121), рос. *Кочулин* (ЖПТ), пол. *Koczula*, *Koczula* (SN V, 53).

***Kočadlo**: рос. *Кочалов* (ЖПТ).

***Kočidlo**: укр. *Кочила* (Панцьо 107), болг. *Кочилов* (Илчев 273).

***Kočima**: пол. *Kocziima* (SN V, 51).

***Коѣта**: укр. *Кочма* (СП 191), рос. *Кочмин* (ЖПТ).

***Коѣанъ**: ст.-укр. *Mihalko Koszan*, 1567 р. (Чучка 297), укр. *Кочан* (Новикова 427), ст.-рос. Алексѣй Васильевичъ *Кочановъ*, 1418 р. (Тупиков 596), Иван *Кочан*, XVI ст. (Веселовский 161), рос. *Кочанов* (ЖПТ), *Кочанова*, *Кочановка*, *Кочаново* (5), *Кочаны*, *Кочаны Большие*, *Кочаны Малые* — ойконіи в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 486), блр. *Качан* (Бірыла 195), *Качанова* (2), *Качаны* (3) — відантропонімні ойконіми (Рап. Віц. 193, 194; Рап. Гр. 117; Рап. Мін. 131), болг. *Кочанов* (Илчев 273), макед. *Кочанов* (Речник ПКМ I, 684), хорв. *Košan* (Leksik 304), слвн. *Košan* (ZSSP 274), ст.-пол. *Koszan*, 1495 р. (SSNO III, 42), пол. *Koszan* (SN V, 50), *Koszanów* (3 фіксації) — відантропонімні ойконіми (NMP V, 37–38), чеськ. *Košan* (ЧП), слвц. *Košan* (TZ Bratislava 166) ~ **коѣанъ* (ЭССЯ 10, 103–105).

***Коѣень**, ***Коѣьнь**, ***Коѣьнь**: ст.-рос. *Кочень* Давыдовъ, 1539 р. (Тупиков 203), Андрюшка Васил(ь)ев сынъ *Кочнев*, 1700 р. (Парфенова 221), (похідні) *Кочнева Гора*, XV ст., *Кочново*, XVI ст. — ойконіми в Новгородській землі (НПК I, 8; VI, 957), рос. *Кочнев*, *Кочнов* (ЖПТ), пол. *Koszeń* (SN V, 51).

***Коѣинъ**: рос. *Кочин* (РУС 212), болг. *Кочин* (Илчев 273).

***Коѣинъ**: слвн. *Košunik* (ZSSP 275), пол. *Koszin* (SN V, 53).

***Коѣага**, ***Коѣагъ**, ***Коѣагъ**: укр. *Кочар* (Зосимов 1, 483), *Кочара* (Панцьо 107), рос. *Кочаров* (РУС 211), (похідні) *Кочарин*, *Кочарина*, *Кочарово* — ойконіми в колишніх В'ятській, Оренбурзькій, Новгородській губ. (Vasmer RGN IV, 486), болг. *Кочаров* (Илчев 273), макед. *Кочарев* (Речник ПКМ I, 684), пол. *Koczar*, *Koczara*, *Koczarsz* (SN V, 50), чеськ. *Kočár*, *Kočara*, *Kočář* (ЧП), слвц. *Kočár* (TZ Bratislava 166), луж. *Kočar* (Wenzel II/1, 203), слов'ян. *Кочарь*, запозичене чувашами (Магницкий 53).

***Коѣуга**, ***Коѣугъ**: укр. *Кочура*, *Кочур* (Редько 1, 529), *Кочура* — прізвисько (СПУ 2, 93), *Кочурів*, *Кочурівка* — відантропонімні ойконіми у Вінницькій і Одеській обл., ст.-рос. *Кочура*, 1545 р., Иван Леонтьевич *Кочур*, XV ст. (Веселовский 162), Овдейко Григорьев сын *Кочуров*, 1623 р. (Полякова 121), (похідні) *Кочурова Дуброва*, *Кочурово*, XVI ст. — назви поселень в історичній Новгородській землі (НПК IV, 62; VI, 152), рос. (похідне) *Кочеурово* — ойконім у

колишній Вологодський губ. (Vasmer RGN IV, 490), блр. *Кочур* (СБГТ 241), пол. *Koczur*, *Koczura* (SN V, 53), (похідне) *Koczurówka* — ойконіми (SMP 487), чеськ. *Kočur* (ЧП) ~ рос. діал. *кочу́ра* ‘високорослий, дилда’ (СРНГ 15, 135).

***Ко́цать(я)**: укр. *Кочат* (РУС 211), рос. *Кочатово*, *Кочаты* — ойконіми в колишніх Вологодській і Владимирській губ. (Vasmer RGN IV, 486).

***Ко́цеть**: укр. *Кочет* (Зайцева, Ковальчук 82), (похідне) *Кочетівка* — ойконім у Харківській обл., ст.-рос. Якуш *Кочетов*, 1579 р. (Полякова 120), *Кочет* Пятый Афанасьев, 1623 р. (Веселовский 161), рос. *Кочетов* (Горпинич Болг. 279), а також *Кочетова* (3), *Кочетовка* (28), *Кочетово* (3) — відантропонімі назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN IV, 489—490), блр. *Кочетов* (СБГТ 241), макед. *Кочетов* (Речник ПКМ I, 685), хорв. *Kočet* (Leksik 304), ст.-пол. Іасо *Koczoth*, 1407 р. (SSNO III, 44), пол. *Koczet* (SN V, 51) ~ **kočеть* (ЭССЯ 10, 107).

***Ко́цить(я)**: чеськ. *Kočitý* (ЧП), словц. *Kočitý* (TZ Trnava 110).

Праантропонімі-композиції:

***Ко́цегодь**: ст.-рос. (похідне) *Кочегодово*, 1588 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 593).

***Ко́цегога**, ***Ко́цегогь**: укр. *Кочугур* (СКТ 393), чеськ. *Kočegura* (ЧП).

***Ко́цегость**: ст.-рос. (похідне) *Кочегоща*, XVI ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК V, 110).

***Ко́целарь(я)**: укр. *Кочелан*, *Кочелаб*, *Кочелаба* (СКТ 392), *Кочулаб* (Редько 1, 529), пол. *Koczolań*, *Koczulań* (SN V, 52, 53).

***Ко́целать(я)**: пол. *Koczulań* (SN V, 53).

***Ко́целубь**: пол. *Koczolub* (SN V, 52).

**ко́цетазь*: рос. діал. *кочема́з* ‘нехлюй’ (СРНГ 15, 125). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Ко́цемігь**: укр. *Коцемир* (КПУ Хм. 10, 140), рос. *Кочемиров* (РУС 212), (похідне) *Кочемирово* — ойконім у Рязанській обл.

**ко́ценогь(я)*: рос. діал. *кочено́гий* ‘у кого одна нога коротша за іншу, кульгавий’ (СРНГ 15, 125). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Ко́цеокь(я)**: пол. *Kocziok* (SN V, 51).

***Ко́цеорь(я)**: пол. *Koczura* (SN V, 51).

***Ко́церазь**: рос. *Коченасов* (ЖПТ).

**ко́черокь(я)*: рос. діал. *кочеру́кий* ‘криворукий; зі зломаною рукою’ (СРНГ 15, 127). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Коцькыда**: рос. *Кочкалда, Кочкальда* (ЖПТ), блр. *Качкалда* (Бірыла 195) ~ укр. діал. *кичкилда* ‘про крихкотілу повільну жінку’ (ЕСУМ 2, 440 — «неясне») < **кочкилда* (асиміляція) < **коч-кьлда* (Казлова III, 195).

Ст.-рос. **Кромегость*

Заголовне ім’я збережене у складі ст.-рос. *Кромегоща*, 1401 р., *Коромегоща*, 1501 р. — топонімів у Шелонській п’ятині історичної Новгородської землі (НПК IV, 5; V, 348). Див. ще (Васильев 174). На підставі цих фактів можна реконструювати псл. (регіональне) ***Kroměgostь**.

Стосовно першого компонента праантропоніма-компози́та пор. ще:

***Kroměmirь**, яке умовно відновлюють на основі поморського *Crumemir*, а також полабського топоніма *Kromemirь*. Див. (Топоров 39–40).

***Kroměžirь**: ст.-чеськ. *Kroměříž* — топонім на Мораві, історично *Cromesir* — 1131 р., метатезний варіант від *Kroměžirь* відантропонімного походження (Gebauer II, 155; Hosák, Šrámek I, 454–455; Lutterer, Šrámek 141–142). Див. ще (ЭССЯ 13, 5 — основоскладання псл. **kromě* (місц. відм. від **kroma*) і **žirь* (див.): ‘хто живе відособлено, окремо’).

Іншу — лінгвістично малоімовірну версію (< **коромѣти* ‘брати на харчування, годівлю’ < **korměti* + **žirь* ‘жрець, жрецтво, жрецьке’) — див. (Шапошников 384–386).

***Kroměžьda**: чеськ. *Kroměžlice*, історично *Kromezdicz*, 1379 р. — топонім, який виводять із антропоніма *Kroměžьda* (Prořous II, 414).

Укр. *Літепло*

Раритетний антропонім у слов’янських ономастико́нах (Богдан 163; Радіон 72; Holutiak 251), як і ст.-укр. Petro *Leyteplo*, XVI ст. (Жерела III, 194), хорв. *Liteplo* (Leksik 368). Щодо походження — відапелятивний дериват, мотивований лексикою на зразок укр.

літепло ‘тепла вода’ (ЕСУМ 3, 286), діал. *літепло*, *л’ітинпо* ‘тепла (літня) вода, яку нагріло сонячне проміння’, ‘нагріта, але не доведена до кипіння вода’ (Аркушин 2016: 286). В ЭССЯ 14, 268 *літепло* тлумачать як субстантивовану форму прикметника **lětoplъjъ* > укр. діал. *літеплий* ‘теплий; помірно підігрітий (про рідину)’ (Піпаш, Галас 94), ‘теплуватий’ (Вишневська 163), *літепный* ‘який має кімнатну температуру’: *літепна вода* (Сабадош 162), рос. діал. *лѣтепный* ‘теплуватий’ (СРНГ 17, 16). Архаїзм праслов’янської доби — **Lětoplo*.

Ст.-рос. *Мелкозеровъ*

Фіксується під 1700 р. — Мишка Ивановъ сынъ *Мелкозеровъ* (Томск 54). Споріднене з рос. *Мелкозеров* — сучасне прізвище (Глуховцева 2, 55), *Мелькозеров* (Рязан. КП 1, 554) < **Мѣлѣкозьгъ*.

Щодо першого складника пор. ст.-рос. Івашко *Мелкозерный*, 1629 р. (Тупиков 247), Івашко Гаврилов *Мелкозерной*, 1641 р. (Мосин 248) < **Мѣлѣкозьгнѣъ*, рос. *Мелкоедов* (Новикова 537) < **Мѣлѣкождѣ*.

Пор. також укр. *Доброзер* (Глуховцева 1, 237) < **Dobrozъgъ*, рос. *Крупозеров* (КПУ Зап. 9, 198) < **Krupozъgъ* — з компонентом **-zъr-* у постпозиції ~ слов’ян. *Зерноед* (Ратиєс 2, 124) < **Zъrnojѣдъ*, блр. *Зерносола* — відантропонічний ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 229) < **Zъrnosolъ* — із компонентом **Zъrn-* у препозиції.

Укр. *Рибокінь* і споріднені антропоніми

Зафіксовано в (Горпинич, Корнієнко 136). Сягає первісного *Рябокінь* (-и- < -і- < -я-; ствердіння *Р’-*), пор. укр. *Рябокунь*, 1718 р. (ДІП І, 132), *Рябокінь*, *Рябоконь* — сучасні прізвища (Горпинич, Тимченко 239), рос. *Рябоконева* (ЖПТ), *Рыбоконь* (КП Алтай 2, 424), блр. *Рабаконь* (Бірыла 343) < **Rѣbokonъ*.

Пор. ще деякі праантропоніми-композиції з компонентом **Rѣb-*: **Rѣbočelъ(jъ)*: укр. *Рибачол* (Holutiak 346).

***Рѣбоклѣсь(ѣ)**: укр. *Рябокляч* (СП 308).

***Рѣбокобыла**: укр. *Рябокобила* (Горпинич, Тимченко 239).

***Рѣбокорва**: укр. *Рябокоровка* (Він.).

***Рѣбокрѣсь**: укр. *Рябокрѣч* (м. Черкаси) ~ **крѣсь* (ЭССЯ 12, 141).

***Рѣбокусьма**: укр. *Рябокучма* (КПУ Він. 1, 854).

***Рѣботузь(ѣ)**: укр. *Рябомизий* (КПУ Київ. 2, 747).

***Рѣбоносъ(ѣ)**: укр. *Рябонос* (Зосимов 2, 294).

***Рѣбоосъ(ѣ)**: укр. *Рябоус* (КПУ Зап. 3, 305).

***Рѣборолъ(ѣ)**: укр. *Рябопол* (КПУ Од. 3, 517), рос. *Рабополов* (КПУ Луг. 2, 629).

***Рѣборѣкъ(ѣ)**: укр. *Ряборука* (КПУ Дн. 7, 253).

***Рѣбошъ(ѣ)**: укр. *Рябушей* (Пура V, 141).

***Рѣбоволъ**: укр. *Рябовулъ*, 1718 р. (ДІП I, 142), *Рябоволъ*, 1756 р. (АК 3, 101), *Рябовіл* (КПУ Харк. 2, 234), *Рябовол* (КПУ Звизятці Київ. 7, 556), рос. *Рябовол* (ЖПТ).

***Рѣбовылкъ**: укр. *Рябововк* (НКП Дон. 2, 429).

***Рѣбозадъ**: укр. *Рябозад* (КПУ Дн. 2, 249).

Потенційно можливі псл.:

***Рѣбъ(ѣ)**, реконструкція якого ґрунтується на: ст.-укр. Денис *Рабиш*, 1649 р. (Реєстр 478), Івашка *Ребой*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 160), Тимош *Рабый*, 1664 р. (РСР 314), укр. *Ряб*, *Рябий*, XVIII ст. (МК 149, 212), *Ряб* — сучасне прізвище (СП 308), *Рабий*, *Рибий*, *Рібий* (Богдан 240, 244, 249), *Рябий* (СП 308), ст.-рос. Гаврилко *Рябъ*, 1495 р., Степанко Микитин *Рябой*, 1624 р., Іванъ Семенов сынъ *Рябов*, 1686 р. (Парфенова 341), *Рябов Бор*, 1564 р. — відантропонімний ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКНЗ II, 151), ст.-блр. Андрей *Рябой*, 1560 р. (Тупиков 346), блр. *Рабы* (Бірыла 344).

Стосовно апелятивної лексики пор., наприклад, укр. діал. *ряба* 'ластовинка' (ЕСУМ 5, 152), *рієбій* 'віспуватий' (Горбач Бродина 210), *р'убій* 'т. с.' (Горбач Милешівці 361), *рабій*, *рибій*, *рібій* 'дзьобатий': *р'убий на т'вари* (Шило 223, 226), *рябийу* у виразі *морда ряба наче чорти на ній горох молотили* = *лице як кури поклювали, як решето* (Доброльожа 87), рос. діал. *рябій* 'ластатий', *рябый* 'пістрявий' (СРНГ 35, 334), блр. діал. *рабы* 'т. с.' (ЭСБМ 11, 14).

Рос. *Рябев* (ЖПТ), (похідні) *Рябево* — ойконім у колишній Вологодській губ., *Ряби* — в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VIII, 23), ст.-блр. Филон *Рябъ*, 1652 р. (Бірыла 1966: 253) — опосередко-

вані свідчення потенційності основи на - γ – ***Rebь** ~ укр. діал. *ряб* ‘брижі на воді’ (ЕСУМ 5, 152).

***Rebьjь**: укр. *Рябій* (Вол.), (похідне) *Рябіївка* – назва поселення в Хмельницькій обл., (похідне) *Рябеево*, 1551–54 рр. – назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 172), рос. (похідне) *Рябеево* – ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN VIII, 23), ст.-блр. *Рабей* Гнойницкий, 1567 р. (Бірыла 1966: 253).

***Rebašь**: рос. *Рябашев* (ЖПТ).

***Rebešь**: укр. *Рабешко* (Рв.), рос. *рябёшка* – прізвисько (СРНГ 35, 331),

***Rebixa** / ***Rebiša**: рос. *Рябихин, Рябишин* (ЖПТ).

***Reboxa** / ***Rebošь**: укр. *Рабош* (Вол.), рос. *Рябохин* (СКТ 698).

***Rebuxa**, ***Rebuxь** / ***Rebušь**: ст.-укр. Петрь *Рабушка*, 1563 р. (Тупиков 331), Кузма *Рабуха*, 1665 р. (АКП I, 38), укр. *Рабуха*, 1723 р. (Ділова НРМ 148), *Рябуха*, XVIII ст. (МК 74), *Рябуха, Рябушко* – сучасні прізвиська (Вол.), *Рабуш* (Пура СПР V, 14), (похідні) *Рябухи, Рябухине* – ойконіми в Чернігівській і Харківській обл., ст.-рос. Яков *Рябуха*, 1566 р. (МИТА 58), рос. *Рябухин*, 1704 р. (Парфенова 342), *Рябух, Рябуха, Рябушев* (ЖПТ), (похідні) *Рябухи, Рябухино* (2), *Рябуши* – ойконіми в колишніх Псковській і Ярославській губ. (Vasmer RGN VIII, 27), блр. *Рабушка*, 1746 р. (Бірыла 1966: 253), *Рябуха* (СБГТ 334), *Рябуш* (ИСП 458), (похідні) *Рабушкава* – ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 322), *Рабушкі* – в Мінській обл. (Рап. Мін. 224) ~ укр. *рябу́ха* ‘пістрявий предмет або тварина’ (ЕСУМ 5, 152), діал. *р’ибу́ха* ‘ряба курка’ (Галас, Піпаш 163), рос. діал. *рябу́ша* ‘з ластовинням на обличчі’ (СРНГ 35, 336), блр. діал. *рабу́ха* ‘жінка з ластовинням на лиці’ (ЭСБМ 11, 14).

***Rebьša**: укр. *Рябша* (КПУ Киров. 1, 306).

***Rebyšь**: укр. *Рябишко* (Вол.), рос. *Рябышев* (ЖПТ), блр. *Рябыш* (ЖПТ), (похідне) *Рябышы* – ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 322).

***Rebakь**: укр. *Рібак* (Богдан 244), *Рябак* (Чучка 496).

***Rebikь** / ***Rebičь**: укр. *Рябик* (Редько 2, 913), *Рябич* (Чучка 496), ст.-рос. Гришка *Рябиковъ*, 1606 р. (Тупиков 734), рос. *Рябиков, Рябич* (ЖПТ), (похідні) *Рябики, Рябикова* – ойконіми в колишніх Псковській і Тверській губ. (Vasmer RGN VIII, 23), блр. (похідне) *Рябиково* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VIII, 23).

***Rebьko**: ст.-укр. Андрєи *Ряко*, 1651 р. (ЛЗК 270), *Рабко*, 1687 р. (Тупиков 331), укр. *Ряко*, XVIII ст. (МК 89), *Рабко, Ряко* – су-

часні прізвища (Зайцева, Ковальчук 130, 136), *Рєбко* (Богдан 242), ст.-рос. Лука *Рябковъ*, 1500 р. (Тупиков 734), (похідне) *Рябково*, 1580 р. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 453), рос. (похідні) *Рябки* (3), *Рябов*, *Рябова*, *Рябово* (4) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 25), ст.-блр. Корней Івановичъ *Рабко*, 1567 р. (Бірыла 1966: 253), блр. *Рабко* (Бірыла 344), (похідні) *Рабкі* — ойконіми у Гродненській і Могильовській обл. (Рап. Гр. 203; Рап. Маг. 148), *Рабкавічы* — у Брестській обл. (Рап. Бр. 108) ~ укр. діал. *рябо́* ‘собака або кіт рябої масті’, *рябо́к*, *ря́бка* ‘виспинка’ (ЕСУМ 5, 152), *ря́бка* ‘веснянкувата дівчина’ (СБук. Г 472), блр. діал. *ра́бка* ‘жінка з ластовинням на лиці’, *рабо́к* ‘гриб *Ranaeolus*’ (ЭСБМ 11, 12).

**řěbъkъ(jь)*: рос. діал. *ря́бкий* ‘з нерівною поверхнею, шорсткий’ (СРНГ 35, 334).

***Ре́бъсь**: ст.-укр. *Рябець*, 1282 р. — галицький воєвода (Тупиков 346), укр. *Рабець*, *Ребець* (Богдан 240, 242), *Рибець* (Льв.), *Рябець* (Горпинич, Тимченко 239), *Рябці* — відантропонімний ойконім на Чернігівщині, *Рибці* — в Полтавській, Сумській, Чернігівській обл., *Рибца* — в Тернопільській обл. (-и- < -і- < -я- < -є-), ст.-рос. (похідне) *Рябцово*, 1539/40 р. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 35), рос. *Рябец* (ЖПТ), (похідні) *Рябцева*, *Рябцево* (15), *Рябцово* (8) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 27–28), ст.-блр. Іванъ *Рабецъ*, 1577 р. (Тупиков 331), Миколай *Рабец*, 1646 р. (Бірыла 1966: 253), блр. *Рабец* (Бірыла 343), (похідні) *Рабцава*, *Рабцы* — ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 322), *Рабцы* — в Мінській обл. (Рап. Мін. 224) ~ рос. діал. *рябе́ц* ‘дерево, подовбане дятлом’ (СРНГ 35, 331).

***Ре́бѣца**: укр. *Рябиця* (Горпинич, Тимченко 239), блр. *Рабѣца* (Бірыла 344).

***Ре́бука**: рос. *Рябыкин* (ЖПТ), блр. *Рабыкін* (Бірыла 344).

**řěbulʹa*: блр. діал. *рабу́ля* ‘ластівка’ (ЭСБМ 11, 13). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Ре́банъ**: укр. *Рабан* (Рв.).

***Ре́бунъ**: укр. *Рябун* (Горпинич, Бабій 105), *Рібун* (Редько 2, 894).

**řěbatъ(jь)*: укр. діал. *раба́тий*, *риба́тий* ‘дзьобатий’ (Шило 223, 226), *ряба́тий* ‘ластовинчатий’ (ЕСУМ 5, 152).

***Ре́бота**, ***Ре́ботъ**: укр. *Рябот* (КПУ Дн. 7, 349), *Рябота* (СП 308), (похідне) *Риботин* — ойконім у Чернігівській обл., рос. *Работин*

(Зайцева, Ковальчук 136) ~ рос. діал. *работá* ‘з ластовинням на обличчі’ (СРНГ 35, 335).

Ст.-рос. *Скрага* і под.

Зафіксовано під 1592 р. у складі антропонімоформули Андрей *Скрага* (Тупиков 359). Найімовірніше, це форма зі стверділим *-p’-*, пор., наприклад, ст.-рос. Павелъ *Скрягин*, 1691 р. (Тупиков 750).

До цих фактів можна долучити споріднені: укр. *Кренга* (СП 195) — форма з розщепленим назальним, рос. *Кряг* (КПУ Луг. 12, 333), *Крягин* (ЖПТ), слвн. *Kreh* (ZSSP 302), а також укр. *Скрага*, *Скряга* (Редько 2, 972, 974), (похідне) *Скрягівка* — ойконім на Сумщині, рос. *Скряга* (ЖПТ), ст.-блр. Степан *Скрага*, 1577 р. (Бірыла 1966: 257), блр. *Скрага* (Бірыла 379), (похідні) *Скрагі* — назва поселення у Гродненській обл. (Рап. Гр. 223), *Скражына* — на Вітебщині (Рап. Віц. 352), *Кражыно* — в Мінській обл. (Рап. Мін. 137), які континують псл. **Kręga*, **Skřęga*.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *кряг*, *кряга* ‘стільник меду’, *кříги* мн. ‘стільники’, *кряга* ‘гурт овець’ (ЕСУМ 3, 114—115), *кряга* ‘риболовний гачок’ (Мик.), рос. діал. *кряга* ‘дерево, вивернуте з коренем’ (СГРС 6, 204), *скряга* ‘задерикувата, сердита особа’ (СРНГ 38, 168) та ін. Див. (Варбот 1972: 70—74; ЭССЯ 12, 142).

Суфіксальні деривати:

**Kręgakъ*: слвц. *Krehák* (TZ Bratislava 186).

**Kręglъ*, **Kręglъ* / **Skřeglъ*: укр. *Скраглівка* — відантропонімний ойконім на Житомирщині, блр. *Крагель* (Бірыла 217), (похідні) *Краглі* — ойконім на Берестейщині (Рап. Бр. 69), *Вялікія Краглі*, *Малыя Краглі* — у Гродненській обл. (Рап. Гр. 51, 152), слвн. *Kregel*, *Kregelj*, *Krehelj*, *Krehlič* (ZSSP 302), слвц. *Krehel* (TZ Bratislava 186) ~ **kręglъjъ* (ЭССЯ 12, 142).

**Kręgliкъ*: укр. *Краглик*, *Краглік* (Вол.), чеськ. *Křehlík* (ЧП).

**Kręgulъ*: слвн. *Kregulj* (ZSSP 302) ~ **kręgulъa* (ЭССЯ 12, 143).

Відапелятивні похідні з коренем **Kręž-*:

**Kręžъ*: укр. *Кряж* (Новикова 442), ст.-рос. *Кряж*, 1545 р. (Веселовский 166), Бажень *Кряжевъ*, 1672 р. (Тупиков 604), Ивашко *Кряж*, 1685 р. (Парфенова 226), (похідне) *Кряжево*, 1588 р. — назва

пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 535), рос. *Кряжев* (ЖПТ), (похідні) *Кряжева* — ойконім у колишній Пермській губ., *Кряжево* (3) — в колишніх Вологодській, Костромській, Смоленській губ. (Vasmer RGN IV, 614), блр. *Краж* (Бірыла 217), болг. *Крежов* (Илчев 277) ~ укр. діал. *кряж* ‘шкіряні халяви, які накладають на черевики’ (Гримашевич 79), ‘кругляк, колода дерева’, *креж* ‘кругла балка, з якої роблять шпали’ (ЕСУМ 3, 115) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 148–149).

***Креґзькь**: укр. *Кряжок* (Новикова 442) ~ укр. діал. *кріжка*: *кріжка меду* ‘стільник’ (ЕСУМ 3, 114–115), ст.-рос. *кряжокъ* зменш. до *кряжъ* ‘обрубок дерева, товста колода’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 8, 99).

Рос. *Челев*, *Челов* і споріднені антропоніми

Заголовні антропоніми споріднені з укр. *Чела* (Горпинич, Тимченко 296), *Чол*, *Чола*, *Чоло* (Чучка 608, 609), *Чоль* (Вол.), *Чело* — прізвище (СПУ 3, 261), ст.-рос. *Челово*, XVI ст. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (НПК III, 342), болг. *Чело* (Замимов 243), макед. *Челев*, *Челов* (Речник ПКМ II, 702, 703), серб. *Чола*, 1808 р. (ПШМ 21), хорв. *Čol*, *Čolo* (Leksik 113), ст.-пол. *Czolo*, 1254 р. (SSNO I, 428), пол. *Czel*, *Czoł*, *Czoła*, *Czoło* (SN II, 269, 298), ст.-чеськ. *Čel* [1299 р. — *Celus* (Křižko 463)], чеськ. (похідні) *Čelivo*, *Čelina* — назви поселень (Profous I, 311, 310), словц. (похідне) *Czeľ ovce* — ойконім (Vasmer RGN X, 63).

На основі цих фактів імовірна реконструкція праантропонімів ***Čela**, ***Čelo**, ***Čeľь**, ***Čeľь**.

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *чево* ‘чоло’ (Турчин 338), *чолб* ‘вістря’ (ЕСУМ 6, 338), рос. діал. *челб* ‘член сім’ї’, *чѐла* ‘чубок’, *чель* ‘лице’ (СРГК 6, 766, 767, 768), слвн. діал. *čěl* ‘чоло; тім’я’ (Škrlep 18), а також апелятивну лексику, зібрану під гаслом **čelo* в (ЭССЯ 4, 45–46).

Праантропоніми-композиції:

***Čeligojь**: слвн. *Čeligoj* (ZSSP 87).

***Čelodorgъ**: *Челодраг* — князь лехітського племені велетів (Павинский 44).

***Čelogaјь**: рос. *Челогает* (ЖПТ).

***Čelogozyъ**(**жъ**): рос. *Челогозов, Челоузова* ж. (ЖПТ), блр. *Целогуз* (м. Дзержинськ).

***Čelokyрьсь**: укр. *Челокомпець* (Глуховцева 398).

čelotodъ*(жъ**): блр. діал. *чыламу́д* ‘людина, яка поводитьсь недоречно’ (Бялькевіч 492).

***Čelorekъ**: хорв. *Čelorek* (Leksik 108) ~ **čelorekъ*. Див. (ЭССЯ 4, 47).

***Goločelъ**(**жъ**): ст.-рос. *Голочел* Степанов сын Пятого, 1596/97 р. (АТК 192), Семень Андреевичъ *Голочоловъ*, 1651 р. (Столбцы 57), (похідні) *Голочелово*, 1595 р. — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (Шумаков Сотниці₁ 116), *Голочелово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 441).

***Туроčeлъ**(**жъ**): д.-руськ. *Тупочел*, 1156 р. (СКС 96).

Префіксальні деривати:

**občelъ* (ЭССЯ 26, 135). У сфері антропонімії рефлексії невідомі.

**oržčelъ*: укр. діал. *розчіл* ‘хребет’ (Личук 387–388).

**pričelъ*: укр. діал. *причол, причіл* ‘крутий схил вершини гори; край гори, вершини’ (Личук 375).

**pročelъ*: укр. діал. *прóчіл* ‘передня частина (хати); вершина гори’ (ЕСУМ 6, 338).

Суфіксальні деривати:

***Čelędъ**: укр. *Челяда* (Богдан 33), *Чияда* (РУС 463), рос. *Челядина* — відантропонімічний ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN X, 65), блр. (вторинне) *Челядзюк* (Бірыла 457), хорв. *Čeleda* (Leksik 108), чеськ. *Čeleda* (ЧП), словц. *Čeled’a* (TZ Trnava 73), *Čeledova* ж. (TZ Bratislava 51). Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *челядь* ‘дитя’ (Дажє 180), *чєлідь* ‘жінки, дівчата, жіноцтво; члени сім’ї жіночого роду; молодь’ (ГГ 210), *чáлідь* ‘сім’я у складі діда, баби, батька, матері і дітей’ (Корзонюк 254), рос. діал. *челѣда* ‘челядь, усі члени сім’ї’, *челядá*, *чєлядь* ‘діти’ (ОСВГ 12, 30, 33), ст.-блр. *челядь, чeledзь, чeledъ, челюдь, челядзь, челядь, чзледъ, чзлядь* (ГСБМ 36, 335) та ін. лексику, зібрану під гаслом **čel’ adъ* (ЭССЯ 4, 40–41).

***Čelędъka, *Čelędъko**: ст.-укр. *Челадка*, 1592 р. (УП 1, 468), блр. *Челядко* (ЖПТ), пол. *Czeladka* (SN II, 269) ~ блр. діал. *чалядка* ‘наймичка’ (СБГ 5, 399) та ін., із **čelędъka*. Див. ще (ЭССЯ 4, 40 — **čel’ adъka*).

***Čelędina, *Čelędinъ**: укр. *Челядин* (Богдан 33), *Челядин* — прізвище («що мав велику сім’ю»; СПУ 3, 261), рос. *Челядин, Че-*

лединов (ЖПТ), болг. *Челедин* (Илчев 538), слвн. *Čeledin* (ZSSP 87), пол. *Czeladzin* (SN II, 269) ~ укр. діал. *челядін*, *челядін* ‘дорослий син’, ‘поважна людина’ (Лисенко 230), ст.-блр. *челядинъ*, *челединъ* (ГСБМ 36, 332) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 40: *čel’adina, *čel’adinъ).

***Čelědъnikъ**: ст.-укр. *Czeladnik*, 1687 р. (Яшук 316), укр. *Челядник* (ЖПТ), *Челядник* – прізвисько (СПУ 3, 261), рос. *Челядников* (ЖПТ) ~ ст.-блр. *челедникъ*, *челядникъ* (ГСБМ 36, 334) < *čelědъnikъ та ін. Див. (ЭССЯ 4, 40 – *čel’adъnikъ).

***Čeleхъ** / ***Čeleшъ**: пол. *Czelech*, *Czelesz* (SN II, 269).

***Čeliшъ**, ***Čelyшъ**: рос. *Чельишев*, *Чольишкин* (ЖПТ), чеськ. *Čeliš* (ЧП).

***Čeloшъ**: пол. *Czołosz* (SN II, 298).

***Čeluxa**, ***Čeluxъ**, ***Čel’ухъ** / ***Čeluša**: рос. *Челухин*, *Челушкин*, *Чолушкин* (ЖПТ), пол. *Czeluch*, *Czołuch* (SN II, 270, 298) ~ рос. діал. *челушко* ‘передня частина печі’ (СДГВ 649).

***Čelajъ**, ***Čel’ajъ**: рос. *Челяев* (ЖПТ), пол. *Czelaj*, *Czełaj* (SN II, 269, 270) ~ укр. діал. *чула́й* ‘чоловік із високим чолом’ (Шило 276) < *чолáй.

***Čelějъ**: ст.-укр. Миколаи *Челеи*, 1570 р. (ОО 38), укр. *Челей* (Редько 2, 1158), *Челій*, *Чилей*, *Чилій*, *Чілей* (Вол.), *Чолій* (РУС 464), (похідне) *Челеєве поле* – мікротопонім на Волині (Сл. ММ 2, 472), ст.-рос. Неклюдка *Челеєв*, 1551–54 рр. (ПМТ 239), Іванъ *Челѣєвъ*, 1630 р. (Сторожев I, 438), рос. *Челей* (ЖПТ), *Челѣев* (ОА 6, 4016), блр. (похідне) *Челеєво* – ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN X, 63), пол. *Czelej*, *Czolej* (SN II, 269, 298).

***Čelujъ**: пол. *Czołuj* (SN II, 298).

***Čelъjъ**: укр. *Челий* (м. Рівне), *Чолий* (Зосимов 2, 530).

***Čelакъ**, ***Čel’акъ** / ***Čelаcъ**: укр. *Челак*, *Чолак*, *Чолач* (Зосимов 2, 516, 530), *Челяк*, *Чоляк* (Глуховцева 2, 308), рос. *Челак*, *Челяков* (ЖПТ), болг. *Чолаков* (ЖПТ), макед. *Челаков* (Речник ПКМ II, 702), хорв. *Čelak*, *Čeljak*, *Čolak* (Leksik 108, 113), слвн. *Čelak* (ZSSP 87), пол. *Czełak*, *Czolak*, *Czołacz*, *Czołak* (SN II, 270, 297, 298), ст.-чеськ. *Celac*, XII ст. (Pleskalová 130), Jan *Čelák*, 1440 р. (АЇ I, 257), чеськ. *Čelák* (ЧП), слов’ян. *Челякъ*, запозичене чувашами (Магницький, 91) ~ укр. діал. *чолáк* ‘(у чинбарів) шкіра з лоба тварини’ (ЕСУМ 6, 338), *чолáч*, *чула́ч* ‘чоловік із високим чолом’ (Шило 275), рос. діал. *челáк* ‘деталь капкана [...]’ (СРГСУ 5, 269).

***Čelikъ** / ***Čeliшъ**: ст.-укр. *Чолич*, 1650 р. (Яшук 316), укр. *Челик* (РУС 457), *Челич* (Вол.), *Чолич* (Зосимов 2, 531), макед. *Челиков*

(Речник ПКМ II, 702), хорв. *Čelić, Čelik* (Leksik 108), слвн. *Čelič, Čelik* (ZSSP 87), пол. *Czelik* (SN II, 269), ст.-чеськ. *Schelicus*, 1293 р. (Морошкин 205), чеськ. *Čolíč* (ЧП).

***Їелька**, ***Їелько**, ***Їелькъ**: укр. *Чолок*, 1732 р. (РЧП 247), *Челок* (РУС 457), *Чолок* (СКТ 891), *Чолка*, *Чолко* (Зосимов 2, 531), ст.-рос. *Челково*, XV ст. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (НПК II, 218), рос. *Челкина* — ойконім відантропонімного походження в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN X, 64), ст.-блр. Данила *Чолка*, 1593 р. (Бірыла 1966: 271), болг. *Челко* (Займов 243), хорв. *Čelka, Čelko* (Leksik 108), пол. *Czołek, Czołka* (SN II, 298), чеськ. *Čelko* (ЧП), слвц. *Čelko, Čolka* (TZ Bratislava 51, 55) ~ укр. діал. *чолко́* ‘безрогий баран’ (Ястремська 339). Див. ще лексику, зібрану під гаслом **čelьka*, в (ЭССЯ 4, 50–51).

**načelьkъ*: укр. діал. *начілок* ‘причілок’ (ЕСУМ 6, 338).

**perčelьkъ*: укр. *перечілок* ‘лобова частина вуздечки’ (ЕСУМ 6, 338).

**pričelьka*, **pričelьkъ*: укр. *причілок* ‘бічна стіна хати, дому’, діал. ‘бічна стінка скрині’, діал. *причівка* ‘хата; церква’, *причівок* ‘причілок’, *причóлок* ‘причілок; схил даху’ (ЕСУМ 6, 338), *причóлук*, *причу́лок* ‘бокова частина даху, забита дошками’ (Аркушин 2016: 448).

**pročelьkъ*: укр. діал. *прочóлок* ‘передня частина (хати); вершина гори’ (ЕСУМ 6, 338).

**začelьkъ*: укр. діал. *зачóлок* ‘товста поперечна нитка на краю рибальської сітки’ (ЕСУМ 6, 338).

***Їелькъ**: ст.-рос. Нечай Белый *Чельков* Иванов сын, 1551–54 рр. (ПМТ 227).

***Їелька**, ***Їелько**, ***Їелькъ**: пол. *Czelek, Czołka, Czołko* (SN II, 270, 298), слвц. *Čel'ko* (Krištof 271).

***Їелица**: хорв. *Čelica* (Leksik 108).

***Їельсь**: ст.-рос. Ондрушка Васильевъ сынъ *Чельцов* Суходоев, 1629 р. (КВ 150), Дѣянъ *Челцовъ*, 1654 р. (Тупиков 817), рос. *Чельцов*, 1893 р. (КВГ 1893: 87), *Чельцов* (ЖПТ), *Чельцово* — відантропонімний ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN X, 64), хорв. *Čeles* (Leksik 108) ~ блр. діал. *чалéц* ‘член сім’ї, колективу’ (Крыўко, Панізнік 63).

***Їелимъ**: слов’ян. (похідне) *Čelimov* — топонім на теренах історичних ободритів і велетів-лютичів (Skalová 22) — дієприкметник пасивного стану на *-imъ*. Стосовно мотивації пор. дієслівну лексику, подану під гаслом **čeliti* (ЭССЯ 4, 39).

***Čelanъ**, ***Čel'анъ**: укр. *Чолан* (Чучка 609), рос. *Челан* (ЖПТ), *Челаново* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN X, 63), болг. *Челян* (Займов 243), серб. *Челан* — чоловіче ім'я (Грковий 209), хорв. *Čelan* (Leksik 108), слвн. *Čelan* (ZSSP 87) ~ укр. діал. *чолáн* 'високочоло людина' (Чучка 609), 'дзвін; обід колеса' (ЕСУМ 6, 338), 'дерев'яний обід у колесі воза' (ГГ 213), пол. діал. *czołan* 'кістка; маслак' (SGP V, 145).

***Čelenъ**: пол. *Czeleń* (SN II, 269).

***Čelinъ**: рос. *Челин* (ЖПТ), хорв. *Čelin* (Leksik 108), пол. *Czelin* (SN II, 269), чеськ. *Čelin* (ЧП).

***Čel'унъ**: укр. *Челюн* (Горпинич 358).

***Čelунъ**: укр. *Челинь* (Ономастикон 286).

**čelъnъjъ*: укр. діал. *чóльний* 'лобовий, головний; найважливіший', *цільний* 'цільний' (ЕСУМ 6, 338) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 42–43).

***Čelišče**: ст.-рос. Иван Ильин сын *Челищев*, 1562 р. (Антонов 2004: 16), Яковъ *Челищевъ*, 1677 р. (Сб. Шукина IV, 143), рос. *Челищев* (ЖПТ), а також *Челищева*, *Челищево* (7 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN X, 63–64).

***Čel'ustъka**: ст.-рос. Тимофей *Челюстकिनъ*, 1504 р. (Тупиков 817), Петръ *Челюстка*, 1661 р. (Тупиков 422), рос. *Челюскін*, *Челюсткін* (ЖПТ), хорв. *Čeljustkin* (Leksik 108), чеськ. *Čeljůstka* (ЧП).

**čelatajъ*: ст.-укр. *чолати(ь)* frontatus, 1642 р. (Славинецький 202), укр. діал. *чолáтий*, *чулáтий* 'лобатий' (Шило 275) та ін. У сфері антропонімії рефлексів невідомі.

**čelastajъ*: укр. діал. *чолáстий* 'лобатий' (Шило 276).

**čelavъjъ*, **čelovъjъ*: укр. діал. *чолóвий* 'ведучий': *чолóва рóля* (Дуда 54), серб. діал. *ћѣлав* 'безволосий' (Букумирић 623), в.-луж. *čołowu* 'лобний' (Трофимович 21).

Пол. *Szczer* і под.

Як і парадигматичний варіант *Szczera*, фіксується в (SN IX, 242). Споріднене з укр. *Щеренко* (ЖПТ) — патронім на -енко, ст.-рос. *Щерино*, XV ст. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (НПК II, 576) < ***ŠČerъ**, ***ŠČera**.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *щор* 'жорства' (ЯОС 10, 86), *щóра*, *щёра*, *шóра* 'крупнозернистий

пісок, жорства' (Дилакторский 571, 576), *щєра* 'трав'яниста рослина, *Amarautus retroflexus* L.' (ПССГ 4, 234), *щєра́* 'камінь плитняк' (Герасимов 97), словн. *ščēr* 'підводне каміння' (Хостник 298) та ін.

Пор. також споріднені:

***Ščegъ(jь)**: пол. *Szczery* (SN IX, 242).

***Ščerakъ**: пол. (вторинне) *Szczerakiewicz* (SN IX, 243).

***Ščerikъ** / ***Ščeričъ**: ст.-пол. *Szczerzycz*, 1446 р., *Szczerzyk*, 1604 р. (Rymut II, 528), пол. *Szczerzyk* (SN IX, 246).

***Ščerъkъ**: пол. *Szczerek* (SN IX, 245).

***Ščerica**: укр. *Щерица*, 1875 р. (Матеріали 194), *Щериця* – сучасне прізвище (Глуховцева 2, 351) ~ рос. діал. *щєрица* 'трав'яниста рослина, *Amarautus retroflexus* L.': *щерица зовут, что она колюча* (ПССГ 4, 234),

***Ščegъсь**: блр. *Шчарэц* (Бірыла 487), *Щорец* (м. Вітебськ) ~ укр. *щерець* у словосполученні *до щєрця* 'до дна, до кінця' (Грінченко 1, 439), блр. діал. *шчєрєць* 'чистий жовтий пісок' (ДСБр. 265), пол. діал. *szczerzec* 'чисте поле, пустирище' (Karłowicz V, 290).

***Ščerinъ**: рос. *Щерин* (ЖПТ).

***Ščegъпъ(jь)**: пол. *Szczerny* (Rymut II, 528).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Neščera**, ***Neščegъ**, ***Neščegъ(jь)**: укр. (похідне) *Нещерів* – ойконім у Київській обл., рос. *Нещерый* (Памяць Петр. 413), *Нещеров* (ЖПТ), пол. *Nieszczera*, *Nieszczera*, *Nieszczery* (SN VI, 611).

***Obščera**, ***Obščegъ**: ст.-рос. Булгак *Ощеровъ*, 1483 р. (Тупиков 684), рос. (похідні) *Ощеровка*, *Ощерино* (2 фіксації) – назви поселень у колишніх Саратовській, Олонецькій, Владимирській губ. (Vasmer RGN VI, 523) ~ рос. діал. *ощєра* 'насмішник, зубоскал' (СРНГ 25, 102).

***Obščeričъ**: ст.-блр. Szyemyon *Oszczerzycz*, 1552 р. (ПКПК 394).

***Obščerinъ**: ст.-рос. Іванъ *Ощеринъ*, 1495 р. (Тупиков 684), рос. *Ощерин* (ЖПТ).

***Uščera**, ***Uščegъ**: укр. (вторинне) *Ущеренко* (ЖПТ).

***ууščerъkъ**: рос. діал. *выщерок* 'надто жвава, рухлива дитина' (ССГ 2, 112). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

Композити:

***Ščeroborъ**: ст.-рос. Іван *Щеробор*, 1624 р. (Веселовский 377).

***Ščerovoda**: пол. *Szczerowoda* (SN IX, 242).

Ст.-рос. *Шалаумъ* і под.

Зафіксовано у складі антропонімоформули Івашко *Шалаумъ*, 1617 р. (ЖЕ 91). Композит з першим компонентом *Шал-*, співвідносний з рос. *Шалаумов*, *Шалоумов* (ЖПТ), а також *Шалоумово* – відантропонімії ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN X, 213) < **Šaloumъ*.

Фактичний матеріал свідчить про потенційність ще деяких праантропонімів із цим коренем. Пор.:

**Šala*, **Šalъ*(*ъ*): ст.-укр. Kucz *Szalo*, 1565 р. (Тупиков 435), ст.-рос. Тимофей *Шала*, 1564 р. (Веселовский 359), Ерофей Федоров сын *Шалов*, 1614 р. (Антонов 2004а: 228), рос. *Шалов* (Новикова 933), (похідні) *Шалы* – російське поселення на терені Мордовії (Ин-жеватов 246), *Шалов*, *Шалова* (2), *Шалово* (5) – ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 213), болг. *Шалов* (Илчев 551), слвн. *Šala*, *Šali* (ZSSP 591, 592), хорв. *Šal* (Leksik 629), пол. *Szał* (SN IX, 215), чеськ. *Šal*, *Šalý* (ЧП), слвц. *Šalý* (TZ Bratislava 339).

Стосовно апелятивних відповідників і їхніх етимологічних витоків див. (Куркина 2007: 112–115 – з оглядом літератури).

**Šalъ*: укр. *Шаль* (РУС 468), ст.-рос. Александръ *Шаль*, 1678 р. (Тупиков 435), рос. *Шалев* (ЖПТ), блр. *Шалеў* (Бірыла 463), (похідне) *Шалева* – ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 256), болг. *Шалев* (Илчев 551), пол. *Szał* (SN IX, 213) ~ укр. діал. *шаль* ‘дурість’ (Бігуняк, Гойсак), рос. діал. *шаль* ‘нерозумний, -а’ (Светлов 164), ‘ледар, зирянин’ (ОСВГ 12, 100), ‘дурість; потіха, витівки’ (Даль 4, 619), *шаль* у виразі *в шаль спуститься* ‘почати нерозумно жити, вести нерозумний спосіб життя’ (Певин 30).

Похідні з консонантом -*g*- у суфіксальній морфемі:

**Šalaga*, **Šal’aga*: ст.-рос. *Шалага* Савельєв, 1620 р. (Авдеев 93), рос. *Шалагин* (ЖПТ), *Шалагин* (2) – відантропонімії ойконіми в колишніх В’ятській і Пермській губ., *Шалагино* – в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN X, 207), хорв. *Šalaga* (Leksik 629), пол. *Szalaga*, *Szałaga* (SN IX, 213, 216), чеськ. *Šalaga* (ЧП), слвц. *Šalaga* (TZ Bratislava 339).

**Šalega*: рос. *Шалегин* (ЖПТ).

**Šaliga*: хорв. *Šaljiga* (Leksik 630), пол. *Szaliga* (SN IX, 214), чеськ. *Šaliga* (ЧП), слвц. *Šaliga* (TZ Trnava 166).

**šaloga*: рос. діал. *шáлога* ‘бешкетники (про дітей, підлітків)’ (НОС 12, 77).

**Šaluga*, **Šal’uga*, **Šal’ugъ*: рос. *Шалугин*, *Шалюгин* (ЖПТ), пол. *Szalug*, *Szaluga* (SN IX, 215).

**šalbga*: укр. діал. *шальга* ‘шаленство’ (Матвіяс 2003: 14).

**Šalyga*: укр. *Шалига* (Новикова 932), *Шалигине* – відантропонічний ойконім на Сумщині, ст.-рос. Митька *Шальга*, 1593 р. (Тупиков 435), Грибанко Андреев сын *Шалыгин*, 1623 р. (Полякова 255), рос. *Шалыгин* (ЖПТ), *Шалыгино* (3) – відантропонімі ойконіми в колишніх Костромській, Псковській, Петербурзькій губ. (Vasmer RGN X, 213), ст.-блр. Гапон *Шальга*, 1623 р. (Бірыла 1966: 273), блр. *Шальга* (Бірыла 464), (похідні) *Шалыгі* – ойконіми в Мінській і Вітебській обл. (Рап. Мін. 288; Рап. Віц. 412), пол. *Szałyga* (SN IX, 219).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *шальга* ‘заокруглена верхівка чого-небудь’: *шальга* *головы* (Даль 4, 619).

Похідні з консонантом -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

**Šalaxa*, **Šal’axa*, **Šalaxъ* / **Šalaša*, **Šalašъ*: укр. *Шалах* (Редько 2, 1183), *Шалаха* (Чучка 616), *Шалаш* (Новикова 932), рос. *Шалахин*, *Шалахов*, *Шалашев*, *Шалашин*, *Шаляхин* (ЖПТ), *Шалашов* (РУС 468), *Шалахино* (3), *Шалахова*, *Шалахово* – ойконіми відантропонічного походження (Vasmer RGN X, 213), блр. *Шалашына* – ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 412), пол. *Szałach*, *Szałacha* (SN IX, 216), чеськ. *Šalacha* (ЧП).

**Šalexа*, **Šalexъ* / **Šaleša*, **Šalešъ*: блр. *Шалешко* (ЖПТ), пол. *Szalecha* (SN IX, 214).

**Šalixa*: ст.-рос. Иван *Шалиха*, 1585 р. (Веселовский 360).

**Šaloxъ*: рос. *Шалохов* (ЖПТ), (похідне) *Шалохова* – ойконім у колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN X, 213).

**Šaluxa*, **Šal’uxa*, **Šaluxъ* / **Šaluša*: рос. *Шалуха*, *Шалухов*, *Шалюхин* (ЖПТ), *Шалушин* (Новикова 932), блр. *Шалушына* – відантропонічний ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 412), пол. *Szałucha* (SN IX, 218).

**Šalyxa*, **Šalyxъ* / **Šalyša*, **Šalyšъ*: рос. *Шалышкин* (ЖПТ).

Деривати з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

**Šalajъ*, **Šal’ajъ*: укр. *Шалай* (Чучка 616), ст.-рос. Юрий *Шалай* Новосильцевъ, XIV ст. (Веселовский 359), рос. *Шалай*, *Шалаев*, *Шалаяев* (ЖПТ), *Шалаев Бор*, *Шалаево* (4), *Шалаи* (2) – відантро-

понімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 207), блр. *Шалай* (ЖПТ), (похідне) *Шалаєўка* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 192), хорв. *Šalaj* (Leksik 629), пол. *Szalaij*, *Szataj* (SN IX, 213, 216) ~ рос. діал. *шалáй* 'очманілий; шалопут' (Даль 4, 619).

***Šalějъ**: укр. *Шалей* (Богдан 260), (похідне) *Шаліївка* — ойконім на Київщині, ст.-рос. Михалко *Шалѣи*, 1603 р. (Тупиков 435), (похідне) *Шалѣво*, XVI ст. — ойконім у колишньому Звенигородському пов. (ПКМГ I/1, 686), рос. *Шалеев* (ЖПТ), слвн. *Šalej* (ZSSP 592), ст.-пол. *Szaley*, 1408 р. (SSNO V, 273), пол. *Szalej* (SN IX, 214), *Szalejów Dolni*, *Szalejów Górny* — відантропонімні ойконіми (SMP 1117).

***Šalujъ**: рос. *Шалугев* (ЖПТ), пол. *Szatułj* (SN IX, 218).

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Šalaka**, ***Šalakъ**, ***Šal'akъ** / ***Šalacъ**: укр. *Шалак*, *Шалач* (Богдан 260), рос. *Шалакин* (ЖПТ), блр. *Шалак* (ЖПТ), хорв. *Šaljak* (Leksik 630), пол. *Szalak*, *Szatak* (SN IX, 213, 216), чеськ. *Šalák* (Beneš 78).

***Šalika**, ***Šalikъ** / ***Šaličъ**: укр. *Шалик* (Редько 2, 1184), *Шалич* (Горпинич, Корнієнко 256), рос. *Шалик* (ЖПТ), (похідні) *Шаликово* (2) — ойконіми в колишніх Московській і Вологодській губ. (Vasmer RGN X, 213), блр. *Шалик* (ЖПТ), *Шаличы* (2) — відантропонімні ойконіми в Брестській обл. (Рап. Бр. 135), болг. *Шаличев* (Илчев 551), хорв. *Šaljić* (Leksik 630), слвн. *Šalika* (ZSSP 592), пол. *Szalik* (SN IX, 214).

***Šalъko**, ***Šalъkъ**: укр. *Шалко* (СП 389), рос. *Шалково* — відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 213), блр. *Шалко* (Бірыла 463), пол. *Szatek* (SN IX, 217), чеськ. *Šálek* (Beneš 110).

***Šalukъ**, ***Šal'ukъ**: укр. *Шалук* (Льв.), рос. *Шалуков*, *Шалюков* (ЖПТ), блр. *Шалукоў* (Бірыла 463).

***Šalučъ**: рос. *Шалычев* (РУС 468).

***Šalica**: хорв. *Šalica* (Leksik 630).

***Šalъcъ**: укр. *Шалець* (Богдан 260), рос. (похідне) *Шальцово* — ойконім у колишній Архангельській губ. (Vasmer RGN X, 213), хорв. *Šalc*, *Šalec* (Leksik 629), пол. *Szalec* (SN IX, 214) ~ рос. діал. *шалéц* 'деталь дуги, частини кінської упряжі' (НОС 12, 76).

***Šalъka**, ***Šalъko**: укр. *Шалько* (СП 390), рос. *Шалькин*, *Шальков* (ЖПТ), ст.-пол. Stanislaus *Szalco*, 1389 р. (SSNO V, 273), чеськ. *Šálka* (ЧП), слвц. *Šalko* (TZ Bratislava 339), *Šálka* (TZ Trnava 166).

***Šalimъ**: укр. (похідне) *Шалимівка* – ойконім у Сумській обл., ст.-рос. Илейка *Шалимъ* Тереховъ сынъ, 1491 р., Федко *Шалимъ*, 1500 р. (Тупиков 435), рос. *Шалимова* (4), *Шалимово* (6) – відантропонімі ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 213), *Шалимовская* – в Карелії, який помилково виводять із тюркського першоджерела (Кюршунова 2016: 153), блр. *Шалимов* (ТС Мозырь 187), пол. *Szalitow* (SN IX, 214) ~ рос. діал. (похідне) *пришалімый* ‘божевільний’ (СРГК 5, 220).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Šalana**, ***Šalanъ**, ***Šal’анъ**, ***Šal’анъ**: укр. *Шалан* (РУС 468), рос. *Шаланин* (ЖПТ), блр. *Шалан* (Бірыла 462), пол. *Szalan*, *Szalanі*, *Szalan* (SN IX, 213, 216).

***Šalenъ(јъ)**: укр. *Шалений* (Новикова 932), рос. *Шаленый* (ЖПТ), хорв. *Šaljenіć* (Leksik 630), чеськ. *Šálený* (ЧП) ~ ст.-укр. *шаленый* ‘нестримний; божевільний’ (Тимченко 2, 487) та ін.

***Šalina**, ***Šalinъ**: укр. *Шалина* (Редько 2, 1184), рос. *Шалин* (ЖПТ), хорв. *Šaljin*, *Šalina* (Leksik 630), слвн. *Šalin* (ZSSP 592), пол. *Szalina* (SN IX, 214).

***Šalona**, ***Šalonъ**, ***Šalonъ**: ст.-рос. Ивашко *Шалона*, 1495 р. (Тупиков 435), блр. *Шалона* (Бірыла 463), пол. *Szaton*, *Szatonі* (SN IX, 218).

***Šalunъ**: укр. *Шалун* (Новикова 933), рос. *Шалунов* (ЖПТ), блр. *Шалун* (Бірыла 463), чеськ. *Šaloun* (ЧП) ~ рос. діал. *шалун* ‘жвавий, прудкий (про дитину)’ (Даль 4, 619).

***Šalunъ**: рос. *Шалынин* (ЖПТ).

***Šalъnъ(јъ)**: рос. *Шальной* (ЖПТ) ~ рос. діал. *шалъной* ‘дурень’ (СПС 437), *шалъная жизнь* ‘щасливе, безтурботне життя’ (Певин 30).

**šalostъ*: рос. діал. *шáлостъ* ‘витівки, пустощі’ (Даль 4, 619).

Похідні з консонантом *-v-* у суфіксальній морфемі:

***Šalava**, ***Šal’ava**: рос. *Шалавин* (ЖПТ), пол. *Szalawa* (SN IX, 213) ~ рос. діал. *шалáва*, *шалáвый* ‘дурень’ (Даль 4, 619).

***Šalevъ(јъ)**: рос. *Шалевич* (СКТ 896), пол. *Szalew* (SN IX, 214).

Праантропоніми-композиції:

***Šalobajъ**: рос. *Шалобаев* (ЖПТ).

***Šaloboda**, ***Šalobodъ**: укр. *Шалобод*, *Шалобода* (РУС 468), блр. *Шалобода* (Бірыла 462), пол. *Szataboda* (SN IX, 215). Стосовно другого компонента пор. псл. **bodati*.

***Šalogonъ**: укр. *Шалагон* (СП 389).

***Šalogъbadlo**: укр. *Шалобало* (Рв.).

***Šaloxvostъ**: рос. (похідне) *Шалахвостово* — назва населеного пункту в колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN X, 213),

***Šalopqga**: рос. (похідне) *Шалапугино* — назва поселення в колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN X, 213).

***Šalopqta**: укр. *Шалапута* (Редько 2, 1183) ~ укр. *шалану́т*, діал. *шалану́та* ‘легковажна, непутяща людина’, рос. діал. *шалону́т* ‘нероба, легковажна людина, гульвіса’, блр. *шалану́т*, пол. *szalapurit* ‘т. с.’ (ЕСУМ 6, 370).

ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА

- ААЭ — Акты, собр. в библиотеках и архивах Российской империи Археографическою экспедициею имп. Академии наук. Дополнены и изданы Высочайше учрежденною комиссиею. СПб., 1836—1838. Т. I—IV.
- АБ — Арзамасские и Барминские будные станы: Приходо-расходные и сметные книги 1679—1680 гг. / С предисл. В.И. Саввы // ЧОИДР. 1908. Кн. III, отд. I. С. 1—70.
- Абабурка — *Абабурка М.В., Аляксеевка Л.І., Лядоўскі У.А., Луферава М.П.* Са слоўніка Магілёўшчыны // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 82—93.
- Авдеев — Выпись из дозорной книги Галича 1620 г. / Подг. публ. А.Г. Авдеев // Костромская земля. Кострома, 1998. Вып. 4. С. 79—97.
- Авдеева — *Авдеева М.Т.* Словарь украинских говоров Воронежской области. Воронеж, 2008—2012. Т. 1—2.
- Авілава — *Авілава В.Л.* 3 лексікі вёсак Баяры і Бурлакі Астравецкага раёна // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 4—11.
- АВК — Акты, изд. Виленскою Археографическою комиссиею. Вильна, 1865—1915. Т. I—XXXIX.
- АВМ — Акти Вижвівської міської книги XVII ст. / Підг. до друку І.Б. Царалунга. Житомир, 2015.
- АГР — Акты, относящиеся до гражданской расправы древней России / Собр. и изд. А. Федотов-Чеховский. К., 1860—1863. Т. I—II.
- АЖГУ — Акти Житомирського гродського уряду 1590 р., 1635 р. / Підг. до видання В.М. Мойсієнко. Житомир, 2004.
- Азовцев — *Азовцев А.В.* Архивные выписки из писцовых книг XVI века // РД. М., 2004. Вып. 10. С. 183—189.
- АЗР — Акты, относящиеся к истории Западной России, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1846—1853. Т. I—V.
- АИ — Акты исторические и юридические и древние царские грамоты Казанской и других соседственных губерний, собр. Степаном Мельниковым. Казань, 1859. Т. 1.

- АИСМ – Акты Иверского Святоозерского монастыря (1582–1706) / Собр. архимандрит Леонид. Ред. А. Труворов. СПб., 1878. (РИБ. Т. V).
- АК – Архів Коша Нової Запорізької Січі. 1734–1775: Корпус документів. К., 1998–2008. Т. 1–5.
- АКЖ – Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582–1588 pp.) / Підг. до вид. М.К. Бойчук. К., 1965.
- АКО – Адрес-календарь. Общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1883 г. СПб., 1883. Ч. 1–2.
- АКП – Актовые книги Полтавского городского уряда XVII века / Редакция и примеч. В.Л. Модзалевского. Чернигов, 1912–1914. Вып. I–III.
- АКПП – Адрес-календарь и памятная книжка Пензенской губернии. Пенза 1884.
- АКС – Актовая книга Стародубского городского уряда 1693 года / Под ред. В.Л. Модзалевского. Чернигов, 1914.
- Акты ЛРГ – Акты Литовско-Русского государства / С предисл. М.В. Довнар-Запольского. Вып. I: 1390–1529 // ЧОИДР. 1899. Кн. IV, отд. 1. С. 1–258; Вып. II. М., 1897.
- Акты ПД – Акты писцового дела. Материалы для кадастра и прямого обложения в Московском государстве / С предисл. С.Б. Веселовского. Т. 1: Акты 1587–1627 гг. // ЧОИДР. 1913. Кн. II, отд. I. С. 1–320; 1913. Кн. III, отд. I. С. 321–448; 1913. Кн. IV, отд. I. С. 449–668; Т. 2: Акты 1627–1650 // ЧОИДР. 1916. Кн. III. С. 1–490.
- Акты ЮЗР – Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1863–1892. Т. I–XV.
- Алексеева – *Алексеева М.М.* Словарь Александра Гойсака как источник изучения лемковских говоров // Карпато-балканский диалектный ландшафт: Язык и культура. Памяти Галины Петровны Клепиковой: Сб. статей / Отв. ред. А.А. Плотникова. М., 2008. С. 180–187.
- АЛМ – Акты литовской метрики / Собр. Ф.И. Леонтович. Варшава, 1896. Т. I. Вып. 1 (1413–1498 гг.); Варшава, 1897. Т. I. Вып. 2 (1499–1507 гг.).
- Алмашій – *Алмашій М.І.* Русинсько-українсько-російський словник. Ужгород, 2001.
- Альшиц – *Альшиц Д.Н.* Новый документ о людях и приказах Опричного двора // Исторический архив. М.; Л., 1949. Т. IV. С. 3–72.
- АМГ – Акты Московского государства, изд. имп. Академиею наук / Под ред. Н.А. Попова и Д.Я. Самоквасова. СПб., 1890–1901. Т. I–III.
- АММ – Акты Московских монастырей и соборов 1509–1609 гг. из архивов Успенского собора и Богоявленского монастыря / Под ред. Л.В. Черепнина. М., 1984.
- АНВМ – Архив Новоторжского Воскресенского женского монастыря. Старица, 1910.

- Андрияшев — *Андрияшев А.М.* Материалы по исторической географии Новгородской земли. Шелонская пятина по писцовым книгам 1496—1576 гг. // *ЧОИДР.* 1914. Кн. III. С. 1—544.
- Аникин — *Аникин А.Е.* Этимология и балто-славянское лексическое сравнение в праславянской лексикографии. Материалы для балто-славянского словаря. Вып. 1 (**a-* — **go-*). Новосибирск, 1998.
- Аникин РЭС — *Аникин А.Е.* Русский этимологический словарь. М., 2007—. Вып. 1—.
- Аникин 1997 — *Аникин А.Е.* Этимологический словарь русских диалектов Сибири. Заимствования из уральских, алтайских и палеоазиатских языков. Новосибирск, 1997.
- Анк. — Анкета Інституту української мови НАН України для збору ономастичних матеріалів.
- АНПВ — Акты Нижегородского Печерского Вознесенского монастыря / С предисл. А. Титова. М., 1898.
- Антонов 1996 — *Антонов А.В.* Родословные росписи конца XVII в. М., 1996.
- Антонов 1997 — *Антонов А.В.* Перечни актов Переславских, Костромских и Галичских монастырей и церквей XIV — начала XVII вв. // *РД.* М., 1997. Вып. 1. С. 43—165.
- Антонов 1999 — *Антонов А.В.* Нижегородские поместные акты конца XVI — начала XVIII веков // *РД.* М., 1999. Вып. 5. С. 212—277.
- Антонов 1999а — *Антонов А.В.* Ярославские монастыри и церкви в документах XVI — начала XVII века // *РД.* М., 1999. Вып. 5. С. 13—68.
- Антонов 2000 — *Антонов А.В.* Правая грамота 1555 года из архива Нижегородского Дудина монастыря // *РД.* М., 2000. Вып. 6. С. 155—168.
- Антонов 2001 — *Антонов А.В.* Костромские монастыри в документах XVI — начала XVII века // *РД.* М., 2001. Вып. 7. С. 52—218.
- Антонов 2004 — *Антонов А.В.* Поручные записи 1527—1571 годов // *РД.* М., 2004. Вып. 10. С. 8—79.
- Антонов 2004а — *Антонов А.В.* Дозорная книга Карачевского уезда 1614 года // *РД.* М., 2004. Вып. 10. С. 223—272.
- Антонов, Маштафаров — *Антонов А.В., Маштафаров А.В.* Вотчинные архивы Нижегородских духовных корпораций XIV — начала XVII века // *РД.* 2001. Вып. 7. С. 415—481.
- Анхимюк — *Анхимюк Ю.В.* Солигаличские акты из “Архива Волынских” // *РД.* М., 2000. Вып. 6. С. 25—43.
- АОК — Акты Оскольского края (из собрания старинных актов о Курской губернии) / Сообщил Н.Н. Голицын // *Труды Курского статистического комитета.* Курск, 1863. Вып. I. С. 355—484.
- АОС — Архангельский областной словарь / Под ред. О.Г. Гецовой. М., 1980—. Вып. 1—.
- АПА — Арзамасские поместные акты (1578—1618 гг.) / Собр. и ред. С.Б. Веселовский. М., 1915.

- АПД – Акты писцового дела 60–80-х годов XVII века / Сост. С.Б. Веселовский. Под ред. В.И. Буганова, Б.В. Левшина. М., 1990.
- АППС – Акты Полтавського полкового суду 1668–1740 рр.: 36. актових документів / Підг. до вид. І.П. Чепіга, У.М. Штанденко. К., 2017. Кн. 1.
- АПШ – Акты времени правления царя Василия Шуйского (1609 г. 19 мая – 17 июля 1610 г.) / Собр. и отред. А.М. Гневушев. М., 1914.
- Арашонкава – *Арашонкава Г.У.* У слоўнік народнай мовы // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 15–22.
- Аркушин – *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. Луцьк, 2000. Т. 1–2.
- Аркушин 2005 – *Аркушин Г.Л.* Словник евфемізмів, уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся та західної частини Волині. Луцьк; Люблін, 2005.
- Аркушин 2015 – *Аркушин Г.Л.* “Всього на світі хватіє...” (фольклор, звичаї та обряди Західного Полісся у діалектологічних записках): вибране. Луцьк, 2015.
- Аркушин 2016 – *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. А–Я. Вид. 2-ге, переробл., випр. і доп. Луцьк 2016.
- Арсений – *Арсений, иеромонах.* О вотчинных владениях Троицкого монастыря при жизни его основателя, преподобного Сергия. СПб., 1877.
- АСБА – Акты, собр. в библиотеках и архивах Российской империи Археографическою экспедициею имп. Академии наук. СПб., 1836–1838. Т. I–IV и указатель.
- АСД – Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси. Вильно, 1867–1874. Т. I–X.
- АСЗ – Акты служилых землевладельцев XV – начала XVII века / Сост. А.В. Антонов, К.В. Баранов. М., 1997–2002. Т. I–III.
- АСМ – Акты социально-экономической истории севера России конца XV–XVI в.: Акты Соловецкого монастыря 1572–1584 гг. / Сост. И.З. Либерзон. Л., 1990.
- АСМ 1479–1571 гг. – Акты социально-экономической истории севера России конца XV–XVI в.: Акты Соловецкого монастыря 1479–1571 гг. / Сост. И.З. Либерзон. Л., 1988.
- АСО – Акты села Одрехови / Упорядники: І.М. Керницький, О.А. Купчинський. К., 1970.
- АСС – Акты Суздальского Спасо-Евфимьева монастыря 1506–1608 гг. / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М., 1998.
- Астаф’єва, Воронич – *Астаф’єва М.М., Воронич Г.В.* Словник гуцульських говірок Річки та Яворова: У 4-х книгах. Івано-Франківськ, 2014. Кн. 1: А–Ж.
- АСЭИ – Акты социально-экономической истории Северо-Восточной Руси конца XIV – начала XVI в. М., 1952–1964. Т. I–III.

- Атаманенко — *Атаманенко В.* Міста поліських володінь князів Острозьких // Студії з україністики: 36. наук. праць на пошану дослідника українського козацтва Валерія Цибульського з нагоди 60-річчя від дня народження. Рівне, 2010. С. 191–208.
- АТК — Акты Троицкого Калязина монастыря XVI в. / Сост. С.Н. Кистев, Л.А. Тимошина. М.; С.-Петербург, 2007.
- АУИФ — Алфавитный указатель имен и фамилий лиц, помещенных в ведомости справок о судимости за 1870 и 1871 гг. СПб., 1872.
- АУЛ — Алфавитный указатель лиц, сведения о судимости коих напечатаны в двенадцати книгах “Ведомости справок о судимости” за 1910 г. СПб., 1911. Т. 2.
- АУМ — Антологія українського міфу / Зібр. та впоряд. В. Войтович. Тернопіль, 2006–2007. Т. 1–3.
- АФЗХ — Акты феодального землевладения и хозяйства XIV–XVI веков / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М., 1951. Ч. I.
- АФЗХ 1506–1613 гг. — Акты феодального землевладения и хозяйства. Акты Московского Симонова монастыря (1506–1613 гг.) / Сост. Л.И. Ивина. Л., 1983.
- АФЗХ 1956 — Акты феодального землевладения и хозяйства / Подг. к печати А.А. Зимин. М., 1956. Ч. II.
- АФЗХ 1961 — Акты феодального землевладения и хозяйства / Сост. Л.В. Черепнин. М., 1961. Ч. III.
- АХУ — Акты Холмогорской и Устюжской епархий. Ч. 2 // РИБ. СПб., 1890. Т. XIV (сборный).
- АЮБ — Акты, относящиеся до юридического быта древней России, изд. Археографическою комиссиею / Под ред. Н. Калачова. СПб., 1857–1884. Т. I–III.
- АЮЗР — Архив Юго-Западной России, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов [...]. К., 1859–1914. Ч. I–VIII.
- Балагуров — *Балагуров Я.А.* Кижское восстание 1769–1771 гг. Петрозаводск, 1951.
- Балкански — *Балкански Т.* Местните имена на Чепинското краище (Велинградско). Велико Търново, 1998.
- Балкански, Парзулова — *Балкански Т., Парзулова М.* Имената на известни българи. Просопографичен антропонимикон. Бургас, б. р.
- Бандрівський — *Бандрівський Д.Г.* Матеріали до діалектного словника Бориславського і суміжних районів Львівської області // Дослідження і матеріали з української мови. К., 1961. Т. IV. С. 3–14.
- Барадулін — *Барадулін Р.* Вушацкі словазбор // Барадулін Р. Збор твораў. Мінск, 2002. Т. 4. С. 374–500.
- Баранов 1999 — *Баранов К.В.* Новые документы по истории Новгородской и Псковской служилых корпораций XVI — начала XVII века // РД. М., 1999. Вып. 5. С. 118–160.

- Баранов 2001 — *Баранов К.В.* Акты XVI — начала XVII века из местнических дел // РД. М., 2001. Вып. 7. С. 35—51.
- Барсов — Причитания Северного края / Собр. Е.В. Барсов. М., 1872—1882. Ч. 1—2.
- Барсуков — *Барсуков А.П.* Списки городских воевод и других лиц воеводского управления Московского государства XVII столетия. СПб., 1902.
- Баскаков 1971 — *Баскаков Н.А.* К этимологии половецких собственных имен в “Слове о полку Игореве” (*Шарокань, Кончак, Гзак, Кобяк, Овлур*) // Проблемы истории и диалектологии славянских языков: Сб. статей к 70-летию чл.-кор. АН СССР В.И. Борковского / Отв. ред. Ф.П. Филин. М., 1971. С. 38—45.
- Баскаков 1985 — *Баскаков Н.А.* Тюркская лексика в “Слове о полку Игореве”. М., 1985.
- Бахрушин — *Бахрушин С.В.* Научные труды. М., 1951—1959. Т. I—IV.
- БВ — Булавинское восстание (1707—1708 гг.) // Труды историко-археографического института АН СССР. М., 1935. Т. XII.
- Бевка — *Бевка О.* Словник-пам’ятник: Діалектний словник села Поляни Мараморощьського комітату / Ред. І. Удварт. Ніредьгаза, 2004.
- Беда Достопочтенный — *Беда Достопочтенный.* Церковная история народа Англов / Пер. с лат., статья, примеч., библиография и указатели В.В. Эрлихмана. Отв. ред. С.Е. Федоров. С.-Петербург, 2001.
- Белетич — *Белетич М.* К изучению праслав. **verg-* / **verz-* // Этимология. 2000—2002 / Отв. ред. Ж.Ж. Варбот. М., 2003. С. 28—38.
- Беликов — *Беликов Д.Н.* Первые русские крестьяне-населенники Томского края и разные особенности в условиях их жизни и быта (Общий очерк за XVII и XVIII столетия). С приложением списка населенных мест Колыванской области за 1782 г. Томск, 1898.
- Белявский — *Белявский Ф.* Поездка к Ледовитому морю. М., 1833.
- Белявский, Омельченко — *Белявский М.Т., Омельченко О.А.* Наказы черносошных, экономических и приписных крестьян Тобольской провинции в уложенную комиссию 1767 г. // Рукописная традиция XVI—XIX вв. на Востоке России / Отв. ред. Н.Н. Покровский, Е.К. Ромадановская. Новосибирск, 1983. С. 189—235.
- БЕР — Български етимологичен речник / Съст.: В. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев и др. София, 1971—. Т. 1—.
- Березовська — *Березовська Г.Г.* Словник назв одягу та взуття у східноподільських говірках. Умань, 2010.
- Бирилло — *Бирилло Н.В.* Литуанизмы в белорусской антропонимии // Вопросы балтийской и славянской антропонимики: М-лы межреспубликанск. конф. Шауляй, 1970. С. 3—5.
- Бичко — *Бичко З.М.* Словник діалектної лексики села Грабовець Стрийського району Львівської області: Матеріали до вивчення курсу “Українська діалектологія”. Львів, 1992.

- Бігуняк, Гойсак — *Бігуняк А., Гойсак О.* Лемківський словничок. Тернопіль, 1997. Режим доступу: <http://www.lemko.org/lemko2/slovnyk.html>.
- Білецький-Носенко — *Білецький-Носенко П.П.* Словник української мови / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1966.
- Бірыла — *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі. Мінск, 1969.
- Бірыла 1966 — *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы. Мінск, 1966.
- Бјелетић — *Бјелетић М.* Исковрнути глаголи. Београд, 2006.
- Близнюк — *Близнюк Б.Б.* Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку: Дис. ... канд. філол. наук. Львів, 1997 (машинопис).
- Бобрык — *Бобрык У.* Мянущі і прозвішчы Рэчыцкага раёна // Сёмыя Міжнародныя Доўнараўскія чытання: Матэрыялы Міжнарод. навук. канф. Рэчыца, 1–2 кастрычніка 2010 г. / Адк. рэд. В.М. Лебедзева. Гомель, 2010. С. 220–240.
- Богдан — *Богдан Ф.* Словник українських прізвищ у Канаді. Вінніпег; Ванкувер, 1974.
- Богдан 1979 — *Богдан С.* Світ поліської дитини (лінгвістичні раритети) // Полісся: етнікос, традиції, культура / Відп. ред. М. Приймак. Луцьк, 1979. С. 193–199.
- Богоедова — *Богоедова Т.Н.* Славянские гидронимические континуанты праславянского *tur- // Одеський лінгвістичний збірник. Одеса, 2013. Вип. 1. С. 17–30.
- Богословский — *Богословский М.М.* Земское самоуправление на русском Севере в XVII веке. Т. II: Деятельность земского мира. Земство и государство (окончание) // ЧОИДР. 1912. Кн. III, отд. 3. С. 1–46.
- Божковска — *Божковска С.* Радовишкиот говор. Скопје, 2003.
- Болховитинов — *Болховитинов Е.* Исторические разговоры о древностях Великого Новгорода. М., 1808.
- БПК — Белозерские писцовые книги 1677 года // Новгородский сборник. Новгород, 1865. Вып. II. Приложение. С. 49–96.
- БРБ — Библиография российской библиографии: Государственный библиографический указатель Российской Федерации: В 4-х ч. М., 2007.
- Брилінський — *Брилінський Д.* Словник подільських говірок. Хмельницький, 1991.
- Буданова — *Буданова В.П.* Варварский мир эпохи великого переселения народов. М., 2000.
- Букумирић — *Букумирић М.* Речник говора Северне Метохије. Београд, 2012.
- БЭ — Беларуская энцыклапедыя: Ў 18 т. Мінск, 1998. Т. 6 / Гал. рэд. Г.П. Пашкоў.
- Валенцова — *Валенцова М.М.* Словацкая мифологическая лексика на общеславянском фоне (этнолингвистический аспект) // Славянское языкознание. XV Международный съезд славистов. Минск, 21–27 августа

- та 2013 г. Доклады российской делегации / Отв. ред. А.М. Молдован, С.М. Толстая. М., 2013. С. 186–206.
- Валодзіна — *Валодзіна Т.В.* Суськія (сушанскія) словы // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 24–29.
- Вальгер, Мокиенко — *Вальгер Х., Мокиенко М.* Большой словарь русских прозвищ. М., 2007.
- Варбот 1972 — *Варбот Ж.Ж.* Заметки по славянской этимологии (слав. **koristь*, слав. *(s)*krega*, русск. диал. *намо́кнутъ* ‘приучиться’; русск. *дрол-я*, русск. *-на́чить*) // Этимология. 1970 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1972. С. 65–84.
- Варбот 1974 — *Варбот Ж.Ж.* К реконструкции и этимологии некоторых праславянских глагольных основ и отглагольных имен. II (**slęnōti*, **ratiti*, **ridati*, **olajь*, **prilyka* и **lykadlo*, **zakъlo* и **nakъlo*, **zaokъ*, **zaromъ*, **dědъ(kъ)*, **koporuŭa*) // Этимология. 1972 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1974. С. 42–59.
- Варбот 1978 — *Варбот Ж.Ж.* К реконструкции и этимологии некоторых праславянских глагольных основ и отглагольных имен. VI (**vъrkoъь*, **vъrčati*, **vъrkati* / **vъrkati* и **vъrka* / **vъrca*; **piskъ* / **piska*; **ščeka*, **gološčekъ* / **gološčeka* и **čekati*, **čeka* // Этимология. 1976 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1978. С. 31–42.
- Варбот 1980 — *Варбот Ж.Ж.* К реконструкции и этимологии некоторых праславянских глагольных основ и отглагольных имен. VIII (**vъrdati*, **sečati*, **plegti*, **kužati* и **kuža*, **mъrx-* / **mъrx-* и **myrěti*, **plixati*) // Этимология. 1978 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1980. С. 19–31.
- Варбот 1999 — *Варбот Ж.Ж.* [Рец. на:] *Boryś W., Popowska-Taborska H.* Słownik etymologiczny Kaszubszczyzny. Warszawa, 1997. Т. II: D–J. 361 s. // Вопросы языкознания. 1999. № 5. С. 151–157.
- Василев — *Василев И.И.* Опыт географическо-статистического словаря Псковской губернии. Псков, 1882–1896. Вып. 1–3.
- Васильев — *Васильев В.Л.* Славянские топонимические древности Новгородской земли. М., 2012.
- ВБ — Восстание И. Болотникова: Документы и материалы / Сост. А.И. Копанев, А.Г. Маньков. М., 1959.
- Введенский — *Введенский А.А.* Торговый дом XVI–XVII веков. Л., 1924.
- ВГ — Волинські грамоти XVI ст. / Упоряд. В.Б. Задорожний, А.М. Матвієнко. К., 1995.
- Вейнберг — *Вейнберг Л.Б.* Город Воронеж: Исторический очерк. Воронеж, 1886.
- Велев — *Велев В.* Местните имена в Пернишко. Велико Търново, 2010.
- Веркович — Топографическо-этнографический очерк Македонии / Сост. С.И. Веркович. СПб., 1889.

- Веселовский — *Веселовский С.Б.* Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии. М., 1974.
- Вештарт — *Вештарт Г.Ф.* Назвы ежы на прыпяцкім Палессі Беларусі // Живое народнае слова / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 139—151.
- Виденеева — *Виденеева А.Е.* Ростовский архиерейский дом и система епархиального управления в России XVIII века. М., 2004.
- Видоески 1950 — *Видоески Б.* Поречкиот говор. Скопје, 1950.
- Видоески 1999 — *Видоески Б.* Географската терминологија во дијалектите на македонскиот јазик. Скопје, 1999.
- Визе — *Визе В.Ю.* Русские полярные мореходы из промышленных, торговых и служилых людей XVII—XIX вв.: Биографический словарь. М.; Л., 1948.
- Викторов — *Викторов А.Е.* Описание рукописных собраний в книгохранилищах Северной России. СПб., 1890.
- Вишнеўська — *Вишнеўська Г.П., Левчук П.П.* Холмщина і Підляшшя. К., 2007.
- Вікторіна — *Вікторіна О.М.* Словник лексики та фразеології народної медицини й лікувальної магії Кіровоградщини / Відп. ред. В.В. Лучик. Кіровоград, 2006.
- ВКД — Вкладные книги Далматовского Успенского монастыря. (Последняя четверть XVII — начало XVIII в.): Сб. документов / Сост. И.Л. Манькова. Отв. ред. Р.П. Пихоя. Свердловск, 1992.
- ВКТ — Вкладная книга Троице-Сергиева монастыря / Подг. Е.Н. Клитина, Т.Н. Манушина, Т.В. Николаева. М., 1987.
- ВНР — Владельцы населенных имений в Ростовском уезде по перечневым книгам 1723—1731 гг. / Сообщил И.Н. Ельчанинов // Летопись историко-родословного общества в Москве. М., 1909. Вып. 4. С. 1—65.
- Вольтер — *Вольтер Э.А.* Список населенных мест Сувалкской губернии как материал для историко-этнографической географии края. СПб., 1901.
- Ворончук — *Ворончук І.О.* Населення Волині в XVI — першій половині XVII ст.: родина, домогосподарство, демографічні чинники. К., 2012.
- ВОС — Владимирский областной словарь: лексика природы / Авторы-сост.: Р.С. Канунова, Е.М. Матсапаева, К.В. Елифанова. Под ред. М.В. Пименовой. Владимир, 2012.
- Воскобойникова — *Воскобойникова Н.П.* Описание древнейших документов архивов Московских приказов XVI — начала XVII вв. (РГАДА. Ф. 141: Приказные дела старых лет) / Под ред. Н.Ф. Демидовой. М., 1999. Кн. 2.
- ВС — Витебская старина / Сост. и изд. А. Сапунов. Витебск, 1883—1888. Т. 1—5.
- ВСД — Відлуння сивої давнини, або Слово про слова. (Спроба укладання тлумачного словника бутейської говірки) / Укладач П.С. Макаренко. За заг. ред. М.Д. Півницького. Бутейки; Луцьк, 2018.

- ВСл. — Вершининский словарь / Гл. ред. О.И. Блинова. Томск, 1998—2002. Т. 1—7.
- ВТС — Вотчины Тобольского Софийского Дома XVII в. / Сост. Н.А. Балуек. Тюмень, 2001.
- ВУР — Воссоединение Украины с Россией. Документы и материалы: В 3-х т. М., 1953.
- ВХК 1978 — Вотчинные и хозяйственные книги XVI в.: Книги денежных сборов и выплат Иосифо-Волоколамского монастыря. 1573—1595 гг. / Под ред. А.Г. Манькова. М.; Л., 1978. Вып. 1—2.
- ВХК 80—90 гг. — Вотчинные хозяйственные книги XVI в.: Приходные и расходные книги Иосифо-Волоколамского монастыря 80—90-х гг. / Под ред. А.Г. Манькова. М.; Л., 1987. Вып. I—II.
- Вып. — Выпускники Российского химико-технологического университета им. Д.И. Менделеева. 1909—1950 / Сост. О.А. Василенко, А.П. Жуков. Под общей ред. П.Д. Саркисова. М., 2001.
- Выписка — Выписка из писцовой книги Алая Михалкова 116, 117, 119 гг. // Харузин Н.Н. Русские лопари. М., 1890. Приложение 2. С. 409—463.
- Вятка — Вятка: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.
- Гаговић — *Гаговић С.* Из лексике Пиве (село Безује) // Српски дијалектолошки зборник. Београд, 2004. Т. LI. С. 1—312.
- Гайдамашко — *Гайдамашко Р.В.* О севернорусской лексике финно-угорского происхождения в пермских говорах (на материале тематической группы «ландшафт») // Севернорусские говоры: Межвуз. сб. / Отв. ред. А.С. Герд. С.-Петербург, 2012. Вып. 12. С. 181—205.
- Гайдукевіч — *Гайдукевіч І.М.* Некалькі слоў з мясцовай гаворкі // Народнае слова / Рэд. А.Я. Баханькоў. Мінск, 1976. С. 65—76.
- Галайчук — *Галайчук В.В.* Польові етнографічні матеріали до тем “Календарна обрядовість” і “Народна демонологія”, зібрані у Зарічненському р-ні Рівненської обл. 24—25.09.2006 р. // Архів Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка. Ф. 119, оп. 17, спр. 325-Е.
- Галинова — *Галинова Н.В.* К изучению явления контаминации в лексике говоров Русского Севера // Этимологические исследования / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 2001. С. 25—48.
- ГВНП — Грамоты Великого Новгорода и Пскова / Подг. к печати: В.Г. Гейман, Н.А. Казакова, А.И. Копанев и др. Под ред. С.Н. Валка. М.; Л., 1949.
- Гвоздь — *Гвоздь М.М.* Ардовець (Підвиноградів): минуле і сучасне. Ужгород, 2009.
- ГГ — Гуцульські говірки: Короткий словник / Відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997.
- ГЕ — Город Екатеринбург. Сборник историко-статистических и справочных сведений по городу [...]. Екатеринбург, 1889.

- Гельмольд — *Гельмольд*. Славянская хроника / Пер. с лат. и примеч. Л. В. Разумовской. М., 1963.
- Герасимов ОДД — *Герасимов А. А.* Описание документов и дел Исторического архива. Саратов, 1914—1916. Вып. I—III.
- Герасимов Столбцы — *Герасимов А.* Столбцы из исторического архива Саратовской ученой архивной комиссии // Труды Саратовской ученой архивной комиссии. 1909. Вып. 25. С. 1—115.
- Герасимов — *Герасимов М. К.* Словарь уездного череповецкого говора // Сб. ОРЯС. 1910. Т. 87. № 3. С. 1—111.
- Геров — *Геров Н.* Речник на българския език. Фототипно изд. София, 1975—1978. Ч. 1—5.
- Гильфердинг — Сербские имена, записанные в помянник Сопочанского монастыря / Сообщ. А. Ф. Гильфердинг // Известия имп. АН по отделению русского языка и словесности. 1858. Т. VII. № 4. С. 325—330.
- Глуховцева — *Глуховцева К., Леснова В., Николаенко І* та ін. Словник українських східнослов'янських говірок. Луганськ, 2002.
- Глуховцева 1, 2 — *Глуховцева К. Д., Глуховцева І. Я., Леснова В. В.* Словник прізвищ жителів Луганщини. Луганськ, 2011. Т. 1—2.
- Гнатишак — *Гнатишак Ю.* Слова з Болехова / Співавтори-лексикографи: О. Сімович, Н. Хобзей (відп. ред.), Т. Ястремська. Львів, 2017.
- Гневушев — *Гневушев А. М.* Отрывок писцовой книги Вотской пятины второй половины 1504—1505 г., содержащей в себе описание части дворцовых земель этой пятины. К., 1908.
- Гобза — *Гобза И. О.* Столетие Московской 1-й гимназии. 1804—1904. Краткий исторический очерк. М., 1903.
- Голикова — *Голикова Н. Б.* Астраханское восстание. 1705—1706 гг. М., 1975.
- Голобуцький — *Голобуцький В. О.* Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734—1775 рр.). Дніпропетровськ, 2004.
- Головацький — *Дзензелівський Й. О., Ганудель З.* Словник української мови Я. Ф. Головацького // Наук. збірник Музею української культури у Свиднику. Пряшів, 1982. Т. 10. С. 311—612.
- Голодомор 1932—1933 — Голодомор 1932—1933 років в Україні: документи і матеріали / Упоряд. Р. Я. Пиріг. К., 2007.
- ГОО — Героической обороне Одессы — 60 лет (1941—2001) / Сост. Я. И. Манинович. Одесса, 2001.
- Горбач Арго — *Горбач О.* Арго в Україні. К., 2006.
- Горбач Бродина — *Горбач О.* Південнобуковинська гуцульська говірка і діалектний словник с. Бродина, повіту Радівці (Румунія). Мюнхен, 1997 // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 123—275.
- Горбач Красний Брід — *Горбач О.* Південнолемківська говірка й діалектний словник села Красний Брід бл. Меджилаборець (Пряшівщина). Мюнхен, 1973.

- Горбач МГ — *Горбач О.* Мармароська говірка й діалектний словник села Поляни над р. Русковою (Румунія) // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 276—323.
- Горбач Негостин — *Горбач О.* Словник говірки села Негостина (Румунія) // Діалектологічні студії. Львів, 2003. Вип. 3. С. 422—453.
- Горбач Романів — *Горбач О.* Північно-наддністрянська говірка й діалектний словник с. Романів Львівської області. Мюнхен, 1965.
- Горбач Ступно — *Горбач О.* Південноволинська говірка й діалектний словник села Ступно, кол. повіту Здовбунів. Мюнхен, 1973.
- Горпинич — *Горпинич В.О.* Прізвища степової України: Словник. Дніпропетровськ, 2000.
- Горпинич, Бабій — *Горпинич В.О., Бабій Ю.Б.* Прізвища Середньої Наддніпрянщини (Словник). Дніпропетровськ, 2004.
- Горпинич Болг. — *Горпинич В.О.* Болгарські прізвища в сучасному антропоніміконі Бердянщини. Дніпропетровськ, 2010.
- Горпинич, Корнієнко — *Горпинич В.О., Корнієнко І.А.* Прізвища Дніпровського Припоріжжя (Словник). Дніпропетровськ, 2003.
- Горпинич, Тимченко — *Горпинич В.О., Тимченко Т.В.* Прізвища правобережного Степу: Словник. Дніпропетровськ, 2005.
- Горячева 1986 — *Горячева Т.В.* К изучению славянской метеорологической терминологии // *Этимология.* 1984 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1986. С. 43—49.
- Горячева 1988 — *Горячева Т.В.* Этимологические заметки // *Этимология.* 1985 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1988. С. 62—71.
- Готьє — *Готьє Ю.В.* Десятни по Владимиру и Мещере 1590 и 1615 гг. // *ЧОИДР.* 1911. Кн. I. С. 51—89.
- ГПМ — Грамоты Печерскому монастырю в Н.-Новгороде / Сообщил Н.И. Драницин // *Действия НАК.* 1910. Т. VIII. С. 353—366.
- ГР — Города России: Энциклопедия / Ред. Г.М. Лаппо. М., 2003.
- Греков 1914 — *Греков Б.Д.* Новгородский дом святой Софии (Опыт изучения организации и внутренних отношений крупной церковной вотчины) // *Записки историко-филологического факультета имп. Санкт-Петербургского университета.* 1914. Ч. СХХ (приложения).
- Греков 1916 — *Греков Б. Д.* Описание актовых книг, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // *ЛЗАК за 1915 год.* М., 1916. Вып. 28. С. 1—237.
- Григорович — *Григорович В.И.* Очерк путешествия по Европейской Турции (С картою окрестностей Охридского и Преспанского озер). М., 1877.
- Гримашевич — *Гримашевич П.І.* Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок. Житомир, 2002.
- Грінченко — *Словарь української мови / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко.* К., 1907—1909. Т. 1—4.

- Грковић — *Грковић М.* Речник личних имена код Срба. Београд, 1977.
- Грковић Имена — *Грковић М.* Имена у Дечанским хрисовулама. Нови Сад, 1983.
- ГРМ — Города России XVI века: Материалы писцовых описаний / Изд. подг. Е.Б. Французова. М., 2002.
- Громко — *Громко Т.В., Лучик В.В., Поляруш Т.І.* Словник народних географічних термінів Кіровоградщини. К.; Кіровоград, 1999.
- Груца, Паўлоўскі — *Груца А.П., Паўлоўскі І.І.* 3 лексікі гаворкі в. Святая Воля // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 29–33.
- Грушевский — *Грушевский А.* Пинское Полесье. Исторические очерки. К., 1901–1903. Ч. 1–2.
- Грязнов — *Грязнов А.Ф.* Ярославская Большая Мануфактура за время с 1722 по 1856 г. М., 1910.
- ГС — Городская семья XVIII века. Семейно-правовые акты купцов и разночинцев Москвы / Сост., введ. статья и коммент. Н.В. Козловой. М., 2002.
- ГСБМ — Гістарычны слоўнік беларускай мовы / Склад.: Т.І. Білізнюк, Р.С. Гамзовіч, А.П. Груца і інш. Рэд. А.М. Булыка. Мінск, 1982—. Вып. 1—.
- ГСС — Герои Советского Союза: Краткий биографический словарь / Авт. коллектив: А.А. Бабаков и др. М., 1987–1988. Т. 1–2.
- ГСТ — Города и селения Тульской губернии в 1857 году / Изд. на основании приходных списков Тульской епархии под наблюдением П.И. Кеппена. СПб., 1858.
- Гурлянд 1901 — *Гурлянд И.Я.* Новгородские ямские книги (1586–1631 гг.) // Временник Демидовского юридического лицея. 1901. Кн. 82–83.
- Гурлянд 1902 — *Гурлянд И.Я.* Акты города Романово-Борисоглебска 1627–1690 гг. // Временник Демидовского юридического лицея. 1902. Кн. 84. С. 1–36.
- ГХ — Город Хлынов в 1615 году по Дозорной книге кн. Ф.А. Звенигородского / Сообщил А. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1906. Т. III–IV. С. 1–34.
- ДАВО — Державний архів Волинської області (фонди).
- Даль — *Даль В.И.* Толковый словарь живого великорусского языка. М., 1955. Т. 1–4.
- Даничић — *Даничић Б.* Рјечник из књижевних старина српских. Београд, 1975. Т. I–III.
- ДГМ — Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. К., 2007.
- Дебольский — *Дебольский Н.Н.* Из актов и грамот Кирилло-Белозерского монастыря (1397–1557 гг.) // Вестник археологии и истории. 1900. Вып. XIII. С. 115–197.

- Демчук — *Демчук М.О.* Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV–XVII ст. К., 1988.
- Бапић 1967 — *Бапић С.* Надимци и презимена у Добрици (Банат) // Прилози проучавању језика. 1967. 3. С. 227–230.
- Бапић 1968 — *Бапић С.* Надимци и презимена у Тарашу (Банат) // Прилози проучавању језика. 1968. 4. С. 169–173.
- Джуряк — *Джуряк М.П.* ОУН і УПА на Буковині: спогади, свідчення і матеріали про визвольну боротьбу. Чернівці, 2010. Кн. I: Путильський район.
- Дзендзялеўскі — *Дзендзялеўскі І.А.* Традиційная лексіка гаворкі вёскі Залессе Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 30–35.
- Дилакторский — Словарь областного вологодского наречия. По рукописи П.А. Дилакторского 1902 г. / Изд. подг. А.Н. Левичкин, С.А. Мызников. С.-Петербург, 2006.
- Динић — *Динић Ј.* Тимочки дијалекатски речник. Београд, 2008.
- Диттель — *Диттель.* Сборник рязанских областных слов // Живая старина. 1898. Вып. 2. С. 203–227.
- Ділова ДГ — Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: 36. документів / Упоряд., автор передмови та коментаря В.Й. Горобець. К., 1993.
- Ділова мова — Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. (36. актових документів) / Підг. до вид. В.В. Німчук, В.М. Русанівський, К.С. Симонова та ін. К., 1981.
- Ділова НРМ — Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст. (Матеріали соціальних канцелярій і ратуш Лівобережної України) / Підг. до вид. В.А. Передрієнко. К., 1976.
- ДІП I — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. I: Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1649 р. Компут 1718 р. / Упоряд., підг. до друку, вступна стаття В.О. Мокляка. Полтава, 2007.
- ДІП II — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. II. Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1721 р. Полтава, 2010.
- ДІП III — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. III: Компуті та ревізії Полтавського полку. Ревізія 1723 р. Ревізія 1726 р. / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2012.
- ДІП V — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. V: Компуті та ревізії Полтавського полку. «Въденіе полку Полтавского о козаках конных и пѣшихъ» 1773 р. (Ревізія 1773 р.) / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2013.

- ДІП VI – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. VI: Компуті та ревізії Полтавського полку. Відомості полку Полтавського 1734 р. / Упоряд., передмова В.О. Мокляк. Полтава, 2017.
- ДМБ – Документы и материалы по истории Белоруссии. Минск, 1953. Т. III / Под ред. В.Н. Перцева.
- ДМИМ – Документы и материалы по истории Мордовской АССР / Отв. ред. Б.Д. Греков, В.И. Лебедев. Саранск, 1940–1953. Т. I–IV.
- Дмитренко – Опись казачьих дел Московского отделения Общего архива главного штаба / Сост. И.И. Дмитренко. СПб., 1899.
- ДМУ – Десятни Московского уезда 7086 и 7094 гг. / Сообщил Е. Сташевский // ЧОИДР. 1911. Кн. I, отд. I. С. 1–50.
- ДН – Десятня новиков, поверстанных в 1596 г. / Публикация Н.П. Лихачева // Известия Русского генеалогического общества. 1909. Вып. 3. С. 113–209.
- Добровольский – *Добровольский В.Н.* Смоленский областной словарь. Смоленск, 1914.
- Добровольский ПК – *Добровольский В.Н.* Прозвища крестьян сельца Березовки Дмитровского уезда Орловской губернии // Живая старина. 1899. № 3–4. С. 421–424.
- Добролюба – *Добролюба Г.* Красне слово – як золотий ключ. Житомир, 2003.
- Добролюбов – *Добролюбов И.* Историко-статистическое описание церквей и монастырей Рязанской епархии. Зарайск, 1884. Т. 1.
- Добронравов – *Добронравов В.Г.* Вотчины и поместья князя Дмитрия Михайловича Пожарского в пределах Владимирской губернии. Владимир, 1912.
- Докучаев-Басков – *Докучаев-Басков К.А.* Стрѣкина пустыня и ее чернецы. (Опыт исследования жизни монашествующих) // Известия Общества изучения Олонекской губернии. Петрозаводск, 1914. № 5. С. 33–48; 1915. № 2–3. С. 81–96.
- Доп. – Дополнение к Опыту областного великорусского словаря. СПб., 1858.
- Доп. АИ – Дополнения к Актам историческим, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1846–1872. Т. I–XII.
- Дорошенко – *Дорошенко С.І.* Матеріали до словника діалектної лексики Сумщини // Діалектологічний бюлетень. К., 1962. Вип. IX. С. 101–123.
- ДП – Документы Печатного приказа (1613–1615 гг.): Сб. / Сост. С.Б. Веселовский. Отв. ред. Б.В. Левшин. М., 1994.
- ДПП – Дьяки и подьячие Посольского приказа в XVI в.: Справочник / Сост. В.И. Савва. Изд. подг. к печати В.Ю. Афиани, С.А. Морозов. Ред. и предисл. С.О. Шмидта. М., 1983. Ч. I–II.

- ДПС — Доклады и приговоры, состоявшиеся в Правительствующем Сенате в царствование Петра Великого / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880—1901. Т. I—VI.
- ДРА — Документи російських архівів з історії України. Львів, 1998. Т. 1: Документи до історії запорізького козацтва 1613—1620 рр. / Упоряд.: Л. Войтович, Л. Заборовський, Я. Ісаєвич.
- Дрвошанов 2005 — *Дрвошанов В.* Анатомската лексика за човекот во македонските говори. Скопје, 2005.
- Дрвошанов 2013 — *Дрвошанов В.* Топонимите во спевот Јаска од Методија Ст. Тошевски // *Македонистика*. 2013. 12. С. 107—137.
- ДСБр. — Дыялектны слоўнік Брэстчыны / Рэд. Г.М. Малажай, Ф.Д. Клімчук. Мінск, 1989.
- ДСП — Документы ставки Е.И. Пугачева, повстанческих властей и учреждений. 1773—1774 гг. / Сост.: А.И. Аксенов, Р.В. Овчинников, М.В. Прохоров. М., 1975.
- ДСС — Документальна спадщина Свято-Преображенського Максаківського монастиря XVII—XVIII ст.: 3б. док. / Автори-укладачі: о. Юрій Мицик, І. Тарасенко. К., 2015.
- ДТП — Дела Тайного Приказа. Кн. 1 // РИБ. СПб., 1907. Т. Т. XXI; Кн. 2 // РИБ. СПб., 1908. Т. XXII; Кн. 3 // РИБ. СПб., 1904. Т. XXIII; Кн. 4 // РИБ. Л., 1926. Т. XXXVIII.
- Дуда — *Дуда І.М.* Лемківський словник. 26 000 слів. Тернопіль, 2011.
- Дуйчак — *Дуйчак М.* Антропонімія Пряшівщини. Пряшів, 2003.
- Дуриданов1960 — *Дуриданов Ів.* Стари тюркски заемки в българския език // Изследвания в чест на Марин С. Дринов / Под ред. на А.К. Бурмов, Д. Ангелов, И. Дуйчев. София, 1960. С. 429—446.
- Дуриданов 1976 — *Дуриданов И.* Славянско-румънски отношения в антропонимията // *Zbornik pedagogickej fakulty v Prešove univerzity P.J. Šafárika v Košiciach*. Bratislava, 1976. Roč. XII. Sv. 3: Slavistica. С. 89—92.
- Дуров — *Дуров И.М.* Словарь живого поморского языка в его бытовом и этнографическом применении / Изд. подгот.: И.И. Муллонен (отв. ред.), В.П. Кузнецова, А.Е. Беликова. Петрозаводск, 2011.
- Дьяконов — *Дьяконов П.А.* Указатель к описи Тамбовского исторического архива. Тамбов, 1890. Ч. II.
- Дэжѐ — *Дэжѐ Л.* Деловая письменность русинов в XVII—XVIII веках. Словарь, анализ, тексты / Под общей ред. И. Удвари. Nyíredyháza, 1996.
- Егоров — *Егоров В.А.* Отрывки из Новгородских кабальных книг 7108 г. // ЛЗАК за 1911 год. СПб., 1912. Вып. XXIV. С. 1—35.
- Елезовић — *Елезовић Гл.* Речник косовско-метохиског дијалекта. Београд, 1932—1935. Св. 1—2 (Српски дијалектолошки зборник. Књ. IV, VI).
- Елизаровский — *Елизаровский И.А.* Лексика беломорских актов XVI—XVII вв. Архангельск, 1958.

- Елина – *Елина В.Н.* Лексическая группа “названия людей в архангельских и псковских говорах (По материалам экспедиций ЛГУ)” // Слово в народных говорах русского Севера. Л., 1962. С. 68–85.
- Енакиєво – Енакиєво: Телефонний справочник. Донецк, 2007.
- Енин – *Енин Г.П.* Словесный воеводский суд (Исследование и источник). С.-Петербург, 1995.
- Ермолаев – *Ермолаев С.С.* Дозорные книги поместных земель Вороначского, Себежского, Велейского уездов Псковской земли начала XVII в. // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1985. С. 137–163.
- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. К., 1982–. Т. 1–.
- ЕТ – Епопея трагізму (Серія: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом. Т. 4). К., 2006.
- Євтушок – *Євтушок О.М.* Вивчення лексики говірок Рівненщини. Рівне, 1997.
- ЄР – Єдиний реєстр адвокатів України. К., 2004.
- ЖЕ – Жители Елабуги по переписной книге приказного Богдана Нехаева 7125 (1617) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. III. Отд. 3. С. 89–92.
- Жегуц, Піпаш – *Жегуц І., Піпаш Ю.* Словник гуцульського говору в Закарпатті. Мюнхен, 2001.
- Желехівський – *Желеховский Є., Недільский С.* Малоруско-німецький словар. Львів, 1886. Т. I–II.
- Желєзняк 1969 – *Желєзняк І.М.* Праслов'янське **gojь* і сербохорватський антропонімікон // Мовознавство. 1969. № 3. С. 37–43.
- Желєзняк 2011 – *Желєзняк І.М.* Слов'янська антропоніміка (вибрані статті). К., 2011. С. 115–124.
- Жерела – Жерела до історії України-Руси. Львів, 1895–1913. Т. I–VII.
- ЖПР – Жертвы политических репрессий в СССР. Режим доступу: <http://vizs.nlr.ru>
- ЖПТ – Жертвы политического террора в СССР. Режим доступу: <http://www.lists.mono.ru>
- Жугић – *Жугић Р.* Микротопониміја доњег слива Јабланице (семантичко-творбени аспект). Београд, 2014.
- Журавлев – *Журавлев А.Ф.* К этимологии слав. **vorb-* ‘птица Passer, воробей’ // Этимология. 1978 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1980. С. 52–58.
- Жучкевич – *Жучкевич В.А.* Краткий топонимический словарь Белоруссии. Минск, 1974.
- Заимов – *Заимов Й.* Български именник. София, 1988.
- Заимов БГИ – *Заимов Й.* Български географски имена с -*ъ*. София, 1973.
- Заимов Панагюрско – *Заимов Й.* Местните имена в Панагюрско. София, 1977.

- Заимов Пирдопско — *Заимов Й.* Местните имена в Пирдопско. София, 1959.
- Зайка — *Зайка А.* Дыалектны слоўнік Косаўшчыны. Слонім, 2011.
- Зайцев — *Зайцев Ю.П.* Аргот — супруг царицы Комосарии (к реконструкции династической истории Боспора и Крымской Скифии) // Таманская старина. С.-Петербург, 2000. Вып. 3. С. 52–54.
- Зайцева, Ковальчук — *Зайцева Т.А., Ковальчук М.С.* Прізвища Бузько-Інгульського межиріччя: Словник. Миколаїв, 2010.
- Зализняк, Торопова, Янин — *Зализняк А.А., Торопова Е.В., Янин В.Л.* Берестяные грамоты из раскопок 2010 г. в Новгороде и Старой Руссе // Вопросы языкознания. 2011. №. 4. С. 3–19.
- Зализняк, Янин — *Зализняк А.А., Янин В.Л.* Берестяные грамоты из новгородских раскопок 2011 и 2012 гг. // Вопросы языкознания. 2013. № 4. С. 3–16.
- ЗВ — Зимняя война 1939–1940 гг. Исследования, документы, комментарии. К 70-летию советско-финской войны / Авторы: В.С. Христофоров, А.Н. Сахаров, Т. Вихавайнен и др. М., 2009.
- ЗВК — Записные вотчинные книги Поместного приказа 1626–1657 гг. / Под ред. А.В. Антонова, А. Береловича, В.Д. Назарова. М., 2010.
- Зеленчук — *Зеленчук В.* Короткий гуцульский словничок. В кн.: *Плитка-Горцивіт П.* Старовітські повісторьке. Косів, 2008. С. 415–433.
- Зеленько — *Зеленько А.С., Сенчук І.В., Середа Ф.Я.* Словник східнополіського говору // Методичні вказівки з діалектології української мови (та матеріали до словника східнополіського говору) / Укладач, відп. за випуск А.С. Зеленько. Луганськ, 1990. С. 5–40.
- Зерцалов — Акты XVI–XVIII вв., извлеченные А.Н. Зерцаловым. М., 1897.
- Зіновіїв — *Климентій Зіновіїв.* Вірші. Приповіді посполиті / Підг. тексту І.П. Чепіги. Вступ. стаття В.П. Колосової та І.П. Чепіги. Історико-літ. коментар В.П. Колосової. К., 1971.
- ЗКК — Записная книга крепостным актам XV–XVI вв., явленным в Новгород дьяку Д. Алябьеву // РИБ. СПб., 1898. Т. XVII (сборный). Стлб. 1–214.
- Златковић — *Златковић Д.* Речник пиротског говора. Београд, 2014. Т. 1–2.
- ЗНП — Забвению не подлежит. Книга памяти жертв политических репрессий Омской области / Гл. ред. А.И. Казанник. Омск, 2001. Т. 2: В–Г.
- Зосимов — *Зосимов А.М.* Словник українських прізвищ. Харків, 2015. Т. 1–2.
- Зотов — *Зотов Г.В.* Словарь региональной лексики крайнего Северо-Востока России / Под ред. А.А. Соколянского. Магадан, 2010.
- ЗХ — Земледельческое хозяйство Западной Сибири в XVII — нач. XVIII в.: Сб. архивных источников / Сост., автор вв. ст., публикатор арх. ист. Н.А. Балюк. Отв. ред. Н.С. Половинкин. Тюмень, 2001.

- ЗЧ — Загиблі на чужині (Серія: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом). К., 2003.
- ЗЧС — Заселение черкасами Салтовского и Чутуевского уездов в 1660—1674 годах / Авторы-сост. А.Ю. Гриппа, А.Ф. Парамонов. Харьков, 2011.
- ИАЯ — Исторические акты Ярославского Спасского монастыря / Изд. И.А. Вахрамеев. М., 1896. Т. I—III.
- Иванов — *Иванов Вяч. Вс.* О возможности этимологического отождествления слов, относящихся к одинаковым словообразовательным типам, в родственных языках (праслав. **dylg-ostь* = хет. *dalugašti*) // Сопоставительное изучение словообразования славянских языков. М., 1987. С. 150—157.
- Иванов Долна Струма — *Иванов Й.Н.* Местните имена между Долна Струма и Долна Места. София, 1982.
- Иванова Речник — *Иванова О.* Речник на топонимите во областа по сливот на Брегалница. Скопје, 1996.
- Иванова Словарь — *Иванова А.Ф.* Словарь говоров Подмосковья. М., 1969.
- Иванова Студии — *Иванова О.* Студии од топонимија и антропонимија. Скопје, 1999.
- Извлечения — Извлечения из Переписных книг (1676—1682 гг.) / Сост. Е.Е. Замысловский // ЛЗАК за 1878—1881 гг. СПб., 1888. Вып. VIII. С. 1—307.
- ИИЗТ — Из истории земли томской: Сб. документов и материалов. Томск, 1978. Вып. 1 / Сост. А.Н. Жеравина и др.; Вып. 2 / Сост. А.П. Акченок, В.А. Черняк.
- Илчев — *Илчев С.* Речник на личните и фамилни имена у българите. София, 1969.
- Ильинский 1911 — *Ильинский Г.А.* Суффикс *oz / ѓz / ѓz* в славянских языках // Сборник ОРЯС. 1911. Т. 16. Кн. 4. С. 1—29.
- Ильинский 1916 — *Ильинский Г.А.* Праславянская грамматика. Нежин 1916.
- Ильинский 1918 — *Ильинский Г.А.* Славянские этимологии // Известия ОРЯС. 1918. Т. XXIII/I. С. 125—182.
- Инв. Сморгонь — Инвентари магнатских владений Белоруссии XVII—XVIII вв.: Владение Сморгонь / Сост. П.Г. Козловский, Е.П. Шлосберг, Е.Л. Бравер. Минск, 1977.
- Инжеватов — *Инжеватов И.К.* Топонимический словарь Мордовской АССР: Названия населенных пунктов. Саранск, 1979.
- ИОН — Исторический очерк Николаевского кавалерийского училища. Школа гвардейских подпрапорщиков и кавалерийских юнкеров. СПб., 1873. (Приложение).
- Иордан — *Иордан.* О происхождении и деянии гетов («Гетика») / Вступ. статья, перевод, комментарии Е.Ч. Скржинской. Изд. 2, испр. и доп. С.-Петербург, 1997.

- ИОС – Иркутский областной словарь / Ред.-сост. Н.А. Бобряков. Иркутск, 1973–1979. Вып. 1–3.
- ИПЧ – Их помнит Черниговщина: списки погибших на Черниговщине / Сост. В.Д. Драгунов. Чернигов, 1993–1994. Кн. 1–5.
- Иркутск – Иркутск. Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1883.
- ИС – Именной список раненых и больных офицерских и нижних чинов, помещенных в лечебных заведениях (По сведениям справочного отдела Красного креста). Пг., 1914–1915.
- ИСК – Именные списки казаков украинских полков, проходящих войсковую службу в 1784–1785 гг. Харьков, 2012.
- ИСП – Именной список потерь на фронтах в личном составе рабоче-крестьянской Красной Армии за время гражданской войны. М., 1926.
- ИФТ – История форм труда в русском государстве первой половины XVII века: Материалы по истории ремесленного труда и форм найма на посадах русского государства (документы по г. Москве) / Сост. А.Н. Сперанский. М., 1988–1989. Ч. 1–3.
- ИЮА – Историко-юридические акты переходной эпохи. XVII–XVIII в. / Собр. К.П. Победоносцев // ЧОИДР. 1886. Кн. III, отд. I. С. 1–160.
- ИЮМ – Историко-юридические материалы, извлеченные из актовых книг губерний Витебской и Могилевской, хранящиеся в Центральном архиве в Витебске / Изд. под ред. Н. Созонова, кн. Мещерского, М. Веревкина. Витебск, 1871–1906. Вып. I–XXXII.
- Ільїнський – *Ільїнський Г.* Слов'янські етимології // Записки історично-філологічного відділу ВАН. К., 1929. Кн. XXI–XXII. С. 1–5.
- КА – Кунгурские акты XVII века (1668–1699 г.) / Изд-е А.Г. Кузнецова, ред. А.А. Титов. СПб., 1888.
- Казачок – *Казачок Я.І.* Гарадзенскі дыялектны слоўнік // Народныя скарбы: Дыялекталагічны зборнік (Да 80-годдзя А.А. Крывіцкага) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2008. С. 49–59.
- Казлова І – *Казлова Р.М.* Беларуская і славянская гідранімія: Праславянскі фонд. Гомель, 2000. Т. I.
- Казлова 2002 – *Казлова Р.М.* Бел. *Іртынь*, руск. *Ирты*, укр. *Иртыца* і роднасныя назвы (этымалагічны каментарый) // *Linguistica slavica: Ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Желєзняк* / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2002. С. 57–62.
- Казлова 2009 – *Казлова Р.М.* Айканімія Беларускага Палесся. Генэзіс назваў. Гомель, 2009. Ч. I.
- Каманин – Материалы по истории казацкого землевладения (1494–1668 гг.) / Сообщил И.М. Каманин // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. 1894. Вып. 8. Отд. III. С. 3–28.

- Кананенка, Малажай — *Кананенка Т.М., Малажай Г.М.* Ацэначныя назвы асоб ў гаворках Брэстчыны // Живое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 153–159.
- Каптеров — *Каптеров Л.М.* Нижегородское Поволжье X–XVI веков. Горький, 1939.
- Касцяпярэвіч — *Касцяпярэвіч М.І.* Віцебскі краёвы слоўнік (матар’ялы). Віцебск, 1927.
- Катынь — Катынь. Март 1940 г. — сентябрь 2000 г.: Расстрел. Судьбы живых. Эхо Катыни. Документы / Отв. сост. Н.С. Лебедева. М., 2001.
- Кафенгауз — *Кафенгауз Б.Б.* История хозяйства Демидовых. М.; Л., 1949. Т. I.
- Каш. акты — Каширские акты о ратной службе и военных повинностях поместного сословия / Разобрал и пригот. к печати Ю.В. Арсеньев. Тула, 1899.
- Каштанов — *Каштанов С.М.* Очерки русской дипломатики. М., 1970.
- Каштанов, Хоруженко — *Каштанов С.М., Хоруженко О.М.* Грамоты из архива Московского Архангельского собора // Археографический ежегодник за 1977 г. М., 1977. С. 390–439.
- КБН — Корпус боспорских надписей / Отв. ред. В.С. Струве. М.; Л., 1965.
- КБСК — Книга бойовой славы Крелевеччины / Укл. Ф.С. Яковенко. 2-ге вид., випр. і доп. Харків, 2004.
- КВ — Книга Вяцких пригородков Слобощкого да Шестакова посадов и уездов писма и меры Ивана Борисовича Доможирова да подячего Ивана Кокушкина 137 (1629) году // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1916. Вып. III–IV, отд. 2. С. 1–346.
- КВГ 1893 — Календарь Вятской губернии на 1893 год. Вятка, 1892.
- КВГ 1895 — Календарь Вятской губернии на 1895 год. Вятка, 1894.
- КД — Карельская деревня в XVII веке: Сб. документов / Сост. Р.Б. Мюллер. Петрозаводск, 1941.
- КДГ — Каталог древнерусских грамот, хранящихся в отделе рукописей ГПБ им. М.Е. Салтыкова-Щедрина. Л., 1996. Вып. 11.
- КДР — Крестьянское движение в России в 1901–1904 гг.: Сб. документов / Отв. ред. А.М. Анфимов. М., 1998.
- Керча — Русинско-російський словник: у 2 т. Понад 5800 слів / Склав І. Керча. Ужгород, 2007. Т. 1–2.
- КИРЯ — Кириллические издания Ростово-Ярославской земли (1493–1652 гг.): Каталог / Ред. И.В. Поздеева. Ярославль; Ростов, 2004.
- Китипов — *Китипов П.* Речник на говора на с. Енина, Казанлъшко // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1970. Кн. V. С. 107–152.
- ККС — Коденська книга судових справ // Український архів. К., 1931. Т. 2.
- КЛ — Книжная летопись. Москва.

- Клімчук 1977 — *Клімчук Ф.Д.* 3 лексікі вёскі Відзібар Столінскага раёна // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 120–129.
- Клімчук 1992 — *Клімчук Ф.Д.* 3 лексікі вёскі Камянюкі Камянецкага раёна // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. А.П. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 36–55.
- Клімчук 2001 — *Клімчук Ф.Д.* Слова з-пад Белаўежскай Пушчы // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 63–78.
- Кміт — *Кміт Ю.* Словник бойківського говору // Літопис Бойківщини. Самбір, 1934. Ч. 2. С. 171–218; 1936–1937. Ч. 7–9. С. 275–304.
- КМР — Крепостная мануфактура в России. Л., 1932. Ч. III: Дворцовая полотняная мануфактура XVII века.
- КМЦ — К материалам для церковной и бытовой истории Тверского края в XV–XVI вв. (Документы Троице-Сергиевской Лавры на земельные владения в пределах Тверского края) / Подг. М. Рубцов. Старица, 1905. Вып. II.
- Књига — Књига мртвих срба Сарајева / Ред. М. Иванишевић. Београд; Бања Лука, 2008.
- Книги РФ — Книги Российской Федерации: Ежегодник: В 10 т. М., 1998. Т. VI; 1999. Т. II. Ч. 1; 2003. Т. X; 2004. Т. IX; 2005. Т. IX; 2008. Т. X.
- КНУ — Книга Нижегородского уезда боярских, дворянских и детей боярских и иноземцев дозору Силы Микитича Грекова да подъячего Климентья Козодавлева лета 121 году / Разобрал А.Я. Садовский // Действия НАК. 1903. Т. V, отд. III. С. 17–34; 1905. Т. VI, отд. III. С. 128–189.
- Ковалев — *Ковалев Г.Ф.* Микротопонимия Воронежской области. Словарь. Воронеж, 2007.
- Коваленко — *Коваленко Н.Д.* Етнолінгвістика. Традиційні родинні обряди: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський 2015.
- Ковачев Великотърновско — *Ковачев Н.* Местните имена във Великотърновско. Велико Търново, 2001.
- Ковачев Тр. говор — *Ковачев С.* Троянският говор // Българска диалектология: Проучвания и материали. София, 1968. Кн. IV. С. 161–243.
- Ковачев 2001 — *Ковачев Р.* Самоков и Самоковската Каза през XVI век според описе от Истанбулския османски архив. София, 2001.
- Кожевников — *Кожевников М.Я.* Земельные владения дома Романовых в XVI–XVII ст. СПб., 1913.
- Козлова — *Козлова Р.М.* Структура праславянского слова. Праславянское слово в генетическом гнезде. Гомель, 1997.
- Козлова IV — *Козлова Р.М.* Славянская гидронимия. Праславянский фонд. Минск, 2006. Т. IV.
- Козлова V — *Козлова Р.М.* Белорусская и славянская гидронимия. Праславянский фонд. Минск, 2011. Т. V.

- Козлова 1998 — *Козлова Р.М.* До етнолінгвістичної інтерпретації деяких гідронімів басейну Дніпра // Ономастика України та етногенез східних слов'ян / Відп. ред. І.М. Желєзняк. К., 1998. С. 93—105.
- Козлова 2007 — *Козлова Р.М.* Континуанти праслав. **Dǫlm-* (восточнослав. *Долматы*, южнослав. *Dalmati*) // Наук. вісник Чернівецьк. ун-ту. Вип. 354—355: Слов'янська філологія: 36. наук. праць. Чернівці, 2007. С. 40—44.
- Козлова 2013 — *Козлова Р.М.* Очерки по славянской ономастике (русск. *Ижора*, бел. *Ідолта*) // Одеський лінгвістичний вісник. 2013. Вип. 1. С. 49—61.
- Козлова 2013а — *Козлова Р.М.* Отражение аблаута в славянской ономастике // Студії з ономастики та етимології. 2013 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2013. С. 108—142.
- Козлова 2014 — *Козлова Р.М.* Античные древности Славии (К проблеме этногенеза славян). Гомель, 2014.
- КОЗУ — Книга Овруцького замкового уряду 1678 р. / Підг. до вид. О.Ю. Макарова. Житомир, 2013.
- Колесников — *Колесников П.А.* Северная Русь. (Архивные источники по истории крестьянства и сельского хозяйства XVII в.). Вологда, 1971.
- Колотилов — *Колотилов А.Н.* Указатель к Пермской летописи В.Н. Шишонко / С предисл. Н.А. Рожкова // Труды Пермской губернской ученой архивной комиссии. Пермь, 1904. Т. VIII.
- Копанев 1951 — *Копанев А.И.* История землевладения Белозерского края XV—XVI в. М.; Л., 1951.
- Копанев 1966 — *Копанев А.И.* Материалы по истории крестьянства конца XVI и первой половины XVII в.: Записная книга старых крепостей 1598 г. Оценная книга Кемской волости с волостками 30-х годов XVII в. // Материалы и сообщения по фондам отдела рукописной и редкой книги Библиотеки АН СССР. М.; Л., 1966. С. 143—199.
- Копанев 1972 — Сотная на Каргополь 1561—1564 гг. / Предст. к публикации А.И. Копанев // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 291—299.
- Корзонюк — *Корзонюк М.М.* Матеріали до словника західноволинських говірок // Українська діалектна лексика: 36. наук. праць / Голова ред. колегії І.Г. Матвіяс. К., 1987. С. 62—267.
- Коробар-Белчева — *Коробар-Белчева М., Миовска В., Момировска М.* Речник на лични имиња во македонското народно творештво. Скопје, 2008.
- Котков — *Котков С.И.* Московская речь в начальный период становления русского национального языка. М. 1974. (Приложения).
- Коць — *Коць М.* Вербиця в історичних переказах (X ст. — 1939 р.). Львів, 2000.
- КП Алтай — Книга памяти: Поименный список воинов Алтая, павших в боях Великой Отечественной войны 1941—1945 гг.: В 2 т. Барнаул, 1986—1988.

- КП Амур. — Книга памяти жертв политических репрессий Амурской области. Режим доступа: <http://www.amurobl.ru>
- КПЖ — Книга памяти железнодорожников — жертв политических репрессий 1937—1938 гг., захороненных на Левашовском мемориальном кладбище / Сост. Е.В. Вольский. С.-Петербург, 2000. Вып. 1.
- КПКВ — Календарь и памятная книжка Владимирской губернии на 1913 год. Владимир, 1912.
- КП Коми — Книга памяти Республики Коми: Афганистан. 1979—1989. Сыктывкар, 2000.
- КПЛ Дон. — Книга памяти ликвидаторов аварии на Чернобыльской АЭС: Донецкая область. Донецк, 2006. Т. 1.
- КПО — Книга памяти “Они погибли в битве под Москвой. 1941—1942 гг.” / Ред. коллегия: Л.Н. Антонова и др. М., 2009—. Т. 1—.
- КП Саратов. — Книга памяти: Саратовская область. Саратов, 1994—2015. Т. 1—31. Режим доступа: <http://pobeda.sarnovosti.ru/index1.html>
- КПСВР — Книга пам’яті і слави Волині: Рівненська область. Рівне, 2001—2008. Т. 1—16.
- КП Севастополь — Книга памяти города-героя Севастополя. Симферополь, 2010. Т. 7.
- КП Твер. — Тверская земля в военной истории России. Книга памяти. Режим доступа: <http://www.history.tver.ru>
- КП Тул. — Книга памяти Тульской области. Тула, 1994—2002. Т. 1—17. Режим доступа: www.tunb.ru/tulskij-kraj/pamyat-pokolenij/tulskaja-oblastnaja-kniga-pamyati
- КПУ Він. — Книга пам’яті України: Вінницька область. К., 1994—1997. Т. 1—9.
- КПУ Вол. — Книга пам’яті України: Волинська область. Львів, 1995. Т. 1—3.
- КПУ Дн. — Книга пам’яті України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 1993—1997. Т. 1—12.
- КПУ Дон. — Книга памяти Украины: Донецкая область. Донецк, 1994—1999. Т. 1—22.
- КПУ Жит. — Книга пам’яті України: Житомирська область. Житомир, 1993—1998. Т. 1—12.
- КПУ Зак. — Книга пам’яті України: Закарпатська область. Ужгород, 1995—1998. Т. 1—2.
- КПУ Зап. — Книга пам’яті України: Запорізька область. Дніпропетровськ, 1994—2009. Т. 1—21.
- КПУ Звятижці Київ. — Книга пам’яті України. Звятижці: Київська область. К., 2008—2016. Т. 1—8.
- КПУ ІФ — Книга пам’яті України: Івано-Франківська область. Львів, 1998—2003. Т. 1—3.
- КПУ Керчь — Книга памяти города-героя Керчи и Керченского полуострова. Симферополь, 1999. Т. 1.

- КПУ Київ. — Книга пам'яті України: Київська область. К., 1995—2000. Т. 1—8.
- КПУ Киров. — Книга памяти Украины: Кировоградская область. Кировоград, 1995. Т. 1.
- КПУ Луг. — Книга пам'яті України: Луганська область. Луганськ, 1994—2004. Т. 1—17.
- КПУ Льв. — Книга пам'яті України: Львівська область. Львів, 1995. Т. 1—4.
- КПУ м. Київ — Книга пам'яті України: Київ. К., 1994—1995. Т. 1—3.
- КПУ Ник. — Книга памяти Украины: Николаевская область. Николаев, 1995—2014. Т. 1—15.
- КПУ Од. — Книга памяти Украины: Одесская область. Одесса, 1994—2008. Т. 1—11.
- КПУ Переможці Він. — Книга пам'яті України. Переможці: Вінницька область. Вінниця, 2007—2016. Т. 1—9.
- КПУ Переможці Жит. — Книга пам'яті України. Переможці: Житомирська область. Житомир, 2010—2015. Т. 1—6.
- КПУ Полт. — Книга пам'яті України: Полтавська область. Полтава, 1995—1999. Т. 1—12.
- КПУ Рв. — Книга пам'яті України: Рівненська область. Львів, 1994—1998. Т. 1—4.
- КПУ Сум. — Книга пам'яті України: Сумська область. Суми, 1994—1998. Т. 1—14.
- КПУ Терн. — Книга пам'яті України: Тернопільська область. Львів, 1995—1996. Т. 1—3.
- КПУ Ув. Дон. — Книга памяти Украины по увековечению участников боевых действий, умерших в послевоенные годы: Донецкая область. Донецк, 2001—2012. Т. 1—27.
- КПУ Харк. — Книга пам'яті України: Харківська область. Харків, 1994—2003. Т. 1—20.
- КПУ Херс. — Книга памяти Украины: Херсонская область. Симферополь, 1994—2000. Т. 1—10.
- КПУ Хм. — Книга пам'яті України: Хмельницька область. Хмельницький, 1995—1997. Т. 1—10.
- КПУ Черк. — Книга пам'яті України: Черкаська область. К., 1995—1998. Т. 1—8.
- КПЧ — Книга памяти Челябинской области. Режим доступа: <http://www.chelarhiv.ru>
- КПЧЖ — Книга пам'яті України. Чорнобильська трагедія. Житомирська область. Житомир, 2016.
- КПЯ — Колониальная политика Московского государства в Якутии XVII в.: Сб. архивных документов / Под общ. ред. Я.П. Алькора и Б.Д. Грекова. Л., 1936.

- Крамко 1976 — *Крамко І.І.* Мясцовыя словы адной прынёманскай гаворкі (дзеяслоўная лексіка) // Народнае слова / Рэд. А.Я. Баханьков. Мінск, 1976. С. 83–91.
- Крамко 1978 — *Крамко І.І.* 3 лексікі вёскі Беражна // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 67–78.
- Красн. — Словарь русских говоров северных районов Красноярского края / Отв. ред. Г.Г. Белоусова. Красноярск, 1992.
- Краснояр. — Словарь русских говоров южных районов Красноярского края. Изд. 2-е. Красноярск, 1988.
- Красовський — *Красовський І.* Прізвища галицьких лемків у XVIII ст.: За матеріалами Йосифінського поземельного кадастру 1787–1788 рр. Львів, 1993.
- Кр. Д — Крестьянское движение в России в 1796–1825 гг.: Сб. документов / Под ред. С.Н. Валка. М., 1961.
- Кретов — *Кретов А.А.* Балтийские и славянские продолжения и.-е. **orǵ-*. Стаття І: лит. *išarža* и прасл. **kъnorzъ* // *Linguistica Baltica*. 1994. 3. С. 197–206.
- Кривополенова — *Кривополенова М.Н.* Былины, скоморошины, сказки / Редакция, вступ. ст. и примеч. А.А. Морозова. Архангельск, 1950.
- Кривошея — *Кривошея В.В.* Козацька старшина Гетьманщини. К., 2010.
- Кривошея 2009 — *Кривошея В.В., Кривошея І.І., Кривошея О.В.* Неурядова старшина гетьманщини. К., 2009.
- Кривошея НС — *Кривошея І.* Неурядова старшина української козацької держави (XVII–XVIII ст.). К., 2014. Т. 1.
- Кривошекова-Гантман — *Кривошекова-Гантман А.С.* Русские фамилии коми-пермяцкого происхождения // Языки и ономастика Прикамья / Науч. ред. А.С. Гантман. Пермь, 1973. С. 76–86.
- Кротов — *Кротов М.Г.* Опыт реконструкции десятилет по Серпухову и Тарусе 1556 г., по Нижнему Новгороду 1569 г., по Мещере 1580 г., по Арзамасу 1589 г. // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1985. С. 69–91.
- Крохмалюк — *Крохмалюк Д.І.* Словник говірки села Шендерівка та інших населених пунктів Могилівського Придністров'я. К., 2015.
- Кривицькі 1975 — *Кривицькі А.А.* У слоўнік Мсціслаўшчыны // 3 народнага слоўніка / Рэд. А.А. Кривицькі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 119–134.
- Кривицькі 1977 — *Кривицькі А.А.* Рэгіянальная лексіка з паўночнай Віцебшчыны // Народная лексіка / Рэд. А.А. Кривицькі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 31–38.
- Кривицькі 1979 — *Кривицькі А.А.* Гаворка вёскі Яскавічы Салігорскага раёна (Слоўнічак і некаторыя асаблівасці будовы слоў) // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Кривицькі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 104–112.

- Крыўко 1975 — *Крыўко М.Н.* Экспрэсіўныя назвы асобы ў гаворцы в. Манякова Міёрскага раёна // 3 народнага слоўніка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 279–296.
- Крыўко 1976 — *Крыўко М.Н.* Так гавораць на Дзісеншчыне // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 101–130.
- Крыўко 1979 — *Крыўко М.Н.* Слова з суфісам *-ін-а (-ын-а)* і яго вытворнымі ў гаворцы вёскі Манякова Міёрскага раёна // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 152–165.
- Крыўко 1992 — *Крыўко М.Н.* 3 лексікі вёскі Ясёва Мёрскага раёна // Жывое народнае слова / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 64–75.
- Крыўко, Панізнік — *Крыўко М.Н., Панізнік С.С.* 3 гаворак паўночнай Мёршчыны // Народныя скарбы: Дыялекталагічны зборнік (Да 80-годдзя А.А. Крывіцкага) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2008. С. 60–63.
- КС Дн. — Книга скорботи України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2001–2005. Т. 1–4.
- КС Київ. — Книга скорботи України: Київська область. К., 2003–2005. Т. 1–3.
- КС Крым — Книга скорби Украины: Автономная Республика Крым. Симферополь, 2001.
- КС м. Київ — Книга скорботи України: місто-герой Київ. К., 2003.
- КС Од. — Книга скорби Украины: Одесская область. Одесса, 2000–2005. Т. 2–3.
- КСР — Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина. Пряшів, 1999.
- КС Сум. — Книга скорботи України: Сумська область. Суми, 2003. Т. 1–2.
- КС Харк. — Книга скорботи України: Харківська область. Харків, 2003–2007. Т. 1–3.
- КС Черніг. — Книга скорботи України: Чернігівська область. Чернігів, 2003–2006. Т. 1–4.
- КУ — Книга учета лиц, состоявших на особом учете бывших белых офицеров в органах ГПУ Украины: В 4-х т. Харьков, 2001—. Т. 1—.
- Кубарев — *Кубарев А.Г.* Калязинский некрополь: Город Калязин Тверской губернии. С.-Петербург, 1997.
- Кузнецов — *Кузнецов Юл.* К истории колонизации Сердобского уезда (Материалы для историко-географического словаря) // Труды Нижне-Волжского областного научного общества краеведения. Саратов, 1928. Вып. 35. Ч. 2. С. 59–82.
- Кулаковский — *Кулаковский Ю.* Древности Южной России. Две керченских катакомбы с фресками. Приложение: Христианская катакомба, открытая в 1895 году // Материалы по археологии России. СПб., 1896. Вып. 19.
- Кулік — *Кулік П.І.* Матчына слова // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 78–91.

- Кунгур — Кунгур: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1886.
- Кункин — Кункин И.Я. Город Кашин: Материалы для его истории. М., 1903—1905. Вып. 1—2.
- Курданов — Курданов А., Петриченко І. Описи села Пакуль 1755 та 1767 рр. // “Пакуль поживемо тут”: 36. статей і матеріалів / Відп. ред. О.Б. Коваленко та ін. Ніжин, 2010. С. 20—73.
- Курдюмов II — Курдюмов М.Г. Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1908 год. СПб., 1909. Вып. XXI. С. 1—424.
- Курдюмов III — Курдюмов М.Г. Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1910 год. СПб., 1911. Вып. XXIII. С. 1—513.
- Курдюмов IVa — Курдюмов М.Г. Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1914 год. СПб., 1915. Вып. XXVII. С. 1—433.
- Курдюмов V — Курдюмов М.Г. Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1918 год. Петроград, 1923. Вып. XXXI. С. 1—333.
- Куриленко — Куриленко В.М. Лексика тваринництва поліських говорів. Суми, 1991.
- Куркина 1967 — Куркина Л.В. Варакачь // Этимология. 1965 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1967. С. 184—188.
- Куркина 1977 — Куркина Л.В. Славянские этимологии. IV (словен. *škŕt*, с.-хорв. *pŕiti*, слав. **strukъ* / **strokъ*) // Этимология. 1975 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1977. С. 13—28.
- Куркина 1980 — Куркина Л.В. Заметки по болгарской этимологии // Этимология. 1978 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1980. С. 38—43.
- Куркина 2007 — Куркина Л.В. Этимологические заметки по славянской лексике // Этимология. 2003—2005 / Отв. ред. Ж.Ж. Варбот. М., 2007. С. 108—117.
- Куркина 2011 — Куркина Л.В. Культура подсечно-огневого земледелия в зеркале языка. М., 2011.
- Куркина 2012 — Куркина Л.В. Лексические архаизмы севернорусских говоров (по материалам «Словаря говоров Русского Севера», т. 1—4) // Язык и прошлое народа: сб. науч. статей памяти проф. А.К. Матвеева / Отв. ред. М.Э. Рут. Екатеринбург, 2012. С. 276—288.
- Куроптев — Куроптев М.И. Слободской уезд Вятской губернии в географическом и экономическом отношении. Вятка, 1881.
- Курцова — Курцова В.М. З роднага слова // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 98—110.

- Кусов — Кусов В. С. Чертежи земли русской XVI—XVII вв. М., 1993.
- Кусов I, II — Кусов В. С. Земли Московской губернии в XVIII веке. Карты уездов. Описания землевладений. М., 2004. Т. I—II; карты.
- Кучук, Малюк — Кучук І. М., Малюк А. К. Палескі слоўнік: Лельчыцкі раён. Мазыр, 2000.
- Кюршунова 2008 — Кюршунова И. А. Колмак, Колмач... // Русская речь. 2013. № 2. С. 119—124.
- Кюршунова 2010 — Кюршунова И. А. Словарь некалендарных личных имен, прозвищ и фамильных прозваний Северо-Западной Руси XV—XVII вв. С.-Петербург, 2010.
- Кюршунова 2016 — Кюршунова И. А. Тюркское имя в антропонимиконе Карелии XV—XVII вв. // Вестник Костромского гос. ун-та им. Н. А. Некрасова. 2016. № 5. С. 149—155.
- ЛАБНГ — Лексічны атлас беларускіх народных гаворак. Мінск, 1993—1998. Т. 1—5.
- Лабунец — Лабунец Н. В. Словарь народных географических терминов Тюменской области (южные районы). Тюмень, 2003.
- Лаврентьев — Лаврентьев К. В. География Вятской губернии. Вятка, 1890. Приложение (Список местных слов и выражений).
- Лавровский — Лавровский П. Сербско-русский словарь. СПб., 1870.
- Лазаревский — Малороссийские переписные книги 1666 года / С послесл. Ал. Лазаревского. К., 1900 (Оттиск из XIII книги “Чтений в Историческом обществе Нестора-летописца”).
- Лазаревский 1908 — Лазаревский А. М. Малороссийские посполитые крестьяне (1648—1783 гг.). Историко-юридический очерк. К., 1908.
- Лазаревский ОКС — Опись Конотопской сотни 1711 года / Изд. А. Лазаревского. Чернигов, 1892.
- Ламака — Анамастычны слоўнік Гродзеншчыны: У 2 ч. / Складальнікі: В. М. Ламака і ін. Гродна, 2005. Ч. 1: Мікратапонімы / Пад рэд. П. У. Сцяцко.
- Лебедев — Лебедев Д. Собрание историко-юридических актов И. Д. Беляева. М., 1881.
- Лен. М — Ленинградский мартиролог. 1937—1938 / Отв. ред. А. Я. Разумов. С.-Петербург, 1995—2012. Т. 1—12.
- Леонид — Леонид, архимандрит. Упраздненный Пятницкий Берендеев монастырь, ныне село Пятница Берендеева, и акты, относящиеся к нему // ЧОИДР. 1871. Кн. IV, отд. I. С. 1—35.
- Лесів — Лесів М. Українські говірки у Польщі. Варшава, 1997.
- Лет. ГС — Летопись газетных статей. Москва.
- Лет. ЖС — Летопись журнальных статей. Москва.
- Лет. Р — Летопись рецензий. Москва.
- Леснова — Леснова В. В. Номінація рис людини в українських східнослов'янських говірках. Луганськ, 2004.

- ЛЗАК — Летопись занятий Археографической комиссии.
- ЛЗК — Луцька замкова книга 1560—1561 рр. / Підг. до вид. В.М. Мойсієнко, В.В. Поліщук. Луцьк, 2013.
- Лисенко — *Лисенко П.С.* Словник поліських говорів. К., 1984.
- Лисенко Черк. — *Лисенко П.С.* Словник специфічної лексики Правобережної Черкащини // *Лексикографічний бюлетень*. К., 1958. Вип. VI. С. 5—21.
- Лихачев — *Лихачев Н.П.* Сборник актов, собранных в архивах и библиотеках. СПб., 1895. Вып. I—II.
- Лихачев 1898 — *Лихачев Н.* Дьяки, писанные с “вичем” // *Сборник Археологического института*. СПб., 1898. Кн. 6. Отд. III (смесь). С. 3—5.
- Лихачев 1903 — *Лихачев Н.П.* Дело о приезде Антония Поссевина // *ЛЗАК за 1888—1894 гг.* СПб., 1903. Вып. XI. Отд. III. С. 3—231.
- Личук — *Личук С.В.* Семантика та структура народних географічних назв Івано-Франківщини: Дис. ... канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 2015.
- Лісняк — *Лісняк Н.І.* Мікротопонімія Західного Поділля: Дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2004. Додатки.
- Літ. АД — Літопис авторефератів дисертацій. Київ.
- Літ. ГС — Літопис газетних статей. Київ.
- Літ. ЖС — Літопис журнальних статей. Київ.
- ЛКН — Лавочные книги Новгорода Великого 1583 г. / Предисл. и ред. С.В. Бахрушина. М., 1930.
- ЛМ — Литовская метрика. Отдел I, часть 3: Книга публичных дел. Перепись войска Литовского // *РИБ*. Пг., 1915. Т. XXXIII.
- Лопарев — *Лопарев Х.М.* Самарово. Село Тобольской губернии и округа: Хроника, воспоминания и материалы о его прошлом. Репр. изд. Тюмень, 1997.
- ЛПМ — Легенди та перекази Міжгірщини / Упоряд., підгот. текстів, вступ. стаття, примітки та словник І.В. Хланти. Ужгород, 2010.
- Лучыц-Федарэц 1976 — *Лучыц-Федарэц І.І.* Будаўнічая тэрміналогія беларускага прыпяцкага Палесся // *Народнае слова* / Рэд. А.Я. Баханькоў. Мінск, 1976. С. 218—235.
- Лучыц-Федарэц 1979 — *Лучыц-Федарэц І.І.* Характэрнае суфіксальнае словаўтварэнне адной драгічынскай гаворкі // *Народная словатворчасць* / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 139—151.
- Лысенко — *Лысенко А.С.* Словарь диалектной лексики северной Житомирщины // *Славянская лексикография и лексикология* / Отв. ред. Л.Э. Калнынь. М., 1966. С. 5—60.
- Любарский — *Любарский К.Н.* Рязанский некрополь. Ч. II: Троицкий монастырь // *Труды Рязанской ученой архивной комиссии*. 1914. Т. XXVI. Вып. II. С. 1—32.
- Ляшкевіч — *Ляшкевіч І.* Альпенскі дыялектны слоўнік. Альпень; Берасьце, 2004.

- МА — Можайские акты 1506—1775 гг. / Сообщил архимандрит Дионисий. СПб., 1892.
- Магницкий — *Магницкий В.К.* Чувашские языческие имена // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском университете. 1905. Т. 21. № 2—4. С. 1—102.
- Магницкий Особенности — *Магницкий В.К.* Особенности русского говора в Уржумском уезде Вятской губернии // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском ун-те. 1894. Т. 5. С. 1—74.
- МАК — Москва. Актовые книги XVIII столетия. М., 1892—1902. Т. I—XII.
- Малеча — *Малеча Н.М.* Словарь говоров уральских (яицких) казаков: В 4-х т. Оренбург, 2002—2003.
- Малицкий — *Малицкий П.И.* Приходы и церкви Тульской епархии: извлечение из церковно-приходских летописей. Тула, 1895.
- Маркевич — *Маркевич А.И.* Описание актов, принадлежащих гр. Толстому // Летопись историко-филологического общества при имп. Новороссийском университете. 1894. Т. III, отд. II. С. 1—58.
- Марковић — *Марковић Ј.* Ткачка лексика Југоисточне Србије. Ниш, 2006.
- Маројевић — *Маројевић Р.* Посесивне изведенице у староруском језику: Антропонимски систем. Топонимија. “Слово о полку Игореве”. Београд, 1985.
- Марусенко — *Марусенко Т.А.* Материалы к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) // Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика) / Отв. ред. В.В Мартынов, Н.И. Толстой. М., 1968. С. 206—255.
- МАСМ — Матэрыялы да абласнога слоўніка Магілёўшчыны. [Вып. 1] / Укл.: М.В. Абабурка, Л.І. Аляксеенка, М.П. Бузук і ін. Мінск, 1981; Вып. 2 / Аўтары: М.В. Абабурка, М.П. Бузук, А.С. Лаўшук, Т.І. Якубовіч. Магілёў, 2005
- Матвіяс 1998 — *Матвіяс І.Г.* Варіанти української літературної мови. К., 1998.
- Матвіяс 2003 — *Матвіяс І.Г.* Діалектна основа мови в творах Івана Франка // Мовознавство. 2003. № 1. С. 11—17.
- Матейко — *Матейко К.* Український народний одяг: етнографічний словник. К., 1996.
- Матеріали — Матеріали до історії селянських революційних рухів на Чигиринщині (1875—1879 рр.) / За ред. К. Гребенкіна. К., 1934.
- Матисон — *Матисон А.В.* Духовенство Тверской епархии XVIII — начала XX веков: Родословные росписи. М.; С.-Петербург, 2002—2015. Вып. 1—9.
- Матіїв — *Матіїв М.Д.* Словник говірок центральної Бойківщини. К.; Сімферополь, 2013.
- Мацюк — *Мацюк З.С.* Що сільце, то нове слівце: Словник фразеологізмів Західного Полісся. Луцьк, 2013.

- Маштафаров 1997а — *Маштафаров А.В.* Жалованные грамоты Кремлевского Архангельского собора 1463—1605 года // РД. М., 1997. Вып. 2. С. 23—51.
- Маштафаров 2000 — *Маштафаров А.В.* Муромские монастыри и церкви в документах XVI — начала XVII века // РД. М., 2000. Вып. 6. С. 43—90.
- МБ — Мікратапанімія Беларусі: Матэрыялы / Пад рэд. М.В. Бірылы. Мінск, 1974.
- МГС — Материалы для географии и статистики России, собр. офицерами Генерального штаба: Архангельская губерния / Сост. Н. Козлов. СПб., 1865.
- МДН — Мелодії древнього Нобеля (Зарічненський р-н Рівненської обл.) / Записи, транскрипції і впорядкування Р.В. Цапун. Рівне, 2003.
- МДСГ 4 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: В.І. Мядзведзева, Л.В. Цэхановіч, В.А. Гарленка і інш. // Беларуская мова і мовазнаўства: Міжвузаўскі зб. Мінск, 1976. Вып. IV. С. 134—273.
- МДСГ 6 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: У.В. Анічэнка, А.П. Бадалей, А.А. Станкевіч, К.С. Усовіч // Беларуская мова. Мінск, 1978. Вып. 6. С. 107—175.
- МДСГ 8 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Г.А. Даўгяла, В.А. Ляшчынская, В.І. Мядзведзева, Т.С. Янкова // Беларуская мова. Мінск, 1980. Вып. 8. С. 120—187.
- МЕ — Македонска енциклопедија / Глав. и одг. ред. Б. Ристовски. Скопје, 2009. Т. I—II.
- Мелуа — Энергетики России и СНГ: В 2-х т. / Сост. А.И. Мелуа. 4-е изд. С.-Петербург, 2007. Т. 1.
- Мельник — *Мельник О.О., Балабанов С.В.* Історична енциклопедія Криво-ріжжя. Кривий Ріг, 2007—2009. Т. 1—2.
- Мельничук — *Мельничук О.С.* Словник специфічної лексики говірки села Писарівки (Кодимського району, Одеської області) // Лексикографічний бюлетень. К., 1952. Вип. II. С. 67—99.
- Менгес — *Менгес К.Г.* Восточные элементы в “Слове о полку Игореве”. М., 1979.
- Менде — Межевое описание Тверской губернии Калязинского уезда к Атласу сей губернии, изд. [...] Русским географическим обществом / Сост. чинами Межевого корпуса под наблюдением генерал-майора Менде. СПб., 1855.
- Меркулова — *Меркулова В.А.* Народные названия болезней, II (На материале русского языка) // Этимология. 1970 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1972. С. 143—206.
- Меркурьев — *Меркурьев И.С.* Живая речь кольских поморов. Мурманск, 1977.
- Метрыка — Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга 42 (1556—1562 гг.): кніга запісаў № 42 (копія канца XVI ст.) / Падрыхт. В.С. Мянжынскі. Мінск, 2015.

- МЗУА — Міжетнічні зв'язки в українській антропонімії XVII ст. ("Реєстри всього війська Запорозького" 1649 р. і мовно-територіальні контакти) / Відп. ред. А.П. Непокупний. К., 1989.
- МИВ — Материалы по истории Воронежской и соседних губерний / Собр. и изд. Л.Б. Вейнберг. Воронеж, 1885—1890. Вып. 1—16.
- МИВК — Материалы по истории волнений на крепостных мануфактурах в XVIII веке / Ред. Б.Д. Греков. М.; Л., 1937.
- МИЗК — Материалы для истории Звенигородского края / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М., 1992. Вып. I: Приправочный список с писцовых книг Звенигородского уезда 1558—1560 гг.
- МИК — Материалы по истории Карелии XII—XVI вв. / Сост. С. Гадзяцкий. Под ред. В.Г. Геймана. Петрозаводск, 1941.
- МИКП — Материалы по истории крестьянской промышленности XVIII и первой половины XIX в. / Ред В.Н. Кашин. М.; Л., 1935. Т. I (= Труды историко-археографического института. Т. XV).
- МИМТ — Материалы для истории упраздненных монастырей Тверской епархии // Сб. статей и документов, изд. Тверским епархиальным историко-археологическим комитетом. Тверь, 1903.
- МиП — Мариуполь и Приазовье: Телефонный и информационно-рекламный справочник. 2004 / Ред. И.Г. Лушпа. Донецк, 2004.
- МИТА — Материалы по истории Татарской АССР: Писцовые книги города Казани. 1565—68 гг. и 1646 г. Л., 1932.
- Михайлов — Михайлов В.А., Смолянников С.А. Дорога в бессмертие. Путь к последнему причалу: Исторический сборник о трагедии Белого Движения осенью 1920 года и эвакуации из Крыма. К., 2010.
- Михайлова — Михайлова Л.П. Словарь говора села Суйсарь / Сост. Л.П. Михайлова // Гришина И.Е., Краснопольская Т.В., Логинов К.К. и др. Село Суйсарь: история, быт, культура / Отв. ред. В.П. Офинский. Петрозаводск, 1997. С. 272—294.
- Михайловић — Михайловић В. Српски презименник. Нови Сад, 2002.
- Михајловић 1968 — Михајловић В. Неколико јужнословенско-новгородских антропонимијских паралела // Зборник за филологију и лингвистику. Нови Сад, 1968. Књ. XI. С. 163—175.
- Михајловић ВП — Михајловић Ј. Војвођанска "поруганија" // Прилози проучавању језика. Нови Сад, 1966. II. С. 145—160.
- Мищик, Тарасенко 6 — о. Мищик Ю., Тарасенко І. 3 нових документів до історії Сіверщини (друга половина XVII — XVIII ст.). Ч. 6 // Сіверянський літопис. 2017. № 3. С. 43—86.
- Міхайлаў — Міхайлаў П.А. 3 лексікі беларускіх ганчароў (апрацовка гліны) // Жывое народнае слова / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 159—171.
- МК — Мазепина книга / Упоряд. та вступ. стаття І. Ситого. Чернігів, 2005.

- Младенов — *Младенов М.Сл.* Лексиката на ихтиманския говор // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1967. Кн. III. С. 3—197.
- МО — Мурманская область: Путеводитель / Сост.: С. Верещагин, Н. Скворцова, А. Шамшадинава. Тула, 2004.
- Могила — *Могила О.А.* Метеорологічна лексика українських говорів. К., 2008.
- Моисеев — *Моисеев Б.А.* Оренбургский областной словарь. Оренбург, 2010.
- Морохин — *Морохин Н.В.* Нижегородский топонимический словарь. Нижний Новгород, 1997.
- Морошкин — *Морошкин М.* Славянский именослов, или Собрание славянских личных имен в алфавитном порядке. СПб., 1867.
- Мосеев — *Мосеев И.И.* Поморська говоря (Краткий словарь поморского языка). Архангельск, 2005.
- Мосин — *Мосин А.Г.* Уральский исторический ономастикон. Екатеринбург, 2001.
- Москаленко — *Москаленко А.А.* Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. Одеса, 1958.
- МП — Малороссийский приказ. Описи фонда № 229 Российского государственного архива древних актов / Сост. В.В. Мушинская и др.; отв. ред. Т.Г. Таирова-Яковлева. М., 2012.
- МПР — Місто Полтава в Румянцевському описі Малоросії 1765—1769 pp. / Упоряд., вступ. стаття і коментар Ю. Волошина. К., 2012.
- МПРК — Монастырские приходо-расходные книги. Вып. I: Книги Павлова Обнорского и Болдина Дорогобужского монастырей / Подг. В.В. Майков // РИБ. 1924. Т. XXXVII.
- МСВГуб. — Материалы по статистике Вятской губернии. Вятка, 1892. Т. VII. Ч. 2.
- Мсерианц — *Мсерианц Л.* К боспорской ономастике (Собственное имя Σωρακος) // Юбилейный сборник в честь В.Ф. Миллера, изд. его учениками и почитателями / Под ред. Н.А. Янчука. М., 1900. С. 24—29.
- МСМ 1970 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск, 1970.
- МСМ 1974 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1974.
- МСТИ — Материалы сплошного топонимического обследования замкнутой микротерритории (бассейн реки Юлы, Пинежский район, Архангельской области). Л., 1969.
- Мурзакевич — *Мурзакевич Н.* Молдо-влахийские грамоты, хранящиеся в Бессарабии // Записки Одесского общества истории и древностей. 1858. Т. IV. С. 331—354.
- Мызников Беломорье — *Мызников С.А.* Русские говоры Беломорья: Материалы для словаря. С.-Петербург, 2010.
- Мызников Поволжье — *Мызников С.А.* Русские говоры Среднего Поволжья: Чувашская Республика, Республика Марий Эл. С.-Петербург, 2005.

- Мяцельскі — *Мяцельскі А.А.* Старадаўні Крычаў. Гістарычна-археалагічны нарыс горада ад старажытных часоў да канца XVIII ст. Мінск, 2003.
- МЭ — Младшая Эдда / Изд. подг. О.А. Смирницкая и М.И. Стеблин-Каменский. С.-Петербург, 2006.
- НАК — Нижегородская губернская ученая архивная комиссия.
- НДок. — Несколько документов XVII столетия, относящихся к истории Смоленской земли / Сообщил Д.К. Вишневский. Смоленск, 1900.
- Негрич — *Негрич М.* Скарби гуцульського говору: Березові. Львів, 2008.
- Немченко — *Немченко В.Н., Синица А.И., Мурникова Т.Ф.* Материалы для словаря русских старожильческих говоров Прибалтики / Под ред. М.Ф. Семенов. Рига, 1963.
- НЗКК — Новгородские записные кабальные книги 100—104 и 111 годов (1591—1596 и 1602—1603 гг.) / Под ред. А.И. Яковлева. М.; Л., 1938.
- Никольский — *Никольский Н.* Кирилло-Белозерский монастырь и его устройство во второй четверти XVII века (1397—1625). СПб., 1897—1910. Т. I. Вып. 1—2.
- Никонов — *Никонов В.А.* Опыт словаря русских фамилий // Этимология. 1973 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1975. С. 131—155.
- Никончук — *Никончук М.В.* Матеріали до лексичного атласу української мови (Правобережне Полісся). К., 1979.
- Никончук БЛ — *Никончук М.В., Никончук О.М.* Будівельна лексика Правобережного Полісся в лексико-семантичній системі східнослов'янських мов. Житомир, 1990.
- Никончук, Мойсієнко — *Никончук М.В., Никончук О.М., Мойсієнко В.М.* Поліська лексика народної медицини та лікувальної магії. Житомир, 2001.
- Нистрем — *Нистрем К.* Указатель селений и жителей уездов Московской губернии. М., 1852.
- Ніточко — *Ніточко І.І., Римяк Л.І.* Маринове: Історико-краєзнавчий нарис. Одеса, 2008.
- НКП Він. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Вінницька область. Вінниця, 2008.
- НКП Дн. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2008.
- НКП Дон. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Донецька область. Донецьк, 2008—2009. Ч. 1—2.
- НКП Зап. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Запорізька область. Запоріжжя, 2008.
- НКП Київ. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Київська область. К., 2008.
- НКП Луг. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Луганська область. Луганськ, 2008.
- НКП Мик. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Миколаївська область. Миколаїв, 2008.

- НКП Полт. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Полтавська область. Полтава, 2008.
- НКП Херс. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Херсонська область. Херсон, 2008.
- НКП Хм. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Хмельницька область. Хмельницький, 2008. Кн. 1—2.
- НКП Черк. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Черкаська область. Черкаси, 2008. Ч. 1—2.
- НКП Черніг. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Чернігівська область. Чернігів, 2008.
- Новгород. словарь — Новгородский областной словарь / Изд. подгот. А.Н. Левичкин и С.А. Мызников. С.-Петербург, 2010.
- Новикова — *Новикова Ю.М.* Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини. Донецьк, 2007.
- Новомбергский — *Новомбергский Н.* Слово и дело государевы (Процессы до издания Уложения Алексея Михайловича 1649 года). Т. I // Записки Московского археологического института. 1911. Т. XIV. С. 1—593.
- НОС — Новгородский областной словарь / Отв. ред. В.П. Строгова. Новгород (Великий Новгород), 1992—2000. Вып. 1—13.
- Носович — *Носович И.И.* Словарь белорусского наречия. СПб., 1870.
- НПЗ Псков — Не предать забвению: Книга памяти жертв политических репрессий. Псков, 2001. Т. 11.
- НПК — Новгородские писцовые книги, изд. Археографическою комиссиею. СПб.; Пг., 1859—1910. Т. 1—6 и указатель.
- ОА — Общий алфавит фамилиям владельцев, имения которых находятся под запрещением с 1829 по 1865 год. СПб., 1867. Кн. 1—6.
- ОАК — Опись актов книги Киевского Центрального архива № 2047 / Сост. О.И. Левицкий. К., 1890.
- ОАН — Описание архива Александро-Невской лавры за время царствования императоров Петра Великого. СПб., 1903—1911. Т. 1—II.
- ОАРП — Описи архива Разрядного приказа XVII в. / Подг. текста и вступ. статья В.П. Петрова. С.-Петербург, 2001.
- ОАСУ — Описание актов собрания графа А.С. Уварова. Акты исторические, описанные И.М. Катаевым и А.К. Кабановым / Под ред. М.В. Довнар-Запольского. М., 1905.
- ОВ — Опис володіннь князя Януша Острозького у південно-східній Волині 1615 р. / Упоряд. В. Атаманенко, І. Рибачук. Острог, 2009.
- Оглоблин 1880 — *Оглоблин Н.Н.* Объяснительная записка к карте Полоцкого повета во 2-й половине XVI века // Сборник Археологического института / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880. Кн. 4. Отд. II. С. 3—75.
- Оглоблин 1913 — *Оглоблин Н.Н.* Из архивных мелочей // ЧОИДР. 1913. Кн. III, отд. IV. С. 1—13.

- ОГС — Опись городу Симбирску и его уезду в 1678 г. Симбирск, 1902.
- ОДВ — Опись документов Виленского центрального архива древних актов книг. Вильна, 1901–1913. Вып. I–X.
- ОДДС — Описание документов и дел, хранящихся в архиве Святейшего Правительствующего Синода. СПб., 1868–1897. Т. 1–6.
- ОДДЯ — Описание документов и дел, хранящихся в Ярославской ученой архивной комиссии // Труды Ярославской ученой архивной комиссии. Ярославль, 1909. Кн. VII. Вып. 3. С. 3–19.
- ОДМ — Описание документов и бумаг, хранящихся в Московском архиве Министерства юстиции. М., 1869–1921. Кн. I–XXI.
- ОКИУМ — Ономастична картотека Інституту української мови НАН України.
- Оленев — *Оленев М. Б.* Словарь фамилий рязанского духовенства. Режим доступу: <http://baza.vgd.ru>
- Омельковець — *Омельковець Р. С.* Словник ботанічної лексики західнополюських говірок. Луцьк, 2016.
- Онишкевич — *Онишкевич М. Й.* Словник бойківських говірок: У 2 ч. К., 1984.
- Ономастикон — Ономастикон Васильківського повіту Київської губернії (кінець XVIII — початок XIX ст.) / Укладачі О. Стародуб, Є. Чернецький. Автор вступу О. Стародуб. Біла Церква, 2015.
- ОО — Описи Острожчини другої половини XVI — першої половини XVII ст.: Зб. документів / Упор. В. Атаманенко. Ред. Л. Винар. Острог, 2004.
- ОПКМ — Обзорение писцовых книг Московской губернии с присовокуплением краткой истории древнего межевания / Сост. П. Иванов. М., 1840.
- ОПКН — Обзорение писцовых книг по Новугороду и Пскову / С предисл. П. Иванова. М., 1841.
- Опыт — Опыт областного великорусского словаря, изд. Вторым отд. имп. Академии Наук. СПб., 1852.
- Орел — *Орел В. Э.* К реконструкции праславянского словарного состава // Советское славяноведение. 1987. № 5. С. 73–79.
- ОРОВ — Описание рукописного отделения Виленской публичной библиотеки. Вильна, 1895–1906. Вып. 1–5.
- ОРР — Окладная расходная роспись денежного и хлебного жалованья за 1861 г. (К истории государственных росписей XVII в.) / С предисл. А. Н. Зерцалова. М., 1893.
- ОРЯС — Отделение русского языка и словесности имп. Академии наук.
- ОСб. — Олонецкий сборник: Материалы для истории, статистики и этнографии Олонецкого края / Под ред. А. Иванова. Петрозаводск, 1875–1902. Вып. 1–4.
- ОСВГ — Областной словарь вятских говоров: Учебное пособие по русской диалектологии / Под ред. З. В. Сметаниной и др. Киров, 1996–2018. Вып. 1–12.

- ОСС — Описание собрания свитков, находящихся в Вологодском епархиальном древлехранилище. Вологда, 1899—1917. Вып. 1—13.
- ОССП — Одабрани споменици српског права (од XII до краја XV века) / Прикуп. и уред. А.В. Соловјев. Београд, 1926.
- Отрембский — *Отрембский Я.С.* Язык ятвягов // Вопросы славянского языкознания. М., 1961. Вып. 5. С. 3—8.
- Отрывки — Отрывки из Нежинских магистратских книг 1657—1674 годов. Чернигов, 1887.
- ОЦА — Описи Царского архива XVI в. и архива Посольского приказа 1614 г. / Под ред. С.О. Шмидта. М., 1960.
- Павинский — *Павинский А.* Полабские славяне. Историческое исследование. СПб., 1871.
- Павленко — *Павленко С.О.* Мікротопоніми Чернігово-Сіверщини. Чернігів, 2013.
- Павликівська — *Павликівська Н.М.* Словник мікрогідронімів Вінниччини. Вінниця, 2013.
- Павлица — *Павлица Д.* Творба именица у говору Срба југоисточне Лике // Српски дијалектолошки зборник. Београд, 2006. Књ. LIII. С. 1—187.
- Падалка — *Падалка Р.М.* Динаміка прізвищ Донецької Слов'янщини. К.; Дніпропетровськ, 2010.
- Пазнякоў — *Пазнякоў М.Б.* 3 лексікі роднай вёскі // Жывое народнае слова / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 88—95.
- Палевская — *Палевская М.Ф.* Материалы для фразеологического словаря русского языка XVIII века. Кишинев, 1980.
- Пам. СИ — Памятники Сибирской истории XVIII века. СПб., 1882—1885. Кн. I—II.
- Памятники — Памятники, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов. СПб., 1845—1859. Т. I—IV.
- Память — Память. Сведения о погибших на фронтах Великой Отечественной войны жителях Иркутской области / Сост.: И.И. Кузнецов, П.Ф. Московских, П.М. Шубенко. Иркутск, 1990. Ч. 1—3.
- Памяць Лоеўск. — *Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Лоеўскага раёна* / Гал. рэд. Г.П. Пашкоў. Мінск, 2000.
- Памяць Петр. — *Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Петрыкаўскага раёна* / Рэд.-укл. В.Р. Феранц. Мінск, 1995.
- Панцьо — *Панцьо С.Є.* Антропонімія Лемківщини. Тернопіль, 1995.
- Панчук — *Панчук Г.* Антропонімія Опілля. Тернопіль, 2001.
- Парфенова — *Парфенова Н.Н.* Словарь русских фамилий конца XVI—XVIII вв. (по архивным источникам Зауралья). М., 2005.
- ПАСБ — Псковские акты собрания А.Ф. Бычкова. 1623—1698 гг.: Каталог / Сост. Г.П. Енин. С.-Петербург, 1997.
- Пассек — *Пассек В.В.* Историческое описание Московского Симонова монастыря. М., 1843.

- ПВЗ — Присяга Війська Запорозького Низового 1732 року / Упоряд. та післямова І. Синяк. Чернівці, 2015.
- ПГ — Полоцкие грамоты XIII — начала XV вв. / Сост. Л. Хорошкевич. М., 1977—1989. Вып. 1—5 и указатели.
- ПГСК — Приволжские города и селения в Казанской губернии. Казань, 1892.
- ПДО — Протекших дней очарованье... Сказки. песни, частушки, присловья Донбасса, записанные Петром Тимофеевым / Запись, сост., вступ. статья и статьи к разделам, подгот. текстов, сведения об исполнителях, пунктах записи, словарь П.Т. Тимофеева. Донецк, 2008.
- ПДП — Памятники дипломатических и торговых сношений Московской Руси с Персией / Под ред. Н.И. Веселовского. СПб., 1898 (= Труды Восточного отделения имп. Русского археологического общества. Т. XXII).
- Певин — *Певин П.* Словарик Заонежья. Петрозаводск, 1896.
- Пензин — *Пензин Э.А., Черноухов А.В.* Из истории классовой борьбы в первой половине XVIII в. (вооруженное выступление строителей Колывано-Воскресенского завода А. Демидова) // Рукописная традиция XVI—XIX вв. на Востоке России (Археография и источниковедение Сибири) / Отв. ред. Н.Н. Покровский, Е.К. Ромадановская. Новосибирск, 1983. С. 179—189.
- Переславль-Залесский — Переславль-Залесский: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1884.
- Переяслав — Переяслав. 1654 р. / Упорядники: В.В. Кривошея, С.М. Горобець, Б.О. Вакка. К., 2012.
- Петков — *Петков П.* Еленски речник // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1974. Кн. VII. С. 3—177.
- Петкова — *Петкова Ю.* Топонимията на Новозагорска околия. София, 2007.
- Петлева 1969 — *Петлева И.П.* Дополнительные ресурсы для реконструкции праславянской лексики (на материале сербохорватского языка) / Этимология. 1967 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1969. С. 173—179.
- Петлева 1983 — *Петлева И.П.* Этимологические заметки по славянской лексике. XII (рус. диал. *вычурки, чурить*, укр. диал. *цуваний*; рус. диал. *кувердать*, слав. **vъrdati*) // Этимология. 1981 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1983. С. 23—28.
- Петрица — *Петрица Н.М.* Чеські антропонімні формули XI—XVIII століть: Дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2010 (Додатки).
- Петрова — *Петрова Р.Г.* Отрывок из писцовой книги конца XV века // Источниковедение отечественной истории. 1979. М., 1980. С. 238—275.
- Петровић, Капустина — *Петровић Д., Капустина Ј.* Из лексике Качера // Српски дијалектолошки зборник. Београд, 2011. Књ. LVIII. С. 1—336.

- Петровић, Ђелић, Капустина — *Петровић Д., Ђелић И., Капустина Ј.* Речник Куча // Српски дијалектолошки зборник. Београд, 2013. Т. LX. С. 1–461.
- Пешикан — *Пешикан Ј.* Ономастикон погинулих на Сремском фронту // Ономастолошки прилози. Београд, 1996. Т. XII. С. 439–537.
- Пешикан ЗХР — *Пешикан М.* Зетско-хумско-рашка имена на почетку турска доба (трећи део) // Ономастолошки прилози. Београд, 1984. Т. V. С. 1–176.
- Пивовар — *Пивовар А.В.* Поселення Задніпрських місць до утворення Нової Сербії: в документах середини XVIII століття. К., 2003.
- Пиртей 2001 — *Пиртей П.С.* Словник лемківської говірки: Матеріали для словника. Legnica; Wrocław, 2001.
- Пиртей 2004 — *Пиртей П.* Короткий словник лемківських говірок / Упоряд. і підг. до друку Є.Д. Турчин. Івано-Франківськ, 2004.
- Пискунова — *Пискунова С.В., Махрачева Т.В., Губарева В.В.* Словарь тамбовских говоров (духовная и материальная культура). Тамбов, 2001.
- ПІ Дн. — Повернені імена: Мартиролог. Дніпропетровськ, 2003–2004. Т. 4. Кн. 2–4.
- Піпаш, Галас — *Піпаш Ю.О., Галас Б.К.* Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005.
- ПКА — Писцовая книга Арзамасского уезда (1621–23 гг.). Ч. 1 / Под ред. А.К. Кабанова // Действия НАК. 1915. Т. XV. Вып. VIII. С. 1–324.
- ПКАК — Памятная книжка и адрес-календарь Калужской губернии на 1908 г. Калуга, 1908.
- ПКВ — Переписная книга Воронежского уезда 1646 года / Подг. текста, вступ. статья и примеч. В.Н. Глазьева. Воронеж, 1998.
- ПКВЗ — Писцовые книги Восточного Замосковья / Сост.: М.Ю. Зенченко (отв. сост.), Н.П. Воскобойникова, Г.А. Иванова, А.В. Маштафаров. М., 2007.
- ПКВМ — Переписные книги вологодских монастырей XVI – XVIII вв.: исследование и тексты / Изд. подг. О.Н. Адаменко, Н.В. Башнин, М.С. Черкасова (отв. ред.). Вологда, 2011.
- ПКВП — Переписная книга воеводы Прокопия Козмича Елизарова 7155 (1647) г. по вотчинам Строгановых / Под ред. А.А. Дмитриева // Труды Пермской ученой архивной комиссии. Пермь, 1893. Вып. II. С. 85–147.
- ПКГЭ — Писцовая книга Гродненской экономии с прибавлениями, изд. Виленскою комиссиею для разбора древних актов. Вильна, 1891–1892. Ч. I–II.
- ПКД — Петро Калнишевський та його доба: Документи та матеріали / Упорядники: В.В. Грибовський, В.А. Брехуненко, Ю.А. Мишик, І.Л. Сияняк. К., 2009.

- ПК Котельнич – Переписная книга церковных посадских дворов города Котельнича и дворов в волостях тяглого и оброчного стана, переписи Михайла Воейкова и подьячего Федора Прокофьева 186 (1678) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1910. Вып. II–III. С. 1–151.
- ПККур. – Памятная книжка Курской губернии на 1892 г. Курск, 1892.
- ПКМГ – Писцовые книги Московского государства. Ч. I: Писцовые книги XVI века / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1872–1877. Отд. I–II.
- ПКМС – Переписная книга мордовских селений Алатырского уезда 1671 года / Подг. к печати В.А. Нестеров. Саранск, 1979.
- ПKNЗ – Писцовые книги Новгородской земли / Сост. К.В. Баранов. М., 1999–2004. Т. I–V.
- ПКОП – Писцовые книги Обонежской пятины 1496 и 1563 гг. Л., 1930.
- ПКПГ – Памятная книжка Подольской губернии на 1911 г. Каменец-Подольский, 1911.
- ПКПК – Писцовая книга Пинского и Клецкого княжеств, сост. пинским старостою Станиславом Хвальчевским в 1552–1555 г. Вильна, 1884.
- ПКР – Посольские книги по связям России с калмыцким ханством 1672–1675 гг. Элиста, 2003.
- ПКРК – Писцовые книги Рязанского края XVI и XVII вв. / Под ред. В.Н. Сторожева. Рязань, 1898–1904. Т. I. Вып. 1–3.
- ПКРС – Писцовые книги Русского Севера / Отв. сост. Н.П. Воскобойникова. М., 2001 (= Каталог писцовых книг Русского государства. Документы земельного кадастра и землеустройства XVI–XVII вв. РГАДА. Ф. 1209: Поместный приказ. Вып. 1).
- ПК Смол. – Памятная книжка Смоленской губернии на 1904 год. Смоленск, 1903.
- ПКТГ – Памятная книжка Тульской губернии на 1891 г. Тула, 1891.
- ПК Торжок – Писцовая книга г. Торжка и посада 7133 (1625) г. // Памятная книжка Тверской губернии на 1865 год. Тверь, 1865. Отд. 4. С. 1–77.
- ПК 1654 р. – Присяжні книги 1654 р.: Білоцерківський та Ніжинський полки / Упоряд. М. Кравець. К., 2003.
- ПК 1666 р. – Переписні книги 1666 року / Ред. В.О. Романовський. К., 1933.
- ПКУ – Писцовые книги Угличского уезда XVII века / С предисл. и примеч. М.А. Липинского // Временник Демидовского юридического лицея. Ярославль, 1886–1888. Кн. 41–46.
- ПКХ – Переписные книги города Харькова 1667–1669 гг. / Ред. А.Ф. Парамонов. Харьков, 2009.
- ПКШ – Переписная книга Шаховской, Жарской, Каской и Вокшерской волостей за 1710 год // Труды Ярославской губернской ученой архивной комиссии. Ярославль, 1909. Кн. VII. Вып. 3. С. 21–56.

- Плотникова — *Плотникова А.А.* Народная мифология в закарпатской Верховине // Славянский и балканский фольклор. Винограде / Отв. ред. А.В. Гура. М., 2011. [Вып 11]. С. 141–148.
- ПМД — Переписи московских дворов XVIII ст. М., 1896.
- ПМК — Полтавська міська книга (1668–1740) / Упоряд. В. Ринсевич. К., 2016.
- ПМП 1718 — Присяга Миргородського полку 1718 року / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2012.
- ПМП 1732 — Присяга Миргородського полку 1732 року / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2011.
- ПМТ — Писцовые материалы Тверского уезда XVI века / Сост. А.В. Антонов. М., 2005.
- ПМЯ — Писцовые материалы Ярославского уезда XVI века: Вотчинные земли / Сост. В.Ю. Беликов, С.С. Ермолаев, Е.И. Колычева. С.-Петербург, 1999–2000. [Кн. I–II].
- ПН — Петербургский некрополь. СПб., 1912–1913. Т. 1–4.
- ПОКН — Переписная окладная книга по Новгороду Вотьской пятины 7008 г. / Сообщил М.А. Оболенский // Временник имп. Московского общества истории и древностей российских. 1851. Кн. XI. С. 1–464.
- Полякова — *Полякова Е.Н.* К истокам пермских фамилий: Словарь. Пермь, 1997.
- Полякова СПП — Словарь пермских памятников XVI — начала XVIII века / Сост. Е.Н. Полякова. Пермь, 1993–2001. Вып. 1–6.
- Пом'яник — Пом'яник. Волинське крайове братство святого апостола Андрія Первозванного (Луцьке Хрестовоздвиженське). Від року божого 1618 і далі / Ред. кол.: О. Бірюліна та ін. Луцьк, 2000.
- Пономар — *Пономар Л.Г.* Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX — середини XX століть: Історико-етнографічний атлас. Словник. К., 2015.
- Пономарев — *Пономарев А., св.* Кижское наречие Великогубской волости Петрозаводского уезда Олонецкой губернии // Олонецкие губернские ведомости. 1898. № 54–64.
- Поп — *Поп Д.* Русинсько-українсько-руський і русско-українсько-русинський словарь. Ужгород, 2007.
- ПОП — Перепис Охтирського полку 1704 р. / Відп. ред. А.Ф. Парамонов. Харків, 2016.
- Попелянская — *Попелянская А.Л., Халаджан Г.А.* Выпускники Московского экстерного гуманитарного университета. М., 2000. Кн. 2.
- Поповић, Петровић — *Поповић М., Петровић Д.* О говору Спича: Грађа // Српски дијалектолошки зборник. Београд, 2009. Књ. LVI. С. 1–275.
- ПОС — Псковский областной словарь с историческими данными / Ред. коллегия: Б.А. Ларин, А.С. Герд, С.М. Глускина и др. Л.; С.-Петербург, 1967—. Вып. 1—.

- ПОСм. — Памятники обороны гор. Смоленска в 1609—1611 годах / С предисл. Ю.В. Готье // ЧОИДР. 1912. Кн. I, отд. I. С. 1—282.
- Поспелов — *Поспелов Е.И.* Топонимический словарь Московской области: Селения и реки Подмосковья. М., 2000.
- ПП — Песни Печоры / Изд. подгот. Н.П. Колпакова, Ф.В. Соколов, Б.М. Добровольский. М.; Л., 1963.
- ППК — Писцовая и переписная книги XVII в. по Нижнему Новгороду // РИБ. 1896. Т. XVII (сборный).
- ППКН — Писцовые и переписные книги Новгорода Великого XVII — начала XVIII вв.: Сб. документов / Сост. И.Ю. Анкудинов. С.-Петербург, 2003.
- ППО — Памятники писцовых описаний дворцовых вотчин Нижегородского края последней трети XVII века / Сост. А.И. Комиссаренко (отв. сост.), Н.Ю. Болотина, А.Ю. Кононова. М.; С.-Петербург, 2010.
- ППП — По праву памяти: Книга памяти жертв незаконных политических репрессий / Сост. А. Забелин. Т. 1: Смоленский мартиролог. Смоленск, 2001. Т. 1.
- Приселков — *Приселков М.Д.* Троицкая летопись: Реконструкция текста. М.; Л., 1950.
- ПРКМ — Приходо-расходные книги московских приказов 1619—1621 гг. / Сост. С.Б. Веселовский. Подг. к печати Л.Г. Дубинская и А.Л. Станиславский. Под ред. В.И. Буганова и Б.В. Левшина. М., 1983.
- Прозоровский — *Прозоровский Д.* Опись древних рукописей, хранящихся в музее имп. Русского археологического общества. СПб., 1879.
- Процюк — *Процюк В.* Книга пам'яті. 1944—1994. Львів, 1996.
- ПРП — Памятники русского права. М., 1952—1963. Вып. I—VIII.
- ПРЯ — Памятники русского народно-разговорного языка XVII столетия (Из фонда А.И. Безобразова) / Изд. подг. С.И. Котков, Н.И. Тарабасова. М., 1965.
- ПС — Пять столбцов из архива Калужской архивной комиссии / Сообщил Д.И. Малинин // Известия Калужской ученой архивной комиссии. Калуга, 1914. Вып. XXII. С. 1—9.
- ПСИ — Первое столетие Иркутска: Сборник материалов для истории города [...] / Изд. В.П. Сукачева. СПб., 1902.
- Псков — Псков и его пригороды. Кн. 1 // Сб. Московского архива Министерства юстиции. М., 1913. Т. 5.
- ПСП — Пісні села Підлисся / Записи О. Ошуркевича. Луцьк, 2011.
- ПСРЛ — Полное собрание русских летописей.
- ПСС — Полягли в снігах Суомі: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубіжем. К., 2004—2005. Т. 2—3.
- ПССГ — Полный словарь сибирского говора / Гл. ред. О. И. Блинова. Томск, 1992—1995. Т. 1—4.

- ПСт. П – Присяга Стародубського полку 1718 року / Упор. та вступ: І. Ситий, С. Горобець; передмова: Т. Чухліб, А. Лаєвський. Чернігів, 2017.
- ПСЭИ – Памятники социально-экономической истории Московского государства XIV – XVI вв. / Под ред. С.Б. Веселовского и А.И. Яковлева. М., 1929. Т. 1.
- Пугачевщина – Пугачевщина / Подг. к печати С.А. Голубцов. М.; Л., 1926–1931. Т. I–III.
- Пура Край – *Пура Я.О.* Край наш у назвах. Рівне, 1999–2002. Ч. 3–4.
- Пура Походження – *Пура Я.О.* Походження назв територіальних мікрооб'єктів Рівненщини. Рівне, 1990. Т. I.
- Пура СПР – *Пура Я.О.* Сучасні прізвища Ровенщини. Ровно, 1984–1990. Ч. I–V.
- ПЧП – Присяга Чернігівського полку 1718 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець. Передм. І. Кривошея. Чернігів, 2011.
- ПШМ – Протокол Шабачког магистрата од 1808 до 1812 година (= Гласник Српског ученог друштва. 2-ги од. Књ. 1). Београд, 1868.
- ПЮН – Памятники южновеликорусского наречия: Челобитья и расспросные речи / Изд. подг. С.И. Котков, Н.С. Коткова, Т.Ф. Вашенко, В.Г. Демьянов. Отв. ред. В.П. Вомперский. М., 1993.
- ПЮН 1990 – Памятники южновеликорусского наречия, конец XV – начало XVII в. / Под ред. С.И. Коткова. М., 1990.
- Рагозин – *Рагозин В.* Волга. СПб., 1880–1881. Т. 1–3.
- Радіон – *Радіон Ст.* Словник українських прізвищ в Австралії. Вид. 2. Мельбурн, 1982.
- Раздорский – *Раздорский А.И.* Торговля Курска в XVII веке (По материалам таможенных и оброчных книг города). С.-Петербург, 2001.
- Рамановіч – *Рамановіч Я.М.* Да слоўніка Гродзеншчыны // 3 народнага слоўніка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 30–35.
- Рамановіч, Чабярук – *Рамановіч Я.М., Чабярук А.І.* У слоўнік Гомельшчыны // Народнае слова / Рэд. А.Я. Баханько. Мінск, 1976. С. 157–165.
- Рап. Віц. – *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Віцебскай вобласці. Мінск, 1977.
- Рап. Гом. – *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Гомельскай вобласці. Мінск, 1986.
- Рап. Гр. – *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Гродзенскай вобласці. Мінск, 1982.
- Рап. Маг. – *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Магілёўскай вобласці Мінск, 1983.
- Рап. Мін. – *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці. Мінск, 1981.
- РБСв. – Русско-белорусские связи: Сб. документов (1570–1667 гг.) / Отв. ред. Л.С. Абецедарский, М.Я. Волков. Минск, 1963.

- РВ – Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 рр. / Підг. до друку П.М. Кулаковський. Острог; Варшава; М., 1999.
- РВД – Родословие вологодской деревни (Список древнейших деревень – памятников истории и культуры) / Сост. П.А. Колесников, Т.М. Димони. Вологда, 1990.
- РГСО – Русские говоры Сумской области: Материалы диалектологических экспедиций / Сост. Е.А. Черепанова, А.А. Евграфова, В.Н. Покуц, О.Н. Волкова. Сумы, 1998.
- РД – Русский дипломатарий.
- РДв. – Рабочее движение в России в XVI веке: Сб. документов и материалов / Под ред. А.М. Панкратовой. Изд. 2-е, доп. М., 1950–1963. Т. I–IV.
- РДШ – Розыскные дела о Федоре Шакловитом и его сообщниках. СПб., 1884–1893. Т. I–IV.
- Редько – Редько Ю.К. Словник сучасних українських прізвищ: У 2-х т. Львів, 2007.
- Реєстр – Реєстр Війська Запорозького 1649 р.: Транслітерація тексту / Підгот. до друку: О.В. Тодійчук, В.В. Страшко, Р.І. Осташ та ін. К., 1995.
- Реквием – Реквием. Книга памяти жертв политических репрессий на Орловщине. Орел, 2001. Т. 5.
- Речник – Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Београд, 1959–. Књ. I–.
- Речник ПКМ I – Речник на презимината кај македонците / Обработувачи: М. Коробар-Белчева, М. Митков, Т. Стоматоски. Скопје, 1994. Т. I.
- Речник ПКМ II – Речник на презимината кај македонците / Обработувачи: О. Иванова, М. Коробар-Белчева, М. Митков. Скопје, 2001. Т. II.
- РЗК – Русские заговоры Карелии / Сост. Т.С. Курец. Петрозаводск, 2000.
- РИБ – Русская историческая библиотека.
- РИ Крым – Реабилитированные историей. Автономная Республика Крым. Симферополь, 2004–2014. Т. 1–9.
- РІ Дн. – Реабілітовані історією: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 1999–2006. Кн. 1–5.
- РІ Дон. – Реабілітовані історією: Донецька область. Донецьк, 2004–2012. Кн. 1–9.
- РІ Зап. – Реабілітовані історією: Запорізька область. Запоріжжя, 2004–2013. Т. 1–6.
- РІ ІФ – Реабілітовані історією: Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2000–2003. Т. 1–5.
- РІ Київ. – Реабілітовані історією: Київська область. К., 2004–2011. Кн. 1–3.
- РІ Льв. – Реабілітовані історією: Львівська область. Львів, 2009–2017. Кн. 1–3.
- РІ Мик. – Реабілітовані історією: Миколаївська область. Миколаїв, 2005–2013. Кн. 1–6.

- РІ Рв. — Реабілітовані історією: Рівненська область. Рівне, 2006–2016. Кн. 1–6.
- РІ Сум. — Реабілітовані історією: Сумська область. Суми, 2005–2015. Кн. 1–3.
- РІ Терн. — Реабілітовані історією: Тернопільська область. Тернопіль, 2008–2013. Кн. 1–3.
- РІ Хм. — Реабілітовані історією: Хмельницька область. Хмельницький, 2008–2015. Кн. 1–6.
- РІ Черк. — Реабілітовані історією: Черкаська область. Черкаси, 2002–2016. Кн. 1–9.
- РК — Разрядная книга 1475–1598 гг. / Изд. В.И. Буганов. М., 1966.
- РКЭ — Ревизия Кобринской экономии, сост. в 1563 г. королевским ревизором Дмитрием Сапегою [...]. Вильна, 1876.
- РМ — Русские мореходы в Ледовитом и Тихом океанах. Сборник документов о великих русских географических открытиях на Северо-Востоке Азии в XVII веке / Сост. М.И. Белов. М.; Л., 1952.
- РМНП — Речник на македонската народна поезија / Ред. Т. Димитровски. Скопје, 1983—. Т. 1—.
- Родословец — Родословец // Юбилейный сборник имп. Санкт-Петербургского Археологического института. 1613–1913. СПб., 1913.
- Рождественский — *Рождественский С.* Роспись земельных владений московского боярства 1647–8 года // Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества / Под ред. И.Н. Бороздина. М., 1913. Т. 3. С. 193–238.
- Ротштейн — *Ротштейн О.В., Шилова Н.И.* Павлово в XVII веке. Выпись с отказных книг на село Павлово с деревнями 151-го году / С предисл. и под ред. Ю.В. Готье. М., 1930.
- РПН — Русский провинциальный некрополь. М., 1914. Т. I.
- РПП — Реестры Полтавського полку 1654 р. / Упоряд.: О. Алфьоров, О. Монькін; відп. ред. Г. Боряк. К., 2017.
- РПЭ — Реквием памяти эвакуированных ленинградцев, захороненных в Вологодской области в годы Великой Отечественной войны / Сост. Л.К. Судакова и др. Вологда, 1990–1991. Ч. 1–2.
- РР — Романів і вся Романівщина: Телефонно-інформаційний довідник [...]. Житомир, 2003.
- РС — Русинські співанки з Вирьховини и Гуцульщини / Ушорили М.И. Завадяк, Д.И. Поп. Ужгород, 2007.
- РСБ — Ревизские сказки населения сл. Белка Ахтырского уезда. Конец XVIII ст. / Ред. А.Ф. Пармонов. Харьков, 2007.
- РСВ — Рєгіянальні слоўнік Віцебшчыны. Віцебск, 2012. Ч. 1 / Пад рэд. Л.І. Злобіна; 2014. Ч. 2. / Пад рэд. А.С. Дзядовай.
- РСГВ — Речник српских говора Војеводине / Ред. Д. Петровић. Нови Сад, 2000–2010. Св. 1–10.

- РСД – Русское служилое дворянство второй половины XVIII века (1764–1795): Список по месящесловам / Сост. В.П. Степанов. С.-Петербург, 2003.
- РСп. – Росписной список города Москвы 1638 года // Труды Московского отдела имп. Русского военно-исторического общества / Под ред. И.С. Беляева. М., 1911.
- РСР – Реестри Сумського полку. 1660–1664 / Упоряд. та вступ. стаття О.А. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк. К., 2016.
- Рукописи – Рукописи и древние акты Воронежского губернского музея // Труды Воронежской ученой архивной комиссии. Воронеж, 1908. Вып. IV. С. 171–416.
- Румовский – *Румовский Н.* Описание Великоустюжского Успенского собора. Вологда, 1862.
- РУС – Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд.: Т.С. Пристайко, І.С. Попова, І.І. Турута, М.С. Ковальчук. Дніпропетровськ, 2007.
- РЧП – Ревізія Чернігівського полку 1732 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець, передмова І. Кривошея. Чернігів, 2014.
- Рыбников – Песни, собр. П.Н. Рыбниковым: В 3-х т. Изд. 2 / Под ред. А.Е. Грузинского. М., 1910. Т. 2.
- Рыбников 1991 – Песни, собр. П.Н. Рыбниковым: В 3-х т. / Под ред. Б.Н. Путилова. Петрозаводск, 1991. Т. 3.
- Рязан. КП – Рязанская книга памяти Великой войны 1914–1918 годов / Сост. А.И. Григоров. М., 2010. Т. 1.
- Рязановский – *Рязановский Ф.А.* Новые материалы о монастырях лесного Заволжья // Труды Костромского научного общества по изучению местного края. Кострома, 1923. Вып. 30. С. 1–13.
- Сабадош 1997 – *Сабадош І.* Лісосплавна лексика українських говорів Карпат // Український діалектологічний збірник / Відп. ред. П.Ю. Гриценко. К., 1997. Кн. 3. С. 343–393.
- Сабадош 2008 – *Сабадош І.В.* Словник закарпатської говірки села Сокириниця Хустського району. Ужгород, 2008.
- Савелов – *Савелов Л.М.* Родословные записи. (Опыт родословного словаря русского древнего дворянства). М., 1906. Вып. 1.
- Сагаровський – *Сагаровський А.А.* Матеріали до діалектного словника Центральної Слобожанщини (Харківщини). Харків, 2011–2013. Вип. 1–2.
- Сайтов – Петербургский некрополь, или Справочный указатель лиц, роившихся в XVII и XVIII ст. По надгробным надписям Александровской лавры и упраздненных петербургских кладбищ / Сост. В. Сайтов. М., 1883.
- САЛ – Список абонентов Ленинградской городской телефонной сети. 1965. Л., 1965.

- Салавей — *Салавей Л.М.* 3 лексікі вёскі Навасёлкі Мядзельскага раёна // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 5–15.
- САМ — Список абонентов Московской городской телефонной сети. М., 1939.
- Самарянов — *Самарянов В.А.* Следы поселений мери, чуди, черемисы, еми и других инородцев в пределах Костромской губернии // Древности. Труды имп. Московского археологического общества. 1875. Т. 6. Вып. 1. С. 47–67.
- Самоковасов — *Самоковасов Д.Я.* Архивный материал. Новооткрытые документы поместно-вотчинных учреждений Московского государства XV–XVII столетий. М., 1905–1909. Т. I–II.
- Сапунов — *Сапунов А.П.* Архив Полоцкой духовной консистории // Древности. Труды археографической комиссии имп. Московского археологического общества / Под ред. М.В. Довнар-Запольского. 1900. Т. 2. Вып. 1. С. 125–146.
- Сапунов, Друцкий-Любецкий — *Сапунов А.П., Друцкий-Любецкий В.* Материалы по истории и географии Дисненского и Вилейского уездов Виленской губернии. Витебск, 1896.
- Сахаров — *Сахаров А.И.* Язык крестьян Ильинской волости, Болховского уезда, Орловской губернии // Сб. ОРЯС. 1900. Т. LXVIII. № 5. С. 1–48.
- СБГ — Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1979–1986. Т. 1–5.
- СБГТ — Справочник Брестской городской телефонной сети. Минск, 1980.
- СБР — Српски биографски речник / Гл. уредници: М. Лесковац, А. Форишковић, Ч. Попов. Нови Сад, 2004—. Т. 1—.
- СБр. Г Словарь брянских говоров / Отв. ред. В.И. Чагишева. Л., 1976—. Вып. 1—.
- СБук. Г — Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н.В. Гуїванюк. Чернівці, 2005.
- Сб. Шукина — Сборник старинных бумаг, хранящихся в Музее П.И. Шукина. М., 1896–1902. Ч. I–X.
- СВ — Семен Вакуленко, сотник пирятинский (1696–1720 г.) // Киевская старина. 1891. Т. XXXII. № 1. С. 119–153.
- СВГ — Словарь вологодских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Ред. Т.Г. Паникаровская. Вологда, 1983–2007. Вып. 1–12.
- Светлов — *Светлов Я.* О говоре жителей Каргопольского края (Олонецкой губернии) // Живая старина. 1892. № 3. С. 156–164.
- Свиньин — *Свиньин П.П.* Изъяснение некоторых карельских слов, доказывающих существование там чуди // Отечественные записки. 1829, июнь. С. 410–418.
- Свирелин — *Свирелин А.* Историко-статистическое описание Переславского Троицкого Данилова монастыря. М., 1860.

- СВор. Г — Словарь воронежских говоров / Авторы: М.Т. Авдеева, Е.В. Давыдова, О.В. Дмитрина и др. Науч. ред. Г.Ф. Ковалев. Воронеж, 2004—. Вып. 1—.
- СГ — Список генералам, штаб- и обер-офицерам всей Российской армии, с показанием чинов, фамилий и знаков отличия. СПб., 1828.
- СГКЭ — Сборник грамот Коллегии экономии. Пб.; Л., 1922—1929. Т. I—II.
- СГРС — Словарь говоров русского Севера / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 2001—. Т. I—.
- СГС — Словарь говоров старообрядцев (семейских) Забайкалья / Ред. Т.Б. Юмсумова. Новосибирск, 1999.
- СГСО — Статистико-географический словарь Опочецкого уезда Псковской губернии. Псков, 1895. Вып. 3.
- СГУ — Словник гідронімів України / Укладачі: І.М. Желєзняк, А.П. Корепанова, Л.Т. Масенко та ін. К., 1979.
- СГЦРБ — Слоўнік гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі / Укладальнікі: Е.С. Мяцельская (рэд.), М.А. Жыдовіч, З.А. Зяневіч і інш. Мінск, 1990. Т. 1.
- СГЧА — Собрание государственных и частных актов, касающихся истории Литвы и соединенных с нею владений (от 1387 до 1710 года) / Под ред. М. Круповича. Вильна, 1858. Ч. 1.
- СД — Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5-и томах / Под общей ред. Н.И. Толстого. М., 1995—2012.
- СДГВ — Словарь донских говоров Волгоградской области / Под ред. Р.И. Кудряшовой. Волгоград, 2011.
- СДРЯ — Словарь древнерусского языка (XI—XIV вв.) / Гл. ред. Р.И. Аванесов, И.С. Улуханов, В.Б. Крысько. М., 1988—. Т. I—.
- Селиванов, Милуков — *Селиванов А., Милуков П.* Опись дел Рязанского исторического архива // Труды Рязанской ученой архивной комиссии. Рязань, 1898. Т. XIII. Вып. 1. С. 110—120; Вып. 2. С. 194—242.
- Селигер — Селигер: Материалы по русской диалектологии: Словарь / Под ред. А.С. Герда. С.-Петербург, 2003—. Вып. 1—.
- Селин — *Селин А.А.* Имена служилых людей Новгорода начала XVII в. // *Palaeoslavica*. 2010. XVIII. № 1. С. 32—50.
- Сел. рух — Селянський рух в Україні 1569—1647 рр.: Зб. документів і матеріалів / Упоряд. Г.В. Боряк та ін. К., 1993.
- Семенович — *Семенович А.Г.* Об особенностях угдорусского говора / Сб. статей по славяноведению, сост. и изд. учениками В.И. Ламанского по случаю 25-летия его ученой и профессорской деятельности. СПб., 1883. С. 212—238.
- Сенигов — *Сенигов О.П.* Памятники земской старины. СПб., 1903.
- Сербина — *Сербина К.Н.* Очерки из социально-экономической истории русского города: Тихвинский посад в XVI—XVII вв. М.; Л., 1951 (приложение).

- СЖВ – Справочник абонентов Желтоводской городской телефонной сети / Ред. Н.Л. Голубчик. Желтые Воды, 1998.
- Сиб. города – Сибирские города. Материалы для их истории XVII–XVIII столетий: Нерчинск, Селенгинск, Якутск. М., 1886.
- Сизько – *Сизько А.Т.* Словник діалектної лексики говірки села Кишеньок (Кобеляцького району Полтавської області): Методичні вказівки до вивчення курсу “Українська діалектологія”. Дніпропетровськ, 1981.
- Сиксль – *Сиксль П.* Советские граждане, погибшие в Австрии в годы Второй мировой войны, и места их захоронения. Книга памяти / При содействии В. Бахер и Г. Сидько. Грац; Вена, 2010.
- Сильванский – *Сильванский Н.П.* Акты о посадских людях-закладчиках / Под ред. А.С. Лаппо-Данилевского // ЛЗАК за 1909 г. СПб., 1910. Вып. XX. С. 1–276.
- Симовски – *Симовски Т.Х.* Населените места во Егејска Македонија. Скопје, 1998. Д. 1–2.
- Симовски Атлас – *Симовски Т.Х.* Атлас на населените места во Егејска Македонија. Скопје, 1997.
- Сироткин 2002 – *Сироткин С.В.* Сотная 1533 г. на Узольскую волость Бахланинского уезда // Очерки феодальной России: Сб. статей / Ред. С.Н. Кистерев. М., 2002. Вып. 6. С. 119–169.
- Сироткин 2005 – *Сироткин С.В.* Сотная 1593/94 г. на посад Юрьевца Повольского // Очерки феодальной России / Ред. С.Н. Кистерев. М.; С.-Петербург, 2005. Вып. 9. С. 44–105.
- Сироткин 2012 – *Сироткин С.В.* Выпись 1678/79 г. из писцовой книги «бортным ухажеям» Нижегородского уезда Василия Борисова и подьячего Третьяка Аврамова 1587 г. // Очерки феодальной России / Ред. С.Н. Кистерев. М.; С.-Петербург, 2012. Вып. 15. С. 203–227.
- Сігеда – *Сігеда П.І.* Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Брэстчыны // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 70–90.
- Сідаровіч – *Сідаровіч М.П.* Лексічныя асаблівасці адной слувкай гаворкі // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 136–151.
- Сірка, Баушенко – *Сірка Й., Баушенко А.* Короткий словник говірки села Ублі. Львів, 2017.
- СКГ – Словарь курских говоров / Науч. ред. Т.А. Пименова. Курск, 2004–. Вып. 1–.
- СКК – Смоленская крестоприводная книга 1598 г. / Подг. к печати С.П. Мордовина, А.С. Станиславский // Источники по истории русского языка / Ред. С.И. Котков, В.Я. Дерягин. М., 1976. С. 131–167.
- СКП – Собрания книжных памятников (редких и ценных изданий) в библиотеках, музеях и архивах Российской Федерации: указатель каталогов и описаний / Сост. О.А. Грачева, Н.Г. Ромашова. М., 1998.

- СКС — Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР XI—XIII вв. / Отв. ред. Л.П. Жуковская. М., 1984.
- СКТ — Справочник квартирных телефонов г. Киева / Сост. Д.М. Циолек. К., 1976.
- Слабченко — *Слабченко М.Е.* Малорусский полк в административном отношении // Записки имп. Новороссийского ун-та. Одесса, 1909. Вып. I. С. 5—326; 329—436 (приложения).
- Славева, Мошин — *Славева Л., Мошин В.* Српски грамоти од Душаново време. Прилеп, 1988.
- Славинецкий — Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1973.
- Сл. Алтая — Словарь русских говоров Алтая / Под ред. И.А. Воробьевой, А.И. Ивановой. Барнаул, 1993—1998. Т. I—IV.
- СЛЖ — Словник луцьких жаргонізмів і сленгізмів / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2011.
- Сл. М — Словник мікрогідронімів України / За ред. О.П. Карпенко. К., 2004.
- Сл. ММ — Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2006—2007. Т. 1—2.
- Сл. ММР — Словник мікротопонімів та мікрогідронімів Ровенщини / Упоряд. С.В. Шийка. Тернопіль, 2016.
- Сл. Оби — Словарь русских старожильческих говоров средней части бассейна р. Оби / Под ред. В.В. Палагиной. Томск, 1964—1967. Т. 1—3.
- Сл. Печоры — Словарь русских говоров Низовой Печоры / Научн. ред. Л.А. Ивашко. С.-Петербург, 2003—2005. Т. 1—2.
- Сл. РЯ XI—XVII вв. — Словарь русского языка XI—XVII вв. / Гл. ред. Г.А. Богатова. М., 1975—. Вып. 1—.
- Сл. РЯ XVIII в. — Словарь русского языка XVIII века / Гл. ред. Г.А. Сорокин, З.М. Петрова. Л., 1984—. Вып. 1—.
- СЛСП — Список лиц, служащих в Пензенской губернии по ведомству Министерства внутренних дел 1910 года. Пенза, 1910.
- Сл. Сред. Прииртышья — Словарь русских старожильческих говоров Среднего Прииртышья / Под ред. Г.А. Садретдиновой. Томск, 1992—1993. Т. 1—3.
- См. В₆ — Смутное время Московского государства. Вып. 6: Памятники обороны гор. Смоленска в 1609—1611 годах / С предисл. Ю.В. Готье // ЧОИДР. 1912. Кн. I, отд. I. С. 1—282.
- СМВ — Список медицинских врачей СССР (на 1 января 1924 г.). М., 1925.
- СМИК — Сборник материалов по истории Кольского полуострова в XVI—XVII вв. Л., 1930.

- Смирнов — *Смирнов П.П.* Орловский уезд в конце XVI века по писцовой книге 1594—5 гг. К., 1910.
- СММ — Слоўнік мікратапонімаў Магілёўшчыны / Склад.: С.В. Клімуць, В.І. Рагаўцоў, С.У. Шакура і інш. Магілёў, 2004.
- Смолицкая — *Смолицкая Г.П.* Гидронимия бассейна Оки (Список рек и озер) / Под ред. О.Н. Трубачева. М., 1976.
- СН — Список с нижегородских с приходных с окладных книг [...] 127 году (1619) // Действия НАК. 1905. Т. VI, отд. III. С. 9—127.
- Соболев 2015 — *Соболев А.И.* Карельское наследие в топонимии Юго-Восточного Обонежья // Вопросы ономастики. 2015. № 1. С. 47—68.
- Соболев 2017 — *Соболев А.И.* Антропонимы прибалтийско-финского происхождения в писцовых книгах Юго-Восточного Обонежья XV—XVI веков // Вопросы ономастики. 2017. Т. 14. № 1. С. 7—34.
- СОГ — Словарь орловских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Науч. ред. Т.В. Бахвалова. Ярославль, 1989—1991. Вып. 1—4; Орел, 1992—. Вып. 5—.
- СОД — Сльоза омиває душу: Голодомор 1932—1933 років на Сквирщині / Упоряд. К.А. Трофимчук. Біла Церква, 2008.
- Сокіл — *Сокіл Н.* Мікротопонімія Сколівщини. Львів, 2008.
- Соколов — *Соколов А.И.* Русские имена и прозвища в XVII в. // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском университете. 1891. Т. IX. Вып. 1. С. 1—16.
- Соколки 1964 — *Соколки М.* Личните имиња и називите на населените места и други месности во велешката и прилепската махија во втората половина на XV век // Македонски јазик. 1964. Год. XV. Кн. 1—2. С. 197—219.
- Соколки 1965 — *Соколки М.* Личните имиња и називите на населените места и други месности во велешката и прилепската махија во втората половина на XV век // Македонски јазик. 1965. Год. XVI. С. 151—190.
- СП — Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / Укладачі: Н.Д. Бабич, Н.С. Колесник, К.М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін. Чернівці, 2002.
- СПБ — Социально-политическая борьба народных масс Белоруссии. Конец XIV в. — 1648 г. Т. 1 / Сост. З.Ю. Копынский и др. Минск, 1988.
- СПГ — Словарь пермских говоров / Сост. Г.В. Бажутина и др. Пермь, 2000—2002. Вып. 1—2.
- СПДРК — Санкт-Петербургская дворянская родословная книга. Литера А. С.-Петербург, 2000.
- СПЗУ — Словник прізвищ північно-західної України і суміжних земель / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2013.
- Списки Влад. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. VI: Владимирская губерния.

- Списки Волог. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1866. Т. VII: Вологодская губерния.
- Списки Вят. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. X: Вятская губерния.
- Списки Костр. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1877. Т. XVIII: Костромская губерния.
- Списки Олонец. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1879. Т. XXVII: Олонецкая губерния.
- Списки Псков. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1885. Т. XXXIV: Псковская губерния.
- Списки СПб. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1864. Т. XXXVII: Санктпетербургская губерния.
- Списки Тамб. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1866. Т. XLII: Тамбовская губерния.
- Списки Твер. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XLIII: Тверская губерния.
- Списки Яросл. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1859. Т. L: Ярославская губерния.
- Список Вит. — Список населенных мест Витебской губернии / Под ред. А.П. Сапунова. Витебск, 1906.
- Список Ковен. — Список населенных мест Ковенской губернии на 1902 год. Ковна, 1902.
- Список КР — Список козацьких родів Сосницького повіту / Уклад Є. Чернецький. Біла Церква, 2010. Ч. 1.
- Список Олонец. — Список населенных мест Олонецкой губернии по сведениям за 1905 год / Сост. И.И. Благовещенский. Петрозаводск, 1907.
- Список СК — Список населенных мест Северо-Кавказкого края. Ростов-на-Дону, 1925.
- СПЛГ — Словник прикметникового лексикону лемківських говірок / Укладачі: С.Є. Панцьо, Н.І. Лісняк. Тернопіль, 2015.
- СПМК — Список с писцовой межевой книги города Свияжска и уезда письма и межевания Никиты Васильевича Борисова и Дмитрия Андреевича Кикина (1565—1567 г.). Казань, 1909.

- Спрогис — Географический словарь древней Жомойтской земли XVI столетия, сост. по 40 актовым книгам Россиенского земского суда / Сост. И.Я. Спрогис. Вильна, 1888.
- СПС — Сказки и предания Северного края. Запись, вступ. статья и комментарии И.В. Карнауховой. Предисл. Ю.М. Соколова. М.; Л., 1934.
- СПУ — Словник прізвиськ північно-західної України: У 3-х т. / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2009.
- СРГК — Словарь русских говоров Карелии и сопредельных областей / Гл. ред. А.С. Герд. С.-Петербург, 1994—2005. Вып. 1—6.
- СРГ Коми — Словарь русских говоров Коми-Пермяцкого Автономного округа / Сост. Н.Ю. Копытов, И.А. Подюков, А.В. Черных. Пермь, 2006.
- СРГ Морд. — Словарь русских говоров на территории Республики Мордовия. С.-Петербург, 2013. Ч. I—II.
- СРГО — Словарь русских говоров Одесщины: В 2 т. / Отв. ред. Ю.А. Карпенко, С. Уэмура. Одесса, 2000.
- СРГПр. — Словарь русских говоров Прибайкалья. Иркутск, 1986—1989. Вып. 1—4.
- СРГ Прик. — Словарь русских говоров Южного Прикамья / Сост. И.А. Подюков (науч. ред.), С.М. Поздеева, С.В. Хоробрых, А.В. Черных. Пермь, 2008.
- СРГр. — Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны / Пад рэд. М.А. Даниловіча, П.У. Сцяцко. Гродна, 1999.
- СРГС — Словарь русских говоров Сибири / Под ред. А.И. Федорова. Новосибирск, 1999—2006. Т. 1—5.
- СРГСУ — Словарь русских говоров Среднего Урала / Под ред. А.К. Матвеева. Свердловск, 1962—1988. Т. 1—7.
- СРГСУ Доп. — Словарь русских говоров Среднего Урала: Дополнения / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 1996.
- СРДГ — Словарь русских донских говоров / Отв. ред. В.С. Овчинникова. Ростов, 1976. Т. 1—3.
- Срезневский — *Срезневский И.И.* Материалы для словаря древнерусского языка. М., 1958. Т. I—III.
- СРКН — Словарь русского камчатского наречия / Отв. ред. К.М. Браславец. Хабаровск, 1977.
- СРНГ — Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф.П. Филина, Ф.П. Сороколетова, С.А. Мызникова. М.; Л.; С.-Петербург, 1965—. Вып. 1—.
- СРОП — Словарь рек и озер, орошающих Псковскую губернию // Памятная книжка Псковской губернии на 1899 год. Псков, 1899. Отд. IV. С. 1—210.

- СС – Слоўнік Сеннеччыны: Ў 3 т. Мінск, 2013. Т. 1 / Укладальнікі: Н.М. Бунько, В.М. Курцова, Ю.В. Маліцкі і інш.
- ССГ – Словарь смоленских говоров / Под ред. А.И. Ивановой. Смоленск, 1974–. Вып. 1–.
- ССМ – Саввин Сторожевский монастырь в документах XVI века (из собраний ЦГАДА) / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М., 1992.
- СССтв. – Сборник статистических сведений о Тверской губернии. Тверь, 1889–1896. Т. II–XII.
- ССУМ – Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. / Ред. Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький. К., 1977–1978. Т. I–II.
- ССЧ – Список селений и городов Черниговской губернии по уездам и волостям. Изд. 2. Чернигов, 1919.
- Станковска 2002 – *Станковска Љ*. Интерпретација на непознати македонски лични имиња // Македонски јазик. 2002. LIII. С. 78–92.
- Станковска 2003 – *Станковска Љ*. Имињата на населените места во Кумановско. Прилеп, 2003.
- Старобільщина – Старобільщина: Матеріали фольклорно-діалектологічних експедицій / За ред. З.С. Сікорської. Луганськ, 2000.
- Стасюк – *Стасюк І.А., Шептицький В.П., Прокопчук П.П.* Трагічні долі репресованих теофіпольців (реабілітовані історією): У 2 т. Хмельницький, 2000.
- Стехна – *Стехна П.М.* Сучасні прізвища Запорізької Приазовщини: Словник. Дніпропетровськ, 2009.
- СТЗ – *Муллонен И.И., Азарова И.В., Герд А.С.* Свод топонимов Заонежья / Под ред А.С. Герда. Петрозаводск, 2013.
- Стијовић – *Стијовић Р.* Речник Васојевича. Београд, 2014.
- Стијовић 1983 – *Стијовић Р.* Префиксација придева у српскохрватском књижевном језику // Зборник за филологију и лингвистику. Нови Сад, 1983. XXVI/1. С. 99–130.
- Стојановић – *Стојановић Р.* Црнотравски речник. Београд, 2010 (= Српски дијалектолошки зборник. Т. LVII).
- Стојановић I–III – Стари српски записи и натписи / Скупио и средио Љуб. Стојановић // Зборник за историју, језик и књижевност српскога народа. Београд, 1902–1905. Књ. I–III.
- Стойков – *Стойков С.* Лексиката на банатския говор. София, 1968.
- Стойчев – *Стойчев Т.* Родопски речник // Българска диалектология. Прочувания и материали. София, 1965. Кн. 2. С. 119–315.
- Столбцы – Столбцы // Труды Ярославской губернской ученой архивной комиссии. Ярославль, б. г. Т. VII. Вып. 3. С. 57–72.
- Сторожев – *Сторожев В.Н.* Материалы для истории делопроизводства Поместного приказа по Вологодскому уезду в XVII веке. СПб.; Пг., 1906–1918. Вып. I–II.

- Сторожев Десятни — *Сторожев В.Н.* Десятни и Тысячная книга XVI века // ОДМ. 1891. Кн. XVI. Отд. III. С. 1—459.
- Ст. Русса — Писцовые и переписные книги Старой Руссы конца XV—XVII вв. / Подгот. И.Ю. Анкудинов, К.В. Баранов, А.А. Селин; сост. И.Ю. Анкудинов. М., 2009.
- Ступінська — *Ступінська Г.Ф., Битківська Я.В.* Фразеологічний словник лемківських говірок. Тернопіль, 2013.
- СУ — Соборное уложение 1649 г.: Текст. Комментарии / Подг. текста А.И. Ивиной. Л., 1987.
- СУМ XVI—XVII ст. — Словник української мови XVI — першої половини XVII ст. / Відп. ред. Д.Г. Гринчишин. Львів, 1994—. Вип. 1—.
- Сцяцко 1970 — *Сцяцко П.У.* Дыялектны слоўнік: 3 гаворак Зэльвеншчыны / Навук. рэд. М.В. Бірыла. Мінск, 1970.
- Сцяцко 2005 — *Сцяцко П.У.* Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны. Гродна, 2005.
- Сцяшковіч — *Сцяшковіч Т.Ф.* Матэрыялы да слоўніка Гродзенскай вобласці. Мінск, 1972.
- Танков — Историческая летопись курского дворянства / Сост. А.А. Танков. М., 1913. Т. 1 (приложение).
- Таскаева — *Таскаева Л.А.* Заимствованная лексика в географической терминологии русских говоров Среднего Урала // Вопросы ономастики. Свердловск, 1972. Вып. 12. С. 138—147.
- Тацит — *Корнелий Тацит.* Сочинения в 2-х т. Л., 1969. Т. 1 / Изд. подг.: А.С. Бобович, Я.М. Боровский, М.Е. Сергеевко.
- ТДБ — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Борщівського району Тернопільської області. Тернопіль, 1998.
- ТД Дрогобич — Довідник Дрогобицької міської та сільської телефонної мережі. Дрогобич, 1995.
- ТД Новопокров — Телефонний довідник селища Новопокров Луганської області. Донецьк, 2003.
- ТДок. — Турски документи за историјата на македонскиот народ / Прев., ред., комент. М. Соколки. Скопје, 1980. Т. V. Кн. 2; 1982. Т. V. Кн. 3.
- ТД Підв. — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Підволочиського району Тернопільської області. Підволочиськ, 2000.
- ТДС — Телефонний довідник абонентів автоматичної станції телефонної мережі м. Старокостянтинова та Старокостянтинівського району. Старокостянтинів, 2003.
- ТД Тур. — Телефонний довідник Турківського району. Турка, 2006.
- ТДХ — Телефонний довідник абонентів міста Хуст та Хустівського району. Хуст, 1999.

- ТЕ – Телефоны Евпатории. Справочник городской телефонной сети. Симферополь, 2003.
- Теуш – *Теуш О.А.* Новые данные о заимствованиях из коми языка в географической терминологии Русского Севера // *Этимология.* 2003–2005 / Отв. ред. Ж.Ж. Варбот. М., 2007. С. 228–238.
- Тимофеев – *Тимофеев В.П.* Диалектный словарь личности. Щадринск, 1971.
- Тимченко – *Тимченко Є.* Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. / Підг. до вид. В.В. Німчук, Г.І. Лиса. К.; Нью-Йорк, 2002–2003. Кн. 1–2.
- Титов Рукописи₆ – *Титов А.А.* Рукописи славянские и русские, принадлежащие И.А. Вахромееву. М., 1907. Вып. 6.
- Титов Синодики – *Титов А.А.* Синодики XVII века Переяславльского Никитского монастыря. М., 1909.
- ТК – Таможенные книги Московского государства XVII в. / Под ред. А.И. Яковлева. М., 1950–1951. Т. I–III.
- Ткаченко – *Ткаченко П.* Кубанский говор: Опыт авторского словаря. М., 1998.
- ТКВЛ – Таможенные книги города Великие Луки 1669–1676 гг. / Подг. к печати А.В. Юрасов. М., 1999.
- ТК Вологда – Таможенная книга города Вологды. 1634–1635 гг. / Сост. и автор введения Е.Б. Французова. М., 1983. Ч. 1–3.
- ТК 1550 г. – Тысячная книга 1550 г. и Дворовая тетрадь 50-х годов XVI в. / Подг. к печати А.А. Зимин. М.; Л., 1950.
- ТМД – Труды Московской диалектологической комиссии / Под ред. Д.Н. Ушакова. Варшава, 1914. Вып. 3.
- ТН – Так начиналось: Раскулаченные и лишенные права голоса на Одессине, 1928–1936 / Сост. С.Г. Матвеева. Одесса, 2010.
- Тобольск – Тобольск: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1885.
- Токмаков – *Токмаков И.Ф.* Историко-статистическое описание города Киржача [...]. М., 1884.
- Толстой – Сербско-русский словарь / Сост. И.И. Толстой. М., 1957.
- Томіленко – *Томіленко Л.М.* Словник прізвищ жителів Корсунщини. Івано-Франківськ, 2016.
- Томск – Томск в XVII веке: Материалы для истории города со вступительной и заключительной статьей П.М. Головачева и картой окрестностей Томска конца XVII в. СПб., 1911.
- Топоров – *Топоров В.Н.* Праславянская культура в зеркале собственных имен (элемент **mir-*) // XI Международный съезд славистов: История, культура, этнография и фольклор славянских народов. Доклады российской делегации. М., 1993. С. 3–119.

- Топоров А–D – *Топоров В.Н.* Прусский язык. Словарь: А–D. М., 1975.
- Топоров 1988 – *Топоров В.Н.* Балтийский элемент в гидронимии Поочья // Балто-славянские исследования. 1986 / Отв. ред. Вяч. Вс. Иванов. М., 1988. С. 154–177.
- Тороп. книга – Торопецкая книга 1540 года / Подг. к печати М.Н. Тихомиров и Б.Н. Флоря // АЕ за 1963 год. М., 1964. С. 277–358.
- ТПК – Тверские писцовые книги XVI века // Тверская старина / Изд. С.И. Покровский. Тверь, 1913. № 1. С. 75–80; № 2. С. 81–84; № 3–4. С. 85–88; № 5–6. С. 89–92.
- ТПП – Тропой партизанской памяти: Книга о партизанах, воевавших в годы Великой Отечественной войны на территории Мурманской области / Автор-сост. М.Г. Орешта. Мурманск, 2009.
- Трейтер – *Трейтер П.А.* Описание одиннадцати документов XVII и XVIII ст. // Известия Калужской ученой архивной комиссии за 1895 г. Калуга, 1895. Вып. 2. С. 20–26.
- Троицкий – *Троицкий Н.И.* Село Татево. Летописный очерк. Тула, 1910.
- Трофимович – Верхнелужицко-русский словарь / Сост. К.К. Трофимович. М., 1974.
- Трубе – *Трубе Л.Л.* Как возникли географические названия Горьковской области. Горький, 1962.
- ТС – Тураўскі слоўнік / Рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1982–1987. Т. 1–5.
- ТСГО – Тематический словарь говоров Тверской области / Под ред. Т.В. Кирилловой и др. Тверь, 2003–2006. Вып. 1–5.
- ТСД – Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. 1927–1939: Документы и материалы: В 5 т. / Отв. ред. В. Данилов. М., 1999–2002. Т. 1–4.
- ТСК – Телефонный справочник Краснодонского района. Луганск, 1995.
- ТС Кр. – Телефонный справочник [...] г. Кременной и Кременского района. Кременная, 1995.
- ТС Мозырь – Телефонный справочник Мозырского районного узла связи / Сост. Н.Б. Винокур, С.А. Шутова. Минск, 1984.
- Тупиков – *Тупиков Н.М.* Словарь древнерусских личных собственных имен // Записки Отделения русской и славянской археологии имп. Русского археологического общества. 1903. Т. 6. С. 86–914.
- Турчин – *Турчин Є.Д.* Словник села Тилич на Лемківщині. Львів, 2011.
- Тутковский – *Тутковский П.А.* Словник геологічної термінології (Проект). К., 1923.
- ТХ – Талдомские хроники. Книга памяти. Режим доступа: <http://yandex.ru>
- Тюмень – Тюмень в XVII столетии: Собрание материалов для истории города [...] / Изд. А.И. Чукмалдина. М., 1903.
- УА – Угличские акты XVII в. / Изд. М.А. Липинский // Временник Демидовского юридического лица. 1889. Кн. 48. С. 1–80.

- УГГ — Указные грамоты городовым воеводам и приказным людям 1613—1626 гг. / Отв. ред. И.В. Пугач. М., 2012.
- Углич — Углич: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.
- УГПЗ — Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти / Упоряд. та автор передмови Н.М. Глібчук. Львів, 2005.
- УЛС — Устюжский летописный свод (Архангелогородский летописец) / Подг. к печати и ред. К.Н. Сербиной. М.; Л., 1950.
- Універсали Мазепа — Універсали Івана Мазепа. 1687—1709 / Упоряд. І. Бутич. К.; Львів, 2002.
- УНК 9 — Українські народні казки. Кн. 9: Казки Буковини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Тернопіль, 2006.
- УНК 18 — Українські народні казки. Кн. 18: Казки Закарпаття / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Тернопіль, 2007.
- УНК 24 — Українські народні казки. Кн. 24: Казки Галичини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2009.
- УП — Українське повсякдення ранньомодерної доби: Зб. документів. Вип. 1: Волинь XVI ст. / Упорядники: В.В. Безпалько, М.Б. Висотін, І.О. Ворончук (наук. ред.) та ін. К., 2014.
- Успенский — Столбцы бывшего Архива Оружейной Палаты / Описал А.И. Успенский. М., 1912—1913. Вып. 1—2.
- Устюг Великий — Устюг Великий: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1883.
- Усціновіч 1975 — *Усціновіч А.К.* Антрапанімія Гродзеншчыны і Брэстчыны (XIV—XVIII стст.). Мінск, 1975.
- Усціновіч 2005 — *Усціновіч А.К.* Купіскія словы // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 169—175.
- Файник — *Файник Т.* Житло та довкілля: будівельні традиції українців Карпат. Львів, 2007.
- Фаріон — *Фаріон І.* Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII — початку XIX століття (з етимологічним словником). Львів, 2001.
- Федосюк — *Федосюк Ю.А.* Русские фамилии: Популярный этимологический словарь. 2-е изд. М., 1980.
- Федышин — Переписная дозорная книга дворцовых земель Вологодского уезда 1589—1590 гг. / Подг. к печати Н.И. Федышин // Северный археографический сборник / Ред.-сост. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 6—177.
- Фотинский — *Фотинский Ор.* Очерки из истории быта монастырских крестьян на Волыни в XVII—XVIII вв. // Труды Общества исследователей Волыни. 1910. Т. III. Приложения. С. 1—112.

- Харузин — *Харузин Н.Н.* Псков и его пригороды перед 2-й польской войной при царе Михаиле // Древности. Труды Археографической комиссии имп. Московского археологического общества / Под ред. М.В. Довнар-Запольского. М., 1899. Т. I. Вып. 3. С. 399–413.
- ХКК — Хозяйство крепостного крестьянина XVII века: Переписная книга 1672 г. по селу Лыскову с приселками и деревнями / Сост. А.И. Копанев, Д.И. Петрикеев. М.; Л., 1982. Ч. 1–2.
- ХКФ — Хозяйство крупного феодала-крепостника XVII в. (Хозяйство боярина Б.И. Морозова). М.; Л., 1933–1936. Ч. I–II.
- Хобзей — *Хобзей Н., Сімович О., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г.* Лексикон львівський: поважно і на жарт. Львів, 2009.
- Холмогоров — *Холмогоров В.И.* Материалы для истории Симбирского края до второй половины XVIII века (Описание Синбирской и Карсунской десяти Патриаршей области). Симбирск, 1898.
- Холмогоровы — *Холмогоровы В. и Г.* Исторические материалы о церквах и селах. XVI–XVIII ст. М., 1877. Вып. V.
- Цицил-Реметић — *Цицил-Реметић Р.* Топонимија Пивске планине. Београд, 2010.
- ЦСП — Царево-Санчурский посад и уезд по Переписной книге М.В. Кишкина (Клешнина) 1646 г. / Сообщил А. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1907. Т. V–VI. С. 19–26.
- Цыганенко — *Цыганенко Г.П.* Этимологический словарь русского языка. К., 1989.
- Цыганкин — *Цыганкин Д.В.* Имя человека в географических названиях на карте Мордовской АССР // Вопросы финно-угорской ономастики. Ижевск, 1989. С. 49–64.
- Цыхун — *Цыхун А.П.* Скарбы народнай мовы (з лексічнай спадчыны на-сельнікаў Гродзенскага раёну). Гродна, 1993.
- Чабаненко ПНН — *Чабаненко В.А.* Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини (Словник). Запоріжжя, 2005. Кн. 1–2.
- Чабаненко Словник — *Чабаненко В.А.* Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 1992. Т. 1–4.
- Чаев — *Чаев Н.* Из истории крестьянской борьбы за землю в вотчинах Антониева-Сийского монастыря в XVII в. // Исторический архив. М.; Л., 1936. Т. I. С. 25–67.
- Чайкина — *Чайкина Ю.И.* История вологодских фамилий: Опыт регионального словаря фамилий. Вологда, 1989.
- Череп. — *Черепанова Е.А.* Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.
- Череп. Микротоп. — *Черепанова Е.А.* Микротопонимия Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.

- Черкасова — *Черкасова М.С.* Землевладение Троице-Сергиева монастыря в XVI—XVII вв. М., 1996.
- Чернопятов — *Чернопятов В.И.* Некрополь Крымского полуострова. М., 1910.
- Чечулин — *Чечулин Н.* Личные имена в писцовых книгах XVI века, не встречающиеся в православных святцах // Библиограф. СПб., 1890. № 7—8. С. 80—84.
- Чикачев — *Чикачев А.Г.* Диалектный словарь Русского Устья. Новосибирск, 2005.
- ЧОИДР — Чтения в Обществе истории и древностей российских.
- Чолева-Димитрова — *Чолева-Димитрова А.* Старинните лични имена в микротопонимията // Старобългаристика. 2000. 2. С. 97—111.
- ЧП — Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004. Режим доступу: <http://www.mvcr.cz>
- ЧТ — Чорні тюльпани: Афганський мартиролог України / Автор-упоряд. О. Мусієнко. К., 1999. Вип. 1.
- Чумаков — *Чумаков В.* Фамилии граждан России с буквой ё // Народное образование. М., 2003. № 3. С. 215—219.
- Чухлома — Материалы для истории города Чухломы и рода костромичей Юдиных (1613—1895) / Собр. и издал Г.В. Юдин. Красноярск, 1902. Т. I—II.
- Чучка — *Чучка П.П.* Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів, 2005.
- Чучка 1992 — *Чучка П.П.* Фамилии закарпатских словаков // Исследования по словацкому языку / Отв. ред. Л.Н. Смирнов. М., 1992. С. 202—221.
- Чучка СОІ — *Чучка П.П.* Слов'янські особові імена українців: Історико-етимологічний словник. Ужгород, 2011.
- Чыгрын 1979 — *Чыгрын І.П.* Яшчэ з лексікі нашай вёскі (Чамяры, Слоні́мскі р-н) // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 30—40.
- Чыгрын 2001 — *Чыгрын І.П.* Яшчэ адзін вырай з нашых слоў вёскі Чамяры Слоні́мскага раёна // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 174—190.
- Шапошников — *Шапошников А.К.* Праславянская этимология старочешского антропонима *Kroměžír* в свете древненовгородских антропонимических свидетельств // Etymological Research into Czech / Ed. by I. Janůšková, H. Karlíková & V. Boček. Praha, 2017. S. 383—386.
- Шатэрнік — Краёвы слоўнік Чэрвэншчыны / Улажыў М.В. Шатэрнік. Пад рэд. М.Я. Байкова і Б.І. Эпімаха-Шыпілы. Менск, 1929.
- Швидько — *Швидько Г.* Компут і ревізія Миргородського полку 1723 р. Дніпропетровськ, 2004.

- Шевченко — *Шевченко Є.І.* Народна деревообробка в Україні: Словник народної термінології / Наук. ред. М. Кодак. К., 1997.
- Шийка — *Шийка С.В.* Народна географічна термінологія Ровенщини. Рівне, 2016.
- Шило — *Шило Г.* Наддністрянський регіональний словник. Львів; Нью-Йорк, 2008.
- Шилов — *Шилов А.Л.* Этнонимы и неславянские антропонимы берестяных грамот // Вопросы ономастики. 2010. № 1. С. 33–54.
- Шило ПЗГ — *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра. Львів, 1957.
- Шкрумеляк — *Шкрумеляк М.С.* Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок. Івано-Франківськ, 2016.
- Шляпин — *Шляпин В.П.* Акты Велико-Устюжского Михайло-Архангельского монастыря. Великий Устюг, 1912–1913. Ч. 1–2.
- Шпрингер — *Шпрингер О.А.* Русское диалектное *порт* как элемент гнезда **реи-* / **рои-* / **рй-* / **рй-* // Русская диалектная этимология. Материалы Междунар. науч. конф. Екатеринбург, 22–24 октября 2002 г. Екатеринбург, 2002. С. 25–28.
- Шульгач I — *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008. Ч. I.
- Шульгач II — *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II.
- Шульгач 2001 — *Шульгач В.П.* Українські етимології. 46–55 // Мовознавство. 2001. № 4. С. 28–32.
- Шульгач 2009 — *Шульгач В.П.* Українські етимології. 74–81 // Мовознавство. 2009. № 3–4. С. 12–15.
- Шульгач 2014 — *Шульгач В.П.* Укр. діал. *zina* і словотвірне гніздо з коренем **zǝp-* // Studia Borysiana. Etymologica. Diachronica. Slavica: w 75. rocznicę urodzin profesora Wiesława Borysia / Pod red. M. Jakubowicz i B. Raszewskiej-Żurek. Warszawa, 2014. S. 49–56.
- Шумаков — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 5: Материалы по Владимиру, Горохову, Мурому, Суздалью, Юрьев-Польскому и Вологде / Сост. Л.И. Шохин. М., 2002.
- Шумаков Обзор₂ — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 2: Тексты и обзор Белозерских актов (1395–1758 гг.) // ЧОИДР. 1900. Кн. III, отд. I. С. 1–208.
- Шумаков Обзор₃ — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 3: Веряя, Волоколамск, Дмитров и Звенигород // ЧОИДР. 1912. Кн. III, отд. I. С. 1–259.
- Шумаков Сотницы₁ — *Шумаков С.А.* Сотницы (1537–1597 гг.), грамоты и записи (1561–1696 гг.). Вып 1 // ЧОИДР. 1902. Кн. II, отд. I. С. 1–272.

- Шустер-Шевц — *Шустер-Шевц Г.* Из славянского этимологического словаря // Исследования по славянскому языкознанию: Сб. в честь 60-летия проф. С.Б. Бернштейна. М., 1971. С. 474–485.
- Шустиков — *Шустиков А.А.* Прозвища крестьян дер. Хмелевской, Бережок тож, Кадниковского уезда [Вологодской губ.] // Живая старина. 1899. Вып. 4. С. 526–528.
- Элиасов — *Элиасов Л.Е.* Словарь русских говоров Забайкалья. М., 1980.
- Эрдманн — *Эрдманн Ф.И.* Дополнение к “Опыту областного великорусского словаря...” по Новгородской губернии // Ученые записки Казанского ун-та. 1857. Кн. 2. С. 106–167.
- ЭСБМ — *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы* / Рэд. В.У. Мартынаў. Мінск, 1978—. Т. 1—.
- ЭССЯ — *Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд* / Под ред. О.Н. Трубачева и А.Ф. Журавлева. М., 1974—. Вып. 1—.
- Юркевич — *Юркевич В.* Харківський перепис р. 1660 // Записки історично-філологічного відділу Всеукраїнської Академії наук. К., 1928. Кн. XX. С. 129–173.
- Юркенас — *Юркенас Ю.* Основы балтийской и славянской антропониими. Вильнюс, 2003.
- Юрчанка — *Юрчанка Г.Ф.* Народнае вытворнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны. Мінск, 1981–1985. [Ч. 1–4].
- Юрчанка НМ — *Юрчанка Г.Ф.* Народнае мудраслоўе: Слоўнік / Навук. рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 2002.
- Юрчанка СНС — *Юрчанка Г.Ф.* Сучаснае народнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны: Слоўнік / Навук. рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1988.
- Юрчанка 2008 — *Юрчанка Г.* Трапнасць народнага слова // Народныя скары: Дыялекталагічны зборнік (Да 80-годдзя А.А. Крывіцкага) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2008. С. 117–125.
- ЮС — *Юбилеен сборник на I Софийска държавна мъжка гимназия.* 1879–9 януарий 1904. София, 1904.
- ЯК — *Ярославский край.* Сб. документов по истории края (XI в. — 1917 г.) / Сост.: Н.С. Алексеева, С.Г. Воскресенский, С.П. Попова и др. Ярославль, 1972.
- Яким, Зубрицька — *Яким М., Зубрицька М.* З діалектології Бойківщини: іменникова словозміна, іменникова фразеологія. Дрогобич, 2003.
- Якобий — *Якобий П.И.* Вятичи Орловской губернии. С предисл. пастора Я. Гурта и указателями. СПб., 1907.
- Янин — *Янин В.Л.* Новгородские акты XII–XV вв.: Хронологический комментарий. М., 1990.
- Янкова — *Янкова Т.С.* Дыялектны слоўнік Лоеўшчыны. Мінск, 1982.

- ЯОС – Ярославский областной словарь: Учеб. пособие / Науч. ред. Г.Г. Мельниченко. Ярославль, 1981–1991. [Вып. 1–10].
- Ясинский – *Ясинский М.Н.* Материалы для истории судостроительства и судопроизводства в Литовско-Русском государстве. Акты о копных и панских судах. К., 1897. Т. 1 (1501–1588).
- Ястремська – *Ястремська Т.* Традиційне гуцульське пастухування. Львів, 2008.
- Яўсееў – *Яўсееў Р.* Маці казала так... Мінск, 1978.
- Яхонтов – *Яхонтов С.* Материалы для истории Терехова Воскресенского монастыря // Труды Рязанской ученой архивной комиссии. Рязань, 1902. Т. XVI. Вып. 1. С. 42–55.
- Яшкін – *Яшкін І.Я.* Беларускія геаграфічныя назвы. Тапаграфія. Гідралогія. Мінск, 1971.
- Яшкін 2001 – *Яшкін І.Я.* Слова з наваколля і самой Тураўшчыны // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 191–211.
- Яшкін 2011 – *Яшкін І.Я.* Слоўнік беларускіх мясцовых геаграфічных тэрмінаў. Тапаграфія. Гідралогія. Мінск, 2011.
- Ящук – *Ящук Л.В.* Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.: Дис. ... канд. філол. наук. К., 2008. Додатки.
- AAO – Atlas altsorbischer Ortsnamentypen. Studien zu toponymischen Arealen des altsorbischen Gebietes im westslawischen Sprachraum / Hrsg. von E. Eichler. Leipzig, 2000–2004. H. 1–5.
- АČ – Archiv český čili staré písemné památky české i moravské / Z archivův domácích i cizích sebral a vydal Fr. Palacký. Praha, 1840–1846. D. I–IV.
- AS – Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. We Lwowie, 1887–1910. T. I–VII.
- Bartoš – *Bartoš F.* Dialektický slovník moravský. Praha, 1906. (= Archiv pro lexikografii a dialektologii. 6).
- Beneš – *Beneš J.* O českých příjmeních. Praha, 1962.
- Bernát – *Bernát L.* Obyvatel'stvo dubnické farnosti v 17.–19. století ve světle matrik. Bratislava, 2009.
- Bezljaj – *Bezljaj F.* Etimološki slovar slovenskega jezika. Ljubljana, 1976–2007. Knj. I–V.
- Blanár, Matejčík – *Blanár V., Matejčík J.* Živé osobné mená na strednom Slovensku. Bratislava, 1978. D. I. Č. 1.
- BLS – Biografický lexikón Slovenska. Martin, 2000–. T. I–.
- Boryś – *Boryś W.* Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 2005.
- Boryś, Popowska-Taborska – *Boryś W., Popowska-Taborska H.* Słownik etymologiczny Kaszubszczyzny. Warszawa, 1994–2010. T. I–VI.
- Bubak – *Bubak J.* Nazwiska ludności dawnego starostwa Nowotarskiego. Wrocław etc., 1970–1971. Cz. I–II.

- Bubak Słownik – *Bubak J.* Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądcczyzny XV–XVII w. Imiona, nazwiska, przezwiśka. Kraków, 1992. Cz. I–II.
- Buffa – *Buffa F.* Nárečie Dlhej Lúky v Bardejovskom okrese. Bratislava, 1955.
- Buffa 2004 – *Buffa F.* Slovník šarišských nářečí. Prešov, 2004.
- Constantinescu – *Constantinescu N.A.* Dicționar onomastic Romînesc. București, 1963.
- CSI – Corpus studiosorum universitatis Iagellonicae in saeculis XVIII–XX. Kraków, 2014. T. III: 1850/51–1917/18: S–Š / Pod red. K. Stopki.
- Dovičičová – *Dovičičová M.* Krátky slovník nářečia slovenského záhoráckeho stupavského. Bratislava, 2000.
- ESJS – Etymologický slovník jazyka staroslověnského / Ed. E. Havlová, A. Erhart, I. Janyšková. Praha (Brno), 1989–. 1–.
- Gebauer – *Gebauer J.* Slovník staročeský. Praha, 1903–1916. D. I–II.
- Gerullis – *Gerullis G.* Die altpreußischen Ortsnamen gesammelt und sprachlich behandelt. Berlin und Leipzig, 1922.
- Gluhak – *Gluhak A.* Hrvatski etimološki rječnik. Zagreb, 1993.
- Gregorič – *Gregorič J.* Kostelski slovar / Uredili: S. Horvat, I. Šircelj-Žnidaršič, P. Weiss. Ljubljana, 2014.
- Gusić – *Gusić I., Gusić F.* Rječnik govora Dalmatinske zagore i Zapadne Hercegovine. Zagreb, 2004.
- Holutiak – *Holutiak-Hallick S.P.* Dictionary of Ukrainian Surnames in the United States. Georgia, 1994.
- HOS – Historisches Ortsnamenbuch von Sachsen / Hrsg. von E. Eichler und H. Walther. Berlin, 2001. Bd I–III.
- Hosák, Šrámek – *Hosák L., Šrámek R.* Místní jména na Moravě a ve Slezsku. Praha, 1970–1980. T. I–II.
- HSSJ – Historický slovník slovenského jazyka / Ved. red. M. Majtán. Bratislava, 1991–2008. T. I–VII.
- Im. m. – Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji. Beograd, 1956.
- Jakić-Cestarić – *Jakić-Cestarić V.* Etnički odnosi u srednjovjekovnom Zadru prema analizi osobnih imena (Poseban otisak iz “Radova Instituta Jugoslavske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru”. Zadr, 1972. Sv. 19. S. 99–166).
- Јањатовић – *Јањатовић Ђ.* Презимена срба у Босни. Сомбор, 1993.
- Janów – *Janów J.* Słownik huculski / Oprac. i przygot. do druku J. Rieger. Kraków, 2001.
- Јаћимовић, Петровић – *Јаћимовић М., Петровић Д.* Ономастика Качера. Београд, 2003.
- Jeżowa – *Jeżowa M.* Dawne słowiańskie dialekty Meklemburgii w świetle nazw miejscowych i osobowych. Wrocław etc., 1961–1962. Cz. I–II.

- Jovanović 2004 – *Jovanović V.* Речник села Каменице код Ниша // Српски дијалектолошки зборник. Београд, 2004. Т. LI. С. 313–688.
- Jovanović 2007 – *Jovanović С.* Терај кера, лутко моја бела... Војвођански речник за панонце-почетници. 2. доп. изд. Нови Сад, 2007.
- Jordan – *Jordan H.* Delnjožužicke swójbne mjena // Časopis Mačicy Serbskeje. 1892. Lët. XLV. S. 138–143.
- Karłowicz – *Karłowicz J.* Słownik gwar polskich. Kraków, 1900–1911. Т. 1–6.
- Kattinig – Marnvam po domače: živi narečni besednjak slovenskega govora v zgornjem Rožu od Humpa pri Rožeku do Mute pri Svečah / Zbral in uredil Fr. Kattinig [...]. Celovec; Ljubljana; Dunaj, 2017.
- Kilibarda – *Kilibarda G.M.* О postanku nekih patronima u Nikšiću i okolini // Onomastica jugoslavica. 1982. Knj. 10. S. 91–103.
- Korenjak – *Korenjak D.* Baldorja – zapis in slovar zahodnobriškega govora. Dobrovo v Brdih, 2012.
- Körner – *Körner S.* Die patronymischen Ortsnamen im Altsorbischen. Berlin, 1972.
- Kos – *Kos Fr.* Ob osebnih imenih pri starih Slovencih // Letopis Matice Slovenske. Ljubljana, 1886. S. 107–151.
- Kos SOI – *Kos M.* Slovenska osebna imena v “Liber confraternitatum Seccovien-sis” // Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor, 1913. X. S. 8–25.
- Kotík – *Kotík A.* Naše příjmení. V Praze, 1895.
- Králik – *Králik L’.* Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava, 2015.
- Krištof – *Krištof Št.* Osobné mená bývalej Tekovskej stolice. Bratislava, 1969.
- Križko – *Križko P.* Starodávne slovenské osobné čiže krstné mená // Slovenské pohľady / Red. J. Škultéty. 1890. Roč. XI. Soš. 7–10. S. 399–409; 460–470; 556–560; 583–593.
- Kronsteiner – *Kronsteiner O.* Die alpenlawischen Personennamen. Wien, 1981.
- Kutin – *Kutin B.* Slovar bovškega govora. Ljubljana, 2007.
- Leksik – Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske. Zagreb, 1976.
- Lenarčič – *Lenarčič S.* Imam ime!: slovar imen, ki so v rabi med Slovenci. Ješovec pri Kozjem, 2015.
- Leyding – *Leyding G.* Słownik nazw miejscowych okręgu Mazurskiego. Poznań, 1959. Cz. II: Nazwy fizjograficzne (złokalizowane).
- Linde – *Linde M.S.B.* Słownik języka polskiego. Wyd. 2. Lwów, 1854–1860. Т. I–VI.
- Lipowski – *Lipowski J.* Nazwiska z Jabłonkowa i okolic u schyłku XVII wieku. Wrocław, 2002.
- LM № 6 – Lietuvos Metrika. Kn. № 6 (1494–1506). Vilnius, 2007.
- LM № 17 – Lietuvos Metrika. Kn. № 17 (1530–1536). Vilnius, 2015.
- LOM – Lexikón osobností mesta Martin / Spracovali: A. Maťovčík, P. Parenička, Z. Ďuriška. Martin, 2006.
- Lorentz – *Lorentz F.* Slawische Namen Hinterpommerns (Pomorze Zachodnie). Berlin, 1964.

- Lutterer, Šrámek – *Lutterer I., Šrámek R.* Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sborník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje. Havlíčkův Brod, 2004.
- Machek – *Machek V.* Etymologický slovník jazyka českého. 2 vyd. Praha, 1968.
- Majtán 1972 – *Majtán M.* Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov. Bratislava, 1972.
- Majtán 1996 – *Majtán M.* Chronológia slovanských zložených osobných mien v Slovenčine // 12. Slovenská onomastická konferencia a 6. seminár «Onomastica a škola». Prešov 25.–26. októbra 1995: Zb. referátov. Prešov, 1996. S. 173–180.
- Malnar – *Malnar S.* Prezimena u čabarskom kraju kroz stoljeća 1498.–1997. Drugo izd. Čabar, 2010.
- Maretić – *Maretić T.* O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba // Rad Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti. Razred filologicko-historički i filozofsko-juridički. Zagreb, 1886. Knj. LXXXI. S. 81–146.
- Matejčík – *Matejčík J.* Lexika Novohradu: vecný slovník. Martin, 1975.
- Mayer – *Mayer A.* Die Sprache der alten Illyrier. Wien, 1957. Bd I.
- Memorial – Memorial. Режим доступа: <http://www.MEMORIAL.ru>
- Merkù 1996 – *Merkù P.* Predkršćanska slovenska osebna imena v Trstu (1307–1406) // Zbornik Brižanski spomeniki / Uredili: J. Kos, Fr. Jakopin, J. Faganel. Ljubljana, 1996. S. 451–455.
- Merkù 2013 – *Merkù P.* Nomi di persone e luoghi nei registri medioevali del Capitolo di San Giusto in Trieste. Trieste, 2013.
- MHS – Monumenta historica slavorum meridionalium. Povjestni spomenici južnih slavenah. I: Acta Croatica. Listine Hrvatske. Zagreb, 1863.
- Milewski – *Milewski T.* Indoeuropejskie imiona osobowe. Wrocław; Warszawa; Kraków, 1969.
- Miličević – *Miličević R.* Hercegovačka prezimena. Beograd, 2005.
- Moldanová – *Moldanová D.M.* Naše příjmení. Praha, 2004.
- Monumenta – Monumenta Serbica, spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii / Ed. Fr. Miklosich. Viennae, 1858.
- Muka – *Muka E.* Słownik dolnosersbskeje rěcy a jeje narěcow. M.; Praha, 1921–1928. T. I–III.
- Müller – *Müller K.* Altpolabische Vollnamen in Orstnamen Brandenburg // Namenkundliche Informationen. Leipzig, 2000. № 77–78. S. 103–121.
- NMP – Nazwy miejscowe Polski: Historia. Pohodzenie. Zmiany / Pod red. K. Rymuta. Kraków, 1996–. T. I–.
- Novak – *Novak Fr.* Slovar beltinskega prekmurskega govora. 2. izd / Priredil in uredil V. Novak. Murska Sobota, 1996.
- Orlovský – *Orlovský J.* Gemerský nářečový slovník. Martin, 1982.
- Рамієч – Рамієч. Память / Сост.: Я. Пшимановский, Х. Прокопчук, Р. Мурани. Пер. с пол. под ред. К. Козакевич. Варшава, 1987. Ч. 1–2.

- PDS – Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov. T. V / Ved. red. J. Bartl. Bratislava, 2001.
- PI – Prosvjetin imenoslov / Priredio M. Bosanac. Ljubljana, 1984.
- Pleskalová – *Pleskalová J.* Tvoření nejstarších českých osobních jmen. Brno, 1998.
- Pleteršnik – *Pleteršnik M.* Slovensko-nemški slovar. Transliterirana izdaja / Ured. M. Furlan. Ljubljana, 2006. D. I–II.
- Profous – *Profous A., Svoboda J.* Místní jmená v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Praha, 1947–1957. D. I–IV; 1960. D. V. Napsali J. Svoboda, V. Šmilauer a další.
- Rajh – *Rajh B.* Gúčati po antújoško: gradivo za narečni slovar severozahodno-prleškega govora. Maribor, 2010.
- Regesta – Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pragae, 1855–1885. P. I–IV.
- Rejzek – *Rejzek J.* Český etymologický slovník. Voznice, 2001.
- Rječnik – Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, 1880–. T. I–.
- Ripka – *Ripka I.* Věcný slovník dolnotrenčianských nářečí. Bratislava, 1986.
- Roman – *Roman J.* Kokavské nářečie. Martin, 1976.
- Rymut – *Rymut K.* Nazwiska polaków: Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków, 1999–2001. T. I–II.
- Ryšánek – *Ryšánek Fr.* Slovník k Žilinské knize. Bratislava, 1954.
- Schlimpert – *Schlimpert G.* Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte. Berlin, 1978.
- Sedláček – *Sedláček A.* Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy. V Praze, 1920.
- SG – Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa, 1880–1904. T. I–XV.
- SGP – Słownik gwar polskich / Pod kier. M. Karasia, od t. II pod. red. J. Reichana, od t. VI pod kier. J. Okoniowej. Wrocław etc., 1977–. T. I–.
- SJP – Słownik języka polskiego / Pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego. Warszawa etc., 1904–1927. T. I–VIII.
- Skalová – Topografická mapa území Obodriců a Veletů-Luticů ve světle místních jmen / Vyprac. H. Skalová. Praha, 1965. (= Vznik a počátky Slovanů. V).
- SL – Slovenci v Laškem: cenni storici sulla comunità slovena nel Monfalconese / Ured. V. Klemše. Trst, 2005.
- SLL – Slovenské listy a listiny z XV. a XVI. storočia / Ed. B. Varsik. Bratislava, 1956. T. I.
- SLS – Strědověké listy ze Slovenska. Sbírká listů a listin, psaných jazykem národním z let 1426–1490 / Vyd. V. Chalopecký. Bratislava; Praha, 1937. Sv. 1.
- Sł. stpol. – Słownik staropolski. Warszawa, 1953–1980. T. I–VIII.
- SMP – Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Warszawa, 1967.
- SN – Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych / Wydał K. Rymut. Kraków, 1992–1994. T. I–X.

- Snoj – *Snoj M.* Slovenski etimološki slovar. 2 izd. Ljubljana, 2003.
- Sochova – *Sochova Z.* Lašská slovní zásoba (jihovýchodní okraj západolašské oblasti). Praha, 2001.
- SP – Słownik prasłowiański / Pod red. F. Sławskiego. Wrocław etc., 1974–. T. 1–.
- SSJ – Slovník slovenského jazyka / Ved. red. Št. Peciar. Bratislava. 1959–1965. D. I–V.
- SSM – Serbske swójbne mjena z l. 1534 / Wupisał Radyserb-Wjela (skónčenje) // Časopis Mačicy Serbskeje. Budyšin, 1900. Lét. LIII. Zeš. I. S. 43–44.
- SSN – Slovník slovenských nářečí / Ved. red. I. Ripka. Bratislava, 1994–. T. I–.
- SSNO – Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław etc., 1965–1983. T. I–VI; T. VII: Suplement / Pod kier. M. Malec. Wrocław, 1984–1987.
- SSS – Słownik starożytności słowiańskich / Pod red. W. Kowalenki, G. Labudy, T. Lehra-Spławińskiego. Wrocław etc., 1965–1985. T. I–VII.
- Stanislav – *Stanislav J.* Slovenský juh v stredoveku. 2. vyd. Bratislava, 1999–2004. D. I–II.
- Steffen – *Steffen W.* Słownik warmiński. Wrocław etc., 1984.
- Superanskaja – *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Familiennamen. Leipzig, 1997.
- Svěrák – *Svěrák Fr.* Nářečí na Břeclavsku a v Dolním Pomoraví. Brno, 1966.
- Svoboda – *Svoboda J.* Staročeská osobní jména a naše příjmení. Praha, 1964.
- Sychta – *Sychta B.* Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej. Wrocław etc., 1967–1976. T. I–VII.
- Sychta SK – *Sychta B.* Słownictwo kociewskie na tle kultury ludowej. Wrocław etc., 1980–1985. T. I–III.
- Šimundić – *Šimundić M.* Nepoznata i manje poznata hrvatska osobna imena IX., X. i XI. stoljeća // Filologija. 1982–1983. Knj. 11. S. 159–195.
- Štefeková – *Štefeková E.* Lábe, Lábe ... Lábsky nářečový slovník a všetko krásne, čo s ním súvisí. Skalica, 2006.
- Taszycki – *Taszycki W.* Rozprawy i studia polonistyczne. I: Onomastyka. Wrocław; Kraków, 1958.
- Tichoniuk – *Tichoniuk B.* Antroponimia południowej Białostocczyzny w XVI wieku. Opole, 1988.
- Tominec – *Tominec I.* Črnovrški dialekt. Kratka monografija in slovar. Ljubljana, 1964.
- Torkar – *Torkar S.* Dvočlenski slovanski antroponimi v slovenski toponimiji // Jezikoslovní zapiski. 2013. № 1. S. 111–128.
- TP – Turzovské priezviská / Zost. I. Gajdičiar. Turzovka, 2011.
- Trautmann – *Trautmann R.* Die altpreußischen Personennamen. 2., unveränderte Auflage. Göttingen, 1974.
- TZ Bratislava – Bratislava. Telefónny zoznam. 2002–2003. Bratislava, 2002.
- TZ Trnava – Trnava. Telefónny zoznam. 2004–2005. Trnava, 2004.
- UFP – Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku / Pripravili R. Marsina a M. Kušík. Bratislava, 1959. I–II.

- UR – Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku: Spisy. Wrocław, 1985.
T. 1. Z. 1–2: Wielkopolska.
- Varłyha – *Varłyha A.* Krajovy słownik Łahojščyny. New York, 1970.
- Vasmer – Wörterbuch der russischen Gewässernamen / Begr. von M. Vasmer.
Berlin; Wiesbaden, 1961–1969. Bd I–V.
- Vasmer RGN – Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer.
Wiesbaden, 1962–1980. Bd I–X; 1988. Bd XI (Ergänzungen und Nachträge).
- Vincenz – *Vincenz A., de.* Traité d'anthroponymie houtzoule. München, 1970.
- Wenzel – *Wenzel W.* Studien zu sorbischen Personennamen. Bautzen, 1987–1994.
Bd I–III.
- Wenzel 2004 – *Wenzel W.* Niedersorbische Personennamen aus Kirchenbüchern
des 16. bis 18. Jahrhunderts. Bautzen, 2004.
- Zbërka – Zbërka swójbných mjen / Wot Radyserba // Časopis Maćicy Serbskeje.
1892. Lět. XLV. S. 41–47.
- ZSSP – Začasni slovar slovenskih priimkov / Odg. red. F. Bezljaj. Ljubljana, 1974.

СКОРОЧЕННЯ

Скорочення назв мов, наріч і діалектів

блр. — білоруська	рос. — російська
болг. — болгарська	серб. — сербська
в.-луж. — верхньолужицька	слвн. — словенська
галльськ. — галльська	слвц. — словацька
д.-луж. — давньолужицька	слов'ян. — слов'янська
д.-полаб. — давньополабська	ст.-блр. — старобілоруська
д.-руськ. — давньоруська	ст.-пол. — старопольська
д.-ісланд. — давньоісландська	ст.-рос. — староросійська
ест. — естонська	ст.-серб. — старосербська
і.-є. — індоєвропейська	ст.-слвц. — старословацька
кашуб. — кашубська	ст.-укр. — староукраїнська
латин. — латинська	ст.-хорв. — старохорватська
лит. — литовська	ст.-чеськ. — старочеська
луж. — лужицька	схв. — сербохорватська
макед. — македонська	турецьк. — турецька
н.-луж. — нижньолужицька	укр. — українська
норв. — норвезька	фінськ. — фінська
пол. — польська	хорв. — хорватська
полаб. — полабська	чеськ. — чеська
псл. — праслов'янська	чуваськ. — чуваська

Список умовних скорочень

арк. — аркуш	зв. — зворот
губ. — губернія	ін. — інший, інші
див. — дивись	і т. п. — і тому подібний
діал. — діалектний	м. — місто
ж. — жіночий рід	медич. — медичний

мн. — множина
н. е. — наша ера
обл. — область
оп. — опис
орн. — орнітологічний
пол. — половина
пор. — порівняй
поч. — початок
р-н — район

р., рр. — рік, роки
с. — село
сер. — середній рік
сmt — селище міського типу
спр. — справа
ст. — століття
т. с. — те саме
ф. — фонд
ч. — чоловічий рік

Скорочення назв областей України

Він. — Вінницька
Вол. — Волинська
Дн. — Дніпропетровська
Дон. — Донецька
Жит. — Житомирська
Зак. — Закарпатська
Зап. — Запорізька
ІФ — Івано-Франківська
Київ. — Київська
Киров., Кіров. — Кіровоградська
Луг. — Луганська
Льв. — Львівська

Мик., Ник. — Миколаївська
Од. — Одеська
Полт. — Полтавська
Рв. — Ровенська
Сум. — Сумська
Терн. — Тернопільська
Харк. — Харківська
Херс. — Херсонська
Хм. — Хмельницька
Черк. — Черкаська
Черниг., Черніг. — Чернігівська
Чернів. — Чернівецька

ІНДЕКС ПРААНТРОПОНІМІВ

*Adьlgъ 91	*Basura 159	*Běl'ань 15
*Adьlša 97	*Basurъ 159	*Běl'арь 17
*Asarinъ 151	*Basuryka 163	*Běl'astъ(jь) 18
*Asaгъ 140	*Basъrba 167	*Běl'astъ(jь) 18
*Asaгъ 140	*Basъrbъ 167	*Běl'asъ(jь) 17
*Asъrgъ 99	*Basъrпъ 194	*Běl'asъ 17
*Asъrka 177	*Basъršatъ(jь) 176	*Běl'asъ 17
*Asъrkaжъ 178	*Basъrtъ 199	*Běl'aša 9
*Avъrga 231	*Bavъrgакъ 231	*Běl'ašъ 9
*Avъršinъ 241	*Bezъrtъčъnikъ 128	*Běl'ašъ 9
*Avъrda 221	*Bezъrtъčъпъjъ 127	*Běl'atъ(jь) 18
*Avъrdъ 221	*Bezъrogъ(jь) 63	*Běl'ava 18
*Avъrša 245	*Bezsaгъ 141	*Běl'ava 18
*Avъržъ 237	*Bezъvъrbъпъjъ 209	*Běl'avъjъ 18
	*Bezъvъrхъ(jь) 242	*Běl'avъjъ 18
*Basara 141	*Běl'ačъ 12	*Běl'exa 10
*Basaraga 144	*Běl'ačъ 12	*Běl'exъ 10
*Basaraxъ 145	*Běl'aga 9	*Běl'ena 16
*Basarajъ 146	*Běl'axa 9	*Běl'epъ 16
*Basarakъ 148	*Běl'axъ 9	*Běl'epъ 16
*Basarasъ 152	*Běl'axa 9	*Běl'esъ(jь) 17
*Basaričъ 148	*Běl'axъ 9	*Běl'ešъ 10
*Basaridlo 150	*Běl'axъ 9	*Běl'eta 18
*Basarinъ 150	*Běl'a(ja) borda 19	*Běl'etъ 18
*Basarinъ 151	*Běl'ajъ 12	*Běl'ějъ 12
*Basarъ 141	*Běl'ajъ 12	*Běl'ěka 13
*Basaryga 145	*Běl'aka 12	*Běl'ęga 9
*Basarъ 141	*Běl'akъ 12	*Běl'ęгъ 9
*Basarъсь 149	*Běl'akъ 12	*Běl'ęta 18
*Basora 154	*Běl'anъ 15	*Běl'ętičъ 18
*Basorъ 154	*Běl'anъ 15	*Běl'ętъ 18
	*Běl'ana 15	

*Bēlica 13	*Bēlogorbъ(јъ) 21	*Bēlomordъ(јъ) 24
*Bēličъ 13	*Bēlogorbъсь 21	*Bēlomordъсь 24
*Bēlidlo 15	*Bēlogozъ(јъ) 21	*Bēlomydlъсь 24
*Bēliga 9	*Bēlogrivъ(јъ) 22	*Bēlomyja 24
*Bēligojъ 20, 42	*Bēlogordъ(јъ) 22	*Bēlomyjъ 24
*Bēlixa 10	*Bēlogrđlъ(јъ) 22	*Bēlonogъ(јъ) 24
*Bēlixъ 10	*Bēloxa 10	*Bēlonosъ(јъ) 25
*Bēlika 13	*Bēloxlēbъ 22	*Bēlonъ 16
*Bēlikъ 13	*Bēloxođъ 22	*Bēlonъ 16
*Bēlilъ 15	*Bēloxrъbъtъ 22	*Bēlookъ(јъ) 25
*Bēlima 15	*Bēloxvostъ(јъ) 22	*Bēloostъ(јъ) 25
*Bēlimъ 15	*Bēloхъ 10	*Bēloosъ(јъ) 25
*Bēlina 16	*Bēloхъrtъ 22	*Bēlootъ(јъ) 25
*Bēlinъ 16	*Bēloja 12	*Bēloraxъ 25
*Bēlisъ 17	*Bēlojēđъ 22	*Bēloralъ(јъ) 25
*Bēliša 10	*Bēlojъ 12	*Bēlorerъ(јъ) 26
*Bēlišъ 10	*Bēlokovyлъ(јъ) 22	*Bēlorēstъ 26
*Bēlita 18	*Bēlokolēnъ(јъ) 22	*Bēlorētъ(јъ) 26
*Bēlitъ 18	*Bēlokolъсь(јъ) 22	*Bēlorplatъ 26
*Bēlizna 19	*Bēlokonъ 23, 47	*Bēlorolъ(јъ) 26
*Bēliznъjъ 19	*Bēlokonъnъ(јъ) 23, 47	*Bēlorolъсь 26
*Bēlobaba 20	*Bēlokorutъ(јъ) 23	*Bēloradъ 26
*Bēlobajъ 20	*Bēlokorutъсь 23	*Bēlorēzъ 26
*Bēlobokъ(јъ) 20	*Bēlokorutъnъ(јъ) 23	*Bēloritъ 26
*Bēlobolna 20	*Bēlokovičъ 23	*Bēloritъ 26
*Bēlobordъ(јъ) 19	*Bēlokovъ(јъ) 23	*Bēlorogъ(јъ) 26, 61
*Bēlobr'uxъ(јъ) 20	*Bēlokovъсь 23	*Bēlorokъ(јъ) 26
*Bēlobrъnъ(јъ) 20	*Bēlokovъ(јъ) 23	*Bēlorusъ(јъ) 26
*Bēlobrъnъсь 20	*Bēlokozъ(јъ) 23	*Bēlorusъсь 26
*Bēlobъrkъ 20	*Bēlokrđlъ(јъ) 23	*Bēloskovъ(јъ) 26
*Bēlodēđъ 20	*Bēlokrđlъсь 23	*Bēloslava 26
*Bēlodějъ 20	*Bēlokupъ 23	*Bēloslavъ 26
*Bēlodělъ 20	*Bēlokurъ(јъ) 24	*Bēlosludъ 26
*Bēlodorbъ 20	*Bēlokvētъ(јъ) 24	*Bēlosludъсь 26
*Bēlogatъ(јъ) 20	*Bēlolаръ(јъ) 24	*Bēlosorka 26
*Bēloglazъ(јъ) 21	*Bēlolаръtъ 24	*Bēlosъ 17
*Bēloglēđъ 21	*Bēlolikъ(јъ) 24	*Bēlosъ 17
*Bēlogolъ(јъ) 21	*Bēlolipъ(јъ) 24	*Bēloša 10
*Bēlogogъ 21	*Bēlol'ubъсь 24	*Bēlošičъ 11
*Bēlogostъ 21	*Bēlolъbъ(јъ) 24	*Bēlošъ 10
*Bēlogostъ 21	*Bēlomazъ(јъ) 24	*Bēlošъja 26
*Bēlogobica 21	*Bēlomirъ 24	*Bēlošъjka 27

*Běloščekъ 26	*Běl'unъ 16	*Bodakъ 30
*Bělota 18	*Běl'unъ 16	*Bod'aka 30
*Bělotělъ(жъ) 27	*Bělusъ 17	*Bod'акъ 30
*Bělotělъсь 27	*Bělusъ 17	*Bodalъ 31
*Bělotькасъ 27	*Běluša 11	*Bodan'a 31
*Bělouхъ(жъ) 27	*Běl'uša 11	*Bodanъ 31
*Běloumъ 27	*Bělušъ 11	*Bod'anъ 31
*Běloumъсь 27	*Běl'uшъ 11	*Bodara 31
*Běloustъ(жъ) 27	*Běluza 19	*Bodagъ 31
*Bělovagъ 27	*Bělъ(жъ) 7	*Bodagъ 31
*Bělovagъсь 27	*Bělъжъ květъ 24	*Bodasъ 32
*Bělovědjъ(жъ) 27	*Bělъжъ vьlkъ 27	*Bodašъ 29
*Bělověгъ 27	*Bělъka 14	*Bod'aшъ 29
*Bělovидъ(жъ) 27	*Bělъko 14	*Bodexa 29
*Bělovoldъ 27	*Bělъkъ 14	*Bodexъ 29
*Bělovolsъ(жъ) 27	*Bělъša 11	*Bodеньnъ(жъ) 31
*Bělovолъ 27	*Bělъсь 15	*Bodeša 29
*Bělovъжъ 19	*Bělъga 9	*Bodešъ 29
*Bělovъlkъ 27	*Bělъxa 11	*Bodějъ 30
*Bělovъгхъ 27	*Bělъхъ 11	*Bodega 29
*Běloземъсь 27	*Bělъka 15	*Bodega 32
*Bělozогъ(жъ) 27	*Bělъkъ 15	*Bodičъ 30
*Bělozогъnъ(жъ) 28	*Bělъnъ 17	*Bodidlo 31
*Bělozоbъ(жъ) 28	*Bělъсь 17	*Bodigojъ 28, 42
*Běložigъ 28	*Bělъсь 17	*Bodixъ 29
*Běložitъ 28	*Bělъšъ 11	*Bodikъ 30
*Běloda 9	*Bělъžъ 9	*Bodinъ 31
*Běloga 9	*Bělъ 8	*Bodiroga 28, 61
*Bělogъ 9	*Bělъsa 13	*Bodislavъ 29
*Bělota 18	*Bělъse 13	*Bodisъ 32
*Bělotъ 18	*Bělъсь 13	*Bodišъ 29
*Běluxa 11	*Bělъka 14	*Bodivoлъ 29
*Běl'uxa 11	*Bělъko 14	*Bodlo 31
*Běluxъ 11	*Bělъkъ 14	*Bodo 28
*Běl'uxъ 11	*Bělъnъ(жъ) 17	*Bododuxъ 29
*Běluka 15	*Boda 28	*Bodogъ 29
*Bělukъ 15	*Bodačъ 30	*Bodохъ 29
*Běl'ukъ 15	*Bod'aчъ 30	*Bodoлъ 31
*Bělula 15	*Bodadlo 31	*Bodonъ 31
*Bělulъ 15	*Bodagъ 29	*Bodonъ 31
*Běluna 16	*Bodaxъ 29	*Bodora 32
*Bělunъ 16	*Bodajъ 29	*Bodогъ 32

- *Bodosъ 32
 *Bodošъ 29
 *Bodota 32
 *Boduxa 29
 *Boduxъ 29
 *Bodukъ 30
 *Bodul'a 31
 *Bodulъ 31
 *Bodulъ 31
 *Bodunъ 31
 *Bodunъ 31
 *Bodura 32
 *Bodurъ 32
 *Bodusъ 32
 *Bodušъ 29
 *Bodъ 28
 *Bodъ(jъ) 28
 *Bodъka 30
 *Bodъko 30
 *Bodъkъ 30
 *Bodъlga 91
 *Body 32
 *Bodyсъ 30
 *Bodyga 29
 *Bodyxa 29
 *Bodyka 30
 *Bodylъ 31
 *Bodylъ 31
 *Bodunъ 31
 *Bodyra 32
 *Bodurъ 32
 *Bodysъ 32
 *Bodyсъ 29
 *Bodyta 32
 *Bodutъ 32
 *Bodъ 28
 *Bol'estъ 285
 *Borigojъ 42
 *Bornigojъ 42
 *Bosara 141
 *Bosarъ 141
 *Bosarъ 141
 *Bosorinъ 157
 *Bosura 159
 *Bosurinъ 165
 *Bosurъ 159
 *Bosъrmanъ 191
 *Bosъrпъ 194
 *Bodigojъ 42
 *Budigojъ 42
 *Bula 287
 *Bulaсъ 288
 *Bulaga 288
 *Bulaxa 286
 *Bulaxъ 286
 *Bulajъ 288
 *Bulaka 288
 *Bulakъ 288
 *Bul'akъ 288
 *Bulanъ 290
 *Bul'anъ 290
 *Bulasъ 291
 *Bulasъ 291
 *Bulašъ 286
 *Bulava 291
 *Bulanъ(jъ) 291
 *Bulega 288
 *Bulexъ 286
 *Buleša 286
 *Buleta 291
 *Buletъ 291
 *Bulějъ 288
 *Bulěka 289
 *Bulěkъ 289
 *Bulica 290
 *Buliсъ 289
 *Buliga 288
 *Bulixъ 286
 *Bulikъ 289
 *Bulima 290
 *Bulimъ 290
 *Bulinъ 290
 *Bulišъ 286
 *Bulitъ 291
 *Buloga 288
 *Bulogъ 288
 *Buloxъ 287
 *Bulotъ 291
 *Buluсъ 289
 *Buluga 288
 *Buluxъ 287
 *Bul'uxъ 287
 *Bulujъ 288
 *Bulukъ 289
 *Bul'ukъ 289
 *Bulunъ 290
 *Buluсъ 287
 *Bulъ 287
 *Bulъka 290
 *Bulyсъ 289
 *Bulyga 287
 *Bulygъ 287
 *Bulyxa 286
 *Bulyxъ 286
 *Bulyka 289
 *Bulykъ 289
 *Bulunъ 290
 *Bulyсъ 286
 *Bulъ 287
 *Bulъсъ 290
 *Bulъka 290
 *Bulъko 290
 *Bылdогоjъ 42
 *Bутogojъ 42
 *Čeligojъ 42
 *Čela 322
 *Čelaсъ 324
 *Čelajъ 324
 *Čel'ajъ 324
 *Čelакъ 324
 *Čel'акъ 324
 *Čelanъ 326
 *Čel'anъ 326
 *Čelexъ 324

- *Čelenь 326
 *Čelešь 324
 *Čelějь 324
 *Čelędina 323
 *Čelędinь 323
 *Čelędьka 323
 *Čelędьko 323
 *Čelędь 323
 *Čelędьnikь 324
 *Čelica 325
 *Čeličь 324
 *Čeligojь 322
 *Čelikь 324
 *Čelimь 325
 *Čelinь 326
 *Čelišь 324
 *Čelišče 326
 *Čelo 322
 *Čelodorgь 322
 *Čelogaјь 322
 *Čelogozь(јь) 323
 *Čelokырьсь 323
 *Čeloreкь 323
 *Čelošь 324
 *Čeluxa 324
 *Čeluxь 324
 *Čel'uxь 324
 *Čelujь 324
 *Čel'инь 326
 *Čel'ustьka 326
 *Čeliuša 324
 *Čelь 322
 *Čelьjь 324
 *Čelьka 325
 *Čelьko 325
 *Čelьkь 325
 *Čelуkь 325
 *Čelунь 326
 *Čelушь 324
 *Čelь 322
 *Čelьсь 325
 *Čelьka 325
 *Čelьko 325
 *Čelьkь 325
 *Čerьrga 99
 *Čerьrga 104
 *Čerьrga 125
 *Čerьrgьнь 108
 *Čerьrть 128
 *Čevьrda 219
 *Čevьrdanь 219
 *Čevьrdinь 219
 *Čevьrdь 219
 *Čevьrdynь 219
 *Čevьrga 231
 *Čevьrlo 253
 *Čevьrль 253
 *Čevьrga 280
 *Čevьrgzikь 280
 *Čevьrda 221
 *Čevьrdakь 223
 *Čevьrga 233
 *Čęstogojь 42
 *Čьpnogojь 42
 *Čьpnokонь 47
 *Derikonь 47
 *Dikosagь 144
 *Doba 32
 *Dobačь 36
 *Dobajь 35
 *Dobaka 36
 *Dobakь 36
 *Dob'akь 36
 *Dobalь 36
 *Dobanь 37
 *Dobanь 37
 *Dobaзь 37
 *Dobašь 34
 *Dobать(јь) 37
 *Dobegněvь 34
 *Dobegostь 34
 *Dobexь 34
 *Dobel'уть 34
 *Dobemysль 34
 *Dobeslavь 34
 *Dobestojь 34
 *Dobeša 34
 *Dobešь 34
 *Dobetь(јь) 37
 *Dobějь 35
 *Dobica 36
 *Dobičь 36
 *Dobikь 36
 *Dobinь 37
 *Dobislavь 34
 *Dobiszь 34, 37
 *Dobišь 35
 *Dobo 32
 *Doboxь 35
 *Dobojědь 34
 *Dobolь 36
 *Dobomysль 34
 *Dobonь 37
 *Doboslavь 34
 *Dobostь 38
 *Dobostь 37
 *Dobošigь 34
 *Dobošь 35
 *Dobonь(јь) 38
 *Dobrogoјь 42
 *Dobrozьгь 317
 *Dobrgьjь конь 47
 *Dobuxa 35
 *Dobuxь 35
 *Dobulь 36
 *Dobuša 35
 *Dobuшь 35
 *Dobь 32
 *Dobьka 36
 *Dobьko 36
 *Dobьkь 36
 *Dobьль 36
 *Dobьša 35
 *Dobьшь 35
 *Dobyчь 36

- *Dobyka 36
 *Dobykъ 36
 *Dobunyъ 37
 *Dobusyъ 37
 *Dobyuъ 35
 *Dobyтъ 37
 *Dobъ 32
 *Dobъсь 36
 *Dobъja 35
 *Dobъjaъ 35
 *Dobъль 36
 *Domagojъ 43
 *Domosargъ 144
 *Dobosargъ 144
 *Dylga 77
 *Dylgaщъ 79
 *Dylgadlo 80
 *Dylgajъ 79
 *Dylgakъ 79
 *Dylgalъ 79
 *Dylgalъ 79
 *Dylganъ 80
 *Dylganъ 80
 *Dylgarъ 83
 *Dylgarъ 83
 *Dylgasa 83
 *Dylgasъ 83
 *Dylgaщъ 78
 *Dylgatъ(јъ) 84
 *Dylganъ(јъ) 84
 *Dylgobajъ 84
 *Dylgobordъ(јъ) 85
 *Dylgoborъсь 85
 *Dylgobor'uxo 85
 *Dylgoщajъ 85
 *Dylgodědъ 85
 *Dylgodělъ 85
 *Dylgodumъ 85
 *Dylgoduшъ 85
 *Dylgodvogъ 85
 *Dylgogлѣdъ 85
 *Dylgogolъ 85
 *Dylgogozъ 84
 *Dylgoxvostъ(јъ) 85
 *Dylgoja 79
 *Dylgojъ 79
 *Dylgokolъ 85
 *Dylgokosъ 86
 *Dylgola 80
 *Dylgolаръјъ 86
 *Dylgolарътъ 86
 *Dylgolatъ(јъ) 86
 *Dylgolějъ 86
 *Dylgolěrъ(јъ) 86
 *Dylgolěшъ 86
 *Dylgolětъ(јъ) 86
 *Dylgolēdъ(јъ) 86
 *Dylgolіkъ(јъ) 86
 *Dylgol'ubъ 87
 *Dylgolъ 80
 *Dylgolyko 86
 *Dylgolъ 80
 *Dylgoměгъ 87
 *Dylgomіlъ 87
 *Dylgomігъ 87
 *Dylgomordъ 87
 *Dylgomordъ(јъ) 87
 *Dylgomъ 80
 *Dylgomyslъ 87
 *Dylgon'a 81
 *Dylgonogъ(јъ) 87
 *Dylgonosъ 87
 *Dylgonъ 81
 *Dylgonъ 81
 *Dylgoosъ(јъ) 88
 *Dylgoralъ(јъ) 88
 *Dylgoralъсь 88
 *Dylgoreгъ(јъ) 88
 *Dylgorēлъ(јъ) 88
 *Dylgorētъ(јъ) 88
 *Dylgoroliщъ 88
 *Dylgorolъ(јъ) 88
 *Dylgorolъсь 88
 *Dylgorostolъ 88
 *Dylgoropъ 88
 *Dylgorpētъ 88
 *Dylgoruzo 89
 *Dylgorobъ 89
 *Dylgorokъ(јъ) 88
 *Dylgorutъ 89
 *Dylgoгъ 83
 *Dylgoslavъ 89
 *Dylgosъ 83
 *Dylgoщrapъ 89
 *Dylgoša 78
 *Dylgoшъ 78
 *Dylgoшъјъ(јъ) 89
 *Dylgoшкъ 89
 *Dylgota 84
 *Dylgotelesъ(јъ) 90
 *Dylgotегъ 90
 *Dylgotъ 84
 *Dylgotъ 84
 *Dylgouxъ 90
 *Dylgoumъ 90
 *Dylgouшъ(јъ) 90
 *Dylgonеzъ(јъ) 90
 *Dylgonojъ 90
 *Dylgonolsъ 90
 *Dylgovortъ 91
 *Dylgozima 91
 *Dylgoživъ 91
 *Dylgotъ(јъ) 84
 *Dylgujъ 79
 *Dylgukъ 79
 *Dylgul'a 80
 *Dylgulъ 80
 *Dylgumъ 82
 *Dylgumъ 82
 *Dylgumъ 83
 *Dylgusъ 84
 *Dylguša 78
 *Dylguшъ 78
 *Dylguзъ 84
 *Dylгъ 77
 *Dylгъ(јъ) 77

- *Dыгы'a 80
 *Dыгыь 80
 *Dыгынь 82
 *Dыгыгъ 83
 *Dыгыгъ 83
 *Dыгыуь 80
 *Dыгыунъ 82
 *Dыгыуга 83
 *Dыгыугъ 83
 *Dыгыуша 78
 *Dыгыушь 78
 *Dыха 97
 *Dыханъ 97
 *Dыхагъ 97
 *Dыхонъ 97
 *Dыхунъ 97
 *Dыхъ 97
 *Dыма 93
 *Dымаць 94
 *Dымага 94
 *Dымажъ 94
 *Dымака 94
 *Dымакъ 94
 *Dыманъ 95
 *Dымашь 94
 *Dымата 95
 *Dыматъ 95
 *Dымець 94
 *Dыміць 94
 *Dымікъ 94
 *Dымінь 96
 *Dымонъ 96
 *Dымиць 94
 *Dымъ 93
 *Dымъкъ 94
 *Dымыга 94
 *Dымынь(жъ) 95
 *Dымынь 95
 *Dыса 97
 *Dысакъ 97
 *Dысалъ 98
 *Dысанъ 98
 *Dыsikъ 98
 *Dыsinъ 98
 *Dыsonъ 98
 *Dыsunъ 98
 *Dысъ 97
 *Dысъкъ 98
 *Dысъ 98
 *Dыša 97
 *Dыšaць 97
 *Dыšакъ 97
 *Dыšanъ 97
 *Dыšiць 97
 *Dышь 97
 *Dышькъ 97
 *Dыта 96
 *Dытажъ 96
 *Dытанъ 96
 *Dытагъ 97
 *Dыtixa 96
 *Dыtikъ 96
 *Dыtinъ 96
 *Dыtonъ 97
 *Dыtuxъ 96
 *Dыtukъ 96
 *Dыt'унъ 97
 *Dыtusъ 97
 *Dытушь 96
 *Dытъ 96
 *Dытъкъ 96
 *Dытунъ 97
 *Dытъ 96
 *Dыza 98
 *Dыzina 98
 *Dызь 98
 *Dызьпъ(жъ) 98
 *Dыža 92
 *Dыžакъ 92
 *Dыžанъ 93
 *Dыžанъ 93
 *Dыžжъ 92
 *Dыžica 93
 *Dыžićъ 92
 *Dыžikъ 92
 *Dыžimъ 93
 *Dыžina 93
 *Dыžinъ 93
 *Dыžъ 92
 *Dыžьko 93
 *Dыžькъ 93
 *Dыžьпъ 93
 *Dыньguba 297
 *Dыньgубъ 297
 *Едънокоруѣжъ 309
 *Едъnogогъ(жъ) 61
 *Ёковъrša 247
 *Gnilorogъ(жъ) 61
 *Godorogъ 61
 *Goja 38
 *Gojaць 40
 *Gojakъ 40
 *Gojanъ 40
 *Gojašъ 40
 *Gojica 39
 *Gojiць 39
 *Gojidlo 40
 *Gojikъ 39
 *Gojimѣгъ 41
 *Gojimigъ 41
 *Gojimъ 40
 *Gojinъ 40
 *Gojislavъ 41
 *Gojiša 40
 *Gojivojъ 42
 *Gojukъ 40
 *Gojunъ 40
 *Gojuta 41
 *Gojъ 38
 *Gojъca 39
 *Gojъcъ 39
 *Gojъka 39

- *Gojko 39
 *Gojъkъ 39
 *Gojъmѣгъ 42
 *Gojъmilъ 41
 *Gojъmirъ 42
 *Gojъmyslъ 41
 *Gojъnakъ 42
 *Gojъnѣгъ 41
 *Gojъniсѣ 41
 *Gojъnikъ 41
 *Gojъnlъ(јъ) 41
 *Gojъslavъ 41
 *Gojъstanъ 42
 *Gojъvѣгъ 42
 *Golocelъ(јъ) 323
 *Golovъrda 222
 *Gorogъ(јъ) 61
 *Gъrbokонъ 47
 *Gъta 295
 *Gъtadlo 295
 *Gъtakъ 295
 *Gъtalъ 296
 *Gъtanъ 296
 *Gъtaшъ 295
 *Gъtenъ 296
 *Gъteшъ 295
 *Gъtѣja 295
 *Gъtѣjъ 295
 *Gъtikъ 295
 *Gъtinъ 296
 *Gъtoшъ 295
 *Gъtunъ 296
 *Gътъ 295
 *Gъtъka 295
 *Gъtъko 295
 *Gъtъkъ 295
 *Gътъ 295
 *Gъtъko 295
 *Gylіkъ 296
 *Gylъ 296
 *Gylъcъ 296
- *Xавъртъ 263
 *Xавъртъ 272
 *Xornigojъ 43
 *Xovъrda 221
 *Xudokonъ 47
 *Xudorogъ 61
 *Xudovъrđъ 222
- *Jъdъlga 91
 *Jъnogorъ(јъ) 61
 *Jъnъсаръ 141
 *Jъsara 141
 *Jъsarіkъ 148
 *Jъсаръ 141
 *Jъсаръ 141
 *Jъsora 154
 *Jъvъrlakъ 254
 *Jъvъršīnъ 241
 *Jъvъrša 245
 *Jъvъršъnlъ 246
 *Jъvъртъ 272
 *Jъzbava 304
 *Jъzbil'udъ 304
 *Jъzbinogъ 304
 *Jъzbirogъ 304
 *Jъzbivojъ 304
 *Jъzbizobъ 304
 *Jъzbojъ 304
 *Jъzborъ 304
 *Jъzborъka 304
 *Jъzborъkъ 304
 *Jъzborъcъ 304
 *Jъzbođъ 304
 *Jъzbylda 304
 *Jъzbъrgъ 305
 *Jъzbygnѣva 305
 *Jъzbygnѣvъ 305
 *Jъzbygojъ 43, 305
 *Jъzbyl'utъ 305
 *Jъzbyradъ 305
 *Jъzbyslava 305
 *Jъzbyslavъ 305
- *Jъzѣdinъ 305
 *Jъzęslavъ 305
 *Jъzgaga 305
 *Jъzgala 306
 *Jъzganiсѣ 306
 *Jъzgojъ 43
 *Jъzgorda 306
 *Jъzguba 306
 *Jъzgrъbъ 306
 *Jъzkaza 310
 *Jъzkazīnъ 311
 *Jъzkusъ 306
 *Jъzkъrсѣ 306
 *Jъzkъrga 306
 *Jъzkъrnlъ 306
 *Jъzłoma 306
 *Jъzmaјъ 306
 *Jъzmałъkъ 306
 *Jъzmѣгъ 306
 *Jъzmtѣdѣnъ(јъ) 306
 *Jъzmyslъ(јъ) 306
 *Jъzносъ 306
 *Jъzносъkъ 306
 *Jъзокъ(јъ) 306
 *Jъzpylda 307
 *Jъzprъza 138, 307
 *Jъzpyta 307
 *Jъzpyтъ 307
 *Jъzpyтъka 307
 *Jъzpyтъko 307
 *Jъzpyтъkъ 307
 *Jъzrojъ 307
 *Jъzrojъkъ 307
 *Jъzsara 307
 *Jъzsаръ 307
 *Jъzsаръcъ 307
 *Jъz(s)kъrъ 307
 *Jъzсъръ 307
 *Jъztokъ 307
 *Jъzujъ 303
 *Jъzujъko 304
 *Jъzujъkъ 304

- *Jьzuty 304
 *Jьzuněgь 307
 *Jьzvada 307
 *Jьzvaľ 307
 *Jьzvaga 307
 *Jьzvarikь 307
 *Jьzvaričь 307
 *Jьzvarь 307
 *Jьzvěda 308
 *Jьzvědь 308
 *Jьzvěkь 308
 *Jьzvěstьnьjь 308
 *Jьzvoгь 308
 *Jьzvoгьkь 308
 *Jьzvьlda 308
 *Jьzvьrga 308
 *Jьžega 308
 *Jьžera 308

 *Kasьrba 167
 *Kavьrga 231
 *Kavьrgma 256
 *Kavьrgza 280
 *Kavьrda 221
 *Kavьrdaпь 224
 *Kavьrdějь 222
 *Kavьrga 233
 *Kavьrgunь 235
 *Kavьrša 245
 *Kavьrgza 282
 *Kavьrzějь 282
 *Kavьrgzь 282
 *Kavьrgzьnьjь 284
 *Kaza 310
 *Kazibrodь 310
 *Kazica 311
 *Kazičь 311
 *Kazidlo 311
 *Kazidorga 310
 *Kazidqбь 310
 *Kazikь 311
 *Kaziměгь 310

 *Kazimigrь 310
 *Kazimь 311
 *Kazinь 311
 *Kazirodь 310
 *Kaziroqбь 310
 *Kazislavь 310
 *Kazistь(jь) 312
 *Kazn'arь 311
 *Kaznica 312
 *Kaznikь 312
 *Kaz'uka 311
 *Kaz'ukь 311
 *Kazь 310
 *Kazьkь 311
 *Kazь 310
 *Kazьcь 311
 *Kazьma 311
 *Koča 312
 *Kočadlo 314
 *Kočaga 312
 *Kočajь 313
 *Kočakь 313
 *Kočanь 314
 *Kočara 314
 *Kočarь 314
 *Kočarь 3 14
 *Kočatь(jь) 315
 *Kočeba 312
 *Kočega 312
 *Kočegodь 315
 *Kočegora 315
 *Kočegorь 315
 *Kočegostь 315
 *Kočegь 312
 *Kočelarь(jь) 315
 *Kočelatь(jь) 315
 *Kočelubь 315
 *Kočemigrь 315
 *Kočєnь 314
 *Kočeokь(jь) 315
 *Kočeoqь(jь) 315
 *Kočepasь 315

 *Kočєть 315
 *Kočějь 313
 *Kočiba 312
 *Kočica 313
 *Kočičь 313
 *Kočidlo 314
 *Kočiga 312
 *Kočigь 312
 *Kočikь 313
 *Kočima 314
 *Kočinь 314
 *Kočitь(jь) 315
 *Kočuga 313
 *Kočugь 313
 *Kočiujь 313
 *Kočuka 313
 *Kočukь 313
 *Kočula 313
 *Kočul'a 313
 *Kočunь 314
 *Kočura 314
 *Kočurь 314
 *Kočь 312
 *Kočьka 313
 *Kočьko 313
 *Kočьkь 313
 *Kočьkьlda 316
 *Kočьma 314
 *Kočьnь 314
 *Kočьnь 314
 *Kon'aka 46
 *Kon'akь 46
 *Kon'arь 46
 *Kon'єvь 47
 *Konę 47
 *Konica 46
 *Konina 46
 *Koničь 46
 *Konikь 46
 *Konišє 46
 *Konobějь 48
 *Konodavь 48

- *Копогонъ 48
- *Копожаръ(жъ) 48
- *Копожьграйъ 48
- *Копол'убъ 48
- *Копоногъ(жъ) 48
- *Копооъъ 48
- *Копораѡъ 48
- *Копорасъ 48
- *Копорѡѡъ 48
- *Копорѣъ 48
- *Копотеръ 49
- *Копоторъ 49
- *Коповаъ 49
- *Коповодъ 49
- *Копоза 50
- *Копоъъ 50
- *Коп'ухъ 45
- *Коп'уъ(жъ) 45
- *Копъ 45
- *Копькъ 46
- *Копьникъ 46
- *Копьскъ(жъ) 47
- *Коръга 99
- *Коръгхъ 104
- *Корърка 109
- *Коръrsa 125
- *Коръrsajъ 125
- *Коръrsакъ 125
- *Корърта 128
- *Корърт'ухъ 129
- *Коръртъ 128
- *Коръrza 138
- *Коръгъъ 138
- *Коруліъ 309
- *Коруло 309
- *Корулъ 309
- *Корулъко 309
- *Корулъкъ 309
- *Коруль 309
- *Корульсь 309
- *Kosarinъ 151
- *Kosogojъ 43
- *Kosъртъ 128
- *Kosъrba 167
- *Kosъrbanъ 170
- *Kosъrbaъъ 168
- *Kosъrl'uga 184
- *Kosъrlъga 184
- *Kosъrmaga 187
- *Kosъrmajъ 188
- *Kosъrmanъ 191
- *Kosъrmyga 188
- *Kosъртъ 199
- *Kovъrda 219
- *Kovъrdajъ 220
- *Kovъrdakъ 220
- *Kovъrdaъъ 220
- *Kovъrdѣъ 220
- *Kovъrdiъъ 220
- *Kovъrdъ 219
- *Kovъrganъ 231
- *Kovъrka 249
- *Kovъrkъ 249
- *Kovъrma 256
- *Kovъrsa 240
- *Kovъrsikъ 240
- *Kovъrsinъ 241
- *Kovъrъъ 240
- *Kovъrtadlo 266
- *Kovъртъ 263
- *Kovърткъ 265
- *Kovъrza 280
- *Kovъгъъ 280
- *Kovъгъъъ 281
- *Kovъгъъъ 281
- *Kovъgъikъ 233
- *Kovъgъъ 233
- *Kovъrba 207
- *Kovъrda 221
- *Kovъrd'aka 223
- *Kovъrd'акъ 223
- *Kavъrdaпъ 224
- *Kovъrdѣъ 222
- *Kovъrdunъ 224
- *Kovъrdъ 221
- *Kovъrdъсь 223
- *Kovъrga 233
- *Kovъrgunъ 235
- *Kovъrta 272
- *Kovъртъ 272
- *Kovъртъникъ 272
- *Kovъртънь 272
- *Kovъrza 282
- *Kovъrganъ 283
- *Kovъgъinъ 283
- *Kovъгъъъ(жъ) 284
- *Kovъrъa 237
- *Kozerogъ 61
- *Kozъrъ roгъ 61
- *Krasъnорogъ(жъ) 61
- *Krivorogъ(жъ) 61
- *Kъldovъrda 215
- *Kreъga 321
- *Kreъgakъ 321
- *Kreъglikъ 321
- *Kreъglъ 321
- *Kreъglъ 321
- *Kreъgulъ 321
- *Kreъъъ 321
- *Kreъъъкъ 322
- *Krivъrъ kopъ 47
- *Krivokonъ 47
- *Kromѣgostъ 316
- *Kromѣmirъ 316
- *Kromѣzigrъ 316
- *Kromѣzъda 316
- *Kъrtorogъ(жъ) 61
- *Kъpозъгъ 317
- *Kunigojъ 43
- *Kъrtogozъ 264
- *Kъrtogъъ 264
- *Kъrtorogъ(жъ) 62
- *Lѣteplo 317
- *Lixosъртъжъ 199
- *L'ubigojъ 43

- *Lysokopъ 47
 *Льгъkokopъ 47
 *Maligojъ 43
 *Malokopъ 47
 *Masara 142
 *Masaraka 148
 *Masarikъ 148
 *Masarъ 142
 *Masaryga 145
 *Masarъ 142
 *Masora 154
 *Masorinъ 157
 *Masorъ 154
 *Masura 159
 *Masurъ 159
 *Masъgсакъ 182
 *Мѣлъkojѣдъ 317
 *Мѣлъkoзынъjъ 317
 *Мѣлъkoзыъ 317
 *Milobodъ 29
 *Mirogojъ 43
 *Modligojъ 43
 *Moъjгоjъ 43
 *Morikopъ 47
 *Mosarinъ 152
 *Mosarъ 142
 *Mosarъ 142
 *Mosorikъ 156
 *Mosuraga 161
 *Mosъgсaнъ 182
 *Nabѣлъ(jъ) 7
 *Nabѣлъ 8
 *Nadoba 3
 *Nadobъko 36
 *Nadobъnъjъ 37
 *Nagojъ 43
 *Nаръpta 128
 *Nаръгтъ 128
 *Nаръгтъ(jъ) 128
 *Naroganъ 66
 *Narogъ 63
 *Naroъka 69
 *Naroъnъjъ 69
 *Nasara 142
 *Nasarъ 142
 *Nasora 154
 *Nasura 159
 *Nasurъ 159
 *Nавъrza 281
 *Nавъгтъ 267
 *Nebѣлъ(jъ) 7
 *Nebѣлъ 7
 *Nedoba 33
 *Nedobъ 33
 *Nedobъjъ 33
 *Nedobъca 36
 *Negojica 43
 *Negojъ 43
 *Negojъca 43
 *Nepodoba 33
 *Nepodobъnъjъ 37
 *Nepъгтъ 128
 *Nesara 142
 *Nesarinъ 152
 *Nesarъ 142
 *Nesorъ 154
 *Neščera 327
 *Neščerъ 327
 *Neščerъ(jъ) 327
 *Nevъrdadlo 223
 *Nevъrdasъ 224
 *Nevъrdъ 222
 *Nevъгтъ 272
 *Noza 49
 *Nozikъ 50
 *Nozimъ 50
 *Obbѣлъ 7
 *Obbѣлъcъ 13
 *Obgojъko 43
 *Obdъlgъ(jъ) 78, 91
 *Obdъlma 94
 *Obgyлъ 296
 *Obgyлъcъ 296
 *Obpъгтъ 128
 *Obroъko 69
 *Obsara 142
 *Obsaranъ 151
 *Obsarъ 140, 142
 *Obsarъ 140, 142
 *Obsarъnъ(jъ) 152
 *Obsora 154
 *Obsorinъ 157
 *Obsorъ 154
 *Obsura 159
 *Obsurъ 159
 *Obsurъka 163
 *Obsurъko 163
 *Obsurъkъ 163
 *Obsъdoba 33
 *Obsъdobъnъ(jъ) 37
 *Obsъrtakъ 200
 *Obščera 327
 *Obščeriъ 327
 *Obščerinъ 327
 *Obščerъ 327
 *Obvъrga 231
 *Obvъrġinъ 241
 *Obvъгтъka 269
 *Orstigojъ 43
 *Orzdoba 33
 *Orzđъlga 91
 *Ostrakъ 54
 *Ostr'акъ 54
 *Ostranъ 56
 *Ostren'a 56
 *Ostrenъ 56
 *Ostreъ 54
 *Ostreъ 53
 *Ostrġjъ 54
 *Ostrġba 53
 *Ostrġga 53
 *Ostrġta 57
 *Ostrġtъ 57

- *Ostrica 55
 *Ostričъ 55
 *Ostridlo 54
 *Ostrika 55
 *Ostriкъ 55
 *Ostrimъ 56
 *Ostrišъ 54
 *Ostrižъ 53
 *Ostroba 53
 *Ostrobajъ 57
 *Ostrobitъ 57
 *Ostrobodъ 29, 57
 *Ostrobordъ(јъ) 57
 *Ostročubъ(јъ) 57
 *Ostroga 53
 *Ostroglazъ(јъ) 57
 *Ostroględъ 57
 *Ostrogolъ(јъ) 58
 *Ostrogobъ(јъ) 58
 *Ostrogordъ(јъ) 58
 *Ostroгъ 53
 *Ostroxvostъ 58
 *Ostroхъ 54
 *Ostrokonъ 47, 58
 *Ostrokoryтъ(јъ) 58
 *Ostrokostъ(јъ) 58
 *Ostroma 56
 *Ostromečъ 58
 *Ostromęъ 58
 *Ostromigъ 58
 *Ostromъ 56
 *Ostrosъ(јъ) 58
 *Ostronъ 56
 *Ostroqъ 59
 *Ostropęтъ(јъ) 59
 *Ostropolъсь 59
 *Ostrorogъ(јъ) 59, 62
 *Ostrogokъ(јъ) 59
 *Ostrožъ 54
 *Ostrota 57
 *Ostrouхъ(јъ) 59
 *Ostroumъ 59
 *Ostrovidъ 59
 *Ostrovъzogъ 59
 *Ostrovъхъ(јъ) 59
 *Ostrožъ(јъ) 57
 *Ostroгъ 54
 *Ostruxa 54
 *Ostruxъ 54
 *Ostrukъ 56
 *Ostr'ukъ 56
 *Ostrunъ 56
 *Ostrъ(јъ) 53
 *Ostryšъ 54
 *Ostrъсь 56
 *Pаръркъ 109
 *Pаръртъ 1'28
 *Pаръртъкъ 132
 *Pаръртъпъ(јъ) 136
 *Paroga 63
 *Pароžъka 69
 *Pароžъкъ 69
 *Pasara 141, 142
 *Pasaraga 144
 *Pasaraxъ 145
 *Pasarajъ 146
 *Pasarakъ 148
 *Pasarasъ 152
 *Pasaričъ 148
 *Pasaridlo 150
 *Pasarimъ 150
 *Pasarinъ 151
 *Pasar'ukъ 148
 *Pasarъ 141, 142
 *Pasarъka 149
 *Pasarъкъ 149
 *Pasaryga 145
 *Pasarъ 141
 *Pasarъсь 149
 *Pasikonъ 47
 *Pasora 154
 *Pasorъ 154
 *Pasura 159, 160
 *Pasurinъ 165
 *Pasurъ 159, 160
 *Pasъrba 167
 *Pasъrbъ 167
 *Pasъrпъ 194
 *Pasъrtъ 199
 *Persorъ 154
 *Pervъrta 272
 *Pervъrtajъ 268
 *Pervъrtunъ 270
 *Pervъrtъ 272
 *Pervъrtъ 272
 *Pervъrza 282
 *Pervъrзъ 282
 *Pobodadlo 31
 *Počęgojъ 43
 *Podoba 33
 *Podobinъ 37
 *Podobъсь 36
 *Podobъ(јъ) 37
 *Podъgojъ(јъ) 43
 *Podъvъrbъ(јъ) 209
 *Pорърга 112
 *Pорърka 109
 *Pорърžакъ 103
 *Pорърžанъ 103
 *Posara 141, 142
 *Posarъ 141, 142
 *Posarъкъ 149
 *Posarъ 143
 *Posarъпъ(јъ) 152
 *Posora 154
 *Posorikъ 156
 *Posorinъ 157
 *Posorъ 154
 *Posura 159
 *Posurinъ 165
 *Posuricъ 161
 *Posurъ 159, 160
 *Posъrtanъ 191
 *Posъrпъ 194
 *Povъrga 231

- *Ровьга 282
 *Ровьзакъ 282
 *Ровьгъ 282
 *Ровьѣа 237
 *Rozěхъ 301
 *Ribygojъ 43
 *Risaгъ 143
 *Proboдъ 28
 *Prokaza 311
 *Prokazъ 311
 *Pronoza 50
 *Pronozikъ 51
 *Pronozъ 50
 *Pronъa 52
 *Pronъzikъ 52
 *Prosigojъ 44
 *Prosoгъ 154
 *Prosur'акъ 162
 *Pronъrda 220
 *Pronъrza 281
 *Рѣа 111
 *Рѣčadlo 112
 *Рѣčакъ 112
 *Рѣčанъ 112
 *Рѣčать(ѣ) 113
 *Рѣčісь 112
 *Рѣčidlo 112
 *Рѣčікъ 112
 *Рѣčінь 112
 *Рѣčукъ 112
 *Рѣčунъ 113
 *Рѣчь 111
 *Рѣчьсь 112
 *Рѣчьька 112
 *Рѣчьько 112
 *Рѣчьькъ 112
 *Рѣга 98
 *Рѣгаць 100
 *Рѣgadlo 99
 *Рѣгајъ 100
 *Рѣгакъ 100
 *Рѣgala 101
 *Рѣgaлъ 101
 *Рѣgalъ 101
 *Рѣганъ 101
 *Рѣganъ 101
 *Рѣгагъ 101
 *Рѣгасъ 102
 *Рѣгаśъ 100
 *Рѣгатъ(ѣ) 102
 *Рѣго 98
 *Рѣgola 100
 *Рѣgolъ 100
 *Рѣgoлъ 100
 *Рѣgomетъ 99
 *Рѣгонъ 101
 *Рѣгонъ 101
 *Рѣgosъ 102
 *Рѣgośъ 100
 *Рѣgota 102
 *Рѣgotъ 102
 *Рѣgotъ 102
 *Рѣguјъ 100
 *Рѣguila 101
 *Рѣguиъ 101
 *Рѣgunъ 101
 *Рѣgunъ 101
 *Рѣguсъ 102
 *Рѣguиъ 100
 *Рѣгъ 98
 *Рѣгъ(ѣ) 99
 *Рѣгъиъ 101
 *Рѣгуъ 100
 *Рѣгха 103
 *Рѣгхаць 104
 *Рѣghadlo 105
 *Рѣghајъ 104
 *Рѣghаиъ 105
 *Рѣghанъ 105
 *Рѣghагъ 105
 *Рѣghагъ 105
 *Рѣghатъѣ 105
 *Рѣghавъ(ѣ) 106
 *Рѣghолуръ 104
 *Рѣhoиъ 105
 *Рѣхотъ 105
 *Рѣхотъ 105
 *Рѣхуиъ 105
 *Рѣхунъ 105
 *Рѣхунъ 105
 *Рѣхъ 103
 *Рѣхъиъ 105
 *Рѣхута 105
 *Рѣrka 108
 *Рѣrкаць 110
 *Рѣrkadlo 110
 *Рѣrkајъ 110
 *Рѣrkаиъ 110
 *Рѣrkаиъ 110
 *Рѣrkанъ 110
 *Рѣrkанъ 110
 *Рѣrkагъ 111
 *Рѣrkасъ 111
 *Рѣrkаць 109
 *Рѣrkать(ѣ) 111
 *Рѣrkавъ(ѣ) 111
 *Рѣrko 108
 *Рѣrkola 110
 *Рѣrkolarъ(ѣ) 109
 *Рѣrkoиъ 110
 *Рѣrkolyтъ(ѣ) 109
 *Рѣrkoсъ 111
 *Рѣrkoсъ 109
 *Рѣrkota 111
 *Рѣrkотъ 111
 *Рѣrkотъ(ѣ) 111
 *Рѣrkuиъ 110
 *Рѣrkuиъ 110
 *Рѣrкупъ 110
 *Рѣrkuсъ 111
 *Рѣrkuиъ 109
 *Рѣrkъ 108
 *Рѣrkъ(ѣ) 109
 *Рѣrkунъ 111
 *Рѣrла 113
 *Рѣrл'аъ 116

- *Рѣлахъ 115
 *Рѣлажъ 114
 *Рѣл'ажъ 114
 *Рѣлакъ 115
 *Рѣл'акъ 115
 *Рѣлапъ 116
 *Рѣл'анъ 116
 *Рѣласъ 115
 *Рѣл'асъ 115
 *Рѣласъ 115
 *Рѣлесъ 115
 *Рѣлета 116
 *Рѣлетъ 116
 *Рѣлеуъ 114
 *Рѣлѣжъ 114
 *Рѣлѣ 115
 *Рѣлица 114
 *Рѣлісь 116
 *Рѣлікъ 115
 *Рѣліпъ 116
 *Рѣлісь 115
 *Рѣло 113
 *Рѣлогозісь 116
 *Рѣлогузісь 116
 *Рѣломъ 116
 *Рѣловъ 114
 *Рѣл'уга 114
 *Рѣл'укъ 116
 *Рѣлъ 113
 *Рѣлуга 114
 *Рѣлуъ 115
 *Рѣлъ 113
 *Рѣлсь 114
 *Рѣма 117
 *Рѣмась 117
 *Рѣмага 117
 *Рѣмахъ 117
 *Рѣмажъ 117
 *Рѣмака 117
 *Рѣмакъ 117
 *Рѣм'акъ 117
 *Рѣмалъ 118
 *Рѣманъ 118
 *Рѣмась 118
 *Рѣмась 117
 *Рѣмелъ 118
 *Рѣменъ 118
 *Рѣмень 118
 *Рѣмѣжъ 117
 *Рѣмѣпъ 118
 *Рѣmidlo 118
 *Рѣмікъ 118
 *Рѣмінъ 118
 *Рѣмітъ 119
 *Рѣмогоръ 119
 *Рѣмонъ 118
 *Рѣмосъ 119
 *Рѣмѣта 119
 *Рѣмуга 117
 *Рѣмупъ 118
 *Рѣмуъ 119
 *Рѣмуъ 119
 *Рѣмъ 117
 *Рѣмъкъ 118
 *Рѣмуга 117
 *Рѣмукъ 118
 *Рѣгна 119
 *Рѣгнась 120
 *Рѣгнажъ 119
 *Рѣгнакъ 120
 *Рѣгн'акъ 120
 *Рѣгнасъ 120
 *Рѣгнатъ(жъ) 120
 *Рѣгнесъ 120
 *Рѣгнетъ 120
 *Рѣгнѣ 120
 *Рѣгнісь 120
 *Рѣгнікъ 120
 *Рѣгно 119
 *Рѣгнопожъсь 121
 *Рѣгностажъ 121
 *Рѣгносъ 120
 *Рѣгнухъ 119
 *Рѣгпъ(жъ) 119
 *Рѣпъка 120
 *Рѣпъкъ 120
 *Рѣпуга 119
 *Рѣпупъ 120
 *Рѣпъ 119
 *Рѣра 121
 *Рѣрасъ 121
 *Рѣradlo 124
 *Рѣракъ 121
 *Рѣранъ 123
 *Рѣрага 123
 *Рѣрагъ 123
 *Рѣрасъ 123
 *Рѣравъ(жъ) 124
 *Рѣрелъ 122
 *Рѣретъ 123
 *Рѣрѣжъ 121
 *Рѣрісь 122
 *Рѣріха 121
 *Рѣрікъ 122
 *Рѣрітъ 123
 *Рѣрола 122
 *Рѣрол'а 122
 *Рѣроларъ(жъ) 121
 *Рѣролъ 122
 *Рѣролуга 121
 *Рѣромъ 123
 *Рѣропъ 123
 *Рѣрогъ 123
 *Рѣросъ 123
 *Рѣроъ 121
 *Рѣравъ(жъ) 124
 *Рѣровъ(жъ) 124
 *Рѣрѣта 123
 *Рѣруга 121
 *Рѣрихъ 121
 *Рѣриуъ 121
 *Рѣрула 123
 *Рѣруль 123
 *Рѣрупъ 123
 *Рѣруга 123
 *Рѣругъ 123

*Рѣриушъ 123	*Рѣг҃ага 106	*Рѣташь 129
*Рѣриша 121	*Рѣг҃ажь 106	*Рѣтатъ(жъ) 137
*Рѣришь 121	*Рѣг҃анъ 107	*Рѣтеба 129
*Рѣръ 121	*Рѣге 106	*Рѣтелъ 133
*Рѣръкъ 122	*Рѣгеба 106	*Рѣтенъ 134
*Рѣръго 123	*Рѣгега 106	*Рѣтеса 136
*Рѣруга 121	*Рѣгелъ 107	*Рѣтесъ 136
*Рѣругъ 121	*Рѣгелѣвъ(жъ) 106	*Рѣтеша 129
*Рѣрухъ 121	*Рѣгелъ 107	*Рѣтежь 129
*Рѣруль 123	*Рѣгель 107	*Рѣтѣжъ 130
*Рѣругъ 123	*Рѣгичъ 107	*Рѣтѣка 131
*Рѣрушь 121	*Рѣгидло 107	*Рѣтѣнь(жъ) 134
*Рѣръ 121	*Рѣгига 106	*Рѣтє 131
*Рѣры'а 122	*Рѣгикъ 107	*Рѣтега 129
*Рѣрыlica 122	*Рѣгинъ 107	*Рѣтиць 130
*Рѣрыликъ 122	*Рѣгукъ 107	*Рѣtidlo 134
*Рѣрьл 122	*Рѣгуль 107	*Рѣтикъ 130
*Рѣrsa 124	*Рѣгунъ 108	*Рѣтинъ 135
*Рѣrsadlo 126	*Рѣгъ 106	*Рѣтишь 129
*Рѣсajъ 125	*Рѣгѣсъ 107	*Рѣтище 137
*Рѣsakъ 125	*Рѣгѣко 107	*Рѣто 126
*Рѣs'акъ 125	*Рѣгѣкъ 107	*Рѣtobojъ 128
*Рѣsalъ 125	*Рѣгѣнь 107	*Рѣtoxa 129
*Рѣsanъ 126	*Рѣrta 126	*Рѣtokritъjъ 128
*Рѣсанъ 126	*Рѣтаць 131	*Рѣtola 133
*Рѣсаръ 126	*Рѣtadlo 133	*Рѣtolъ 133
*Рѣseгъ 125	*Рѣtaxa 129	*Рѣtolъ 133
*Рѣsějъ 125	*Рѣтахъ 129	*Рѣtomuja 128
*Рѣsiць 125	*Рѣtajъ 130	*Рѣтомъ 134
*Рѣsidlo 126	*Рѣtake 130	*Рѣтонъ 135
*Рѣsikъ 125	*Рѣtakъ 130	*Рѣtonъ 135
*Рѣsinъ 126	*Рѣt'акъ 130	*Рѣtora 136
*Рѣsolъ 125	*Рѣtala 133	*Рѣtosъ 136
*Рѣsomъ 126	*Рѣtalъ 133	*Рѣtosъ 136
*Рѣsonъ 126	*Рѣtalъ 133	*Рѣtoшь 129
*Рѣсуjъ 125	*Рѣtanъ 134	*Рѣtovнъjъ 137
*Рѣsucъ 125	*Рѣтанъ 134	*Рѣtota 137
*Рѣs'ukъ 125	*Рѣtara 136	*Рѣtotъ 137
*Рѣsunъ 126	*Рѣtagъ 136	*Рѣтуха 129
*Рѣсъ 124	*Рѣtagъ 136	*Рѣтуихъ 129
*Рѣсъ 124	*Рѣtasъ 136	*Рѣт'ухъ 129
*Рѣsa 106	*Рѣtasъ 136	*Рѣtujъ 130

- *Рѣтѹка 131
 *Рѣтѹкѹ 131
 *Рѣт'укѹ 131
 *Рѣтѹла 133
 *Рѣтѹлѣ 133
 *Рѣтѹна 135
 *Рѣтѹнѣ 135
 *Рѣтѹра 136
 *Рѣтѹсѣ 137
 *Рѣтѹсѣ 137
 *Рѣтѹшѣ 129
 *Рѣтѣ 126
 *Рѣтѣка 132
 *Рѣтѣко 132
 *Рѣтѣкѣ 132
 *Рѣтѣга 129
 *Рѣтѣха 130
 *Рѣтѣка 132
 *Рѣтѣкѣ 132
 *Рѣтѣлѣ 133
 *Рѣтѣнѣ 135
 *Рѣтѣсѣ 137
 *Рѣтѣсѣ 137
 *Рѣтѣша 130
 *Рѣтѣшѣ 130
 *Рѣтѣ 126
 *Рѣтѣсѣ 131
 *Рѣтѣлѣ 133
 *Рѣтѣнасѣ 135
 *Рѣтѣн'акѣ 135
 *Рѣтѣникѣ 136
 *Рѣтѣнѣ 135
 *Рѣтѣнѣѣ 135
 *Рѣга 137
 *Рѣгахѣ 138
 *Рѣгахѣ 138
 *Рѣганѣ 139
 *Рѣгасѣ 139
 *Рѣгидло 139
 *Рѣгикѣ 138
 *Рѣгинѣ 139
 *Рѣгохѣ 138
 *Рѣгола 139
 *Рѣголѣ 139
 *Рѣгомонѣ 139
 *Рѣгонѣ 139
 *Рѣгосѣ 139
 *Рѣгуѣѣ 138
 *Рѣгуѣѣ 139
 *Рѣгулѣ 139
 *Рѣгунѣ 139
 *Рѣгунѣ 139
 *Рѣгѣ 137
 *Рѣгѣка 139
 *Рѣгѣкѣ 139
 *Рѣгѣхѣ 138
 *Рѣгѣкѣ 138
 *Рѣгѣ 137
 *Рѣгѣнѣ 139
 *Рѣгѣа 103
 *Рѣгѣакѣ 103
 *Рѣгѣанѣ 103
 *Рѣгѣагѣ 103
 *Рѣгѣелѣ 103
 *Рѣгѣенѣ 103
 *Рѣгѣиѣѣ 103
 *Рѣгѣидло 103
 *Рѣгѣикѣ 103
 *Рѣгѣинѣ 103
 *Рѣгѣиха 103
 *Рѣгѣукѣ 103
 *Рѣгѣулѣ 103
 *Рѣгѣѣ 103
 *Radigoѣѣ 44
 *Рѣбакѣ 319
 *Рѣбанѣ 320
 *Рѣбасѣ 319
 *Рѣбесѣ 319
 *Рѣбѣѣѣ 319
 *Рѣбѣка 320
 *Рѣбѣсѣ 319
 *Рѣбѣка 319
 *Рѣбикѣ 319
 *Рѣбиѣа 319
 *Рѣбоѣелѣѣѣ 318
 *Рѣбоха 319
 *Рѣбокѣлѣсѣѣѣ 317
 *Рѣбокѣбыла 318
 *Рѣбокѣнѣ 47, 317
 *Рѣбокѣorra 318
 *Рѣбокѣгѣсѣ 318
 *Рѣбокѣиѣѣма 318
 *Рѣбокѣмѣѣѣѣѣ 318
 *Рѣбокѣосѣѣѣѣ 318
 *Рѣбоѣсѣѣѣѣ 318
 *Рѣборѣлѣѣѣѣ 318
 *Рѣборѣкѣѣѣѣ 318
 *Рѣбоѣѣ 319
 *Рѣбоѣѣѣѣѣѣѣѣ 318
 *Рѣбота 320
 *Рѣботѣ 320
 *Рѣбонѣлѣ 318
 *Рѣбонѣлѣѣ 318
 *Рѣбозаѣѣѣ 318
 *Рѣбуха 319
 *Рѣбухѣ 319
 *Рѣбунѣ 320
 *Рѣбуѣѣ 319
 *Рѣбѣѣѣѣѣѣ 318
 *Рѣбѣко 319
 *Рѣбѣѣа 319
 *Рѣбука 320
 *Рѣбуѣѣ 319
 *Рѣбѣ 319
 *Рѣбѣсѣ 320
 *Рѣга 60
 *Рѣгаѣѣ 64
 *Рѣгахѣ 63
 *Рѣгаѣѣ 63
 *Рѣгакѣ 64
 *Рѣгаѣѣ 65
 *Рѣгаѣѣ 65
 *Рѣганѣ 66
 *Рѣгагѣ 67

- *Rogarь 67
 *Rogasъ 67
 *Rogaъь 63
 *Rogatъ(јъ) 67
 *Rogavъ(јъ) 68
 *Rogodějъ 62
 *Rogola 65
 *Rogolъ 65
 *Rogolъ 65
 *Rogomапъ 62
 *Rogomъ 66
 *Rogonosъ(јъ) 62
 *Rogonъ 66
 *Rogonъ 66
 *Rogosъ 67
 *Rogoъь 63
 *Rogota 67
 *Rogotъ 67
 *Rogouхъ(јъ) 62
 *Rogoula 62
 *Rogovęгъ 63
 *Rogovъ(јъ) 68
 *Rogoza 68
 *Rogozъ 68
 *Rogozъпъ(јъ) 68
 *Rogoža 68
 *Roguxa 63
 *Roguјъ 64
 *Rogula 65
 *Rogul'a 65
 *Rogulъ 65
 *Rogulъ 65
 *Rogulъ 65
 *Rogunъ 66
 *Rogunъ 66
 *Rogusъ 67
 *Roguša 63
 *Roguъь 63
 *Roguta 68
 *Rogutъ 68
 *Rogъ 60
 *Rogъla 66
 *Rogъь 66
- *Rogunъ 67
 *Rogyъь 63
 *Rožičъ 68
 *Rožikъ 68
 *Rožьсъ 69
 *Rožьka 68
 *Rožьko 68
 *Rožьkъ 68
 *Rožьпeтъ 69
 *Rožьпъ 69
 *Rožьпъ(јъ) 69
 *Samosogъ 155
 *Sara 140
 *Saraсъ 147
 *Saradlo 150
 *Saraga 144
 *Saragъ 144
 *Saraxa 145
 *Saraxъ 145
 *Sarajъ 146
 *Saraka 147
 *Sarакъ 147
 *Sar'акъ 147
 *Sarana 150
 *Sarapъ 150
 *Sarapъ 150
 *Sarasa 152
 *Sarasъ 152
 *Saraša 145
 *Saraсъ 145
 *Saratъ(јъ) 152
 *Saravъ(јъ) 153
 *Saraža 144
 *Sareпъ 151
 *Sareъь 145
 *Sarějъ 146
 *Sarega 145
 *Saribъ 144
 *Sarica 149
 *Sariсъ 148
 *Saridlo 150
- *Sarikъ 148
 *Sariлъ 149
 *Sariмъ 150
 *Sarina 151
 *Sarinъ 151
 *Sarita 153
 *Saritъ 153
 *Saro 140
 *Saroba 144
 *Sarobajъ 143
 *Sarobokъ(јъ) 143
 *Sarobora 143
 *Sarobъ 144
 *Sarobъrda 143
 *Sarodějъ 143
 *Saroga 145
 *Saroglazъ(јъ) 143
 *Sarogъ 145
 *Saroxa 145
 *Saroxъ 145
 *Sarojъ 146
 *Sarokorva 143
 *Sarokurъ 143
 *Sarolarъ(јъ) 143
 *Sarolatъ(јъ) 143
 *Sarolъ 149
 *Saroma 150
 *Saromazъ 143
 *Sarometъ 143
 *Saromqđъ 143
 *Saromъ 150
 *Sarona 152
 *Sarop'a 152
 *Saropъ 152
 *Saroprogъ(јъ) 143
 *Sarosěkъ 144
 *Sarosogъ 144
 *Saroъь 145
 *Sarota 153
 *Sarotarъ 144
 *Sarotъ 153
 *Sarouхъ(јъ) 144

- *Sarovarъ 144
 *Sarovъrdъ 215
 *Sarota 153
 *Saruсъ 148
 *Saruga 145
 *Saruxa 146
 *Saruxъ 146
 *Saruјъ 146
 *Sarukъ 148
 *Sarula 149
 *Sarulъ 146
 *Sarulъ 146
 *Saruna 152
 *Sarunъ 152
 *Sarunъ 152
 *Sarusъ 152
 *Sarusъ 146
 *Sarъ 140
 *Sarъјъ 146
 *Sarъka 148
 *Sarъko 148
 *Sarъkъ 148
 *Saryсъ 149
 *Saryga 145
 *Saryxa 146
 *Saryka 149
 *Sarykъ 149
 *Saryсъ 152
 *Saryъъ 146
 *Sarъ 140
 *Sarъсъ 149
 *Sarъja 147
 *Sarъјъ 147
 *Sebeгојъ 44
 *Sesogъ 154
 *Sevъrda 222
 *Sinerogъ(јъ) 62
 *Sivokonъ 47
 *Sivъrdъ 221
 *Skavъrda 222
 *Skopъrta 128
 *Skopъrtъ 128
 *Skovъrbicъ 205
 *Skovъrda 220
 *Skovъrdanъ 221
 *Skovъrdъka 220
 *Skovъrda 222
 *Skovъrdъсъ 223
 *Skreга 321
 *Skreгlъ 321
 *Slępokonъ 47
 *Sora 153
 *Soradlo 156
 *Soraxъ 155
 *Sorajъ 155
 *Sorakъ 155
 *Soralъ 156
 *Sorapъ 156
 *Sorasъ 157
 *Soratъ(јъ) 157
 *Sorelъ 156
 *Soręjъ 155
 *Sorica 156
 *Soriсъ 156
 *Soridlo 156
 *Sorixa 155
 *Sorikъ 156
 *Sorinъ 157
 *Soriъъ 155
 *Soroxa 155
 *Soroхъ 155
 *Sorona 157
 *Soropъ 157
 *Soropъ 157
 *Soroъъ 155
 *Sоротъ 157
 *Sорrtъ(јъ) 157
 *Soruga 155
 *Soruxa 155
 *Soruxъ 155
 *Soruјъ 155
 *Sorulъ 156
 *Sorunъ 157
 *Soruъъ 155
 *Sorъ 153
 *Sorъka 156
 *Sorъko 156
 *Sorъkъ 156
 *Soryga 155
 *Sorynъ 157
 *Soryсъ 157
 *Soryтъ 157
 *Sorъ 153
 *Sorъca 156
 *Sorъсъ 156
 *Sorъјъ 155
 *Sorpozъ 51
 *Sorъrganъ 101
 *Sorъrkъ 109
 *Sorъrsa 125
 *Sorъrt'akъ 131
 *Sosara 143
 *Sosarinъ 152
 *Sosarъ 143
 *Sosarъ 143
 *Sosora 154
 *Sosogъ 154
 *Sosogъ 154
 *Sosъrba 167
 *Sosъrtъ 199
 *Sovъrga 231
 *Sovъrka 249
 *Sovъrtъ 263
 *Sovъrtъka 272
 *Sovъrtъkъ 272
 *Sprъčinъ 112
 *Sprъga 99
 *Sprъgdalo 99
 *Sprъgala 101
 *Sprъrganъ 101
 *Sprъgашъ 100
 *Sprъgolъ 101
 *Sprъgotъ 102
 *Sprъgunъ 101
 *Sprъгъ 99
 *Sprъгъlъ 101

- *Сръгузь 100
 *Сръхипъ 105
 *Сръгка 108
 *Сръгкась 110
 *Сръkadlo 110
 *Сръkапъ 110
 *Сръkko 108
 *Сръkкулъ 110
 *Сръккъ 108
 *Сръккъ(йъ) 109
 *Сръkла 114
 *Сръkл'ага 114
 *Сръkлакъ 115
 *Сръkл'акъ 115
 *Сръkл'анъ 116
 *Сръkлє 115
 *Сръkлікъ 115
 *Сръkлінъ 116
 *Сръkло 114
 *Сръkлукъ 116
 *Сръkл'укъ 116
 *Сръkлъ 114
 *Сръkлъ 114
 *Сръkмапъ 118
 *Сръkмолъ 118
 *Сръkma 119
 *Сръkп'а 119
 *Сръkпajъ 119
 *Сръkпакъ 120
 *Сръkп'акъ 120
 *Сръkпнікъ 120
 *Сръkпъ(йъ) 119
 *Сръkра 121
 *Сръkръ 121
 *Сръkъ 124
 *Сръkъа 106
 *Сръkъісь 107
 *Сръkъъ 106
 *Сръkта 126
 *Сръkтась 131
 *Сръkтаdlo 133
 *Сръkтакъ 130
- *Сръkт'акъ 130
 *Сръkталъ 133
 *Сръkтагъ 136
 *Сръkтась 136
 *Сръkтелъ 133
 *Сръkтєйъ 130
 *Сръkтєпъ(йъ) 134
 *Сръkтісь 131
 *Сръktidlo 134
 *Сръkтинъ 135
 *Сръkто 126
 *Сръkтукъ 131
 *Сръkт'укъ 131
 *Сръkтula 133
 *Сръkтунъ 135
 *Сръkтъ 126
 *Сръkтъ(йъ) 130
 *Сръkтъка 132
 *Сръkтъко 132
 *Сръkтъкъ 132
 *Сръkтука 132
 *Сръkтъко 132
 *Сръkтънь 135
 *Сръkza 137
 *Сръkzakъ 138
 *Сръkъъ 137
 *Сръkъукъ 139
 *Stagojъ 44
 *Stanigojъ 44
 *Starokонъ 48
 *Stojъgojъ 44
 *Suxodoba 34
 *Suxorogъ(йъ) 62
 *Suxovъrъa 247
 *Suxovъrъъ 247
 *Suligojъ 44
 *Sura 157
 *Suraсь 162
 *Suradlo 163
 *Suraga 161
 *Suraxa 161
 *Suraxъ 161
- *Surajъ 161
 *Suraka 162
 *Surakъ 162
 *Sur'акъ 162
 *Suralъ 164
 *Suralъ 164
 *Suranъ 164
 *Suranъ 164
 *Surasъ 165
 *Suraъъ 161
 *Suratъ(йъ) 165
 *Suravъ(йъ) 166
 *Suraъъ 161
 *Suralъ 164
 *Suralъ 164
 *Suretъ(йъ) 165
 *Surejъ 161
 *Sure 163
 *Sureъa 160
 *Sureъъ 160
 *Sureъa 161
 *Surica 163
 *Suriъъ 162
 *Suridlo 163
 *Surika 162
 *Suriкъ 162
 *Surima 164
 *Surimъ 164
 *Surina 165
 *Surinъ 165
 *Suritъ 165
 *Suro 157
 *Suroba 160
 *Surobogъ 160
 *Surobъ 160
 *Surodєjъ 160
 *Suroga 161
 *Suroglazъ(йъ) 160
 *Suroхъ 161
 *Surojєda 160
 *Surojєdъ 160
 *Surolєjъ 160

- *Suroť 164
 *Suroŋa 165
 *Suron'a 165
 *Suronoga 160
 *Suroň 165
 *Suroň 165
 *Surořěj 160
 *Surořetjъ 160
 *Suroś 165
 *Surošъ 161
 *Suroť 166
 *Surovarъ 160
 *Surovъ(jъ) 166
 *Surožъ 161
 *Surota 166
 *Suroť 166
 *Suroga 161
 *Suruha 161
 *Suruјъ 161
 *Suruка 162
 *Suruľ 164
 *Suruľ 164
 *Suruň 165
 *Suruś 165
 *Surg 157
 *Surgjъ 162
 *Surgьka 162
 *Surgьko 162
 *Surgькъ 162
 *Suryga 161
 *Suryka 163
 *Suryň 165
 *Suryś 165
 *Suryšъ 161
 *Surg 157
 *Surgьsa 163
 *Surgьсь 163
 *Surgjаnъ 165
 *Surgjъ 162
 *Svętogoјъ 44
 *Svorba 211
 *Svorbinъ 213
 *Svorbъ 211
 *Svorbьjъ 211
 *Svorga 235
 *Svorgul'a 236
 *Svorgъ 235
 *Svoršьko 248
 *Svoržа 236
 *Svoržъ 236
 *Svѣrba 204
 *Svѣrbičъ 205
 *Svѣrbukъ 206
 *Svѣrbula 206
 *Svѣrčа 251
 *Svѣrčакъ 251
 *Svѣrčанъ 252
 *Svѣrčičъ 252
 *Svѣrčukъ 251
 *Svѣrčъ 251
 *Svѣrčькъ 251
 *Svѣrda 214
 *Svѣrдакъ 217
 *Svѣrдаľ 217
 *Svѣrдавъ(jъ) 219
 *Svѣrdinъ 218
 *Svѣrd'ukъ 217
 *Svѣrdъ 214
 *Svѣrdъ 215
 *Svѣrga 225
 *Svѣrgajъ 226
 *Svѣrgанъ 228
 *Svѣrgo 225
 *Svѣrgoľ 227
 *Svѣrgoť 230
 *Svѣrguň 229
 *Svѣrka 249
 *Svѣrkadlo 250
 *Svѣrканъ 250
 *Svѣrko 249
 *Svѣrkunъ 250
 *Svѣrkъ 249
 *Svѣrlакъ 254
 *Svѣrlikъ 254
 *Svѣrlo 253
 *Svѣrl'uga 253
 *Svѣrlъ 253
 *Svѣrgma 255
 *Svѣrgma 256
 *Svѣrgmъ 256
 *Svѣrgpa 257
 *Svѣrgsa 260
 *Svѣršičъ 240
 *Svѣršъ 240
 *Svѣršьko 241
 *Svѣršькъ 241
 *Svѣrta 263
 *Svѣrto 263
 *Svѣrtъ 263
 *Svѣrtьko 265
 *Svѣržъ 231
 *Svѣrba 207
 *Svѣrbelъ 208
 *Svѣrbějъ 208
 *Svѣrbidlo 209
 *Svѣrbikъ 208
 *Svѣrbинъ 209
 *Svѣrbišъ 207
 *Svѣrbota 210
 *Svѣrbotъ 210
 *Svѣrbъ 207
 *Svѣrbьъ 208
 *Svѣrda 221
 *Svѣrдакъ 223
 *Svѣrd'акъ 223
 *Svѣrdанъ 223
 *Svѣrdikъ 223
 *Svѣrdunъ 224
 *Svѣrdъ 221
 *Svѣrga 233
 *Svѣrgaľ 234
 *Svѣrgaľ 234
 *Svѣrgoľ 234
 *Svѣrgoľ 234
 *Svѣrgonъ 235
 *Svѣrgonъ 235

- *Svrgotъ 235
 *Svrgula 234
 *Svrgulъ 234
 *Svrgunъ 235
 *Svrgъlъ 234
 *Svrgъхъ 242
 *Svrgkoшъ 252
 *Svrgkotъ 252
 *Svrgkul'a 252
 *Svrgkupъ 252
 *Svrgкъ 252
 *Svrgpelъ 260
 *Svrgpъlъ 260
 *Svrgša 245
 *Svrgšakъ 247
 *Svrgševъ 246
 *Svrgšъ 245
 *Svrgšъka 246
 *Svrgšъko 246
 *Svrgšъkъ 246
 *Svrgta 267
 *Svrgtanъ 270
 *Svrgtidlo 268
 *Svrgtoxa 267
 *Svrgтъ 267
 *Svrgтъka 268
 *Svrgтъkъ 268
 *Svrgza 281
 *Svrgzakъ 282
 *Svrgzъko 283
 *Svrgzъkъ 283
 *Svrgža 237
 *Svrgžakъ 238
 *Svrgžanъ 238
 *Svrgžъ 237
 *Svrgžъko 238
 *Sъdoba 34
 *Sъdovъ 34
 *Sъdovъnъ(jъ) 37
 *Sъnoza 51
 *Sъnozikъ 51
 *Sъnozъ 51
 *Sъnozъnъ(jъ) 51
 *Sъrodoba 34
 *Sъrba 166
 *Sъrbaшъ 169
 *Sъrbadlo 169
 *Sъrbaxa 168
 *Sъrbaхъ 168
 *Sъrbajъ 168
 *Sъrbakъ 169
 *Sъrb'akъ 169
 *Sъrbalъ 169
 *Sъrbанъ 170
 *Sъrbанъ 170
 *Sъrbara 171
 *Sъrbarъ 171
 *Sъrbarъ 171
 *Sъrbasъ 171
 *Sъrbasъ 171
 *Sъrbaшъ 168
 *Sъrbata 171
 *Sъrbatъ 171
 *Sъrbavъ(jъ) 171
 *Sъrbelъ 169
 *Sъrbepъ 170
 *Sъrbeшъ 168
 *Sъrbetъ 171
 *Sъrbějъ 168
 *Sъrbiшъ 169
 *Sъrbidlo 170
 *Sъrbikъ 169
 *Sъrbинъ 170
 *Sъrbiшъ 168
 *Sъrbitъ 171
 *Sъrbo 166
 *Sъrbola 169
 *Sъrboлъ 169
 *Sъrbonosъ 167
 *Sъrbонъ 170
 *Sъrbora 171
 *Sъrboшъ 168
 *Sъrbota 171
 *Sъrbotъ 171
 *Sъrbovъjъ 171
 *Sъrbotъ 171
 *Sъrbuшъ 169
 *Sъrbuxъ 168
 *Sъrbujъ 168
 *Sъrbuka 169
 *Sъrbukъ 169
 *Sъrbula 169
 *Sъrbulъ 169
 *Sъrbulъ 169
 *Sъrbunъ 170
 *Sъrbura 171
 *Sъrburъ 171
 *Sъrbuшъ 168
 *Sъrbъ 166
 *Sъrbъ(jъ) 168
 *Sъrbъka 169
 *Sъrbъkъ 169
 *Sъrbuлъ 169
 *Sъrbушъ 168
 *Sъrbутъ 171
 *Sъrbъ 166
 *Sъrbъcъ 169
 *Sъrbъnъ 171
 *Sъrča 181
 *Sъrčadlo 181
 *Sъrčajъ 181
 *Sъrčakъ 181
 *Sъrčanъ 182
 *Sъrčetъ 182
 *Sъrčevъ 181
 *Sъrčica 182
 *Sъrčicъ 182
 *Sъrčidlo 181
 *Sъrčikъ 182
 *Sъrčinъ 181
 *Sъrčukъ 182
 *Sъrčъ 181
 *Sъrčъkъ 182
 *Sъrčъnъ 182
 *Sъrxa 172
 *Sъrxaшъ 172

- *Sьxadlo 173
 *Sьxajь 172
 *Sьxakъ 172
 *Sьxanъ 173
 *Sьxata 173
 *Sьxatъ 173
 *Sьxлѣ(жѣ) 173
 *Sьxо 172
 *Sьxолѣ 172
 *Sьxомъ 173
 *Sьxошъ 172
 *Sьxula 172
 *Sьxунъ 173
 *Sьхъ 172
 *Sьхъѣ 172
 *Sьхъѣ 172
 *Sьхунъ 173
 *Sьka 176
 *Sьkaшъ 178
 *Sьkadlo 177
 *Sьkajь 178
 *Sьkanъ 178
 *Sьkanъ 178
 *Sьkagъ 180
 *Sьkagъ 180
 *Sьkaшъ 180
 *Sьkatъ(жѣ) 180
 *Sьko 176
 *Sьkodějъ 177
 *Sьkojědъ 177
 *Sьkolъ 178
 *Sьkогъ 180
 *Sьkosъ 180
 *Sьkoшъ 180
 *Sьkota 180
 *Sьkotъ 180
 *Sьkonъ 180
 *Sьkonъ(жѣ) 181
 *Sьkōta 180
 *Sьkōtъ 180
 *Sьkujь 178
 *Sьkulъ 178
 *Sьkulъ 178
 *Sьkupъ 179
 *Sьkuzъ 180
 *Sьkuшъ 180
 *Sьkъ 176
 *Sьkъѣ 180
 *Sьkыѣ 178
 *Sьkuzъ 180
 *Sьkутъ 180
 *Sьkla 183
 *Sьglaxъ 186
 *Sьglajь 184
 *Sьgl'ajь 184
 *Sьglakъ 184
 *Sьgl'akъ 184
 *Sьglanъ 185
 *Sьglata 185
 *Sьglatъ 185
 *Sьgleša 186
 *Sьgleta 185
 *Sьglějъ 184
 *Sьglę 186
 *Sьglikъ 185
 *Sьglina 185
 *Sьglinъ 185
 *Sьglitъ 185
 *Sьglo 183
 *Sьglomъ 186
 *Sьglotъ 185
 *Sьglōtъ 185
 *Sьglukъ 185
 *Sьgl'ukъ 185
 *Sьgliшъ 186
 *Sьglъ 183
 *Sьglyga 184
 *Sьglykъ 185
 *Sьglъ 183
 *Sьglъсѣ 185
 *Sьgma 186
 *Sьmaga 187
 *Sьmаха 188
 *Sьmahъ 188
 *Sьmaшъ 189
 *Sьmajь 188
 *Sьmakъ 188
 *Sьm'akъ 188
 *Sьmalъ 190
 *Sьmanъ 190
 *Sьmaga 191
 *Sьmagъ 191
 *Sьmagъ 191
 *Sьmasъ 192
 *Sьmaшъ 188
 *Sьmata 192
 *Sьmatъ 192
 *Sьmелъ 190
 *Sьmenъ 191
 *Sьmenъ 191
 *Sьmeta 192
 *Sьmetъ 192
 *Sьmějъ 188
 *Sьmeša 188
 *Sьmětъ 192
 *Sьmісѣ 189
 *Sьmidlo 190
 *Sьmikъ 189
 *Sьminъ 191
 *Sьmita 193
 *Sьmitъ 193
 *Sьmo 186
 *Sьmoboшъ(жѣ) 187
 *Sьmoxъ 188
 *Sьmonъ 191
 *Sьmora 192
 *Sьmota 193
 *Sьmotъ 193
 *Sьmotъ 193
 *Sьmōtъ 193
 *Sьmuga 188
 *Sьmuxa 188
 *Sьmuxъ 188
 *Sьmujъ 188
 *Sьmukъ 190
 *Sьmunъ 191

- *Sьgmura 192
 *Sьgmurь 192
 *Sьgmusь 192
 *Sьgmь 186
 *Sьgmьko 190
 *Sьgmьkь 190
 *Sьgmьga 188
 *Sьgmьka 190
 *Sьgmьukь 190
 *Sьgmьсь 190
 *Sьgma 193
 *Sьgmaсь 194
 *Sьgmaхь 194
 *Sьgmajь 194
 *Sьgm'ajь 194
 *Sьgmaкь 194
 *Sьgm'акь 194
 *Sьgmaль 195
 *Sьgmaгь 195
 *Sьgmasь 195
 *Sьgmaшь 194
 *Sьgmать(jь) 195
 *Sьgm'авь(jь) 196
 *Sьgmeль 195
 *Sьgmeль 195
 *Sьgmeta 195
 *Sьgmety 195
 *Sьgmę 196
 *Sьgmica 195
 *Sьgmісь 195
 *Sьgmido 195
 *Sьgmіхь 194
 *Sьgmіkь 194
 *Sьgmіlь 195
 *Sьgmіnь 195
 *Sьgmішь 194
 *Sьgmіть 196
 *Sьgmo 193
 *Sьgmoxa 194
 *Sьgmojědь 194
 *Sьgmось 195
 *Sьgmошь 194
 *Sьgmota 196
 *Sьgmotь 196
 *Sьgmoulь(jь) 194
 *Sьgmukь 195
 *Sьgm'ukь 195
 *Sьgmь 193
 *Sьgmь(jь) 194
 *Sьgmьka 195
 *Sьgmьko 195
 *Sьgmьkь 195
 *Sьgmьуць 195
 *Sьgmь 193
 *Sьgmьсь 195
 *Sьgmь(jь) 194
 *Sьgma 196
 *Sьgsajь 196
 *Sьgsakь 196
 *Sьgs'акь 196
 *Sьgsalь 196
 *Sьgsanь 196
 *Sьgsatь(jь) 197
 *Sьgsevь 197
 *Sьgsісь 196
 *Sьgsita 197
 *Sьgso 196
 *Sьgsomь 196
 *Sьgsogь 197
 *Sьgsonь(jь) 197
 *Sьgsukь 196
 *Sьgsunь 196
 *Sьgsurь 197
 *Sьgsь 196
 *Sьgsьkь 196
 *Sьgsь 197
 *Sьgša 173
 *Sьgšadlo 175
 *Sьgšajь 174
 *Sьgšakь 174
 *Sьgšanь 175
 *Sьgšanь 175
 *Sьgšatь(jь) 176
 *Sьgšanь(jь) 176
 *Sьgšely 175
 *Sьgšісь 174
 *Sьgšido 175
 *Sьgšiga 174
 *Sьgšikь 174
 *Sьgšіnь 175
 *Sьgšukь 175
 *Sьgšul'a 175
 *Sьgšunь 175
 *Sьgšь 173
 *Sьgšьka 175
 *Sьgšьko 175
 *Sьgšьkь 175
 *Sьgšьnь 175
 *Sьgta 197
 *Sьgtaсь 200
 *Sьgtadlo 201
 *Sьgtaga 199
 *Sьgtaxa 199
 *Sьgtajь 199
 *Sьgtakь 199
 *Sьgt'акь 199
 *Sьgtanь 201
 *Sьgtarь 202
 *Sьgtarь 202
 *Sьgtasь 202
 *Sьgташь 199
 *Sьgtatь(jь) 203
 *Sьgtavь(jь) 203
 *Sьgtely 201
 *Sьgtenь 202
 *Sьgtějь 199
 *Sьgtісь 200
 *Sьgtido 201
 *Sьgtikь 200
 *Sьgtina 202
 *Sьgtіnь 202
 *Sьgto 197
 *Sьgtoba 199
 *Sьgtolь 201
 *Sьgtoma 201
 *Sьgtonь 202

- *Šьrtонъ 202
 *Šьrtонъjъ 199
 *Šьrtuga 199
 *Šьrtухъ 199
 *Šьrtujъ 199
 *Šьrtukъ 200
 *Šьrt'ukъ 200
 *Šьrtunъ 202
 *Šьrtъ 197
 *Šьrtъka 201
 *Šьrtъko 201
 *Šьrtъkъ 201
 *Šьrtъma 201
 *Šьrtуъ 201
 *Šьrtuga 199
 *Šьrtухъ 199
 *Šьrtuka 201
 *Šьrtукъ 201
 *Šьrtуlъ 201
 *Šьrtунъ 202
 *Šьrtуъ 203
 *Šьrtъnъ(jъ) 202
 *Šьгъviroгъ 62
 *Šьsagъ 143
 *Šьsora 154
 *Šьsogъ 154
 *Šьsogъ 154
 *Šьvinorogъ 62
 *Šьvъгъ 272

 *Šala 328
 *Šalacъ 330
 *Šalaga 328
 *Šal'aga 328
 *Šalaxa 329
 *Šal'axa 329
 *Šalaxъ 329
 *Šalajъ 329
 *Šal'ajъ 329
 *Šalaka 330
 *Šalakъ 330
 *Šal'акъ 330

 *Šalana 331
 *Šalanъ 331
 *Šal'anъ 331
 *Šal'anъ 331
 *Šalaša 329
 *Šalašъ 329
 *Šalava 331
 *Šal'ava 331
 *Šalega 328
 *Šalexa 329
 *Šalexъ 329
 *Šalenъ(jъ) 331
 *Šaleša 329
 *Šalešъ 329
 *Šalevъ(jъ) 331
 *Šalějъ 330
 *Šalica 330
 *Šaličъ 330
 *Šaliga 328
 *Šaligojъ 44
 *Šalixa 329
 *Šalika 330
 *Šalikъ 330
 *Šalimъ 331
 *Šalina 331
 *Šalinъ 331
 *Šalobajъ 331
 *Šaloboda 331
 *Šalobodъ 331
 *Šalogonъ 331
 *Šalogъbadlo 331
 *Šaloxvostъ 332
 *Šaloxъ 329
 *Šalona 330
 *Šalonъ 330
 *Šalonъ 330
 *Šalopoga 332
 *Šalopota 332
 *Šaloumъ 328
 *Šaluga 329
 *Šal'uga 329
 *Šal'ugъ 329

 *Šaluxa 329
 *Šal'uxa 329
 *Šaluxъ 329
 *Šalujъ 330
 *Šalukъ 330
 *Šal'ukъ 330
 *Šalunъ 331
 *Šaluša 329
 *Šalъ(jъ) 328
 *Šalъko 330
 *Šalъkъ 330
 *Šalyčъ 330
 *Šalyga 329
 *Šalyxa 329
 *Šaluxъ 329
 *Šalunъ 329
 *Šalyša 329
 *Šalyšъ 329
 *Šalъ 328
 *Šalъcъ 330
 *Šalъka 330
 *Šalъko 330
 *Šalъnъ(jъ) 331
 *Šерьгma 117
 *Šерьгro 124
 *Šерьгta 128
 *Šерьгt'акъ 131
 *Šерьгтъ 128
 *Ševъrda 221
 *Ševъrd'ajъ 221
 *Ševъrдакъ 221
 *Ševъrdanъ 221
 *Ševъrdъ 221
 *Ševъrga 231
 *Ševъrgo 231
 *Ševъrkъ 249
 *Ševъrъkъ 240
 *Ševъrtadlo 266
 *Ševъrзакъ 233
 *Ševъrda 222
 *Ševъrдакъ 223
 *Ševъrdinъ 224

- *Ševъrdo 222
 *Ševъrga 232
 *Ševъršьkъ 240
 *Ševъrtadlo 272
 *Šidlobodъ 29
 *Šira 69
 *Šir'аць 71
 *Šir'ахъ 70
 *Šir'ајъ 70
 *Širакъ 71
 *Šir'ака 71
 *Šir'акъ 71
 *Širanъ 73
 *Šir'анъ 73
 *Širanъ 73
 *Širějъ 71
 *Širęga 70
 *Širęta 73
 *Širica 72
 *Širičъ 71
 *Širido 72
 *Širikъ 71
 *Širilъ 72
 *Širimъ 72
 *Širina 73
 *Širinъ 73
 *Širinъka 73
 *Širitъ 73
 *Širo 69
 *Širobokъ(јъ) 74
 *Širogogъ(јъ) 74
 *Širogorъ(јъ) 74
 *Široxa 70
 *Široxъ 70
 *Širokobokъ(јъ) 75
 *Širokobordъ(јъ) 75
 *Širokobr'ухъ(јъ) 75
 *Širokogogъ(јъ) 75
 *Širokoxvostъ(јъ) 75
 *Širokolavъ(јъ) 75
 *Širokolistъ(јъ) 75
 *Širokolъbbъ(јъ) 75
 *Širokonogъ(јъ) 75
 *Širokonosъ(јъ) 76
 *Širokonъ 74
 *Širokorojaъ 76
 *Širokoređъ(јъ) 76
 *Širokoređъ(јъ) 76
 *Širokorъtъ(јъ) 76
 *Širokostopъ 76
 *Širokoumъ 76
 *Širokožухъ 74
 *Široкъ(јъ) 71
 *Široкъrdъ 74
 *Širolаръ(јъ) 74
 *Širolъbbъ(јъ) 74
 *Široma 72
 *Širon'a 73
 *Šironosъ(јъ) 74
 *Šironъ 73
 *Šironъ 74
 *Širookъ(јъ) 74
 *Širopetъ(јъ) 74
 *Širota 74
 *Širotъ 74
 *Širouхъ(јъ) 74
 *Širouлъ(јъ) 74
 *Širotа 74
 *Širuxъ 70
 *Širukъ 72
 *Širunъ 73
 *Širъ(јъ) 69
 *Širъka 72
 *Širъko 72
 *Širъkъ 72
 *Širъunъ 73
 *Širъ 69
 *Širъca 72
 *Širъcъ 72
 *Širъnъ(јъ) 73
 *ŠČera 326
 *ŠČerакъ 327
 *ŠČerica 327
 *ŠČeričъ 327
 *ŠČerikъ 327
 *ŠČerинъ 327
 *ŠČerobogъ 327
 *ŠČerovoda 327
 *ŠČerъ 326
 *ŠČerъ(јъ) 327
 *ŠČerъkъ 327
 *ŠČerъcъ 327
 *ŠČerъnъ(јъ) 327
 *ŠČevъrdъ 222
 *Tavъrda 221
 *Terbogoјъ 44
 *Torъrga 99
 *Torъrъ 106
 *Tosorigъ 156
 *Tovъršinъ 241
 *Tovъrъ 240
 *Trojerъtъ 129
 *Tryrogъ(јъ) 62
 *Tudъlъ 92
 *Turočelъ(јъ) 323
 *Turъrša 106
 *Turikонъ 48
 *Tъrdogoјъ 44
 *Tъlstokonъ 48
 *Tъlstorogъ(јъ) 62
 *Tъltorogъ(јъ) 62
 *Ubělъ 9
 *Upъrtъ 128
 *Usarъ 143
 *Usarъkъ 149
 *Usarъ 143
 *Usogъ 155
 *Uščera 327
 *Uščerъ 327
 *Velegoјъ 44
 *Večegoјъ 44
 *Vitogoјъ 44, 62

- *Vitorogъ 44
 *Voldigojъ 44
 *Volstigojъ 44
 *Vorba 211
 *Vorbaъ 211
 *Vorbanъ 213
 *Vorbičъ 213
 *Vorbido 213
 *Vorbikъ 213
 *Vorbinъ 213
 *Vorbuхъ 211
 *Vorбъ 211
 *Vorбъka 213
 *Vorбъko 213
 *Vorбъкъ 213
 *Vorбъсь 212
 *Vorбъjъ 211
 *Vorбъь 213
 *Vorga 235
 *Vorgaшъ 236
 *Vorgoшъ 236
 *Vorguшъ 236
 *Vorguša 236
 *Vorgъ 235
 *Vorxa 247
 *Vorxadlo 248
 *Vorxoba 247
 *Vorxobъ 247
 *Vorхъ 247
 *Vorхъta 248
 *Vorša 248
 *Voršičъ 248
 *Voršido 248
 *Voršikъ 248
 *Voršimъ 248
 *Voršipъ 248
 *Voršъ 248
 *Voršъka 248
 *Voršъko 248
 *Voršъкъ 248
 *Voršъn'a 248
 *Voršъnъ(jъ) 248
 *Voršъnъ 248
 *Vorta 272
 *Vortanъ 274
 *Vortarъ 274
 *Vortějъ 273
 *Vortěga 273
 *Vortičъ 273
 *Vortido 273
 *Vortikъ 273
 *Vortimirъ 273
 *Vortimъ 274
 *Vortislavъ 273
 *Vortiša 273
 *Vortiшъ 273
 *Vortišče 274
 *Vortivojъ 273
 *Vortonъ 274
 *Vortoša 273
 *Vortuša 273
 *Vortъ 272
 *Vortъкъ 273
 *Vortyničъ 274
 *Vortъсь 273
 *Vortъnikъ 274
 *Vortъnъ(jъ) 274
 *Vorža 236
 *Vorželъ 237
 *Voržēja 237
 *Voržějъ 237
 *Voržičъ 237
 *Voržixa 237
 *Voržina 237
 *Voržišče 237
 *Voržupъ 237
 *Voržъ 236
 *Voržъba 236
 *Voržъbitъ 236
 *Voržъсь 237
 *Voržъka 237
 *Voržъko 237
 *Voržъкъ 237
 *Vъrъglicъ 116
 *Vъrba 204
 *Vъrbaчъ 205
 *Vъrbaхъ 205
 *Vъrbajъ 205
 *Vъrbakъ 205
 *Vъrb'akъ 205
 *Vъrbapъ 206
 *Vъrbasъ 206
 *Vъrbasъ 206
 *Vъrbaшъ 205
 *Vъrbatъ(jъ) 206
 *Vъrbenъ 206
 *Vъrbějъ 205
 *Vъrbičъ 205
 *Vъrbikъ 205
 *Vъrbimъ 206
 *Vъrbipъ 206
 *Vъrbisъ 206
 *Vъrbišъ 206
 *Vъrbita 206
 *Vъrbitъ 206
 *Vъrbo 204
 *Vъrbomъ 206
 *Vъrbopъ 206
 *Vъrbotъ 207
 *Vъrbotъ 207
 *Vъrbuga 205
 *Vъrbuхъ 205
 *Vъrbujъ 205
 *Vъrbuka 206
 *Vъrbulъ 206
 *Vъrbupъ 206
 *Vъrbusъ 206
 *Vъrbъ 204
 *Vъrbуъ 206
 *Vъrča 251
 *Vъrčagъ 251
 *Vъrčakъ 251
 *Vъrčapъ 252
 *Vъrčibasъ 252
 *Vъrčičъ 252
 *Vъrčido 252

- *Vьгсікъ 252
 *Vьгсїмъ 252
 *Vьгсугъ 251
 *Vьгсукъ 251
 *Vьгсь 251
 *Vьгсько 251
 *Vьгськъ 251
 *Vьгда 213
 *Vьгдaga 215
 *Vьгдаха 216
 *Vьгдахъ 216
 *Vьгдайъ 216
 *Vьгдaka 216
 *Vьгдакъ 216
 *Vьгд'акъ 216
 *Vьгдala 217
 *Vьгдаľъ 217
 *Vьгдалъ 217
 *Vьгданъ 218
 *Vьгдагъ 218
 *Vьгдасъ 218
 *Vьгдашь 216
 *Vьгдатъ(йъ) 219
 *Vьгданъ(йъ) 219
 *Vьгдеga 215
 *Vьгdexa 216
 *Vьгdexъ 216
 *Vьгdel'а 217
 *Vьгdelъ 217
 *Vьгденъ 218
 *Vьгdesъ 218
 *Vьгдѣйъ 216
 *Vьгдѣba 215
 *Vьгдеga 215
 *Vьгдісь 215
 *Vьгдікъ 215
 *Vьгдинъ 218
 *Vьгдішь 216
 *Vьгдо 213
 *Vьгдoba 215
 *Vьгдобайъ 215
 *Vьгдоxa 216
 *Vьгдохъ 216
 *Vьгдол'а 217
 *Vьгдолъ 217
 *Vьгдомъ 217
 *Vьгдомъ 218
 *Vьгдоcъ 218
 *Vьгдошь 216
 *Vьгдоga 215
 *Vьгдuga 215
 *Vьгдуха 216
 *Vьгдухъ 216
 *Vьгдуйъ 216
 *Vьгдукъ 217
 *Vьгд'укъ 217
 *Vьгдул'а 217
 *Vьгдуľъ 217
 *Vьгдуľъ 217
 *Vьгдунъ 218
 *Vьгдusъ 218
 *Vьгдуša 216
 *Vьгдъ 213
 *Vьгдѣкъ 215
 *Vьгdyga 215
 *Vьгдыхъ 216
 *Vьгдыka 217
 *Vьгдыкъ 217
 *Vьгдыla 217
 *Vьгдыľъ 217
 *Vьгдунъ 218
 *Vьгдышь 216
 *Vьгдыta 219
 *Vьгдъ 215
 *Vьгдъсь 215
 *Vьгдѣньйъ 218
 *Vьгga 224
 *Vьггаць 226
 *Vьгgadlo 227
 *Vьггаха 225
 *Vьггайъ 226
 *Vьггакъ 226
 *Vьггаla 227
 *Vьггаľъ 227
 *Vьггаľъ 227
 *Vьгганъ 228
 *Vьггагъ 230
 *Vьггasa 230
 *Vьггасъ 230
 *Vьггаša 225
 *Vьггашь 225
 *Vьггатъ(йъ) 230
 *Vьггавъ(йъ) 231
 *Vьгgo 224
 *Vьгgoda 226
 *Vьгgola 227
 *Vьгgolъ 227
 *Vьгgolъ 227
 *Vьггонъ 229
 *Vьгgosъ 230
 *Vьгgosъ 230
 *Vьгgoшь 226
 *Vьгgota 230
 *Vьгготъ 230
 *Vьгgoza 231
 *Vьгgota 231
 *Vьгготъ 231
 *Vьгготъ 231
 *Vьггуць 227
 *Vьггуйъ 226
 *Vьггуla 227
 *Vьггул'а 227
 *Vьггуľъ 227
 *Vьггуľъ 227
 *Vьггунъ 229
 *Vьггуcъ 230
 *Vьггушь 226
 *Vьггуza 231
 *Vьггузь 231
 *Vьггъ 224
 *Vьггыľъ 228
 *Vьггуla 228
 *Vьггуľъ 228
 *Vьггуša 226
 *Vьггушь 226
 *Vьггутъ 230

- *Vьгха 238
 *Vьгхаць 239
 *Vьгhadlo 239
 *Vьгхакъ 239
 *Vьгхаѣъ 239
 *Vьгхаѣъ 239
 *Vьгхапъ 239
 *Vьгхо 238
 *Vьгхоба 239
 *Vьгхola 239
 *Vьгхоѣъ 239
 *Vьгхоѣъ 239
 *Vьгхomiгъ 238
 *Vьгхомъ 239
 *Vьгхonoсъ 238
 *Vьгхонъ 239
 *Vьгхонъ 239
 *Vьгхого 239
 *Vьгхогокъ 239
 *Vьгхотъ 239
 *Vьгхонъ(ѣъ) 239
 *Vьгхота 239
 *Vьгхотъ 239
 *Vьгхупъ 239
 *Vьгхъ 238
 *Vьгхъѣъ 239
 *Vьгхутъ 239
 *Vьгka 249
 *Vьгкаць 250
 *Vьgkadlo 250
 *Vьгкаѣъ 250
 *Vьгкапъ 250
 *Vьгкасъ 250
 *Vьгkаtъ(ѣъ) 250
 *Vьгko 249
 *Vьгкоць 249
 *Vьгkojмъ 251
 *Vьgkolаръ 251
 *Vьgkolъ 250
 *Vьgkoša 249
 *Vьgkoшь 249
 *Vьгkotъ 250
 *Vьгkotъ 251
 *Vьгkotъ 251
 *Vьгkuxa 249
 *Vьгkujъ 249
 *Vьгkulъ 250
 *Vьгkulъ 250
 *Vьгkupъ 250
 *Vьгkушь 249
 *Vьгkъ 249
 *Vьgla 253
 *Vьглаць 254
 *Vьгl'аць 254
 *Vьglaga 253
 *Vьглаха 254
 *Vьглахъ 254
 *Vьгl'ахъ 254
 *Vьglajъ 254
 *Vьglaka 254
 *Vьглакъ 254
 *Vьгl'акъ 254
 *Vьglanъ 255
 *Vьglanъ 255
 *Vьглашь 254
 *Vьglatъ(ѣъ) 255
 *Vьglavъ(ѣъ) 255
 *Vьglějъ 254
 *Vьglę 255
 *Vьgliць 255
 *Vьglikъ 254
 *Vьglinъ 255
 *Vьgliшь 254
 *Vьglitъ 255
 *Vьglo 253
 *Vьgluxa 254
 *Vьglujъ 254
 *Vьgluka 255
 *Vьglukъ 255
 *Vьgl'ukъ 255
 *Vьgluša 254
 *Vьglъ 253
 *Vьglъ(ѣъ) 253
 *Vьglуць 255
 *Vьgluga 253
 *Vьglукъ 255
 *Vьglъсь 255
 *Vьgma 255
 *Vьгмаць 255
 *Vьгмакъ 255
 *Vьgm'акъ 255
 *Vьgmanъ 255
 *Vьгмашь 256
 *Vьgmidlo 256
 *Vьgminъ 256
 *Vьgmota 256
 *Vьgmotъ 256
 *Vьgmuiшь 256
 *Vьgmъ 255
 *Vьgmъкъ 256
 *Vьgna 256
 *Vьгнаць 257
 *Vьгнахъ 257
 *Vьгнакъ 257
 *Vьгнашь 257
 *Vьгнавъ(ѣъ) 257
 *Vьgnica 257
 *Vьgnikъ 257
 *Vьgnъ 256
 *Vьgnъсь 256
 *Vьгpa 257
 *Vьграць 258
 *Vьgradlo 259
 *Vьграха 257
 *Vьграхъ 257
 *Vьгракъ 258
 *Vьграѣъ 259
 *Vьграѣъ 258
 *Vьграпъ 259
 *Vьграсъ 259
 *Vьграшь 257
 *Vьгратъ(ѣъ) 257
 *Vьгреха 258
 *Vьгрехъ 258
 *Vьгрелъ 258
 *Vьгрень 259
 *Vьгрісь 258
 *Vьгріхъ 258
 *Vьгрікъ 258

- *Vьgrimъ 259
 *Vьgrinъ 259
 *Vьgriшъ 258
 *Vьgroxa 258
 *Vьgroxъ 258
 *Vьgrola 258
 *Vьgroлъ 258
 *Vьgrotъ 259
 *Vьgroтъ 259
 *Vьgryxъ 258
 *Vьgrula 258
 *Vьgrulъ 258
 *Vьgrunъ 259
 *Vьgrusъ 259
 *Vьgryшъ 258
 *Vьгръ 257
 *Vьгryxъ 258
 *Vьгryлъ 259
 *Vьrsa 260
 *Vьrsaсъ 261
 *Vьrsadlo 262
 *Vьrsagъ 261
 *Vьrsajъ 261
 *Vьrsaka 261
 *Vьrsakъ 261
 *Vьrsalъ 262
 *Vьrsanъ 262
 *Vьrsatъjъ 262
 *Vьрсѣ 262
 *Vьrsicъ 261
 *Vьrsikъ 261
 *Vьrsimъ 262
 *Vьrsinъ 262
 *Vьrsitъ 262
 *Vьrso 260
 *Vьrsoba 261
 *Vьrsomъ 262
 *Vьrsotъ 263
 *Vьrsukъ 262
 *Vьrsulъ 262
 *Vьrsunъ 262
 *Vьрсъ 260
 *Vьрсъjъ 261
 *Vьrsyka 262
 *Vьrsa 240
 *Vьrsadlo 241
 *Vьrsakъ 240
 *Vьrsaнъ 241
 *Vьrsaвъ(jъ) 241
 *Vьrse 240
 *Vьrsicъ 240
 *Vьrsidlo 241
 *Vьrsika 240
 *Vьrsikъ 240
 *Vьrsimъ 241
 *Vьrsinъ 241
 *Vьrsukъ 240
 *Vьrsuna 241
 *Vьrsunъ 241
 *Vьрсъ 240
 *Vьрсъko 241
 *Vьрсъкъ 241
 *Vьрта 263
 *Vьртасъ 265
 *Vьrtadlo 266
 *Vьртаxa 264
 *Vьrtajъ 264
 *Vьrtakъ 265
 *Vьрт'акъ 265
 *Vьrtalъ 266
 *Vьrtanъ 266
 *Vьrtasъ 266
 *Vьрташъ 264
 *Vьrtatъjъ 266
 *Vьrtějъ 264
 *Vьrtěkъ 265
 *Vьrtičъ 265
 *Vьrtidlo 266
 *Vьrtikъ 265
 *Vьrtimъ 266
 *Vьrtinъ 266
 *Vьrtislavъ 264
 *Vьrtišče 267
 *Vьрто 263
 *Vьrtoba 264
 *Vьrtogozъ 264
 *Vьртоxa 264
 *Vьртоxъ 264
 *Vьrtomъ 266
 *Vьrtosъ 264
 *Vьrtopetъ(jъ) 264
 *Vьrtopuxъ 264
 *Vьrtosъ 266
 *Vьrtotъ 264
 *Vьrtuga 264
 *Vьрт'uga 264
 *Vьrtuxъ 264
 *Vьrtujъ 264
 *Vьrtukъ 265
 *Vьрт'ukъ 265
 *Vьrtunъ 266
 *Vьrtusъ 266
 *Vьртъ 263
 *Vьртъko 265
 *Vьртъкъ 265
 *Vьртъкъ(jъ) 266
 *Vьrtuga 264
 *Vьrtyкъ 266
 *Vьrtynъ 266
 *Vьrtyшъ 264
 *Vьrtyшъ 264
 *Vьртънъ(jъ) 266
 *Vьrva 275
 *Vьvасъ 275
 *Vьrvaka 275
 *Vьrvakъ 275
 *Vьrvалъ 275
 *Vьrvanъ 275
 *Vьrvasъ 275
 *Vьrvatъ(jъ) 275
 *Vьrvegъ 275
 *Vьrvikъ 275
 *Vьrvogъ 275
 *Vьrvulъ 275
 *Vьrvusъ 275
 *Vьrvъ 275
 *Vьrza 275
 *Vьrzadlo 278

- *Vьgzaŋь 277
 *Vьgzaka 277
 *Vьgzakъ 277
 *Vьgzala 277
 *Vьgzalъ 277
 *Vьgzalь 277
 *Vьgzanъ 279
 *Vьgzanь 279
 *Vьgzagъ 280
 *Vьgzagъ 280
 *Vьgzegъ 277
 *Vьgzель 278
 *Vьgzель 278
 *Vьgzēja 277
 *Vьgziчь 276
 *Vьgzidlo 278
 *Vьrziga 277
 *Vьrzika 276
 *Vьgzikъ 276
 *Vьgzimъ 279
 *Vьrzina 279
 *Vьgzinъ 279
 *Vьgziť 280
 *Vьgzobъ 277
 *Vьgzogogъ 276
 *Vьgzolъ 278
 *Vьgzomъ 279
 *Vьgzona 279
 *Vьgzonoposъ 276
 *Vьgzonъ 279
 *Vьgzogъ 280
 *Vьgzonъ(ѣ) 280
 *Vьgzotъ 280
 *Vьgzuga 277
 *Vьgzuxa 277
 *Vьgzuka 277
 *Vьgzukъ 277
 *Vьgz'ukъ 277
 *Vьgzulъ 278
 *Vьgzulъ 278
 *Vьgzunъ 279
 *Vьgzъ 275
 *Vьgzьсъ 275
 *Vьgzьль 278
 *Vьgža 232
 *Vьgžadlo 232
 *Vьgžajъ 232
 *Vьgžakъ 232
 *Vьgžalъ 232
 *Vьgžanъ 232
 *Vьgžель 232
 *Vьgžень 232
 *Vьgžiчь 232
 *Vьgžidlo 232
 *Vьgžikъ 232
 *Vьgžinъ 233
 *Vьgžъ 232
 *Vьgžьсъ 232
 *Vьgžьka 232
 *Vьgžьнь 232
 *Vьsagъ 143
 *Vьsura 160
 *Vьsurinъ 165
 *Vьzsoгъ 155
 *Vьурътъ 128
 *Vьsara 143
 *Vьvrogъ 236
 *Vьvъгъ 281
 *Vьgba 207
 *Vьgbaчь 208
 *Vьgbakъ 208
 *Vьgbanъ 209
 *Vьgbagъ 210
 *Vьgb'arъ 210
 *Vьgbasъ 210
 *Vьgbaшь 207
 *Vьgbatъ(ѣ) 210
 *Vьgbavъ(ѣ) 210
 *Vьgbель 208
 *Vьgbenъ 209
 *Vьgbeta 210
 *Vьgbeшь 207
 *Vьgbějъ 208
 *Vьgbęta 210
 *Vьgbęтъ 210
 *Vьgbica 208
 *Vьgbiчь 208
 *Vьgbidlo 209
 *Vьgbixъ 207
 *Vьgbika 208
 *Vьgbikъ 208
 *Vьgbilъ 209
 *Vьgbilъ 209
 *Vьgbina 209
 *Vьgbinъ 209
 *Vьgbitъ 210
 *Vьgboloъ 207
 *Vьgboлъ 209
 *Vьgboсъ 210
 *Vьgboшь 207
 *Vьgbota 210
 *Vьgbotъ 210
 *Vьgbovatъ(ѣ) 211
 *Vьgbovъ(ѣ) 210
 *Vьgbotъ 210
 *Vьgbuxъ 211
 *Vьgbunъ 209
 *Vьgbusъ 210
 *Vьgbъ 207
 *Vьgbьka 208
 *Vьgbькъ 208
 *Vьgbylъ 209
 *Vьgbушь 208
 *Vьgbьсъ 208
 *Vьgbьль 208
 *Vьgbьль(ѣ) 209
 *Vьgbьскъ(ѣ) 210
 *Vьgda 221
 *Vьgdajъ 222
 *Vьgdaкъ 223
 *Vьgd'акъ 223
 *Vьgdanъ 223
 *Vьgdarъ 224
 *Vьgdasъ 224
 *Vьgdatъ(ѣ) 224
 *Vьgdel'a 223
 *Vьgdelъ 223
 *Vьgdelъ 223
 *Vьgdenъ(ѣ) 224

- *Vьrdešь 222
 *Vьrdějь 222
 *Vьrdidlo 223
 *Vьrdikъ 223
 *Vьrdinъ 224
 *Vьrdol'a 223
 *Vьrdomъ 223
 *Vьrdonosъ 222
 *Vьrdonъ 224
 *Vьrdorъ 224
 *Vьrdota 224
 *Vьrduxъ 222
 *Vьrdukъ 223
 *Vьrdul'a 223
 *Vьrdulъ 223
 *Vьrdunъ 224
 *Vьrdbъ 221
 *Vьrdbъкъ 223
 *Vьrdyga 222
 *Vьrdynъ 224
 *Vьrduъ 222
 *Vьrdbъ 221
 *Vьrdbъсь 223
 *Vьrdbъnikъ 224
 *Vьrdbъnъ(jь) 224
 *Vьrga 233
 *Vьrgaсь 234
 *Vьrgajъ 234
 *Vьrgala 234
 *Vьrgalъ 234
 *Vьrgalъ 234
 *Vьrganъ 235
 *Vьrganъ 235
 *Vьrgasъ 235
 *Vьrgo 233
 *Vьrgogozъ 234
 *Vьrgolomъ 234
 *Vьrgolъ 234
 *Vьrgonъ 235
 *Vьrgoosъ 234
 *Vьrgotъ 235
 *Vьrgotъ 235
 *Vьrgul'a 234
 *Vьrgulъ 234
 *Vьrgulъ 234
 *Vьrgunъ 235
 *Vьrgusъ 235
 *Vьrgъ 233
 *Vьrgъl'a 234
 *Vьrgъlъ 234
 *Vьrgulъ 235
 *Vьrgъ 242
 *Vьrgъaсь 242
 *Vьrgъajъ 242
 *Vьrgъanъ 243
 *Vьrgъanъ 243
 *Vьrgъodajъ 243
 *Vьrgъodanъ 243
 *Vьrgъodobъ 244
 *Vьrgъoglazъ 244
 *Vьrgъogledъ 244
 *Vьrgъola 242
 *Vьrgъolajъ 244
 *Vьrgъolamъ 244
 *Vьrgъolatъ 244
 *Vьrgъolazъ 244
 *Vьrgъoletъ 244
 *Vьrgъolomъ 244
 *Vьrgъol'ubъ 244
 *Vьrgъolъ 242
 *Vьrgъolъbъ 244
 *Vьrgъoma 243
 *Vьrgъomilъ 244
 *Vьrgъomъ(jь) 243
 *Vьrgъonъ 243
 *Vьrgъonъ 243
 *Vьrgъoorga 244
 *Vьrgъoorgъ 244
 *Vьrgъoorgъ 244
 *Vьrgъoslavъ 244
 *Vьrgъoшъ 242
 *Vьrgъota 243
 *Vьrgъoturъ 244
 *Vьrgъotъ 243
 *Vьrgъotъrъ 244
 *Vьrgъovedъ 244
 *Vьrgъovoda 244
 *Vьrgъovodъ 244
 *Vьrgъonъ(jь) 243
 *Vьrgъonъсь 243
 *Vьrgъoza 243
 *Vьrgъozъ 243
 *Vьrgъota 243
 *Vьrgъotъ 243
 *Vьrgъul'a 242
 *Vьrgъulъ 242
 *Vьrgъunъ 243
 *Vьrgъuшa 242
 *Vьrgъuшъ 242
 *Vьrgъъ 242
 *Vьrka 252
 *Vьrkalъ 252
 *Vьrkamъ 252
 *Vьrkaсь 252
 *Vьrkatъ(jь) 252
 *Vьrkoslavъ 252
 *Vьrkosъ 252
 *Vьrkota 252
 *Vьrkota 252
 *Vьrkulъ 252
 *Vьrkunъ 252
 *Vьrkusъ 252
 *Vьrkъ 252
 *Vьrpa 259
 *Vьrpaхъ 259
 *Vьrapъ 260
 *Vьrapъ 260
 *Vьrpatъ(jь) 260
 *Vьrpelъ 260
 *Vьrepъ'a 260
 *Vьreta 260
 *Vьретъ 260
 *Vьrрѣka 259
 *Vьrрікъ 260
 *Vьrруlъ 260
 *Vьrръ 259
 *Vьrръka 260
 *Vьrруlъ 260
 *Vьrрыl'a 260

- *Vьrьpъnъ(jь) 260
 *Vьrsalъ 263
 *Vьrsiсъ 263
 *Vьrsa 245
 *Vьršajъ 245
 *Vьršakъ 245
 *Vьršanъ 246
 *Vьršenъ 247
 *Vьršějъ 245
 *Vьršedъ 245
 *Vьršeta 246
 *Vьršiсъ 245
 *Vьršidlo 246
 *Vьršigora 247
 *Vьršikъ 245
 *Vьršina 246
 *Vьršinъ 246
 *Vьršitъ(jь) 246
 *Vьršunъ 246
 *Vьršunъ 246
 *Vьršъ 245
 *Vьršъсъ 246
 *Vьršъka 246
 *Vьršъko 246
 *Vьršъkъ 246
 *Vьršъnikъ 246
 *Vьršъnъ 246
 *Vьrta 267
 *Vьртаса 268
 *Vьртасъ 268
 *Vьrtadlo 268
 *Vьртахъ 267
 *Vьртајъ 268
 *Vьртакъ 268
 *Vьrt'akъ 268
 *Vьrtalъ 269
 *Vьrtanъ 270
 *Vьrtasъ 270
 *Vьрташъ 267
 *Vьртеба 267
 *Vьртеха 267
 *Vьртехъ 267
 *Vьртешъ 267
 *Vьrtějъ 268
 *Vьrtělъ 269
 *Vьrtěnъ 270
 *Vьrtěga 267
 *Vьrtěgъ 267
 *Vьrtětъjъ 270
 *Vьrtiběsъ 270
 *Vьrtiсъ 268
 *Vьrtidlo 268
 *Vьrtiglazъ 271
 *Vьrtigolvъ 271
 *Vьrtigora 271
 *Vьrtigorxъ 271
 *Vьrtigorъ 271
 *Vьrtikъ 268
 *Vьrtikyjъ 271
 *Vьrtimaxъ 271
 *Vьrtimъ 270
 *Vьrtinъ 270
 *Vьrtiporxъ 271
 *Vьrtislavъ 271
 *Vьrtišъ 267
 *Vьrtižirъ 271
 *Vьrtoglazъ 271
 *Vьrtogolvъ 271
 *Vьrtogostъ 271
 *Vьrtogozъ 271
 *Vьrtoxa 267
 *Vьrtoxvostъ 272
 *Vьrtoxъ 267
 *Vьrtola 269
 *Vьrtoma 270
 *Vьrtomъ 270
 *Vьртоосъ 272
 *Vьrtoporxъ 272
 *Vьrtorogъ 62
 *Vьrtoslavъ 272
 *Vьrtosъ 270
 *Vьrtovъ(jь) 270
 *Vьrtogъ 267
 *Vьrtota 270
 *Vьrtuxъ 268
 *Vьrtulъ 269
 *Vьrtunъ 270
 *Vьrtъ 267
 *Vьrtъka 268
 *Vьrtъko 268
 *Vьrtъkъ 268
 *Vьrtъkъ(jь) 269
 *Vьrtuxъ 268
 *Vьrtulъ 269
 *Vьrtynъjъ 270
 *Vьrza 281
 *Vьrzajъ 282
 *Vьrzakъ 282
 *Vьrzalъ 283
 *Vьrzанъ 283
 *Vьrzанъ 283
 *Vьrzatъ(jь) 284
 *Vьrzelъ 283
 *Vьrzelъ 283
 *Vьržēja 282
 *Vьržějъ 282
 *Vьržega 282
 *Vьržiсъ 283
 *Vьržidlo 283
 *Vьržinъ 283
 *Vьrzonъ 283
 *Vьrzoť 284
 *Vьrzunъ 283
 *Vьrzybъ 283
 *Vьrзылъ 283
 *Vьrža 237
 *Vьržadlo 238
 *Vьržakъ 238
 *Vьržанъ 238
 *Vьržějъ 238
 *Vьržiсъ 238
 *Vьržina 238
 *Vьržinъ 238
 *Vьržukъ 238
 *Vьržulъ 238
 *Vьržunъ 238

- *Vьgъ 237
 *Vьgъka 238
 *Vьgъkъ 238
 *Vьgъnъ 238
 *Vьsebogъ 292
 *Vьsebratъ 292
 *Vьsebudъ 292
 *Vьsedobъ 292
 *Vьsedrugъ 292
 *Vьsegnъ 292
 *Vьsegoda 292
 *Vьsegodiъ 292
 *Vьsegodъ 292
 *Vьsegojъ 44, 292
 *Vьsegъda 293
 *Vьsegъdъ 293
 *Vьsegъdъ 293
 *Vьsejъdъ 293
 *Vьsel'ubъ 293
 *Vьsel'utъ 293
 *Vьsemъgъ 293
 *Vьsemila 293
 *Vьsemilъ 293
 *Vьsemigъ 293
 *Vьsemogota 293
 *Vьsemogdъ 293
 *Vьsemyslъ 293
 *Vьsenъgъ 294
 *Vьsepragъ 294
 *Vьseradъ 294
 *Vьserogъ 294
 *Vьseslava 292
 *Vьseslavъ 292
 *Vьsesulъ 294
 *Vьsetъxъ 294
 *Vьsevedъ 294
 *Vьsevidъ 294
 *Vьsevitъ 294
 *Vьsevolъ 294

 *Zaběla 8
 *Zabělicъ 14

 *Zabělikъ 14
 *Zabělinъ 16
 *Zabělъ 8
 *Zagojъ 44
 *Zanoza 52
 *Zanozikъ 52
 *Zanozъ 52
 *Zаръta 128
 *Zаръtъ 128
 *Zаръtъ(jъ) 128
 *Zаръtъka 132
 *Zаръtъkъ 132
 *Zаръtyka 133
 *Zagožъnъjъ 69
 *Zagъvirogъ 62
 *Zasogimъ 156
 *Zasoginъ 157
 *Zasurinъ 165
 *Zasurujъ 161
 *Zasora 155
 *Zasъka 177
 *Zavъrga 232
 *Zavъrza 281
 *Zavъrzajъ 281
 *Zavъrzunъ 281
 *Zavъrta 267
 *Zavъrtajъ 268
 *Zavъrtějъ 268
 *Zavъrtъ(jъ) 268
 *Zavъrtъka 269
 *Zavъrza 282
 *Zavъrzelъ 283
 *Zěxa 300
 *Zěxaъ 302
 *Zěxadlo 301
 *Zěxlo 302
 *Zěxorebrъjъ 303
 *Zěxъ 300
 *Zěxъno 302
 *Zěšъka 302
 *Zěšъko 302
 *Zoltorogъ(jъ) 62

 *Zvërogojъ 44
 *Zьmojъdъ 317
 *Zьmosolъ 317

 *Žaga 298
 *Žagaъ 298
 *Žagadlo 298
 *Žagajъ 298
 *Žagala 298
 *Žagalъ 298
 *Žaganъ 298
 *Žagara 297
 *Žagaгъ 297
 *Žagatъ(jъ) 299
 *Žagava 299
 *Žago 298
 *Žagolъ 298
 *Žagonъ 299
 *Žagora 297
 *Žagorъ 297
 *Žagonъ(jъ) 299
 *Žagula 298
 *Žagulъ 298
 *Žagunъ 299
 *Žagunъ 299
 *Žagura 297
 *Žagъla 298
 *Žagъlo 298
 *Žagъlъ 298
 *Žagъra 297
 *Žagъro 297
 *Žagъгъ 297
 *Žaža 299
 *Žažagъ 299
 *Žažikъ 299
 *Žažina 299
 *Žažinъ 299
 *Žažko 299
 *Žažъlъ 299
 *Žitogojъ 299
 *Žыtokonъ 48

Наукове видання

Бібліотека української ономастики

ШУЛЬГАЧ Віктор Петрович

НАРИСИ З ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ АНТРОПОНІМІЇ
Частина V

Друкується в авторській редакції
Комп'ютерна верстка І. А. Перехрест

Здано на складання 21.04.2018. Підписано до друку 17.09.2018.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 27,5. Обл.-вид. арк. 32,2.
Тираж 100 пр.

У СЕРІЇ
«БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИКИ»
ОПУБЛІКОВАНО:

Вербич С.О. Гідронімія басейну Верхнього Дністра. Етимологічний словник-довідник. К., 2007. 120 с.

Дослідження з ономастики: Збірник наукових праць пам'яті Олексія Сильвестровича Стрижака / Відп. ред. І.М. Желєзняк. К., 2008. 168 с.

Студії з ономастики та етимології. 2008 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2008. 296 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008. Ч. I. 413 с.

Студії з ономастики та етимології. 2009 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2009. 318 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Середнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2009. 234 с.

Студії з ономастики та етимології. 2010 / Відп. ред. І.В. Єфіменко. Луцьк, 2010. 452 с.

Желєзняк І.М. Слов'янська антропоніміка (вибрані статті). К., 2011. 288 с.

Студії з ономастики та етимології. 2011–2012 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2012. 352 с.

Пахомова С.М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах. Ужгород, 2012. 344 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Нижнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2013. 155 с.

Українська ономастика: бібліографічний покажчик / Відп. ред. С.О. Вербич. К., 2013. 364 с.

Габорах М. Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2013. 932 с.

Студії з ономастики та етимології. 2013 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2013. 320 с.

Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині. Вид. 2-е, випр. і доп. Луцьк, 2013. 148 с.

Желєзняк І.М. Київський топонімікон. К., 2014. 224 с.

Студії з ономастики та етимології. 2014 / Відп. ред. В.П. Шулґач. К., 2014. 256 с.

Габора́к М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Вид. третє, доп., перероб., уточн. Івано-Франківськ, 2015. 604 с.

Шулґач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II. 504 с.

Скляренко А.М., Скляренко О.Н. Типологическая ономастика. Одесса, 2016. Кн. 3. Ч. 2. 416 с.

Шулґач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2016. Ч. III. 472 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Дністра. Луцьк, 2017. 544 с.

Шулґач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2017. Ч. IV. 488 с.

Студії з ономастики та етимології. 2015–2016 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2017. 291 с.

Колесник Н. С. Онімія української пісні. Чернівці, 2017. 368 с.

Іваненко О. В. Назви поселень Сумщини. Історико-етимологічний словник. К., 2017. 336 с.

Габора́к М. М. Прізвища сучасної Гуцульщини (на матеріалі Косівського району). Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2017. 368 с.

Скляренко А.М., Скляренко О.Н. Типологическая ономастика. Одесса, 2018. Кн. 5. 560 с.

Повідомлення української ономастичної комісії. Луцьк, 2018. Вип. 3 (18).